

ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ನಾಟಕ

೧೦೦ನೇ ವರ್ಷಾಚರಣೆಯ ಸಂಭ್ರಮ

ಸಂಪುಟ ೯೮-೧೦೧

ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಚಿಕೆ ೩೬೮-೩೭೧

ಪ್ರಸಾರಾಂಗ

ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ
ಮಾನಸಗಂಗೋತ್ರಿ, ಮೈಸೂರು

೨೦೨೧

Prabuddha Karnataka : A Kannada Quarterly of the University of Mysore,
Volume 98-101, Nos. 368-371; Edited by Prof. N.M. Talawar, Prof. Shekar M.S,
Prof. Lolakshi N; Executive Editor : Dr. Lalitha K.P; Published by the Director,
Prasaranga, Manasagangotri, University of Mysore, MYSORE-570 006;
Pages : viii+200=208

© ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಕಾದಿರಿಸಿದೆ

ಪ್ರಧಾನ ಸಂಪಾದಕರು
ಪ್ರೊ. ಜಿ. ಹೇಮಂತ ಕುಮಾರ್
ಕುಲಪತಿಗಳು

ಸಂಪಾದಕರು
ಪ್ರೊ. ಎನ್.ಎಂ. ತಳವಾರ್
ಪ್ರೊ. ಶೇಖರ್ ಎಂ.ಎಸ್.
ಪ್ರೊ. ಲೋಲಾಕ್ಷಿ ಎನ್.ಕೆ.

ಗೌರವ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹಕ
ಸಂಪಾದಕರು
ಡಾ. ಲಲಿತ ಕೆ.ಪಿ.

ಪೀಠಾಧ್ಯಕ್ಷ ಸಮಿತಿಯ ಸದಸ್ಯರು
ಪ್ರೊ. ಎಂ.ಜಿ. ಮಂಜುನಾಥ
ಡಾ. ಬಿ.ಕೆ. ರವೀಂದ್ರನಾಥ
ಡಾ. ಎಂ. ನಂಜಯ್ಯ ಹೊಂಗನೂರು
ಪ್ರೊ. ಎಂ. ಶಂಕರ
ಡಾ. ಎಸ್.ಡಿ. ಶಶಿಕಲಾ

ಪ್ರಕಾಶಕರು
ಪ್ರೊ. ವಿಜಯಕುಮಾರಿ ಎಸ್. ಕರಿಕಲ್
ನಿರ್ದೇಶಕರು
ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಮಾನಸಗಂಗೋತ್ರಿ
ಮೈಸೂರು - ೫೭೦ ೦೦೬

ಮುದ್ರಕರು
ಶ್ರೀ ಎಸ್. ಸತೀಶ್
ನಿರ್ದೇಶಕರು
ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ ಮುದ್ರಣಾಲಯ
ಮಾನಸಗಂಗೋತ್ರಿ, ಮೈಸೂರು - ೫೭೦ ೦೦೬

ಮುನ್ನುಡಿ

ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ಣಾಟಕ, ಮಾನವಿಕ ಕರ್ಣಾಟಕ, ವಿಜ್ಞಾನ ಕರ್ಣಾಟಕ - ಇವೆಲ್ಲ ನಮ್ಮ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದಿಂದ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಿರುವ ತ್ರೈಮಾಸಿಕ ನಿಯತಕಾಲಿಕೆಗಳು; ಹಾಗೆಯೇ ಆಂಗ್ಲ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಿರುವ mySCIENCE ಹಾಗೂ mySOCIETY ಅರ್ಥವಾರ್ಷಿಕ ನಿಯತಕಾಲಿಕೆಗಳು. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಪಡಿಮೂಡುತ್ತಿರುವ ನಿಯತಕಾಲಿಕೆಗಳ ಕೊಡುಗೆ ದೊಡ್ಡದು. ಇಂದಿಗೂ ಸಂಶೋಧನೆ ಹಾಗೂ ಗ್ರಂಥಾಲಯದ ಭಾಷೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಎಂಬುದನ್ನು ನಾವು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಲ್ಲೆವು. ಹಾಗಾಗಿ ಆಂಗ್ಲ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಶೋಧನಾ ಪ್ರಬಂಧಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವವರಿಗೆ ಒಂದು ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಹಾದಿ ಸುಗಮ; ಏಕೆಂದರೆ ಜಗತ್ತಿನಾದ್ಯಂತ ಈ ಭಾಷೆ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದು ಪಾರಿಭಾಷಿಕ ಪದಗಳು ಸಿದ್ಧವಾಗಿ ದಕ್ಕುತ್ತವೆ. ಸಾರ್ವತ್ರಿಕವಾಗಿ ಬಳಕೆ ಮಾಡಲೂ ಒದಗುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ವಿಷಯಗಳ ಮೇಲೆ ಸಂಶೋಧನಾತ್ಮಕ ಪ್ರಬಂಧ ಬರೆಯುವವರಿಗೆ ಅಷ್ಟು ಅನುಕೂಲಗಳಿಲ್ಲ. ಆದಾಗ್ಯೂ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಭಾಷೆಯ ಮೂಲಕ ವಿಜ್ಞಾನವನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಸುವ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಕನ್ನಡ ವಿಜ್ಞಾನ ಲೇಖಕರು ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಇದು ವಿಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಮಾನವಿಕಗಳ ಮಾತಾಯಿತು. ಇನ್ನು ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ಣಾಟಕಕ್ಕೆ ತನ್ನದೇ ಆದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿದೆ, ಇತಿಹಾಸವಿದೆ. ಪ್ರೊ. ಎ.ಆರ್. ಕೃಷ್ಣಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳಂಥ ಮಹನೀಯರು ಕಟ್ಟಿ ಬೆಳೆಸಿದ ನಿಯತಕಾಲಿಕೆಯಿದು. ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಜೊತೆ ಜೊತೆಗೇ ತನ್ನ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿಕೊಂಡ ಹೆಗ್ಗಳಿಕೆ ಈ ನಿಯತಕಾಲಿಕೆಗಿದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಕರ್ಣಾಟಕದ ಪ್ರಬುದ್ಧ ಚಿಂತಕರು ಈ ನಿಯತಕಾಲಿಕೆಯನ್ನು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಹೊತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಆ ಕಾಲದ ಕಠಿಣವಾದ ಮಾನದಂಡಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟು ಪ್ರಕಟಣೆಯ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ನಿಧಾನಗೊಳಿಸದೆ ಹೊಸದಾಗಿ ಬರಹ ಕಲಿತು ಸಾಗುತ್ತಿರುವ ಯುವ ವಿದ್ವಾಂಸರನ್ನು ತಿದ್ದಿ ಮುನ್ನಡೆಸುವ ದಿಶೆಯಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಎಲ್ಲ ನಿಯತಕಾಲಿಕೆಗಳ ಸಂಪಾದಕ ಮಂಡಳಿಗಳ ಸಂಚಾಲಕರು ಹಾಗೂ ಸದಸ್ಯರು ಬಲು ಆಸಕ್ತಿಯಿಂದ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಿಗೆ ಹಾಗೂ ಅಂದವಾಗಿ ಇವನ್ನು ಪ್ರಕಟಗೊಳಿಸುತ್ತಿರುವ ಪ್ರಸಾರಾಂಗದ ನಿರ್ದೇಶಕರಿಗೆ ಹಾಗೂ ಮುದ್ರಣಾಲಯದ ನಿರ್ದೇಶಕರಿಗೆ ನನ್ನ ಶುಭಕಾಮನೆಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಲು ಹರ್ಷಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಪ್ರೊ. ಜಿ. ಹೇಮಂತ ಕುಮಾರ್
ಕುಲಪತಿ

ಸಂಪಾದಕರ ನುಡಿ

ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಪ್ರಸಾರಾಂಗದಿಂದ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಿರುವ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ನಿಯತಕಾಲಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ಣಾಟಕದ ಸ್ಥಾನ ಮಹತ್ವದ್ದಾಗಿದೆ. ಈ ನಿಯತಕಾಲಿಕೆಯ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಸೃಜನಶೀಲತೆಯೊಂದಿಗೆ ಸಂಶೋಧನ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತಾ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಗುಣಮಟ್ಟವನ್ನು ಈ ಪತ್ರಿಕೆಯು ಕಾಯ್ದುಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವುದನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಭಾಷಾ ವಿಜ್ಞಾನ, ಶಾಸನಶಾಸ್ತ್ರ, ಜಾನಪದ ಹೀಗೆ ಹಲವು ಜ್ಞಾನ ಶಿಸ್ತುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಸಂಶೋಧನಾ ಲೇಖನಗಳು ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ಣಾಟಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಿದ್ದು ಸಂಶೋಧನಾ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಹಾಗೂ ಸಂಶೋಧಕರಿಗೆ ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದ ಆಕರ ಗ್ರಂಥವಾಗಿದೆ.

ಪ್ರಸ್ತುತ ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ಣಾಟಕದ ೧೦೦ನೇ ವರ್ಷಾಚರಣೆಯ ಸಂಪುಟ ೯೮-೧೦೧ರ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಚಿಕೆಯನ್ನು ಓದುಗರ ಕೈಗೊಪ್ಪಿಸಲು ಸಂತೋಷವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಈ ಸಂಚಿಕೆಯಲ್ಲಿನ ಎಲ್ಲಾ ಲೇಖನಗಳು ಗುಣಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದುವುಗಳಾಗಿವೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಇವು ಸಹೃದಯರ ಮನ ಗೆಲ್ಲುತ್ತವೆ ಎಂಬ ಭರವಸೆಯಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ಈ ಸಂಚಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಲಾಗಿದೆ. ಜೊತೆಗೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಅಥವಾ ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ಇವು ಓದುಗರಿಗೆ ಉಪಯುಕ್ತವಾದರೆ, ಲೇಖಕರ ಹಾಗೂ ನಮ್ಮ ಶ್ರಮ ಸಾರ್ಥಕವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬ ವಿಶ್ವಾಸವೂ ನಮ್ಮದಾಗಿದೆ.

ಪ್ರೊ. ಎನ್.ಎಂ. ತಳವಾರ್

ಪ್ರೊ. ಶೇಖರ್ ಎಂ.ಎಸ್.

ಪ್ರೊ. ಲೋಲಾಕ್ಷಿ ಎನ್.ಕೆ.

ಪ್ರಕಾಶಕರ ನುಡಿ

ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಪ್ರಸಾರಾಂಗದಿಂದ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಿರುವ ನಿಯತಕಾಲಿಕೆಯಾದ 'ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ಣಾಟಕ'ವು ಕನ್ನಡದ ವಿದ್ವತ್ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಅಗ್ರಗಣ್ಯವಾದುದಾಗಿದೆ. ಒಂದು ನೂರು ವರ್ಷಗಳ ಸುದೀರ್ಘ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ನಾಡು-ನುಡಿ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿದ್ವತ್ಪೂರ್ಣ ಲೇಖನಗಳ ಪ್ರಕಟಣೆಗೆ ಮೀಸಲಾಗಿದೆ. ಕನ್ನಡದ ಅಗ್ರಗಣ್ಯ ವಿದ್ವಾಂಸರಾದ ಎ.ಆರ್. ಕೃಷ್ಣಶಾಸ್ತ್ರಿ, ಟಿ.ಎಸ್. ವೆಂಕಣಯ್ಯ, ಮುಂತಾದವರ ಸಾರಥ್ಯದಲ್ಲಿ ಮುನ್ನಡೆದ ಈ ನಿಯತಕಾಲಿಕೆಯು ಕಿರಿಯ ಪೀಳಿಗೆಯ ಸಂಶೋಧಕರು ಹಾಗೂ ಲೇಖಕರಿಗೆ ತೋರುದೀಪವಾಗಿರುವುದಲ್ಲದೆ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರೇಮಿಗಳ, ಸಂಶೋಧಕರ, ವಿದ್ವಾಂಸರ ಮನ್ನಣೆಗೆ ಪಾತ್ರವಾಗಿದೆ.

ಕನ್ನಡದಕಣ್ಣು ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀ, ರಾಷ್ಟ್ರಕವಿ ಕುವೆಂಪು, ಹಿರಿಯ ವಿದ್ವಾಂಸರಾದ ತೀನಂಶ್ರೀ, ಡಿ.ಎಲ್. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್, ತ.ಸು. ಶಾಮರಾಯ, ನಾಡೋಜ ದೇಜಗೌ ಮುಂತಾದ ಹಿರಿಯರ ಪರಿಶ್ರಮ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಗಳಿಂದ ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ಣಾಟಕವು ಪ್ರಬುದ್ಧವಾದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ಣಾಟಕದ ೯೮-೧೦೧ನೇ ಸಂಪುಟ ೨೬೮-೨೭೧ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಚಿಕೆ ಹೊರಬರುತ್ತಿದೆ.

ಪ್ರಸಾರಾಂಗದ ಪ್ರಗತಿಗೆ ಸದಾ ಬೆಂಬಲ ನೀಡುತ್ತಿರುವ ನೆಚ್ಚಿನ ಕುಲಪತಿಗಳಾದ ಪ್ರೊ. ಜಿ. ಹೇಮಂತ ಕುಮಾರ್ ಅವರಿಗೆ, ಕುಲಸಚಿವರಾದ ಪ್ರೊ. ಆರ್. ಶಿವಪ್ಪ ಅವರಿಗೆ ವಂದನೆಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತೇನೆ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗದ ಸಹಾಯಕ ನಿರ್ದೇಶಕರಾದ ಡಾ. ಬಿ.ಎಸ್. ಅನಿಲಕುಮಾರ ಅವರಿಗೆ, ಗೌರವ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹಕ ಸಂಪಾದಕರಾದ ಡಾ. ಲಲಿತ ಕೆ.ಪಿ. ಅವರಿಗೆ, ಡಿ.ಟಿ.ಪಿ. ವಿಭಾಗದ ಶ್ರೀಮತಿಯರಾದ ಮಂಜುಳ ಜಿ.ಬಿ., ಮೀನಾವತಿ ವಿ., ಕಾವ್ಯಶ್ರೀ ವೆಂಕಟೇಶ್ ಹಾಗೂ ಪ್ರಸಾರಾಂಗದ ಸಿಬ್ಬಂದಿ ವರ್ಗದವರಿಗೆ, ಮುದ್ರಣಾಲಯದ ನಿರ್ದೇಶಕರಾದ ಶ್ರೀ ಎಸ್.ಸತೀಶ್ ಅವರಿಗೆ ಹಾಗೂ ಮುದ್ರಣಾಲಯದ ಸಿಬ್ಬಂದಿ ವರ್ಗದವರಿಗೆ ನಾನು ಆಭಾರಿಯಾಗಿದ್ದೇನೆ.

ಪ್ರೊ. ವಿಜಯಕುಮಾರಿ ಎಸ್. ಕರಿಕಲ್
ನಿರ್ದೇಶಕರು, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ

ಪರಿವಿಡಿ

೧.	ಆಲೂರರು ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣ - ಪ್ರೊ. ಪ್ರಧಾನ್ ಗುರುದತ್ತ	೦೧
೨.	ಶೂದ್ರ ತಪಸ್ವಿ-ಶಂಬೂಕನ ವೃತ್ತಾಂತ - ಪ್ರೊ. ಟಿ.ಎಸ್. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ	೧೨
೩.	ತೆಲಂಗಾಣ ಜನಪದರ ನ್ಯಾಯಪದ್ಧತಿ - ಪ್ರೊ. ಲಿಂಗಪ್ಪ ಗೋನಾಲ	೨೧
೪.	ಹೆಳವನ ಕಟ್ಟಿ ಗಿರಿಯಮ್ಮ ೧೭೭೫-೧೭೧೫ - ವಾಣಿಶ್ರೀ	೩೦
೫.	ಅನುಭವ ಮಂಟಪ : ಐತಿಹಾಸಿಕ ನೋಟ - ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಎಚ್.ಎಂ.	೩೪
೬.	ಕಾರಂತರ ಕನಸಿನ ಕೂಸು : ಮೈಸೂರು ರಂಗಾಯಣ - ರಾಧಾರಾಣಿ ಬಿ.ಎಸ್.	೪೨
೭.	ಹಾ.ಮಾ. ನಾಯಕರ ಜಾನಪದ ಆಲೋಚನೆಗಳು - ಡಾ. ಎಸ್.ಎಂ. ಮುತ್ತಯ್ಯ	೪೭
೮.	ದೇವರಾಜ ಅರಸು : ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಮತ್ತು ಭೂ ರಾಜಕಾರಣ - ಡಾ. ರಶ್ಮಿ ಎಸ್.	೫೮
೯.	ಕನ್ನಡದಲ್ಲ ಪ್ರಾಕೃತ-ವ್ಯಾಕರಣ - ಡಾ. ಶಾಂತಿಸಾಗರ ಶಿರಹಟ್ಟಿ	೬೯
೧೦.	ಬೀಂದ್ರಿಯವರ 'ಸರ್ವಗೀತ'ದ ಹಾಡು-ಪಾಡು - ಡಾ. ಎಸ್.ಡಿ. ಶಶಿಕಲಾ	೮೬
೧೧.	ಜನಪದ ಶಿಲ್ಪಕಲೆ : ಗ್ರಾಮೀಣರ ದಿನನಿತ್ಯದ ಬಳಕೆಯ ವಸ್ತುಗಳು - ಡಾ. ದಿನೇಶ್ ಎಂ.ಎನ್.	೧೦೩
೧೨.	ಗೋಳೂರು ಮಾರಿಹಬ್ಬ; ಆಚರಣೆ - ರಾಜೇಶ್ ಎಂ.	೧೦೯
೧೩.	ಅಂಗ ತಾರತಮ್ಯತೆಯ ಇನ್ನೊಂದು ಮುಖ : ಭರತನಾಟ್ಯ ನೃತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲ ಪುರುಷ ಕಲಾವಿದರು ಎದುರಿಸುವ ಸವಾಲುಗಳು - ಬಿ. ನಯನ ನೆಲ್ಲಿ	೧೧೫

೧೪. ಅಧ್ವಿತೀಯ ಸಂಶೋಧಕ ಡಾ. ಎಂ.ಎಂ. ಕಲಬುರ್ಗಿ ೧೨೬
- ಡಾ. ಟಿ.ಎನ್. ಕೃಷ್ಣಗೌಡ
೧೫. ಚಾವುಂಡರಾಯನ ಲೋಕೋಪಕಾರದಲ್ಲ ಕೃಷಿ ೧೩೩
- ಕಾವೇರಪ್ಪ ಎಂ.ಬಿ.
೧೬. ಹರಿದಾಸರ ಕೀರ್ತನೆಗಳ ಅನುಸಂಧಾನಕ್ಕೆ ಹೊಸ ಪರಿಭಾಷೆ ೧೪೨
- ಡಾ. ಬಿ.ಎಸ್. ಅನಿಲಕುಮಾರ
೧೭. ಕನ್ನಡ ಗ್ರಂಥಸಂಪಾದನೆಗೆ ಮಹಿಳೆಯರ ಕೊಡುಗೆ ಒಂದು ಅವಲೋಕನ ೧೫೨
- ಡಾ. ದಿವ್ಯ ಕೆ.ಎಲ್.
೧೮. ಗಿರಿಮಲ್ಲಕಾರ್ಜುನ ಶಿವದಾಸಿಮಯ್ಯ ಮತ್ತು ಶಂಕರ ದಾಸಿಮಯ್ಯ ಬಸವಣ್ಣನವರ
ಸಮಕಾಲೀನಶರಣರು ೧೬೦
- ಡಾ. ಶಶಿಕಾಂತ ಪಟ್ಟಣ, ರಾಮದುರ್ಗ
೧೯. ಅನಂತಮೂರ್ತಿಯವರ ಸಂಸ್ಕಾರ ಕಾದಂಬರಿಯ ಮರು ಓದು ೧೬೯
- ಡಾ. ಪ್ರವೀಣ್ ಕುಮಾರ್ ಎಸ್.
೨೦. ಯು.ಆರ್. ಅನಂತಮೂರ್ತಿಯವರ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ದೇಸಿ ಮತ್ತು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ
ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅನುಕರಣೆ ೧೭೨
- ಪ್ರಮೋದ ಎಂ.
೨೧. ನಂಜನಗೂಡಿನ ಕಾರ್ತಿಕೇಯ ಶಿಲ್ಪಗಳು ೧೭೭
- ಸುಮ ಎಂ.
೨೨. ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಪ್ರಕೃತಿ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಶಬ್ದ-ನಿಃಶಬ್ದ ೧೮೭
- ಡಾ. ಗೀತಾ ನಾವಲ್

೧. ಆಲೂರರು ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣ

- ಪ್ರೊ. ಪ್ರಧಾನ್ ಗುರುದತ್ತ

“ಉತ್ತಿಷ್ಠತ ಜಾಗ್ರತ ಪ್ರಾಪ್ಯವರಾನ್ನಿಬೋಧತ” (ಕರೋಪನಿಷತ್ತು, ೧೨.೧೪) - ಆಲೂರರನ್ನು ಹಾಗೂ ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣಕ್ಕಾಗಿ ಅವರು ಅವಿರತವಾಗಿ ನಡೆಸಿದ ಹೋರಾಟವನ್ನು ನೆನೆದಾಗ ನನಗೆ ಈ ಸೂಕ್ತಿ ನೆನಪಾಗುತ್ತದೆ. “ಏಳಿ, ಎದ್ದೇಳಿ, ಗುರಿ ಮುಟ್ಟುವವರೆಗೂ ನಿಲ್ಲದಿರಿ”: (Awake, arise and stop not until the goal is reached) ಎಂದು ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರು ಇದನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಪರಿವರ್ತಿಸಿ, ಜಗತ್ತಿಗೆ ನೀಡಿದ ತಮ್ಮ ಉಪದೇಶವಾಗಿಸಿದರು. ಸ್ವಾಮಿ ಯೋಗಾನಂದರು ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ವಿದ್ಯೆಗೆ ಇದನ್ನು ಯಥಾವತ್ತಾಗಿ ಅನ್ವಯಿಸಿ, ‘goal’ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ‘ಅಜ್ಞಾನದ ಗಾಢನಿದ್ರೆ’ ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ (slumber of ignorance). ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಸಾಧಕರಾಗಿದ್ದ ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರ ಕ್ಷೇತ್ರ ಇಡೀ ಮಾನವ ಜನಾಂಗವೇ ಆಗಿದ್ದರೆ, ಭಾಷಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಉದ್ಧಾರಕರಾಗಿದ್ದ ಆಲೂರರ ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರ ಇಡೀ ಕನ್ನಡ ನಾಡೇ ಆಗಿತ್ತು. ಸಾಮಾಜಿಕ-ಧಾರ್ಮಿಕ ಜಾಗೃತಿ ವಿವೇಕಾನಂದರ ಗುರಿಯಾಗಿದ್ದರೆ, ಭಾಷಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ, ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ, ಸಾಮುದಾಯಿಕ ಜಾಗೃತಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದು, ಅಷ್ಟೇ ಏಕೆ ಗಾಢವಾದ ಸುಷುಪ್ತಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಕನ್ನಡಿಗರನ್ನು ಬಡಿದೆಬ್ಬಿಸುವುದು ಆಲೂರರ ಗುರಿಯಾಗಿತ್ತು. ಮಾನವ ಸಮುದಾಯ ಎಚ್ಚೆತ್ತು ಕಾರ್ಯೋನ್ಮುಖವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ವಿವೇಕಾನಂದರು ಯಶಸ್ವಿಯಾದರೆ, ಕನ್ನಡಿಗರು ಈ ಧ್ಯೇಯ-ಆದರ್ಶಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಕ್ರಿಯರಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾದವರು ಆಲೂರರು; ಹಾಗೂ ಆ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿಯೇ ವಿವೇಕಾನಂದರು ‘ವಿಶ್ವವಿಜಯಿ’ಯಾದರೆ, ಆಲೂರು ‘ಕನ್ನಡ ಕುಲಪುರೋಹಿತ’ರೇ ಆಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದರು. ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರದೂ ಅನನ್ಯ ಸಾಧನೆಯೇ. ನಾಡಿನ ಪುನೋದಯದ ಫಲವಾಗಿ ವಿವೇಕಾನಂದರು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರೆ, ಕನ್ನಡಿಗರ ಭಾಗ್ಯೋದಯದ ಕುರುಹಾಗಿ ಆಲೂರರು ಮೂಡಿಬಂದು, ಕನ್ನಡಿಗರ ಸಮಷ್ಟಿ ಹಿತಸಾಧನೆಗೆ ಕಾರಣೀಭೂತರಾದರು. ಮಾನವ ಜನಾಂಗ ಹೇಗೆ ವಿವೇಕಾನಂದರಿಗೆ ಋಣಿಯಾಗಿ ಉಳಿದಿದೆಯೋ, ಹಾಗೆಯೇ ಕನ್ನಡಿಗರ ಪಾಲಿಗೆ ಆಲೂರರು ಋಷಿಸದೃಶರಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿ ಕನ್ನಡಿಗರನ್ನು ಯಾವಜ್ಜೀವವೂ ಋಣಿಗಳಾಗಿರುವಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ; ಅವರು ಪುಣ್ಯಶ್ಲೋಕರೂ, ಪ್ರಾತಃಸ್ಮರಣೀಯರೂ ಆಗಿ ಉಳಿದಿದ್ದಾರೆ. ವಿವೇಕಾನಂದರಿಗೆ ಶ್ರೀ ರಾಮಕೃಷ್ಣರು ಪ್ರೇರಕ-ಚೋದಕ ಶಕ್ತಿಕೇಂದ್ರವಾಗಿದ್ದರೆ, ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಇತಿಹಾಸ-ಸಂಸ್ಕೃತಿ-ಸಾಹಿತ್ಯಗಳು ಆಲೂರರಿಗೆ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯ ಕೇಂದ್ರಗಳಾಗಿದ್ದುವು. ಮಾನವ ಜನಾಂಗ ಎಚ್ಚೆತ್ತುಕೊಂಡುದನ್ನು ಕಾಣುವ ಸೌಭಾಗ್ಯ ವಿವೇಕಾನಂದರದಾಗಿದ್ದರೆ, ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ, ತಮ್ಮ ಕಲ್ಪನೆಯ ಕರ್ನಾಟಕದ ಏಕೀಕರಣ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಬಹುತೇಕವಾಗಿ ಸಾಧಿತವಾದುದನ್ನು ಕಾಣುವ ಹಾಗೂ ಆ ಸಂಭ್ರಮದಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುವ ಅದೃಷ್ಟ ಆಲೂರರದಾಗಿತ್ತು.

ಕರ್ನಾಟಕದ ಏಕೀಕರಣದ ಒಳ ವರ್ಷಗಳ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಏಕೀಕರಣದ ಧ್ಯೇಯೋದ್ದೇಶಗಳು ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಈಡೇರಿವೆ ಎಂಬುದರ ಪುನರವಲೋಕನ ಮಾಡುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಆಲೂರ ವೆಂಕಟರಾವ್ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸ್ಮಾರಕ ಟ್ರಸ್ಟ್ ಕೈಗೊಂಡಿರುವುದು ಸ್ತುತ್ಯವೂ ಅಭಿನಂದನೀಯವೂ ಆದ ಕಾರ್ಯವಾಗಿದೆ. ಇನ್ನೂ ಹೊರಗೇ ಉಳಿದುಹೋಗಿರುವ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಒಂದುಗೂಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಕಾರ್ಯ ಸಫಲವಾಗದಿರುವುದು, ನಿಕಟ ಭವಿಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಅದು ಸಾಕಾರಗೊಳ್ಳುವ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳೂ ಕಾಣದಿರುವುದು ಶೋಚನೀಯವಾದ ಸಂಗತಿಯೇ ಆಗಿದೆ. ಕಾಸರಗೋಡನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಬೇಕೆಂಬ ಕಯ್ಯಾರ ಕಿಣ್ಣಾ ರೈ ಅವರ ಕನಸು ಅವರ ಜೀವಮಾನದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಈಡೇರದೆ ಹೋಯಿತೆಂಬ ವ್ಯಥೆ ಒಂದು ಕಡೆ ಇದ್ದರೆ, ಮರಾಠಿಗರ ಕುತಂತ್ರಗಳಿಂದಾಗಿ, ಬೆಳಗಾವಿಯನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಹೋರಾಡಬೇಕಾಗಿರುವ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಇನ್ನೂ ಇರುವುದು ಚಿಂತನೀಯ ವಿಷಯವೇ ಆಗಿದೆ. ಇರಲಿ, ಮತ್ತೆ ಆಲೂರರ ಕಡೆಗೆ ಬರೋಣ-ಮಹಾಜನ ಆಯೋಗದ ವರದಿ ಇನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳ್ಳದಿರುವ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ.

“ನನ್ನನ್ನು (ಬೇಕಾದರೆ) ಪೂರಾ ಮರೆಯಿರಿ, ಕರ್ನಾಟಕವನ್ನು ಸದಾ ಸ್ಮರಿಸಿರಿ” (ಕರ್ನಾಟಕತ್ವದ ವಿಕಾಸ, ಪು. vi) ಎಂಬ ಸಂದೇಶವನ್ನು ನೀಡಿರುವ ಆಲೂರರು (೧೨-೭-೧೯೮೦ — ೨೫-೨-೧೯೬೪), ಕರ್ನಾಟಕದ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ತೊಡಗಿಕೊಂಡಿದ್ದರು ಎಂದರೆ, ಅವರೇ ಈ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ: “ಕರ್ನಾಟಕ ಚಳುವಳಿಯೆಂದರೂ ನಾನೇ, ನಾನು ಎಂದರೇನೇ ಕರ್ನಾಟಕ ಚಳುವಳಿ ಎಂಬುವಷ್ಟು ಅವೆರಡರಲ್ಲಿ ತಾದಾತ್ಮ್ಯವಿದೆ ಎಂದು ಜನರು ತಿಳಿದಿರುವರು. ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೆಂದರೆ, ಇಡೀ ಆಯುಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕವೊಂದನ್ನೇ ಮುಖ್ಯ ಧ್ಯೇಯವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಅದರ ಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ ನನ್ನ ಅಲ್ಪ ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ಮತ್ತು ಶಕ್ತಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ೫೦-೬೦ ವರ್ಷ ದುಡಿದವನೂ, ಕೊನೆಗೆ ಅದರ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಕಂಡವನೂ ನಾನೊಬ್ಬನೇ... ಇದೇನು ಆತ್ಮಪೌರುಷದ ಕಥೆಯೋ, ಆತ್ಮದೌರ್ಬಲ್ಯದ ಕಥೆಯೋ ಎಂಬುದನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸಲು ನಾನು ವಾಚಕರಿಗೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಡುವೆ.” (ಅದೇ, ಪು. ii-iii) ಇದು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ದೊಡ್ಡವರಾಗಿರುವಂಥವರಲ್ಲಿ ನಾವು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿರುವ ವಿನಯೋನ್ನತಿ. ಹೀಗಾಗಿ, ಅವರ ಬಾಲ್ಯ, ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ, ಕಾನೂನು ಪದವಿಯ ಗಳಿಕೆ ಇತ್ಯಾದಿ ವಿವರಗಳಿಗೆ ಹೋಗದೆ, ಕರ್ನಾಟಕತ್ವದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ ಅವರಲ್ಲಿ ಮೂಡಿದ ಬಗೆ, ಆ ಭಾವನೆಯನ್ನೇ ಕನ್ನಡಿಗರಲ್ಲಿ ಅವರು ಮೂಡಿಸಿದ ಬಗೆ ಹಾಗೂ ಸಾಧಿಸಿದ ಸಿದ್ಧಿಯ ಮೇಲೆ ಮಾತ್ರವೇ ನಾನು ನನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಕೇಂದ್ರೀಕರಿಸುತ್ತೇನೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಾಗಿ ಅವರು ಮಾಡಿದ ತ್ಯಾಗ, ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಬಂದ ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕೆಲವು ಸ್ವಾರಸ್ಯಕರ ವಿವರಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ಇಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸ ಬಯಸುತ್ತೇನೆ, ಅವರ ಸ್ವಕಥನಗಳನ್ನು ಆಧರಿಸಿ.

ಮೊದಲನೆಯದು ಅವರ ಹೆಸರು ‘ಆಲೂರ ವೆಂಕಟರಾಯ’ ಎಂದು ಆದುದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದು. ಅದನ್ನು ಅವರೇ ಹೀಗೆ ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾರೆ: “ನಮ್ಮ ಇಲ್ಲಿನ ಪದ್ಧತಿಯಂತೆ ‘ವೆಂಕಟೇಶ ಭೀಮರಾವ’ ಎಂದು ಇತ್ತು. ಅಂದರೆ ಮುಂಚೆ ನನ್ನ ಹೆಸರು, ಅಲ್ಲಿಂದ ತಂದೆಯ ಹೆಸರು, ಕೊನೆಗೆ ಅಡ್ಡ ಹೆಸರು. ಇದು ಇಲ್ಲಿಯ (ಹಳೆಯ ಮೈಸೂರಿನ ಒಂದು ಭಾಗವಾಗಿದ್ದ ಬೆಂಗಳೂರಿನ) ಜನರಿಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ... ಆದ ಕಾರಣ... ತಮ್ಮಲ್ಲಿಯ ಪದ್ಧತಿಯಂತೆ ನನ್ನ ಹೆಸರು ಭೀಮರಾಯನೆಂದಿರಬೇಕೆಂದೂ, ನಮ್ಮ ತಂದೆಯ ಹೆಸರು ವೆಂಕಟೇಶನೆಂದಿರಬೇಕೆಂದೂ ತಿಳಿದು, ಆ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ... ಮುದ್ರಿಸಿಬಿಟ್ಟರು... ಆಗ ಮತ್ತೆ ಮುದ್ರಣ ಮಾಡಿಸಿ ಮಾನಪತ್ರವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕಾಯಿತು. ಮುಂದೆ ಹೀಗೆ ತಪ್ಪು ತಿಳಿವಳಿಕೆಗೆ ಆಸ್ಪದವುಂಟಾಗಬಾರದೆಂದು ನಾನು ಅಲ್ಲಿಯ ಮತ್ತು ಇಲ್ಲಿಯ ಪದ್ಧತಿಗಳ ಏಕೀಕರಣ ಮಾಡಿ ‘ಆಲೂರ ವೆಂಕಟರಾಯ’ನೆಂದು ಬರೆಯ ಹತ್ತಿದೆ. ಫ್ಲಿ.ಬಿ. ಎಂಬ ಅಸಹ್ಯವಾದ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು

ಮಾತ್ರ ಪೂರಾ ಹಾರಿಸಿಬಿಟ್ಟೆ' (ಆಲೂರ ವೆಂಕಟರಾಯರ ಸಮಗ್ರ ಕೃತಿಗಳು (ಸಂ. ೧), ಪು. ೪೫೧). ಇಷ್ಟಾಗಿಯೂ ತಮ್ಮ ಹೆಸರಿಗೆ ಆದ ಇನ್ನೊಂದು ವಿಕೃತಿಯನ್ನು ಅವರು ಹೀಗೆ ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ: "ಇಷ್ಟಾದರೂ ಮುಂಬಯಿಯಲ್ಲಿಯ 'ಅನುರಾಧಾ' ಎಂಬೊಬ್ಬ ಹೆಣ್ಣು ಮಗಳು ಪುಣೆಯ 'ಸಹ್ಯಾದ್ರಿ' ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆಯ ಹೋದ (?) ಸಂಚಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಮೊನ್ನೆ ನಡೆದ ನನ್ನ ೬೧ನೆಯ ವರ್ಷದ ಹುಟ್ಟಿದ ಹಬ್ಬಕ್ಕಾಗಿ ನನ್ನ ಗುಣಗೌರವದ ಲೇಖನ ಬರೆಯುವಾಗ ಪರಿಚಯವಿಲ್ಲದ ಮೂಲಕ ನನ್ನ ಹೆಸರಿಗೆ ವೆಂಕಟೇಶರಾವ" ಎಂಬ ಹೊಸದೊಂದು ರೂಪವನ್ನೇ ಕೊಟ್ಟಿರುವಳು! (ಅಲ್ಲೇ)

ಎರಡನೆಯದು ಕನ್ನಡದ ಹೋರಾಟಕ್ಕಾಗಿ, ಅಂದಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಲಾಭದಾಯಕವಾಗಿಯೇ ಇದ್ದ ವಕೀಲಿ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಪ್ರಸಂಗ. ಇದರ ಸಂಕಷ್ಟದ ಸನ್ನಿವೇಶ ಆಲೂರರ ತಂದೆಯವರು ಈ ಸಂಬಂಧವಾಗಿ ಬರೆದ ಪತ್ರದಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ: "ನೀನು ವಕೀಲಿಯನ್ನು ಬಿಡಲಿಕ್ಕೆ ನನ್ನದೇನೂ ಆತಂಕವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ನಾನು ಮನೆತನದಿಂದ ಶ್ರೀಮಂತನಿರುವೆನೆಂಬ ಭರವಸೆಯ ಮೇಲೆ ನೀನು ವಕೀಲಿ ಬಿಟ್ಟರೆ, ಅದು ನಿನ್ನ ಸ್ವಾರ್ಥತ್ಯಾಗವಾಗಲಿಲ್ಲ... ವಕೀಲಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೂ ನಾನು ಯಾರ ಮೇಲೂ ಅವಲಂಬಿಸದೆ, ಸ್ವಂತ ಕಾಲಿನ ಮೇಲೆ ನಿಲ್ಲುತ್ತೇನೆಂಬ ಧೈರ್ಯವಿದ್ದರೆ ಬಿಡು, ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಬಿಡಬೇಡ... ನೀನು ಗಳಿಸು, ನೀನು ಖರ್ಚು ಮಾಡು. ಗಳಿಸಿದಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವಂತಿದ್ದರೆ ಇರು." (ಅದೇ, ಪು. ೩೯೪) ಇದು ನಾಡಿನ ಹಿತದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಆಲೂರರು ಮಾಡಿದ, ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಕೂಡಿದ ತ್ಯಾಗವೇ ಆಗಿದ್ದು, "ನನ್ನ ಕೈಯಿಂದಲೇ ಖರ್ಚು ಮಾಡಿ ಅದನ್ನು ಸೇವೆ ಮಾಡಬೇಕಲ್ಲದೆ, ಕೇವಲ ಯಾವುದೊಂದು ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಅಥವಾ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಮೇಲೆ ಅವಲಂಬಿಸಿ ದೇಶಕಾರ್ಯ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲವೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದೆ." (ಅದೇ, ಪು. ೩೯೫) ಎಂಬ ಆಲೂರರ ಈ ಆದರ್ಶ ಅವರ ಸೇವಾಪಥದ ನಿದರ್ಶನವೂ ಆಗಿದೆ.

ಆಲೂರರನ್ನು 'ಕರ್ನಾಟಕತ್ವ'ದತ್ತ ಕೊಂಡೊಯ್ದುದು ಇಂಥ ಸೇವಾ ಮನೋಭಾವವಾದರೆ, ಅವರ ಈ ಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ ಕಿಚ್ಚು ಹತ್ತಿಸಿದ್ದು ಆನೆಗೊಂದಿಯ ಭೇಟಿ, ಅದರ ಬಗ್ಗೆ ಅವರ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯುತವಾದ ಹೇಳಿಕೆ ಇಂತಿದೆ: "ಆನೆಗೊಂದಿಯ ಆ ನೋಟವು ನನ್ನಲ್ಲಿಯ ಕರ್ನಾಟಕದ ಕಣ್ಣನ್ನು ತೆರೆಯಿಸಿತು. ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ನನಗೆ ಕರ್ನಾಟಕದ ಬಗ್ಗೆ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಅಭಿಮಾನವು ಹುಟ್ಟಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಆನೆಗೊಂದಿಯ ಅಂದಿನ ನೋಟವು ಕರ್ನಾಟಕದ ಬಗ್ಗೆ ಗಹನವಾಗಿ ವಿಚಾರಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ನನ್ನನ್ನು ಹಚ್ಚಿತು. ಕರ್ನಾಟಕದ ಬಗ್ಗೆ ಕನ್ನಡಿಗರಲ್ಲಿ ಆಳವಾದ ಅಭಿಮಾನವಿಲ್ಲದಿರುವುದೇ ನಮ್ಮ ದುಃಸ್ಥಿತಿಗೆ ಕಾರಣವೆಂಬ ವಿಚಾರವು ಆಗ ಹೊಳೆಯಿತು. ಆ ಅಭಿಮಾನದ ಅಭಾವವನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಕರ್ನಾಟಕದ ನಿಜವಾದ ವೈಭವವನ್ನು ಕನ್ನಡಿಗರ ಮುಂದಿಡುವುದೇ ಮದ್ದು ಎಂಬ ಸಿದ್ಧಾಂತಕ್ಕೆ ಬಂದು ತಲುಪಿದೆನು ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕದ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುವುದನ್ನು ನನ್ನದೊಂದು ಧೈರ್ಯವನ್ನಾಗಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡೆನು. ಸುಮಾರು ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದಾಗ ಮಾತ್ರ ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೂ ಒಂದು ಉಜ್ವಲವಾದ ಇತಿಹಾಸವಿದೆಯೆಂದು ನನಗೆ ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಈ ನನ್ನ ಅಭ್ಯಾಸದ ಫಲವೇ ನಾನು ಬರೆದ ಕರ್ನಾಟಕದ ಗತ ವೈಭವವೆಂಬ ಗ್ರಂಥವು." (ಅದೇ, ಪು. ೩೫೯-೬೦)

ಸರಿಸುಮಾರು ಇದೇ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಆರಂಭವಾದ ವಂಗ ವಿಭಜನೆಯ ಚಳವಳಿ "ನನ್ನ ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಬಲವಾದ ಅಂಜನವನ್ನು ಹಾಕಿ, ಕರ್ನಾಟಕದ ಭಂಗದ ಕಡೆಗೆ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಎಳೆಯಿತು. ದೇಶಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಆನುವಂಶಿಕ ಸಂಸ್ಕಾರದಿಂದ ಬಂದ ಝರಿಗೆ ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ಝರಿಗಳು ಕೂಡಿದ್ದರಿಂದ, ನನ್ನ ಜೀವನ ಪ್ರವಾಹವು ದೊಡ್ಡದಾಗಿ ಅದು 'ಕರ್ನಾಟಕ' ಪಾತ್ರೆಯ ಗುಂಟ, 'ಕರ್ನಾಟಕ' ಪಾತ್ರೆಯ ತುಂಬ ಹರಿಯ ಹತ್ತಿತು ಮತ್ತು

ನಾನು ಕರ್ನಾಟಕದ ಸೇವೆಯೊಂದನ್ನೇ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಕೊನೆಯ ನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ ಬಂದು ತಲುಪಿದೆನು.” (ಅದೇ, ಪು. ೩೬೧) ಇತರ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ— ಅಣ್ಣಿಗೇರಿ, ಲಕ್ಕುಂಡಿ ಇತ್ಯಾದಿಗಳ— ಭೇಟಿಯೂ ಇದಕ್ಕೆ ಪುಟವಿಟ್ಟಿತು. ವಿಜಯನಗರದ ಭೇಟಿ ಉಂಟುಮಾಡಿದ ಅದ್ಭುತ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಅವರು ಹೀಗೆ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ : “ಆ ದಿವಸದ ದರ್ಶನವು ನನ್ನ ಮನದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯುದ್ವಿಪದ ಸಂಚಾರವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿತು. ಚಲಚ್ಚಿತ್ರಪಟದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯುದ್ವಿಪದ ಬಲದಿಂದ ಮೂರ್ತಿಗಳು ಮೂಡುವಂತೆ, ನನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದೇವಿಯ ಸುಂದರವಾದ ಮೂರ್ತಿಯು ಒಡಮೂಡ ಹತ್ತಿತು. ಆ ದಿವಸದ ದರ್ಶನವು ನನ್ನ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ನಾನಾ ವಿಧದ ವಿಚಾರ ತರಂಗಗಳಿಗೆ ಇಂಬುಗೊಟ್ಟಿತು ! ಹೃದಯಸಮುದ್ರವು ಅಲ್ಲೋಲ ಕಲ್ಲೋಲವಾಯಿತು ! ಆ ದಿವಸವು ನನ್ನ ಜೀವನ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಕ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು.” (ಅದೇ, ಪು. ೫೮೫)

ಇದು ಅವರು ‘ಎದ್ದ’ ಕಥೆಯಾದರೆ, ಇತರರನ್ನು ತಮ್ಮ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ, ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕಾರ್ಯಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಮೂಲಕ ‘ಎಬ್ಬಿಸಿದ’ ಕಥೆ ಇನ್ನಷ್ಟು ರೋಮಾಂಚಕ ಸ್ವರೂಪದ್ದಾಗಿದೆ. ಅವರ ಈ ಹೇಳಿಕೆ ಪ್ರವಾದಿಯ ಪ್ರವಚನದಂತೆಯೇ ತೋರುತ್ತದೆ: “ವರ್ತಮಾನ ಕಾಲವೆಂಬ ವ್ಯಕ್ತಕ್ಕೆ ಭೂತಕಾಲವೇ ಬೀಜ; ಭವಿಷ್ಯಕಾಲವೇ ಫಲ; ಭವಿಷ್ಯಕಾಲದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಫಲವನ್ನು ಪಡೆಯಲಪೇಕ್ಷಿಸುವವರು ಭೂತಕಾಲದ ಬೀಜ- ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳುವುದು ಅವಶ್ಯವು.... ನಮ್ಮ ಕರ್ನಾಟಕವು ಇನ್ನೂ ಕುಂಭಕರ್ಣ ನಿದ್ರೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಮಲಗಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ, ಕರ್ನಾಟಕದ ‘ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯ’ವನ್ನು ಹೊಗಳಿ, ಇನ್ನೂ ಎಚ್ಚರಾಗದಿದ್ದ ತರುಣರನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ.” (ಅದೇ, ಪು. i) ‘ಕರ್ನಾಟಕ ಇತಿಹಾಸ ದೇವಿಯ ಮಂದಿರ’ಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ದಾರಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ, ಆಲೂರರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ: “ಇಗೋ, ಇದೇ ಆ ಪವಿತ್ರವಾದ ದೇವಾಲಯವು. ಇದೋ ಇಲ್ಲಿ ಈ ಬಾಗಿಲ ಕಿಂಡಿಯೊಳಗಿಂದ ಆ ದೇವತೆಯ ದರ್ಶನವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಿರಿ.” (ಅದೇ, ಪು. iii).

ಈ ಪ್ರಯತ್ನದ ಅಂಗವಾಗಿ, ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರಾಚೀನ ಇತಿಹಾಸ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ದರ್ಶನ ಮಾಡಿಸಿ, ಕರ್ನಾಟಕತ್ವದ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮೂಡಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಹೀಗೆಂದು ಭೇಡಿಸುತ್ತಾರೆ: “ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಯ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಭಾಷೆಯವರಾದರೂ, ತಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜರ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಸಂಶೋಧಿಸುತ್ತಿರಲು, ಕರ್ನಾಟಕವು ಮಾತ್ರ ಇನ್ನೂ ಕುಂಭಕರ್ಣ ನಿದ್ರೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇದೆ. ಇದೆಂಥ ದುಃಖದ ನೋಟ !” ಎಂದು (ಪು. ೬) ವಿಷಾದಿಸುತ್ತ, “ಕನ್ನಡಿಗರೇ, ನಿಮ್ಮ ಈ ‘ವಿಷಾದ’ವನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಿ, ನಿಮ್ಮ ಮೇಲಿನ ನಿರಭಿಮಾನತೆಯ ಮುಸುಕನ್ನು ಹಾರಹೊಡೆಯಲಿಕ್ಕೆ ನೀವು ನಿಮ್ಮ ಇತಿಹಾಸಕ್ಕೆ ಶರಣುಹೋಗಿರಿ. ನಿಮ್ಮ ಮಂದ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಅದೇ ಮೇಲಾದ ಅಂಜನ” ಎಂಬ ಕರೆಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾರೆ (ಅದೇ, ಪು. ೭)

‘ಕರ್ನಾಟಕವು ಮೃತ ರಾಷ್ಟ್ರವೇ?’ ಎಂಬ ಸವಾಲನ್ನೊಡುತ್ತ, ಈ ಆಶ್ವಾಸನೆಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತ, ಕರ್ನಾಟಕದ ಭವ್ಯ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಹೀಗೆ ಮುಂದಿರಿಸುತ್ತಾರೆ : “...ಒಮ್ಮೆ ಜೀವಂತವಾಗಿದ್ದ ರಾಷ್ಟ್ರವು ಎಂದೂ ಮೃತವಾಗದು. ಅದು ನಿದ್ರೆಹೋಗಿರಬಹುದು. ಗಾಬರಿಗೊಂಡು ಕಣ್ಮಿಕ್ಕಿಯಾದ ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಅದು ಮೃತವಾದಂತೆ ತೋರಬಹುದು; ಆದರೆ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿಯೂ, ಕೂಲಂಕಷವಾಗಿಯೂ ವಿಚಾರಿಸಿದರೆ, ನಮ್ಮ ಭ್ರಮೆಯು ಬಯಲಾಗಿ, ಅದರಲ್ಲಿ ವೈಭವದ ಬೀಜಗಳು ಇನ್ನೂ ಅಚ್ಚಳಿಯದೆ ಇರುವುವಾಗಿ ನಿದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಬಾರದಿರವು. “(ಅದೇ, ಪು. ೯-೧೦) ಎಂಬ ಆಶ್ವಾಸನೆಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತ, ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಪುಟದೇಳುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ: “೧೦೦೦-೧೫೦೦ ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಅವ್ಯಾಹತವಾಗಿ ಹಿಂದೂ ದೇಶದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ವೈಭವದಿಂದ ಮೆರೆದ ರಾಷ್ಟ್ರವೆಂದರೆ

ಕರ್ನಾಟಕವೊಂದೇ!... ಕರ್ನಾಟಕವನ್ನು ಹಿಂದೆ ಹಾಕುವ ರಾಷ್ಟ್ರವು ಯಾವುದೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿರುವಷ್ಟು ದೊಡ್ಡ ಪಟ್ಟಣಗಳು ಹಿಂದೂ ದೇಶದಲ್ಲಿ (ಬೇರೆಲ್ಲಿಯೂ) ಇರಲಿಲ್ಲ. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿರುವಷ್ಟು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಬೇರೆ ಕಡೆಯಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ. ಕರ್ನಾಟಕದಷ್ಟು ಸಂಪನ್ನವಾದ ವಾಚ್ಯವೂ ಮಿಕ್ಕ ಕಡೆಯಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ.... ನಾವು ನಮ್ಮ ಗತವೈಭವದ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಚೀನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಹೃದಯಂಗಮವಾದ ಮೇಲ್ಮೈಯನ್ನು ಅರಿತವರಾಗಿದ್ದರೆ, ನಮ್ಮ ಕರ್ನಾಟಕವು ಭಾರತೀಯ ಇತಿಹಾಸದ ನಾಟ್ಯರಂಗದೊಳಗೆ ಕೈಕೊಂಡ ಪಾತ್ರದ ಬಲೈಯು ನಮ್ಮ ಮನುಷ್ಯದ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮೂಡಿದ್ದರೆ, ಈಗಿನಂತೆ ನಾವು ಜೋಲುಬಿದ್ದ ಮತ್ತು ಬಾಡಿದ ಮೋರೆಯವರಾಗಿ ಎಂದಿಗೂ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ!... ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದಲೇ ನಾವು ಕಣ್ಣಿದ್ದು ಕುರಡರೂ, ಕಿವಿಯಿದ್ದು ಕಿವುಡರೂ ಆಗಿದ್ದೇವೆ: ನಮ್ಮ ಸುತ್ತಲೂ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಇತಿಹಾಸದ ರಾಶಿಯೇ ಒಟ್ಟಿದ್ದೂ, ನಮಗೆ ಇತಿಹಾಸವೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಸುಮ್ಮನೆ ಅರಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದೇವೆ! ಇಲ್ಲಿ ನಮ್ಮೆದುರಿಗೆ ಮೈಗೊಂಡು ನಿಂತಿರುವ ಈ ಕೋಟೆ-ಕೊತ್ತಲಗಳು ನಮ್ಮ ಗತವೈಭವದ ಹೆಗ್ಗುರುತುಗಳಲ್ಲವೇ? ಅದೋ ಅಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತಿರುವ ಸುಂದರವಾದ ಭವ್ಯ ದೇವಾಲಯಗಳು ನಮ್ಮ ಇತಿಹಾಸದ ಪವಿತ್ರ ರಕ್ಷಾಭಂಡಾರಗಳಲ್ಲವೇ! ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲೆಲ್ಲ ಹೆಸರು ಪಡೆದಿರುವ ದ್ವೈತ, ಅದ್ವೈತ, ವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ವೈತವೆಂಬೀ ಮತಗಳು ಕರ್ನಾಟಕದ ಹೆಸರನ್ನು ಎಂದಾದರೂ ಮರೆಯಿಸುವವೇ!” (ಪು. ೧೧-೧೨). ಆಲೂರರ ಈ ವಾದಸರಣಿಯ ಮುಂದೆ, ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಆರೋಪಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸಾಬೀತಾದ ಅಪರಾಧಿಯಂತೆ, ನಿಸ್ತೇಜರಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವಂತಾಗುತ್ತದೆ.

ಇಷ್ಟರಿಂದ ನಾವು ಚೇತರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ, ಆಲೂರರು ನಮ್ಮ ಆತ್ಮಾಭಿಮಾನ ಸೆಳೆದುನಿಲ್ಲುವಂತೆ ಮಾಡುವ ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರಶ್ನಾವಳಿಯನ್ನು ಮುಂದಿರಿಸಿ, ಸವಾಲಿನ ಮೇಲೆ ಸವಾಲುಗಳನ್ನು ಎಸೆಯುವುದನ್ನು ಕಂಡರೆ, ಈ ಜಗಜಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ನಮ್ಮನ್ನು ‘ಚಿತ್’ ಮಾಡುವಂಥ ಎಷ್ಟು ಪಟ್ಟುಗಳಿವೆಯೋ ಎಂದು ಚಕಿತರಾಗುವಂತೆ ಆಗುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ, ಅವರು ಹಾಕುವ ಮುಂದಿನ ನೇತ್ರಾತ್ಮಕವಾದ ಗಾಳಿಗಳು ನಮ್ಮನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕತ್ವಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಿಹಾಕುವಂಥವೇ ಆಗಿವೆ: “ಯಾವ ಮನುಷ್ಯನಲ್ಲಿ ಸಾತ್ವಿಕಾಹಂಕಾರದ ಕಿರಣಗಳು ಕಾಣಬರುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅವನ ಬಾಳು ಬಾಳಲ್ಲ, ಅದು ಭೂಭಾರವು. ‘ನಾನು ಕನ್ನಡಿಗನು’, ‘ಕರ್ನಾಟಕವು ನನ್ನದು’ ಎಂಬ ಸದ್ವಿಚಾರ ತರಂಗಗಳಿಂದ ಯಾವನ ಹೃದಯವು ಅತ್ಯಾನಂದದಿಂದ ಧೀಂಕಿಡುವುದಿಲ್ಲವೋ, ಕನ್ನಡ ತಾಯಿಗೆ ಈಗ ಬಂದೊದಗಿರುವ ವಿಷಮ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವಾತನ ಹೃದಯವು ತಲ್ಲಣಿಸುವುದಿಲ್ಲವೋ, ತಳಮಳಿಸುವುದಿಲ್ಲವೋ, ರೋಮರಂಧ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡ ‘ಕರ್ನಾಟಕ’ವೆಂದು ಸೊಲ್ಲು ಹೊರಡುವುದಿಲ್ಲವೋ, ಅದು ಹೃದಯವಲ್ಲ, ಕಲ್ಲಿನ ಬಂಡೆ! ದೇಹವಲ್ಲ, ಮೋಟುಮರ!” (ಅದೇ. ಪು. ೧೩)

ಇದೆಲ್ಲ ಭಾವೋದ್ದೇಗದ ಬಡಬಡಿಕೆಯೇ ಹೊರತು ಬೇರೇನೂ ಅಲ್ಲ ಎಂದು ವಾದಿಸಬಹುದಾದವರಿಗೆ ಉತ್ತರ ನೀಡಲೋ ಎಂಬಂತೆ, ಮತ್ತಷ್ಟು ವಿವರವಾಗಿ ಹಾಗೂ ವಿಸ್ತಾರದೊಂದಿಗೆ ಆಲೂರರು ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಮನವರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಪೂರ್ವಭಾವಿಯಾಗಿ ಅವರೇ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನೆತ್ತುತ್ತಾರೆ: “ನಿಮ್ಮ ಕರ್ನಾಟಕವು ಅಲ್ಲಿಂದ ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ” (ಕವಿರಾಜವರ್ಗಕಾರ ಹೇಳಿರುವಂತೆ “ಕಾವೇರಿಯಿಂದಮಾ ಗೋದಾವರಿವರಮಿದನಾಡದಾ ಕನ್ನಡದೊಳೆ”) ಹಬ್ಬಿರಬಹುದು. ಹಾಗಿದ್ದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ನೀವು ಅದರ ವಿಷಯವಾಗಿ ಅಭಿಮಾನಪಡುವುದು ಸರಿಯಾದೀತೋ? ಬರಿಯ ವಿಸ್ತಾರವನ್ನಷ್ಟೇ ತೆಗೆದುಕೊಂಡರೆ, ಆಫ್ರಿಕೆಯೊಳಗಿನ ‘ಸಹಾರಾ ಬೈಲು’ ವಿಸ್ತಾರದಲ್ಲೇನು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿರುವುದು? ನಿಮ್ಮ ಕರ್ನಾಟಕವೂ ಹಾಗೇ ಇದ್ದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗೆ ತಾನೇ ಅಭಿಮಾನವುಂಟಾಗಬೇಕು? ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಅರಸರಾಗಿಹೋದರು, ಕವಿಪುಂಗವರಾಗಿ ಹೋದರು,

ಧರ್ಮಸ್ಥಾಪಕರಾಗಿ ಹೋದರು- ಎಂದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳಿದ ಮಾತಕ್ಕೆ ತೀರಿತೆ? ಅವರು ಯಾರು? ಅವರು ಮಾಡಿದ ಮಹಾಕಾರ್ಯಗಳು ಯಾವುವು? ಎಂಬ ಜ್ಞಾನವು ನಮಗೆ ಬೇಡವೇ? ಹಾಗೆ ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದೆ ಇದ್ದರೆ ಅದು ಒಣ ಅಭಿಮಾನವಾಗುವುದು ಎಂದು ಹಲವರು ಆಕ್ಷೇಪಿಸಬಹುದು.” (ಅದೇ, ಪು. ೨೨-೨೩).

ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೂ, ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿಯೇ ಆದರೂ, ಆಲೂರರು ಉತ್ತರ ನೀಡುತ್ತಾರೆ- ‘ಕರ್ನಾಟಕದ ವಿಭೂತಿಗಳು’ ಎಂಬ ನಾಲ್ಕನೆಯ ‘ಪ್ರಕರಣ’ದಲ್ಲಿ (ಪು. ೨೩-೨೯). ಈ ವಿಭೂತಿಗಳನ್ನು ಸಮೀಕರಿಸುವ ಆಲೂರರ ಜಾಣ್ಮೆಯೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಉಲ್ಲೇಖನೀಯವಾಗಿದೆ: “ಬಲುಮಾತಿನಿಂದೇನು? ಪುಲಕೇಶಿ, ಗೋವಿಂದ, ನೃಪತುಂಗ, ತ್ರೈಲೋಕ, ವಿಕ್ರಮ- ಇವರೇ ನಮ್ಮ ಶಿವಾಜಿ, ಬಾಜೀರಾಯ ಮುಂತಾದವರು. ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯರೇ ನಮ್ಮ ರಾಮದಾಸರು. ಪುರಂದರದಾಸ, ಕನಕದಾಸರೇ ನಮ್ಮ ಜ್ಞಾನೇಶ್ವರ, ತುಕಾರಾಮರು. ಪಂಪ, ರನ್ನ, ಲಕ್ಷ್ಮೀಶ, ಷಡಕ್ಷರಿಗಳೇ ನಮ್ಮ ಮೋರೋಪಂತ, ಮುಕ್ತೇಶ್ವರರು. ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯನೇ ನಮ್ಮ ಅಕಬರನು. ಹೊನ್ನಮ್ಮ, ಗಿರಿಯಮ್ಮ ಇವರೇ ಮುಕ್ತಾಬಾಯಿ, ವೀರಾಬಾಯಿಯವರು. ವಿಜಯಮಹಾದೇವಿ, ಮೈಲದೇವಿಯರೇ ನಮ್ಮ ತಾರಾಬಾಯಿ, ಅಹಲ್ಯಾಬಾಯಿಯವರು. ಅಕ್ಕಾದೇವಿ, ಕಿತ್ತೂರಿನ ಚೆನ್ನಮ್ಮ ಇವರೇ ನಮ್ಮ ರುಪಾಂಸಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯವರು. ವಾಚಕರೇ, ಈ ವಿಧವಾಗಿ ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಚೀನ ಇತಿಹಾಸವು ಮಹಾಪುರುಷರಿಂದಲೂ, ಮಹಾಸತಿಯರಿಂದಲೂ ತುಂಬಿಕೊಂಡಿದ್ದು, ಕನ್ನಡಿಗರಾದ ನಮಗೆ ಮಾತ್ರ ಅದು ಕಾದಂಬರಿಯಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿರುವುದು ಎಂಥ ದೈವ ದುರ್ವಿಲಾಸ! ಈ ನಮ್ಮ ವಿಭೂತಿಗಳ ನಾಮಾವಳಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಕನ್ನಡಿಗರೇ! ಇನ್ನಾದರೂ ಕಣ್ಣೆರಿಯಿರಿ.” (ಅದೇ, ಪು. ೨೭) ಇದೇ ರೀತಿ, ರಾಯಭಾರಿಗಳನ್ನು ವಿನಿಮಯ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಸಾರ್ವಭೌಮರ, ಶಿಲ್ಪಕಲಾಕೌಶಲದ ನಿದರ್ಶನಗಳ, ಬೃಹನ್ನಗರಗಳ, ಭಾಷಿಕ ಹಿರಿಮೆಯ ನಿದರ್ಶನದ, ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಉಲ್ಲೇಖಗಳನ್ನು ಗಮನಕ್ಕೆ ತರುವ ಆಲೂರರು ಈ ಸಂದೇಶವನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾರೆ: “ನಿಮ್ಮ ಕಣ್ಣುಗಳ ಪಾರಣಿಯನ್ನು ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳಿರಿ ಮತ್ತು ಕೃತಕತ್ಯರಾಗಿರಿ,” (ಅದೇ, ಪು. ೨೯)

ಆಲೂರರ ಈ ಕೃತಿರೂಪದ ಕೊಡುಗೆಯ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಡಾ. ಆರ್.ಎಸ್. ಮುಗಳ ಅವರು ಹೀಗೆ ಮನಗಾಣಿಸಿರುವುದು ಸರ್ವಥಾ ಉಚಿತವಾಗಿಯೇ ಇದೆ: “ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಹಾಗೂ ಕಾಲವನ್ನು ಮೀರಿದ- ಹೀಗೆ ಎರಡೂ ಬಗೆಯ ಮಹತ್ವ ಇದಕ್ಕಿದೆ. ಕಾಲಸಂಬಂಧಿಯಾಗಿ ಇದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ, ಇದೊಂದು ಸಣ್ಣ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಯುಗಪ್ರವರ್ತಕವಾದ ಕೃತಿಯಾಗಿದೆ. ಕನ್ನಡ ಜನತೆಯ ಕನ್ನಡದ ಕಣ್ಣನ್ನು ಇದು ತೆರೆಯಿಸಿತು. ಕನ್ನಡ ಹೃದಯವನ್ನು ಕೆರಳಿಸಿತು, ಅರಳಿಸಿತು. ಶತಶತಮಾನದಿಂದ ಹೆರವರ ತೊತ್ತಾಗಿ ಸ್ವಂತದರಿವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಸುಪ್ತವಾದ ಜಡವಾದ ಕಣ್ಣನ್ನು ಇದು ಅಗಲಾಗಿ ತೆರೆಯಿಸಿ ವಿಶಾಲವಾದ ನೋಟವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿತು.” (ಅದೇ, ಪು. vii-ix) ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಆಲೂರರು “ಕರ್ನಾಟಕದ ಇತಿಹಾಸ, ಸಾಹಿತ್ಯ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತಲೇ ಹೊಸ ಕ್ಷಿತಿಜವನ್ನು ತೆರೆದಿಟ್ಟ ಹೊಸ ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ ಹೃದಯವನ್ನು ತುಂಬುತ್ತಾರೆ” ಎಂಬ ಅವರ ಮಾತೂ ನಿಜ. (ಪು. ix).

ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ನೋಡಿದಾಗ, ಆಲೂರರ ಕರ್ನಾಟಕತ್ವದ ಕಲ್ಪನೆ ತುಂಬ ಸಂಕುಚಿತವಾದುದೇನೋ ಎಂಬ ಸಂದೇಹ ಮೂಡಬಹುದು. ಆದರೆ, ಮಹಾತ್ಮರ ಚಿಂತನೆಯಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಸಂಕುಚಿತ ಭಾವನೆಗಳಿಗೆ ಎಡೆಯೇ ಇಲ್ಲ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ ಅವರ ಈ ಮಾತುಗಳು: “ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕಾಗಿ ಕಾರ್ಯಮಾಡುವಾಗ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತ್ವವನ್ನೆಂದಿಗೂ ಕಣ್ಮರೆಮಾಡಿಲ್ಲ. ನನಗೆ ಅವೆರಡರಲ್ಲಿ ವಿರೋಧವೇ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ನನಗೆ ಕರ್ನಾಟಕವೆಂದರೆ ಅದೊಂದು ಕಿರಣಕೇಂದ್ರದ ಕಾಜು (focusing lens). ಅದರೊಳಗಿಂದ ನನಗೆ ಭರತಭೂಮಿ ಮಾತ್ರವೇ ಏಕೆ, ಇಡೀ

ವಿಶ್ವವೇ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ವಿಶ್ವದ ಕಿರಣಗಳೂ ಭಾರತದ ಕಿರಣಗಳೂ ನನ್ನ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರೀಕೃತವಾಗಿವೆ; ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯಾಗಿವೆ.” (ಅದೇ. ಪು. ೨೬೬) “ಕರ್ನಾಟಕವೇ ನಮ್ಮ ಕರ್ಮಭೂಮಿ” (ಅದೇ. ಪು. ೨೬೭); ಏಕೆಂದರೆ, ಅದು “ಮಹಾಮಹಿಮರ ಪಾದಧೂಳಿಯಿಂದ ಪುನೀತವಾದ ಭೂಮಿ” (ಅಲ್ಲೇ) ಎಂದು ನಂಬಿರುವ ಅವರು ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಹೆಜ್ಜೆ ಮುಂದೆ ಹೋಗಿ, “ಭರತ ಭೂಮಿಯು ಹೇಗೆ ಇಡೀ ವಿಶ್ವದ ಉತ್ಸವಮೂರ್ತಿಯೋ ಹಾಗೆ ಕರ್ನಾಟಕವು ಭರತಖಂಡದ ಉತ್ಸವ ಮೂರ್ತಿ” ಎಂದು ಘೋಷಿಸಿದ್ದಾರೆ. (ಅಲ್ಲೇ) ಹಾಗೂ “ಗುಣವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಕರ್ನಾಟಕವೇ ಕನ್ನಡಿಗರ ಇಷ್ಟದೇವತೆ, ಭಾರತಮಾತೆಯ ಚಿಕ್ಕ ಪ್ರತಿಮೆ” ಎಂಬ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಮನವರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ (ಅಲ್ಲೇ). ಆಲೂರರ ಈ ಚಿಂತನೆಗಳು ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ಅವರು ಘೋಷಿಸಿರುವ “ಈ ನಾಡು ನನ್ನದು ಎನ್ನದ ಮಾನವನೆದೆ ಸುಡುಗಾಡು” ಹಾಗೂ “ಜಯ ಭಾರತ ಜನನಿಯ ತನುಜಾತೆ, ಜಯ ಹೇ ಕರ್ನಾಟಕ ಮಾತೆ!” (ಕುವೆಂಪು ಸಮಗ್ರ ಕಾವ್ಯ (ಸಂ. ೧) ಪು. ೧೦೬), “ಭಾರತಾಂಬೆಯೆ, ಜನಿಸಿ ನಿನ್ನೊಳು ಧನ್ಯನಾದೆನು, ದೇವಿಯೇ, ನಿನ್ನ ಪ್ರೇಮದಿ ಬೆಳೆದು ಜೀವವು ಮಾನ್ಯವಾದುದು, ತಾಯಿಯೇ” (ಅಲ್ಲೇ, ಪು. ೧೦೫) ಎಂಬ ಮಾತುಗಳಿಗೆ (೧೯೨೭-೨೮) ಸಂವಾದಿಯಾಗಿವೆ ಎಂದೆನಿಸುತ್ತದೆ. “ಮಹದ್ವೈಕಿಗಳು ಏಕ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಆಲೋಚಿಸುತ್ತಾರೆ; ಅವರ ಹೃದಯಗಳು ಏಕ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮಿಡಿಯುತ್ತವೆ” (Great men think alike and great hearts beat alike) ಎಂಬ ಗಾದೆಮಾತಿಗೂ ಇದು ನಿದರ್ಶನವಾಗಿದೆ.

ಈ ಚಿಂತನೆಯನ್ನು ಅವರು ಹಲವೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ, ಹಲವು ರೀತಿಗಳಲ್ಲಿ ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಲೇ ಬಂದಿದ್ದರು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ, ಇನ್ನೊಂದೆಡೆ ಅವರು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ : “‘ಕರ್ನಾಟಕದ ಸರ್ವಾಂಗೀಣ ಉನ್ನತಿ’ ಎಂಬೀ ಮೂರು ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಜಗತ್ತೆಲ್ಲವೂ ಅಡಕವಾಗಿದೆ. ಈ ಮೂರು ಪಾದಗಳಿಂದ ನಾನು ತ್ರಿವಿಕ್ರಮನಂತೆ ಮೂರು ಲೋಕಗಳನ್ನು ಅಳೆಯಬಲ್ಲೆನು. ಆ ಮೂರು ಜಗತ್ತುಗಳು ಯಾವುವೆಂದರೆ (೧) ಕರ್ನಾಟಕ, (೨) ಭರತಖಂಡ, (೩) ವಿಶ್ವ. ಕರ್ನಾಟಕ ದೇವಿಯ ಉಪಾಸನೆಯ ಬಲದಿಂದ ಈ ಮೂರು ಜಗತ್ತುಗಳ ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕರು ಸಾಧಿಸಬಲ್ಲರೆಂಬ ಭರವಸೆ ಎನಗಿದೆ.” (ಪು. ೨೪೨, ಆಲೂರರ ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಗ್ರಂಥ). ಇದೇ ಹೇಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಕುಚಿತತ್ವದ ಅಥವಾ ಸಂಕುಚಿತ ಮನೋಭಾವದ ಆಕ್ಷೇಪಣೆಯನ್ನು ಸಹಜವಾದ ಒಂದು ಉಪಮೆಯ ಮೂಲಕ, ಹೇಗೆ ತಳ್ಳಿ ಹಾಕುತ್ತಾರೆಂಬುದನ್ನೂ ನೋಡಬಹುದಾಗಿದೆ: “ಪರಮಾತ್ಮನ ಯಾವುದೇ ಪ್ರತಿಮೆ ಇರಲಿ, ಎಷ್ಟೇ ಚಿಕ್ಕ ಪ್ರತಿಮೆಯಿರಲಿ, ಅದರಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನ ವಿಶ್ವ ಶಕ್ತಿಯೆಲ್ಲವೂ ಅಡಗಿರುತ್ತದೆಂಬ ತತ್ವದ ಮರ್ಮವನ್ನು ಬಲ್ಲವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಕರ್ನಾಟಕತ್ವವು ಸಂಕುಚಿತವಾದ ಕಲ್ಪನೆಯಾಗಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಗೊತ್ತಾಗುವುದು.” (ಅದೇ. ಪು. ೨೪೨)

ಈ ಬಗೆಯ ಚಿಂತನೆಗಳನ್ನು ತಾವು ಹರಡುತ್ತ ಹೋದುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನು ಎಂಬುದನ್ನು ಆಲೂರರು ಹೀಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ: “ನನ್ನ ಕರ್ನಾಟಕವು ಇನ್ನೂ ಎಚ್ಚಿತ್ತಿಲ್ಲವಲ್ಲಾ ಎಂಬ ವಿಚಾರವು ನನಗೆ ನಿದ್ಧೆಮಾಡಗೊಡಲಿಲ್ಲ. ಕರ್ನಾಟಕವು ಘೋರ ನಿದ್ರೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದಕ್ಕೆ ಅದು ಒಡೆದು ತುಂಡಾಗಿರುವುದೇ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣವೆಂಬ ಕಲ್ಪನೆಯು ಆಗ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಝಗ್ಗನೆ ಮಿಂಚಿನಂತೆ ಹೊಳೆಯಿತು. ಆ ಮಿಂಚು ಮಾಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅದೇ ನಾನು ಕಂಡ ಹೊಸ ಬೆಳಕು. ಸುತ್ತಲೂ ಮುಸುಕಿದ ಕತ್ತಲಿನಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಕಂಡ ಪ್ರಕಾಶವೆಂದರೆ ಇದೇ. ಈ ಕಲ್ಪನೆಯೇ... ನಾನು ಕರ್ನಾಟಕವನ್ನಷ್ಟೇ ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು; ಈ ಕಲ್ಪನೆಯೇ ನನಗೆ ಕರ್ನಾಟಕದ ಹುಚ್ಚು ಹಿಡಿಸಿತು... ನನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಒಡಮೂಡಿದ ಆ ಕರ್ನಾಟಕ ದೇವಿಯ ಮೂರ್ತಿಯ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಿದೆ. ಕರ್ನಾಟಕ ದೇವಿಯ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಒಡಮೂಡಿಸಿದ್ದೇ ಅವೆರಡೂ ಸಂಗತಿಗಳಿಂದಾದ ಮುಖ್ಯ ಪರಿಣಾಮ.” (ಅದೇ, ಪು. ೨೫೪)

ಕರ್ನಾಟಕವನ್ನು ಅಖಂಡವಾಗಿ ಕಟ್ಟುವುದು ಸುಲಭವಾದ ಕಾರ್ಯವೆಂದೇನೂ ಅವರು ಭಾವಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಂದರ್ಶಕರ ಪ್ರಶ್ನೆಯೊಂದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಾ ಅವರು ಹೀಗೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದರು: “ಆ ಭಾವನೆ ಸುಪ್ತವಾಗಿತ್ತು. ೧೯೦೭ರಷ್ಟು ಹಿಂದೆಯೇ ನಾನು ಇದಕ್ಕೆ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ನೀಡಿದ್ದೆ. ನಮ್ಮ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಕುರಿತಂತೆ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ನಡೆಸಿದಾಗ, ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳ ಪೈಕಿ ಕರ್ನಾಟಕವೇ ಅತ್ಯಂತ ಕ್ಷಿಪ್ತಕರ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದೆ (ಅಂದರೆ (ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಹಲವು ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ನಾಡು ಹರಿದು ಹಂಚಿಹೋಗಿರುವುದು) ಹಾಗೂ ಅದು ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ತುಂಬ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟಿನ ಸನ್ನಿವೇಶವನ್ನು ಎದುರಿಸುತ್ತಿದೆ” ಎಂಬುದು ನನ್ನ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು ಎಂದು ಅವರೇ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. (The idea was latent. I happened to give expression to it as far back as 1907. When I studied our problem, I discovered that, of all provinces in India, Karnataka was the worst sufferer. I had to launch the unification movement in all the directions.) ಇದರಿಂದಾಗಿ ಎಲ್ಲ ದಿಕ್ಕುಗಳಿಂದಲೂ ಆ ಚಳವಳಿಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಬೇಕಾಯಿತು ಎಂದೂ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ರಾಜನೈತಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮುಖಗಳೇ (Social, political and cultural) ಆ ದಿಕ್ಕುಗಳಾಗಿದ್ದುವೆಂಬುದನ್ನೂ ಅವರು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಹೋರಾಟದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಅವರ ಹೀಗೆ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ: “... ಕರ್ನಾಟಕವನ್ನು ಅಖಂಡ ಕರ್ನಾಟಕವನ್ನಾಗಿ ಕಟ್ಟುವುದು ಅತ್ಯಂತ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟಿನ ಕೆಲಸ ಆ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಯಾವನೊಬ್ಬನು ತಾನೊಬ್ಬನೇ ಮಾಡಿಯೇನೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಅವನಂಥ ಮೂರ್ಖನು ಅವನೇ. ಅಂಥ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕಟ್ಟುವುದಕ್ಕೆ ನೂರಾರು ಮುಖಂಡರು ದುಡಿಯಲೇಬೇಕು. ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಲ್ಲಿ ಮುಂಚೆ ಚೈತನ್ಯವನ್ನು ತುಂಬಬೇಕು. ತತ್ಪಕ್ಷರೂ ದೂರದರ್ಶಿಗಳೂ ಆ ರಾಜ್ಯದ ತಳಹದಿಯ ತತ್ವಗಳ ರೂಪರೇಷೆಗಳನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಬೇಕು; ಇತಿಹಾಸಜ್ಞರು ಅದರ ಪೂರ್ವವೈಭವವನ್ನು ಶೋಧಿಸಿ, ನೆನಪುಕೊಟ್ಟು, ಜನತೆಗೆ ರೋಮರೋಮಾಂಚನಗಳಲ್ಲಿ ಅಭಿಮಾನವನ್ನೂ, ಸ್ಫೂರ್ತಿಯನ್ನೂ ತುಂಬಬೇಕು. ದಾರ್ಶನಿಕ ಕವಿಗಳು ಅದರ ಬಗ್ಗೆ ಮೈಮರೆತು ಹಾಡಬೇಕು, ಕುಣಿಯಬೇಕು, ಕುಣಿಸಬೇಕು. ಉದ್ಯಮ ಸಾಹಿತಿಗಳು ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದಲೂ, ಭಾಷಣಗಳಿಂದಲೂ ಅಖಂಡ ಕರ್ನಾಟಕತ್ವದ ಕಲ್ಪನೆಗೆ ಮೂರ್ತ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು.... ಈ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಅಂಥವರೆಲ್ಲರೂ ಮುಂದೆ ಬಂದು, ಅಖಂಡ ಕರ್ನಾಟಕವನ್ನು ಕಟ್ಟುವುದಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಪರಿಯಾಗಿ ಸೇವೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿದ್ದರಿಂದಲೇ ಅಖಂಡ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯವು ನಿರ್ಮಾಣವಾಯಿತು.” (ಅದೇ, ಪು. iii-iv)

ಕರ್ನಾಟಕದ ಏಕೀಕರಣಕ್ಕಾಗಿ ೧೮೫೬ರಲ್ಲಿ ಡೆಕ್ಕನ್ ಚಿನ್ನಬಸಪ್ಪನವರಿಂದ ಆರಂಭವಾದ ಚಳವಳಿಯಿಂದ ಹಿಡಿದು ೧೯೫೬ರಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಮಿತಿಯ ಹಾಗೂ ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಶಾಸನ ಸಭೆಗಳ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಸದಸ್ಯರು ಸಾಮೂಹಿಕವಾಗಿ ರಾಜೀನಾಮೆಯನ್ನು ಕೊಡುವ ನಿರ್ಧಾರವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವವರೆಗೆ ನಡೆದ ಸುದೀರ್ಘ ಚಳವಳಿಗಳ ಮತ್ತು ಹೋರಾಟಗಳ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಜನರ ಮುಂದಿರಿಸಲು ಸಮಯಾವಕಾಶ ಇಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ, ನೇರವಾಗಿ ಫಜಲ್ ಅಲಿ ಅವರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಎಚ್.ಎನ್. ಕುಂಜು ಮತ್ತು ಕೆ.ಎಂ. ಪಣಿಕ್ಕರ್ ಅವರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಂತೆ ರಚಿತವಾಗಿದ್ದ ಸಮಿತಿಯ ೧೯೫೫ರ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ ೩೦ರಂದು ಸಲ್ಲಿಸಿದ ವರದಿಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ, ಲೋಕಸಭೆ ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ ಮಸೂದೆಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ, ೧೯೫೬ರ ಆಗಸ್ಟ್ ೩೧ರಂದು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳ ಅಂಕಿತ ದೊರೆತ ಬಳಿಕ, ಅದರ ಫಲವಾಗಿ ೧೯೫೬ರ ನವೆಂಬರ್ ೧ ರಿಂದ ಕರ್ನಾಟಕ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು. ಇದೆಲ್ಲವನ್ನೂ “ಅಂಥವರೆಲ್ಲರೂ... ಸೇವೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿದ್ದರಿಂದ” ಎಂಬ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಆಲೂರರು ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾರೆ ಎಂದಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಇದರಲ್ಲಿ ೧೯೦೭ರಲ್ಲಿ ಆಲೂರರು ‘ವಾಗ್ಭೂಷಣ’ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ

ಬರೆದ ಲೇಖನ ಮತ್ತು ತದನಂತರದಲ್ಲಿ ಅವರು ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಬಂದ ಬಹುಮುಖೀ ಕಾರ್ಯಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಮಹತ್ವದ ಪಾತ್ರವನ್ನು ವಹಿಸಿದುವು ಎಂಬುದನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇಷ್ಟಾಗಿಯೂ ಈ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅವರು ತಳೆದಿದ್ದ ನಿರ್ಮೋಹ ಮತ್ತು ನಿರ್ಮಮಕಾರಗಳು ನಮಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತವೆ. ಅವರ ಈ ಹೇಳಿಕೆ ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಉದ್ಧರಣ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ: “(ಈ) ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ನಾನು ಮಾಡಿದೆನೆಂದು ಹೇಳುವಾಗ, ನಾನೊಬ್ಬನೇ ಆ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದೆನೆಂದು ಯಾರೂ ತಿಳಿಯಕೂಡದು. ಯಾವ ಚಟುವಟಿಕೆಯಾದರೂ ಮಿತ್ರರ ಬೆಂಬಲಬೇಕು. ಜನತೆಯ ಸಹಾನುಭೂತಿಯೂ ಬೇಕೇ ಬೇಕು. ಆದಕಾರಣ, ನಾನು ಇಂಥ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದೆನೆಂದು ಹೇಳುವುದರಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶವು, ಆ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ನಾನು ಪ್ರಾಮುಖ್ಯದಿಂದ ಭಾಗವಹಿಸಿದೆನು ಎಂದು ಅರ್ಥ; ಕೆಲವು ನನ್ನ ಸ್ವತಂತ್ರ ಕಲ್ಪನೆಯಿಂದ ಉದ್ಭವಿಸಿದವುಗಳು, ಕೆಲವು ಅನ್ಯರ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ಕೈಗೊಂಡವುಗಳು.” (ಅದೇ. ಪು. ೨೭೨)

ಕರ್ನಾಟಕತ್ವದ ಈ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ ದ್ವೇಷದೂರವಾದ ಪರಿಶುದ್ಧ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿತ್ತೆಂಬುದನ್ನು ಅವರು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ: “ಕರ್ನಾಟಕತ್ವವು ಅತ್ಯಂತ ಪರಿಶುದ್ಧವಾದ ಭಾವನೆ, ಅತ್ಯಂತ ವಿಶಾಲವಾದ ಭಾವನೆ. ಅದು ಕರ್ನಾಟಕದ ಹಿತಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ತನ್ನಲ್ಲಿ ಅಡಗಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಕರ್ನಾಟಕತ್ವದ ಕಲ್ಪನೆಯ ಉಗಮ, ಕರ್ನಾಟಕದ ಒಡಕಿನ ಪರಿಣಾಮ. ಕರ್ನಾಟಕತ್ವವೆಂದರೆ ಕೇವಲ ದೇಶಾಭಿಮಾನವಲ್ಲ, ಕೇವಲ ಭಾಷಾಭಿಮಾನವಲ್ಲ, ಕೇವಲ ಇತಿಹಾಸಾಭಿಮಾನವಲ್ಲ. ಇವೆಲ್ಲವುಗಳನ್ನೂ ಮೀರಿದ, ಇವೆಲ್ಲವುಗಳನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡ ಪರಿಶುದ್ಧ ಭಾವನೆ.” (ಅದೇ. ಪು. ೭೧೪-೧೫) ಮುಂದುವರಿದು ಅವರು ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಗಮನಾರ್ಹ ಸಂಗತಿಯನ್ನೂ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದು ಏನೆಂದರೆ ಈ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ ರಾಷ್ಟ್ರವಿರೋಧಿಯಾದುದಲ್ಲ ಎಂಬುದು. ಈ ವಿಚಾರವನ್ನು ಒತ್ತಿಹೇಳುವಾಗ, ನಿಜವಾದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆ ಎಂಬುದು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ ವಿದ್ಯಮಾನವಾಗಿರಬಾರದು ಎಂಬ ಅಂಶವನ್ನೂ ವಿಶದಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ: “ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತ್ವಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾದುದು ಕರ್ನಾಟಕತ್ವವಲ್ಲ, ಕರ್ನಾಟಕತ್ವಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾದುದು ನಿಜವಾದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತ್ವವಲ್ಲ. ಕರ್ನಾಟಕದ ಬಗ್ಗೆ ಸಾತ್ವಿಕಾಭಿಮಾನವನ್ನು ತಾಳುವುದೇ ಕರ್ನಾಟಕತ್ವ.” (ಅದೇ. ಪು. ೭೧೫) ತಮ್ಮ ಈ ನಿಲುವನ್ನು ವಿವರಿಸಿದ ಬಳಿಕ, ಅವರು ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ವಾಚಕರ ಮೇಲೆ ಹೇರಲು ಹೋಗದೆ, “ಇದೇನು ಆತ್ಮಪೌರುಷದ ಕಥೆಯೋ, ಆತ್ಮದೌರ್ಬಲ್ಯದ ಕಥೆಯೋ ಎಂಬುದನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸುವ” ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ವಾಚಕರಿಗೇ ಬಿಟ್ಟುಕೊಡುತ್ತಾರೆ. (ಅದೇ, ಪು. iii)

ಅಂತೆಯೇ, ತಮ್ಮ ಸ್ವಹಿತಾಸಕ್ತಿಗಳಿಗೆ, ಸ್ವಲಾಭಗಳಿಗೆ, ರಾಜಕೀಯ ಅಧಿಕಾರಲಾಲನೆಗಳಿಗೆ ಭಂಗ ಬರಬಹುದೇನೋ ಎಂಬ ಚಿಂತನೆಯಿಂದ ಹಳೆಯ ಮೈಸೂರು ಭಾಗದ ಕೆಲವು ಮಂದಿ ರಾಜಕಾರಣಿಗಳೂ, ವಿದ್ವಾಂಸರೂ ಏಕೀಕರಣದ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಅಸಮಾಧಾನಿತರಾಗಿದ್ದರೆಂದೂ, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದ ನವೋದಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣರಾಗಿದ್ದ ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀಕಂಠಯ್ಯನವರೂ ಇದಕ್ಕೆ ಹೊರತಾಗಿರಲಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನೂ ಮುಚ್ಚುಮರೆಯಿಲ್ಲದೆ ಹೇಳಿಬಿಡುತ್ತಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿ ‘ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು’ ಎಂಬ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಹೆಸರನ್ನು ‘ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು’ ಎಂದು ಬದಲಾಯಿಸಿದ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತಾರೆ. (ಅದೇ, ಪು. ೬೮೧)

ತಮ್ಮ ಪಾತ್ರವನ್ನು, ಸಂಘರ್ಷ-ಸಾಧನೆಗಳನ್ನು ಅತಿಯಾಗಿ ಉದಾತ್ತೀಕರಿಸುವ ಪ್ರಲೋಭನೆಗೂ ಅವರು ಒಳಗಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರೇ ಈ ಮಾತನ್ನಾಡಿದ್ದಾರೆ; “ನಾನು ಯಾವುದೊಂದು ಚಳುವಳಿಗೆ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅಂಟಿಕೊಂಡಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಪ್ರೇರಕಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕೊಟ್ಟು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸರಿದು ನಿಂತು ಕೆಲಸಮಾಡುವುದು ನನ್ನ ಪದ್ಧತಿ. ಇದರಿಂದ, ಆ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಮಾಡುವ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷಿಯುಳ್ಳವರಿಗೆ ಆಸ್ವದವುಂಟಾಗುವುದು. ಅಂದರೆ, ನಾನು ಯಾವಾಗಲೂ ಹಿಮ್ಮೇಳದಲ್ಲಿರುವವನು, ಮುಂದೆ ಬಂದು ಕುಣಿಯುವವನಲ್ಲ.” (ಅದೇ, ಪು. ೨೭೫)

ತಮ್ಮ ಜೀವನಸ್ಥಿತಿಗಳಲ್ಲಿನ ಅವರ ಎರಡು ಹೇಳಿಕೆಗಳು ಅವರ ವಿನಯಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಯ ಪ್ರತೀಕವೇ ಆಗಿವೆ. ಮೊದಲನೆಯದು ಇದು “(ಮಹಾತ್ಮರ) ಅಚಲವಾದ ಧೈಯನಿಷ್ಠೆಯು ಅಖಂಡವಾದ ತಪಶ್ಚರ್ಯವು ಇಡೀ ದೇಶದ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಹೊಸ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ, ಈ ತರಹದ ಯಾವ ಅಲೌಕಿಕ ಉಪರತಿಯನ್ನು, ಕ್ರಿಯಾಶಕ್ತಿಯನ್ನು ವಾಚಕರು ನನ್ನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಕಾಣಲಾರಿರಿ..... ನನ್ನ ಜೀವನ ಭೋಗರೆಂದು ಹರಿಯುತ್ತಿರುವ ಪ್ರಚಂಡವಾದ ಹೊಳೆಯು ಅಲ್ಲ; ಮಂದವಾಗಿ, ಶಾಂತವಾಗಿ ಹರಿಯುವ ಚಿಕ್ಕ ತೊರೆಯು.” (ಅದೇ. ಪು. ೩೪೫) ಇನ್ನೊಂದು ಹೇಳಿಕೆ ಇನ್ನೂ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ: “ನಾನೇನು ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯನಲ್ಲ, ಅಲೌಕಿಕ ಪುರುಷನಲ್ಲ, ವಿಲಕ್ಷಣ ಮುತ್ಸದ್ಧಿಯಲ್ಲ, ಆಗರ್ಭ ಶ್ರೀಮಂತನಲ್ಲ. ಸಾದಾ ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದ ಬುದ್ಧಿಯ ಮನುಷ್ಯನು ನಾನು. ಜನರು ನನ್ನನ್ನು ಕಾರಣಪುರುಷನೆಂದು ತಿಳಿದಿರುವುದು ಪೂರ್ಣಸತ್ಯವಲ್ಲ. ನಿಜವಾಗಿ ಹೇಳಬೇಕಾದರೆ ನಾನು ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡಿದ್ದು ಗುಡ್ಡದಷ್ಟು, ಸ್ವತಃ ನೆರವೇರಿಸಿದುದು ಸಣ್ಣ ಹರಳಿನಷ್ಟು.” (ಅದೇ. ಪು. iii) ಇಂಥ ವಿನಯಶೀಲ ಮಹಾಸಾಧಕರು ಎಂದಿಗೂ ವಿರಳವೇ.

“ಕರ್ನಾಟಕ ಎಂಬುದೇನು ಬರಿ ಮಣ್ಣೆ? ಅದು ಮಂತ್ರಕಣಾ, ಶಕ್ತಿ ಕಣಾ” ಎಂದು ಘೋಷಿಸಿದ ಕುವೆಂಪು ಅವರಂತೆಯೇ, ಆಲೂರರೂ “ಕರ್ನಾಟಕವೆಂಬುದೊಂದು ಶಬ್ದದಲ್ಲಿ ಎಂಥ ಮಾಂತ್ರಿಕ ಶಕ್ತಿ ತುಂಬಿರುತ್ತದೆ” (ಅದೇ. ಪು. ೪) ಎಂದು ಉದ್ಘೋಷಿಸಿದ್ದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ, “ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ಸರ್ವತೋಮುಖವಾದ ಅಭ್ಯುದಯಕ್ಕೆ ನಾವು ಕನ್ನಡಿಗರೆಲ್ಲರೂ ಒಂದಾಗಿ ದುಡಿಯೋಣ, ಕನ್ನಡಮೈನ ಪವಿತ್ರ ಸೇವೆಯಿಂದ ಪುನೀತರಾಗೋಣ” ಎಂದೂ ಕರೆ ನೀಡಿ ಉತ್ತೇಜಿಸಿದರು. ಹಾಗೆ ಮಾಡುವ ಮೂಲಕ, ‘ಕರೋಪನಿಷತ್ತಿನ’ ಹಾಗೂ ವಿವೇಕಾನಂದರ ಮತ್ತು ಯೋಗಾನಂದರ ಹೇಳಿಕೆಯಲ್ಲಿನ “ಪ್ರಾಪ್ಯವರಾನ್ ನಿಬೋಧತ” ಅಥವಾ “Stop not until the goal is reached” ಎಂಬ ಅಥವಾ “Stop not until you wake up from the deep stumber” ಎಂಬ ಮೂರನೆಯ ಕ್ರಿಯಾಭಾಗವನ್ನು ಕಾರ್ಯಾನ್ವಯಗೊಳಿಸಿದರು.

ಅವರ ಈ ಸೇವೆ ಮತ್ತು ಸಾಧನೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿ, ೧೯೩೦ರಲ್ಲಿ ನಡೆದ ೧೬ನೆಯ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರನ್ನಾಗಿ ಆಯ್ದು ಗೌರವಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಆಲ್ಬರ್ಟ್ ವಿಕ್ಟರ್ ರಸ್ತೆಗೆ ಆಲೂರು ವೆಂಕಟರಾವ್ ರಸ್ತೆ ಎಂದು ಮರುನಾಮಕರಣ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಭಾರತೀಯ ಭಾಷೆಗಳ ಕೇಂದ್ರ ಸಂಸ್ಥೆ (ಮರಣೋತ್ತರವಾಗಿ) ಅವರ ಜೀವನ ಮತ್ತು ಸಾಧನೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತಂತೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷ್ಯಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಹೊರತಂದಿದೆ. ನವೆಂಬರ್ ೧, ೧೯೫೬ರಂದು ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯೋದಯವಾದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವರು ಹಂಪೆಗೆ ತೆರಳಿ, ಅಲ್ಲಿನ ವಿರೂಪಾಕ್ಷ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿನ ಭುವನೇಶ್ವರಿಗೆ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿದಾಗ, ‘ಕರ್ನಾಟಕದ ಕುಲಪುರೋಹಿತ’ರೆಂಬ ಅಭಿದಾನವನ್ನು ನೀಡಿ ಅವರನ್ನು ಗೌರವಿಸಲಾಯಿತು. ಅಂದಿನಿಂದಲೂ ಅವರನ್ನು ಈ ಉಪಾಧಿಯಿಂದಲೇ ಹೆಸರಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಕೆ.ಡಿ. ಕುರ್ತಕೋಟಿಯವರು ಈ ಅಭಿದಾನಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ‘ಕರ್ನಾಟಕ ಪಿತಾಮಹ’ ಎಂದು ಕರೆಯಬೇಕಾಗಿತ್ತು ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದ್ದಾರಾದರೂ, ‘ಪಿತಾಮಹ’ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ‘ಕುಲಪುರೋಹಿತ’ ಶಬ್ದಕ್ಕಿರುವ ಧ್ವನ್ಯರ್ಥ ಇಲ್ಲದೆ, ಕೇವಲ ಪಾರಂಪರಿಕ ಸೂಚನೆ ಮಾತ್ರ ಇರುವುದರಿಂದ, ‘ಕುಲಪುರೋಹಿತ’ ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣವೇ ಅತ್ಯಂತ ಉಚಿತವಾಗಿದೆ.

ಮುಂಬಯಿಯ ‘ಭಾರತಜ್ಯೋತಿ’ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ತಮ್ಮ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಧರ್ ತೇಲ್ಕರ್ ಅವರು ಆಲೂರರ ಸಾಧನೆಯನ್ನು ಹೀಗೆ ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ: “ಸುಳಿದಾಡುವ ಗಡ್ಡದ ಹಾಗೂ ಮೃದುವಾದ ಕೋಮಲ ನಯನಗಳ ಕರ್ನಾಟಕದ ಈ ಹಿರಿಯಜ್ಜನನ್ನು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ‘ಕನ್ನಡದ ಕುಲಪುರೋಹಿತರು’ ಎಂದೇ

ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ, ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿನ ಎಲ್ಲ—ಸಾಮಾಜಿಕ, ರಾಜಕೀಯ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ—ಅಭಿಯಾನಗಳನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದವರು ಇವರೇ. ನಲವತ್ತೈದು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ 'ಕರ್ನಾಟಕದ ಏಕೀಕರಣ'ದ ಅಭಿಯಾನವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದವರೂ ಇವರೇ. ಇಂದಿಗೂ ಯಾವುದು ತಮ್ಮ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ತುಂಬ ಹತ್ತಿರವಾಗಿದ್ದಿತೋ ಹಾಗೂ ಯಾವುದಕ್ಕಾಗಿ ತಮ್ಮ ಇಡೀ ಬದುಕನ್ನು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿದ್ದರೋ ಆ ಧೈಯವೂ ಇದೇ ಆಗಿದ್ದು, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಇಂದೂ ಅವರು ಸದ್ದಿಲ್ಲದೆ ಕಾರ್ಯವನ್ನೆಸಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ." (The grand old man of Karnataka with a flowing beard and soft tender eyes is affectionately called 'Karnataka Kula Purohita'. For it is this man who started all movements—social, political and cultural— in Karnataka and it is this man also who first started the movement for Karnatak Unification, nearly 45 years ago. And even today he silently works for the cause which is dearest to him and for which he has sacrificed his whole life.)- ಇದು ಅವರಿಗೆ ಸಲ್ಲಿಸಲಾಗಿರುವ ಗೌರವಪೂರ್ಣ ಕಾಣಿಕೆಯೇ ಆಗಿದೆ.

“ನಾಹಂ ಕರ್ತಾ ಹರಿಃ ಕರ್ತಾ, ತತ್ಪೂಜಾ ಕರ್ಮ ಚಾಖಿಲಂ” (ನಾನು ಕರ್ತನಲ್ಲ; ಹರಿಯೇ ಕರ್ತ; ನಾನು ಮಾಡುವುದೆಲ್ಲವೂ ಆ ಪೂಜಾ ಕರ್ಮವೇ) ಎಂಬ ತಮ್ಮ ಧರ್ಮತತ್ವವನ್ನೇ ಬಾಳಿನ ಧೈಯವಾದ ಕರ್ನಾಟಕತ್ವಕ್ಕೂ ಅನ್ವಯಿಸಿ, ಇಡೀ ಜೀವಮಾನವನ್ನೇ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಮುಡಿಪಿಟ್ಟ ಆಲೂರ ವೆಂಕಟರಾಯರು “ಕಾಲವನ್ನು ಮೆಟ್ಟಿನಂತೆ” (towering over times) ಮಹನೀಯರು.

೨. ಶೂದ್ರ ತಪಸ್ವಿ-ಶಂಬೂಕನ ವೃತ್ತಾಂತ

- ಪ್ರೊ. ಟಿ.ಎಸ್. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ

ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನ ನಿರ್ಮಲಕೀರ್ತಿಗೆ ಕಳಂಕವಂಟಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕೆ ಒಂದು ವ್ಯಾಜವಿರುವುದು ಶಂಬೂಕನ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ-ಶಂಬೂಕಪ್ರಸಂಗ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ರಾಮಾಯಣದ ಉತ್ತರ ಕಾಂಡದ ೭೩ನೆಯ ಸರ್ಗದಿಂದ ೭೩ನೆಯ ಸರ್ಗದವರೆಗಿನ ಮೂರು ಸರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿತವಾಗಿದೆ.

ಶತ್ರುಘ್ನನನ್ನು ಮತ್ತೆ ಮಧುಪುರಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದ ನಂತರ ಶ್ರೀ ರಾಮನು ಲಕ್ಷಣ-ಭರತರೊಡನೆ ಧರ್ಮದಿಂದ ರಾಜ್ಯಭಾರ ಮಾಡುತ್ತಾ ಸುಖದಿಂದಲೂ ಆನಂದದಿಂದಲೂ ಇದ್ದನು. ಹಲವಾರು ದಿವಸಗಳು ಕಳೆದ ನಂತರ ಒಂದು ದಿನ ಪ್ರಾಂತದ ವೃದ್ಧ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೊಬ್ಬನು ಮರಣಹೊಂದಿದ್ದ ತನ್ನ ಮಗನನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ರಾಜದ್ವಾರದ ಬಳಿಗೆ ಬಂದನು.

ಕಿಂ ನು ಮೇ ದುಷ್ಟತಂ ಕರ್ಮ ಪುರಾದೇಹಾನ್ತರೇ ಕೃತಮ್ |
ಯಡಹಂ ಪುತ್ರಮೇಕಂ ತು ಪಶ್ಯಾಮಿ ನಿಧನಂ ಗತಮ್ ||೪||

“ಅಯ್ಯೋ! ನಾನು ಹಿಂದಿನ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಪಾಪವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದೆನು? ನನ್ನ ಏಕಮಾತ್ರ ಪುತ್ರನು ನಿಧನ ಹೊಂದಿರುವುದನ್ನು ನಾನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ನೋಡುತ್ತಿರುತ್ತೇನೆಲ್ಲಾ!” ಇನ್ನೂ ಯೌವನವನ್ನು ಪಡೆಯದಿರುವ ಹದಿನಾಲ್ಕು ವರ್ಷದ ಬಾಲಕ ನೀನು.* ಮಗು, ಅಕಾಲ ಮೃತ್ಯುವಿಗೆ ತುತ್ತಾಗಿ ನನಗೆ ದುಃಖವನ್ನು ತಂದೊಡ್ಡಿದೆ. ಮಗು, ಇನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಪುತ್ರಶೋಕದಿಂದ ನಾನು ಸಾಯುವೆನು. ನಿನ್ನ ತಾಯಿಯೂ ಸಾಯುವಳು. ಇದು ನಿಶ್ಚಯ. ನಾನು ಒಂದು ಸುಳ್ಳನ್ನೂ ಹೇಳಿದವನಲ್ಲ; ಒಬ್ಬರಿಗೂ ಹಿಂಸೆ ಮಾಡಿದವನಲ್ಲ; ಯಾವ ಒಂದು ಪ್ರಾಣಿಗೂ ನನ್ನಿಂದ ಅಪಚಾರವಾದುದು ನೆನಪಿಲ್ಲ. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಯಾವ ದುಷ್ಟತ್ಯದಿಂದ ಬಾಲಕನಾದ ನನ್ನ ಮಗನು ಸತ್ತು ಹೋದನು? ಪಿತೃಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡದೇ ಮೊದಲೇ ಯಮಲೋಕವನ್ನು ಸೇರಿದನು? ರಾಮನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಕಾಲ ಮೃತ್ಯು ನಿನಗೆ ಬಂದು ಬಿಟ್ಟಿತು. ಈ ಬಗೆಯ ಘೋರದೃಶ್ಯವನ್ನು ನಾನು ಕಂಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಕೇಳಿಯೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮಹತ್ತರವಾದ ಯಾವುದೋ ರಾಮನ ದುಷ್ಟತ್ಯವೇ ಇದೆ. ಈತನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಹುಡುಗರಿಗೆ ಸಾವು ಬಂದಿತ್ತಲ್ಲ. ಎಲೈ ರಾಜನೆ ಸಾವನ್ನಪ್ಪಿರುವ ಈ ಬಾಲಕನನ್ನು ಬದುಕಿಸು! ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ಈ ರಾಜದ್ವಾರದಲ್ಲಿಯೇ ನನ್ನ ಪತ್ನಿಯೊಡನೆ ಅನಾಥನಂತೆ ಪ್ರಾಣಬಿಡುವೆನು! ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯೆ ನಿನಗೆ ಗಂಟು ಬೀಳುವುದು, ಆಮೇಲೆ ರಾಮ ನೀನು ಸುಖಿಯಾಗಿ ಬಾಳಬಹುದು! ರಾಮ ಆಮೇಲೆ ನೀನು ತಮ್ಮಂದಿರು

* ಮೂಲದಲ್ಲಿ ‘ಪಂಚವರ್ಷಸಹಸ್ರಕಂ’ - ಎಂದಿದೆ. ವರ್ಷ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ದಿನವೆಂದೂ ಅರ್ಥವಿದೆ; ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ‘ಪಂಚವರ್ಷ ಸಮನ್ವಿತಮ್’ ಎಂದು ಪಾಠಾಂತರವೂ ಇದೆ.

ಮತ್ತು ನಿನ್ನವರೊಂದಿಗೆ ದೀರ್ಘಾಯುಸ್ಸನ್ನು ಪಡೆದು ಜೀವಿಸಬಹುದು! ಬಲಾಢ್ಯನಾದ ನಿನ್ನ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಇದುವರೆಗೆ ನಾವು ಸುಖವಾಗಿದ್ದೆವು. ಆದರೆ ಈಗ ಈ ಘೋರ ದುಃಖವು ಒದಗಿ ಬಂದಿತು. ರಾಮ, ನಿನ್ನ ಪ್ರಜೆಗಳಾಗಿರುವ ನಾವು ಈ ಕಾಲನ ವಶಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದೆವು. ಇನ್ನು ನಮಗೆ ಸುಖಲೇಶವೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಮಹಾತ್ಮರಾದ ಇಕ್ಷ್ವಾಕುಗಳ ರಾಜ್ಯವು ಈಗ ದಿಕ್ಕಿಲ್ಲದೆ ಅನಾಥವಾಯಿತು. ಬಾಲಕನಿಗೆ ಮೃತ್ಯುವನ್ನು ತಂದಿಕ್ಕುವ ರಾಮನು ಇದಕ್ಕೆ ಅಧಿಪತಿಯೆನಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ವಿಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪಾಲಿಸದಿದ್ದರೆ, ರಾಜನ ತಪ್ಪುಗಳಿಂದ ಪ್ರಜೆಗಳು ವಿಪತ್ತಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ತೊಳಲುತ್ತಾರೆ. ರಾಜನು ದುರ್ಮಾರ್ಗಿಯಾದರೆ ಜನರು ಅಕಾಲಮರಣಕ್ಕೆ ಈಡಾಗುತ್ತಾರೆ ಅಥವಾ ನಗರದಲ್ಲಿಯೇ ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಜನರು ಅಕಾರ್ಯವನ್ನೆಸಗುತ್ತಾರೆ. ಅದಕ್ಕೆ ತಡೆ ಇಲ್ಲ-ಹೇಗಾದರೂ ಮರಣದ ಭಯ ಉಂಟು. ನಗರದಲ್ಲಾಗಲೀ ಅಥವಾ ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿಯಾಗಲೀ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಅಕಾರ್ಯ ನಡೆದಿರಬಹುದು. ಹೇಗಿದ್ದರೂ ಅದು ರಾಜನ ಅಪರಾಧವೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಈ ಬಾಲಕನಿಗೆ ಸಾವು ಬಂದಿತು. ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಬಗೆ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ರಾಜನಾದ ರಾಮನನ್ನು ನಿಂದಿಸುತ್ತಾ ದುಃಖಸಂತಪ್ತನಾಗಿ ಮಗನನ್ನು ಆಲಂಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು.

ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ತನ್ನ ಶೋಕವನ್ನು ತೋಡಿಕೊಂಡು ಕರುಣಸ್ವರದಿಂದ ಗೋಳಾಡುವುದು ಶ್ರೀರಾಮನಿಗೆ ಕೇಳಿಸಿತು. ಅವನು ಶೋಕಸಂತಪ್ತನಾಗಿ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನೂ ವಸಿಷ್ಠವಾಮದೇವರನ್ನೂ ಕ್ಷೌರ ಪ್ರಮುಖರನ್ನೂ ಕರೆಸಿದನು. ಆಗ ವಸಿಷ್ಠರೊಡನೆ ಮಾರ್ಕಂಡೇಯನೇ ಮೊದಲಾದ ಎಂಟು ಮಂದಿ ದ್ವಿಜರು ಆಗಮಿಸಿ ಮಹಾರಾಜ ಶ್ರೀ ರಾಮನನ್ನು ಕಂಡು 'ಜಯ' 'ಜಯ' ಎಂದು ಆಶೀರ್ವದಿಸಿದರು. ಆ ಎಂಟು ಜನ ದ್ವಿಜೋತ್ತಮರೂ ವಸಿಷ್ಠರೊಡನೆ ಬಂದು ಆಸನಗಳಲ್ಲಿ ಮಂಡಿಸಿದರು. ಅವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ರಾಜನಾದ ರಾಘವನು ಅಭಿನಂದಿಸಿದನು. ಹಾಗೆಯೇ ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನೂ ಕ್ಷೌರ ಪ್ರಮುಖರನ್ನೂ ಯಥಾರ್ಹವಾಗಿ ಗೌರವಿಸಿ ಪೀಠಗಳಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿದನು. ಎಲ್ಲರೂ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಲಾಗಿ ಶ್ರೀ ರಾಮನು ವೃದ್ಧಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಆಕ್ಷೇಪಣೆಯನ್ನು ಆ ತೇಜಸ್ವಿಗಳಿಗೆ ವಿವರಿಸಿದನು- ರಾಘವನು ದೈನ್ಯದಿಂದ ನುಡಿದ ಆ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ನಾರದರು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದರು: "ಮಹಾರಾಜ ಬಾಲಕನಿಗೆ ಅಕಾಲ ಮರಣವೇಕೆ ಆಯಿತೆಂಬುದನ್ನು ಕೇಳು." ಅದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಮೇಲೆ ಮುಂದಿನ ಕರ್ತವ್ಯವೇನೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿಮಾಡು. ರಘುನಂದನ ಹಿಂದೆ ಕೃತಯುಗದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಮಾತ್ರವೇ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಲ್ಲದವನು ಎಂದಿಗೂ ತಪಸ್ವಿಯಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಕೃತಯುಗವು ದೀಪ್ತವಾಗಿತ್ತು. ಜನರು ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಅಜ್ಞಾನದ ಆವರಣವಿರಲಿಲ್ಲ. ಮೃತ್ಯುವಿನ ಭಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲರೂ ಭೂತ-ಭವಿಷ್ಯಗಳನ್ನರಿತ ದೀರ್ಘದರ್ಶಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಅನಂತರ ಸ್ವಲ್ಪ ದೇಹಾತ್ಮಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳ ಮಾನವರಿರುವ ತ್ರೇತಾಯುಗವು ಪ್ರವರ್ತಿಸಿತು. ತ್ರೇತಾಯುಗದಲ್ಲಿ ಕ್ಷತ್ರಿಯರೂ ಸಹ, ಹಿಂದೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ತಪಸ್ಸನ್ನಾಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಹಿಂದಿನ ಕೃತಯುಗದಲ್ಲಿದ್ದವರು ತ್ರೇತಾಯುಗದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಕ್ಷತ್ರಿಯರಿಗಿಂತಲೂ ತಪೋವೀರ್ಯಗಳಿಂದ ಮಿಗಿಲಾಗಿದ್ದರು. ಕೃತಯುಗದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಅಧಿಕರಾಗಿಯೂ, ಕ್ಷತ್ರಿಯರು ನ್ಯೂನಸಂಖ್ಯಾಕರಾಗಿಯೂ ಇದ್ದರಷ್ಟೆ! ಅವರೆಲ್ಲರೂ ತ್ರೇತಾಯುಗದಲ್ಲಿ ಸಮಬಲರಾದರು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಕ್ಷತ್ರಿಯರಿಗಿಂತ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಲ್ಲಿ ಅಧಿಕ ವಿಶೇಷವೇನನ್ನೂ ಜನರು ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಮನುಪ್ರಭೃತಿಗಳು ವಿಶೇಷವನ್ನು ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಚಾತುರ್ವರ್ಣ್ಯ ಪ್ರಯುಕ್ತವೂ ವೇದಸಂಮತವೂ ಆದ ಆಚಾರಭೇದವನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿದರು. ತ್ರೇತಾಯುಗವು ಚಾತುರ್ವರ್ಣ್ಯ ಪ್ರಯುಕ್ತವಾದ ಧರ್ಮಾಚರಣೆಗಳಿಂದ ತುಂಬಿತ್ತು; ಅಧರ್ಮದ ಆವರಣವಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಅಧರ್ಮವು ಪೃಥ್ವಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪಾದವನ್ನೂರಿತು. ಅಧರ್ಮವು ಸೇರಿದಾಗ ಜನರ ತೇಜಸ್ಸು ಮಂದವಾಗುವುದು ಸಹಜ. ಅಧರ್ಮದ ಒಂದು ಪಾದವು ಪೃಥ್ವಿಯಲ್ಲಿಳಿದುದರಿಂದ ತ್ರೇತಾಯುಗದಲ್ಲಿ ಅನೃತವೆಂಬ ಕೃಷ್ಯಾದಿ ಜೀವನೋಪಾಯ

ಉಂಟಾಯಿತು. ಕೃತಯುಗದಿವುಗಳಿರಲಿಲ್ಲ. ಕೃಷಿಯಿಲ್ಲದೆ ಭೂಮಿಯು ಫಲಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಜನರು ಉಂಟಾ ಶಿಲಾದಿವೃತ್ತಿಗಳಿಂದಲೂ ಸದಾಸಂಕಲ್ಪಾದಿಗಳಿಂದಲೂ ಜೀವಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದು ಕೃತಯುಗದವರಿಗೆ 'ರಜೋಗುಣ ಸಮನ್ವಿತ' - ಎನಿಸಿ ಮಲದಂತೆ ತ್ಯಾಜ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಹೀಗೆ ಅಧರ್ಮದಿಂದ ಅನ್ಯತವೆಂಬ ಜೀವನೋಪಾಯ ಉಂಟಾಗಲು, ಹಿಂದೆ ಅಪರಿಮಿತವಾಗಿದ್ದ ಜನರ ಆಯಸ್ಸು ಪರಿಮಿತವಾಯಿತು. ಅನ್ಯತವೂ ಅಧರ್ಮವೂ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಲು, ಶ್ರೇಯಃ ಕಾಮಿಗಳಾದ ಜನರು ಸತ್ಯಧರ್ಮಪರಾಯಣರಾಗಿ ಶುಭಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಪ್ರಯತ್ನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಾ ಬಂದರು. ತ್ರೇತಾಯುಗದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೂ ಕ್ಷತ್ರಿಯರೂ ತಪಸ್ಸನ್ನಾಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ವೈಶ್ಯ-ಶೂದ್ರರು ಶುಶ್ರೂಷಾದಿ ವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ನಿರತರಾದರು. ಅದು ಅವರಿಗೆ ಪರಮಧರ್ಮವಾಯಿತು. ಶೂದ್ರರು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಇತರ ವರ್ಣದವರನ್ನು ಗೌರವಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ತ್ರೇತಾಯುಗದ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಅಧರ್ಮವೂ ಅನ್ಯತವೂ ಬೆಳೆಯಿತು. ಜನರು ಕ್ಷೀಣದೇಶಗಳಾಗಿದರು. ಅನಂತರ ಅಧರ್ಮವು ತನ್ನ ಎರಡನೆಯ ಪಾದವನ್ನು ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟಿತು. ಆ ಯುಗಕ್ಕೆ ದ್ವಾಪರಯುಗವೆಂದು ಹೆಸರಾಯಿತು.

ಕೆಳಮಟ್ಟದ ಆ ದ್ವಾಪರ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಅಧರ್ಮವೂ ಅನ್ಯತವೂ ವರ್ಧಿಸಿದವು. ತಪಸ್ಸು, ವೈಶ್ಯರಿಗೂ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು. ಈ ಯುಗಗಳಲ್ಲಿ ಶೂದ್ರನು ತಪಸ್ಸನ್ನು ಸ್ವಧರ್ಮವಾಗಿ ಪಡೆಯಲಿಲ್ಲ. ನೃಪಶ್ರೇಷ್ಠ, ಈಗ ಪ್ರಾಯಶಃ ಶೂದ್ರನು ಯಾರೋ ಒಬ್ಬನು ಮಹತ್ತರವಾದ ತಪಸ್ಸನ್ನಾಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಇದು ದ್ವಾಪರಯುಗದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಅಧರ್ಮವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಆ ದುರ್ಬುದ್ಧಿಯು ತಪಸ್ಸನ್ನಾಚರಿಸುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಬಾಲಕನಿಗೆ ಮೃತ್ಯು ಉಂಟಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ತಡೆಯದೆ ಧರ್ಮಲೋಪಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶಕೊಟ್ಟರೆ ಅದು ಅಲ್ಲಿಯ ಜನರಿಗೆ ಕೆಡಕನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದು. ಅದನ್ನು ತಡೆಯದೆ ರಾಜನು ನರಕವನ್ನೈದುವನು; ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ.

ರಾಜನು ಧರ್ಮದಿಂದ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ, ದೇಶದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ವೇದಾಧ್ಯಯನ, ತಪಸ್ಸು ಪುಣ್ಯಕಾರ್ಯ- "ಇವುಗಳ ಆರನೇ ಒಂದಂಶವು ರಾಜನಿಗೆ ಸೇರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ, ಹೇ ಪುರುಷೋತ್ತಮ ನಿನ್ನ ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಹುಡುಕಿನೋಡು. ಎಲ್ಲಿ ದುಷ್ಟತ್ಯವು ಕಂಡು ಬರುವುದೋ ಅಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ತಡೆಯಲು ಯತ್ನಿಸು. ಆ ದುಷ್ಟತ್ಯವನ್ನು ತಡೆದರೆ ಧರ್ಮವೃದ್ಧಿಯಾಗುವುದು; ಜನರ ಆಯಸ್ಸು ವರ್ಧಿಸುವುದು. ಆ ಬಾಲಕನೂ ಮತ್ತೆ ಜೀವಂತನಾಗುವನು" ಎಂದರು.

ನಾರದರ ನುಡಿ ಶ್ರೀ ರಾಮನಿಗೆ ಅಮೃತಮಯವಾಗಿ ತೋರಿತು. ಅವನು ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಕಡೆ ತಿರುಗಿ- "ಸೌಮ್ಯ, ಹೋಗು: ಆ ದ್ವಿಜಶ್ರೇಷ್ಠನಿಗೆ ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳು. ಬಾಲಕನ ದೇಹವನ್ನು ತೈಲದ್ರೋಣಿಯಲ್ಲಿರಿಸುವಂತೆ ಏರ್ಪಡಿಸು. ಆ ಬಾಲಕನ ದೇಹವು ಕೆಡದಂತೆ ಉತ್ತಮ ಸುಗಂಧಿ ತೈಲದಲ್ಲಿಡಿಸು" ಎಂದು ತಿಳಿಸಿದನು. ಅನಂತರ ಪುಷ್ಪಕ ವಿಮಾನವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಮರಿಸಲು ಅದು ಒಂದು ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು. ರಾಮನು ಮಹರ್ಷಿಗಳಿಗೆ ಅಭಿವಂದಿಸಿ, ಧನುಸ್ಸು ಬಾಣಗಳನ್ನೂ ಹೊಳೆಯುವ ಖಡ್ಗವನ್ನೂ ಹಿಡಿದು ಪುಷ್ಪಕವನ್ನೇರಿದನು.

ಶ್ರೀ ರಾಮನು ಪುಷ್ಪಕ ವಿಮಾನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಶೂದ್ರ ತಪಸ್ವಿಯನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತಾ ಮೊದಲು ಪಶ್ಚಿಮ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಹೋದನು. ಅನಂತರ ಉತ್ತರದಿಕ್ಕಿಗೆ ಹೋಗಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ದುಷ್ಟತ್ಯವನ್ನೂ ಕಾಣದೆ ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕನ್ನು ಶೋಧಿಸುತ್ತ ಹೋದನು. ಎಲ್ಲೆಡೆಯೂ ನಿರ್ಮಲವಾಗಿ ಶುದ್ಧಚಾರ ಸಮನ್ವಿತವಾಗಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಶ್ರೀರಾಮನು ದಕ್ಷಿಣ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ತೆರಳಿದನು. ಅಲ್ಲಿ ಶೈವಲವೆಂಬ ಪರ್ವತದ ಉತ್ತರ ಪಾರ್ಶ್ವದಲ್ಲಿ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಸರಸ್ಸು ಕಾಣಿಸಿತು. ಆ ಸರಸ್ಸಿನ ತೀರದಲ್ಲಿ ತಲೆಕೆಳಗಾಗಿ ನೇತಾಡುತ್ತ ಮಹತ್ತರವಾದ ತಪಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಿರತನಾದ ಒಬ್ಬ

ತಾಪಸನನ್ನು ರಾಮನು ಕಂಡನು. ಅವನು ತಪಸ್ವಿಯ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ - “ಎಲೈ ಸುವ್ರತ, ಧನ್ಯನಪ್ಪ ನೀನು! ದೃಢನಿಷ್ಠೆಯಿಂದಿರುವೆ, ಎಲೈ ತಪೋವೃದ್ಧನೆ ನೀನು ಯಾವ ಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ್ದೀಯೆ? ಕೌತುಕದಿಂದ ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ನಾನು ದಶರಥ ಪುತ್ರನಾದ ರಾಮ-ನಿನ್ನ ಬಯಕೆ ಯಾವುದು? ಸ್ವರ್ಗವೋ? ಅಥವಾ ಬೇರೆ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ವರದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯೋ? ಯಾವುದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ದುಷ್ಕರವಾದ ತಪಸ್ಸನ್ನಾಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದೀಯೆ? ಎಲೈ ತಾಪಸನೆ ನಿನ್ನ ತಪಸ್ಸಿನ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಕೇಳಲು ಇಚ್ಛಿಸಿದ್ದೇನೆ. ನೀನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೋ ಕ್ಷತ್ರಿಯನೋ ವೈಶ್ಯನೋ ಅಥವಾ ಶೂದ್ರನೋ? ಸತ್ಯವನ್ನು ಹೇಳು” ಎಂದು ಕೇಳಿದನು. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಮಹಾರಾಜನಾದ ಶ್ರೀರಾಮನು ಕೇಳಲಾಗಿ, ಆ ಪುರುಷನು ತನ್ನ ಜಾತಿಯನ್ನೂ ತಪಸ್ಸಿನ ಉದ್ದೇಶವನ್ನೂ ಶ್ರೀರಾಮನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದನು :

“ನಾನು ಶೂದ್ರಯೋನಿಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದವನು. ನನ್ನ ಹೆಸರು ಶಂಬೂಕ. ನಾನು ಈ ಶರೀರ ಸಹಿತವಾಗಿ ದೇವತ್ವವನ್ನು ಬಯಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ನಾನು ಸುಳ್ಳಾಡುವವನಲ್ಲ. ದೇವಲೋಕವನ್ನು ಬಯಸಿ ಉಗ್ರತಪಸ್ಸನ್ನಾಚರಿಸುತ್ತಿರುವ ನನ್ನನ್ನು ಶೂದ್ರನೆಂದು ತಿಳಿ”-ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಅವನು ಹಾಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ ರಾಮನು ಒರೆಯಿಂದ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಖಡ್ಗವನ್ನು ತೆಗೆದು ಶಂಬೂಕನ ಶಿರಸ್ಸನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ಬಿಟ್ಟನು. ಆ ಶೂದ್ರ ತಪಸ್ವಿಯು ಹತನಾಗಲು ಇಂದ್ರ, ಅಗ್ನಿ-ಮುಂತಾದ ದೇವತೆಗಳು- “ಸಾಧು, ಸಾಧು” ಎಂದು ರಾಮನನ್ನು ಹೊಗಳಿದರು. ವಾಯುದೇವನು ತಂದೆರಚಿದ ಸುಗಂಧಿಯಾದ ದಿವ್ಯಪುಷ್ಪಗಳ ವೃಷ್ಟಿಯಾಯಿತು.

ಸುಪ್ರೀತರಾದ ದೇವತೆಗಳು ಶ್ರೀ ರಾಮನನ್ನು ನೋಡಿ “ಸೌಮ್ಯ, ದೇವಕಾರ್ಯವನ್ನು ನೀನು ಮಾಡಿದೆ; ನಿನಗೆ ಅಪೇಕ್ಷಿತವಾದ ವರವನ್ನು ಕೇಳಿಕೊ. ಈ ಶೂದ್ರನು ತಪೋಬಲದಿಂದ ಸ್ವರ್ಗವನ್ನೇರಲು ಅನರ್ಹನು. ನೀನು ಅದನ್ನು ನಿವಾರಿಸಿದೆ”- ಎಂದರು. ಆಗ ಶ್ರೀರಾಮನು ಶಾಂತಚಿತ್ತನಾಗಿ ಕೈಮುಗಿದು ಇಂದ್ರನನ್ನು ನೋಡಿ, “ದೇವತೆಗಳು ಪ್ರಸನ್ನರಾಗಿರುವುದಾದರೆ, ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಕುಮಾರನು ಬದುಕಲಿ ನನಗೆ ಈ ವರವನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿರಿ ಇದೇ ನನಗೆ ಈಚ್ಛಿತವಾದದ್ದು ನನ್ನ ಮಾತು ಸುಳ್ಳಾಗದಿರಲಿ” ಎಂದನು. ರಾಮನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ದೇವಶ್ರೇಷ್ಠರು “ಕಾಕುಸ್ಥ, ಸಮಾಧಾನದಿಂದ ಸಂತುಷ್ಟನಾಗು. ಆ ಬಾಲಕನು ಆಗಲೇ ಜೀವಂತನಾದನು! ಮತ್ತೆ ತನ್ನ ಮಾತಾಪಿತ್ರಗಳೊಂದಿಗೆ ಕೂಡಿಕೊಂಡನು. ನಿನಗೆ ಶುಭವಾಗಲಿ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಶ್ರೀರಾಮನ ಜೊತೆಗೆ-ಎಲ್ಲರೂ ಅಗಸ್ತ್ಯರನ್ನು ಕಾಣಲು ಅವರ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ತೆರಳಿದರು. ಇಷ್ಟು ಶಂಬೂಕ ವೃತ್ತಾಂತ. ಈಗ ಶಂಬೂಕನ ಅಪರಾಧವೇನೆಂದು ಪರಿಶೀಲಿಸಬಹುದು. ಒಂದು, ಸಂಪ್ರದಾಯ ವಿರೋಧ; ಎರಡು, ಸಮಾಜ ಸಂಕ್ಷೋಭೆ; ಮೂರು, ವ್ಯವಸ್ಥಾಭಂಗ. ಒಬ್ಬ ಪ್ರಜೆ ತನಗೆ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲದ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಕೈಯಿಟ್ಟು, ತಪಸ್ಸಿಗೆ ಅಂದು ಅರ್ಹನಲ್ಲದವನು ತಪಸ್ಸನ್ನು ಆಚರಿಸಿದ. ಅದರಿಂದ ಆಗಿನ ಸಮಾಜ ನಲುಗಿತು. ಒಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಮಗ ತೀರಿಕೊಂಡ. ಆದ್ದರಿಂದ ರಾಜನಾದ ಶ್ರೀ ರಾಮನು ಆ ಅಕ್ರಮಕ್ಕೆ ದಂಡನೆ ಮಾಡಬೇಕಾಯಿತು; ಇದು ವಿಹಿತವೆನ್ನಿಸಿತು. ಇದೇನೂ ಸಂತೋಷದ ಕೆಲಸವಲ್ಲ. ರಾಮನು ಕ್ರೂರಿಯಲ್ಲ. ಕರುಣಾಳು ಆದರೆ ಕರ್ತವ್ಯದ ಮುಂದೆ ಅವನ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಹೃದಯವೇದನೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ. ಶ್ರೀರಾಮನು ತನಗೆ ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಕರ್ತವ್ಯವಾದದ್ದನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾಯಿತು. ಮೃದುವೋ, ಕಟುವೋ ನ್ಯಾಯಮುಖ್ಯ. ಶ್ರೀರಾಮನು ದುಡುಕಲಿಲ್ಲ. ಏನು ಮಾಡಿದೆ? ಮಂತ್ರಿಗಳ ಮತ್ತು ಋಷಿಗಳ ಉಪದೇಶವೇನೆಂದು ಕೇಳಿದ ಆಗ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಎಂಟುಮಂದಿ ಋಷಿಗಳ ಪರವಾಗಿ ನಾರದರು: ಕೃತಯುಗದ ಧರ್ಮವು ತ್ರೇತಾಯುಗಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯಿಸದು. ತ್ರೇತಾಯುಗದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ತಪಸ್ಸಿಗೆ ಅಧಿಕಾರ. ಅಬ್ರಾಹ್ಮಣನೊಬ್ಬನು ನಿನ್ನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ತಪಸ್ಸುಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಅದೇ ಆ

೧೬ / ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ಣಾಟಕ - ಸಂಪುಟ ೯೮-೧೦೧ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಚಿಕೆ ೩೬೮-೩೭೧

ಬ್ರಾಹ್ಮಣಪುತ್ರನ ಅಕಾಲ ಮರಣಕ್ಕೆ ಕಾರಣ. ಇದು ಎಲ್ಲಿ ನಡೆದಿದೆಯೆಂದು ನೀನು ಈ ಕೂಡಲೇ ಕಂಡು ಹಿಡಿದು ಆ ಅನಧಿಕಾರಿಯಾದ ತಪಸ್ವಿಯನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸು. ಆಗ ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಬಾಲಕನು ಮತ್ತೆ ಜೀವಿಸುವನು ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ಇದರಿಂದ ಸ್ವಪ್ನಪಡುತ್ತದೆ-ರಾಮನು ಸ್ವತಂತ್ರನಿ ನಡೆಯಲಿಲ್ಲವೆಂಬುದು. ಈಗ ನಾರದರು ಹೇಳಿದ ವಿಧಿ ಸರಿಯಾದದ್ದೆ? ಶೂದ್ರನಿಂದ ಯಾರಿಗಾದರೂ ಕೇಡಾಯಿತೆ? ಶಂಬೂಕನು ನಿರಪರಾಧಿಯಲ್ಲವೆ? ಇತ್ಯಾದಿ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ವಿಚಾರಿಸುವುದು ರಾಮನಿಗೆ ಕರ್ತವ್ಯವಲ್ಲ. ಆಗಿನ ಆ ರಾಜ್ಯದ ಪ್ರಜೆಗಳೂ ಧರ್ಮ ತಿಳಿದವರೂ ವಿದ್ಯೋತ್ತಮರೂ ಸಹ ಆ ವಿಧಿಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ರಾಮನು ಧರ್ಮಜ್ಞರನ್ನು ಕೇಳಿದ; ಅವರ ಉಪದೇಶದಂತೆ ಆಚರಿಸಿದ. ಅದು ರಾಮನಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಮುಖ್ಯ ಕರ್ತವ್ಯವಾಯಿತು.

II

ಬಂಗಾಳಿ ಮತ್ತು ವಾಯವ್ಯ ರಾಮಾಯಣ ಪಾಠಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಶಂಬೂಕ ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದಿದೆ. ವಾಯವ್ಯಪಾಠ, ಸರ್ಗ ೭೬-೭೮ ಬಂಗಾಲಿ (೭೯-೮೨) ಸರ್ಗಗಳು. ಆದರೆ ಆ ಪಾಠಗಳಲ್ಲಿ ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಪುತ್ರನ ವಯಸ್ಸು ಬಂಗಾಳಪಾಠ : ೧೫ ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ.

(ಪಂಚವರ್ಷಂ ದಶಾಧಿಕಮ್) ವಾಯವ್ಯಪಾಠದಲ್ಲಿ ೫೦೦೦ ವರ್ಷ :

“ಅಪ್ರಾಪ್ತ ಯೌವನಂ ಬಾಲಂ ಪಂಚವರ್ಷ ಸಹಸ್ರಕಮ್” ಪದ್ಮಪುರಾಣದಲ್ಲಿ, ದೇವತೆಗಳ ವರಪ್ರಸಾದದಿಂದ ರಾಮನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣಪುತ್ರನನ್ನು ಪುನರ್ಜೀವ ತಳೆಯುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು ಎಂದು ಎರಡು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ (೧) ಸೃಷ್ಟಿಖಂಡ ಅಧ್ಯಾಯ: ೩೮...೩೯ ಮತ್ತು ಉತ್ತರಖಂಡ (ಅಧ್ಯಾಯ ೨೩೦-೨೪೨) ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಶಂಬೂಕಪ್ರಸಂಗ ಕೇವಲ ಒಂದೆಡೆ ಬಂದಿದೆ; ಇದರ ಪ್ರಕಾರ ಶೂದ್ರ ತಪಸ್ವಿ, ಶಂಬೂಕನನ್ನು ಕೊಂದದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಪುತ್ರನು ಪುನರ್ಜೀವ ಪಡೆಯಲಿಲ್ಲ; ಬದಲಾಗಿ ಶ್ರೀ ರಾಮನ ಧರ್ಮನೀತಿಯಿಂದ

ಶ್ರೂಯತೇ ಶಂಬುಕೇ ಶೂದ್ರೇ ಹತೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣದಾರಕಃ |

ಜೀವಿತೋ ಧರ್ಮವಾಸಾಧ್ಯ ರಾಮಾತ್ ಸತ್ಯಪರಾಕ್ರಮಾತ್ ||

(ಶಾಂತಿಪರ್ವ ಅಧ್ಯಾಯ ೧೪೯ : ೬೧-೬೨)

ಕಾಳಿದಾಸನ ರಘುವಂಶದ ಪ್ರಕಾರ ರಾಜನಾದ ಶ್ರೀರಾಮನು ಮರಣದಂಡನೆ ವಿಧಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಶಂಬೂಕನು ಸ್ವರ್ಗಪಡೆದನು.

“ಕೃತದಂಡಃ ಸ್ವಯಂ ರಾಜ್ಞಾ ಲೇಭೇ ಶೂದ್ರಃ ಸತಾಂ ಗತಿ”

ತಪಸಾ ದುಶ್ಚರೇಣಾಪಿ ನ ಸ್ವಮಾರ್ಗವಿಲಂಘನಾ||

(ರಘುವಂಶ-ಸರ್ಗ೧೫)

ಮಲ್ಲಿನಾಥನ ಭಾಷ್ಯ : ಶೂದ್ರಃ ಶಂಬುಕೋರಾಜ್ಞಃ ಸ್ವಯಂಕೃತದಂಡಃ ಕೃತಶಿಕ್ಷಃಸನ್ ಸತಾಂಗತಿಂ ಲೇಭೇ| ದುಶ್ಚರೇಣಾಪಿ ಸ್ವಮಾರ್ಗವಿಲಂಘಿನಾ ಅನಧಿಕಾರದುಷ್ಟೇನ-ಇತ್ಯರ್ಥಃ| ತಪಸಾನ ಲೇಭೇ|| ಅತ್ರಮನುಃ-

ರಾಜಃ ಕೃತದಂಡಾಸ್ತು ಕೃತ್ವಾ ಪಾಪಾನಿ ಮಾನವಾಃ|

ನಿರ್ಮಲಾಃ ಸ್ವರ್ಗಮಾಯಾಂತಿ ಸಂತಃ ಸುಕೃತಿನೋಯಥಾ||

ಇದೇ ಶ್ಲೋಕ ರಾಮಾಯಣದ ಕಿಷ್ಕಿಂಧಾ ಕಾಂಡದಲ್ಲಿ ಸರ್ಗ (೧೮-ಶ್ಲೋ ೩೧) ಬಂದಿದೆ.

ಉತ್ತರ ರಾಮಚರಿತೆಯ ಎರಡನೆಯ ಅಂಕದಲ್ಲಿ ಭವಭೂತಿಯು ಒಂದು ಹೊಸ ಸನ್ನಿವೇಶವನ್ನು ಒದಗಿಸಿ ಶಂಬೂಕನ ಕಥೆಗೆ ಒಂದು ತಿರುವುಕೊಟ್ಟು ಅದು ಮೂಲ ಕಥೆಗೆ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಭವಭೂತಿ ವಿರಹಿಗಳಾಗಿದ್ದ ರಾಮ ಮತ್ತು ಸೀತೆಯನ್ನು ಮತ್ತೆ ಜತೆಗೂಡಿಸಲು ಶಂಬೂಕನ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಶಂಬೂಕನ ತಪಸ್ಸಿನ ಫಲವಾಗಿ ರಾಜ್ಯದ ಪ್ರಜೆಗಳು ನಾನಾ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ದುಗುಡಗೊಂಡಿರಲು ರಾಮನು ಶಂಬೂಕನಿದ್ದ ಕಾಡಿನ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಾನೆ. ಅವನನ್ನು ಕೊಂದನಲ್ಲದೆ ಒಂದು ದೈವಸಂಚಿನಿಂದ ಸೀತಾದೇವಿಯನ್ನು ಸಂಧಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ (VII-೪) ಶಂಬೂಕನ ಕಥೆ ತುಂಬ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಸೂಚನೆಯಲ್ಲಿ ಮುಗಿದಿದೆ. ಖೇರಿಕೆಯಾಗಿ “ರಾಮರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಪುತ್ರ ಮರಣ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ”- ಎಂದು ವರ್ಣಿಸಿ ಶ್ರೀರಾಮನು ಮೃತ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಪುತ್ರನನ್ನು ಬದುಕಿಸಿದ್ದನ್ನು ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ತಿಳಿಸಲಾಗಿದೆ. ರಾಮನು ನಾರದರ ಮಾತಿನಂತೆ ಶೂದ್ರ ತಪಸ್ವಿಯನ್ನು ಒಂದೇ ಖಿಡ್ಗದ ಏಟಿನಿಂದ ಕೊಲ್ಲುತ್ತಾನೆ. ಶೂದ್ರತಪಸ್ವಿಯು ವಿಮಾನದಲ್ಲಿ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ.

ಪದ್ಮಮಹಾಪುರಾಣದ ಸೃಷ್ಟಿಖಂಡದಲ್ಲಿ (ಅಧ್ಯಾಯ ೩೨-೫೧) ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿರುವಂತೆಯೇ ಕಥೆ ಇದೆ. ಒಂದು ವ್ಯತ್ಯಾಸ, ಆ ಬಾಲಕನ ವಯಸ್ಸು ಐದು ವರ್ಷ. “ಪಂಚವರ್ಷಂ ಗತಾಯುಷಮ್”

ಆನಂದ ರಾಮಾಯಣವು ಸುದೀರ್ಘವಾದ, ಆದರೆ ಕೊಂಚ ಭಿನ್ನವಾದ ಶಂಬೂಕವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತದೆ. (೧೦-೫೦-೧೨೮):

ಒಂದು ದಿನ ಒಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಮರಣಗೊಂಡಿದ್ದ ತನ್ನ ಪುತ್ರನ ಶವವನ್ನು ಬೆನ್ನಮೇಲೆ ಹೊತ್ತು ತನ್ನ ಪತ್ನಿಯೊಂದಿಗೆ ರಾಮನ ಅರಮನೆಯ ಒಳಗೆ ಬಂದನು. ಆ ಪುತ್ರನಿಗೆ ಕೇವಲ ಐದು ವರ್ಷವಾಗಿತ್ತು ಅಷ್ಟೆ! ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಪತ್ನಿ ದುಃಖ ತುಂಬಿ ಶ್ರೀರಾಮನ ಪತ್ನಿ, ಸೀತಾದೇವಿಯ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ಮಗನ ಮರಣಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೆಂಬಂತೆ ಸೀತೆಯನ್ನು ನಿಂದಿಸತೊಡಗಿದಳು:

ತತೋ ವಿಪ್ರಕ್ರಿಯಾ ಪ್ರಾಹ ಸೀತಾಂ ಮೋಚ್ಯಸ್ವರೇಣ ಹಿ |

ಕಥಂ ತ್ವಂ ಪತಿಮಾಅಂಗ್ಯ ನಿದ್ರಿತಾಸಿಸುಖಂ ಶುಭೇ ||

ಆ ಕೋಪ ಹಾಗೂ ದುಃಖದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿಸಿಕೊಂಡ ಶ್ರೀರಾಮನು “ನಾನು ನಿಮ್ಮ ಮಗನನ್ನು ಬದುಕಿಸಿಕೊಡುತ್ತೇನೆ. ನನ್ನ ಮಾತನ್ನು ತಪ್ಪಿದ್ದೇ ಆದರೆ ನನ್ನ ಮಗ ಕುಶನನ್ನು ನಿಮಗೆ ಕೊಡುತ್ತೇನೆ. ಸೀತಾದೇವಿಯೂ ಸಹ ತನ್ನ ಮಗ ಲವನನ್ನು ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ದಂಪತಿಗಳಿಗೆ ಕೊಡುತ್ತೇನೆಂದು ಆಶ್ವಾಸನೆ ಇತ್ತಳು.

“ನ ಜೀವಿತಶ್ಚೇದ್ರಾಮೇಣ ಮಯಾಯಂ ತ್ವಚ್ಛಶುಃ ಕ್ರಿಯಃ |

ತರ್ಹಿ ತ್ವದುಃಖಶಾಂತ್ಯರ್ಥಂ ಅರ್ಪಯೇಯಂ ಲವಂ ಕ್ರಿಯಮ್ || ೩೭-೩೮)

ಋಷಿನಾರದರ ಮಾತಿನಂತೆ ಶ್ರೀ ರಾಮನು ಶೂದ್ರಮುನಿ ಶಂಬೂಕನನ್ನು ಹುಡುಕಲು ಹೊರಟನು. ದಾರಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಪುತ್ರ ಮರಣಗೊಂಡಿದ್ದು. ಆ ಮಗುವಿನ ತಾಯಿಯು ಶ್ರೀ ರಾಮನನ್ನು ಅದನ್ನು ಬದುಕಿಸಿಕೊಡಲು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದಳು. ಇದರಂತೆಯೇ ಅಯೋಧ್ಯೆಯಲ್ಲಿ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣಪುತ್ರ, ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಪುತ್ರ, ವೈಶ್ಯಸುತ ಹಾಗೂ ಶೂದ್ರನಮಗ, ಎಣ್ಣೆಮಾರುವವನ ಮಗ ಮತ್ತು ಲೋಹಕರ್ಮಿಯ ಶವಗಳನ್ನೂ ಸಹ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ನೋಡಿದನು. ಕೊನೆಗೆ ಶೂದ್ರ ಶಂಬೂಕನನ್ನು ಹುಡುಕಿ ಅವನಿಗೆ ಛೇದಕ ಹಾಕಿ ಅವನ ತಪ್ಪು ಏನೆಂದು ಹೇಳಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಅವನು ಕೈಗೊಂಡಿದ್ದು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಒದಗಿರುವ ದುಃಖ

ಪ್ರಸಂಗಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿದನು ಆ ತಪ್ಪಿಗಾಗಿ ಆ ಶೂದ್ರತಪಸ್ವಿಯ ಶಿರಚ್ಛೇದನವನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಅದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಶೂದ್ರ ತಪಸ್ವಿಗೆ ಒಂದು ವರವನ್ನು ಕೇಳಲು ತಿಳಿಸಿದನು. ಆಗ ಆ ಶೂದ್ರ ತಪಸ್ವಿಯು ಹೆದರಿ ನಡುಗುತ್ತಾ, ನನಗೆ ಮತ್ತು ನನ್ನ ಶೂದ್ರ ಜನಕ್ಕೆ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ಮಾಡಿಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಶ್ರೀ ರಾಮನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದನು. ಆಗ ಶ್ರೀರಾಮನು ರಾಮನಾಮವನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸಲು ತಿಳಿಸಿದನು. ಅದರಿಂದಲೇ ಶೂದ್ರರು ಪರಸ್ಪರ ಸಂಧಿಸಿದಾಗ ರಾಮ, ರಾಮ ಎಂದು ಉಚ್ಚರಿಸಲು ಆರಂಭಿಸಿದರು. ಅದು ಕಾರ್ಯರೂಪಗೊಳ್ಳಲು ಆ ಮೃತ ಶರೀರಗಳೆಲ್ಲವೂ ಜೀವಿತಗೊಂಡವು. ಈ ಪ್ರಸಂಗದ ಬಗ್ಗೆ ಗಮನೀಯ ಅಂಶವೆಂದರೆ ರಾಮನಿಂದ ಆದ ಸೀತಾಪರಿತ್ಯಾಗಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆಯೇ ಶೂದ್ರತಪಸ್ವಿ ಪ್ರಸಂಗವಾಯಿತು ಅನ್ನುವ ಅಂಶ!

ಪವುಮಚರಿತ ಹಾಗೂ ಜೈನ ರಾಮಾಯಣಗಳು

ಶಂಬೂಕವಧೆ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ರಾಮಾಯಣದ ಉತ್ತರಕಾಂಡಕ್ಕೆ ಹೊಂದುವಂತಿಲ್ಲ. ಪವುಮಚರಿತದಲ್ಲಿ ವಿಮಲಸೂರಿಯು ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ತನ್ನ ಜೈನ ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಕಥೆ ಇದು: ಶಂಬೂಕ ಇಲ್ಲಿ ಖರದೂಷಣ ಅವನ ಪತ್ನಿ ಚಂದ್ರನಖಿ. ಅವರು ವಿದ್ಯಾಧರವಂಶದವರು. ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಒಂದು ಸಲ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಾಡುತ್ತಾ ಇರಲು. ಒಂದು ಬೊಂಬಿನ ಮೆಳೆಯ ಹತ್ತಿರ ಪೂಜಿಸಿದ್ದ ಒಂದು ಕತಿಯು ಅಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿರುವುದನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾನೆ. ಆಶ್ಚರ್ಯಭರಿತನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಅದನ್ನು ಕೈಗೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಆ ಬೊಂಬಿನ ಮೆಳೆಗೆ ಬೀಸಿ ಹೊಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ಆ ಬೊಂಬುಗಳು ಆ ಹೊಡೆತಕ್ಕೆ ನೆಲಕ್ಕೆ ಬೀಳಲು, ಅವುಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಇದ್ದ ತರುಣನೊಬ್ಬನ ತಲೆಯು ಕತ್ತರಿಸಿಕೊಂಡು ನೆಲಕ್ಕೆ ಬೀಳುತ್ತದೆ. ಆ ತರುಣನೇ ಶಂಬೂಕ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದೆ ಅಕಷ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಅವನ ತಲೆಕತ್ತರಿಸಿ ಬಿದ್ದಿದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ, ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಬಹಳ ದುಃಖಗೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ, ಆದರೆ ಅದರ ಫಲದುಃಖಾಂತವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತದೆ. ಸೀತಾದೇವಿಯನ್ನು ರಾವಣನು (ಕದ್ದೊಯ್ಯುವ ಪ್ರಸಂಗಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಚಂದ್ರನಖಿಯು ಮಗನನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಬಂದಾಗ ಈ ದುಃಖಾಂತ ಪ್ರಸಂಗ ಆಗಿ ಹೋಗಿರುತ್ತದೆ. ಅವಳು ತನ್ನ ಪತಿ ಖರದೂಷಣನಿಗೂ, ಅಣ್ಣ ರಾವಣನಿಗೂ ತನ್ನ ಪುತ್ರನ ಮರಣದ ವಿಷಯವನ್ನು ದುಃಖ ತುಂಬಿ ತಿಳಿಸುತ್ತಾಳೆ. ವಿಮಲಸೂರಿ ಈ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ರಾವಣನಿಂದಾದ ಸೀತಾಪಹರಣದ ಮೂಲಕಾರಣವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಕಲಾತ್ಮಕವಾಗಿ ನೋಡಿದರೆ ವಿಮಲಸೂರಿಯು ಮಾಡಿರುವ ಈ ಬದಲಾವಣೆ ಪ್ರಶಸ್ತವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ತೆಲಗು (ದ್ವಿಪದ) ರಾಮಾಯಣ ಈ ಕಥೆಯನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸುತ್ತದೆ: ಶೂರ್ಪಣಖಿಯ ಗಂಡ ವಿದ್ಯುಜ್ಜೀವನನ್ನು ಅವನು ತನ್ನ ಬಗ್ಗೆ ಕೃತ್ರಿಮ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದನೆಂದು ತಿಳಿದ ರಾವಣನು ಅವನನ್ನು ಮೋಸದಲ್ಲಿ ಕೊಂದು ಹಾಕುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಶೂರ್ಪಣಖಿಯ ಮಗ ರಾವಣನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲು ಅಗತ್ಯವಾದ ಖಡ್ಗವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ತಪಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣುಚ್ಚಿ ಕೂತಿರುತ್ತಾನೆ. ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಅದನ್ನು ಹಿಡಿದು ಬೀಸಿದ್ದು ತಿಳಿಯದೆ ಜಂಬುಮಾಲಿಯನ್ನು ಕೊಲ್ಲುತ್ತಾನೆ ಈ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆಯೇ ಸರಳದಾಸನೂ ಹೇಳಿರುತ್ತಾನೆ.

ಆನಂದರಾಮಾಯಣದ ಸಾರಕಾಂಡದಲ್ಲಿ ಶಂಬೂಕ ಪ್ರಸಂಗ ಹೀಗೆ ಬಂದಿದೆ : (ಸರ್ಗ-೨ ಶ್ಲೋಕಗಳು: ೪೧-೪೩). ರಾಮನು ಪಂಚವಟಿಯಲ್ಲಿ ೪ ವರ್ಷಗಳಷ್ಟು ಕಾಲವನ್ನು ಕಳೆದನು. ಅಲ್ಲಿಯ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಶೂರ್ಪಣಖಿಯ ಮಗ, ಸಾಂಬ ಎನ್ನುವವನು ತಪಸ್ಸನ್ನಾಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಅವನಿಗೊಂದು ಒಂದು ಹೊಳೆಯುವ ಖಡ್ಗವನ್ನು ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿಟ್ಟನು. ಆದರೆ ಸಾಂಬನು ನೋಡಲೇ ಇಲ್ಲ. ಅವನು ತಪಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣುಚ್ಚಿದ್ದರಿಂದ, ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ತನ್ನ ಸುತ್ತಾಟದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದಾಗ ಆ ಹೊಳಪಿನ ಖಡ್ಗವನ್ನು ಕಂಡನು. ಅದನ್ನು ಕೈಗೆ ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಗಿಡ-ಮರ-ಬಳ್ಳಿಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ಹಾಕುವಾಗ ಸಾಂಬನ ತಲೆಯನ್ನೂ ತಿಳಿಯದೆ ಕತ್ತರಿಸಿ ಹಾಕಿದನು. ನಂತರ ರಾಮನನ್ನು ಕಂಡು ತಾನು ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯೆ ಮಾಡಿದ್ದೇನೆಂದು ತಿಳಿಸಿ ಕ್ಷಮೆ ಬೇಡಿದನು. ನಂತರ ರಾಮನನ್ನು

ಕಂಡು ತಾನು ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯೆ ಮಾಡಿದ್ದೇನೆಂದು ತಿಳಿಸಿ ಕ್ಷಮೆ ಬೇಡಿದನು. ಆಗ ರಾಮನು ಸಾಂಬ (ಶಂಬೂಕ)ನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಸಿದನು. ಕನ್ನಡದ ತೊರವೆ ರಾಮಾಯಣದ ಪ್ರಕಾರ (ಅರಣ್ಯಕಾಂಡ-ಸಂಧಿ ೩) ಈ ಪ್ರಸಂಗ ಹೀಗೆ ಬೆಳೆದಿದೆ : ಶೂದ್ರ ಶಂಬೂಕನು ಇಂದ್ರ ಪದವಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ಉಗ್ರ ತಪಸ್ಸುಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಹುತ್ತ ಬೆಳೆಯಿತು. ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ಇಂದ್ರನು ಹೆದರಿದನು. ಒಂದು ಉಪಾಯ ಮಾಡಿದನು. ಅವನು ನಾರದರೊಂದಿಗೆ ಬೇಟೆಗಾರರಂತೆ ಅಲ್ಲಿಗೆ ತೆರಳಿ, ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಬೇಟೆಗೆ ಹೋಗಲು ತಿಳಿಸಿದನು. ಇಂದ್ರನು ಒಂದು ಕಾಡು ಹಂದಿ ರೂಪ ತಳೆದು ಶಂಬೂಕನು ತಪಸ್ಸು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಆ ಹುತ್ತದೊಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಆ ಕಾಡು ಹಂದಿಯನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲು ಹರಿತವಾದ ಬಾಣ ಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡಿದನು. ಅದು ಶಂಬೂಕನನ್ನು ಕೊಂದಿದ್ದು ಅವನ ತಪಸ್ಸು ವಿಫಲವಾಯಿತು. ಇಂದ್ರನು ತನ್ನ ಪದವಿಯನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡನು!

ಜವನೀಸ್ ರಾಮಾಯಣದ ಪ್ರಕಾರ ಸೆರೆತ್ ಕಾಂಡದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಶೂರ್ಪಣಖಿಯ ಮಗ ದರ್ಶಸಿಂಗನನ್ನು ಕೊಂದ ಪ್ರಸಂಗ ಹೀಗಿದೆ : ದರ್ಶಸಿಂಗನು ಉಗ್ರತಪಸ್ಸನ್ನು ಕೈಗೊಂಡಿದ್ದನು. ಉದ್ದೇಶ 'ಚಂದ್ರಾವಳೀ' ಎಂಬ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಖಡ್ಗವನ್ನು ಪಡೆಯುವುದು. ರಾಮಕಿಯನ್ ಪ್ರಕಾರ ರಾವಣನ ತಂಗಿ-ಸಮ್ಮನಖಿ (ಶೂರ್ಪಣಖಿ) ಅವಳ ಪತಿ 'ಜೀಹ್ವಾ' ಅವಳ ಮಗ, 'ಕುಂಭರಸ'. ಇವನು ಉಗ್ರ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಕೈಗೊಂಡನು. ಉದ್ದೇಶ ಆ ವಿಶಿಷ್ಟ ಖಡ್ಗವನ್ನು ಪಡೆಯುವುದು. ಬಹ್ಮನು ಅವನು ಕೇಳಿದ್ದ ಖಡ್ಗವನ್ನು ಅವನ ಕೈಗೆ ಕೊಡದೆ ಅವನ ಬಳಿ ಎಸೆದಿದ್ದನು. ಕುಂಭರಸನಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮನ ಮೇಲೆ ಕೋಪಬಂದು ಅದನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶಿಸಲೂ ಇಲ್ಲ. ಇದಾದ ಮೇಲೆ ಒಂದು ದಿನ ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಅರಣ್ಯಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಅಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿದ್ದ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಆ ಖಡ್ಗವನು ಕಂಡನು. ಅದನ್ನು ಅವನು ತನಗಾಗಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲು ಕುಂಭರಸನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದನು. ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಅವನನ್ನು ಕೊಂದು ಹಾಕಿದನು.

ಭಾರತೀಯ ಆಧುನಿಕ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಶೂದ್ರ ತಪಸ್ವಿ ಶಂಬೂಕನ ಪ್ರಸಂಗ-ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ರಾಷ್ಟ್ರಕವಿ ಡಾ. ಕುವೆಂಪು ಅವರು ಶಂಬೂಕ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ಮೂರು ದೃಶ್ಯಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಒಂದು ಕಿರುನಾಟಕವಾಗಿ ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ರಾಮಾಯಣ ಇದು ಉತ್ತರ ಕಾಂಡದಲ್ಲಿನ ವಸ್ತುವಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿದೆ. ಶತಮಾನಗಳ ಅಂತರದಿಂದ ನಾಟಕ ವಸ್ತುವನ್ನು ಕಾಣುವ ದೃಷ್ಟಿಯೂ ಬದಲಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಕಥಾ ವಸ್ತು ಮೂಲಕ್ಕಿಂತ ಭಿನ್ನ ! ಒಂದು ಸಲ ವೃದ್ಧಬ್ರಾಹ್ಮಣನೊಬ್ಬನು ತನ್ನ ಮಗನೊಂದಿಗೆ ಆ ದಿನದ ದೇವತಾರ್ಚನೆಗೆ ಹೂಗಳನ್ನು ತರಲು ಹೋಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಪುಷ್ಪಸಂಗ್ರಹ ಮಾಡುತ್ತಾ ಒಬ್ಬ ಶೂದ್ರತಪಸ್ವಿಯನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಾರೆ. ತಪಸ್ವಿಯಾದರೆ ಉಗ್ರ ತಪಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ಹೆಸರು ಶಂಬೂಕ. ಅವನನ್ನು ಕಂಡ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಪುತ್ರನು ಭಕ್ತಿಭರಿತನಾಗಿ ಕೈಮುಗಿಯಲು ಸಿದ್ಧನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ, ದುರಹಂಕಾರಿಯಾದ ಆ ಬಾಲಕನ ತಂದೆ ಮಗನು ಕೈ ಜೋಡಿಸಿ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ವಂದಿಸಲು ಸಿದ್ಧನಾದಾಗ ಅವನನ್ನು ಗದರಿಸಿ, ಅಂತಹ ಹೀನ ಜಾತಿಯವನಿಗೆ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಜಾತಿಯ ನೀನು ಕೈ ಮುಗಿದು ವಂದಿಸುವುದು ದೊಡ್ಡ ತಪ್ಪು, ಮಹಾಪಾಪ ಎಂದು ಕೋಪದಿಂದ ಗದರಿಸಿ, ಅವನು ವಂದಿಸುವುದನ್ನು ಬೈದು ತಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ಆ ಹಿರಿಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾಡಿದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಧರ್ಮದೇವತೆಗೆ ಕೋಪ ಬರುತ್ತದೆ. ಆ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಂದಲೋ ಬಂದ ನಾಗರಹಾವು ಆ ಬಾಲಕನನ್ನು ಕಚ್ಚಿ ಮಾಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಬಾಲಕ ಅದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಮರಣ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಅಲ್ಲಿಂದ ಓಡಿ ಶ್ರೀ ರಾಮನ ಅರಮನೆಯ ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ನಿಂತು ರಾಮನನ್ನು ತನ್ನ ಮಗನ ಮರಣಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನೆಂದು ಕೂಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ಶ್ರೀರಾಮನು ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನು ಸಮಾಧಾನಗೊಳಿಸುತ್ತಾ ಅವನೊಡನೆಯೇ ಆ ಮೃತ ಬಾಲಕನಿದ್ದೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ತನ್ನ ಪುತ್ರನಿಗೆ ಸಾವನ್ನು ತಂದವನನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸಲು ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಲು ಕೂಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಅದರಂತೆಯೇ ರಾಮನು ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಬಿಡಲು ಅದು ಆ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೇ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಬಂದು ಬಿಡುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಕಂಡ ರಾಮನಿಗೆ ಈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೇ ಏನೋ ಅಪರಾಧ ಮಾಡಿರಬೇಕೆಂದು ಭಾವನೆ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರ ಹಿಂದಿರುಗಿಬರುವುದೇ? ಎಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿ “ಪೂಜ್ಯರೆ, ತಮ್ಮಿಂದ ಈ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಏನಾದರೂ ತಪ್ಪಾಗಿದೆಯೇ?” -ಎಂದು ಕೇಳುತ್ತಾನೆ. ಆ ದುರಹಂಕಾರಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ನನ್ನಿಂದ ತಪ್ಪೇ? ಏನೂ ಇಲ್ಲ. ನನ್ನ ಮಗನ ಮರಣಕ್ಕೆ, ರಾಜನದೇ ಏನೋ ತಪ್ಪಿರಬೇಕು ಎಂದು ಉದ್ವಿಗ್ನನಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ಶ್ರೀ ರಾಮನು “ವಾಲ್ಮೀಕಿಯೇನೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಲ್ಲ. ಅವನು ಎಂತಹ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕವಿಯಾದ! ಜಾತಿಹೀನತೆ ಮಹತ್ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿಯಾಗದು” ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಆ ದುರಹಂಕಾರಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು, ಶ್ರೀರಾಮನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ, ವಾದ ಮಾಡಬೇಡ, ರಾಮ : ಸ್ವತ್ತಿ ಏನು ಹೇಳುತ್ತದೆ ಅದನ್ನು ಮೊದಲು ಗೌರವಿಸು” ಎಂದು ಧ್ವನಿ ಎತ್ತಿ ನುಡಿದನು. ಆಗ ರಾಮನು ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿದನು. ಒಂದು ಒಳ್ಳೆಭಾವನೆ, ಚಿಂತನೆಗೆ ಸಾಧಾರಣ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯೇ ಮುಖ್ಯ; ಅದೇ ಸಾಕು. ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಸ್ವತ್ತಿಯೇ ಆಧಾರವಾಗಬಾರದು. ಆ ಮಾತನ್ನು ಬೆಂಬಲಿಸಿ, ದೈವವಾಣಿ ಹೇಳಿತು :

ಕೇವಲಂ ಶಾಸ್ತ್ರ ಮೌಶ್ರಿತ್ಯ ನ ಕರ್ತವ್ಯೋ ವಿನಿರ್ಣಯಃ |

ಯುಕ್ತೀನವಿಚಾರೇ ತು ಧರ್ಮಹಾನಿಃ ಪ್ರಜಾಯತೇ ||

ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಾಮನು ಹೀಗೆ ನುಡಿದನು: ‘ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿ ಗೌರವಾರ್ಹನಾಗಿದ್ದು ಸತ್ಯ-ಸಹಾನುಭೂತಿ ಪರನಾಗಿದ್ದರೆ ಸರಿ, ಗೌರವಾರ್ಹನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಅಂತಹ ಶುದ್ಧ ಮನೋಬುದ್ಧಿಯವನು ಸರ್ವದಾ ಗೌರವಾರ್ಹ ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ಪೂಜಾರ್ಹ. ಅಂಥ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೀನಜಾತಿಯವನೆಂದು ಧಿಕ್ಕರಿಸುವುದು ಪಾಪ, ತಪ್ಪು ಬುದ್ಧಿ.’”

ಶ್ರೀ ರಾಮನ ಮಾತಿನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಮನನ ಮಾಡಿ ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಶೂದ್ರ ತಪಸ್ವಿಗೆ ಮನಸಾರ ಭಕ್ತಿಭಾವದಿಂದ ನಮಸ್ಕರಿಸಲು, ಮೃತನಾಗಿದ್ದ ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಪುತ್ರನು ಆಕೂಡಲೇ ಪುನಃ ಪ್ರಾಣ ಪಡೆದನು. ನಂತರ ಆ ಶೂದ್ರ ತಪಸ್ವಿಗೆ ಭಕ್ತಿಭಾವದಿಂದ ನಮಸ್ಕರಿಸಿದನು. ರಾಮನು ಸರಿ ಈಗ ನೀವು ಸದ್ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೆನಿಸಿದಿರಿ!!

೩. ತೆಲಂಗಾಣ ಜನಪದರ ನ್ಯಾಯಪದ್ಧತಿ

- ಪೊ. ಲಿಂಗಪ್ಪ ಗೋನಾಲ

ಮನುಷ್ಯ, ಕುಟುಂಬ, ಸಮೂಹ, ಸಮಾಜ, ಕುಲ, ವೃತ್ತಿ ಈ ಮುಂತಾದ ಘಟಕಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ನಾಗರಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕ್ರಿಯೆ, ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ರಕ್ತಸಂಬಂಧ, ಸ್ನೇಹ ಸಂಬಂಧ, ಸಮೂಹ ಸಂಬಂಧಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಕಾರಣಕ್ಕೂ ವೈಮನಸ್ಸು, ಜಗಳಗಳುಂಟಾಗಬಹುದು. ಸಮೂಹ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ತಿಳಿದು, ತಿಳಿಯದೆ, ಉದ್ದೇಶಪೂರ್ವಕವೋ, ಅನುದ್ದೇಶಪೂರ್ವಕವೋ ತಪ್ಪು ಮಾಡುವ ಇಲ್ಲವೆ ಅಪರಾಧ ಮಾಡುವ ಘಟನೆಗಳು ಘಟಿಸುತ್ತವೆ. ಇಂತಹ ಘಟನೆಗಳಿಂದ ಸಮಾಜದ ಸಮೂಹ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಅಶಾಂತಿ, ಅನ್ಯಾಯ, ದೌರ್ಜನ್ಯ, ಹಲ್ಲೆ, ಅತ್ಯಾಚಾರ, ಹತ್ಯೆಗಳು ಸಂಭವಿಸುತ್ತವೆ. ಅಪರಾಧ ಮತ್ತು ತಗಾದೆಗಳು ಭಿನ್ನಭಿನ್ನ ಕಾರಣ ಹಾಗೂ ಭಿನ್ನಭಿನ್ನ ಸ್ವರೂಪದವುಗಳಾಗಿರುತ್ತವೆ. ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಗ್ರಾಮಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಸಂಭವಿಸುವ ಅಪರಾಧಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ, ಅದನ್ನು ಎಸಗಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಿಸುವ, ಅನ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ನ್ಯಾಯ ಒದಗಿಸುವ ಒಂದು ಪಾರಂಪಾರಿಕ ನ್ಯಾಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿದೆ. ಅದನ್ನೇ ನಾವು “ಜನಪದ ನ್ಯಾಯಪದ್ಧತಿ”, “ಜಾನಪದ ನ್ಯಾಯವ್ಯವಸ್ಥೆ”, “ಪಂಚಾಯಿತಿ ಪದ್ಧತಿ” ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತೇವೆ. ಇದು ಪ್ರಪಂಚದ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗಳಲ್ಲೂ ಕಂಡುಬರುವ ನ್ಯಾಯ ಪದ್ಧತಿಯಾಗಿದೆ. ಆಯಾ ದೇಶ, ಭಾಷೆ, ಕುಲ, ಜನಾಂಗ, ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾದ ಕಟ್ಟುಕಟ್ಟಳೆಗಳ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ, ಅವರದೇ ಆಗಿರುವ ಕಾನೂನು, ನಿಯಮ, ಮೌಲ್ಯಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ.

ನಮ್ಮ ದೇಶ ಹಲವು ಭಾಷೆ, ಧರ್ಮ, ಜನಾಂಗ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನುಳ್ಳದ್ದಾಗಿದೆ. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ನಿರ್ಮಾಣವಾದ ತೆಲಂಗಾಣ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಾದೇಶಿಕವಾಗಿ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕವಾಗಿ, ಚಾರಿತ್ರಿಕವಾಗಿ ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯವಾಗಿ ಅದರದೇ ಆದ ಒಂದು ಮಹತ್ವದ ಸ್ಥಾನವಿದೆ. ಕುತುಬ್ ಶಾಹಿ, ಕುಲ್ ಕುತುಬ್ ಶಾಹಿ ಮತ್ತು ನಿಜಾಂ ಶಾಹಿ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟಿದ್ದ ಈ ಭೂಭಾಗವು ಬಹುಧರ್ಮಿಯರ, ಬಹುಜನಾಂಗೀಯರ ತಾಣವಾಗಿದೆ. ಈ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಗ್ರಾಮ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಸಮಾಜವನ್ನು ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಪಾರಂಪಾರಿಕವಾದ ನ್ಯಾಯಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ವಿವೇಚಿಸುವುದು ಈ ಪ್ರಬಂಧದ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದೆ. ತೆಲಂಗಾಣ ಜನಪದರ ನ್ಯಾಯ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ವಿವೇಚಿಸುವಾಗ, ಈ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟೊಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವಷ್ಟು ಸಂಶೋಧನೆ ನಡೆದಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದು ಬಂದಿತು

ತೆಲಂಗಾಣದ ಜನಪದರು ಎಂದರೆ ಒಂದು ಜನಾಂಗವಲ್ಲ. ಅದು ಹತ್ತು ಹಲವು ಜಾತಿ-ಮತ-ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡದ್ದು. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಆಯಾ ಜನಾಂಗಗಳಲ್ಲಿ ‘ನ್ಯಾಯಪದ್ಧತಿ’ ಭಿನ್ನವಾಗಿರುವುದು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಘಟಿಸುವ ಅಪರಾಧಗಳಿಗೆ ಕಾರಣಗಳು ಸಾಮ್ಯವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ನ್ಯಾಯ ವಿಧಾನ, ಶಿಕ್ಷೆಯ ಸ್ವರೂಪ, ನ್ಯಾಯ ನಡೆಸುವ ಬಗೆ ಭಿನ್ನವಾಗುತ್ತವೆ. ಇದು ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯೂ ಕಾಣುವಂತಹದ್ದು.

ತೆಲಂಗಾಣಪ್ರದೇಶದ ಜನಪದವು ಅನೇಕ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ತರವಿನ್ಯಾಸವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಅದರೊಂದಿಗೆ ಬುಡಕಟ್ಟು ಜನಾಂಗಗಳು ಕೂಡ ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಉದಾ: ಗೊಂಡ, ಕೋಯಾ, ಲಂಬಾಣಿ, ಯರಕುಲು ಮುಂತಾದವು.

ಗೊಂಡರ ನ್ಯಾಯಪದ್ಧತಿ :

ಈ ಜನಾಂಗದಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯ ಪದ್ಧತಿಯು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿಯೇ ಇದೆ. ಅದನ್ನು 'ರಾಯಿ ಸೆಂಟರ್' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ನ್ಯಾಯ ನಿರ್ಣಯ ಸ್ಥಳವನ್ನು 'ರಾಯಿ ಸೆಂಟರ್' ಎನ್ನುವರು. ಈ ನ್ಯಾಯಕೇಂದ್ರವು ಪ್ರತಿ ಊರಿನಲ್ಲಿ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಕೆಲವು ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಸಮೂಹಕ್ಕೆ ಒಂದು ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಯಾವ ಊರಿನಲ್ಲಿ ಈ ನ್ಯಾಯ ಕೇಂದ್ರಕ್ಕೆ ಫಿರ್ಯಾದಿ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆಯೋ ಅದನ್ನು ಪರಾಮರ್ಶಿಸಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ನ್ಯಾಯ ನೀಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಊರಿನಲ್ಲಿ "ಪಂಚರು" ಇರುತ್ತಾರೆ. ಈ ಪಂಚರ ಸಂಯೋಜನೆ ಹೀಗಿರುತ್ತದೆ.

೧. ನಾರುಪಾಟ್ಲಾಲ್
೨. ದೇವರಿ
೩. ಗಟ್ಟಿಯಾಲ್
೪. ಕೊರುಬರಿ
೫. ಹವಲ್ದಾರ

ಈ ಮೇಲಿನ ಐದು ಜನ (ಪಂಚ)ರು ನ್ಯಾಯ ಪದ್ಧತಿಯ ಸದಸ್ಯರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಇದರೊಂದಿಗೆ ಗ್ರಾಮಸ್ಥರು ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುವರು. ಈ ಪದ್ಧತಿ ವಂಶ ಪಾರಂಪರ್ಯವಾಗಿ ಬಂದಿರುತ್ತದೆ. ಪಂಚಾಯಿತಿಯಲ್ಲಿ ಪಂಚರಿಗೆ ಫಿರ್ಯಾದಿಯಾಗುವ ವಿವಿಧ ಅಪರಾಧಗಳು ಈ ರೀತಿಯಾಗಿರುತ್ತವೆ.

೧. ಕೊಟ್ಟುಕೋವಡಂ, ತಿಟ್ಟುಕೋವಡಂ ದ್ವಾರಾ ಪಂಚಾಯಿತಿ
೨. ಭೂ ತಗಾದಾಲು
೩. ಬಲತ್ಕಾರಂ ಚೇಯಡಂ
೪. ಅಕ್ರಮ ಸಂಬಂಧಂ ಕಲಿಗಿಯುಂಡಡಂ
- ೪.೧. ಪೆಂಡಿಕಾನಿವಾರಿ ಮಧ್ಯೆ
- ೪.೨. ಪಿಲ್ಲಲು ಕಲಿಗಿನ ಸ್ತ್ರೀ ಇತರಲತೋ
೫. ವಿಡಾಕುಲ
- ೫.೧ ಭರ್ತ ಭಾರ್ಯನು ವದ್ದಂಚೆ
- ೫.೨. ಭಾರ್ಯ ಭರ್ತನು ವದ್ದಂಚೆ

೧. ಕೊಟ್ಟುಕೋವಡಂ-ತಿಟ್ಟುಕೋವಡಂ ಅಂದರೆ ಹೊಡೆದಾಡಿಕೊಂಡು-ಬಯ್ಯದಾಡಿಕೊಂಡು ಎಂದರ್ಥ.

ಈ ಮೂಲಕ ಜಗಳವಾಗಿದ್ದರೆ, ಈ ಕುರಿತು ಪಂಚಾಯಿತಿಗೆ ಫಿರ್ಯಾದು ಆಗುತ್ತದೆ. ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬನು ಅನಗತ್ಯವಾಗಿ ಹೊಡೆದಿದ್ದರೆ, ಬಯ್ಯದಿದ್ದರೆ ಹಿಂಸೆ, ಅಪಮಾನಕ್ಕೊಳಗಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಆ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿರುವ (ಆರುಪಾಟ್ಲಾಲ್) ಪಟೇಲರಿಗೆ ಫಿರ್ಯಾದು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ನಡೆದಿರುವ ವಿಷಯವನ್ನು ಪಟೇಲಿಗೆ ವಿವರವಾಗಿ ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆ ಫಿರ್ಯಾದು ಆಲಿಸಿದ ಪಟೇಲನು ಹವಲ್ದಾರನನ್ನು ಕರೆದು ಫಿರ್ಯಾದಿಗೆ ಒಳಗಾಗಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು

ಕರೆಯಲು ಸೂಚಿಸುತ್ತಾನೆ. ಪಟೇಲನ ಆದೇಶದ ಮೇರೆಗೆ ಹವಲ್ಲಾರನು ಅಪರಾಧ ಎಸಗಿದವನು ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ “ಫಲಾನು ವ್ಯಕ್ತಿಯು ನಿನ್ನ ಮೇಲೆ ಹೀಗೆಂದು ಫಿರ್ಯಾದಿ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ವಿಚಾರಣೆಗಾಗಿ ಪಟೇಲರು ಬರಲು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆಂದು” ಹೇಳಿ ತಕ್ಷಣವೇ ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಾನೆ. ಒಂದುವೇಳೆ ಆ ವ್ಯಕ್ತಿ ಆ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಅವನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಗದಿದ್ದರೆ, ಅವನ ಮನೆಯವರಿಗೆ ಈ ವಿಷಯ ತಿಳಿಸಿ, ಫಲಾನಾ ದಿನ ಪಂಚಾಯಿತಿ ನಡೆಯುವುದು, ಆ ದಿನ ಬರಲು ಹೇಳಿ, ಎಂದು ತಿಳಿಸಿ ಬರುವನು.

ಪಂಚಾಯಿತಿ ಸೇರಿದ ದಿವಸ, ವಾದಿ-ಪ್ರತಿವಾದಿಗಳಿಬ್ಬರೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಪರವಾಗಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬರುವರು. ಪಂಚರು, ಕುಲವಾರು ಜನರು ಕೂಡ ಈ ಪಂಚಾಯಿತಿಯಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುವರು. ನಡೆದಿರುವ ಘಟನೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರಾಗಿ ಹೇಳಬೇಕೆಂದು ಸೂಚಿಸಲಾಗುವುದು. ಅವರಿಬ್ಬರೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ವಾದವನ್ನು ಹೇಳಿದ ನಂತರ ಪಂಚರು ಇದನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿ, ಪಟೇಲರಿಗೆ ತಿಳಿಸುವರು, ಪಟೇಲರು ಸರಿ-ತಪ್ಪನ್ನು ತೂಗಿನೋಡಿ, ತಪ್ಪು ಮಾಡಿದವನಿಗೆ ಜುಲ್ಮಾನ(ದಂಡ) ವಿಧಿಸುವರು. ಎಷ್ಟು ದಂಡ ಕಟ್ಟಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಕೂಡಾ ತಿಳಿಸುವರು. ಕೊನೆಗೆ ತಪ್ಪು ಮಾಡಿದವನಿಗೆ ಪಟೇಲನು ಶಿಕ್ಷೆ ನಿರ್ಣಯಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅದನ್ನು ಕೊಂಬಾರಿ ವಿಧಿಸುವನು.

ದಂಡ ವಿಧಿಸಿರುವುದನ್ನು ಹಣದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ದಂಡ ಕಟ್ಟದಿದ್ದರೆ, ‘ಸಾರಾಬಂದ್’ ನ್ನು ವಿಧಿಸುತ್ತಾರೆ. ‘ಸಾರಾಬಂದ್’ ಎಂದರೆ ಕುಲದಿಂದ ಹೊರಗಿಡುವುದು ಎಂದರ್ಥ. ಇನ್ನೊಂದು ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಕುಲಬಹಿಷ್ಕಾರ ಹಾಕುವುದೆಂದರ್ಥ. ಅಂದರೆ ತಪ್ಪಿತಸ್ಥನೆಂದು ತೀರ್ಮಾನಕ್ಕೊಳಗಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಕುಟುಂಬವನ್ನು ಕುಲದಿಂದ ಬಹಿಷ್ಕರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಮದುವೆ, ಹಬ್ಬ-ಹರಿದಿನಗಳ ಮುಂತಾದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ-ಉತ್ಸವಗಳಿಂದ ಅವರನ್ನು ದೂರ ಇಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಅವರನ್ನು ಕರೆಯುವುದಿಲ್ಲ; ಅವರಾಗಿ ಬಂದರೂ ತಿರಸ್ಕರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

ವಸೂಲು ಮಾಡಿದ ಜುಲ್ಮಾನದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಹಣವನ್ನು ಕುಲದ ಹಿರಿಯರ ಬೀಡಿ, ಚಹಾ ಖರ್ಚಿಗಾಗಿ ತೆಗೆದಿಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಐದು ನೂರು ರೂಪಾಯಿಗಳಿಗಿಂತ ಅಧಿಕ ಮೊತ್ತದ ದಂಡವಾಗಿದ್ದರೆ, ದೇವರಿ (ಪೂಜಾರಿ)ಯ ಹತ್ತಿರ ಅದನ್ನು ಇಡುವರು. ಹಣವನ್ನು ಜಮಾ ಮಾಡಿ ಎಲ್ಲರ ಅಗತ್ಯಕ್ಕಾಗಿರುವ ಖರ್ಚಿಗಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸುವರು.

೨. ಭೂ ತಗಾದಾಲು : ಅಂದರೆ ಭೂಮಿಯ ಜಗಳಗಳು ಎಂದರ್ಥ.

ಭೂಮಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಜಗಳಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸರಹದ್ದು(ಡ್ವಾಣದ) ವಿವಾದಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಒಬ್ಬರು ತಮ್ಮ ಸರಹದ್ದುಗಳನ್ನು ದಾಟಿ ಮತ್ತೊಬ್ಬರ ಸರಹದ್ದುಗಳನ್ನು ಕ್ರಮಿಸಿ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಒತ್ತುವರಿ ಮಾಡಿ ಸಾಗುವಳಿ ಮಾಡಿದಾಗ ಈ ವಿಷಯದ ಕುರಿತು ಪಂಚಾಯಿತಿಯಲ್ಲಿ ಊರಿನ ಹಿರಿಯರಿಗೆ ಫಿರ್ಯಾದಿದಾರನು ಫಿರ್ಯಾದಿ ಮಾಡುವನು. ಆಗ ಅವರು ಇಬ್ಬರನ್ನು ಕರೆಯಿಸಿ, ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಯಿಸುವರು. ಯಾಕೆ ಸರಹದ್ದನ್ನು ಅತಿಕ್ರಮಿಸಲಾಗಿದೆ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿವರಗಳನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಉದ್ದೇಶಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಅನ್ಯಾಕ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡದ್ದು ಎಂದು ತಿಳಿದರೆ, ಸದರಿ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಬಯ್ಲು, ಬುದ್ಧಿವಾದ ಹೇಳುವರು. ಮತ್ತೆ ಹೀಗೆ ಮಾಡದಂತೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ನೀಡುವರು. ಅತಿಕ್ರಮಿಸಿದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಲು ಹೇಳುವರು. ಆಗ ತಪ್ಪಿತಸ್ಥನು ಆ ದಿನ ನ್ಯಾಯ ನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಹಿರಿಯರಿಗೆ ಆಗುವ ಖರ್ಚುಗಳೆಂದರೆ, ಊಟ, ಬೀಡಿ, ಚಹಾ ಮುಂತಾದುವುಗಳನ್ನು ಜುಲ್ಮಾನದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ದೊಡ್ಡ ಪಂಚಾಯಿತಿ ಆಗಿದ್ದರೆ, ಗ್ರಾಮದ ಹಿರಿಯನು ‘ರಾಯಿ ಸೆಂಟರ್’ ನಲ್ಲಿ ಸೇರಿಯೇ ತೀರ್ಮಾನಿಸಬೇಕೆನ್ನುವನು.

೩. ಬಲತ್ಕಾರಂ ಜರಿಗಿತೆ ಎಂದರೆ, ಬಲತ್ಕಾರ ನಡೆದಿದ್ದರೆ ಎಂದರ್ಥ.

ಮದುವೆಯಾಗದ ಹುಡುಗಿಯ ಮೇಲೆ ಬಲತ್ಕಾರವಾದಂತೆ ಫಿರ್ಯಾದಿ ಆದಾಗ, ಅಪರಾಧವೆಸಗಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಕರೆಯಿಸಿ ವಿಚಾರಿಸುವುದಾಗಿ ಪಂಚರು ಹೇಳುವರು. ಹುಡುಗಿಯ ತಂದೆ-ತಾಯಿಗಳು ಈ ವಿಷಯವಾಗಿ ಕುಲದ ಹಿರಿಯರಲ್ಲಿ “ಇಜ್ಜತ್ ದಾವ್”ದ ಕೆಳಗೆ ಫಿರ್ಯಾದಿ ಮಾಡುವರು. ಇದನ್ನು ಪಂಚರು ವಿಚಾರಣೆ ಮಾಡಿ ಹಣದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಜುಲ್ಮಾನ (ದಂಡ)ವನ್ನು ನಾಲ್ಕು ನೂರರಿಂದ ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿಗಳವರೆಗೆ ವಿಧಿಸುವರು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅವನೊಂದಿಗೆ ಹುಡುಗಿಗೆ ಮದುವೆ ಮಾಡುವರು.

೪. ಅಕ್ರಮ ಸಂಬಂಧ (ಅನೈತಿಕ ಸಂಬಂಧ)ಗಳ ಕುರಿತು ನ್ಯಾಯ.

ಮದುವೆಯಾಗದ ಹುಡುಗಿಯೊಂದಿಗೆ ಹುಡುಗ ಅನೈತಿಕವಾಗಿ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಾಗ, ಇದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದವರು ಹುಡುಗಿಯ ತಂದೆ-ತಾಯಿಗಳಿಗೆ ತಿಳಿಸುವರು. ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿ, ಮಗಳನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿರುವಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ತಂದೆ-ತಾಯಿಗಳ ಜವಾಬ್ದಾರಿ. ಅದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ ಅವರಿಬ್ಬರ ವರ್ತನೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿ, ಹೇಳಿದವರ ಮಾತು ಕೇಳದಿದ್ದಾಗ ಅವರಿಬ್ಬರಿಗೆ ಮದುವೆ ಮಾಡುವರು.

ಸಂಸಾರ ಜೀವನ ನಡೆಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಮಕ್ಕಳಿರುವ ಸ್ತ್ರೀಯು ಪರಪುರುಷನೊಂದಿಗೆ ಅಕ್ರಮಸಂಬಂಧ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಾಗ, ಆ ವಿಷಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಆಕೆಯ ಗಂಡನು ಪಂಚರಿಗೆ ಫಿರ್ಯಾದಿ ಮಾಡುವನು. ಆಗ ಆ ಕುರಿತು ಪಂಚಾಯಿತಿಯಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯ ಇಡಲಾಗುವುದು. ಆಕೆಯ ಗಂಡನು ಈ ವಿಷಯದ ಕುರಿತು ಹಿರಿಯರ ಸಮಕ್ಷಮದಲ್ಲಿ ‘ಪಂಚರಿಗೆ’ ತಿಳಿಸುವನು. ಇಬ್ಬರ ಸಮಕ್ಷಮದಲ್ಲಿ ಪಂಚಾಯಿತಿ ನಡೆಸುವುದಕ್ಕೆ ಪಂಚರು ಒಂದು ದಿನವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆ ಪ್ರಕಾರ ಅಕ್ರಮ ಸಂಬಂಧವಿಟ್ಟುಕೊಂಡ ವ್ಯಕ್ತಿ, ಗಂಡ-ಹೆಂಡತಿ ಇವರು ಪಂಚಾಯಿತಿಯಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುವರು. ಇಬ್ಬರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ವಾದವನ್ನು ಮಂಡಿಸುವರು. ಆ ಪ್ರಕಾರ ಅಕ್ರಮ ಸಂಬಂಧವುಳ್ಳ ಹೆಂಡತಿಗೆ ಮತ್ತು ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಸರಿಯಾದ ಬುದ್ಧಿವಾದ ಹೇಳಿ ಮತ್ತೊಂದು ಸಾರಿ ಇಂಥ ಘಟನೆ ನಡೆಯದಂತೆ ಎಚ್ಚರ ವಹಿಸಲು ಸೂಚಿಸಿ ಕಳುಹಿಸುವರು.

ಇದಾದ ನಂತರ ಮತ್ತೆ ಇವರಿಬ್ಬರ ವರ್ತನೆ ಬದಲಾಗದೆ, ತಿರುಗಿ ಅಕ್ರಮ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಹೆಂಡತಿಯು ಮುಂದುವರೆಸಿದರೆ, ಅವಳ ಗಂಡನು ಮತ್ತೆ ‘ಪಂಚರಿಗೆ’ ಫಿರ್ಯಾದಿ ಮಾಡಿ ಬಿಡುಗಡೆಗೆ ವಿನಂತಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನು. ಆಗ ಪಂಚರು ಮತ್ತೆ ಅವರನ್ನು ಕರೆಯಿಸಿ, ಅಕ್ರಮ ಸಂಬಂಧವುಳ್ಳ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಅವಳನ್ನು ಕಟ್ಟುತ್ತಾರೆ. ಅವರಿಗೆ ಮಕ್ಕಳಿದ್ದರೆ, ಗಂಡನ ಹತ್ತಿರ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಬಿಡಲು ಸೂಚಿಸುವರು. ಅಕ್ರಮ ಸಂಬಂಧವಿಟ್ಟುಕೊಂಡವನಿಗೆ ಜುಲ್ಮಾನ ವಿಧಿಸುವರು. ಅದನ್ನು ಹಣದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ವಸೂಲು ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಯೇ ದಂಡವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಗಂಡನಾದವನು ಆ ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡುತ್ತಾನೆ. ಇದು ಜನಪದರ ನ್ಯಾಯ ಸಮ್ಮತವಾದ ಬಿಡುಗಡೆ ಮತ್ತು ಶಿಕ್ಷೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ವಿತಂತು ವಿವಾಹ (ಪಾತ್) : ತೆಲಂಗಾಣದ ಗೊಂಡ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ವಿತಂತು ವಿವಾಹಕ್ಕೆ ಪ್ರಧಾನ್ಯತೆಯಿದೆ. ಗಂಡ ಸತ್ತಾಗ, ಆತನ ತಮ್ಮನೊಂದಿಗೆ, ಆತನ ಹೆಂಡತಿಯ ವಿವಾಹ ಮಾಡುವ ಪದ್ಧತಿಯಿದೆ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಬೇರೆ ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಂದಿಗೆ ಸಂಬಂಧ ನೋಡಿ ಪುನರ್ ವಿವಾಹ ಮಾಡುವ ಪದ್ಧತಿಯೂ ಇದೆ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಇನ್ನೊಂದು ವಿವಾಹಕ್ಕೆ ಅವಳ ಸಮ್ಮತಿಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ಮಕ್ಕಳೊಂದಿಗೆ ಅವಳು ಅತ್ತೆಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿರಬಹುದು. ಒಂದು ವೇಳೆ ಬೇರೆಯವರನ್ನು ಮದುವೆಯಾದರೆ, ಅವಳ ಮೊದಲ ಗಂಡನ ಗೋತ್ರದವನಾಗಿರಬೇಕು. ಅವಳ

ಮೊದಲ ಗಂಡನ ಆಸ್ತಿ-ಪಾಸ್ತಿಯ ಮೇಲಿನ ಅವಳ ಹಕ್ಕುಗಳು ಬಿದ್ದು ಹೋಗುತ್ತವೆ. ಗಂಡನಿಂದ ಪಡೆದ ವಸ್ತು-ಆಭರಣಗಳನ್ನು ಹಿಂದಿರುಗಿಸಬೇಕು. ಮೊದಲಿನ ಗಂಡನು ಕೊಟ್ಟ ವಧುದಕ್ಷಿಣೆಯನ್ನು ಎರಡನೆಯ ಗಂಡ ಕೊಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

೫. ವಿಡಾಕುಲ ಎಂದರೆ ಬಿಡುಗಡೆ ಎಂದರ್ಥ.

ಸಂಸಾರ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯಗಳು ಬಂದಾಗ ಗಂಡ-ಹೆಂಡತಿಯ ಮಧ್ಯೆ ಹೊಂದಾಣಿಕೆ ಆಗದಿದ್ದಾಗ, ಗಂಡ ಇಲ್ಲವೆ ಹೆಂಡತಿ ಅಕ್ರಮ ಸಂಬಂಧವನಿಟ್ಟುಕೊಂಡಾಗ, ಇಬ್ಬರನ್ನು ಹಿರಿಯರು ವಿಚಾರಿಸಿ ಸರಿಯಾಗಿರಲು ಸೂಚಿಸುವರು. ಆದಾಗ್ಯೂ ಸಂಸಾರ ಜೀವನವು ಸರಿ ಹೋಗದಿರುವಾಗ “ವಿಡಾಕುಲ” ಎಂದರೆ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಿಕೊಡಲು ನಿರ್ಧಾರಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಕಾಗದ ಬರೆದು ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಕೊಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು ‘ರಾಯಿ ಸೆಂಟರ್’ನಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಮಕ್ಕಳಿದ್ದರೆ ಅವರ ಇಷ್ಟದ ಪ್ರಕಾರ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಯಾರು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸುವರು. ತಪ್ಪು ಯಾರದೆಂದು ನಿರೂಪಿತವಾದ ಮೇಲೆ, ಹಣವಿಲ್ಲದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬೀಡಿಯ ಖರ್ಚನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕೊಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಕೈ ಜೋಡಿಸಿ ‘ರಾ, ರಾಂ’ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಮುಗಿಸುವರು. ಈ ಮಧ್ಯೆಲ್ಲಿ ಹಣ ಕೊಡಬೇಕಾಗಿ ಬರುತ್ತದೆ.

೫.೧. ಗಂಡನನ್ನು ಹೆಂಡತಿ ಒಲ್ಲೆಂದು ಬಿಟ್ಟರೆ.

ಗಂಡನ ನಡವಳಿಕೆ ಸರಿಯಿಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ, ಸಂಸಾರದ ಜವಾಬ್ದಾರಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸದಿರುವಾಗ ಅವನ ಹೆಂಡತಿಯು ‘ಪಂಚರಿಗೆ’ ತನ್ನ ಗಂಡನ ಈ ವಿಷಯವಾಗಿ ತಿಳಿಸುವಳು. ಪಂಚರು ಆಕೆಯ ಗಂಡನನ್ನು ಕರೆಯಿಸಿ ವಿಚಾರಿಸಿ, ತಪ್ಪುಗಳನ್ನು ತಿದ್ದಿಕೊಂಡು ಸಂಸಾರ ನಡೆಸಲು ಹೇಳುವರು. ಆದರೂ ಆಕೆಯ ಗಂಡನು ಸಹಕರಿಸದಿದ್ದರೆ, ತನ್ನ ವರ್ತನೆಗಳನ್ನು ಬದಲಿಸಿಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ, ಪಂಚರು ಗಂಡನಿಂದ ಹೆಂಡತಿಯ ಬಿಡುಗಡೆಯನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆ ಪ್ರಕಾರ ಹೆಂಡತಿಗೆ ‘ಹಣ’ದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಜುಲ್ಮಾನವನ್ನು ವಿಧಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಗಂಡನ ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ಥಿತಿ ಸರಿಯಾಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅವನು ಅದನ್ನು ಪಂಚರಿಗೆ ವಿವರಿಸುವನು. ಅವರು ಅವನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಯೋಚಿಸಿ, ಕಡಿಮೆ ಮೊತ್ತದಲ್ಲಿ ದಂಡವನ್ನು ಕೊಡಲು ಸಮ್ಮತಿಸುವರು.

ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಗೊಂಡರಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು, ಐದು, ಆರು, ಏಳು ವೇಸಲದವರೆಂದಿರುತ್ತಾರೆ. ಆ ಪ್ರಕಾರ ಯಾವ ಯಾವ ವೇಸಲಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದವರಿರುತ್ತಾರೆಯೋ ಅಷ್ಟಷ್ಟು, ಅಂದರೆ ನಾಲ್ಕು, ಐದು, ಆರು, ಏಳು ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಹೀಗೆ ಕೊಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಅದಲ್ಲದೆ ಕುಲದವರಿಗೆ ಭೋಜನ ವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಬೀಡಿ, ಮದ್ಯಪಾನ ಈ ಮುಂತಾದುವುಗಳ ಖರ್ಚು ಭರಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಒಂದೊಂದು ಸಲ ದಂಡ ವಿಧಿಸಿದ ಮೊತ್ತದಲ್ಲಿಯೇ ಈ ಖರ್ಚುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ, ಉಳಿದ ಹಣವನ್ನು ಅವನಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಗೊಂಡ ಹೆಂಡತಿಗೆ ಕೊಡುವುದುಂಟು. ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ “ಪಾರೆಕಾತ್” ಬರೆದು ಬಿಡುಗಡೆಯನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಬಿಡುಗಡೆ ಪತ್ರ ಇದನ್ನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೂ “ಪಾರೆಕಾತ್ ಪತ್ರ” ಇಲ್ಲವೆ “ಸೋಡಾಚೀಟಿ” ಬರೆಯುವುದು ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾದಾಗಲೇ ನ್ಯಾಯಬದ್ಧವಾದ ಬಿಡುಗಡೆಯಾದಂತೆ. ಈ “ಪಾರೆಕಾತ್” ಬರೆಯುವವನಿಗೆ ಗಂಡ-ಹೆಂಡತಿ ಇಬ್ಬರೂ ಶುಲ್ಕವನ್ನು (ಹಣವನ್ನು) ಕೊಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಮಕ್ಕಳಿದ್ದರೆ, ಭೂಮಿ ಮತ್ತು ಆಸ್ತಿಯನ್ನು ಕೂಡ ಹಂಚಿಕೊಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

೫.೨. ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಗಂಡ ಒಲೈಂದು ಬಿಟ್ಟರೆ.

ಸಂಸಾರ ಸರಿಯಾಗಿ ನಡೆಯದಂತೆ ಸದಾ ಗಂಡನೊಂದಿಗೆ ಜಗಳ ಸಾಧಿಸುವ ಹೆಂಡತಿಯಿದ್ದರೆ, ಅವಳು ಯಾವುದೇ ಕೆಲಸ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ, ಈ ಕುರಿತು ಮೊದಲಿಗೆ ಅವಳ ತಂದೆ-ತಾಯಿಗಳಿಗೆ ತಿಳಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಅವರು ತಮ್ಮ ಮಗಳಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿರಲು ಬುದ್ಧಿವಾದ ಹೇಳುವರು. ಒಂದುವೇಳೆ ಪಂಚರಿಗೆ ಫಿರ್ಯಾದು ಮಾಡಿದರೆ, ಅವರು ಕೂಡ ಅವಳ ತಂದೆ-ತಾಯಿಗಳಿಗೆ ಹೇಳಿ ಸರಿಪಡಿಸುವರು. ಹಾಗಾದರೂ ಸರಿಹೋಗದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ (ವಿಡಾಕುಲ) ಬಿಡುಗಡೆಯನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಕುಲಾಂತರ ವಿವಾಹ ಅಥವಾ ಅಂತರ್ಜಾತಿ ವಿವಾಹ :

ಜನಪದದಲ್ಲಿ ಜಾತಿವ್ಯವಸ್ಥೆ ಬಹಳ ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅವರು ನಿತ್ಯಜೀವನದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೇ ಸಹಜಾಳೇ, ಸ್ನೇಹದಿಂದಿದ್ದರೂ, ತಮ್ಮ ಕುಲ ಸಂಬಂಧಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯತೆ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ತಲಂಗಾಣದಲ್ಲಿ ಗೊಂಡರೊಂದಿಗೆ ಇತರ ಕುಲದವರ ವಿವಾಹ ಸಂಬಂಧ ಏರ್ಪಟ್ಟರೆ, ಆ ದಂಪತಿಗಳನ್ನು ಕುಲದಿಂದ ಹೊರಹಾಕುವರು. “ಕುಲಬಹಿಷ್ಕಾರ” ಘೋಷಿಸುವರು. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಆ ದಂಪತಿಗಳಿಗೆ ಶಿಕ್ಷೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಅದು ಹೀಗಿದೆ.

೧. ಊರಿನಿಂದಲೇ ಬಹಿಷ್ಕರಿಸುವುದು
೨. ಸರಹದ್ದಿನಲ್ಲಿರುವ ನೀರನ್ನು ಮುಟ್ಟಿಸಿಗೊಡದಿರುವುದು.
೩. ಶುಭಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ, ಹಬ್ಬಗಳಿಗೆ ಕರೆಯದಿರುವುದು. ಅವರಾಗಿಯೇ ಬಂದರೂ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳದಂತೆ ನಿರ್ಬಂಧಿಸುವುದು.

ಈ ಮೇಲೆ ಸೂಚಿಸಿದ ಶಿಕ್ಷೆಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತಿಯಾಗಲು ಕೆಲವು ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ‘ಕುಲಂಲೋ ಕಲುವಡಂ’ ಎಂದರೆ, ಕುಲದೊಳಗೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಎಂದರ್ಥ. ಕುಲದಿಂದ ಬಹಿಷ್ಕಾರಕ್ಕೊಳಗಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿರಲಿ, ಕುಟುಂಬವಾಗಿರಲಿ, ನಿರ್ಣಯಿಸಿದ ಕಾಲಾವಧಿಯವರೆಗೆ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದ ನಂತರ ಸದ್ವರ್ತನೆಯನ್ನು ತಮ್ಮ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ಕುಲದೊಳಗಿನ ಹಿರಿಯರ ಅನುಮತಿಯ ಮೇರೆಗೆ ಕುಲದೊಳಗೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತದೆ.

ದಿನನಿತ್ಯದ ಅಗತ್ಯಕ್ಕೆ ಬಳಸಿದ ಮಣ್ಣಿನ ಪಾತ್ರೆಗಳನ್ನು ಒಡೆದು ಹಾಕುವರು. ಇನ್ನಿತರ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಬಿಡುವರು. ಕೋಳಿಯನ್ನು ಕೊಯ್ದು ಅದರ ಕರಳುಗಳನ್ನು ಕುಲ ಬಹಿಷ್ಕೃತರ ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ಹರಿಯುವ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಮೂರು ಸಲ ಮುಳುಗೇಳುವರು. ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಹಾಕಿಕೊಂಡ ಕರಳುಗಳನ್ನು ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಗೆ ಬರುವರು. ವಿಭೂತಿ ಧರಿಸಿ, ಹೊಸ ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವರು. ಕುಲದವರಿಗೆಲ್ಲ ‘ಬಂತಿ ಭೋಜನ’ ಅಂದರೆ ಪಂಕ್ತಿಭೋಜನ ಏರ್ಪಡಿಸುವರು. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಶುದ್ಧೀಕರಿಸಿ ಬಹಿಷ್ಕೃತರಾದವರನ್ನು ಕುಲದೊಳಗೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ನಡೆಸುವರು. ಇದನ್ನು ‘ಮೋಕ್ಷಾಲು’ (ಮೋಕ್ಷಗಳೆಂದು) ಎಂದು ಕರೆಯುವರು. ಇದನ್ನು ‘ಮೋಕಾಶಿ’ ಎಂಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ರಾಜು, ಕಟೋಡಾ, ಪಟೇಲರ ಸಹಕಾರದೊಂದಿಗೆ ನೆರವೇರಿಸುವನು.

ಕುಲತಪ್ಪಿ ನಡೆದಲ್ಲಿ ಕಠಿಣ ಶಿಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ಕೊಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಅವು ಈ ಕೆಳಗಿನಂತಿವೆ.

೧. ಸುಡುತ್ತಿರುವ ಗುಡುಸಿಲಿನಿಂದ ದೂರಿಸುವುದು.

೨. ಬಂಗಾರ ಆಭರಣವನ್ನು ಕಾಸಿ ನಾಲಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಬರೆ ಹಾಕುವುದು

ಇಂಥ ಕಠಿಣ ಶಿಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ನೀಡುವ ಮೂಲಕ ತಿರುಗಿ ಕುಲದೊಳಗೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗೆ ಇಂಥ ಕಠಿಣ ಶಿಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ಕೊಡುವುದರಿಂದ ಬೇರೆಯವರೂ ಇಂಥ ತಪ್ಪುಗಳನ್ನು ಮಾಡಲಾರರೆಂಬ ಭಾವನೆ ಅವರಲ್ಲಿದೆ.

ಗೊಂಡರಲ್ಲಿ 'ಸೋದೆ' ಎಂಬುವುದಿದೆ. ಇವರಲ್ಲಿ ಈ ಸೋದೆ ಪ್ರಮಾದಕರವಾದದ್ದು. 'ಸೋದೆ' ಎಂದರೆ ಮಂತ್ರಕಾರನೆಂದರ್ಥ. ಇದನ್ನು ಬಹಳ ತೀವ್ರವಾಗಿ ಗಮನಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. 'ಸೋದೆ' (ಮಂತ್ರ) ಮಾಡಿದವನಿಗೆ ಕಠಿಣ ಶಿಕ್ಷೆಗಳಿರುತ್ತವೆ.

೧. ಕಾದಿರುವ ಹಂಚಿನ ಮೇಲೆ ಮಂತ್ರ ಮಾಡಿದವನನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಲಾಗುವುದು.

೨. ಎಡಮುರಿಗೆ ಕಟ್ಟಿಹಾಕುವರು.

೩. ಕೈಗೆ ಸಂಕೋಲೆಗಳನ್ನು ಹಾಕುವರು.

ತಂಗಿಯಾಗುವವಳೊಂದಿಗೆ ಅನೈತಿಕ ಸಂಬಂಧವಿಟ್ಟುಕೊಂಡರೆ; ಅಂಥವರಿಗೆ ಕೊಡುವ ಶಿಕ್ಷೆಗಳು ಈ ಕೆಳಗಿನಂತಿವೆ.

ತಲೆ ಬೋಳಿಸಿ ಮೈಗೆ ಜೇಡಿ ಮಣ್ಣು ಬಳಿದು ಕಳಿಸುವರು. ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಆ ಊರಿನಿಂದ ಬೇರೆ ಊರಿಗೆ ಹೋದಾಗ್ಯೂ ಆತನ ಗುಣಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ಅಲ್ಲಿಯೂ ದೂರ ಇಡುವರು. ಮತ್ತೆ ಊರಿಗೆ ಬಂದು ಹೋದರೆ, 'ಮೋಕ್ಷಂ' ಆಗದಂತೆ ನಿರ್ಬಂಧಿಸುವರು. ಅವನು ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸತ್ತರೆ, ಅವನ ಹೆಸರಿಗೆ ಅಕ್ಕಿಯನ್ನು ಹಾಕುವುದಿಲ್ಲ.

'ರಾಯಿ ಸೆಂಟರ್' ಎಂದರೆ ಸಮಸ್ಯೆ ಬಗೆಹರಿಸುವ ಕೇಂದ್ರ ಎಂದರ್ಥ. 'ರಾಯಿ' ಎಂದರೆ ಗೊಂಡ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ 'ಸಮಸ್ಯೆ' ಎಂದರ್ಥ. 'ಸೆಂಟರ್' ಎಂದರೆ ಇದು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪದವಾಗಿದ್ದು, ಕೇಂದ್ರವೆಂದರ್ಥ. ಅಂದರೆ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಬಗೆಹರಿಸುವ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಹೀಗೆ ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಸುಮಾರು ೧೫ ರಿಂದ ೨೦ ಗ್ರಾಮಗಳಿಗೊಂದು ಈ 'ರಾಯಿ ಸೆಂಟರ್' ಇರುತ್ತದೆ. ಗಿರಿಜನರ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಪರಿಹರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಬಗೆಹರಿಯದಿರುವ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು 'ರಾಯಿ ಸೆಂಟರ್'ನಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯ ವಿಚಾರಣೆಗೆ ಇಡುವರು. ಪೊಲೀಸ್ ಸ್ಟೇಷನ್‌ಗೆ ಹೋದ ಕೇಸುಗಳನ್ನು ಕೂಡ ಮತ್ತೆ 'ರಾಯಿ ಸೆಂಟರ್'ನಲ್ಲಿ ಬಗೆಹರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಮಧ್ಯೆ 'ರಾಯಿ ಸೆಂಟರ್'ಗಳು ಕ್ಷೀಣಿಸುತ್ತಲಿವೆ.

ಒಂದು 'ರಾಯಿ ಸೆಂಟರ್'ನಲ್ಲಿ ಹನ್ನೆರಡು ಜನ ಸದಸ್ಯರಿರುತ್ತಾರೆ. ಕಬ್ಬಾ, ಆಕ್ರಮಣ, ಗಿರಿಜನೇತರರೊಂದಿಗಿನ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿದ್ದರೆ ಪೊಲೀಸ್ ಸ್ಟೇಷನ್‌ಗೆ ಹೋಗುತ್ತವೆ.

ಗ್ರಾಮದಿಂದ ಬಂದವರಿಗೆ ಸಮಸ್ಯೆ ಕುರಿತು ಮಾತಾಡುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಇರುತ್ತದೆ. ಮೊದಲನೆಯ ದಿನ ಸಮಸ್ಯೆ ಪೂರ್ತಿಯಾಗದಿದ್ದರೆ, ಮುಂದೂಡುವರು. ಇದು ಸಮಸ್ಯೆಯ ಮೇಲೆ ಅವಲಂಬಿಸಿರುತ್ತದೆ. ಹಬ್ಬವಿಲ್ಲದ ದಿನಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಎಲ್ಲರು ಸೇರಿದ ಮೇಲೆ ಪಂಚಾಯಿತಿ ನಿರ್ಣಯಿಸುವರು. ಗೊಂಡರು ನಿಜವನ್ನೇ ಹೇಳುತ್ತಾರೆಂಬ

ನಂಬಿಕೆಯಿದೆ. ಸುಳ್ಳು ಹೇಳಲು ಹಿಂಜರಿಯುವರು. ಮನಸ್ಸಿನೊಳಗಿರುವುದನ್ನು ಹೊರಹಾಕುವರು ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆಯಿಂದಲೇ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವರು. ಹೇಳುವ ವಿಧಾನವನ್ನು ಗಮನಿಸಿ ಹೆಚ್ಚುಜನ ಸ್ವಂದಿಸಿ, ಅದನ್ನು ಹಿರಿಯರಿಗೆ ವಿವರಿಸುವರು. ಬೇರೆ ರಾಯಿ ಸೆಂಟರ್‌ಗಳಿಂದ ಬಂದವರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಹೇಳಬೇಕು. ಆ ಊರಿನವರು ಇಲ್ಲವೆ ಸ್ಥಳೀಯ ರಾಯಿ ಸೆಂಟರ್‌ನವರು ಮಾತ್ರ ನ್ಯಾಯ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ತಪ್ಪುಗಳನ್ನು ಗೀತಕಾರರು ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಯಾರು ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ, ಏನು ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಬರೆಯುವರು. ಮೊದಲು ಮೌಖಿಕವಾಗಿಯೇ ಇರುತ್ತದೆ. 'ರಾಯಿ ಸೆಂಟರ್' ತೀರ್ಪು ಇಷ್ಟವಾಗದಿದ್ದರೆ, ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ವರ್ಗಾಯಿಸಲಾಗುವುದು.

ರಾಯಿ ಸೆಂಟರ್‌ನಲ್ಲಿ ಮೂರು ಪ್ರಕಾರಗಳಿವೆ.

೧. ಜಿಲ್ಲಾಸೆಂಟರ್

೨. ರಾಯಿ ಸೆಂಟರ್

೩. ಗ್ರಾಮ

ಗ್ರಾಮಸ್ಥಾನದ ನ್ಯಾಯಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿ ಪಟೀಲ, ದೇವರಿ, ಹವಲ್ದಾರ್ ಮತ್ತು ಮಹಾಜನ್ ಘಟ್ಟಾಲ್ ಎಂಬುವವರಿರುತ್ತಾರೆ. ರಾಯಿ ಸೆಂಟರ್‌ಗಳಲ್ಲಿಯ ಸದಸ್ಯರು ಮತ್ತು ಅವರ ಅಧಿಕಾರಾವಧಿಯು ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಜಿಲ್ಲೆಯವರಿಗೆ ಒಂದು ವರ್ಷ, ರಾಯಿಸೆಂಟರ್‌ನವರಿಗೆ ಎರಡು ವರ್ಷ ಮತ್ತು ಗ್ರಾಮಸ್ಥಾನದವರಿಗೆ ಮೂರು ವರ್ಷಗಳಿರುತ್ತವೆ.

ಪಂಚರ ಸಮಕ್ಷದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ನ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಅವರು ನೀಡುವ ತೀರ್ಮಾನವೇ ಅಂತಿಮ. ಯಾರು ತಪ್ಪು ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆಯೋ, ಅವರಿಗೆ ಬುದ್ಧಿವಾದ ಹೇಳುವುದು, ಬಯ್ಯುವುದು, ಹೊಡೆಯುವುದು, ದಂಡ ವಿಧಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಕುಲದಿಂದ ಇಲ್ಲವೆ ಊರಿನಿಂದ ಬಹಿಷ್ಕಾರ ಹಾಕುವಂತಹ ಶಿಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗೆ ಗ್ರಾಮ ಸಮಾಜದ ನ್ಯಾಯ ಪದ್ಧತಿಯೂ ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ಇಂದಿನವರೆಗೆ ಸಾಗಿ ಬಂದಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಪಕ್ಷಪಾತ, ನಿಷ್ಕರತೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆಯಿಂದ ನ್ಯಾಯ ನಿರ್ಣಯ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಅದಲ್ಲದೆ ಆಧುನಿಕ ಕಾನೂನು ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳಿಂದ ಹೆಚ್ಚು ಕೇಸುಗಳು ನಗರದ ಪೊಲೀಸ್ ಮತ್ತು ಕೋರ್ಟುಗಳ ಮೆಟ್ಟಿಲೇರುತ್ತಿವೆ. ಆ ಕಾರಣದಿಂದ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕವಾಗಿ ಸಾಗಿ ಬಂದಿರುವ ಜನಪದರ ನ್ಯಾಯಪದ್ಧತಿ ಕ್ರಮೇಣವಾಗಿ ತನ್ನ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಲಿದೆ. ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯಿತಿಗಳು ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಿರುವ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪಟೀಲ್, ಕುಲಕರ್ಣಿ ಮುಂತಾದ ಪಂಚರಿಗೆ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲದಂತಾಗಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಪ್ರಾಚೀನ ನ್ಯಾಯಪದ್ಧತಿ ಕಣ್ಮರೆಯಾಗಿ ಆಧುನಿಕ ನ್ಯಾಯವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಮುನ್ನೆಲೆಗೆ ಬಂದಿದೆ.

ಟಿಪ್ಪಣಿ : ಧಾರವಾಡದ ಜಾನಪದ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ "ತೆಲಂಗಾಣದ ಜನಪದರ ನ್ಯಾಯ ಪದ್ಧತಿ"ಯನ್ನು ಕುರಿತು ಪ್ರಬಂಧ ಮಂಡಿಸಲು ನಾನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದ್ದೆ. ಈ ವಿಷಯದ ಕುರಿತು ಆಕರ-ಸಾಮಗ್ರಿ ಸಂಗ್ರಹಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿದಾಗ, ಈ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟೊಂದು ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆದಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದು ಬಂತು. ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಕುರಿತು ತೆಲುಗು ಜಾನಪದ ವಿದ್ವಾಂಸರೊಂದಿಗೆ ಚರ್ಚಿಸಿದಾಗ ಹೌದಲ್ಲೇ... ಈ ಕುರಿತು ಈವರೆಗೆ ನಾವ್ಯಾರು ಯೋಚನೆ ಮಾಡಿಲ್ಲ. 'ಜನಪದ ನ್ಯಾಯ ಪದ್ಧತಿ'ಯನ್ನು ಕುರಿತು ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಪದ ಬಳಕೆಯಾಗಿಲ್ಲವೆಂದರು."

ಈ ವಿಷಯ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯವನ್ನವಲಂಬಿಸಿದೆ. ಆದರೆ ಈ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಯಾವುದೇ ಲೇಖನವಾಗಲಿ, ಪುಸ್ತಕಗಳಾಗಲಿ ತೆಲುಗಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದಾಗ, ನನಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಅಧೀರತೆಯುಂಟಾಯಿತು. ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಪ್ರಬಂಧ ಮಂಡಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ ಎಂದು ನನ್ನ ಶ್ರೀಮತಿಯೊಂದಿಗೆ ಚರ್ಚಿಸಿದಾಗ, ಅವಳು ನಮ್ಮ ಮನೆಯ ಕೆಲಸದವಳೊಂದಿಗೆ 'ತೆಲುಗು ನ್ಯಾಯ ಪದ್ಧತಿಯ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಕೇಳಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ನನಗೆ ಹೇಳಿದಳು. ನಾನೂ ಹೀಗೆ ಮನೆಗೆಲಸಕ್ಕೆ ಬರುವ ಮಹಿಳೆಯರೊಂದಿಗೆ ಒಂದು ವಾರ ಸಂದರ್ಶನ ಮಾಡಿ ವಿಷಯ ಸಂಗ್ರಹ ಮಾಡಿಕೊಂಡೆ. ಅಷ್ಟರಲ್ಲೇ ತೆಲುಗಿನ ನನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತರಾದ ಪ್ರೊ. ಗೋನಾ ನಾಯಕ ಅವರು ತಮ್ಮಲ್ಲಿರುವ "ತೆಲಂಗಾಣ ಪ್ರಾಂತ ಗಿರಿಜನ ಪಂಚಾಯಿತಿ ವಿಧಾನ ಪರಿಶೀಲನ" ಎಂಬ ಅಪ್ರಕಟಿತ ಪಿಹೆಚ್.ಡಿ. ಪ್ರಬಂಧವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು. ನಾನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ಮಾಹಿತಿ ಮತ್ತು ಈ ಪ್ರಬಂಧದ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು "ತೆಲಂಗಾಣದ ಜನಪದರ ನ್ಯಾಯ ಪದ್ಧತಿ" ಈ ಪ್ರಬಂಧವನ್ನು ರೂಪಿಸಿದ್ದೇನೆ.

೪. ಹೆಳವನ ಕಟ್ಟಿ ಗಿರಿಯಮ್ಮ ೧೬೬೫-೧೭೧೫

- ವಾಣಶ್ರೀ

ಗಿರಿಯಮ್ಮನ ಹುಟ್ಟೂರು ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ತಾಲ್ಲೂಕು ಕೇಂದ್ರವಾದ ರಾಣೇಬೆನ್ನೂರು. ತಂದೆ ಬಿಷ್ಣುಪ್ಪ ಜೋಯಿಸ್, ತಾಯಿ ತುಂಗಮ್ಮ. ಸಂಪ್ರದಾಯಸ್ಥ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಮನೆತನದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಈಕೆಯ ತವರು ಮನೆಯ ದೈವ ಮೈಲಾರಲಿಂಗ. ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹರಿಹರ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಮಲೆಬೆನ್ನೂರಿನ ಶ್ಯಾನುಭೋಗರಾದ ಕೃಷ್ಣಪ್ಪನವರ ಮಗ ತಿಪ್ಪರಸ ಗಿರಿಯಮ್ಮನ ಪತಿ. ಲೌಕಿಕ ಜೀವನಕ್ಕೆ ವಿಮುಖಳಾದ ಗಿರಿಯಮ್ಮ ತನ್ನ ಪತಿಗೆ ಇನ್ನೊಂದು ವಿವಾಹ ಮಾಡಿಸಿದಳೆಂಬ ಪ್ರತೀತಿಯಿದೆ. ಹರಿಹರರನ್ನು ಸಮಾನವಾಗಿ ಕಾಣುವ ಭಾಗವತ ಮಾರ್ಗದವಳಾದ ಗಿರಿಯಮ್ಮನ ಆರಾಧ್ಯ ದೈವ ಹೆಳವನಕಟ್ಟಿ ರಂಗನಾಥಸ್ವಾಮಿ. ಈಕೆಯ ಅಂಕಿತಗಳು 'ಹೆಳವನ ಕಟ್ಟಿ ರಂಗ' ಮತ್ತು 'ಹೆಳವನಕಟ್ಟಿ ವೆಂಕಟ'. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ತನ್ನದೇ ಆದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಳಾದ ಗಿರಿಯಮ್ಮನ ಕಾಲ ಇನ್ನೂ ಅನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿಯೇ ಇದೆ. ತನ್ನ ತಂದೆ, ಪತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಇನ್ನಿತರ ವೈಯಕ್ತಿಕ ವಿವರಗಳು ಆಕೆಯ ಯಾವ ಕೃತಿಯಲ್ಲೂ ಇಲ್ಲ.

ಈಗ ದೊರೆತಿರುವ ಆಧಾರಗಳಿಂದ ಆಕೆ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೮ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಪೂರ್ವಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಬದುಕಿದ್ದಳೆಂದು ತರ್ಕಿಸಲಾಗಿದೆ. ಗಿರಿಯಮ್ಮನ ಕಾಲವನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸುವಲ್ಲಿ ಎರಡು ವೃತ್ತಾಂತಗಳನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

೧. ಹರಿದಾಸ ಪ್ರಮುಖರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಾದ ಶ್ರೀಗೋಪಾಲದಾಸರು ಗಿರಿಯಮ್ಮನಿಗೆ ಅಂಕಿತ, ಬಾಲಗೋಪಾಲನ ಮೂರ್ತಿ ನೀಡಿ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದ್ದರೆಂಬ ಮಾತಿದೆ. ಗೋಪಾಲದಾಸರ ಕಾಲ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೭೧೧-೬೩.

೨. ಮಂತ್ರಾಲಯ ಮಠದ ಪೀಠಾಧಿಪತಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಶ್ರೀ ಸುಮತೀಂದ್ರ ತೀರ್ಥರು ಮಲೆಬೆನ್ನೂರಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದಾಗ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಶಿಷ್ಯರು ಗಿರಿಯಮ್ಮನನ್ನು ಶ್ರೀಗಳ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ನಿರ್ಬಂಧಿಸಿದರೆಂದು, ಸ್ವತಃ ಸ್ವಾಮಿಗಳೇ ಆಕೆಯನ್ನು ಕರೆದು ತೀರ್ಥ ನೀಡಿದರೆಂಬ ಪ್ರತೀತಿ ಇದೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಗಳು ಪೂಜಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಶ್ರೀಮೂಲರಾಮನ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಗಿರಿಯಮ್ಮ ಒಂದು ಕೀರ್ತನೆ ರಚಿಸಿ ಹಾಡುತ್ತಾಳೆ. ಅದರಲ್ಲಿ

ಮದನಕೋಟಿ ಮೋಹನಾಂಗ | ಮಾಧವ ಪುಣ್ಯ ಚರಿತ |
ಕರುಣಕೃಪಾಂಗ ಹೆಳವನಕಟ್ಟಿ ನಿಲಯ ವೆಂಕಟ ಶ್ರೀರಂಗ |
ಸದಾನಂದ ಸುಮತೀಂದ್ರ ಹೃದಯ ಪಂಕಜ ಭೃಂಗ |
ಕದನವಿಕ್ರಮ ಬಾಹುಕೋದಂಡ ದೃತ ಸೀತಾ

ಗಿರಿಯಮ್ಮ ಸುಮತೀಂದ್ರತೀರ್ಥರನ್ನು ಭೇಟಿಯಾದ ಸಂದರ್ಭದ ಉಲ್ಲೇಖ ಇದು. ಶ್ರೀ ಸುಮತೀಂದ್ರತೀರ್ಥರು ಯತಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಕಾಲ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೬೯೨-೧೭೨೫. ಇದನ್ನು ದೃಢೀಕರಿಸುವಂತೆ ಶ್ರೀ ಸುಮತೀಂದ್ರರನ್ನು ಕುರಿತ ಶಿಲಾಶಾಸನವೊಂದು ದೊರೆತಿದ್ದು ಗಿರಿಯಮ್ಮನ ಕಾಲದ ಬಗ್ಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟನೆ ನೀಡಲು ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತದೆ.

ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಜಗಳೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಕಸಬಾ ಹೋಬಳಿಯ ದ್ಯಾಮವ್ವನಹಳ್ಳಿ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಸುಮತೀಂದ್ರರ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಈ ಶಾಸನವನ್ನು ಹಾಕಿಸಿದವನು ಬರಮಣ್ಣ ನಾಯಕ. ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಸಂಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೬೮೬ರಿಂದ ೧೭೨೧ರವರೆಗೆ ಆಳಿದ ಪಾಳೆಯಗಾರ. ಈ ಶಾಸನವನ್ನು 'ಶಾಲಿವಾಹನ ಶಕ ೧೬೩೩ರ ಖರನಾಮ ಸಂವತ್ಸರದ ಚೈತ್ರ ಶುದ್ಧ ೧೫ರಂದು ಚಂದ್ರಗ್ರಹಣ ಪುಣ್ಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಬರಮಣ್ಣ ನಾಯಕರು, ಕುಂಭಕೋಣ ಮಠದ ಶ್ರೀಸುಮತೀಂದ್ರ ಸ್ವಾಮಿಗಳವರಿಗೆ, ಅವರು ಪೂಜಿಸುತ್ತಿದ್ದ ರಘುಪತಿ ದೇವರ ಸೇವೆಯ ಸಲುವಾಗಿ, ಕಣಕುಪ್ಪಿ ಸೀಮೆಯ ಬಿದರಕೆರೆ ಹೊಲಬಿನ ಚುಕ್ಕಣ್ಣನ ದೇವವ್ವನಹಳ್ಳಿ ಗ್ರಾಮವನ್ನು ಸರ್ವಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವುದಾಗಿ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಇದರ ಕಾಲ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೭೧೧. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೇ ಸುಮತೀಂದ್ರರು ದ್ಯಾಮವ್ವನಹಳ್ಳಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದರೆಂದೂ, ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಗಿರಿಯಮ್ಮ ಮತ್ತು ಸುಮತೀಂದ್ರ ತೀರ್ಥರ ಭೇಟಿಯಾಗಿರಬಹುದೆಂದು ಭಾವಿಸಬಹುದು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಗಿರಿಯಮ್ಮ ೧೬೬೫ರಿಂದ ೧೭೧೫ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಜೀವಿಸಿದ್ದಿರಬಹುದೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ಗೋಪಾಲದಾಸರು ಗಿರಿಯಮ್ಮ ಭೇಟಿಯಾಗಿದ್ದರೆಂಬ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಬಂದರೆ ಇವರಿಬ್ಬರ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲೂ ಆ ಬಗೆಗೆ ಉಲ್ಲೇಖವಿಲ್ಲ. ಇವರ ಭೇಟಿ ಕೇವಲ ವೃತ್ತಾಂತ ರೂಪದ ಹೇಳಿಕೆಯಾಗಿದೆ. ಗೋಪಾಲದಾಸರು ಗಿರಿಯಮ್ಮನ ಭೇಟಿಯಾಗಿ ಅಂಕಿತ ನೀಡಿರುವರೆಂಬುದಕ್ಕೂ ಆಧಾರವಿಲ್ಲ.

ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೭೧೧ರಲ್ಲಿಯೇ ಸುಮತೀಂದ್ರ ತೀರ್ಥರಿಂದ ಗೌರವಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಗಿರಿಯಮ್ಮ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೭೨೧ರಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ ಗೋಪಾಲದಾಸರಿಂದ ಅನುಗ್ರಹ ಪಡೆದದ್ದು ಅಸಂಗತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಸುಮತೀಂದ್ರ ತೀರ್ಥರು ಎರಡನೆಯ ಮತ್ತು ಕೊನೆಯ ಬಾರಿಗೆ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಪ್ರಾಂತ್ಯಕ್ಕೆ ಬಂದದ್ದು ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೭೧೧ರಲ್ಲಿ. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಪೂಜಾ ಮೂರ್ತಿ ರಾಮನ ಮೇಲೆ ಕೀರ್ತನೆ ರಚಿಸಿ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿ ಗೌರವ ತೋರಿದ್ದ ಗಿರಿಯಮ್ಮ ಆ ಹೊತ್ತಿಗಾಗಲೇ ಆ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಹೆಸರು ಪಡೆದ ಮಹಿಳೆಯಾಗಿರಬೇಕು.

ಗೋಪಾಲದಾಸರ ಭೇಟಿಯ ವಿಷಯವನ್ನು ಗಿರಿಯಮ್ಮ ಎಲ್ಲೂ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿಲ್ಲ. ಅಂಕಿತ ನೀಡಿದ್ದರೆ ಗುರುಗಳನ್ನು ಬಹುಶಃ ಗಿರಿಯಮ್ಮ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸದೇ ಇರಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಈ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಗೋಪಾಲದಾಸರು ಮತ್ತು ಗಿರಿಯಮ್ಮ ಭೇಟಿಯಾಗಿರಬಹುದೆಂಬ ವಿಚಾರ ಸಂಗತವೆನಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

ಗಿರಿಯಮ್ಮನ ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚು ವಿವರಗಳು ತಿಳಿದುಬರುವುದಿಲ್ಲ. ತಾಯಿ ತುಂಗಮ್ಮ ತಂದೆ 'ಭಿಷ್ಣುಪ್ಪ ಜೋಯಿಸ್' ಮತ್ತು ಭೀಷ್ಣುಪ್ಪ ಜೋಯಿಸ್ ಎಂದು ಎರಡು ರೂಪಗಳನ್ನು ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಭಿಷ್ಣುಪ್ಪ, ಭೀಷ್ಣುಪ್ಪ ಇವು ಅಪರೂಪದ ಹೆಸರುಗಳು. ವಿಷ್ಣುಪ್ಪ ಎಂಬುದು ಬಿಟ್ಟು, ಭಿಷ್ಣುಪ್ಪ ಎಂಬ ರೂಪಾಂತರವಾಗಿರುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯೂ ಕಡಿಮೆ. ಗಿರಿಯಮ್ಮ 'ಲವಕುಶರ ಕಥೆ'ಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ತಂದೆ ಮತ್ತು ಪತಿಯ ವಿವರಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾಳೆ.

ವೇದ ಪುರಾಣದ ವಾಕ್ಯದ್ವಿ ಪಡೆದಂಥ

ಶ್ರೀಧರನರಸಿ ಶ್ರೀಗೋತ್ರ

ವೇದ ಮೂರ್ತಿ ಕೊಂಡಪ್ಪನ ಪುತ್ರಿನಿ

ವೇದಿಸುವೆ ಲವಕುಶರ ಕಥೆಯ

ಗಿರಿಯಮ್ಮನ ತಂದೆಯ ಹೆಸರು ಕೊಂಡಪ್ಪ. ತೆಲುಗಿನ ಕೊಂಡಪ್ಪನೇ ಕನ್ನಡದ ಬೆಟ್ಟಪ್ಪ. ಬೆಟ್ಟಪ್ಪ ನಾಮ ಪದವನ್ನು ಸಂಸ್ಕೃತೀಕರಣಗೊಳಿಸಿದ ಪಂಡಿತರು ಇದನ್ನು ಭಿಷ್ಣುಪ್ಪ ಎಂದು ಪರಿವರ್ತಿಸಿರಬೇಕು. ಜೋಯಿಸ್ ಎಂಬ ವೃತ್ತಿ ವಾಚಕವನ್ನೂ ಅಂಟಿಸಿರಬೇಕು. ಈ ಕೊಂಡಪ್ಪ ಅಥವಾ ಬೆಟ್ಟಪ್ಪ ತೆಲುಗು ಮೂಲದ ಭಾಗವತ

ಸಂಪ್ರದಾಯದ ವಿದ್ವಾಂಸನಿರಬೇಕು. ತಂದೆಯಂತೆಯೇ ಈಕೆಯ ಪತಿಯೂ ವಿದ್ವಾಂಸನೇ. ವೇದ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ವಾಕ್ಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದವನು. ಅವನ ಹೆಸರು ಶ್ರೀಧರ. ಬಹುಶಃ ತಿಪ್ಪರಸ ರೂಢನಾಮವಿರಬೇಕು. ಈತ ಶ್ರೀವತ್ಸ ಗೋತ್ರದವನು. ಚಿತ್ರದುರ್ಗ, ಚನ್ನಗಿರಿ, ಮಲೆಬೆನ್ನೂರು ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ನಾಡಿಗ ಮನೆತನದ ಕುಟುಂಬಗಳವರು ತಾವು ಗಿರಿಯಮ್ಮನ ವಂಶಸ್ಥರೆಂದು, ಸಂಬಂಧಿಗಳೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಇವರು ಕೂಡ ಶ್ರೀವತ್ಸ ಗೋತ್ರದವರೇ, ಮೂಲತಃ ಇವರೆಲ್ಲ ತೆಲುಗು ಮೂಲದ ಆರುವೇಲು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು. ಆಂಧ್ರದ ತೆಲಂಗಾಣ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಇಂದ್ರಗಂಟಿ ಎಂಬ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಬಂದವರು. ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಇವರ ಕೆಲವು ಗುಂಪುಗಳು ಮಾಧ್ವ ಮಠಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮನ್ನು ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡವು. ಅವರಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಮಂದಿ ಭಾಗವತ ಸಂಪ್ರದಾಯದವರಾಗಿದ್ದು ಶೈವ, ವೈಷ್ಣವ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಗಿರಿಯಮ್ಮನ ಮನೆಯವರು ಭಾಗವತ ಸಂಪ್ರದಾಯಿಗಳಾಗಿದ್ದು, ಶೃಂಗೇರಿ ಮಠದ ಗುರುಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಗೌರವಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಗಿರಿಯಮ್ಮ 'ಲವಕುಶರ ಕಾಳಗ'ದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ಸ್ತೋತ್ರ ಹೀಗಿದೆ,

**ಹರಿಹರಬ್ರಹ್ಮ ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಗಳ ಬಲಗೊಂಡು
ಗುರುಶೃಂಗೇರಿಯ ನೆನೆದು |
ಮನದಲ್ಲ ಇಷ್ಟದೇವತೆಗಳ ಬಲಗೊಂಡು
ಪೊಗಳುವೆ ರಾಮರ ಕಥೆಯ**

ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಟಿ.ಕೆ. ಇಂದೂಬಾಯಿಯವರು ಸಂಪಾದಿಸಿರುವ 'ಹೆಳವನಕಟ್ಟಿ ಗಿರಿಯಮ್ಮನ ಹಾಡುಗಳು' ಎಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ 'ಗುರು ಸತ್ಯಬೋಧರ ನೆನೆದು' ಎಂಬ ಪಾಠಾಂತರವಿದೆ. ಸತ್ಯಬೋಧ ತೀರ್ಥರ ಕಾಲ ೧೭೪೪-೧೭೯೩. ಇದನ್ನು ಗಮನಿಸಿ ಇಂದೂಬಾಯಿಯವರು ಗಿರಿಯಮ್ಮ ಸತ್ಯಬೋಧರು ಪೀಠಾಧಿಪತಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಆರಂಭದ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಇದ್ದರೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಡುತ್ತಾರೆ. ಲವಕುಶರ ಕಥೆಯ ೨೫ ನುಡಿಗಳ ಅಪೂರ್ಣ ಆಕರವೊಂದರ ಆಧಾರದಿಂದ ಶ್ರೀಮತಿ ಇಂದೂಬಾಯಿಯವರು ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ೧೯೨೨ರಲ್ಲೇ ಲವಕುಶರ ಕಥೆಯ ಪೂರ್ಣ ಪಾಠ 'ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ನಾಟಕ'ದ ಎರಡು ಸಂಚಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ಇಂದೂಬಾಯಿಯವರು ಗಮನಿಸಿದಂತಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆಯೇ ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆ ಪ್ರಕಟಿಸಿರುವ ಸಮಗ್ರ ದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಪುಟಗಳಲ್ಲಿ ಗಿರಿಯಮ್ಮನ ಹಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಲವಕುಶರ ಕಾಳಗವನ್ನು ಪ್ರಥಮ ಬಾರಿಗೆ ಪೂರ್ಣ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿರುವುದಾಗಿ ಸಂಪಾದಕರಾದ ಲೀಲಾವತಿ ಎಸ್. ರಾವ್ ತಿಳಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಇದೂ ಸತ್ಯವಲ್ಲ.

ಗಿರಿಯಮ್ಮನ ಮನೆಯವರು ಭಾಗವತ ಧರ್ಮಾವಲಂಬಿಗಳಾಗಿದ್ದು, ಶೃಂಗೇರಿ ಮಠ ಮತ್ತು ಮಂತ್ರಾಲಯ ಮಠಗಳೆರಡಕ್ಕೂ ಗೌರವದಿಂದ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದವರು. ಆದ್ದರಿಂದ 'ಲವಕುಶರ ಕಾಳಗ'ದಲ್ಲಿ 'ಗುರು ಶೃಂಗೇರಿಯ ನೆನೆದು' ಎಂಬುದೇ ಮೂಲ ಪಾಠವಾಗಿರಬೇಕು. ಸತ್ಯಬೋಧರ ಕಾಲಕ್ಕೂ ಗಿರಿಯಮ್ಮನ ಕಾಲಕ್ಕೂ ಸಂಬಂಧವೇ ಇಲ್ಲ.

ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬೇಕಾದದ್ದು 'ಹರಿಹರ ಬ್ರಹ್ಮ ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಯ ಬಲಗೊಂಡು ಗುರು ಶೃಂಗೇರಿಯ ನೆನೆದು' ಎಂಬ ಪಾಠ. ಗಿರಿಯಮ್ಮ ಶೃಂಗೇರಿಯನ್ನು ಸಂದರ್ಶಿಸಿದಾಗ ಅಲ್ಲಿನ ವಿದ್ಯಾಶಂಕರ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ಹರಿಹರಬ್ರಹ್ಮರ ಜೊತೆಗೆ ಶೃಂಗೇರಿಯ ಗುರುಗಳ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯವೂ ಸೇರಿರುವುದನ್ನು ನೆನೆದು ಆ ನೆನಪಲ್ಲೇ ಆಕೆ ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ಪದ್ಯ ರಚಿಸಿರಬೇಕು. ಭಾಗವತ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಒಬ್ಬ ಮಹಿಳೆಗೆ ಉತ್ತರಾದಿ ಮಠದ ಮಾಧ್ವ ಯತಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿದಿರಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಕಾಲ ವ್ಯತ್ಯಾಸವೂ ಅಪಾರವಾಗಿ ಇರುವುದರಿಂದ 'ಗುರು ಸತ್ಯಬೋಧರ ನೆನೆದು' ಎಂಬುದು ಕಲ್ಪಿತ

ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ಣಾಟಕ - ಸಂಪುಟ ೯೮-೧೦೧ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಚಿಕೆ ೩೬೮-೩೭೧ / ೩೩

ಪಾಠ. ಸಮಗ್ರ ದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಸಂ-೧೮, ಭಾಗ-೧ರ ಗಿರಿಯಮ್ಮನ ಹಾಡುಗಳು ಗ್ರಂಥದ 'ಲವಕುಶರ ಕಾಳಗ'ದ ೩ನೇ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ 'ಗುರು ಮಧ್ವರಾಯರ ನೆನೆದು' ಎಂಬ ಪಾಠವಿದೆ. ಆದರೆ ಗಿರಿಯಮ್ಮ ವಾಯುದೇವರನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವಾಗ ಹನುಮಂತನ ಬಗೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ. ಅವತಾರತ್ರಯದ ಕಲ್ಪನೆ ಗಿರಿಯಮ್ಮನಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಹಾಗಾಗಿ 'ಗುರು ಮಧ್ವರ ನೆನೆದು' ಎಂದು ಆಕೆ ಹೇಳಿರಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಹರಿಹರರನ್ನು ಸಮಾನವಾಗಿ ಕಾಣುವ ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನು ಗಿರಿಯಮ್ಮ ರಚಿಸಿರುವುದಿದೆ. ಈ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಗಿರಿಯಮ್ಮ ಭಾಗವತ ಧರ್ಮದ ಅನುಯಾಯಿಗಳ ಮನೆತನದವಳೆಂದು ಹೇಳುವುದು ಸೂಕ್ತ.

ಗಿರಿಯಮ್ಮನ ೫೧ ಕೀರ್ತನೆಗಳು ದೊರೆತಿವೆ. ಉದ್ಘಾಳಿಕನ ಕಥೆ, ಶಂಕರಗಂಡನ ಹಾಡು, ಸೀತಾ ಕಲ್ಯಾಣ, ಚಂದ್ರಹಾಸನ ಕಥೆ, ಬ್ರಹ್ಮಕೊರವಂಜಿ, ಲವಕುಶರ ಕಾಳಗ ಎಂಬ ದೀರ್ಘ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾಳೆ. ಕೃಷ್ಣ ಕೊರವಂಜಿಯನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದು ಅದು ಅಪೂರ್ಣ ಕೃತಿಯಾಗಿ ಉಳಿದಿದೆ.

೫. ಅನುಭವ ಮಂಟಪ : ಐತಿಹಾಸಿಕ ನೋಟ

– ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಎಚ್.ಎಂ.

ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ರಾಮಾಯಣ, ಮಹಾಭಾರತ, ವೇದ, ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಾರದಿಂದ ಭಾರತದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮೌಲ್ಯಗಳು ಶ್ರೀಮಂತವಾಗಿತ್ತು ಎಂದು ಇತಿಹಾಸಕಾರರು ದಾಖಲಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಪ್ರವೇಶವಾದೊಡನೆ ಚಾತುರ್ವರ್ಣ ಪದ್ಧತಿಯು ತನ್ನ ಕಬಂಧ ಬಾಹುವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಕ್ಷತ್ರಿಯ, ವೈಶ್ಯರನ್ನು ಮೇಲಿರಿಸಿ ಶೂದ್ರರನ್ನು ಇನ್ನುಳಿದವರ ಸೇವೆ ಮಾಡಲು ನಿಯೋಜಿಸಿ ನಿಕೃಷ್ಟವಾಗಿ ನಡೆಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿತ್ತು. ಮತ್ತೆ ಅಂತ್ಯಜ ಎಂಬ ವರ್ಗವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿ ಅವರನ್ನು ಇನ್ನೂ ಕೀಳಾಗಿ ಕಾಣುವ ಶೋಷಣೆ ಅಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಡೆದಿದ್ದಿತು. ಹೋಮ-ಹವನಗಳು, ಪ್ರಾಣಿ ಬಲಿಯಂತಹ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಇಂತಹ ಅವಿಚಾರಿಯಾದಂತಹ ಧಾರ್ಮಿಕ ದೌರ್ಜನ್ಯವನ್ನು ಖಂಡಿಸಿ; ಜೈನ ಮತ್ತು ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮಗಳು ಜನ್ಮತಳೆದವು. ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಧ್ವನಿಯಾಗಿ ಭರವಸೆಯನ್ನು ಮೂಡಿಸಿದವು. ಆ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಪಂಗಡಗಳು ಉದಯಿಸಿದ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ಅವುಗಳ ದೂರದರ್ಶಿತ್ವ ಸ್ಥಗಿತಗೊಂಡಿತು.

ಕರ್ನಾಟಕವು ಭಾರತದ ಅವಿಭಾಜ್ಯ ಅಂಗವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ರಾಷ್ಟ್ರ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ರಾಜಕೀಯ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ಶೈಕ್ಷಣಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮಗಳು ಇಲ್ಲಿಗೂ ನಿರಾಯಸವಾಗಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದವು. ವೈದಿಕ ಆಚರಣೆಗೆ ರಾಜಪ್ರಭುತ್ವವು ಪೋಷಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ; ರಾಜನನ್ನು ತಮ್ಮ ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿಕೊಂಡು ಸಮಾಜದ ಉನ್ನತ ಸ್ಥಾನ ಮಾನಗಳನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡರು. ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಹೀನಾಯ ಜೀವನವನ್ನು ಕುರಿತಂತೆ ಅದು ಅವರವರ ಕರ್ಮದ ಫಲ ಎಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಿ ಅವರನ್ನು ಮತ್ತಷ್ಟು ಕೇವಲವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದರು. ವೇದಾದಿಗಳ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ನೀಡದೆ; ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಎಲ್ಲಾ ಮೌಢ್ಯ, ಶೋಷಣೆಯನ್ನು ಖಂಡಿಸಿ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಭರವಸೆಯ ಬದುಕನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಡಲು ೧೨ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಬಸವಣ್ಣನವರು ಕೈಗೊಂಡ ಸಂಕಲ್ಪವು ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಎಂಬ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯ ಮೂಲಕ ಸಾಕಾರದತ್ತ ಸಾಗಿತ್ತು. ಜನಸಾಮಾನ್ಯರನ್ನೇ ಕೇಂದ್ರಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಇರಿಸಿಕೊಂಡ ಬಸವಣ್ಣನವರು ಅನುಭವ ಮಂಟಪವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ಅಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತವಾದ ವೇದಿಕೆಯನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿ, ವಿವಿಧ ಕಾಯಕಗಳಲ್ಲಿ ನಿರತರಾದ ಎಲ್ಲಾ ವರ್ಗದವರು ಅಲ್ಲಿ ಸಮಾವೇಶವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದರು. ಅದುವರೆವಿಗೂ ಚಾಲ್ತಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ದೌರ್ಜನ್ಯಕ್ಕೆ ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟು ಸರ್ವರನ್ನೂ ಸಮಾನವಾಗಿ ಕಂಡರು. ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಕಾಯಕ ತತ್ವವನ್ನು ಬೋಧಿಸಿ, ಸ್ವಾವಲಂಬಿ ಜೀವನದ ನಿರ್ದೇಶನವನ್ನು ನೀಡಿದರು. ವೈಯಕ್ತಿಕ ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ಜೊತೆಗೆ ಸಮಾಜದ ಏಳಿಗೆಗೂ ದುಡಿಯಬೇಕೆಂದು ಬೋಧಿಸುತ್ತಾ; ದಾಸೋಹ ತತ್ವವನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದರು. ಇದಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ಶಕ್ತಿ ಕೇಂದ್ರದಂತೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದ್ದು ಅನುಭವ ಮಂಟಪ. ಅದು ಸಕಲಕ್ಕೂ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕವಾಯಿತು. ಶರಣರು ಗೋಷ್ಠಿ ನಡೆಸಲು ಉತ್ತಮ ಚರ್ಚಾಕೇಂದ್ರವಾಯಿತು. ಈ ಅನುಭವ

ಮಂಟಪವನ್ನು ಕುರಿತಂತೆ ಈಗಾಗಲೇ ಸಾಕಷ್ಟು ಸಂಶೋಧನೆ, ಚರ್ಚೆಗಳು ನಡೆದಿವೆ. ಅದರ ಸತ್ಯಾಸತ್ಯತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಬೆಳಕನ್ನು ಚೆಲ್ಲುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಡಾ. ಎಚ್. ತಿಪ್ಪೇರುದ್ರಸ್ವಾಮಿಯವರು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಶರಣಸಾಹಿತಿಗಳೆಂದು ಜನಜನಿತರಾದ ಇವರ ಸಾಹಿತ್ಯಾತ್ಮಕ ಒಲವು ಶರಣ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಕೇಂದ್ರೀಕರಿಸಿದೆ. ೧೨ನೇ ಶತಮಾನದ ಶರಣರ ಕುರಿತು ವೈಚಾರಿಕ ಚಿಂತನೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಬೀರಿ ಅದರ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಅನುಭವ ಮಂಟಪ ಎಂಬ ಕೃತಿಯನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಸಾಧ್ಯಂತವಾಗಿ ಆ ಕುರಿತು ವಿಷಯ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದ ಜೊತೆಗೆ ಇನ್ನಿತರ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಸಮೀಕ್ಷಿಸಿ ಅನುಭವ ಮಂಟಪದ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದು ನನ್ನ ಲೇಖನದ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದೆ.

ಬಸವಣ್ಣನವರು ಯುಗಪ್ರವರ್ತಕರಾಗಿ ವಿಚಾರಶೀಲತೆ, ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿ, ತತ್ವ-ಚಿಂತನೆ, ಲೋಕಹಿತ, ಅನುಕಂಪ ಮತ್ತು ಭಕ್ತಿಚಿಂತನೆ ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಕೈಗೊಂಡು ಮಾನವ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಬದಲಾವಣೆ ತಂದರು. ಬಿಜ್ಜಳನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿ ಕಾಯಕ ನಿರ್ವಹಿಸುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಉದ್ಧಾರಕ್ಕಾಗಿ ತಮ್ಮದೇಯಾದ ಮಹಾಮನೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಅಂದಿನ ಯುಗದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ಥಿತಿಯು ಬಸವಣ್ಣನವರಂತಹ ಜನಾನುರಾಗಿಯನ್ನು ಬಯಸುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಆ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಬಸವಣ್ಣನವರು ಇನ್ನಿತರ ಶರಣರನ್ನೆಲ್ಲ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿ ವಿಚಾರಕ್ರಾಂತಿಗಾಗಿ ಶ್ರಮಿಸಿದರು. ವೇದಾದಿಗಳ ಭಾಷೆಯಾದ ಸಂಸ್ಕೃತವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸದೇ ಸರಳವಾದ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಧರ್ಮವನ್ನು ಬೋಧಿಸಿದರು. “ಬಸವಣ್ಣನವರದು ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಕವಾದ ವಿಚಾರಪ್ರಚೋದಕವಾದ ಮಾರ್ಗ. ಧರ್ಮದ ವಿಚಾರದಲ್ಲಾಗಲೀ ಅಂಧಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸದ ಜೀವನದ ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ಚಿರಂತನವಾದ ಉತ್ತರವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವುದು ಅವರ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಪ್ರಯತ್ನವಾಗಿತ್ತು.”^೧ ಆ ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾದ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಯಾ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಬಸವಾದಿ ಶರಣರು ಹಾಕಿಕೊಂಡಿದ್ದರು, ಅದಕ್ಕೆ ಅನುಭವ ಮಂಟಪ ಮುಕ್ತ ವೇದಿಕೆಯಾಗಿದ್ದಿತು. ವ್ಯಷ್ಟಿಯೊಂದಿಗೆ ಸಮಷ್ಟಿ ಉದ್ಧಾರದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯಿಂದ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಲಿಂಗಭೇದವನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸದೆ; ಸಮಸಮಾಜವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಕೈಗೊಂಡ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಸಕಾರಾತ್ಮಕವಾಗಿ ನಡೆಯಿತು.

ಅನುಭವ ಮಂಟಪ ಕೆಲವು ಚರ್ಚೆ

ಅನುಭವ ಮಂಟಪದ ಬಗೆಗೆ ಹಲವಾರು ಸಂಶೋಧಕರು ಭಿನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಶ್ರೀ ಕಪಟರಾಳ ಕೃಷ್ಣರಾಯರು ಎಂಬುವವರು ಅನುಭವ ಮಂಟಪದ ಬಗೆಗೆ ತಮ್ಮದೇ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಶೋಧಿಸಿ ಕೆಲವೊಂದು ನಿರ್ಧಾರಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಾರೆ. ವಚನಯುಗದ ತರುವಾಯ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡ ಹರಿಹರನು ತನ್ನ ಪ್ರಭುದೇವರ ರಗಳೆಯಲ್ಲಾಗಲೀ, ಬಸವರಾಜದೇವರ ರಗಳೆಯಲ್ಲಾಗಲೀ, ರಾಘವಾಂಕನ ಸಿದ್ಧರಾಮಚಾರಿತ್ರದಲ್ಲಾಗಲೀ, ತೆಲುಗು ಕವಿ ಪುಲಿಗೆರೆ ಸೋಮನಾಥನ ಬಸವಪುರಾಣದಿಂದ ಪ್ರೇರಣೆ ಪಡೆದು ಬಸವಪುರಾಣ ರಚಿಸಿದ ಭೀಮ ಕವಿಯ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಾಗಲೀ, ಅಲ್ಲಮ ಪ್ರಭುವು ಬಸವಣ್ಣನವರನ್ನು ಕಲ್ಯಾಣದಲ್ಲಿ ಭೇಟಿಯಾದನು ಎಂಬ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತಾರೆಯೇ ಹೊರತು; ಅನುಭವಮಂಟಪದ ಬಗೆಗೆ ಚರ್ಚೆಯನ್ನೇ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಕಲ್ಯಾಣದ ಘಟನೆಯ ಬಗೆಗೆ ಸೂಕ್ತವಾದ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿರುವ ಈ ಕವಿಗಳು ಅನುಭವ ಮಂಟಪದ ಬಗೆಗೆ ಏಕೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಿಲ್ಲ ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾ; ಅಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅನುಭವ ಮಂಟಪ ಎಂಬುದು ಇರಲಿಲ್ಲವಾದ ಕಾರಣ ಅದರ ಉಲ್ಲೇಖವನ್ನು ಮಾಡಿಲ್ಲ ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇವರ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಸಂಶೋಧಕರಾದ ಉತ್ತಂಗಿ ಚನ್ನಪ್ಪ ಅವರು “ಅನುಭವದ ವಿನಿಮಯಕ್ಕಾಗಿ ಶಿವಾನುಭವಿಗಳು ಯಾವ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಸಭೆಯಾಗಿ

ಕೂಡಿ ಬರುವರೋ ಅದೇ 'ಅನುಭವ ಮಂಟಪ'ವೆನಿಸುವುದು. ಇಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲಿನಿಂದ ಕಟ್ಟಿದ ನಾಲ್ಕು ಗೋಡೆಗಳಾಗಲೀ, ಭವ್ಯವಾದ ಮಂದಿರವಾಗಲಿ, ಅದರ ಮುಂದೆ 'ಅನುಭವ ಮಂಟಪ'ವೆಂದು ದೊಡ್ಡ ಅಕ್ಷರಗಳಿಂದ ಕೆತ್ತಿದ ಒಂದು ಬೋರ್ಡಾಗಲಿ ಇರುವ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲ."^೨ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಅದೊಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ಸ್ಥಾವರ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಶರಣರೆಲ್ಲರೂ ಸೇರಬಯಸುವ ತಾಣವೇ ಅನುಭವ ಮಂಟಪವಾಗಿದ್ದಿತು ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗೆಂದಾಕ್ಷಣ ಶರಣರು ಎಲ್ಲೆಂದರಲ್ಲಿ ತತ್ವಗೋಷ್ಠಿಗಳನ್ನು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ನಡೆಸುವಷ್ಟು ಅಂದಿನ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಪರಿಸರ ಸೂಕ್ತವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೇ ಬಸವಣ್ಣನವರ ಮನೆಯನ್ನೇ ಮಹಾಮನೆ ಎಂದು ಕರೆದು ಶರಣರೆಲ್ಲರೂ ಅಲ್ಲಿ ಸಂಗಮವಾಗುತ್ತಿದ್ದುದರ ಬಗೆಗೆ ಹಲವಾರು ಸಂಶೋಧಕರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅನುಭವ ಮಂಟಪವೆಂಬ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಕೇಂದ್ರ ಶಕ್ತಿಯ ಸತ್ವವನ್ನು ಅರಿತ ಶರಣರಾದ "ಮೋಳಿಗೆ ಮಾರಯ್ಯನು ಪಶ್ಚಿ ಸಮೇತವಾಗಿ ಕಾಶ್ಮೀರ ದೇಶದಿಂದ, ಮಹದೇವಶೆಟ್ಟಿಯು ಕಳಿಂಗ ದೇಶದಿಂದ, ಆದಯ್ಯಶೆಟ್ಟಿಯು ಸೌರಾಷ್ಟ್ರ-ಗುಜರಾತದಿಂದ, ಏಕಾಂತ ರಾಮಯ್ಯನು ಕುಂತಲ ದೇಶದಿಂದ, ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭು, ಮಹದೇವಿಯಕ್ಕ, ಮುಕ್ತಾಯಕ್ಕ, ಅಜಗಣ್ಣಾದಿಗಳು ಮೈಸೂರಿನ ಪ್ರಾಂತದಿಂದ, ಮಡಿವಾಳ ಮಾಚಯ್ಯ, ಸಿದ್ದರಾಮ ಮುಂತಾದವರು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಿಂದ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕರು ಬೇರೆ-ಬೇರೆ ದೇಶಗಳಿಂದ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೆ ಬಂದರೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ."^೩ ಹೀಗೆ ಶರಣರು ವಿವಿಧ ಸ್ಥಳಗಳಿಂದ ಬಂದಿರಬಹುದಾದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಉತ್ತಂಗಿಯವರು ಸೂಕ್ತವಾಗಿಯೇ ಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಬಸವಣ್ಣನವರ ಕೀರ್ತಿಯು ನಾಡಿನಾಚೆಗೂ ಹರಡಿದುದರ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ, ಅವರ ಚಿಂತನೆಯು ಮಾನವ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೆ ಸಹಕಾರಿಯಾಗಿರುವುದನ್ನು ಅರಿತ ಜನರು; "ಬಸವಣ್ಣನವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಯಾಣ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಶಿವಶರಣರು ದಿಗ್ವಿಶ್ವಗಳಿಂದ ಬರುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ವಿಶದವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಶಿವಾನುಭವ ಮಂಟಪದ ಆದಿಕಾಲದ ಇತಿಹಾಸವು ಚಿತ್ರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಕಲ್ಯಾಣ ಮಂಗಳವಾಡಗಳಲ್ಲಿ ಶಿವಾನುಭವವೆಂಬ ಸಂಸ್ಥೆಗೆ 'ಅನುಭವ ಮಂಟಪ'ವೆಂಬ ಹೆಸರು ಇದ್ದರೂ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಬಸವಣ್ಣನವರು ಎಲ್ಲಿ ಇರುವರೋ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಶಿವಾನುಭಾವಿಗಳು ಬರುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ವಿಶದವಾಗುತ್ತದೆ."^೪ ಹೀಗೆ ಕಪಟರಾಳ ಕೃಷ್ಣರಾಯರು ಎತ್ತಿದ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ತಾತ್ವಿಕ ತಳಹದಿ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯಕ ಆಧಾರಗಳಿಂದಲೂ ಉತ್ತಂಗಿಯವರು ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವನ್ನು ಒದಗಿಸಿ ಹುರುಳಿಲ್ಲದ ಅವರ ವಾದವನ್ನು ಸೋಲಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಅನುಭವ ಮಂಟಪವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷಗಳು ಕಾದು ನಂತರದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭುವನ್ನು ಆ ಪೀಠಕ್ಕೆ ಕೂರಿಸಿದನು ಎಂಬ ವಿಚಾರವನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದ ಸಂಶೋಧಕರಾದ ಎಂ.ಎಂ ಕಲಬುರ್ಗಿಯವರು 'ಅನುಭವ ಮಂಟಪ : ಹುಟ್ಟು - ಮರುಹುಟ್ಟು' ಎಂಬ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮದೇ ಹೊಸ ಚರ್ಚೆಯನ್ನು ಮುಂದಿಡುತ್ತಾರೆ. "ಈ ಅನುಭವ ಮಂಟಪವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಬಸವಣ್ಣ ಅಧ್ಯಕ್ಷನಿಗಾಗಿ ೧೨ ವರ್ಷ ಕಾಯುವ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ನಿರ್ಮಾಣವಾಯಿತೆಂದು ವಚನ, ಕಾವ್ಯಗಳು ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ. ಕಲ್ಯಾಣದ ಶರಣ ಸಮುದಾಯದಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟು ದೀರ್ಘಕಾಲ ಒಬ್ಬನೂ ಸೂಕ್ತ ವ್ಯಕ್ತಿ ಸಿಗಲಿಲ್ಲವೆನ್ನುವುದು ನಂಬಲಾಗದ ವಿಷಯ. ಇದಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ಕಾರಣವಿರಬೇಕು. ಅಲ್ಲಮನನ್ನು ಪೀಠಕ್ಕೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಲಾಗಿ ಇದನ್ನು ಸಹಿಸಲಾರದೆ, ನೆರೆದಿದ್ದ ಜಂಗಮರು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿ ಎದ್ದು ಹೋದರೆಂದು ಶೂನ್ಯಸಂಪಾದನೆ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಎದ್ದು ಹೋದವರು ಶರಣ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ನಕುಲೀಶಾದಿ ಶೈವ ಮೂಲದ ಜಂಗಮರೇ ಆಗಿರಬಹುದು. ೧೨ನೇ ಶತಮಾನದ ಹೊತ್ತಿಗೆ ನಾಲ್ಕು ಶೈವ ಪೀಠ (ನಕುಲೀಶ, ಪಾಶುಪತ, ಮಹಾವ್ರತಿ, ಶೈವ)ಗಳು ಜಾತಿಪೀಠ, ವಂಶಪೀಠಗಳಾಗಿ ಬೆಳೆದಿದ್ದವು. ಇದನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬಸವಣ್ಣ ಶೂದ್ರಮೂಲದವನೂ, ಜ್ಞಾನಿಯೂ ಆದ ಅಲ್ಲಮನನ್ನು ಪೀಠವೇರಿಸಿದನೆಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ಸಮ್ಮತಿ ಇಲ್ಲ ಎನ್ನುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಆ ಜಂಗಮರು ಎದ್ದು ಹೋದರು."^೫ ಎಂದು ಕಲಬುರ್ಗಿಯವರು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವುದು ವಿಚಾರಣೀಯವಾಗಿದೆ. ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷ ಕಾಯುವ ಬಗೆಗೆ ಮತ್ತಷ್ಟು ಬೆಳಕನ್ನು ಚೆಲ್ಲಬೇಕಿದೆ.

ಬಸವಣ್ಣನವರು ಅನುಭವ ಮಂಟಪ ಅಥವಾ ಮಹಾಮನೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಸರ್ವ ಸಮಾನತೆಯನ್ನು ಬಿತ್ತರಿಸಿ ಎಂದುಕೊಂಡ ಚಿಂತನೆಯು ಗಡಿಗಳನ್ನು ದಾಟಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ವಿಷಯ ತಲುಪಿ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ವಿವಿಧ ನಾಡುಗಳಿಂದ ಬಂದು ನೆಲೆಸಲು ಸಮಯ ಹಿಡಿದಿರಬಹುದು. ಹೊಸ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯ ಧರ್ಮದ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಬಂದವರಿಗಲ್ಲಾ ತಿಳಿಸಿ, ಅವರನ್ನೆಲ್ಲಾ ಶರಣರನ್ನಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸಿ, ಇಷ್ಟಲಿಂಗಧಾರಣೆ ಮಾಡಿಸುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ನಡೆಯಲು ದೀರ್ಘಕಾಲದ ಸಮಯವೇ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿಂದ ಶೂನ್ಯಪೀಠದ ಪೂರ್ಣಸ್ವರೂಪವೆಲ್ಲಾ ಸಿದ್ಧವಾದ ಮೇಲೆಯೇ ಅಲ್ಲಮನ ಪ್ರವೇಶವಾಗಿದೆ, ಆಗ ಸೂಕ್ತವೆನ್ನಿಸಿದ ಅವರ ಜ್ಞಾನ, ವೈರಾಗ್ಯವನ್ನು ಗಮನಿಸಿಯೇ ಬಸವಣ್ಣ ಅಲ್ಲಮನನ್ನು ಆ ಪೀಠಕ್ಕೆ ಕೂರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಬಸವಣ್ಣನವರದು ಜಾತಿ ನಿರಾಕರಣೆಯ ಧೋರಣೆಯಾದ್ದರಿಂದ ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭುವಿನ ಜಾತಿಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸದೆಯೇ ಅಗ್ರಪೀಠದಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ ಅವರ ಮೂಲಕ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಬೋಧನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಅನುಭಾವ - ಅನುಭವ : ಶರಣರು ಅನುಭಾವವನ್ನು ಕುರಿತು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ವಿಚಾರಗಳ ವಿನಿಮಯ, ಪರಸ್ಪರ ವಿಚಾರ ಮಥನ ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಅವರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. 'ಅನುಭಾವ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ವಿನಯದಿಂದ ಕೇಳದಿದ್ದರೆ ಕೂಡಲ ಚೆನ್ನಸಂಗಯ್ಯ ಘೋರ ನರಕದಲ್ಲಿಕ್ಕದೇ ಬಿಡುವನೆ' ಎಂದು ಚೆನ್ನಬಸವಣ್ಣನವರು ಅನುಭಾವ ನಡೆಯುವಾಗ ಶರಣರು ಅನುಸರಿಸಬೇಕಾದ ರೀತಿಯನ್ನು ಈ ವಚನದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಬಸವಣ್ಣನವರ ವಚನದಲ್ಲಿಯೂ ಅನುಭಾವವನ್ನು ಕುರಿತ ವಿಚಾರ ಚರ್ಚೆಯಾಗಿವೆ. ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಶರಣ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಾಗಿರುವ ಅನುಭಾವ ಎಂಬ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯು ಅನುಭಾವ ಗೋಷ್ಠಿ, ವಿಚಾರ ಮಥನ ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ನೀಡುತ್ತವೆ. ಈ ಅನುಭಾವ ಗೋಷ್ಠಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಸ್ಥಳವೇ ಅನುಭವ ಮಂಟಪವಾಗಿತ್ತು ಎಂದು ಸ್ವಾಮಿಗಳು ವಚನಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಅನುಭವ ಮಂಟಪ ಎಂಬ ಹೆಸರು ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಾಗಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಿದ ಸ್ವಾಮಿಯವರು ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಅನುಭವ, ಅನುಭವಿ, ಅನುಭವಗೋಷ್ಠಿ ಎಂಬಂತಹ ಪದಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ ಎಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದಲ್ಲದೇ ಹರಿಹರನು ರಗಳೆಯಲ್ಲಿ ಗೀತಗೋಷ್ಠಿ, ಬಸವಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ತತ್ವಗೋಷ್ಠಿ, ಭೀಮ ಕವಿಯ ಶಿವತತ್ವಗೋಷ್ಠಿ ಈ ಎಲ್ಲಾ ಹೆಸರುಗಳು ಅನುಭವ ಮಂಟಪ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಸಂವಾದಿಯಾದ ಹೆಸರುಗಳೆಂದು ಉತ್ತಂಗಿಯವರ ಅಂಶಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತಾರೆ. ಬಸವಣ್ಣನವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಶಿವಾನುಭವ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದಲೇ ಅದಕ್ಕೆ ಮಹ ಇಲ್ಲವೇ ಮಹಾಮನೆ ಎಂದು ಹೆಸರು ಬಂದಂತೆ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಬಸವೇಶ್ವರನ ಮನೆಯು ಇತರ ಮನೆ ಮಠಗಳಿಗಿಂತ ಸಹಜವಾಗಿ ದೊಡ್ಡದಾಗಿರಬೇಕಾದುದರಿಂದ ಇದು ಗೌರವಕ್ಕಾಗಿ ಇಟ್ಟ ಒಂದು ಹೆಸರಲ್ಲ. ಮಹಾಮನೆ ಅಂದರೆ ಶಿವನ ಮನೆ ಮಹಾ ಹಾಗೂ ಮಹತ್ ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳು ಶಿವನನ್ನು ಹಾಗೂ ಪರಶಿವನನ್ನೂ ಕುರಿತು ಪ್ರಯೋಗವಾಗಿವೆ ಎಂಬ ಉತ್ತಂಗಿಯವರು ಮಾತುಗಳು ಮಹಾಮನೆ ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತವೆ. ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ಕಾಲಜ್ಞಾನ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ವಿಚಾರ ಮಂಟಪ, ವಿಶಾಲಮಂಟಪ, ಆಚಾರಸಂಪನ್ನರ ಅನುಭವಮಂಟಪ, ಪ್ರಕಾಶಮಂಟಪ ಇತ್ಯಾದಿ ಹೆಸರು ಬೇರೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಚರ್ಚೆಗೈಯುತ್ತಿದ್ದ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ಕರೆದ ಹೆಸರುಗಳಾಗಿದ್ದು; ಕಲ್ಯಾಣದ ಬಸವಣ್ಣನವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಜರುಗುತ್ತಿದ್ದ ಶಿವಾನುಭಾವಕ್ಕೆ ಅನುಭವಮಂಟಪ ಎಂದು ಕರೆದಿರಬಹುದು ಎಂಬ ಉತ್ತಂಗಿಯವರ ಮಾತುಗಳು ಸತ್ಯಾಂಶದಿಂದ ಕೂಡಿವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಸ್ವಾಮಿಗಳೂ ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಅನುಭವ ಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಜಾತಿ ಕುಲಗಳ ಅಂತರವಿಲ್ಲದೆ, ಸ್ತ್ರೀ ಪುರುಷರೆಂಬ ಭೇದವಿಲ್ಲದೆ, ಮೇಲುಕೀಳುಗಳೆಂಬ ತಾರತಮ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತ ದ್ವಾರವಿತ್ತು. ಜೊತೆಗೆ ವಿವಿಧ ಕಾಯಕಗಳಲ್ಲಿ ನಿರತರಾದವರೆಲ್ಲರೂ ಅಲ್ಲಿ ಸಮಾವೇಶಗೊಂಡಿದ್ದರು. ಮಡಿವಾಳ ಮಾಚಯ್ಯ, ಮೇದರ ಕೇತಯ್ಯ, ಅಂಬಿಗರ ಚೌಡಯ್ಯ, ಹಡಪದ ಅಪ್ಪಣ್ಣ, ಡಕ್ಕೆಯ ಬೊಮ್ಮಣ್ಣ, ತುರುಗಾಹಿ ರಾಮಣ್ಣ, ಸುಂಕದ ಬಂಕಣ್ಣ, ಕಿನ್ನರಿ ಬೊಮ್ಮಣ್ಣ, ಒಕ್ಕಲು ಮುದ್ದಣ್ಣ, ಜೋಧರ ಮಾದಣ್ಣ, ಡೋಹರ ಕಕ್ಕಯ್ಯ, ತಳವಾರ ಕಾಮಿದೇವ, ಮಾದರ ಚನ್ನಯ್ಯ, ಗಾಣದ ಕನ್ನಪ್ಪ, ವೈದ್ಯ ಸಂಗಣ್ಣ, ಕಿರಾತ ಸಂಗಯ್ಯ, ನುಲಿಯ ಚಂದಯ್ಯ, ಸೂಜಿ ಕಾಯಕದ ರಾಮಿತಂದೆ, ಮಲಹಾರ ಕಾಯಕದ ಚಿಕ್ಕದೇವಯ್ಯ, ಬಾಚಿ ಕಾಯಕದ ಬಸಪ್ಪ, ಸತ್ತಿಗೆ ಕಾಯಕದ ರಾಮಿತಂದೆ, ಕನ್ನಡಿ ಕಾಯಕದ ಅಮ್ಮಿದೇವಯ್ಯ, ಕದಿರ ಕಾಯಕದ ರೆಮ್ಮವ್ವ, ಕೊಟ್ಟಣದ ರೆಮ್ಮವ್ವ ಹೀಗೆ ವಿವಿಧ ಕಾಯಕಗಳಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗಿದ್ದ ಶರಣರೆಲ್ಲರೂ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅನುಭವ ಮಂಟಪದ ಗೋಷ್ಠಿಗೆ ಸೇರಿದರು. ಅಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭುವು ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕ ಶಕ್ತಿಯಾಗಿದ್ದರು. ಬಸವಣ್ಣನವರು ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೆ ಬಂದ ಪ್ರಭುದೇವರನ್ನು ಅನುಭವಮಂಟಪದ ಅಗ್ರಪೀಠವನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಲು ಅನುವು ಮಾಡಿದರು. ಆತನು ಏರಿದ ಪೀಠವನ್ನು ಶೂನ್ಯ ಸಿಂಹಾಸನವೆಂದು ಕರೆಯಲಾಯಿತು. “ಶರಣರು ಬಿಚ್ಚು ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಚರ್ಚಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ತಾತ್ವಿಕ ಮೊದಲಾದ ಎಲ್ಲ ಸಮಸ್ಯೆಗಳೂ ಅಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿತವಾಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಆ ಚರ್ಚೆಯ ಫಲವಾಗಿ ಉಂಟಾದ ತಮ್ಮ ಅನುಭವವನ್ನು ಶರಣರು ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಒಡಮೂಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವುಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಸಂಕಲಿಸಿ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿಸುವ ಕಾರ್ಯವೂ ನಡೆದಿದ್ದಿತು. ಆ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿಯೇ ನೇಮಿತನಾದವನು ವಚನ ಭಂಡಾರಿ ಶಾಂತರಸ ಎಂದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಅನುಭವ ಮಂಟಪದ ಚರ್ಚೆಯ ಫಲವಾಗಿ ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಯಿತು.”^೬ ವಚನ ರಚನೆಯ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಅನುಭವ ಮಂಟಪದ ಪಾತ್ರ ಹಿರಿದು ಎಂಬ ಅಂಶ ಇಲ್ಲಿ ಮನದಟ್ಟಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ಎಷ್ಟೋ ವಚನಗಳು ಚರ್ಚೆಯ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ರಚನೆಯಾಗಿರುವುದನ್ನು; ಒಬ್ಬರ ವಚನವು ಮತ್ತೊಬ್ಬರ ವಚನಕ್ಕೆ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವನ್ನು ನೀಡುವ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿರುವುದನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದ ಸ್ವಾಮಿಯವರು ಈ ಸಂಭಾಷಣಾತ್ಮಕ ವಚನಗಳೇ ಮುಂದೆ ಶೂನ್ಯಸಂಪಾದನೆ ರಚನೆಗೆ ಪ್ರೇರಣೆಯಾಗಿದೆ ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗೆ ಶೂನ್ಯಸಂಪಾದನೆಯಂತಹ ಗ್ರಂಥದ ರಚನೆಗೂ ಸಹ ಅನುಭವ ಮಂಟಪವು ಮುಖ್ಯ ವೇದಿಕೆಯಾಯಿತು. ಅದರ ಚರ್ಚಿತ ಫಲವು ಕೃತಿಯಾಯಿತು ಎಂಬುದನ್ನು ಮನಗಾಣಬಹುದು.

ಅನುಭವ ಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಆಧುನಿಕ ಯುಗದ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಮೌಢ್ಯ ವಿರೋಧಿಯಾದಂತಹ ನಡೆ ಅವರಲ್ಲಿದ್ದಿರಬಹುದಾದುದನ್ನು ವಚನಗಳ ಮೂಲಕವೇ ತಿಳಿಯಬಹುದು. ವ್ಯಕ್ತಿ ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಚರಣೆಗಳ ಮೂಲಕ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಜೀವಿಯಾಗುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯಿಂದ ವರ್ತಿಸಬೇಕಾದ ವಾತಾವರಣವನ್ನು ಅನುಭವ ಮಂಟಪ ನಿರ್ಮಿಸಿತ್ತು. ಇಲ್ಲಿ ಸ್ವಾರ್ಥಪರವಾದ ಚಿಂತನೆಗಳಿಗೆ ಎಡೆಯಿರಲಿಲ್ಲ ಬದಲಿಗೆ ಸಮಷ್ಟಿ ಚಿಂತನೆಯ ಧೋರಣೆ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದ್ದುದನ್ನು ಮನಗಾಣುತ್ತೇವೆ. ಚಾತುರ್ವರ್ಣ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯನ್ನು ಬಲವಾಗಿ ಖಂಡಿಸಿ, ಶೋಷಣೆಗೆ ಒಳಗು ಮಾಡುವ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಾಚೀನ ಆಚರಣೆ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯ ಮಾಧ್ಯಮವನ್ನು ಅನುಸರಿಸದೆಯೇ ಹೊಸ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಅನುಭವ ಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಸಂಗಮವಾಗಿದ್ದ ಎಲ್ಲ ಶರಣರ ಕಾಯಕವಾಗಿತ್ತು. ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ನವಸಮಾಜದ ನಿರ್ಮಾಣ ಅವರ ಗುರಿಯಾಗಿದ್ದಿತು. ಧರ್ಮದ ದುರಾಚಾರಗಳು ನಿಲ್ಲಬೇಕು. ನಿಜವಾದ ಧರ್ಮದ ಅಮೃತ ಫಲವು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ದೊರೆಯುವಂತಾಗಬೇಕೆಂದೇ ಜನರಿರುವೆಡೆಗೆಯೇ ಬಸವಣ್ಣನವರು ಧರ್ಮವನ್ನು ಒಯ್ಯುತ್ತಾರೆ. ಆ ಮೂಲಕ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ನೈತಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸಿದ್ದುದು ಅನುಭವ ಮಂಟಪ.

ದೇವಾಲಯದ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ನಿರಂತರವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಶೋಷಣೆಯನ್ನು ದೂರ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಶರಣರು ಇಷ್ಟಲಿಂಗದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದರು. ಅದು ಜಗತ್ ವ್ಯಾಪಿಯಾದ ದೈವವನ್ನು ಅಂಗೈಯಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸರಳ ಮಾರ್ಗವಾಗಿತ್ತು. ಇಷ್ಟಲಿಂಗದೊಡನೆ, ಪ್ರಾಣಲಿಂಗ, ಭಾವಲಿಂಗಗಳನ್ನು ಬೆಸೆದು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕವಾಗಿ, ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಜನರ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಸಮತಾಭಾವವನ್ನು ಬಿತ್ತುವುದು ಬಸವಣ್ಣನವರ ದೂರದರ್ಶಿತ್ವವಾಗಿತ್ತು. ಇಷ್ಟಲಿಂಗವೆಂಬುದು ಇಲ್ಲಿ ಅರುಹಿನ ಕುರುಹಾಗಿತ್ತು. ಆ ಅರಿವನ್ನೇ ಮರೆತು ಕುರುಹನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡರೂ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲವೆಂದು. ಧರಿಸಿದ ಇಷ್ಟಲಿಂಗ ನಷ್ಟವಾದರೂ ಆತ್ಮಲಿಂಗಕ್ಕೆ ನಷ್ಟವಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇಷ್ಟಲಿಂಗ ತತ್ವವನ್ನು ಮೀರಿದ ಅರಿವಿನೆಡೆಗೆ ಸಾಗಬೇಕು ಎಂಬ ವಿಚಾರ ಶರಣರ ಹಲವಾರು ಪ್ರಸಂಗದಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ಅನುಭವ ಮಂಟಪ ಮುಖ್ಯ ವೇದಿಕೆಯಾಗಿತ್ತು ಎಂಬುದು ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಅಂಶ.

ಅನುಭವ ಮಂಟಪವು ದೇವಾಲಯದಂತೆ ಕೇವಲ ಪುರುಷಕೇಂದ್ರಿತವಾದ ಸ್ಥಳವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಬದಲಿಗೆ ಶರಣ ಶರಣೆಯರೆಲ್ಲರೂ ಸಮಾನ ಚಿಂತನೆಯಿಂದ ಬೆರೆತಿದ್ದರು. ವಿಚಾರಗೋಷ್ಠಿಯಲ್ಲಿ ಮಗ್ನರಾಗಿದ್ದರು. 'ಈ ಲೋಕದ ಸಾವಕೆಡುವ ಗಂಡರನೊಯ್ದು ಒಲೆಯೊಳಗಿಕ್ಕು' ಎನ್ನುವ ಅಕ್ಕನ ದೃಢವಾದ ನಿಲುವು; ಆಯ್ದಕ್ಕಿ ಮಾರಯ್ಯನಿಗೆ ಅಸಂಗ್ರಹ ತತ್ವವನ್ನು ಬೋಧಿಸುವ ಆಯ್ದಕ್ಕಿ ಲಕ್ಕಮ್ಮನ ನಿಷ್ಠೆ, ಬಸವಣ್ಣನವರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕೈಂಕರ್ಯಕ್ಕೆ ಸದಾ ಬೆನ್ನೆಲುಬಾಗಿ ನಿಂತ ಗಂಗಾಂಬಿಕೆ, ನೀಲಾಂಬಿಕೆ, ಅಕ್ಕನಾದ ಅಕ್ಕನಾಗಲಾಂಬಿಕೆ, ಮೋಳಿಗೆ ಮಹಾದೇವನನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಬಂದ ಮೋಳಿಗೆ ಮಹಾದೇವಿ, ಕಾಳವ್ವೆ, ಸೂಳೆ ಸಂಕವ್ವೆ, ಸತ್ಯಕ್ಕ ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ಶರಣೆಯರು ತಮ್ಮ ಅನುಭಾವದ ನುಡಿಗಳಿಗೆ ಅಕ್ಷರ ರೂಪವನ್ನು ನೀಡಿ ವಚನಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದರು. ಆ ಮೂಲಕ ಅದುವರೆವಿಗೂ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಶೋಷಣೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣು ಮುನ್ನೆಲೆಗೆ ಬಂದಳು. ಸತಿಪತಿಗಳೊಂದಾದ ಭಕ್ತಿ ಹಿತವಾಗಿಷ್ಟುದು ಶಿವಂಗೆ ಎಂಬಂತೆ ಸಾರ್ಥಕ ಬದುಕನ್ನು ಸಾಗಿಸಿದರು. ಇದಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ಮುಖ್ಯ ವೇದಿಕೆಯನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಟ್ಟುದೇ ಅನುಭವ ಮಂಟಪ

ಅನುಭವ ಮಂಟಪದ ಪ್ರಧಾನ ಉದ್ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಅಸ್ವಶ್ಯತೆಯನ್ನು ನಿವಾರಿಸುವುದು ಒಂದಾಗಿತ್ತು. ಬಸವಣ್ಣನವರಿಂದ ಹರಳಯ್ಯನವರೆಗೂ ಅವರು ಯಾವುದೇ ಕಾಯಕದಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗಿದ್ದರೂ ಮುಕ್ತವಾದ ಪ್ರವೇಶವಿದ್ದಿತು. ಕುಲದ ಬಗೆಗೆ ಎಲ್ಲಾ ವಚನಕಾರರು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತಾ ಜಾತಿಯ ಅಸಮಾನತೆಯನ್ನು ಮೀರುವ ಸಂಕಲ್ಪವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದುವರೆವಿಗೂ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಈ ಜಾತೀಯತೆಯ ಮೌಢ್ಯವನ್ನು ಕಿತ್ತೊಗೆಯುವಂತಹ ಚಿಂತನೆಯ ಜೊತೆಗೆ ಅನ್ಯದೈವವನ್ನು ಪೂಜಿಸುವ ಆಚರಣೆಗೂ ಕಡಿವಾಣ ಹಾಕಿ, ಪ್ರಾಣಿ ಬಲಿಯಂತಹ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿದರು. ಶರಣರಿಗೆ ಧರ್ಮವನ್ನು ಬೋಧಿಸಿ ಹಾಗೆಯೇ ಸುಮ್ಮನಾಗಲಿಲ್ಲ ಅವರ ಸ್ವಾವಲಂಬಿ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಕಾಯಕ ತತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಟ್ಟು, ಅದು ನಿಷ್ಠೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿರಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿಸಿ ಎಲ್ಲರೂ ಅವರವರ ಕಾಯಕದಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗಲು ಪ್ರೇರೇಪಿಸಲಾಯಿತು. ಕಾಯಕದಲ್ಲಿ ಮೇಲುಕೀಳುಗಳಿಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನೂ ತಿಳಿಸಿ ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ವಾವಲಂಬನೆಯನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಲು ಅನುಭವ ಮಂಟಪ ಮುಖ್ಯ ವೇದಿಕೆಯಾಯಿತು ಎಂಬುದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಗುರು, ಲಿಂಗ, ಜಂಗಮ ಯಾರೇ ಆಗಲಿ ಕಾಯಕದಿಂದಲೇ ಜೀವನ್ನು ಎಂಬುದನ್ನು ಮನವರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ತಾನು ಮಾಡುವ ಕಾಯಕ ತನಗೊಬ್ಬನಿಗೇ ಅಲ್ಲ ಸಮಾಜದ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗೂ ಕಾರಣವಾಗಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿಸಿಕೊಟ್ಟು; ಸ್ವಾರ್ಥಪರವಲ್ಲದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಳಕಳಿಯ ಚಿಂತನೆಯನ್ನು ಕಾಯಕ ಜೀವಿಗಳ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತುಂಬುತ್ತಾರೆ. ತಾನು ಮಾಡಿದ ಕಾಯಕದಿಂದ ಬಂದ ಪ್ರತಿಫಲದ ಮಿಗುತಾಯವನ್ನು ಗುರು, ಲಿಂಗ, ಜಂಗಮಕ್ಕೆ ತ್ರಿವಿಧ ದಾಸೋಹದ ಮೂಲಕ ಎರೆಯಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಅನುಭವ ಮಂಟಪವು ಅಂದಂದಿನ ಕಾಯಕವನ್ನು ಅಂದಂದೆ ಮಾಡಿ; ಅದರ ಪ್ರತಿಫಲವನ್ನು ತನಗೂ ಸಮಾಜಕ್ಕೂ ವಿನಿಯೋಗಿಸಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಆಯ್ದಕ್ಕಿ ಮಾರಯ್ಯ ವಿಚಾರಗೋಷ್ಠಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಯಕದ ಬಗೆಗೆಯೇ ಮಾತನಾಡುತ್ತಾ; ಅಂದಿನ ಕಾಯಕವನ್ನೇ ಮರೆತು ಕುಳಿತಿರುತ್ತಾನೆ. ಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮ ಬಂದು ಕಾಯಕ ನಿಂದಿತ್ತು ಹೋಗಯ್ಯ ಎನ್ನಾಳ್ಳನೆ ಎಂದು ಎಚ್ಚರಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಕಾಯಕಕ್ಕೆ ತೆರಳಿದ ಮಾರಯ್ಯ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಅಕ್ಕಿಯನ್ನು ಆಯ್ದುಕೊಂಡು ಬಂದಾಗ ಈಸಕ್ಕಿಯಾಸೆ ನಿಮಗೇಕೆ ಈಶ್ವರನೊಪ್ಪ, ಒಮ್ಮನವ ಮೀರಿ ಇಮ್ಮನದಲ್ಲಿ ತಂದಿರಿ ಈ ಮಾತು ಮಾರಯ್ಯಪ್ಪಿಯ ಅಮರೇಶ್ವರಲಿಂಗಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲದ ಬೋನ. ಅಲ್ಲಿಯೇ ಸುರಿದು ಬನ್ನಿ ಎಂದು ಪತಿಯ ತಪ್ಪನ್ನು ತಿದ್ದುತ್ತಾಳೆ. ಇದು ಅಸಂಗ್ರಹ ತತ್ವಕ್ಕೆ ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕವಾಗಿ ಒಪ್ಪಬಹುದಾದ ಸನ್ನಿವೇಶವಾಗಿದೆ. ಇದೆ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನುಲಿಯ ಚಂದಯ್ಯ, ಮೋಳಿಗೆ ಮಾರಯ್ಯ, ಮಡಿವಾಳ ಮಾಚಯ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಶರಣರ ಘಟನೆಗಳು ಕಾಯಕ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಅದರ ಮಹತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ.

ಅನುಭವ ಮಂಟಪವು ಮತ್ತೊಂದು ಮಹತ್ವದ ಘಟನೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಕೌಶಿಕನೆಂಬ ಲೌಕಿಕದ ಗಂಡನನ್ನು ತೃಪ್ತಿಸಿ ಚನ್ನಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನನೇ ಎನಗೆ ಪತಿಯಾಗಬೇಕೆಂದುಕೊಂಡು ಶರಣರ ಸಾಯುಜ್ಯವನ್ನು ಬಯಸಿ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೆ ಬಂದಂತಹ ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿಯನ್ನು ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭು ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಒಳಗು ಮಾಡಿದ ಸಂಗತಿ ನಡೆದದ್ದು ಅನುಭವ ಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಎನ್ನುವುದು ಗಮನಾರ್ಹವಾದುದು. ಎರಡೂ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಅವರಿಬ್ಬರ ಪೂರ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಹೊರ ತಂದ ಅನುಭವ ಮಂಟಪ. ಅವರ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿರುವ ನಿಷ್ಠೆ ಮತ್ತು ಅರಿವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. “ಕೌಶಿಕನಿಂದ ವಿಮುಕ್ತಳಾಗಿ ಕಲ್ಯಾಣದ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಟ ಅಕ್ಕ ಮಹಾದೇವಿ ಹೆಜ್ಜೆ ಹೆಜ್ಜೆಗೂ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಈ ಜಗತ್ತು ಕಂಡರಿಯದ ಅಸಾಮಾನ್ಯ ಚೇತನವೆಂಬುದನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳದ ಜನ ಅವಳನ್ನು ನಿಂದೆಗೆ ಗುರಿ ಮಾಡಿರಬೇಕು. ಆದುದರಿಂದಲೆ ಅಲ್ಲಮ ಅವಳನ್ನು ಅನುಭವಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಕಠಿಣವಾದ ಅಗ್ನಿ ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಒಳಗು ಮಾಡಿ, ಲೋಕೋತ್ತರವಾದ ಅವಳ ಸಾಧನೆಯ ಅಪೂರ್ವಶಕ್ತಿಯನ್ನೂ, ಅಂತಹ ಲೋಕವಿರೋಧವಾದ ವರ್ತನೆ ಅವಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸಾಧ್ಯವೆಂಬುದನ್ನೂ ಸಹಜವೆಂಬುದನ್ನೂ ಜಗತ್ತಿಗೆ ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ.”² ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅಕ್ಕನು ಅಲ್ಲಮನು ಕೇಳಿದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರವನ್ನು ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ನೀಡುತ್ತಾಳೆ ಅದೆಲ್ಲವೂ ಸಂಭಾಷಣೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿದ್ದು ಪರಸ್ಪರ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವನ್ನು ನೀಡುವ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿಯೇ ರಚನೆಯಾಗಿವೆ. ಈ ವಚನಗಳನ್ನೇ ಆಧಾರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಶೂನ್ಯಸಂಪಾದನೆಗಳು ರಚನೆಯಾದವು. ಅದರ ಜೊತೆಗೆ ಪ್ರಭುದೇವರ ರಗಳೆ, ಪ್ರಭುಲಿಂಗಲೀಲೆಯಂತಹ ಕೃತಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರೇರಣೆಯಾದವು ಎಂಬುದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಅನುಭವ ಮಂಟಪದ ಸಾಧನೆಯನ್ನು ತಿಪ್ಪೇರುದ್ರಸ್ವಾಮಿಯವರು ಅನುಭವ ಮಂಟಪ ಕೃತಿಯ ಮೂಲಕ ವಿಶದಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದು ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಉದ್ದೇಶದ ಸಾರ್ಥಕತೆಯನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದರ ಮೂಲಕ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡಬಹುದು. ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳೆಲ್ಲದರಲ್ಲಿಯೂ ಇದು ಸಾಫಲ್ಯವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡಿತು. ಸಮಾಜದ ಓರೆಕೋರೆಗಳನ್ನು ತಿದ್ದಿತು. ಶೋಷಣೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದವರನ್ನು ಶೋಷಣೆಯ ಮಾಧ್ಯಮದಿಂದ ಹೊರತಂದು ಅವರಿಗೆ ಕಾಯಕದ ತತ್ವವನ್ನು ಬೋಧಿಸಿ ಸ್ವಾವಲಂಬಿಗಳನ್ನಾಗಿಸಿತು. ಇದಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ಸಂಕಲ್ಪ ಶಕ್ತಿಯಾಗಿದ್ದವರು ಬಸವಣ್ಣನವರು ಅವರ ಜೊತೆ ಅಲ್ಲಮ, ಸಿದ್ಧರಾಮ, ಚನ್ನಬಸವಣ್ಣ, ಮಡಿವಾಳ ಮಾಚಿದೇವ ಈ ಮೊದಲಾದ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಶರಣರೆಲ್ಲರೂ ಬೆಂಬಲವಾಗಿ ನಿಂತರು. ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಅವರು ವಚನಗಳನ್ನು ಬರೆಯಲಿಲ್ಲ; ಅನುಭಾವದ ನುಡಿಗಳಿಗೆ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ನೀಡಿದ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಅವು ಸಾಹಿತ್ಯಾತ್ಮಕವಾಗಿ, ಧಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ, ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡವು. ಅನುಭವ ಮಂಟಪದ ಬಗೆಗೆ ಸಂಶೋಧನೆಗೈದ

ಟಿ.ಎನ್ ಮಹಾದೇವಯ್ಯ ಅವರು “ಈ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ಗ್ರೀಕರ ಕಾಲದ ಅರಿಸ್ಟಾಟಲನ ಲಿಸಿಯಮ್ಮಿಗೂ, ತಮಿಳರ ಸಂಗಮಕ್ಕೂ, ಜನಕರಾಯನ ಉಪನಿಷದಾರಾಮಗಳಿಗೂ, ಅಶೋಕನ ಧರ್ಮ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯ ಸಭೆಗೂ ಹೋಲಿಸಬಹುದಾದರೂ ಅವುಗಳಂತೆ ಅದು ಜ್ಞಾನ ಪ್ರಧಾನವಾಗದೇ ಕ್ರಿಯಾಜ್ಞಾನ ಸಮರಸಾತ್ಮಕವಾಗಿದ್ದುದೇ ಅದರ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಅಲ್ಲಿ ನೆರೆದಿದ್ದ ಶರಣ ಸಂದೋಹದ ಯೋಗ್ಯತೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಈ ರೀತಿಯ ಕೀರ್ತಿಗೆ ಭಾಗಿಯಾಗಬಹುದಾದ ಪ್ರಪಂಚದ ಏಕಮಾತ್ರ ಸಂಸ್ಥೆಯೆಂದರೆ ‘ಅನುಭವ ಮಂಟಪ’ವೊಂದೇ ಆದುದರಿಂದ ಇದನ್ನು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸಂಶೋಧನಾಲಯವೆಂದೂ ಸಹ ಕರೆಯಬಹುದು” ಎಂಬ ಮಾತುಗಳು ಉತ್ತೇಕ್ಷೆಯಾಗಿರದೇ ಅನುಭವ ಮಂಟಪದ ಕಾರ್ಯವೈಖರಿಗೆ ಹಿಡಿದ ಕನ್ನಡಿಯಂತಿವೆ. ಈಗೀಗ ಅನುಭವ ಮಂಟಪವನ್ನು ವಿಶ್ವದ ಪ್ರಪ್ರಥಮ ಸಂಸತ್ತು ಎಂದೂ ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಇಂದಿನ ಸಂಸತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಚರ್ಚೆಗಳು ೧೨ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿಯೇ ನಡೆದಿರಬಹುದಾದ ಕಾರಣದಿಂದ ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಕರೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿಯಾಗಲಾರದು. ಜಗತ್ತಿನ ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮಗಳ ಚಿರಂತನವಾದ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಒಂದೆಡೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡು ಸಮಷ್ಟಿ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದ ಸಾಗಿ ಎಲ್ಲರೂ ಸಮಾನರೆಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ ಅನುಭವ ಮಂಟಪದ ಶರಣರ ಕೈಂಕರ್ಯವು ಮಾರ್ಗಪ್ರಾಯವಾದುದಾಗಿದ್ದು; ಇಂದಿಗೂ ಅನುಸರಣೀಯವಾಗಿದೆ.

ಕೊನೆಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು

1. ಡಾ. ಎಚ್. ತಿಪ್ಪೇರುದ್ರಸ್ವಾಮಿ : ಅನುಭವ ಮಂಟಪ, ಪು.ಸಂ ೬, ಡಿವಿಕೆ ಮೂರ್ತಿ ಪ್ರಕಾಶನ ಮೈಸೂರು, ಎರಡನೆಯ ಮುದ್ರಣ : ೧೯೯೬.
2. ಚನ್ನಪ್ಪ ಉತ್ತಂಗಿ : ಅನುಭವ ಮಂಟಪದ ಐತಿಹಾಸಿಕತೆ, ಪು.ಸಂ ೨೨, ವೀರಭದ್ರಪ್ಪ ಹಾಲಭಾವಿ ಧಾರವಾಡ, ೧೯೫೧.
3. ಅದೇ ಪು. ಸಂ ೨೬.
4. ಅದೇ ಪು. ಸಂ ೨೭.
5. ಡಾ. ಎಂ.ಎಂ ಕಲಬುರ್ಗಿ : ಮಾರ್ಗ ಸಂಪುಟ ೦೪ (ಸಂಶೋಧನ ಪ್ರಬಂಧಗಳ ಸಂಕಲನ), ಪು. ಸಂ ೩೫೮, ಸಪ್ತ ಬುಕ್ ಹೌಸ್ ಬೆಂಗಳೂರು, ಮೂರನೇ ಮುದ್ರಣ ೨೦೧೦.
6. ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ೧, ಪು. ಸಂ ೧೪.
7. ಅದೇ ಪು. ಸಂ ೨೯-೩೦.
8. ಟಿ.ಎನ್ ಮಹಾದೇವಯ್ಯ : ಅನುಭವ ಮಂಟಪ, ಪು.ಸಂ ೬-೭, ಶ್ರೀಶರಣ ಬಸವೇಶ್ವರ ಪ್ರಕಾಶನ ಬಳ್ಳಾರಿ, ೧೯೬೮.

ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

೧. ಡಾ. ಎಂ.ಎಂ. ಕಲಬುರ್ಗಿ : ಮಾರ್ಗ ಸಂಪುಟ ೦೪ (ಸಂಶೋಧನ ಪ್ರಬಂಧಗಳ ಸಂಕಲನ), ಸಪ್ತ ಬುಕ್ ಹೌಸ್ ಬೆಂಗಳೂರು, ಮೂರನೇ ಮುದ್ರಣ ೨೦೧೦.
೨. ಚನ್ನಪ್ಪ ಉತ್ತಂಗಿ : ಅನುಭವ ಮಂಟಪದ ಐತಿಹಾಸಿಕತೆ, ವೀರಭದ್ರಪ್ಪ ಹಾಲಭಾವಿ ಧಾರವಾಡ, ೧೯೫೧.
೩. ಡಾ. ಎಚ್. ತಿಪ್ಪೇರುದ್ರಸ್ವಾಮಿ : ಅನುಭವ ಮಂಟಪ, ಡಿವಿಕೆ ಮೂರ್ತಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು, ಎರಡನೆಯ ಮುದ್ರಣ : ೧೯೯೬.
೪. ಟಿ.ಎನ್. ಮಹಾದೇವಯ್ಯ : ಅನುಭವ ಮಂಟಪ, ಶ್ರೀಶರಣ ಬಸವೇಶ್ವರ ಪ್ರಕಾಶನ; ಬಳ್ಳಾರಿ, ೧೯೬೮.

೩. ಕಾರಂತರ ಕನಸಿನ ಕೂಸು : ಮೈಸೂರು ರಂಗಾಯಣ

ರಾಧಾರಾಣಿ ಬಿ.ಎಸ್.

ಭಾರತದ ಪ್ರಮುಖವಾದ ರೆಪರ್ಟರಿ ತಂಡಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ ರಂಗಾಯಣ ಈ ನಾಡಿನ ಹೆಮ್ಮೆಯ ಕೂಸಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಅಂತರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಖ್ಯಾತಿಯ ರೆಪರ್ಟರಿಯಾಗಿ ಕ್ರಿಯಾಶೀಲವಾಗಿದೆ. ರಂಗಾಯಣ ಕಳೆದ ೨೬ ವರ್ಷಗಳಿಂದ ರಂಗ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ ನಾಡಿನಾದ್ಯಂತ ಅಪಾರ ಜನ ಮೆಚ್ಚುಗೆ ಪಡೆದಿದೆ. ರಂಗಾಯಣ ಒಂದು ಮನದುಂಬುವ ತಾಣವಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಪ್ರಿಯರ ಮೆಚ್ಚುಗೆಯ ತಾಣವಾಗಿದೆ. ರಂಗಾಯಣಕ್ಕೆ ತನ್ನದೇ ಆದ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ, ಬೌದ್ಧಿಕ ಹಾಗೂ ಭೌತಿಕ ಆವರಣವಿದೆ.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ರಂಗ ಮಂಡಲ ಮಾಡುವ ಬಗ್ಗೆ ಸನ್ಮಾನ್ಯ ಶ್ರೀ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಹೆಗಡೆ ಮತ್ತು ಬಿ.ವಿ. ಕಾರಂತರ ನಡುವೆ ಬಹಳ ದಿನಗಳಿಂದ ಮಾತುಕತೆ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಹೆಗಡೆಯವರು, ಅಡ್ವಾನಿಯವರು ದೆಹಲಿಯಲ್ಲಿ ಎನ್.ಎಸ್.ಡಿ ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಒಟ್ಟೊಟ್ಟಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಒಂದು ಸಲ ಮ್ಯಾಕಬೆತ್ ನಾಟಕ ನೋಡಿ ಕಾರಂತರಿಗೆ, “ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದು ರೆಪರ್ಟರಿ ಆಗಬೇಕು ಕಾರಂತರೆ” ಅಂತ ಹೆಗಡೆಯವರು ಹೇಳಿದರು. ಭೂಪಾಲದಿಂದ ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಬಂದಾಗಲೆಲ್ಲ ಕಾರಂತರು ಹೆಗಡೆಯವರ ಬಳಿ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ರೆಪರ್ಟರಿ ಮಾಡುವ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದರಂತೆ ಒಂದು ವಿಶೇಷ ಸಭೆಯನ್ನು ಕರೆದರು. ಸಾಧು ಸ್ವಭಾವದ, ಭಕ್ತಿ ಗೌರವ ಮೂಡಿಸುವ ಐ.ಎ.ಎಸ್ ಅಧಿಕಾರಿ ಚಿರಂಜೀವಿ ಸಿಂಗ್ ಅವರ ಸೇವೆ ಮೈಸೂರು ರಂಗಾಯಣ ಸ್ಥಾಪನೆಯಲ್ಲಿ ಗಮನಾರ್ಹವಾದುದು. ಅವರಿಂದ ತುಂಬಾ ಸಹಾಯವಾಯಿತು. ಇಂಜಿನಿಯರ್, ಫೈನಾನ್ಸಿಯರ್, ಕಲ್ಚರಲ್ ಸೆಕ್ರೆಟರಿಗಳು, ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಅಂತ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಸುಮಾರು ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ಮಂದಿ ಬಂದರು. ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಸುದೀರ್ಘ ಚರ್ಚೆಯಾಗಿ ರೆಪರ್ಟರಿ ಮಾಡುವುದಾಗಿ ನಿರ್ಧಾರವಾಯಿತು. ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆಯ ಸಹಕಾರದಲ್ಲಿ ಕಾರಂತರು ರಂಗಾಯಣದ ನೇತೃತ್ವವನ್ನು ವಹಿಸಿದರು. ಅದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಹೆಗ್ಗೋಡಿನಲ್ಲಿ ಸುಬ್ಬಣ್ಣನವರ ನೀನಾಸಂ ನಾಟಕ ಶಾಲೆಯ ‘ತಿರುಗಾಟ’ ಎಂಬ ಸಂಚಾರಿ ರಂಗ ಮಂಡಲದ ರಚನೆ ಆಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅದು ಸೀಸನಲ್ ರೆಪರ್ಟರಿ ಆಗಿತ್ತು. ರಂಗಾಯಣವು ಕಾರಂತರ ಕನಸಿನ ಕೂಸು. ಪ್ರಾಚೀನ ಗುರುಕುಲ ಪರಂಪರೆಗನುಗುಣವಾದ ನಾಟ್ಯ ಗ್ರಾಮದ ಕನಸು ಅದು. ತರಬೇತುದಾರರು, ತರಬೇತಿ ಪಡೆಯುವವರು, ಸಂಪೂರ್ಣ ಸಮರ್ಪಣಾ ಭಾವದಿಂದ ಪಾರಂಪರಿಕ ಗುರು-ಶಿಷ್ಯ ಪದ್ಧತಿಯಂತೆ ಸಹಜೀವನ ನಡೆಸುವುದರೊಂದಿಗೆ ರಂಗದೀಕ್ಷಾ ಬದ್ಧರಾಗಬೇಕು; ಅಂತಿತ್ತು ಕಾರಂತರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ. ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರ ೧೯೮೯ ರಲ್ಲಿ ಆರಂಭಿಸಿದ ‘ನಾಟಕ ಕರ್ನಾಟಕ ರಂಗಾಯಣ’ದ ರೂಪರಿಯಾದರು, ರಂಗಭಿಷ್ಣು ಬಿ.ವಿ. ಕಾರಂತರು. ರಂಗಾಯಣದ ನಿರ್ದೇಶಕರಾದ ಕಾರಂತರು ಅವರ ಕನಸಿನ ಕೂಸಾದ ರಂಗಾಯಣಕ್ಕೆ ಹತ್ತಾರು ಕನಸುಗಳನ್ನು ಬಿತ್ತಿದರು, ಹುಲುಸಾಗಿ ಬೆಳೆಸಿದರು.

ರೆಪರ್ಟರಿ ಮೊದಲ ಕಲ್ಪನೆ ಶುರುವಾಗಿದ್ದು ಲಂಡನ್ನಿನಲ್ಲಿ. ಅಲ್ಲಿ ಕಂಪನಿ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಸಬರಿಗೆ ಅವಕಾಶವಿರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೊಸ ನಿರ್ದೇಶಕರು, ಹೊಸ ಲೇಖಕರು, ಹೊಸ ನಟ-ನಟಿಯರಿಗಿಂತ ಹಳಬರಿಗೆ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಅವಕಾಶ ಸಿಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದ ಕಾರಂತರು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಒಂದು ರೆಪರ್ಟರಿ ಥೇಟರ್ ಬಗ್ಗೆ ಕರಡು ಐಡಿಯಾ ಹೊಂದಿದರು. ಕಾರಂತರ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿ ರೆಪರ್ಟರಿ ಎಂದರೆ “ನಟ ಒಂದು ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಅಭಿನಯಿಸುತ್ತಾನೆ, ಇನ್ನೊಂದು ನಾಟಕವನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ, ಮತ್ತೊಂದರ ಕುರಿತು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. ಅಂದರೆ ಒಂದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮೂರು ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಾನೆ ಅಂತ”.

ರಂಗಾಯಣವು ಪೂರ್ಣ ಪ್ರಮಾಣದ ವೃತ್ತಿನಿರತ ಆಧುನಿಕ ನಾಟಕ ರೆಪರ್ಟರಿಯಾಗಿದ್ದು, ಮೈಸೂರಿನ ಕಲಾಮಂದಿರದ ಹಿಂಬದಿಯ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಂಡಿದೆ. ೧೯೮೯ ರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ‘ನಾಟಕ ಕರ್ನಾಟಕ ರಂಗಾಯಣ’ ಸಂಸ್ಥೆಗೆ ಮುಂಬರುವ ಅಂದರೆ ೨೦೨೧ ರ ಮಕರ ಸಂಕ್ರಾಂತಿಗೆ ೩೨ ವರ್ಷ ತುಂಬಿ ೩೩ ನೇ ವರ್ಷ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ರಂಗಾಯಣವು ರಂಗಭಿಷ್ಣು ಬಿ.ವಿ. ಕಾರಂತರ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಕಲಾವಿದರ, ತಂತ್ರಜ್ಞರ ಮತ್ತು ಸಿಬ್ಬಂದಿ ವರ್ಗದವರ ಪರಿಶ್ರಮದಿಂದ ರೂಪು ತಳೆದು ಸಮೃದ್ಧ ರಂಗ ತಾಣವಾಗಿ ನಿಂತಿದೆ. ರಂಗಾಯಣವು ಒಂದು ಸ್ವಾಯತ್ತ ಆಧುನಿಕ ವೃತ್ತಿನಿರತ ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಿ ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದ, ಮಹತ್ವವಾದ ಸೃಜನಶೀಲ ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತಿದೆ. ಜೊತೆಗೆ ವಿವಿಧ ಕಲಾ ಶೈಲಿಯ ಪ್ರಕಾರಗಳನ್ನು ರಂಗಭೂಮಿಗೆ ತರುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಲೇ ಬಂದಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ತನ್ನ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ರಂಗ ಪ್ರಯೋಗಗಳಿಂದಾಗಿ ಅಂತರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಖ್ಯಾತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ರಂಗಾಯಣದಲ್ಲಿ ಅನುಭವಿ ಕಲಾವಿದರಿದ್ದಾರೆ. ಭಾರತದ ಹಾಗೂ ವಿಶ್ವದ ವಿವಿಧೆಡೆಯ ಖ್ಯಾತ ರಂಗತಜ್ಞರು, ನಿರ್ದೇಶಕರು ಇಲ್ಲಿಯ ನಟರು ಅನುಭವವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ರಾಜ್ಯ ಮತ್ತು ದೇಶವಿದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ರಂಗ ಪ್ರದರ್ಶನಗಳನ್ನು ನೀಡುವುದರ ಮೂಲಕ ರಂಗಾಯಣವು ರಂಗ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಜನರತ್ತ ಕೊಂಡೊಯ್ಯುತ್ತಿದೆ.

ರಂಗಾಯಣವು ವರ್ಷಪೂರ್ತಿ ನಡೆಸುವ ವೈವಿಧ್ಯಮಯವಾದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಈ ಕೆಳಗಿನಂತಿವೆ.

ರಂಗಾಯಣದ ಪ್ರಮುಖ ರೆಪರ್ಟರಿಯಿಂದ ವಾರಂತ್ಯ ರಂಗ ಪ್ರದರ್ಶನಗಳು : ಇದರಲ್ಲಿ ೨೫ ವರ್ಷದ ಹಿರಿಯ ಅನುಭವಿ ಕಲಾವಿದರು, ೨ನೇ ಮತ್ತು ೩ನೇ ವರ್ಷದ ‘ಡಿಸ್ಕೋಮಾ ಇನ್ ಥಿಯೇಟರ್’ ಕೋರ್ಸ್ ಮುಗಿಸಿದ ಕಿರಿಯ ಕಲಾವಿದರು ಹಾಗೂ ರಂಗ ಶಿಕ್ಷಣ ಕೇಂದ್ರದ ಆರು ವರ್ಷದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳೂ ಕೂಡ ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದ ಪ್ರದರ್ಶನಗಳನ್ನು ನೀಡುವುದರ ಮೂಲಕ ‘ಭೂಮಿಗೀತ’ವನ್ನು ಜೀವಂತವಾಗಿಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ. ಸಾಮಾಜಿಕ, ರಾಜಕೀಯ, ನೈತಿಕ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಮತ್ತು ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ವಿಚಾರಧಾರೆಗಳನ್ನು ರಂಗ ಪ್ರದರ್ಶನದ ಮೂಲಕ ವ್ಯಕ್ತ ಪಡಿಸುತ್ತ, ಮನರಂಜನೆಯೊಂದಿಗೆ ಜಾಗೃತಿಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ರಾಜ್ಯಾದ್ಯಂತ ನಾಟಕ ಪ್ರದರ್ಶನ : ಕಿರಿಯ ಮತ್ತು ಹಿರಿಯ ಕಲಾವಿದರು ಸುಮಾರು ಐದು ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ರಾಜ್ಯದ ಪ್ರತಿ ಜಿಲ್ಲೆಗೂ ಹೋಗಿ, ತಂಡದ ಮೂಲಕ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶನ ನೀಡುವುದರ ಮೂಲಕ, ರಾಜ್ಯದ ಜನರಲ್ಲಿ ವೈಚಾರಿಕತೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸುತ್ತಾರೆ. ಕಲಾವಿದರು ವೈವಿಧ್ಯಮಯವಾದ ಸಿಹಿ ಕಹಿ ಅನುಭವಗಳ ಬುತ್ತಿಯನ್ನು ತಮ್ಮದಾಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

ಮಕ್ಕಳಿಗಾಗಿ ಬೇಸಿಗೆ ರಂಗ ತರಬೇತಿ ಶಿಬಿರ - ಚಿಣ್ಣರ ಮೇಳ : ಪ್ರತಿ ವರ್ಷ ಏಪ್ರಿಲ್ ಮೇ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ೬-೧೪ ವರ್ಷದ ಮಕ್ಕಳಿಗಾಗಿಯೇ ‘ಚಿಣ್ಣರ ಮೇಳ’ವನ್ನು ಆಯೋಜಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಮಕ್ಕಳ ರಂಗಭೂಮಿಯ

ಪುನಶ್ಚೇತನಕ್ಕೆಂದೇ ಕ್ರಿಯಾಶೀಲಗೊಂಡ ಒಂದು ತಿಂಗಳ ಚಿಣ್ಣರ ಮೇಳವಿದು. ಸುಮಾರು ೫೦೦ ಮಕ್ಕಳು ಇದರಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಗಳಾಗಿ ವೈವಿದ್ಯಮಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳಿಗಾಗಿ ರಂಗಾಟಗಳು, ಹಾಡು, ಕಥೆ, ಇರುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಪರಿಸರ ವೀಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಜಾನಪದ ನಾಟಕಗಳು, ನೀತಿ ಕಥೆಗಳು, ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಶೈಲಿಯ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸುತ್ತಾ ಅವರಲ್ಲಿ ಕಲೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವ ಕ್ರಿಯೆ ನಡೆದಿದೆ. ನಂತರ ಅವರಿಗೆ ಹೊರಗಿನಿಂದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಲಾವಿದರನ್ನು ಕರೆಸಿ ತರಬೇತಿಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳು ಒಂದು ತಿಂಗಳು ಹೇಗೆ ಕಳೆಯಿತು ಎಂಬುದನ್ನೇ ಮರೆತು ಬಿಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕಲಿತ ಎಷ್ಟೋ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಅವರು ಶಾಲಾ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

ಭಾರತೀಯ ರಂಗ ಶಿಕ್ಷಣ ಕೇಂದ್ರ : ಇದು ಪ್ರಾರಂಭವಾದದ್ದು ೦೧-೦೭-೨೦೧೦ ರಂದು. ರಂಗಾಸಕ್ತಿಗೈ, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ರಂಗಶಿಕ್ಷಣ ನೀಡುವ ಸಲುವಾಗಿ ಮುಕ್ತ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಮಾನ್ಯತೆ ಪಡೆದು ಭಾರತೀಯ ರಂಗಶಿಕ್ಷಣ ಕೇಂದ್ರದಡಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ವರ್ಷ ಕಾಲಾವಧಿಯ ಡಿಪ್ಲೋಮಾ ಪದವಿಯ 'ರಂಗಶಾಲೆ'ಯೊಂದನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಕಳೆದ ೬ ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ನಡೆಸುತ್ತಿದೆ. ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಸುಮಾರು ೨೦ ನಾಟಕಗಳು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ 'ಕರಾವಳಿ ಕರ್ಣಭಾರ', 'ಗೋಕರ್ಣದ ಗೌಡಶ್ಯಾನಿ', 'ಹ್ಲೇ..! ಚಿಕ್ಕದೇವ ಭೂಪ', 'ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ಕಾವ್ಯ', 'ಚಮ್ಮಾರನ ಹೆಂಡತಿ', 'ಬೆತ್ತಲಾಟ' ಮೊದಲಾದವು ಪ್ರಮುಖವಾಗಿವೆ. ರಂಗ ಶಾಲಾ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ನಾಟಕದ ತಯಾರಿ ಮೊದಲು ಅದಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗಿರುವಂತಹ ಹಲವಾರು ರಂಗಾಟಗಳು, ವ್ಯಾಯಮ ಮತ್ತು ಯಕ್ಷಗಾನ, ಕೋಲಾಟ, ವೀರಕಲೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ತರಬೇತಿ ನೀಡುತ್ತಾರೆ. ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವಿವಿಧ ಆಯಾಮಗಳನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಪ್ರಪಂಚದ ಪ್ರಮುಖ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಉದಾ : ಗ್ರೀಕ್, ರೋಮನ್ ಇತ್ಯಾದಿ. ರಂಗಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಪಠ್ಯ ಕ್ರಮದಂತೆ ತರಗತಿಗಳು ನಡೆಯುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಪ್ರಾಯೋಗಿಕತೆಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಆದ್ಯತೆ ನೀಡಲಾಗುವುದು. ರಂಗಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಪಿ.ಯು.ಸಿ ಅಂದರೆ ೧೦+೨ ಆಗಿರಬೇಕು. ಅಥವಾ ೧೦ನೇ ತರಗತಿಯ ಮೇಲೆ ಯಾವುದೇ ಎರಡು ವರ್ಷದ ಕೋರ್ಸ್ ಮಾಡಿರಬೇಕು. ೧೮ ರಿಂದ ೨೮ ವರ್ಷದವರಾಗಿರಬೇಕು. ರಂಗಾಯಣವು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಉಚಿತವಾಗಿ ವಸತಿಯನ್ನು ನೀಡಿ ಮಾಹೆಯಾನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ವೇತನವನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ.

ಬಿ.ವಿ. ಕಾರಂತ ಕಾಲೇಜು ಯುವ ರಂಗೋತ್ಸವ : ಆಧುನಿಕ ರಂಗ ಸಂಗೀತದ ಮಾಂತ್ರಿಕ, ರಂಗಭೀಷ್ಮ ಬಿ.ವಿ. ಕಾರಂತರ ಸವಿ ನೆನಪಿಗಾಗಿ ರಂಗಾಯಣವು ಪ್ರತೀ ವರ್ಷ 'ಬಿ.ವಿ. ಕಾರಂತ ಕಾಲೇಜು ಯುವ ರಂಗೋತ್ಸವ'ವನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಾ ಬರುತ್ತಿದೆ. ಕಾರಂತ ರಂಗ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಅಂತರ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಸೂಚಕವಾಗಿ ಇದು ಆಚರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಕಾಲೇಜಿನ ಯುವ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಯರಿಗೆ ಈ ಉತ್ಸವ ಪ್ರೇರಣಾತ್ಮಕವಾಗಿದೆ. ವಿವಿಧ ಕಾಲೇಜುಗಳಿಂದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ರಂಗಾಯಣ ಆಯೋಜಿಸಿದ ರಂಗ ತರಬೇತಿ ಶಿಬಿರದಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಂಡು ಅಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುತ್ತಾರೆ.

ರಂಗಭೂಮಿಯೆಂದರೆ ಅದೊಂದು ವಿಶ್ವಕೋಶವಿದ್ದಂತೆ, ಅಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯ ಸಂಬಂಧಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮಾನವೀಯ ಲಕ್ಷಣಗಳೊಂದಿಗೆ ಅನೇಕ ಪಾತ್ರಗಳ ಮುಖಾಮುಖಿಯಲ್ಲಿ ಕಲಿಕೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಒಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಗುರಿಬೇಕು. ಸ್ಪಷ್ಟ ದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳ ಗುರುಬೇಕು, ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಪ್ರಯತ್ನ, ಸಾಧ್ಯತೆ, ಸಾಧನೆ ಮತ್ತೊಂದು ಆಯಾಮ ಪಡೆಯಲಾರದು. ಎಲ್ಲರೂ ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಭೆ, ಸಾಧ್ಯತೆ, ಸಾಧನೆಯ ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿರುತ್ತಾರೆ. ತತ್ಪ್ರಸಾರವುಳ್ಳ ನಿಷ್ಕಲ್ಮಶ ಮಾಧ್ಯಮ ರಂಗಭೂಮಿ. ಈ ತಾಯ ಕರುಳಿನ ರಂಗಭೂಮಿಯ

ತಾಲೀಮಿನಲ್ಲಿ ಬೇಧಭಾವವಿಲ್ಲ, ತಾರತಮ್ಯವಿಲ್ಲ, ಮೇಲು-ಕೀಳಿಲ್ಲ, ಪರಿಶ್ರಮದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಮಾತ್ರ ಇರುತ್ತದೆ. ಎನಗಿಂತ ಕಿರಿಯರಿಲ್ಲೆಂಬ ಭಾವ ಭಕ್ತಿಗೊಲಿದವನೇ ರಂಗಕ್ಕೊಲಿಯುವನೆಂಬ ತತ್ವಸಿದ್ಧಾಂತದ ದಿಸೆಗೆ ಒಲಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಯುವಜನರನ್ನು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಶ್ರೇಯೋಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಶಿಲ್ಪಿಗಳನ್ನಾಗಿ ಸನ್ನದ್ಧಗೊಳಿಸುವ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಆದ್ಯತೆಯನ್ನರಿತ ರಂಗಾಯಣದ ಈ ಯೋಜನೆಯೇ ಬಿ.ವಿ. ಕಾರಂತ ಕಾಲೇಜು ಯುವರಂಗೋತ್ಸವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ. ದೈನಂದಿನ ಪಠ್ಯಕ್ರಮದೊಂದಿಗೆ ಪಠ್ಯೇತರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ವಿಸ್ತಾರಕ್ಕೆ ರಂಗಾಯಣ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ರಂಗಭೂಮಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಗಂಭೀರತೆಯಿಂದ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದರ ಪ್ರಯತ್ನದ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಲೇಜು ರಂಗೋತ್ಸವವು ಒಂದಾಗಿದೆ.

ಹವ್ಯಾಸಿ ನಾಟಕ ತಂಡಗಳ ಗ್ರೀಷ್ಮ ರಂಗೋತ್ಸವ : ಗ್ರೀಷ್ಮ ರಂಗೋತ್ಸವವನ್ನು ಹವ್ಯಾಸಿ ನಾಟಕ ತಂಡಗಳಿಗಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದು. ಹವ್ಯಾಸಿಗರಿಗೆ 'ಭೂಮಿಗೀತ' ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಈ ನಾಟಕೋತ್ಸವ ಕಲಾವಿದರ ರಜೆ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ವಾರಾಂತ್ಯ ಪ್ರದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಭೂಮಿಗೀತ ಹೊರಗಿನವರಿಗೆ ದೊರೆಯುವುದೇ ಕಷ್ಟವಾದ್ದರಿಂದ ಆ ಸಂದರ್ಭಕ್ಕಾಗಿ ಕಾಯುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಗ್ರೀಷ್ಮ ರಂಗೋತ್ಸವ ಎಂದು ಹೆಸರು ಬಂದಿದ್ದು ಆ ಋತುವಿನಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಮಾಡುವುದರಿಂದ. ಈ ನಾಟಕೋತ್ಸವದಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದ ತಂಡಗಳು ಭಾಗವಹಿಸುತ್ತವೆ. ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಗ್ರೀಷ್ಮ ಎಂದಿದ್ದರು, ಈಗ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರಂಗಭೂಮಿ ತಜ್ಞರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಈ ಉತ್ಸವ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಹವ್ಯಾಸಿ ನಾಟಕ ಎಂದರೆ ಅವರು ನಾಟಕವನ್ನು ವೃತ್ತಿಯಾಗಿ ಪಡೆಯದೆ. ದಿನದ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿ ನಾಟಕ ತಯಾರಿ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅವರಿಗೆ ಸಮಯ ಸಿಕ್ಕಾಗೆಲ್ಲ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಡೆ ನಾಟಕ ಪ್ರದರ್ಶನ ಮಾಡುತ್ತಾ ಇಂದಿಗೂ ಹವ್ಯಾಸಿ ನಾಟಕವನ್ನು ಉಳಿಸುತ್ತಾ ಬಂದಿದೆ. ಈ ಹವ್ಯಾಸಿಗರ ಕಲೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಗ್ರಾಮಗಳಿಂದ ಬರುವ ಹವ್ಯಾಸಿ ತಂಡಗಳಿಗೆ ರಂಗಾಯಣ ಅವಕಾಶ ಮಾಡಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ನವರಾತ್ರಿ ರಂಗೋತ್ಸವ : ದಸರಾ ಎಂದರೆ ಜಗತ್ತನ್ನೆಲ್ಲ ಮೈಸೂರು ದಸರಾ. ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಅತ್ಯದ್ಭುತವಾಗಿ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ದಸರಾ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಡೆ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದು ರಂಗಾಯಣದಲ್ಲಿ ನಾಟಕ ಪ್ರಿಯರಿಗೆಂದು ೯ ದಿನಗಳ ಕಾಲ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ನಾಟಕಗಳ ಪ್ರದರ್ಶನವಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಎಲೆಮರೆಯ ಕಾಯಂತೆ ಇರುವ ಹಲವಾರು ಪ್ರತಿಭಾವಂತ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಪರಿಚಯ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಆಗುತ್ತದೆ. ಅವರ ಕಲೆ ಅವರ ಸುತ್ತಮುತ್ತ ಇರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿ ರಂಗಾಯಣ ೯ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಒಂಭತ್ತು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಲಾವಿದರು, ಸಾಹಿತಿಗಳು, ಜನಪದರನ್ನು ಕರೆಸಿ ಗೌರವ ಸಮರ್ಪಣೆ ಮಾಡಿ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಪರಿಚಯ ಮಾಡುವ ದೊಡ್ಡ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದೆ.

ಬಹುರೂಪಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ನಾಟಕೋತ್ಸವ : 'ಅಕ್ಕ' ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಬಹುರೂಪಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ನಾಟಕೋತ್ಸವ ಒಂದು ಸದೃಢವಾದ ವಾರ್ಷಿಕ ರಂಗಚಟುವಟಿಕೆಯಾಗಿ ಹೊರಹೊಮ್ಮಿದ್ದು ರಂಗಲೋಕದ ಆಸಕ್ತರನ್ನೆಲ್ಲ ಆಕರ್ಷಿಸುತ್ತಿದೆ. ಬಹುರೂಪಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ವಿಷಯಗಳನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಇದುವರೆಗೆ ನಾಟಕೋತ್ಸವ ನಡೆದಿದೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯ, ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು, ಮಕ್ಕಳ ರಂಗಭೂಮಿ, ದೇಸಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಕೃಷಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇತ್ಯಾದಿ ರಂಗಭೂಮಿಯ ವಿವಿಧ ಮುಖಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತಿವೆ. ಬಹುರೂಪಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಟ್ಟದ ನಾಟಕಗಳ ಪ್ರದರ್ಶನ, ಬೀದಿ ನಾಟಕಗಳು, ಏಕ ಪಾತ್ರಾಭಿನಯ, ಜಾನಪದ ಕಲಾಪ್ರಕಾರಗಳು, ಚಿತ್ರ ರಚನೆ, ಛಾಯಚಿತ್ರ ಪ್ರದರ್ಶನ, ವಸ್ತುಪ್ರದರ್ಶನ, ಮಸ್ತಕ ಪ್ರದರ್ಶನ ಮತ್ತು ಕಲಾವಿದರೊಡನೆ ಸಂವಾದ

ಇತ್ಯಾದಿ. ರಂಗಾಯಣ ಎಲ್ಲರ ಮನದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ರಂಗಭೂಮಿ ಹುಟ್ಟಲಿ ಎಂಬ ಭಾವದಿಂದ ಮೈಸೂರಿನ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರದರ್ಶನಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಆಹಾರ ಮೇಳವು ಜನರ ಮನ ಮುಟ್ಟುವ ಹಾಗೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಜನರ ನುಡಿಗಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಕೇಳಿಸಿಕೊಂಡು ತೀರಾ ಕೃತಕವಾಗಲು ಬಿಡದೇ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಕಲೆಯಾಗಿಸುವ ಎಚ್ಚರವನ್ನು ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದ ವಿವೇಕ ತೋರಿದವನು “ಶೇಕ್ಸ್‌ಪಿಯರ್”. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಪ್ರತಿ ವರ್ಷದ ಬಹುರೂಪಿಯೂ ಒಂದೊಂದು ವಿಷಯವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಜನರಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಬೆಳೆಸುವುದರ ಜೊತೆ ಅದನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವ ಕ್ರಮವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಿದೆ.

ಒಟ್ಟಾರೆ ಕಾಲು ಶತಮಾನದಿಂದ ಮೈಸೂರು ರಂಗಾಯಣವು ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ರಂಗ ಚೇತನವಾಗಿದೆ. ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುವ ತವರೂರಾಗಿದೆ. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಹುರುಪು, ಹುಮ್ಮಸ್ಸು ತುಂಬುವ ಮೂಲಕ ಅವರ ಸರ್ವಾಂಗೀಣ ಪ್ರಗತಿಗೆ ಪೂರಕ ಮತ್ತು ಪ್ರೇರಕವಾಗಿದೆ. ಕಲಾಸಕ್ತರನ್ನು ಕೈಬೀಸಿ ಕರೆದು; ಪರಮಾನಂದವನ್ನು ನೀಡುತ್ತಿದೆ. ಎಲೆಮರೆಯ ಕಾಯಿಯಂತಿದ್ದ ಪ್ರತಿಭಾವಂತ ಕಲಾವಿದರಿಗೆ ಅವರಣವನ್ನು ನೀಡಿ, ಅವರ ಬದುಕಿಗೆ ಆಸರೆಯಾಗಿದೆ. ಕನ್ನಡ ರಂಗಭೂಮಿಯ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಆಕಾಶದೆತ್ತರಕ್ಕೆ ಒಯ್ಯುವತ್ತ ಕ್ರಿಯಾಶೀಲವಾಗಿದೆ. ಭೌತಿಕವಾಗಿ, ಬೌದ್ಧಿಕವಾಗಿ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕವಾಗಿ, ಶೈಕ್ಷಣಿಕವಾಗಿ ಅತ್ಯಂತ ಸಮೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಸುಸಜ್ಜಿತವಾದ ‘ಭೂಮಿಗೀತ’ ‘ರಂಗಮಂದಿರ’, ‘ಶ್ರೀರಂಗ’ ‘ಮಿನಿಮಂದಿರ’ ಹಾಗೂ ‘ವನರಂಗ’ ಬಯಲು ರಂಗಮಂದಿರಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ರಂಗಾಯಣವು ‘ಶ್ರೀರಂಗ ರಂಗ ಮಾಹಿತಿ ಮತ್ತು ಸಂಶೋಧನಾ ಕೇಂದ್ರ’ವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು; ರಂಗಭೂಮಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ನೀಡುವ ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಗ್ರಂಥಾಲಯವಾಗಿಸುವ ಆಶಯವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಸುಸಜ್ಜಿತ ರಂಗ ಗ್ರಂಥಾಲಯ, ಬಿ.ವಿ. ಕಾರಂತ ವಸ್ತು ಸಂಗ್ರಹಾಲಯ ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ೧೯೮೯-೧೯೯೬ರ ವರೆಗೆ ಸಂಸ್ಥಾಪಕ ನಿರ್ದೇಶಕರಾಗಿ ಶ್ರೀ ಬಿ.ವಿ. ಕಾರಂತರು, ೧೯೯೭-೨೦೦೨ರವರೆಗೆ ಶ್ರೀಬಸವಲಿಂಗಯ್ಯ, ೨೦೦೨-೨೦೦೪ರವರೆಗೆ ಶ್ರೀ ಪ್ರಸನ್ನ, ೨೦೦೪ ರಿಂದ ೨೦೦೮ ವರೆಗೆ ಶ್ರೀ ಚಿದಂಬರರಾವ್ ಜಂಜೆ, ೨೦೦೮-೨೦೦೯ರವರೆಗೆ ಶ್ರೀಮತಿ ಬಿ. ಜಯಶ್ರೀ, ೨೦೦೯-೨೦೧೦ರವರೆಗೆ ಶ್ರೀ ಲಿಂಗದೇವರು ಹಳೆಮನೆ, ೨೦೧೧-೨೦೧೩ರ ತನಕ ಶ್ರೀ ರಾಜಾರಾಮ್‌ರವರು, ೨೦೧೩-೨೦೧೬ರವರೆಗೆ ಹೆಚ್. ಜನಾರ್ಧನ (ಜನ್ನಿ), ೨೦೧೭-೨೦೧೯ರ ತನಕ ಶ್ರೀಮತಿ ಭಾಗಿರಥಿ ಬಾಯಿಯವರು ರಂಗಾಯಣದ ನಿರ್ದೇಶಕರಾಗಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಕಾರಂತರ ಕನಸಿನ ಕೂಸು ಮೈಸೂರು ರಂಗಾಯಣವು ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರದ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ರಂಗಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಿ ಬೆಳೆದಿರುತ್ತದೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಮೈಸೂರು ರಂಗಾಯಣದ ನಿರ್ದೇಶಕರಾಗಿ ಶ್ರೀ ಅಡ್ಡಂಡ ಸಿ. ಕಾರ್ಯಪ್ಪರವರು ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ನಾಡಿನ ತುಂಬೆಲ್ಲ ತನ್ನ ಕಾರ್ಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಕಂಪನ್ನು ಪಸರಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಮೈಸೂರು ರಂಗಾಯಣವು ತನ್ನ ಶಾಖೆಗಳನ್ನು ೨೦೧೩-೧೪ನೇ ಸಾಲಿನಿಂದ ಧಾರವಾಡ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಮತ್ತು ಗುಲಬರ್ಗಾಗಳಿಗೂ ವಿಸ್ತರಿಸಿರುವುದು ಹೆಮ್ಮೆಯ ಸಂಗತಿ ಕನ್ನಡ ರಂಗಭೂಮಿಯ ಪರಿಮಳವು ನಾಡಿನ ಸಕಲ ಜನರ ಮನೆ-ಮನೆಗಳಿಗೆ, ಮನ-ಮನಗಳಿಗೆ ತಲುಪುವ ಮೂಲಕ ಕನ್ನಡ ರಂಗಭೂಮಿಯ ಕೀರ್ತಿಯು ಹೆಚ್ಚಲಿ ಎಂದು ಹಾರೈಸೋಣ.

2. ಹಾ.ಮಾ. ನಾಯಕರ ಜಾನಪದ ಆಲೋಚನೆಗಳು

- ಡಾ. ಎಸ್.ಎಂ. ಮುತ್ತಯ್ಯ

ಕನ್ನಡ ಚಿಂತನೆಯ ಜಗತ್ತು ಕಂಡ ಅಪರೂಪದ ವಿದ್ವಾಂಸ ಡಾ. ಹಾಮಾನಾ. ಇವರು ಮೂಲತಃ ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆ ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಹಾರೋಗದ್ದೆ ಗ್ರಾಮದವರು. ಇವರ ಪೂರ್ಣ ಹೆಸರು ಹಾರೋಗದ್ದೆ ಮಾನಪ್ಪ ನಾಯಕ. ಎಂಟು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಬಡತನದ ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯ ಮಗನಾಗಿ ಜನಿಸಿ ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಪಡೆದವರು. ಮೇಗರವಳ್ಳಿ, ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ ನಗರಗಳಲ್ಲಿ ಇಂಟರ್ ಮೀಡಿಯೆಟ್‌ವರೆಗಿನ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಮುಗಿಸಿ, ಕಾಲೇಜು ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ, ಸ್ನಾತಕೋತ್ತರ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಕಲ್ಕತ್ತದಲ್ಲೂ ನಡೆಸಿ, ಅನಂತರ ಅಮೇರಿಕಾದ ಇಂಡಿಯಾನಾ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಪಿಎಚ್.ಡಿ. ಪದವಿಯನ್ನು ಪೂರೈಸಿದರು. ಅನಂತರ ತುಮಕೂರಿನ ಸರ್ಕಾರಿ ಪ್ರಥಮ ದರ್ಜೆ ಕಾಲೇಜು ಹಾಗೂ ಮೈಸೂರಿನ ಮಹಾರಾಜ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ವೃತ್ತಿ ಜೀವನವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದರು. ಅನಂತರ ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವಾಚಕ, ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರಾಗಿ ವೃತ್ತಿ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮುಂದುವರೆಸಿದರು. ಅನಂತರ ಗುಲ್ಬರ್ಗ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಉಪ ಕುಲಪತಿಗಳಾಗಿ ಕರ್ತವ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸಿದರು. ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ “ಕನ್ನಡ ನನ್ನ ಮೊದಲ ಪ್ರೀತಿ; ಎರಡನೇ ಪ್ರೀತಿಯೂ ಅದೇ” ಎಂಬ ಮನೋಭಾವದೊಂದಿಗೆ ಕನ್ನಡ ನಾಡು, ನುಡಿ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಉನ್ನತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಆಳವಾಗಿ ಚಿಂತಿಸಿ ತಮ್ಮ ಬರೆಹಗಳನ್ನು ಬರೆದವರು. ಕನ್ನಡದ ಉದ್ಧಾರಕ್ಕೆ ಶ್ರಮಿಸಿದ ಇವರು ಇದಕ್ಕೆ ಧಕ್ಕೆ ತರುವ ಯಾವುದೇ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಎದುರಿಸಿ ಮುನ್ನಡೆದವರು. ಕನ್ನಡವನ್ನು ಅಂತಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಟ್ಟದಲ್ಲೂ ಕನ್ನಡವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ದುಡಿದಿದ್ದಾರೆ. ಕನ್ನಡ ಪ್ರಭು ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಬರೆದ ಅಂಕಣ ಬರೆಹಗಳು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಅದ್ಭುತ ಕೊಡುಗೆಯಾಗಿವೆ. ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆಯು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸರ್ವ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡಿ ಅದನ್ನು ಒಂದು ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಸಿದವರು.

ಹಾಮಾನಾ ಹಾಗೂ ಅವರ ಬರೆಹಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಈವರೆಗೂ ನಡೆದ ಚರ್ಚೆಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಅಂಕಣ ಬರೆಹಗಳಿಗೆ ಸೀಮಿತಿಗೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಇವರು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚನೆಗಳಷ್ಟೆ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಜಾನಪದ ಚಿಂತನೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದ್ದಾರೆ. ಆ ಮೂಲಕ ಕರ್ನಾಟಕದ ಜಾನಪದ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಆಯಾಮವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿದ ಮೊದಲಿಗರೆನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಬರೆದದ್ದು ಕಡಿಮೆಯಾದರೂ ಮಹತ್ವವಾದುದನ್ನು ಬರೆದು ಮುಂದಿನ ಜಾನಪದ ಅಧ್ಯಯನಗಳಿಗೆ ಸರಿಯಾದ ದಾರಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಿದರು. ಇವರ ಇಂಥ ಆಲೋಚನೆ ಹಾಗೂ ಪ್ರಯತ್ನದ ಭಾಗವಾಗಿ ಇಂದು ಕರ್ನಾಟಕ ಜಾನಪದದಲ್ಲಿ ವಿಫಲವಾದ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಅಧ್ಯಯನಗಳು ನಡೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು. ಆದರೆ ಈ ಬಗ್ಗೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ನಡೆಯಬೇಕಾದಷ್ಟು ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ನಡೆದಿಲ್ಲದಿರುವುದು ವಿಪರ್ಯಾಸ. ಜಾನಪದ

ಅಧ್ಯಯನಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಹಾಮಾನಾ ಅವರ ಜಾನಪದ ಚಿಂತನೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಗಮನ ಹರಿಸಲಾಗಿದೆಯಾದರೂ ಇನ್ನೂ ಆಳವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯತೆ ಇದೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಈ ಪ್ರಬಂಧದಲ್ಲಿ ಹಾಮಾನಾ ಅವರ ಜಾನಪದ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

೧. ಹಾಮಾನಾ ಅವರ ಜಾನಪದ ಪ್ರಜ್ಞೆ: ಪ್ರೇರಣೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಭಾವಗಳು

ಹಾಮಾನಾ ಅವರು ಮೂಲತಃ ಭಾಷಾ ವಿಜ್ಞಾನಿ. ಭಾಷಾವಿಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವದ ಅಧ್ಯಾಪನ ಹಾಗೂ ಸಂಶೋಧನೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಕನ್ನಡದ ಸೃಜನಾತ್ಮಕ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ದೀರ್ಘಕಾಲ ಅಂಕಣಗಳನ್ನು ಬರೆಯುವುದರ ಮೂಲಕ ಅಂಕಣ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರಕ್ಕೆ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ ಭಾಷಾ ವಿಜ್ಞಾನ ಹಾಗೂ ಅಂಕಣ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡ ಹಾಮಾನಾ ಅವರು ಜಾನಪದ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಳಿದ್ದಾದರೂ ಏಕೆ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಇಲ್ಲಿ ಎದುರಾಗುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಹಾಮಾನಾ ಅವರ ಜೀವನವನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಗಮನಿಸಿದರೆ ಉತ್ತರ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿದರೆ ಹಾಮಾನಾ ಅವರು ಜಾನಪದದ ಬಗ್ಗೆ ಚಿಂತಿಸಲು ಬಹಳ ಮುಖ್ಯವಾದ ಮೂರು ಪ್ರೇರಣಾದಾಯಕ ಅಂಶಗಳು ಕಾಣುತ್ತವೆ.

ಅ. ಮಲೆನಾಡಿನ ಶ್ರೀಮಂತ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆದದ್ದು ಹಾಮಾನಾ ಅವರಲ್ಲಿ ಗಟ್ಟಿಯಾದ ಜಾನಪದ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಜಾಗೃತಿಗೆ ಪ್ರಮುಖ ಪ್ರೇರಕ ಶಕ್ತಿಯಾಯಿತು. ಜೀಶಂಪ ಅವರು ಹಾಮಾನಾ ಅವರನ್ನು ಕುರಿತು ಬರೆದ ತಮ್ಮ ಲೇಖನವೊಂದರಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ “ಮಲೆನಾಡಿನ ಮಣ್ಣಿನ ಮಗನಾಗಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಅವರು ಸಹಜವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಸುತ್ತಿನ ಜನಪದ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳಿಂದ ಆಕರ್ಷಿತರಾದರು. ಮಲೆನಾಡಿನ ಅಂಟಿಗೆ ಪಂಟಿಗೆ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಬಗ್ಗೆ ಬರೆಯುವುದರ ಮೂಲಕ ಜಾನಪದ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರು ಎನ್ನಬೇಕು” (ಮಾನ, ಪುಟ:೧೦೨) ಎನ್ನುವ ಮಾತು ಮೇಲಿನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ದೃಢಪಡಿಸುತ್ತದೆ.

ಆ. ಹಾಮಾನಾ ಅವರು ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳದ ರಾಜಧಾನಿ ಕಲ್ಕತ್ತದಲ್ಲಿ ಕೆಲಕಾಲ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ನಿಮಿತ್ತ ವಾಸಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಜಾನಪದ ಸಂಪತ್ತು ಹಾಗೂ ಅಧ್ಯಯನಗಳ ವ್ಯಾಪಕತೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ ಇಡೀ ಇಂಡಿಯಾದಲ್ಲೇ ಮೊದಲಾಗಿದ್ದನ್ನು ಗಮನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅಂಥ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಬದುಕಿದ್ದರಿಂದ ನಮ್ಮ ನಾಡಿನ ಜಾನಪದ ಸಂಪತ್ತು ವಿಫಲವಾಗಿರುವ ವಾಸ್ತವವನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡು ಜಾನಪದ ಅಧ್ಯಯನದ ಕಡೆ ತಮ್ಮ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಹರಿಸಿದರು ಎನ್ನಬಹುದು.

ಇ. ಅಮೇರಿಕಾದ ಇಂಡಿಯಾನ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ಪಿಎಚ್.ಡಿ. ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ತೆರಳಿದ್ದ ಹಾಮಾನಾ ಅವರು ಆ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಜಾನಪದ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ ಇರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆ ಸಂಸ್ಥೆಯ ನಿರ್ದೇಶಕರಾಗಿದ್ದ ಜಾಗತಿಕ ಜಾನಪದ ವಿದ್ವಾಂಸ ಪ್ರೊ. ಸ್ಟೀವ್ ಥಾಂಸನ್ ಹಾಗೂ ಜಾನಪದವನ್ನು ಕುರಿತು ವಿಶೇಷ ಉಪನ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ನೀಡಲು ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಹಲವಾರು ಜಾನಪದ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಒಡನಾಟದಿಂದ ಜಾನಪದದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಅರಿಯುತ್ತಾರೆ. ಹಾಮಾನಾ ಅವರ ತಮ್ಮ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವ ಮಾತೊಂದನ್ನು ಇದಕ್ಕೆ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿ ನೋಡಬಹುದು. “ಅಮೇರಿಕೆಯ ಇಂಡಿಯಾನ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ೧೯೬೨-೬೪ ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ನಾನು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿದ್ದಾಗ ಅಲ್ಲಿ ಜಾನಪದ ಸಂಸ್ಥೆ ಅಧ್ಯಾಪಕರುಗಳಿಂದ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ವಿಶೇಷ ಉಪನ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ನೀಡಲು ಬಂದಿದ್ದ ಡಾ. ಬಿರಿಂಚಿಕುಮಾರ ಬರುವ ಅವರಿಂದ ದೊರೆತ ನೆರವನ್ನೂ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನವನ್ನೂ ಪ್ರೊಫೆಸರ್ ಸ್ಟೀವ್ ಥಾಂಸನ್ ಅವರೊಡನೆ ಒಂದೆರಡು ಸಲ ನಡೆಸಿದ ಮಾತುಕತೆಗಳನ್ನು ನಾನು ಇಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಸ್ಮರಿಸಬೇಕು” (ಜಾನಪದ ಸ್ವರೂಪ, ಪುಟ : VII)

ಇಂಥ ಪ್ರೇರಣೆಗಳನ್ನು ಪಡೆದ ಹಾಮಾನಾ ಅವರು ಕರ್ನಾಟಕವನ್ನು ಕೇಂದ್ರವಾಗಿರಿಸಿಕೊಂಡು ನಡೆಸಿದ ಜಾನಪದ ಚಿಂತನೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಎರಡು ವಿಧಗಳಲ್ಲಿ ನೋಡಬಹುದು. ಒಂದು : ಜಾನಪದ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಪೂರಕವಾದ ರಚನಾತ್ಮಕ ಕೆಲಸಗಳು. ಎರಡು : ಕರ್ನಾಟಕ ಜಾನಪದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಬರೆಹಗಳು. ಈ ಎರಡು ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹಾಮಾನಾ ಅವರು ನಡೆಸಿರುವ ಜಾನಪದ ಆಲೋಚನೆಗಳನ್ನು ಅಂಶಗಳನ್ನು ಮುಂದಿನಂತೆ ವಿವರವಾಗಿ ಪರಿಚಯಿಸಬಹುದು.

೨. ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಪಠ್ಯವಾಗಿಸಿದ್ದು

ಹಾಮಾನಾ ಅವರು ಜಾನಪದದ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಮೊದಲು ಮಾಡಿದ ಕೆಲಸ ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ದೇಶಕರಾಗಿ ಕನ್ನಡ ಎಂ.ಎ. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಜಾನಪದವನ್ನು ಒಂದು ಐಚ್ಛಿಕ ವಿಷಯವನ್ನಾಗಿ ಅಳವಡಿಸಿದ್ದು. ಹೀಗೆ ಜಾನಪದವನ್ನು ಎಂ.ಎ. ಹಂತದಲ್ಲಿ ಓದುವ ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಿದ ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಕ್ರಮ ಇಡೀ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲೇ ಮೊದಲು ಎನಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಆ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯವೆಂದರೆ ಅದು ಕೇವಲ ಜನಪದ ಗೀತೆಗಳು ಎಂಬ ಸೀಮಿತ ಅರ್ಥ ಹೊಂದಿದ್ದ ಕಾಲ. ಯುರೋಪಿಯನ್ ದೇಶಗಳಲ್ಲಾಗಲೆ ಜಾನಪದವನ್ನು ವಿಶಾಲ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಿಸಿ ಗಂಭೀರವಾದ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಹಾಗೂ ಪದವಿಪೂರ್ವ, ಪದವಿ ಹಾಗೂ ಸ್ನಾತಕೋತ್ತರ ಪದವಿ, ಪಿಎಚ್.ಡಿ. ಸಂಶೋಧನೆಯಲ್ಲಿ ಜಾನಪದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿದ್ದ ಕಾಲವಾದರೂ ನಾವು ಮಾತ್ರ ಇನ್ನೂ ಮೂಲ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದೆವು. ಇದನ್ನು ಮನಗಂಡು ಹಾ.ಮಾ. ನಾಯಕರು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೂ ಜಾನಪದ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ, ಪಂಡಿತಮಾನ್ಯ ವಿಷಯವಾಗಿಸಬೇಕು ಎಂಬ ಮಹತ್ವದ ಆಶಯದೊಂದಿಗೆ ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಕನ್ನಡ ಎಂ.ಎ. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಎರಡು ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಜಾನಪದ ಐಚ್ಛಿಕ ವಿಷಯವನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಿದರು. ಇದಕ್ಕೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರತಿರೋಧವೂ ವ್ಯಕ್ತವಾಯಿತು. ಹಾಮಾನಾ ಅವರ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು ಸೇರಿದಂತೆ ಹಲವರು “ಹಳ್ಳಿಯ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಎಂ.ಎ. ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಓದುವುದೇ? ಅದಕ್ಕೆ ಇನ್ನೂರು ನಂಬರ್ ಬೇರೆ” ಎಂಬ ಕುಹಕದ ಮಾತುಗಳು ಕೇಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗಳಿಗೆ ಹಾಮಾನಾ ಅವರು ಅಷ್ಟೇ ಸಲೀಸಾಗಿ ಹೇಳುವುದೇನೆಂದರೆ “ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಶಾಸ್ತ್ರೀಯವಾಗಿ ವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾಗಿ ನೋಡುವ ಅವಕಾಶ ನಮಗೆ ಇಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಹಳ್ಳಿ ಹಾಡುಗಳ ಕಂತೆ ಎಂಬ ಕಲ್ಪನೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಪಾಪ ನಾನು ಈ ಮಿತ್ರರನ್ನು ದೂರುವುದಿಲ್ಲ.” (ಜಾನಪದ ಸ್ವರೂಪ, ಪುಟ : ೩೦) ಈ ಬಗೆಯ ವಿರೋಧಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಜಾನಪದವನ್ನು ಪಠ್ಯವಾಗಿ ಅಳವಡಿಸಿದ ಪರಿಣಾಮ ಕರ್ನಾಟಕದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಜಾನಪದವನ್ನು ಒಂದು ಆಧ್ಯಯನದ ವಿಷಯವಾಗಿ ಸೇರಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನಗಳಾದವು. ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಇಂಥದ್ದೇ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ಆರಂಭವಾದವು. ಇದರ ಅಂತಿಮ ಫಲಿತವೆಂಬಂತೆ ಮೈಸೂರು ಹಾಗೂ ಧಾರವಾಡದ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಜಾನಪದ ವಿಭಾಗಗಳೇ ಆರಂಭವಾದವು. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಕರ್ನಾಟಕದ ಬಹುತೇಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಪಿಎಚ್.ಡಿ ಸಂಶೋಧನೆಗೆ ಜಾನಪದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಅವಕಾಶಗಳೂ ಲಭ್ಯವಾದವು. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಸ್ನಾತಕೋತ್ತರ ಕೇಂದ್ರಗಳಾಗಿದ್ದ ಶಿವಮೊಗ್ಗದ ಬಿ.ಆರ್.ಪಿ. ಹಾಗೂ ಮಂಗಳೂರು ಕೇಂದ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮಹತ್ವದ ಕೆಲಸ ಕಾರ್ಯಗಳು ನಡೆದವು. ಶಿವಮೊಗ್ಗದ ಸ್ನಾತಕೋತ್ತರ ಕೇಂದ್ರವು ಕುವೆಂಪು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯವಾಗಿ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಜಾನಪದವನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಗಂಭೀರವಾದ ವಿಷಯವನ್ನಾಗಿ

ರೂಪಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಉದಾ : ಸ್ನಾತಕೋತ್ತರ ಕೇಂದ್ರದ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬಯಲು ರಂಗಮಂದಿರವನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿ ಅಲ್ಲಿ ಜಾನಪದ ಕಲೆಗಳ ಪ್ರದರ್ಶನಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸುವ ಮೂಲಕ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಹಾಗೂ ಸಾರ್ವಜನಿಕರಿಗೆ ಜಾನಪದದ ಗಂಭೀರತೆಯನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನಗಳಾದವು. ಜೊತೆಗೆ ಎಂ.ಎ ತರಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಜಾನಪದ ಐಚ್ಛಿಕ ವಿಷಯ ಅಧ್ಯಯನ. ವಿದ್ವತ್ ವಲಯಕ್ಕೆ 'ವಿಶಿಷ್ಟ ಜಾನಪದ' 'ದ್ರಾವಿಡ ಜಾನಪದ' ಹಾಗೂ 'ಜಾನಪದ ಮತ್ತು ಪೂರಕ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳು' ಎಂಬ ವಿಶಿಷ್ಟ ಕೃತಿಗಳ ಪ್ರಕಟಣೆ. ಇದೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಕಳಸವಿಟ್ಟಂತೆ ಪದವಿ ಹಂತದಲ್ಲೂ ಜಾನಪದ ಪಠ್ಯಗಳ ಅಳವಡಿಸಿದ್ದು, ಹಾಮಾನಾ ಅವರ ಜಾನಪದ ಸ್ವರೂಪ, ರಾಗೌ ಅವರ ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಕಾರಗಳು, ಜೀಶಂಪ ಅವರ ಕನ್ನಡ ಜನಪದ ಕಥೆಗಳು ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಪದವಿ ಹಂತದಲ್ಲಿಯೇ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಓದಿಸಿದ್ದು. ಇದಕ್ಕೆ ತಿಲಕವಿಟ್ಟಂತೆ ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಪದವಿ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಜಾನಪದವನ್ನು ಒಂದು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ವಿಷಯವಾಗಿ ಅಳವಡಿಸುವ ನಿರ್ಣಯ ಮಾಡಲಾಗಿದ್ದು ಅದನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರುವ ಕೆಲಸಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿವೆ. ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಹಾಮಾನಾ ಅವರು ತೋರಿದ ಮಾರ್ಗವೇ ಪ್ರಮುಖ ಕಾರಣ ಎಂಬುದನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡರೆ ಅವರ ಪ್ರಯತ್ನದ ಮಹತ್ವ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

೩. ಪೋಕ್-ಫೋಕ್‌ಲೋರ್ (ಜನಪದ-ಜಾನಪದ) ಪಾರಿಭಾಷಿಕಗಳ ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಣ

ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಜಾನಪದ ಅಧ್ಯಯನ ಬಹಳ ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅದರಲ್ಲೂ ಜನಪದ ಗೀತೆಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತಗೊಂಡಿತ್ತು. ಹಾಮಾನಾ ಅವರು ಈ ಸೀಮಿತ ತಿಳುವಳಿಕೆಯನ್ನು ತಿದ್ದುವ ಪ್ರಯತ್ನವಾಗಿ 'ಜಾನಪದ' ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಡಬ್ಲ್ಯೂ. ಜೆ. ಥಾಂಸ್ ಮತ್ತು ಜಾನಪದ ಎನ್ನುವ ಲೇಖನ ಬರೆದು ಹಾಗೂ ೧೯೬೬ ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಸುವರ್ಣ ಮಹೋತ್ಸವದ ಭಾಗವಾಗಿ ಆಯೋಜನೆಗೊಂಡಿದ್ದ ಜಾನಪದ ವಿವಿಧ ಮುಖಗಳು ಎನ್ನುವ ವಿಚಾರ ಗೋಷ್ಠಿಯಲ್ಲಿ 'ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಅದರ ಸ್ವರೂಪ' ಎನ್ನುವ ಪ್ರಬಂಧ ಮಂಡಿಸಿದರು. ಈ ಲೇಖನಗಳಲ್ಲಿ ಜನಪದ ಮತ್ತು ಜಾನಪದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನು ಕರಾರುವಕ್ಕಾಗಿ, ವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾಗಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದರು.

ಹಾಮಾನಾ ಅವರು ಡಬ್ಲ್ಯೂ. ಜೆ. ಥಾಂಸ್ ಮತ್ತು ಜಾನಪದ ಎನ್ನುವ ಬರೆಹದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಪ್ರಾಚೀನ ಅನ್ವೇಷಕ ಡಬ್ಲ್ಯೂ. ಜೆ. ಥಾಂಸ್ ಅವರು ೧೮೪೬ ರಲ್ಲಿ ದಿ ಅಥೇನಿಯಂ ಪತ್ರಿಕೆಗೆ ಬರೆದ ಪತ್ರವನ್ನು ಕನ್ನಡಿಗರಿಗಾಗಿ ಅನುವಾದಿಸಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಥಾಂಸ್ ಅವರು ಪತ್ರಿಕೆಗೆ ಬರೆದ ತಮ್ಮ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವ ಕಾಲದ ನಡವಳಿಗಳು, ಪದ್ಧತಿಗಳು, ಆಚರಣೆಗಳು, ಮೂಢನಂಬಿಕೆಗಳು, ಲಾವಣಿಗಳು, ಗಾದೆಗಳು ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು 'ಪಾಪುಲರ್ ಆಂಟಿಕ್ಯೂಟೀಸ್' (ಪ್ರಾಚೀನ ಪಳೆಯುಳಿಕೆಗಳು) ಎಂಬ ಹೆಸರಲ್ಲಿ ಕರೆಯುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ದೋಷವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾ ಆ ಬಗೆಯ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ 'ಪೋಕ್‌ಲೋರ್' ಎಂಬ ಸುಂದರವಾದ ಹೆಸರನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತಾರೆ. ಜೊತೆಗೆ ಈ ಶಾಸ್ತ್ರವಿಷಯದ ಸ್ಥಿತಿ, ಸ್ವರೂಪ ಹಾಗೂ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ವಿವೇಚಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆತ ಬಳಸಿದ ಪೋಕ್‌ಲೋರ್ ಎಂಬ ಪದದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಪದಗಳಿವೆ. ಅವುಗಳೆಂದರೆ ಪೋಕ್ ಮತ್ತು ಲೋರ್. ಫೋಕ್ ಎಂದರೆ ಜನಪದ ಲೋರ್ ಎಂದರೆ ಜ್ಞಾನ, ತಿಳುವಳಿಕೆ ಅಂದರೆ ಒಟ್ಟಾರೆ ಫೋಕ್‌ಲೋರ್ ಎಂದರೆ ಜನಪದದ ಸಮಗ್ರ ತಿಳುವಳಿಕೆ. ಎಂಬ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತಾನೆ. *

ಈ ಪತ್ರ ಹಾಗೂ ಅದರೊಳಗೆ ಪ್ರಸ್ತಾಪ ಮಾಡಿರುವ ಜಾನಪದದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ತಂದ ಕೀರ್ತಿ ಹಾಮಾನಾ ಅವರಿಗೆ ಸಲ್ಲಬೇಕು. ಅವರೇ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವಂತೆ "ಅಂದು ಥಾಂಸನು ತನ್ನ ಈ ಕಾಗದದ ಮೂಲಕ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಜನರಿಗೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನೇ ಇಂದು ಜಾನಪದವನ್ನು ಉಳಿಸುವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ

ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೂ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಅಗತ್ಯವಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಇದರ ಪ್ರಕಟಣೆ ವ್ಯರ್ಥವಲ್ಲವೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದೇನೆ.” (ಜಾನಪದ ಸ್ವರೂಪ, ಪುಟ:೩) ಈ ತಿಳುವಳಿಕೆಯೊಂದಿಗೆ ಹಾಮಾನಾ ಅವರು ಥಾಂಸ್ ಸೂಚಿಸಿದ ಜಾನಪದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡಿಗರಲ್ಲಿ ನಿವೇದಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಜನಪದ ಎನ್ನುವ ಶಬ್ದ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಆಗಲೆ ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಎಂಬ ಹೆಸರಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿತ್ತು. ಕನ್ನಡ ಶಬ್ದಕೋಶಗಳು ಜನಪದವೆಂದರೆ ಸಮುದಾಯ, ಜನಾಂಗ, ಪುರ, ನಗರ ಎಂಬುದಾಗಿ ಅರ್ಥೈಸಿವಿದ್ದವು. ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ನ ಫೋಕ್ ಶಬ್ದಕ್ಕೂ ಕೂಡ ಇದೇ ಅರ್ಥಗಳಿದ್ದವು. ಆದರೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಪೋಕ್‌ಲೋರ್ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಸಮನಾದ ಪದವಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಹಾಮಾನಾ ಅವರು ‘ಜಾನಪದ’ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಈ ಜಾನಪದ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಈಗಾಗಲೇ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಜನಪದಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಭಿನ್ನ. ಏಕೆಂದರೆ ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಜಾನಪದದ ಒಂದು ಭಾಗವಷ್ಟೇ. ಜಾನಪದದಲ್ಲಿ ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಇರುವ ಹಾಗೆ ಜನಪದ ಸಂಗೀತ, ಜನಪದ ನೃತ್ಯ, ಜನಪದ ಉಡುಪು, ಜನಪದ ಆಹಾರ, ಜನಪದ ಔಷಧಿ, ಜನಪದ ಕಲೆಗಳು ಇರುತ್ತವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿದರು. ಇದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಚಕ್ರದ ಉದಾಹರಣೆಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಜಾನಪದ ಎಂಬುದು ಒಂದು ಚಕ್ರವಿದ್ದಂತೆ. ಚಕ್ರಕ್ಕೆ ವಿವಿಧ ಪುಟಗಳಿರುವಂತೆ ಜಾನಪದಕ್ಕೆ ಜನಪದ ನೃತ್ಯ, ಜನಪದ ಉಡುಪು, ಜನಪದ ಆಹಾರ, ಜನಪದ ಔಷಧಿ, ಜನಪದ ಕಲೆಗಳು ಇನ್ನೂ ಮೊದಲಾದವು ಒಂದೊಂದು ಪುಟ ಇದ್ದಂತೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಇತರೆ ವಿಭಾಗಗಳು ಸಮಗ್ರ ಜಾನಪದದ ಅರಿವಿನ ಮೂಲಕ ನೋಡಿದಾಗ ಮಾತ್ರ ಪರಿಪೂರ್ಣವಾದ ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆಯಲು ಸಾಧ್ಯ ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ದಾಖಲಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಬಗೆಯ ಸ್ಪಷ್ಟ ವಿಚಾರವನ್ನು ನಮ್ಮ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ, ಅಧ್ಯಾಪಕರಿಗೆ ಹಾಗೂ ಸಂಶೋಧಕರಿಗೆ ಹಾಮಾನಾ ಅವರು ಹೇಳಿದಾಗಲೂ ಕೂಡ ಕೇಳಿಸಿಕೊಂಡ ಬಹುತೇಕ ಜನ ಜಾನಪದವನ್ನು ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ಗಮನಿಸದೆ ಮತ್ತೆ ಹಳೆಯ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವನ್ನೇ ಮುಂದುವರಿಸಿರುವುದನ್ನು ಈಗಲೂ ನೋಡಬಹುದು. ಉದಾ : ಜನಪದ ಹಾಗೂ ಜಾನಪದ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿಲ್ಲದೆ ಬಳಸುತ್ತಿರುವುದು. ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಜನಪದ ಕಲೆ, ಜನಪದ ಉಡುಪು ಹೀಗೆ ಬಳಸಬೇಕಾದ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ಜನಪದದ ಬದಲಿಗೆ ಜಾನಪದ ಎಂದೇ ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಈ ಮಿತಿಯ ನಡುವೆಯೂ ಕೆಲವರಾದರೂ ಈ ಶಬ್ದಗಳ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ಗಮನಿಸುವ ಮೂಲಕ ಸಮಗ್ರ ಜಾನಪದ ಅಧ್ಯಯನದ ನೆಲೆಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸುವಲ್ಲಿ ಶ್ರಮಿಸಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹ. ಜಾನಪದವನ್ನು ಶಾಸ್ತ್ರೀಯವಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಬೇಕೆಂದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನು ಸರಿಯಾದ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಥೈಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬ ನಿಖರವಾದ ತಿಳುವಳಿಕೆಯೊಂದಿಗೆ ಮಾಡಿದ ಇಂಥ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದಾಗಿ ಇಂದು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ವ್ಯವಸ್ಥಿತ ಜಾನಪದ ಅಧ್ಯಯನಗಳು ನಡೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ ಎಂಬ ಸತ್ಯವನ್ನು ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಒಪ್ಪಲೇ ಬೇಕಾಗಿದೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ಹಾಮಾನಾ ಅವರನ್ನು ಕನ್ನಡದ ಥಾಂಸ್ ಎಂದು ಕರೆಯಬಹುದು.

೪. ಜಾನಪದ ಗ್ರಂಥ ಸೂಚಿಯ ಪ್ರಕಟಣೆ

ಯಾವುದೇ ವಿಷಯದ ಅಧ್ಯಯನ-ಸಂಶೋಧನೆ ಕೈಗೊಳ್ಳುವವರಿಗೆ ತಾವು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವ ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ಪೂರೈ ಸೂರಿಗಳು ನಡೆಸಿದ ಅಧ್ಯಯನಗಳ ಮಾಹಿತಿ ಇರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದ ಹಾಮಾನಾ ಅವರು ಜಾನಪದ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವವರಿಗೆ ಒಂದು ಶಿಸ್ತುಬದ್ಧವಾದ ಗ್ರಂಥಸೂಚಿಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದು ಜಾನಪದ ಅಧ್ಯಯನದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಹತ್ವ ಮೈಲಿಗಲ್ಲು. ಇವರಿಗಿಂತ ಮೊದಲು ಕನ್ನಡ ಜಾನಪದ ಗ್ರಂಥಸೂಚಿಗಳು ಇರಲಿಲ್ಲವೇ? ಎಂದರೆ, ಇದ್ದವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ವಿದ್ವಾಂಸ ಕರ್ಕಲ್ಯಾಂಡ್ ಅವರ ‘ಬಿಬ್ಲಿಯೋಗ್ರಫಿ ಆಫ್ ಸೌತ್ ಏಷ್ಯನ್ ಫೋಕ್ಲೋರ್’. ಇದರಲ್ಲಿ ೧೦೦ ಕನ್ನಡ ಜಾನಪದ

ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಎರಡು ಡಿ. ಲಿಂಗಯ್ಯ ಅವರ 'ಕನ್ನಡ ಜಾನಪದ ವಾಚ್ಯದ ಅಭ್ಯಾಸ ಸೂಚಿ' ಯಲ್ಲಿ ೧೨೦ ಕನ್ನಡ ಜಾನಪದ ಕೃತಿಗಳ ವಿವರಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ್ದರು. ಈ ಎರಡು ಗ್ರಂಥಸೂಚಿಗಳು ಆರಂಭಿಕ ಪ್ರಯತ್ನಗಳಾದ್ದರಿಂದ ಇವುಗಳಿಗೆ ಕೆಲವು ಮಿತಿಗಳಿದ್ದವು. ಈ ಮಿತಿಗಳನ್ನು ಮೀರುವ ಪ್ರಯತ್ನವಾಗಿ ಹಾಮಾನಾ ಅವರು ೧೯೦೦ ರಿಂದ ೧೯೭೪ ರವರೆಗೆ ಪ್ರಕಟವಾದ ೫೩೨ ಕನ್ನಡ ಜಾನಪದ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಸೂಕ್ತ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳೊಂದಿಗೆ 'ಕನ್ನಡ ಜನಪದ ಗ್ರಂಥ ಸೂಚಿ' ಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು. ಈ ಗ್ರಂಥ ಪ್ರಕಟವಾದ ನಂತರ ಗ್ರಂಥಸೂಚಿಯ ನಿಜವಾದ ಮಹತ್ವ ತಿಳಿಯಿತು. ಈ ಗ್ರಂಥಸೂಚಿ ಅಧ್ಯಯನಕಾರರಿಗೆ ಆಕರವಾಗುವುದಲ್ಲದೆ, ಇನ್ನಷ್ಟು ವ್ಯವಸ್ಥಿತ ಜಾನಪದ ಗ್ರಂಥಸೂಚಿಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗುವಂತೆ ಪ್ರೇರೇಪಿಸಿದ್ದು ಬಹಳ ಮುಖ್ಯವಾದ ಬೆಳವಣಿಗೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಎರಡು ಜಾನಪದ ಗ್ರಂಥಸೂಚಿಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಲೇ ಬೇಕಾದವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯದು ಹಂಪಿ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಪ್ರಕಟಿಸಿರುವ ಸಿ.ಟಿ. ಗುರುಪ್ರಸಾದ್ ಅವರ ಗ್ರಂಥಸೂಚಿ. ಇದರಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ೧೦೧೭ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಲಾಗಿದೆ. ಎರಡನೆಯದು ಇತ್ತೀಚೆಗೆ 'ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಭಾಷೆಗಳ ಜಾನಪದ ಸಂಘ'(ಫಾಸಿಲ್) ಎಚ್.ಎಂ. ಮಹೇಶ್ವರಯ್ಯ ಹಾಗೂ ಭಕ್ತವತ್ಸಲರೆಡ್ಡಿ ಅವರ ಸಂಪಾದಕತ್ವದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿರುವ 'ಸಮಗ್ರ ಜಾನಪದ ಗ್ರಂಥಸೂಚಿ'. ಈ ಸೂಚಿಯಲ್ಲಿ ೯೬೮೧ ಗ್ರಂಥಗಳ ವಿವರಗಳು ಇರುವುದು ವಿಶೇಷ. ಇಂಥ ಸಾರ್ಥಕ ಕೆಲಸಗಳು ನಡೆಯಲು ಕೂಡ ಹಾಮಾನಾ ಅವರ ಮೊದಲ ವ್ಯವಸ್ಥಿತ ಪ್ರಯತ್ನವೇ ಕಾರಣ ಎಂಬುದು ಅವರ ದೂರದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ.

೫. ಜಾನಪದ ನಿಯತಕಾಲಿಕೆಗಳು ಮತ್ತು ಕೃತಿಗಳ ಸಂಪಾದಕತ್ವ

ಜಾನಪದ ಅಧ್ಯಯನದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ನಿಯತಕಾಲಿಕೆಗಳ ಪಾತ್ರ ಹಿರಿದು. ಈ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಕೂಡಾ ಹಾಮಾನಾ ಅವರು ಮಹತ್ವದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಜಾನಪದ ಪರಿಷತ್ತಿನಿಂದ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಿದ್ದ 'ಜಾನಪದ' ಹೆಸರಿನ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಸಂಶೋಧನೆಯ ಪತ್ರಿಕೆಯ ಸಂಪಾದಕರಾಗಿದ್ದರು. ಇನ್ನೂ 'ಫೋಕ್‌ಲೋರ್ ಫೆಲೋಸ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ' ಸಂಸ್ಥೆಯು ಹೊರತರುತ್ತಿದ್ದ 'ಜರ್ನಲ್ ಇಂಡಿಯನ್ ಫೋಕ್‌ಲೋರಿಸ್ಟಿಕ್ಸ್' ಎಂಬ ನಿಯತಕಾಲಿಕೆಯ ಸಂಪಾದಕರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಾಗಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಜಾನಪದ ಅಧ್ಯಯನಗಳು ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಹಾಗೂ ವೇಗಗತಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಕನ್ನಡ ಸಂಸ್ಥೆಯ ನಿರ್ದೇಶಕರಾಗಿ ಕೆಲಸಮಾಡಿದ ಸುದೀರ್ಘ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ೬೦ ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಹತ್ವದ ಜಾನಪದ ಗ್ರಂಥಗಳು ಇವರ ಪ್ರಧಾನ ಸಂಪಾದಕತ್ವದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತವೆ. ಇಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಬಹುದಾದ ಸಂಗತಿಯೆಂದರೆ ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಬಿ.ಎ. ವಿವೇಕ ರೈ ಅವರು 'ತುಳು ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ' ಹಾಗೂ ಲಲಿತಾ ಹಂಡೂ ಅವರು 'ಸ್ಟ್ರಕ್ಚರಲ್ ಅನಾಲಿಸಿಸ್ ಆಫ್ ಕಾಶ್ಮೀರಿ ಫೋಕ್ ಟೇಲ್ಸ್' ಎಂಬ ಪ್ರಮುಖ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಕರಿತು ಹಾಮಾನಾ ಅವರ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಪಿಎಚ್.ಡಿ. ಸಂಶೋಧನೆ ನಡೆಸಿ ಪದವಿಗಳನ್ನು ಪಡೆದರು. ಈ ಪ್ರಬಂಧಗಳು ಒಂದು ಪ್ರದೇಶದ ಜಾನಪದ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಮಾರ್ಗ ತೋರಿದ ಕೃತಿಗಳು ಎಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಹಾಮಾನಾ ಅವರು ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದ ಮಹತ್ವ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

೬. ಜಾನಪದ ವಸ್ತು ಸಂಗ್ರಹಾಲಯದ ನಿರ್ಮಾಣ

ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹಾಲಯಗಳು ಸಂಶೋಧನಾ ಅಧ್ಯಯನಗಳಿಗೆ ಬಹುಮುಖ್ಯ ಆಕರಗಳು. ಈ ಸತ್ಯಾಂಶವನ್ನು ಅರಿತ ಯುರೋಪಿನ ಹಲವು ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಜಾನಪದ ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹಾಲಯಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದ್ದರು. ಆ ಮಾದರಿಗಳನ್ನು ನೋಡಿದ ಹಾಮಾನಾ, ಜೀಶಂಪ ಅವರು ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಆಗಿನ

ಕುಲಪತಿಗಳಾಗಿದ್ದ ದೇಜಗೌ ಅವರ ಬೆಂಬಲ, (ದೇಜಗೌ ಅವರು ತಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಹಳೆಯ ಆಭರಣವೊಂದನ್ನು ಮೊದಲಿಗೆ ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹಾಲಯಕ್ಕೆ ನೀಡುವ ಮೂಲಕ ವಸ್ತುಗಳ ಸಂಗ್ರಹಕ್ಕೆ ನಾಂದಿ ಹಾಡುತ್ತಾರೆ) ಪಿ.ಆರ್. ತಿಪ್ಪೇಸ್ವಾಮಿ ಸಹಕಾರದೊಂದಿಗೆ ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದಲ್ಲೂ ಒಂದು ಸುಂದರವಾದ ವಸ್ತು ಸಂಗ್ರಹಾಲಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಬೆಳೆಸಿದರು. ಇವರ ಈ ಕೆಲಸವು ಕೂಡ ಮುಂದೆ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಸ್ಥಳದ 'ಮಂಜುಶ್ರೀ' ವಸ್ತು ಸಂಗ್ರಹಾಲಯವೂ ಸೇರಿದಂತೆ ಅನೇಕ ಕಡೆ ಜಾನಪದ ವಸ್ತು ಸಂಗ್ರಹಾಲಯಗಳ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು.

೨. ಜಾನಪದ ಸ್ವರೂಪ ಗ್ರಂಥ ಪ್ರಕಟಣೆ

ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಜಾನಪದ ಅಧ್ಯಯನಗಳಿಗೆ ನಾಂದಿ ಹಾಡಿದ ಕೃತಿ ಇದು. ೧೯೭೧ ರಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣವನ್ನು ಕಂಡ ಈ ಕೃತಿ ಒಟ್ಟು ಹನ್ನೆರಡು ಮುದ್ರಣಗಳನ್ನು ಕಂಡಿದೆ. ಇದು ಕೌನ್ ಅಳತೆಯಲ್ಲಿ ೫೮ ಪುಟಗಳ ಪುಟ್ಟ ಪುಸ್ತಕ. ಹಾಮಾನಾ ಅವರು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬರೆದು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ನಾಲ್ಕು ಲೇಖನಗಳು ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಗೊಂಡಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ 'ವಿಲಿಯಂ ಥಾಂಸ್ ಮತ್ತು ಜಾನಪದ' ಹಾಗೂ 'ಜನಪದ ಕಲೆ-ಒಂದು ನೋಟ' ಎಂಬ ಎರಡು ಲೇಖನಗಳು ಜಾನಪದ ನಿಯತಕಾಲಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದರೆ, 'ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಅದರ ಸ್ವರೂಪ' ಎಂಬ ಲೇಖನ ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ 'ಸುವರ್ಣ ಸಂಚಯ' ಎಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದೆ. ಇನ್ನೂ 'ಜಾನಪದ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಚಿಂತನೆ' ಲೇಖನ ತರೀಕೆರೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಮೊದಲ ಜಾನಪದ ಸಮ್ಮೇಳನದ ಸಂಸ್ಕರಣ ಗ್ರಂಥ 'ಹೊನ್ನ ಬಿತ್ತೇವು ಹೊಲಕೆಲ್ಲ'ದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದೆ. ಈ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಕನ್ನಡ ಜಾನಪದ ಅಧ್ಯಯನ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಅಧ್ಯಯನವಾಗಿ ರೂಪುಗೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯತೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಕೃತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಅನೇಕ ಜನ ವಿಧ್ವಾಂಸರು ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವನ್ನು ನೋಡುವುದಾದರೆ - 'ಜಾನಪದ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ಉದ್ಘಾಟಿಸಿದ ಗ್ರಂಥ' - ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಕಂಬಾರ, 'ಈ ವಿಷಯದ ಮೇಲೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿರುವ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಮತ್ತು ಸಾಧಾರ ಗ್ರಂಥ ಇದೊಂದೆ. ಜಾನಪದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಅನೇಕ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಸಂಗತಿಗಳ ನಿರೂಪಣೆಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ ಗ್ರಂಥವಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು'- ಗೊರೂರು, 'ಜಾನಪದ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಅಧ್ಯಯನದ ಹೊಸ ದಿಗಂತವನ್ನೇ ಇಲ್ಲಿನ ಲೇಖನಗಳು ತೆರೆದವು. ಜಾನಪದ ಅಭ್ಯಾಸದ ಹಲವಾರು ಸಾಧ್ಯತೆಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟವು. ಪುಟ್ಟ ಪುಸ್ತಕವಾದರೂ ಜಾನಪದ ವಿಚಾರವಂತರ ಮೇಲೆ ಬೀರಿದ ಪ್ರಭಾವ ಅಸದೃಶವಾದುದು.'- ರಾಗೌ, 'ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯವೆಂಬುದರ ವ್ಯಾಖ್ಯೆ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗಳನ್ನು ಇಷ್ಟೊಂದು ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ಹಿತಮಿತವಾಗಿ ಯಾರೂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಿಲ್ಲ'-ಜೀಶಂಪ. ಮೇಲಿನ ವಿಧ್ವಾಂಸರ ಮಾತುಗಳಿಂದ 'ಜಾನಪದ ಸ್ವರೂಪ' ಪುಸ್ತಕದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯತೆ ಹಾಗೂ ಹಾಮಾನಾ ಅವರ ದೂರದೃಷ್ಟಿ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯ ವಲಯದಲ್ಲಿ ಬಹಳಷ್ಟು ಕೃತಿಗಳು ಉದ್ದೇಶಿತ ಫಲಿತಗಳನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈ ಕೃತಿ ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಸಮಾಧಾನಕರ ಫಲಿತಗಳನ್ನು ಪಡೆದದ್ದು ಗಮನಾರ್ಹ. ಸ್ವತಃ ಲೇಖಕರೇ ಕೃತಿಯ ಮರುಮುದ್ರಣದ ಮುನ್ನುಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ನೋಡುವುದಾದರೆ : 'ಈಚಿನ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ತರುಣರು ನಮ್ಮಲ್ಲಿನ ಜಾನಪದವನ್ನು ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಒಳಪಡಿಸುವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುವುದು ನೆಮ್ಮದಿಯ ವಿಚಾರ. ಈ ಹೊಸ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಬರೆಹಗಳು ನಾಂದಿಯಾಗಿ ಪ್ರೇರಣೆ ನೀಡಿದವೆಂದು ಕೆಲವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ' (೨ನೇ ಮುದ್ರಣದ ಮುನ್ನುಡಿ, ೧೯೭೫), 'ಈಚೆಗೆ ಜಾನಪದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ಸಣ್ಣ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಾದರೂ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ

ಲೇಖನಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಿರುವುದು ಆಶಾದಾಯಕವಾಗಿದೆ' (೨ನೇ ಮುದ್ರಣದ ಮುನ್ನುಡಿ, ೧೯೭೮), 'ಈಚಿನ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಜಾನಪದ ದೊಡ್ಡ ವಿಜ್ಞಾನವಾಗಿ ಬೆಳೆದಿದೆ, ಅದರ ಅಧ್ಯಯನ ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿದೆ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೇ ಅನೇಕರು ಈ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಗಮನಾರ್ಹವಾದ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಜಾನಪದ ಪುಸ್ತಿಕೆಯನ್ನು ಮೊದಲು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ನಾನು ಆಶಿಸಿದ್ದ ರೀತಿಯ ಕೆಲಸಗಳೆಷ್ಟೋ ನಡೆದಿವೆ. ಜಾನಪದ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಾಕಷ್ಟು ಬದಲಾವಣೆಗಳಾಗಿವೆ' (೪ನೇ ಮುದ್ರಣದ ಮುನ್ನುಡಿ, ೧೯೮೨). ಹೀಗೆ ಕನ್ನಡ ಜಾನಪದ ಅಧ್ಯಯನದ ಮೂಲ ಗ್ರಂಥವಾಗಿರುವ ಇದು ಜಾನಪದ ಅಧ್ಯಯನಕಾರರಿಗೆ ಇಂದಿಗೂ ಒಂದು ಕೈಪಿಡಿ. ಹಾಗಾಗಿ ಜಾನಪದ ಅಧ್ಯಯನಕಾರರು ಈ ಕೃತಿಯನ್ನು ಓದದೆ ಮುಂದೆ ಹೋಗುವುದು ಅಸಾಧ್ಯ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ಈ ಕೃತಿಯೂ ಹಲವು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕವಾಗಿ, ಐಎಎಸ್, ಕೆಎಎಸ್ ನಂಥ ಸ್ಪರ್ಧಾತ್ಮಕ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳಿಗೆ ಪಠ್ಯ ಪುಸ್ತಕವಾಗಿ ನಿಗದಿಯಾಗುವುದರ ಮೂಲಕ ತನ್ನ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಸಾರಿತು.

ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿರುವ ನಾಲ್ಕು ಲೇಖನಗಳು ಜಾನಪದದ ಹಲವಾರು ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಹೊಸದಾಗಿ ಹೊಸದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವಿವೇಚಿಸಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿರುವ ಥಾಂಸ್ ಮತ್ತು ಜಾನಪದ ವಿಚಾರವನ್ನು ಈಗಾಗಲೇ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿರುವ ಕಾರಣ ಉಳಿದ ಮೂರು ಲೇಖನಗಳಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿತವಾಗಿರುವ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ಪರಿಚಯಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು

ಅ. ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಅದರ ಸ್ವರೂಪ : ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಮೊದಲು ಹಳ್ಳಿಯ ಹಾಡುಗಳು, ಅಜ್ಜಿಯ ಕಥೆಗಳು ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆನಂತರ ಇದನ್ನು ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಈ ಪದ ಬಳಕೆ ಮಾಡಿದವರಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿಗರು ಗರತಿಹಾಡು ಸಂಪಾದಕರಾದ ದ.ರಾ. ಬೇಂದ್ರೆ ಮತ್ತು ಬಿ.ಎಂ. ಶ್ರೀಕಂಠಯ್ಯ ಎಂಬುದನ್ನು ಹಾಮಾನಾ ಅವರು ಗುರುತಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈಗಾಗಲೇ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಎನ್ನುವುದು ಜಾನಪದ ಚಕ್ರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪುಟ ಎನ್ನುವ ಇವರು ಈ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾದ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಮುಖ ಪ್ರಕಾರಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವುಗಳೆಂದರೆ : ಕಥೆಗಳು, ಗೀತೆಗಳು, ಒಗಟುಗಳು, ಗಾದೆಗಳು. ಹಾಮಾನಾ ಅವರು ಹೀಗೆ ಹೇಳುವವರೆಗೂ ನಾವು ಗೀತೆಗಳನ್ನು ಕಥೆಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಬೇರೆ ಯಾವ ಪ್ರಕಾರಗಳನ್ನು ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪರಿಗಣಿಸಿದ್ದಿಲ್ಲ ಎಂಬುದಾಗಿ ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಾರೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಕಥೆಯನ್ನು ಕುರಿತಂತೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಸೀಮಿತ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ನೋಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ ಆದರೆ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಆಳವಾದ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಒಳಪಡಿಸಿರುವ ಬಗ್ಗೆ ನಮ್ಮ ಗಮನಸೆಳೆಯುತ್ತಾರೆ. ಎಡ್ವಿನ್ ಸಿಡ್ನಿ ಹಾರ್ಡ್‌ಲ್ಯಾಂಡ್, ವೋನ್ ಡಾರ್ ಲಿಯನ್, ಮಿಲ್ಲರ್, ವುಂಡ್ಲ್, ಸ್ಟೀತ್ ಥಾಮ್ಸನ್ ಮೊದಲಾದ ಜನಪದ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಜನಪದ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತಂತೆ ಮಾಡಿರುವ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳು ಹಾಗೂ ಸಾಗ, ಮಾರ್ಷನ್ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಕಾರಗಳನ್ನಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿರುವ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪವಾಗುವ ಸಾಗಾ, ಮಾರ್ಷನ್, ವರ್ಗ(ಟೈಪ್), ಆಶಯ(ಮೋಟಿವ್) ಮೊದಲಾದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡ ಜನಪದ ಕಥೆಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸಿ ನೋಡುವ ಚಿಕ್ಕ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಇನ್ನೂ ಜನಪದ ಗೀತೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿನ ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆದಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಒಪ್ಪುತ್ತಲೇ ಇನ್ನೂ ಈ ಅಧ್ಯಯನಗಳನ್ನು ವಿಸ್ತಾರಗೊಳಿಸುವ ಬಗ್ಗೆ ಸಲಹೆಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಗಾದೆ ಒಗಟುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನಮ್ಮ ಗಂಭೀರ ಅಧ್ಯಯನಗಳು ಇನ್ನಷ್ಟೇ ಆರಂಭವಾಗಬೇಕಾದ ಅವಶ್ಯಕತೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ಆ. ಜಾನಪದ ಅಧ್ಯಯನ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ದೃಷ್ಟಿ : ಹಾಮಾನಾ ಅವರು ಈ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ - ಜಗತ್ತಿನ ಬಹುತೇಕ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಮೊದಲು ಜಾನಪದವನ್ನು ಲಘುವಾಗಿ ನೋಡುವ ಪರಿಪಾಟವಿದ್ದು, ಆನಂತರ ನಿಧಾನವಾಗಿ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣ ಅಧ್ಯಯನದ ವಿಷಯವಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸಿದ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾ ನಮ್ಮಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಗಂಭೀರ ಅಧ್ಯಯನಗಳು ಆರಂಭವಾಗಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯತೆಯನ್ನು ಮನಗಾಣಿಸುತ್ತಾರೆ. ಜಾನಪದವನ್ನು ಪ್ರಾಥಮಿಕ ತಿಳುವಳಿಕೆಯ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಿಸಿರುವ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹವಾಗಲಿ ಮತ್ತು ಅಧ್ಯಯನಗಳಾಗಲಿ ವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾಗಿ ನಡೆಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ ಇವರು ಈ ಬಗೆಗೆ ಕೆಲವು ಸಲಹೆಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾರೆ. ಮೊದಲನೆಯದು ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದು, ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಜನಪದ ಗೀತೆಗಳನ್ನು, ಕಥೆಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆದಿದ್ದರೂ ಆ ಕಾರ್ಯ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದಿರಲಿಲ್ಲ. ಈಗ ನಮ್ಮಲ್ಲಿಯೂ ಜಾನಪದ ಒಂದು ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಗುರುತಿಸುವ ಕಾಲ ಸನ್ನಿಹಿತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ನಾವು ಪ್ರತೀ ಹಂತದಲ್ಲಿ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಬಳಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. 'ಜಾನಪದ ಸಂಗ್ರಹಕಾರರು ತುಂಬಾ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಸಂಗ್ರಹ ಕಾರ್ಯ ಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕು. ಟೀಪ್ ರೆಕಾರ್ಡನಂಥ ಆಧುನಿಕ ಸಾಧನಗಳನ್ನು ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೂ ಉಪಯೋಗಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆಂದು ಹೇಳಲು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ವಾಕ್ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಅಕ್ಷರಸ್ಥರಾದ ನಮ್ಮ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ನಮ್ಮ ಸಂಗ್ರಹದ ಮೇಲೆ ಆರೋಪಿಸಿ; ಇರುವುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಇಲ್ಲದಿರುವುದನ್ನು ತುರುಕುವುದು ಸರ್ವ ಸಾಧಾರಣವಾದ ಅನುಭವ. ಹಾಗಾಗಿ ಇಂತಹ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ವಹಿಸುವುದು ಅಗತ್ಯ. ಹಾಗೆಯೇ ಜನಪದ ಗೀತೆಯೋ, ಕಥೆಯೋ ಸುಲಭವಾಗಿ ಪ್ರಸಾರಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಕಾರ ಯಾರಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸುತ್ತಾನೋ ಅವರಿಂದ ಆ ಪಠ್ಯದ ಪೂರ್ವಾಪರಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಒಬ್ಬ ಆದರ್ಶ ಸಂಗ್ರಹಕಾರ ಸಂಗ್ರಹದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಈ ಕೆಳಗಿನ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿ ದಾಖಲಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಉದಾ : ಒಂದು ಲಾವಣಿಯನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪಠ್ಯದ ಜೊತೆಗೆ ಲಾವಣಿಯ ಹೆಸರು, ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ಸ್ಥಳ ಮತ್ತು ದಿನಾಂಕ, ಸೂಕ್ತ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳನ್ನು ದಾಖಲಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಸಂಗ್ರಹಕಾರ ಸಾಮಾಜಿಕ ನಡವಳಿಗಳು, ಕಟ್ಟುಪಾಡುಗಳಿಗೆ ವಿಶೇಷ ಗಮನ ಕೊಡಬೇಕು. ಆಡಿಯೋ, ಕ್ಯಾಮರಾ, ವೀಡಿಯೋ ಮೊದಲಾದ ಬಹುಮುಖಿ ದಾಖಲೀಕರಣ ಮಾಡಬೇಕು. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಸಂಗ್ರಾಹಕ ನಾವು ಬಯಸಿದ್ದನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಒತ್ತಾಯಿಸದೆ, ವಕ್ತೃಗಳು ಹೇಳಿದ್ದನ್ನು ಕೇಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.'

ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ನಂತರ ಅದನ್ನು ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ವರ್ಗೀಕರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಬಹಳ ಮುಖ್ಯ. ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಜನಪದ ಸಂಗೀತವನ್ನು ಸಂಗೀತ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ, ಜನಪದ ನೃತ್ಯವನ್ನು ನೃತ್ಯ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿ ವರ್ಗೀಕರಿಸುವ ಸಾಮಾನ್ಯ ಕ್ರಮವಿದೆ. ಆದರೆ ಜಾನಪದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ವರ್ಗೀಕರಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ, ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯೊಳಗೆ ಹಾಮಾನಾ ಅವರು ಆರ್.ಆಸ್. ಬಾಗ್ಸ್ ಹಾಗೂ ಸ್ಟಿತ್ ಥಾಮ್ಸ್ ಅವರ ವರ್ಗೀಕರಣವನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸುತ್ತಾರೆ. ಬಾಗ್ಸ್ ಅವರು ಹೇಳುವಂತೆ ಗುಂಪು, ಪಂಗಡ, ಪ್ರಕಾರ, ವರ್ಗ, ವಿಭಾಗ, ಉಪವಿಭಾಗ ಮುಂತಾದ ಆರು ಪದರಗಳನ್ನು; ಸ್ಟಿತ್ ಥಾಮ್ಸ್ ಅವರ ವರ್ಗ ಮತ್ತು ಪ್ರೇರಕಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ಚರ್ಚೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ಲೇಖನದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಜಾನಪದವನ್ನು ಅನ್ಯ ಜ್ಞಾನಶಿಸ್ತುಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಾರೆ. 'ಜಾನಪದವು ಸಂಕೀರ್ಣ ಸ್ವರೂಪದ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರಗಳನ್ನು

ದಾಖಲಿಸುವ ವಿಜ್ಞಾನ ವಿಭಾಗ. ಸಾಹಿತ್ಯಕ ಅಂಶವೊಂದರಿಂದಲೇ ಜಾನಪದದ ಮಹತ್ವವೆಲ್ಲ ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಜಾನಪದವು ಸಾಹಿತ್ಯ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ, ಭಾಷಾ ವಿಜ್ಞಾನ, ಮಾನವ ಶಾಸ್ತ್ರ, ಸಮಾಜಶಾಸ್ತ್ರ, ಇತಿಹಾಸ, ಕಲೆ ಮತ್ತು ಸಂಗೀತದೊಡನೆ ಅಧ್ಯಯನದ ಮೂಲ ಸಾಮಗ್ರಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅನ್ಯ ವಿಷಯಗಳ ನೆರವಿಲ್ಲದೆ ಜಾನಪದ ಅಧ್ಯಯನ ಪೂರ್ಣಗೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ' (ಜಾನಪದ ಸ್ವರೂಪ, ಪುಟ : ೪೯)

ಒಟ್ಟಾರೆ ಹಾಮಾನಾ ಅವರು ಈ ಲೇಖನದ ಮೂಲಕ ಮುಂದಿನ ಕನ್ನಡ ಜಾನಪದ ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆಯಬೇಕಾದ ದಾರಿಗಳನ್ನು ತೋರಿದ್ದಾರೆ.

ಇ. ಜನಪದ ಕಲೆ ಒಂದು ನೋಟ : ಲೇಖನದ ಆರಂಭಕ್ಕೆ ಮನುಷ್ಯ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣಿಗಳ ನಡುವೆ ಇರುವ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾ 'ಕಾಲವನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದು, ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನ ನಡೆಸುವುದು ಮನುಷ್ಯರಿಗೂ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ಸಾಮಾನ್ಯ. ಆದರೆ ಮಾನವ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಂದ ಬೇರೆಯಾಗುವುದು 'ಸಂಸ್ಕೃತಿ'ಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ. ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಇಲ್ಲದ ಎದ್ದು ನಿಲ್ಲುವ ಶಾರೀರಿಕ ಸ್ಥಿತಿ, ಸಂಕೀರ್ಣವಾದ ನರ ಮಂಡಲ ಮತ್ತು ಮೆದುಳು ಮೊದಲಾದ ದೈಹಿಕ ಲಕ್ಷಣಗಳಿಂದ. ಈ ಲಕ್ಷಣಗಳೇ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಲು ಸಹಕರಿಸಿದವು. ಸಾಹಿತ್ಯ, ಕಲೆ ಮನುಷ್ಯನ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸ್ಥಾನ ಪಡೆಯುತ್ತವೆ? ಏನನ್ನು ಮಾಡುತ್ತವೆ? ಎಂಬುದು ನಮಗೆಲ್ಲ ಗೊತ್ತಿದ್ದರೂ ಅದರ ಮೂಲ ಸ್ಥಿತಿ ಹೇಗಿತ್ತು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಈ ಜನಪದ ಕಲೆಗಳು ವಿಚಾರಮಾಡುತ್ತವೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಒಂದು ಜನಪದ ಕಲೆಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಜನಪದ ಸಂಗೀತ ಕಲೆಯ ಮೂಲಕ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಉದಾ : ಜನಪದ ಸಂಗೀತವನ್ನು ಮೂರು ಮಜಲುಗಳಲ್ಲಿ ನೋಡಬಹುದು. ಒಂದು : ಸಂಗೀತದ ಹುಟ್ಟು ಬೆಳವಣಿಗೆ ಇತಿಹಾಸ; ಎರಡು : ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸಂಗೀತದ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾದೇಶಿಕವಾಗಿ ಅದು ಏನನ್ನು ಮಾಡುತ್ತದೆ? ಹೇಗೆ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಪಡೆಯುತ್ತದೆ? ಮೂರು: ಜನಪದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಗೀತದ ಕಲ್ಪನೆ ಏನಿರುತ್ತದೆ? ಸಮುದಾಯ ಸಂಗೀತವನ್ನು ಹೇಗೆ ಪರಿಭಾವಿಸುತ್ತದೆ? ಉಳಿದ ಕಲೆಗಳನ್ನು ನಾವು ಇದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನೋಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಇಂಥ ಮಹತ್ವದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಈ ಕೃತಿಯು ಪ್ರಕಟವಾದ ನಂತರ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಪರಿಣಾಮವನ್ನೇ ಬೀರಿತು ಎನ್ನಬಹುದು. ಜನಪದದ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಈ ಕೃತಿ ನಾಂದಿ ಹಾಡಿತು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಇಂದು ನಾವು ಅನೇಕ ನಿದರ್ಶನಗಳನ್ನು ಕೊಡಬಹುದು. ಇದಕ್ಕೆ ಈ ಮೊದಲೇ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಪ್ರಸ್ತುತ ಕೃತಿಯು ಮರು ಮುದ್ರಣದ ಆವೃತ್ತಿಗಳಿಗೆ ಬರೆದ ಮುನ್ನುಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವತಃ ಲೇಖಕರೇ ತೃಪ್ತಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿ ಹೇಳಿದ ಮಾತುಗಳೆ ಪ್ರಮುಖ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿವೆ.

ಈ. ಕೊನೆ ಮಾತು : ಒಟ್ಟಾರೆ ಹಾಮಾನಾ ಅವರ ಜಾನಪದ ಸ್ವರೂಪ ಕೃತಿ ಹಾಗೂ ಅವರ ಜಾನಪದ ಕೆಲಸಗಳು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಜಾನಪದ ಒಂದು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಶಿಸ್ತಾಗಿ ರೂಪುಗೊಂಡು, ವಿದ್ವಾಂಸರ ಮಧ್ಯೆ, ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಗಂಭೀರ ಅಧ್ಯಯನ ಶಿಸ್ತಾಗಿ ರೂಪುಗೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು. ಹಾಮಾನಾ ಅವರು ಹೇಳಿರುವ ಆಗಬೇಕು ಎಂದು ಆಶಿಸಿದ ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಆಗಬೇಕಿದೆ. ಅವರ ವಿಚಾರಗಳು ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಜನರಿಗೆ ತಲುಪಬೇಕಿದೆ. ಈ ಕೆಲಸ ಆದಷ್ಟು ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಆಗಲಿ ಎಂದು ಆಶಿಸೋಣ.

ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

೧. ಮಾನ (ಹಾಮಾನಾ ಅವರ ಅಭಿನಂದನಾ ಗ್ರಂಥ), ಸಂ: ಎಸ್.ಎಲ್. ಭೈರಪ್ಪ ಮತ್ತು ಜಿ.ಆರ್. ಲಕ್ಷ್ಮಣರಾವ್, ೧೯೯೨, ಗೀತಾ ಬುಕ್ ಹೌಸ್, ಮೈಸೂರು.
೨. ಜಾನಪದ ಕೈಪಿಡಿ, ಪ್ರ.ಸಂ: ಎಚ್.ಜೆ. ಲಕ್ಕಪ್ಪಗೌಡ, ೧೯೯೭, ಕನ್ನಡ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ, ಬೆಂಗಳೂರು.
೩. ಜಾನಪದ ಸ್ವರೂಪ, ಹಾ ಮಾ ನಾಯಕ, ೨೦೧೯(೧೨ ನೇ ಮುದ್ರಣ), ಗೀತಾಂಜಲಿ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಕಾಶನ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ.
೪. ಜಾನಪದ ತಲೆಮಾರು-೨, ಸಂ: ಹಿ.ಶಿ. ರಾಮಚಂದ್ರೇಗೌಡ, ಮತ್ತು ಚಕ್ಕರೆ ಶಿವಶಂಕರ, ೨೦೦೩, ಕರ್ನಾಟಕ ಜಾನಪದ ಯಕ್ಷಗಾನ ಅಕಾಡೆಮಿ, ಬೆಂಗಳೂರು.
೫. ಕನ್ನಡ ವಿಷಯ ವಿಶ್ವಕೋಶ, ಜಾನಪದ, ಪ್ರ.ಸಂ. ಅರವಿಂದ ಮಾಲಗತ್ತಿ, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಮೈಸೂರು, ೨೦೦೬.

೮. ದೇವರಾಜ ಅರಸು : ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಮತ್ತು ಭೂ ರಾಜಕಾರಣ

ಡಾ. ರಶ್ಮಿ ಎಸ್.

ಭಾರತದ ರಾಜಕಾರಣದಲ್ಲಿ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಸಂದರ್ಭ ಅನೇಕ ಏರಿಳಿತ, ತುಮುಲಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು, ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರದ ಕಾಲವಾಗಿತ್ತು. ಇದು ಭಾರತದ ರಾಜಕೀಯ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ಸಮತೋಲನವನ್ನು ಮರು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಿತು. ಮೇಲ್ನೋಟಕ್ಕೆ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದ ಪತನದಂತೆ ತೋರಿದರೂ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನೇ ಭಿನ್ನ ಬಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ವೇಗದಲ್ಲಿ ಬದಲಾಯಿಸುವಷ್ಟು ಶಕ್ತಿಯುತವಾಗಿತ್ತು. ಈ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದವರು ದೇವರಾಜ ಅರಸು. ಕರ್ನಾಟಕದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ೧೯೬೯ ರಿಂದ ೧೯೭೯ರ ಕಾಲಘಟ್ಟವು “ಅರಸು ಯುಗ”ವೆಂದೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಅರಸು ಅವರು ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡ ಪ್ರಬಲ ಮತ್ತು ಪ್ರಭಾವಿ ರಾಜಕಾರಣಿಯಾಗಿದ್ದರು. ರಾಷ್ಟ್ರ ರಾಜಕಾರಣದಲ್ಲೂ ವೇಗವಾಗಿ ಬೆಳೆದು ತಮ್ಮ ಛಾಪು ಮೂಡಿಸಿ, ಅಷ್ಟೇ ವೇಗವಾಗಿ ಕಣ್ಮರೆಯಾದರು. ಆದರೆ ರಾಜ್ಯ ರಾಜಕಾರಣದಲ್ಲಿ ಅವರು ಬರೆದ ಹೊಸ ಭಾಷ್ಯ ಅದರ ದಿಕ್ಕನ್ನೇ ಬದಲಿಸಿ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ರಾಜಕಾರಣಕ್ಕೆ ಒಂದು ತಾತ್ವಿಕ ಚೌಕಟ್ಟನ್ನು ಒದಗಿಸಿತು.

ದೇವರಾಜ ಅರಸು ಅವರ ಆಡಳಿತ ಕುರಿತ ಅಧ್ಯಯನ ಮತ್ತು ಚರ್ಚೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ರಾಜಕಾರಣ ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿದೆ. ಆ ಸಂದರ್ಭದ ರಾಜ್ಯ ರಾಜಕಾರಣವನ್ನು ಮಾತ್ರ ನೋಡುವ ಪರಿ ಅಧಿಕವಾಗಿದೆ. ರಾಷ್ಟ್ರ ರಾಜಕಾರಣದ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಅರಸರ ಆಡಳಿತದ ಪ್ರಮುಖ ಕಾರ್ಯನೀತಿ ಮತ್ತು ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟಾಗಿ ನೋಡುವ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇದೆ. ಈ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಲೇಖನವನ್ನು ಎರಡು ಭಾಗದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ, ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಕಾಲಘಟ್ಟದ ಅರಸು ಅವರ ರಾಜಕಾರಣ ಮತ್ತು ಎರಡನೆಯದಾಗಿ, ೧೯೭೦ರ ದಶಕದ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದ ಭೂ ರಾಜಕಾರಣದ ವಿವಿಧ ನೆಲೆಗಳನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹಾಗೂ ಅಂತಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಿದೆ.

ದೇವರಾಜ ಅರಸು ಮತ್ತು ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿ

ಇಂದಿರಾ ಗಾಂಧಿಯವರ ಆಡಳಿತದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಸಂದರ್ಭವು ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರದ ಕಾಲವಾಗಿತ್ತು. ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿಯ ವಿರುದ್ಧ ಕಂಡುಬಂದ ಪ್ರತಿಭಟನೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದವರ ಪಾತ್ರ ಹಿರಿದು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಮವರ್ಗದ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಮಾಧ್ಯಮಗಳು ಹಾಗೂ ಹೋರಾಟಗಳು ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ‘ಕತ್ತಲ ಯುಗ’ವೆಂದೇ ಕರೆದವು. ಆಗ ಇಂದಿರಾ ಗಾಂಧಿಯವರ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸರ್ಕಾರ ಜಗತ್ತಿನಾದ್ಯಂತ ಕಟುಟೀಕೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿತ್ತು. ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿ ರಾಷ್ಟ್ರದಾದ್ಯಂತ ಪ್ರತಿಭಟನೆಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾದರೂ ಇವು ರಾಜ್ಯದಿಂದ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಭಿನ್ನ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಗೊಂಡಿದೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಾಜ್ಯವೂ

ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿ ವಿರೋಧಿ ಪ್ರತಿಭಟನೆಗಳಿಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸಿದ ರೀತಿ ವಿಭಿನ್ನ ಹಾಗೂ ಅನನ್ಯವೂ ಆಗಿದೆ. ಸಮಕಾಲೀನ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸಿದ್ದ ರಾಜ್ಯ ರಾಜಕೀಯ, ಆರ್ಥಿಕತೆ, ಸಾಮಾಜಿಕತೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಇತರ ಹೋರಾಟಗಳು ಈ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿ ವಿರೋಧಿ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಣಾಯಕ ಪಾತ್ರ ನಿರ್ವಹಿಸಿದೆ. ಇದರ ಪರಿಣಾಮದಿಂದ ರಾಷ್ಟ್ರದುದ್ದಕ್ಕೂ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ರಾಜಕಾರಣದಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವದ ತಿರುವು ಕಂಡುಬಂತು. ಕರ್ನಾಟಕದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯೂ ಇದಕ್ಕಿಂತ ಬೇರೆಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆಗಿನ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದ ಅರಸು ಅವರು “ಪ್ರಜಾತಂತ್ರದ ರಕ್ಷಣೆಯ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಜಾತಂತ್ರವನ್ನು ಅಂತ್ಯಗೊಳಿಸಲು ಹೊರಟ ರಾಷ್ಟ್ರ ರಾಜಕಾರಣದೊಳಗಿರುವ ಹುನ್ನಾರಗಳನ್ನು ಮುರಿಯಲು ಇಂಥ ಕ್ರಮ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ತುರ್ತು ಅಗತ್ಯವಿತ್ತು” ಎಂದು ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಜಾರಿಯನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಆದರೆ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕಷ್ಟ ಬಿಳುಪು ಅಂಶಗಳಿಗಿಂತ ಆ ದಿನಗಳು ಸಾಮಾಜಿಕ ನೆಲೆಗಟ್ಟು ಮತ್ತು ರಾಜಕಾರಣದ ಮೇಲೆ ಗಂಭೀರವಾದ ಪರಿಣಾಮ ಉಂಟುಮಾಡಿದೆ. ೧೯೭೭ರ ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರದಾದ್ಯಂತ ಜನತಾ ಪಕ್ಷ ಮತ್ತು ಅದರ ಒಕ್ಕೂಟದಲ್ಲಿದ್ದ ಪಕ್ಷಗಳು ವಿಜಯ ಸಾಧಿಸಿದರೆ, ಕರ್ನಾಟಕ ಮತ್ತು ಅವಿಭಜಿತ ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪಕ್ಷವೇ ಪುನರ್ ಆಯ್ಕೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಪರಿಣಾಮ ನೇರವಾಗಿ ಚುನಾವಣಾ ಫಲಿತಾಂಶದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಾರದಿದ್ದರೂ ಇಲ್ಲಿನ ರಾಜಕೀಯ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಬೃಹತ್ ಬದಲಾವಣೆಗಳಿಗೆ ನಾಂದಿ ಹಾಡಿತು. ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ನಂತರ ೧೯೭೭ ರಿಂದ ೧೯೮೦ರವರೆಗಿನ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದ ಪಲ್ಲಟಗಳು ಆಸಕ್ತಿಕರವಾಗಿದೆ. ಇವು ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಯೋತ್ತರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವ ಮತ್ತು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ರಾಜಕಾರಣದ ವಿವಿಧ ಸ್ವರೂಪಗಳನ್ನು ತೆರೆದಿಡುವುದು. ಇವುಗಳಿಗೆ ದೇವರಾಜ ಅರಸು ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ರಾಜಕಾರಣ ಗಮನಾರ್ಹ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾರಣವಾದದ್ದು ಈಗ ಇತಿಹಾಸ. ಇಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವ ವ್ಯಕ್ತಿ ದೇವರಾಜ ಅರಸು. ಆ ಸಂದರ್ಭದ ಕರ್ನಾಟಕದ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿ.

* * * *

ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ೧೯೭೦ರ ದಶಕದ ರಾಜಕಾರಣದ ಒಂದು ಭಾಗ ಎಂದು ನೋಡಿದಾಗ ಮಾತ್ರ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದುಬಂದ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ರಾಜಕಾರಣದ ಹಲವು ಒಳಸುಳಿಗಳ ಸ್ವರೂಪದ ವಿಹಂಗಮ ನೋಟ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆ ೧೯೭೪ ರಿಂದ ೧೯೭೭ರವರೆಗೆ ಭಾರತದಾದ್ಯಂತ ನಡೆದ ಚಳವಳಿಗಳು ಕರ್ನಾಟಕವನ್ನು ಪ್ರಭಾವಿಸಿತಾದರೂ ತೀವ್ರವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕವಾಗೂ ಈ ಕಾಲಘಟ್ಟ ಹೆಚ್ಚು ತುಡಿತಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು ಅಂದಿನ ರಾಜಕಾರಣ ಹಾಗೂ ಸಮಾಜವನ್ನು ಪ್ರಭಾವಿಸಿದೆ. ನಾಗರಿಕರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹಾಗೂ ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳಿಗಾಗಿ ರೂಪುಗೊಂಡ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿ ವಿರೋಧಿ ಪ್ರತಿಭಟನೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ ವರ್ಗಗಳೆಂದರೆ ಬುದ್ಧಿಜೀವಿಗಳು ಮತ್ತು ಮಧ್ಯಮವರ್ಗದವರು. ಇವರ ಪೈಕಿ ಬಹುತೇಕ ಜನ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷಗಳು ಮತ್ತು ಸಂಘಟನೆಗಳೊಡನೆ ಸಂಬಂಧ ಹೊಂದಿದ್ದರು. ಅಂದಿನ ಬುದ್ಧಿಜೀವಿಗಳು, ಸಾಹಿತಿಗಳು, ವಕೀಲರು ಮೊದಲಾದವರು ತೀವ್ರವಾಗಿ ಸ್ಪಂದಿಸಿದರಾದರೂ ಜನಸಾಮಾನ್ಯನನ್ನು ತಲುಪುವಲ್ಲಿ ವಿಫಲಗೊಂಡಿತು. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ೧೯೭೦ರ ದಶಕದ ಆರಂಭದಿಂದಲೂ ಕಂಡುಬಂದ ಚಳವಳಿಗಳ ಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ಉದ್ದೇಶಗಳು ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿ ನಂತರದ ಚಳವಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರ ಹೊಂದಿದ್ದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಆಗ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯದ ರಾಜಕಾರಣದ ಹೊಸ ಅಲೆಗಳು ಹರಿದುಬಂದದ್ದು ಈ ಬದಲಾವಣೆಗಳಿಗೆ ಇಂಬು ನೀಡಿತಲ್ಲದೆ, ಅಧಿಕಾರ ವಿಕೇಂದ್ರೀಕರಣಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿತ್ತು.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿ ವಿರೋಧಿ ಪ್ರತಿಭಟನೆಗಳು ತೀವ್ರವಾಗಿರಲಿಲ್ಲವಾದರೂ ರಾಜ್ಯ ರಾಜಕೀಯ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ನೆಲೆಗಟ್ಟಿನ ಮೇಲೆ ಆಳವಾದ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರಿತು. ಜೊತೆಗೆ ಆಗಿನ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದ ಅರಸರು ಹಲವು ಬಾರಿ ತಮ್ಮ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ಹೆಚ್ಚಾಯಿತೆಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದ್ದನ್ನು ಸಹ ಅನೇಕ ರಾಜಕೀಯ ನಾಯಕರು ಹಾಗೂ ನಿಕಟವರ್ತಿಗಳು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಕಾಲದ ಅಕ್ರಮಗಳ ತನಿಖೆಗಾಗಿ ನಿಯಮಿಸಿದ್ದ ಗ್ರೋವರ್ ವರದಿಯು ದೇವರಾಜ ಅರಸರನ್ನು ತಪ್ಪಿತಸ್ಥರೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿ, ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರವನ್ನು ವಜಾಗೊಳಿಸಲು ಸೂಚಿಸಿತ್ತು. ಆದರೆ ಈಗಾಗಲೇ ಮೇಲೆ ಚರ್ಚಿಸಿರುವಂತೆ ೧೯೭೭ರ ಲೋಕಸಭಾ ಚುನಾವಣೆ ಹಾಗೂ ೧೯೭೮ರಲ್ಲಿ ನಡೆದ ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಸಭಾ ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಬಹುಮತ ಪಡೆಯಿತು. ಅಲ್ಲದೇ ೧೯೭೮ರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮತಿ ಇಂದಿರಾ ಗಾಂಧಿಯವರು ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಂತರ ಲೋಕಸಭಾ ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಆರಿಸಿಬಂದರು. ಇಲ್ಲಿಂದ ಆಚೆಗೆ ಅರಸರು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ರಾಜಕಾರಣದಲ್ಲಿ ಮೇಲ್ಮುಖ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿ, ಅಷ್ಟೇ ವೇಗವಾಗಿ ಇಳಿಯುತ್ತಾರೆ. ಜೊತೆಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರ ರಾಜಕಾರಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರಬಲವಾಗಿ ಕಂಡುಬಂದರೂ ಪ್ರಾದೇಶಿಕವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಪಕ್ಷದಲ್ಲೇ ಬೇರು ಶಿಥಿಲವಾಗುತ್ತಾ ಸಾಗುತ್ತದೆ. ಶ್ರೀಮತಿ ಇಂದಿರಾ ಗಾಂಧಿ ಅವರೊಡನಿರುವ ವಿರೋಧ ಬಹಿರಂಗವಾಗಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ನಂತರ ೧೯೭೯ರ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಅರಸರು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ನಿಂದ ಹೊರಬರುತ್ತಾರೆ. ೧೯೮೦ರ ಲೋಕಸಭಾ ಚುನಾವಣೆಯ ನಂತರ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪಕ್ಷ ಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರಾದರೂ ಅವರ ಅಕಾಲಿಕ ಮರಣ ಅದಕ್ಕೆ ಭದ್ರ ಬುನಾದಿ ಹಾಕಿಗೊಡಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ೧೯೮೩ರಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಬಂದ ಮೊದಲ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ನೇತರ ಸರ್ಕಾರದ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಅರಸರು ಆರಂಭಿಸಿದ್ದ ಪಕ್ಷದ ಪಾತ್ರ ಅನನ್ಯವಾದುದಾಗಿದೆ. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಅಂಶವೆಂದರೆ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಜಾರಿ ಹಾಗೂ ವಿರೋಧಿ ಪ್ರತಿಭಟನೆಗಳ ಕೇಂದ್ರವನ್ನು “ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವ ಮತ್ತು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ರಕ್ಷಣೆ”. ಹಾಗೆ ನೋಡಿದರೆ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವವು ಮೌಲ್ಯ, ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮತ್ತು ಆಚರಣೆ ಎಂಬ ಮೂರು ಹಂತಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಇವುಗಳ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಮತ್ತು ಗ್ರಹಿಕೆಗಳಲ್ಲಿನ ಭಿನ್ನತೆಯು ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಅವಧಿಯ ಪ್ರತಿಭಟನೆಯ ಸ್ವರೂಪ ಹಾಗೂ ನಂತರದ ರಾಜಕೀಯ ಬೆಳವಣಿಗೆಗಳ ಮೇಲೆ ಬೀರಿರುವ ಪರಿಣಾಮ ಅಪಾರ. ಸಮಕಾಲೀನ ರಾಜ್ಯ ರಾಜಕಾರಣದಲ್ಲಿ ಇದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತ ಅಧಿಕಾರವು ಕೆಲವೇ ಸೀಮಿತ ಜಾತಿಗಳ ಜನರಿಂದ ವಿಶಾಲವಾದ ಕೆಳ ಜಾತಿ ಸಮುದಾಯಗಳಿಗೆ ಹರಡಿರುವುದು ಗೋಚರವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಧಿಕಾರದ ವಿಕೇಂದ್ರೀಕರಣ ಪ್ರಾದೇಶಿಕವಾಗಿ ಬೃಹತ್ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ನಡೆಯಿತು. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ೧೯೭೪ರ ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ ಕಾಯ್ದೆ ಮತ್ತು ಅಂದಿನ ರಾಜಕಾರಣದ ವಿಮರ್ಶಾತ್ಮಕ ನೋಟದ ಅಗತ್ಯವಿದೆ.

ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜಕಾರಣ ಮತ್ತು ೧೯೭೪ರ ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ ಕಾಯ್ದೆ

೧೯೭೦ರ ದಶಕದ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಲೋಕನ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದ ಭೂ ರಾಜಕಾರಣದ ಎಳೆಗಳನ್ನು ಎಳೆ ಎಳೆಯಾಗಿ ಬಿಡಿಸಿಡುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ರಾಜಕಾರಣ ಹಾಗೂ ಸಮಾಜವನ್ನು ಅಪರಿಮಿತವಾಗಿ ಪ್ರಭಾವಿಸಿದ ಅಂಶಗಳೆಂದರೆ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಪೂರ್ವ ಮತ್ತು ನಂತರದಲ್ಲಿ ತಂದಂತಹ ಕಾಯ್ದೆಗಳಾಗಿವೆ. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ೧೯೭೪ರ ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ ಕಾಯ್ದೆ ಮತ್ತು ೧೯೭೮ರ ಹಾವನೂರು ವರದಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿದೆ. ೧೯೭೪ರ ಭೂ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಕಾಯ್ದೆಯಂತೆ ನೋಡದೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನಂತರದ ಭೂ ಹೋರಾಟ ಹಾಗೂ ರಾಜಕಾರಣದ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ನೋಡುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿದೆ. ೧೯೭೧ರಲ್ಲಿ ಇಂದಿರಾ ಗಾಂಧಿ ನೇತೃತ್ವದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪಕ್ಷ ಗರೀಬಿ ಹರಾವ್ ಘೋಷಣೆಯೊಂದಿಗೆ ಜಯಭೇರಿ ಬಾರಿಸಿತ್ತು. ಜೊತೆಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ

ಪೂರ್ವದಿಂದಲೂ ಇದ್ದ ಭೂ ಮಾಲೀಕತ್ವದ ಹೋರಾಟಗಳನ್ನು ಗಣನೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ರಾಷ್ಟ್ರಾದ್ಯಂತ ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ ಕಾಯ್ದೆ ಜಾರಿಗೆ ತರುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿತ್ತು. ಇದರ ಅಂಗವಾಗಿ ೧೯೭೨ರಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ಎಲ್ಲ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೂ ಭೂ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ನು ಅವಶ್ಯಕತೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಜಾರಿಗೆ ತರಲು ಅವಕಾಶ ನೀಡಿತ್ತು. ಹಲವಾರು ಕಾರಣಗಳಿಂದ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬಹುತೇಕ ರಾಜ್ಯಗಳು ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರಲಿಲ್ಲ. ಭೂ ದಾನ ಚಳವಳಿ ಹಾಗೂ ಜಿ.ಪಿಯ ದಟ್ಟ ಪ್ರಭಾವವಿದ್ದ ಬಿಹಾರದಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ನು ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಅರಸು ಅವರ ಸರ್ಕಾರ ೧೯೭೪ರಲ್ಲಿ ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಿತು. ಈ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಎರಡು ಅಂಶಗಳನ್ನು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಪ್ರಥಮವಾಗಿ, ಈ ಕಾಯ್ದೆ ೧೯೭೨ರ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ನಿರ್ದೇಶನದ ಮೇರೆಗೆ ರೂಪುಗೊಂಡಿತು. ದ್ವಿತೀಯವಾಗಿ, ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಂದ ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ ಕಾಯ್ದೆಗಳ ಅತ್ಯಂತ ಸುಧಾರಿತ ಹಾಗೂ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಕ ರೂಪವಾಗಿತ್ತು.

* * * *

೧೯೭೪ರಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಬಹುಭಾಗದಲ್ಲಿ ಜಯಪ್ರಕಾಶ್ ನಾರಾಯಣರ ಚಳವಳಿ ಮುಗಿಲು ಮುಟ್ಟಿತ್ತು. ಆಗ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ಕಂಡುಬಂದ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಾತ್ರ. ಆದರೆ ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಸಮಾಜವಾದಿಗಳ ಯುವಜನ ಸಭಾ, ಸಾಹಿತಿಗಳ ಒಕ್ಕೂಟ, ಜಾತಿ ವಿನಾಶ ಚಳವಳಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿದ್ದವು. ಇವೆಲ್ಲವೂ ಅಕ್ಷರಸ್ಥ ಮೇಲ್ ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸಮಾಜವಾದಿ ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯವರ ಬೆಂಬಲ ಪಡೆದಿತ್ತು. ಆರಂಭದಿಂದಲೂ ಭಾರತದ ಇತರ ಪ್ರದೇಶಗಳಂತೆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ ಕಾಯ್ದೆಗಾಗಿ ದನಿ ಎತ್ತುತ್ತಿದ್ದವರು ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟರು ಮತ್ತು ಸಮಾಜವಾದಿಗಳೇ ಆಗಿದ್ದರು. ೧೯೭೪ರ ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ ಕಾಯ್ದೆ ಜಾರಿಯಾದಾಗ ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬಣ ಆಡಳಿತ ಪಕ್ಷದೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿ ಸರ್ಕಾರದಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಯಾಗಿತ್ತು. ಹಾಗೆ ಈ ಕಾಯ್ದೆ ಜಾರಿಯಾದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿದ್ದ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯಾದ ದೇವರಾಜ ಅರಸು ಅವರನ್ನು ಮುಂದೆ 'ಐಕಾನ್' ಆಗಿ ಗುರುತಿಸುವಲ್ಲಿ ಈ ಕಾಯ್ದೆ ಪ್ರಮುಖ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅರಸರನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸುವಾಗ ಪ್ರಸ್ತುತದಲ್ಲಿಯೂ ಕೆಲವು ವೈಯಕ್ತಿಕ ಜೀವನದ ವಿಷಯಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಸಾಧನೆಗಳ ಸರದಾರ, ಪರಿವರ್ತನೆಯ ಹರಿಕಾರ, ಧೀಮಂತ ನಾಯಕ, ಭೂ ಸುಧಾರಣೆಯ ಪಿತಾಮಹ ಎಂದೆಲ್ಲ ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

೧೯೭೪ರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಭೂ ಸುಧಾರಣೆ ಕುರಿತಂತೆ ಎರಡು ರೀತಿಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಮೊದಲನೆಯದು, ಕರ್ನಾಟಕ ಕಂಡ ಅತ್ಯಂತ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ ಕಾಯ್ದೆ. ಎರಡನೆಯದು, ಕಾಯ್ದೆ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿಯಾದರೂ ಕಂಡುಬರುವಷ್ಟು ಉತ್ತಮವಾಗಿ ಜಾರಿಯಾಗಿಲ್ಲ. ದೇಶದಲ್ಲಿದ್ದ ಆಗಿನ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ರಾಜ್ಯಗಳೊಡನೆ ಹೋಲಿಸಿದರೆ ಕರ್ನಾಟಕದ ಭೂ ಸುಧಾರಣೆಯನ್ನು ಉತ್ತಮ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದಷ್ಟೇ. ಆದರೆ ಭಾರತದ ಭೂ ಸುಧಾರಣೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಚರ್ಚಿಸಿರುವ ಪ್ರಮುಖ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಲೇಖನಗಳಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಭೂ ಸುಧಾರಣೆಯ ಪ್ರಸ್ತಾಪ ಅತ್ಯಂತ ಕಡಿಮೆ ಇದೆ. ಆದರೂ ಇದು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಅಂದಿನ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ರಾಜಕಾರಣವನ್ನು ತೀವ್ರವಾಗಿ ಪ್ರಭಾವಿಸಿತ್ತು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕುವಂತಿಲ್ಲ. ಜೊತೆಗೆ ಒಂದೇ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿದ್ದ ಸಮಕಾಲೀನ ಕರ್ನಾಟಕದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸರ್ಕಾರ ಮತ್ತು ಆ ಸಮಯದ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯಾದ ಅರಸುವನ್ನು ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾದ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತ ಸಾಗುವುದು ವಿಶೇಷ.

ಭೂ ಸುಧಾರಣೆ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಅರಸು ಆಡಳಿತ ಕಾಲದ ಚಿಂತನೆ ಹಾಗೂ ಅದು ಅರಸು ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ರೂಪಿಸಿದ್ದು ಅನೇಕ ವಿದ್ವಾಂಸರನ್ನು ಸೆಳೆದಿದೆ. ಆ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ಗಮನಿಸುವುದಾದರೆ ಅರಸು ಆಡಳಿತ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ ಕಾರ್ಯನೀತಿಯಾಗಿ ಎರಡು ರೀತಿಯ ಅಂಶಗಳಿಗೆ ಒತ್ತು ಹೆಚ್ಚಿತ್ತು. ಮೊದಲನೆಯದು, ಬಡತನದ ಸಮಸ್ಯೆ. ಎರಡನೆಯದು, ಬಡತನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಾಗಿವೆ. ನಿಧಾನವಾಗಿ ಇವು ಕರ್ನಾಟಕದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂರಚನಾ ವಿನ್ಯಾಸದ ಬದಲಾವಣೆಯ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದಂತಹವುಗಳು. ಅಂದಿನ ರಾಷ್ಟ್ರ ರಾಜಕಾರಣವನ್ನು ಗಮನಿಸುವುದಾದರೆ ಬಡತನ ಮತ್ತು ಬಡತನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳೇ ೧೯೭೧ರ ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರವಹಿಸಿದ್ದವು. ೧೯೭೨ರಲ್ಲಿ ಬಂದ ಭೂ ಕಾಯ್ದೆಯಲ್ಲದೇ, ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಜಾರಿ ಕಾಲದ ೨೦ ಅಂಶಗಳ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿಯೂ ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ ಕಾಯ್ದೆ ಒಂದಂಶವಾಗಿತ್ತು. ಈ ನೀತಿಗಳ ದಟ್ಟ ಛಾಯೆಯನ್ನು ಅರಸರ ಆಡಳಿತ ನೀತಿಯಲ್ಲೂ ಕಾಣಬಹುದು. ಹಾಗೆ ಸಮಕಾಲೀನವಾಗಿ ೧೯೭೪ರ ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ ಕಾಯ್ದೆ ಮತ್ತು ೨೦ ಅಂಶಗಳ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟೂ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ಜಾರಿಗೆ ತಂದ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿ ದೇವರಾಜ ಅರಸು ಎಂಬ ಅಭಿಮತವನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸುವಂತಿಲ್ಲ.

೧೯೭೫ರಲ್ಲಿ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಜಾರಿಗೊಂಡ ನಂತರ ಅದೇ ವರ್ಷ ಜುಲೈ ೧ ರಂದು ೨೦ ಅಂಶಗಳ ಆರ್ಥಿಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರಲಾಯಿತು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ನಾಲ್ಕು ಅಂಶಗಳು ಮುಖ್ಯವಾಗಿದ್ದವು. ಅವುಗಳೆಂದರೆ, ಭೂ ಮಿತಿ ಕಾಯ್ದೆ ಜಾರಿ, ಜೀತ ಕಾರ್ಮಿಕರ ವಿಮುಕ್ತಿ, ವಸ್ತುಗಳ ಕಳ್ಳ ಸಾಗಾಣೆ ಮತ್ತು ತೆರಿಗೆ ಕಳ್ಳತನ ಹಾಗೂ ಅಗತ್ಯ ವಸ್ತುಗಳ ಬೆಲೆಯನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಣ ಹಾಗೂ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ವಿತರಣಾ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಉತ್ತಮಗೊಳಿಸುವುದಾಗಿತ್ತು. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿದ್ದ ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು ಬಡತನವನ್ನು ನಿರ್ಮೂಲನೆಗೊಳಿಸಲು ಹಾಗೂ ಬಡವರ ಆರ್ಥಿಕ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಉತ್ತಮಗೊಳಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಕೂಡಿತ್ತು. ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ದೆಹಲಿ ಮೊದಲಾದ ಮಹಾನಗರಗಳಲ್ಲಿ 'ಆರ್ಥಿಕ ಕಾನೂನುಬಾಹಿರ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ತೀವ್ರವಾದ ದಂಡನೆಯನ್ನು ತರುವುವು' ಎಂಬಂಥ ಘೋಷಣೆ ೨೦ ಅಂಶಗಳ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಆರ್ಥಿಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವಾದರೂ ಆ ಸಂದರ್ಭದ ರಾಜಕೀಯ ಹಿಶಾಸಕ್ತಿಗಳು ತೆರೆಮರೆಯಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಹಾಗಾಗಿ ಇದು ಆಗ ಅತ್ಯಂತ ತೀವ್ರವಾಗಿ ಟೀಕೆಗೊಳಗಾದ ಆರ್ಥಿಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವಾಗಿ ಸಮಾಪ್ತವಾಯಿತು. ಮೇಲಿನ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ೧೯೭೬ರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಪೊಲೀಸ್ ವಾರ್ಷಿಕದಲ್ಲಿ ೨೦ ಅಂಶಗಳ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಜಾರಿಗೊಳಿಸಿದ ಹಾಗೂ ಇಲಾಖೆಯ ಸಾಧನೆಗಳ ಸುದೀರ್ಘ ವಿವರವಿದೆ. ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳ ಜಾರಿಗೆ ಪೊಲೀಸ್ ಇಲಾಖೆಯು ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸಹಕಾರ ನೀಡಿದೆ ಎಂದು ದಾಖಲಿಸಿದೆ. ಇದು ಕೇವಲ ಆರ್ಥಿಕ ಸುಧಾರಣೆಯ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಜಾರಿಯಾಗಿತ್ತೆ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಮುಂದಿಡುತ್ತದೆ. ಹಾಗಾಗೇ ಇಷ್ಟು ಅಂಶಗಳ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವು ಹಲವು ಉತ್ತಮ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರೂ ಸಮಾಜದ ಕೆಲವು ವರ್ಗಗಳಿಂದ ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಯಿತು. ಅಂದಿನ ರಾಜಕಾರಣದಲ್ಲಿ ಸಕ್ರಿಯರಾಗಿದ್ದ ಹಲವರಿಗೆ ಇದೊಂದು ನೀರಸ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಎನಿಸಿದರೆ, ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರಿಗೆ ರಾಜಕೀಯ ವಿರೋಧಿಗಳನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಲು ರಾಜಕೀಯ ಅಸ್ತ್ರ ಎನಿಸಿತ್ತು. ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ವಸ್ತುಗಳ ಬೆಲೆ ಇಳಿದರೂ ನಂತರ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದದ್ದಕ್ಕಿಂತ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಏರಿತು. ಕರ್ನಾಟಕದ ರಾಜಕಾರಣದಲ್ಲಿ ಇದು ದೇವರಾಜ ಅರಸು ಅವರಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ತಂದಿತು. ಹಾಗೆ ೨೦ ಅಂಶಗಳ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸರ್ಕಾರ ಇದ್ದ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅತಿ ಹೆಚ್ಚು ಉತ್ತಮವಾಗಿ ಜಾರಿಗೆ ತಂದ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಸಹ ಅರಸರಿಗೆ ನೀಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಜೊತೆಗೆ ಇಷ್ಟು ಅಂಶಗಳಲ್ಲಿನ ಬಹುತೇಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು ಅರಸು ಜಾರಿಗೆ ತಂದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಳಕಳಿಯ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳೆಂಬಂತೆ ಜನಮನದಲ್ಲಿ ಉಳಿದುಕೊಂಡು

ಬಂದಿವೆ. ೧೯೭೨ರ ಕಾಯ್ದೆಯ ಜೊತೆಗೆ ಈ ೨೦ ಅಂಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಭೂ ಸುಧಾರಣೆ ಜಾರಿಗೊಳಿಸಲು ಒತ್ತು ನೀಡಿದ್ದು ಗಮನಾರ್ಹ. ಇದು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಅರಸು ಅವರು ಜಾರಿಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಭೂ ಸುಧಾರಣೆ ಕಾಯ್ದೆಯ ಮೇಲೆ ಬೀರಿದ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದು ಕಷ್ಟಕರವಾಗಿದೆ.

ಈ ಕೆಳಗಿನ ವ್ಯಂಗ್ಯಚಿತ್ರವು ೨೦ ಅಂಶಗಳ ಕುರಿತಂತೆ ಸರ್ಕಾರದ ಕ್ರಮವನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಲೇಖನದ ನಡುವೆ ಇದ್ದದ್ದು ಎಂಬುದು ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಅರಸರು ಕಾಳಿಂಗ ಮರ್ದನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇನ್ನೆರಡು ಚಿತ್ರಗಳು ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಹಾಗೂ ನಂತರದಲ್ಲಿ ೨೦ ಅಂಶಗಳ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದ ಸಂದರ್ಭದ್ದು. ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ಪರಿಣಾಮ ಆಂತರಿಕ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಪ್ರಭಾವ ೧೯೭೭ರ ಲೋಕಸಭಾ ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚು ಪರಿಣಾಮ ಬೀರಲಿಲ್ಲ. ಬದಲಿಗೆ ಆಡಳಿತ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಿತು ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಮತ್ತು ಅವರ ಸಮಕಾಲೀನ ರಾಜಕಾರಣಿಗಳು ಒತ್ತು ನೀಡುವುದನ್ನು ನೋಡಬಹುದು. ಇದು ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ ಕಾಯ್ದೆ ಪ್ರಗತಿಪರ ರಾಜಕಾರಣದ ಭಾಗವಷ್ಟೇ ಎಂಬ ಅನುಮಾನವನ್ನು ಹುಟ್ಟುಹಾಕುತ್ತದೆ.

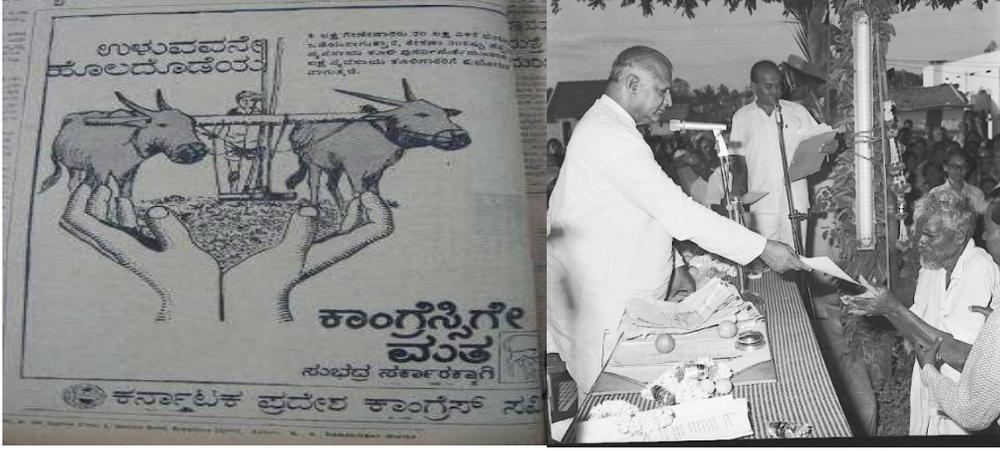

ಸುಧಾ : ೧೯೭೬ ಜುಲೈ ೪, ಕನ್ನಡಪ್ರಭ : ೧೯೭೫ ನವೆಂಬರ್ ೭ ಮತ್ತು ಡೆಕ್ಕನ್ ಹೆರಾಲ್ಡ್ : ೭೭ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ ೨.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಭೂ ಸುಧಾರಣೆ ಕಾರ್ಯಗತಗೊಂಡ ಸನ್ನಿವೇಶ, ಅಂದಿನ ರಾಜಕಾರಣ ಹಾಗೂ ದೇವರಾಜ ಅರಸು ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು ಮತ್ತು ಅದರ ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟಾಗಿ ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಪ್ರಗತಿಪರ ರಾಜಕಾರಣಕ್ಕಿಂತ ಭಿನ್ನವಾದ ನೋಟವೊಂದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. 'ಭೂ ಸುಧಾರಣೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಅರಸು ಅವರ ನಿಲುವನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿದರೆ ಅವರು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಅನುಕೂಲಸಿಂಧು ತತ್ವದ ವ್ಯವಹಾರ ಜ್ಞಾನಿಯೆಂಬಂತೆ ತೋರುತ್ತಾರೆಯೇ ಹೊರತು ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಮೂಲಭೂತವಾಗಿ ಪರ್ಯಾಲೋಚಿಸಿ ಅದರ ಮೇಲೆ ಕಾರ್ಯನೀತಿಯನ್ನು ರೂಪಿಸಿದವರಾಗಿ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ' ಎಂದು ಸಹ ಹಲವು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಅರಸರನ್ನು ವಿಮರ್ಶಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗೇ ಈ ಮುಂದಿನ ವಿಚಾರಧಾರೆಯು ಸಹ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. 'ಭೂ ಮಂಡಳಿಯ ೬೦ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ತೀರ್ಮಾನಗಳು ಗೇಣಿದಾರರ ಪರವಾಗಿ ಆಗಿವೆ. ಆದರೆ ಈ ಸುಧಾರಣೆ ಭೂ ಹೀನರಿಗೆ ಲಾಭದಾಯಕವಾಗಲೇ ಇಲ್ಲ ಮತ್ತು ಅರಸರ ಇಚ್ಛೆಯೂ ಇದಾಗಿತ್ತೋ ಇಲ್ಲವೋ ಹೇಳಲಿಕ್ಕಾಗದು'. ಈ ಕೆಳಗಿನ ಜಾಹೀರಾತು ಸಹ ಮೇಲಿನ ವಾದಕ್ಕೆ ಪುಷ್ಟಿ ನೀಡುತ್ತದೆ. ೧೯೭೭ರ ಚುನಾವಣೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿನ ಆಡಳಿತಾವಧಿಯಲ್ಲಿನ ಜನಪ್ರಿಯ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವುದಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ ಕಾಯ್ದೆಯ ಯಶಸ್ವಿ ಜಾರಿಗೊಳಿಸಲು, ಆ ಮೂಲಕ ಆಗುವ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಒತ್ತಿ ಸಾರಲಾಗಿದೆ. ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿರುವ ಅರಸು ಅವರು ಭೂ ಸುಧಾರಣೆ ಕಾಯ್ದೆಯ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಫಲಾನುಭವಿಯೊಬ್ಬರಿಗೆ ಖಾತೆ ವಿತರಿಸುತ್ತಿರುವ ಚಿತ್ರ.

೬೪ / ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ನಾಟಕ - ಸಂಪುಟ ೯೮-೧೦೧ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಚಿಕೆ ೩೬೮-೩೭೧

ಕಾಯ್ದೆಯ ಯಶಸ್ಸನ್ನು ಹಲವಾರು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬಿಂಬಿಸುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ಅಂದಿನ ಸರ್ಕಾರ ಕೈಗೊಂಡಿತ್ತು. 'ಇವೆಲ್ಲವೂ ಅರಸು ಆಡಳಿತ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಯಾದ ಭೂ ಸುಧಾರಣೆಯ ಯಶಸ್ಸಿನ ವೈಭವೀಕರಣಗೊಳಿಸಿ ವಿವರಿಸುವ ವರ್ಗಗಳ ಪ್ರಮೇಯವನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತದೆ.

ಕನ್ನಡಪ್ರಭ : ಮಾರ್ಚ್ ೪, ೧೯೭೭

ವಾರ್ತಾ ಇಲಾಖೆ : ೨೫-ಜುಲೈ-೧೯೭೭

* * * *

ಕರ್ನಾಟಕದ ಭೂ ಸುಧಾರಣೆ ಕಾಯ್ದೆ ಜಾರಿ ಬಂದ ಹಿಂದಿನ ಅಂಶಗಳನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ರಾಜಕಾರಣವನ್ನು ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಗಮನಿಸುವುದು ಒಳಿತು. ೧೯೬೦ರ ದಶಕದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದ ನಕ್ಸಲ್ ಹೋರಾಟಗಳು ಭೂಮಿಯ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನೇ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿಸಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ಹಾಗೇ ೧೯೬೭ರ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪಕ್ಷ ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳತೊಡಗಿದ್ದದ್ದು ಮತ್ತು ವಿಭಜನೆಯ ನಂತರ ಆಡಳಿತ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪಕ್ಷದ ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಪ್ರಶ್ನೆಯು ಮುಖ್ಯವಾಗಿದ್ದಂತಹ ಸಂದರ್ಭ. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಉಳುವವನಿಗೆ ಹೊಲ, ಗರೀಬಿ ಹಠಾವೋ ಎಂಬ ಘೋಷಣೆಗಳು ೧೯೭೧ರ ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಇಂದಿರಾ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಪ್ರಣಾಳಿಕೆಯ ಜೀವಾಳಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು. ೧೯೭೨ರಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರವು ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ ಕಾಯ್ದೆಯ ಮೂಲಕ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳಿಗೆ ಅವುಗಳ ಅಗತ್ಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರಲು ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಲಾಯಿತು. ಇದಕ್ಕಿಂತ ಸ್ವಲ್ಪ ಮೊದಲೇ ನೆರೆಯ ಕೇರಳ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ೧೯೬೯ರಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿಯಾದ ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ನು ಇ.ಎಂ.ಎಸ್ ನಂಬೂದರಿಪಾಡ್ ಸರ್ಕಾರ ಜಾರಿಗೆ ತಂದಿತ್ತು. ಇದು ೧೯೭೦ರ ಕಾಯ್ದೆ ಎಂದೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಈ ಕಾಯ್ದೆಯು ಪ್ಲಾಂಟೇಷನ್ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದೆಲ್ಲ ಕೃಷಿ ಭೂಮಿಯು ಕಾಯ್ದೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಇದರ ಪ್ರಭಾವವು ಕೂಡ ಅಂದಿನ ಸರ್ಕಾರ ಹಾಗೂ ಇಲ್ಲಿದ್ದ ಉಳುವವನಿಗೆ ಭೂಮಿಗಾಗಿ ಹೋರಾಡುತ್ತಿದ್ದವರ ಮೇಲೆ ಅಪಾರವಾದ ಪರಿಣಾಮ ಉಂಟುಮಾಡಿತ್ತು.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಭೂ ಸುಧಾರಣೆ ಕುರಿತಂತೆ ಚಿಂತನೆಗಳು, ಚರ್ಚೆ ಮತ್ತು ಹೋರಾಟಗಳು ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವಿಚಾರಧಾರೆಗಳಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತವಾಗಿದೆ. ೧೯೭೪ರ ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರುವಲ್ಲಿಯೂ ಇದರ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಸಮಕಾಲೀನವಾಗಿದ್ದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸರ್ಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ

ಸರ್ಕಾರವು ಅತ್ಯಂತ ಹೆಚ್ಚು ಉತ್ತಮವಾಗಿ ಭೂ ಸುಧಾರಣೆಯನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದಿದೆ ಎಂಬ ಅಭಿಮತದ ಕುರಿತು ಈಗಾಗಲೇ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ 'ಕೇಂದ್ರವು ಕಾಳಜಿ ತೋರಿಸಿದ ತಕ್ಷಣ ರಾಜ್ಯದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ನ (ಆರ್) ಎಲ್ಲ ಘಟಕಗಳು ಹಾಗೂ ಎಲ್ಲ ಮುಖ್ಯ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಭೂ ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಲು ಮುಂದಾಗಲಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ನಾಯಕತ್ವ ಭೂ ಸುಧಾರಣೆಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಆಸಕ್ತಿ ತೋರಿಸಿತು ಎಂಬುದು ವಿವಾದಾಸ್ಪದ ಅಂಶ. ಇದಕ್ಕಿಂತ ಮುಖ್ಯವಾದುದ್ದೇನೆಂದರೆ, ಮೇಲ್ವರ್ಗದ ಭೂ ಮಾಲೀಕರ ಬೆಂಬಲ ಪಡೆದಿದ್ದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ನೊಂದಿಗೆ (ಓ) ಸೇನಾಟದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ಗೆ (ಆರ್) ಪ್ರತ್ಯೇಕ ರಾಜಕೀಯ ಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಬೆಳೆಯಲು ಗ್ರಾಮೀಣ ಜನತೆಯ ಬೆಂಬಲ ಗಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅಗತ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಕರ್ನಾಟಕದ ಅಸಂತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿ ಅದನ್ನು ಭೂ ಸುಧಾರಣೆಗಳ ಮೂಲಕ ಶಮನಗೊಳಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಿದ ದೇವರಾಜ ಅರಸು ಚಾಣಾಕ್ಷತನವನ್ನು ಇದರಿಂದ ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಂಡರೆ ಅರಸು ಅವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಗೆ ಬಂದ ಭೂ ಸುಧಾರಣೆಗಳ ಮಿತಿ ಹಾಗೂ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳು ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತವೆ ಎಂಬ ಹೇಳಿಕೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಿದೆ. ಇದು ಭೂ ಸುಧಾರಣೆ ಜಾರಿಯ ಅಗತ್ಯ, ಪಕ್ಷ, ರಾಜಕಾರಣಿಯ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಆಲೋಚನೆಗಳು ಮೂರೂ ಕಾಯ್ದೆ ಜಾರಿಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ವಹಿಸುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಹಂತ ಹಂತವಾಗಿ ವಿವರಿಸುತ್ತಿದೆ. ಈ ಕೆಳಗಿನ ವ್ಯಂಗ್ಯಚಿತ್ರಗಳು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿದ್ದ ೧೯೭೪ರ ಭೂ ಸುಧಾರಣೆಯನ್ನು ಕುರಿತದ್ದಾಗಿದೆ. ಮೊದಲನೆಯದು, ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಕಾಲದ್ದು. ಕಾಯ್ದೆಯಿಂದ ಅರಸು ವರ್ಚಸ್ಸು ಹೆಚ್ಚಿರುವುದು ಮೇಲ್ನೋಟಕ್ಕೆ ಗೋಚರವಾಗುತ್ತದೆ. ಜೊತೆಗೆ ರೈತರಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾದಂತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಎರಡನೆಯದು, ೧೯೮೨ರಲ್ಲಿ ಭೂ ಸುಧಾರಣೆಯನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಲು ಭೂ ನ್ಯಾಯ ಮಂಡಳಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕುರಿತ ವ್ಯಂಗ್ಯಚಿತ್ರ. ಇದರಲ್ಲಿ ಜನಸಾಮಾನ್ಯ ಹಾಗೂ ಭೂ ನ್ಯಾಯ ಮಂಡಳಿಯಲ್ಲಿರುವ ಆಡಳಿತಶಾಹಿ ಜೊತೆ ಇರುವ ಅಂತರವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಇದು ೧೯೭೪ರ ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ ಕಾಯ್ದೆ ಆ ಹೊತ್ತಿಗೆ ವಿಫಲವಾಗಿತ್ತು ಎಂದು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಜೊತೆಗೆ ಇಲ್ಲಿಂದ ಆಚೆಗೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಭೂ ಸುಧಾರಣೆ ಕಾಯ್ದೆಗಳು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಅರಸು ಅವರು ೧೯೭೯ರಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪಕ್ಷದಿಂದ ಉಚ್ಚಾಟಿತರಾದ ನಂತರ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ನೆನೆಗುದಿಗೆ ಬಿದ್ದಿತು. ಇದು ೧೯೭೪ರಲ್ಲಿ ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ ಕಾಯ್ದೆ ಜಾರಿಗೆ ತರುವಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪಕ್ಷದ ಇಚ್ಛಾಶಕ್ತಿಗಿಂತ ಅರಸರ ಇಚ್ಛಾಶಕ್ತಿ ತೀವ್ರವಾಗಿತ್ತೇನೋ ಎಂಬ ಅನುಮಾನವನ್ನು ಹುಟ್ಟುಹಾಕುತ್ತದೆ.

ಸುಧಾ ಸಮೀಕ್ಷೆ, ೧೯೭೬, ಪ್ರಗತಿ ಪಥದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ, ಪುಟ-೮

ಸುಧಾ, ಜನವರಿ ೧೯೮೨.

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಭೂ ಸುಧಾರಣೆ ಹಿನ್ನೆಲೆಯ ಕಾಯ್ದೆಗಳು ಜಾರಿಯಾಗಿರುವ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಬಹುತೇಕ ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟ್ ಪಕ್ಷಗಳು ಬಲವಾಗಿದ್ದ, ಇಲ್ಲವೇ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿದ್ದ ರಾಜ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ನಕ್ಸಲ್ ಹೋರಾಟಗಳಿದ್ದ ಪ್ರದೇಶಗಳು. ಆದರೆ ಅಂದಿನ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟ್ ಪಕ್ಷಗಳಾಗಲಿ, ನಕ್ಸಲಿಸಂ ಆಗಲಿ ಪ್ರಬಲವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೇ ಭೂ ಸುಧಾರಣೆ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಯ್ದೆ ಜಾರಿಯ ಕುರಿತು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಹೋರಾಟಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾದರೂ ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಬಲ ಹೋರಾಟಗಳು ನಡೆದಿರಲಿಲ್ಲ. ಸದನದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಸಲ ಭೂ ಸುಧಾರಣೆ ಕುರಿತ ಚರ್ಚೆಗಳು ನಡೆದಿದ್ದರೂ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುವಿಕೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಚದುರಿದಂತೆ ಕೆಲವು ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ತೀವ್ರವಾಗಿದ್ದು ಉಳಿದಂತೆ ಕ್ಷೀಣವಾಗಿದ್ದಿತು. ಈ ಕಾಯ್ದೆಯು ಆರ್ಥಿಕ ವಲಯದಲ್ಲಿ ಬೀರಿದ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ರಾಜಕೀಯ ವಲಯದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದೆ. ೧೯೭೭ ಮತ್ತು ೧೯೭೮ರಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಚುನಾವಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಭಾರಿ ವಿಜಯಗಳಿಸಲು ಸಹಾಯ ಮಾಡಿತು. ೧೯೮೦ರಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಅರಸು ಅವರು ಹೀನಾಯ ಸೋಲು ಅನುಭವಿಸಿದರು. ನಂತರ ಎರಡು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ೧೯೮೨ರಲ್ಲಿ ಅವರು ನಿಧನ ಹೊಂದಿದರು. ಆಶ್ಚರ್ಯವೆಂದರೆ ಅವರ ನಿಧನದ ನಂತರ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸೇತರ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷಗಳು ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಬಂದವು. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಹಾಗೂ ಕಾಂಗ್ರೆಸೇತರ ಸರ್ಕಾರಗಳು ನಂತರದ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಅರಸು ಅವರ ರಾಜಕೀಯ ಮುತ್ಸದ್ಧಿತ್ವವನ್ನು ಕೊಂಡಾಡಲು ಆರಂಭಿಸಿತು. ಆದರೆ ಮುಂದಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪಕ್ಷವಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಕಾಂಗ್ರೆಸೇತರ ಪಕ್ಷವಾಗಲಿ ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ ಕಾಯ್ದೆಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರುವ ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕೆ ಕೈ ಹಾಕಲಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಸೋಜಿಗ. ಇದರೊಡನೆ ದೇವರಾಜ ಅರಸು ಅವರಾಗಲೀ, ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿದ್ದ ಭೂ ಸುಧಾರಣೆಯ ಪರವಾಗಿದ್ದ ಬಹುತೇಕರು ಇದನ್ನು ಆರ್ಥಿಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನೋಡಿಲ್ಲ. ಸಂಪತ್ತಿನ ಸಮಾನ ಹಂಚಿಕೆ ಅಥವಾ ಮರು ಹಂಚಿಕೆಯನ್ನು ಸಾಮಾಜಿಕ ಸುಧಾರಣೆ ಎಂಬಂತೆಯೇ ನೋಡಿರುವುದು ಅಚ್ಚರಿ ಮೂಡಿಸುತ್ತದೆ.

* * * *

ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದಲ್ಲಿ ಸಮಾನತೆ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಮೌಲ್ಯಗಳ ನಡುವಿನ ಸಂಬಂಧ ಭೂಮಿಯ ಪ್ರಶ್ನೆ ಹಾಗೂ ಶಾಸನಗಳ ಜೊತೆಗಿನ ಪ್ರಭಾವ ಗಾಢವಾಗಿದೆ. ಭೂಸುಧಾರಣಾ ಶಾಸನಗಳು (ಭೂ ಮಾಲೀಕತ್ವದ ವಿಕೇಂದ್ರೀಕರಣ) ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು, ರಾಜ್ಯವನ್ನು, ಸಮಾಜದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಅಂದಿನ ರಾಜಕಾರಣವನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವಷ್ಟು ಶಕ್ತವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ೧೯೭೪ರ ಭೂ ಸುಧಾರಣೆಯ ಜಾರಿಗೆ ತರುವಲ್ಲಿ ಫಲಾನುಭವಿಯ ಆರ್ಥಿಕ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗಿಂತ ಪಕ್ಷದ ಮತ್ತು ವ್ಯಕ್ತಿ ರಾಜಕಾರಣದ ರಾಜಕೀಯ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಮಾನ್ಯತೆ ನೀಡಿದ್ದನ್ನು ಅಂದಿನ ಚರ್ಚೆಗಳು ತೆರೆದಿಡುತ್ತವೆ. ನಿರಂಕುಶಾಧಿಕಾರ ಮತ್ತು ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದ ಸಾಮಾಜಿಕತೆಯು ಕೃಷಿ ಹಾಗೂ ಭೂ ಮಾಲೀಕತ್ವದ ವಿಕೇಂದ್ರೀಕರಣದ ನಡುವೆ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ೧೯೭೦ರ ದಶಕದ ಹೊತ್ತಿಗೆ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದ, ಹೊಸದಾಗಿ ಸ್ವತಂತ್ರಗೊಂಡ ಹಲವು ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಭೂ ಸುಧಾರಣೆ ಜಾರಿಯ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಅನೇಕ ಸಮಾನ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಆಫ್ರೋ-ಏಷ್ಯನ್ ಖಂಡದ ಅನೇಕ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಭೂಸುಧಾರಣೆ ಜಾರಿ ತರುವ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಕೊನೆಯ ಸಲ ಅಧಿಕ ಮಹತ್ವ ದೊರೆತಿದ್ದು ೧೯೭೦ರ ದಶಕದಲ್ಲೇ. ನಂತರ ಅಲ್ಲಿಯೂ ಭೂಸುಧಾರಣೆ ನಿಧಾನವಾಗಿ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷಗಳ ಗಮನದಿಂದ ಜಾರಿ ಹೋಗುವುದನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು.

ಭಾರತದ ಕೃಷಿ ಸುಧಾರಣೆಯ ಭರವಸೆಗಳು ಸಹ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಮತ್ತು ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದ ಆಚರಣೆಯೊಡನೆ ಸಂಬಂಧ ಹೊಂದಿವೆ. ಭಾರತದಲ್ಲಿಯೂ ಭೂ ಸುಧಾರಣೆಯ ಚರ್ಚೆ ಅಂತಿಮವಾಗಿ ತೀವ್ರತೆ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು

ಮತ್ತು ಇಳಿಮುಖದ ಹಾದಿ ಹಿಡಿಯುವ ಎರಡು ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳು ೧೯೭೦ರ ದಶಕದಲ್ಲೇ ಕಂಡುಬಂದಿತು. ಈ ದಶಕದ ಅನೇಕ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಹೋರಾಟಗಳು ಮತ್ತು ನಕ್ಷಲಿಸಂ ಅಂದಿನ ರಾಜಕಾರಣ, ಆರ್ಥಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಬದಲಾವಣೆಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ನಂತರದಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಬಂದ ಯಾವ ಪಕ್ಷಗಳು ಭೂ ಸುಧಾರಣೆ ಕುರಿತಂತೆ ಹಿಂದಿನ ತೀವ್ರತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದು ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷಗಳ ಅಜೆಂಡದ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಈ ಗುರುತರ ಬದಲಾವಣೆಯಾಗುವುದು. ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಮತ್ತು ನಂತರದಲ್ಲಾದ ರಾಜಕೀಯ ಪಲ್ಲಟವು ಭೂ ಸುಧಾರಣೆಯ ವಿಚಾರವನ್ನು ಹಿಂದಿಕ್ಕಿರುವುದು ಮೇಲ್ನೋಟಕ್ಕೆ ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ನಿರ್ದೇಶಿಸಿದ ೧೯೭೨ರ ಭೂಸುಧಾರಣಾ ಕಾಯ್ದೆ ರಾಷ್ಟ್ರದಾದ್ಯಂತ ಅನೇಕ ರೀತಿಯ ಸಂಚಲನ ಉಂಟುಮಾಡಿತ್ತು. ಪತ್ರಿಕೆ, ಜರ್ನಲ್, ಅಕಾಡೆಮಿಕ್ ವಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಅದರ ಸಾಧಕ ಬಾಧಕಗಳ ಕುರಿತ ಚರ್ಚೆಗಳು ಒಂದೆಡೆಯಿದ್ದರೆ, ಮತ್ತೊಂದೆಡೆ ಭೂ ಮಾಲೀಕ ವರ್ಗ ಮತ್ತು ಭೂ ಸೇನೆಗಳೆರಡೂ 'ಭೂ ಸ್ವಾಮ್ಯ'ದ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಪೊಲೀಸ್ ಅಧಿಕಾರದ ಬಳಕೆ ಮಾಡುವ ಹಾಗೂ ಭೂ ರಹಿತರ ಮೇಲೆ ದೌರ್ಜನ್ಯಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತಿದ್ದ ವರದಿಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಜೆ.ಪಿ. ಚಳವಳಿಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಭೂ ಮಾಲೀಕರ ಪಾತ್ರ ಹಿರಿದಾಗುತ್ತಾ ಸಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು ಅನೇಕರಿಗೆ ಜೆ.ಪಿ. ಚಳವಳಿಯನ್ನು ಸಂಶಯಾತ್ಮಕವಾಗಿ ನೋಡುವಂತೆ ಮಾಡಿತ್ತು. ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ವಿರುದ್ಧ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಸಾಂಖ್ಯಿಕವಾಗಿ ಅತಿ ಹೆಚ್ಚು ಪಾಲ್ಗೊಂಡ ಆರ್‌ಎಸ್‌ಎಸ್ ಮತ್ತಿತರ ರಾಜಕೀಯ ಸಂಘಟನೆ ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷಗಳು ಭೂಸುಧಾರಣೆಯ ಬಗೆಗಿನ ನಿಲುವು ಭಿನ್ನವಾಗಿತ್ತು. ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ನಂತರದಲ್ಲಿ ಸಮಾಜವಾದಿ ಪಕ್ಷ ರಾಜಕಾರಣದಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿನ ಅಸ್ತಿತ್ವ ಕಳೆದುಕೊಂಡಿತ್ತು. ಇವೆಲ್ಲವೂ ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ ರಾಜಕೀಯ ಅಂದಿನ ರಾಜಕಾರಣದ ಮೇಲೆ ಉಂಟುಮಾಡಿರುವ ಪರೋಕ್ಷ ಪರಿಣಾಮದಡೆಗೆ ಕೈತೋರುವುದು. ಇದೇ ಅಂಶಗಳು ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ರಾಜಕಾರಣದಲ್ಲಿಯೂ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಅಂದಿನ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದ ದೇವರಾಜ ಅರಸರು ಇದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯದ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗಗಳು, ದಲಿತರು ಮತ್ತು ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತರ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳಲು ಹೆಚ್ಚಿನ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವ ಮೂಲಕ ಅಧಿಕಾರ ವಿಕೇಂದ್ರೀಕರಣ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗೆ ಒತ್ತುಕೊಟ್ಟರು. ಆಗ ಕೈಗೊಂಡ ಆರ್ಥಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಪರಿಚಲನೆಗೆ ಕಾರಣವಾದವು. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಭೂಸುಧಾರಣಾ ಕಾಯ್ದೆ, ಇಪ್ಪತ್ತು ಅಂಶಗಳ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಮೊದಲಾದ ಆರ್ಥಿಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು ಜನರ ಮನಗೆಲ್ಲಲು ಸಹಕಾರಿಯಾದವು. ಹಾಗೆ ಅರಸರ ಆಡಳಿತ ನೀತಿಯಲ್ಲಿನ ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯದ ವೈಭವೀಕರಣ ನಡೆಯಿತೆನ್ನುವ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆದರೂ ಆಗ ಕೈಗೊಂಡ ಹಲವಾರು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು ಅನೇಕ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಮಾದರಿಯೊಂದನ್ನು ನೀಡಿತು. ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ರಾಜಕಾರಣದಲ್ಲಿ ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗಗಳು ಹೊಸ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು, ಹೊಸ ಕನಸುಗಳನ್ನು ಕಾಣಲು, ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಸಂಘಟಿತರಾಗಲು, ತಮ್ಮ ಹಕ್ಕೊತ್ತಾಯ ಪೂರೈಕೆಗೆ ಸರ್ಕಾರದ ಮೇಲೆ ಒತ್ತಡ ಹೇರಲು ಸಮರ್ಥವಾದವು. ಇತರ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷಗಳು ಚುನಾವಣಾ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸುವಾಗ ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗಗಳನ್ನು ನಿರ್ಲಕ್ಷಿಸದಂತಹ ಒಂದು ಹೊಸ ವಾತಾವರಣ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಯಿತು. ೧೯೭೪ರ ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ ಕಾಯ್ದೆ ಭೂ ಸಂಪನ್ಮೂಲದ ಮರುಹಂಚಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗದಿದ್ದರೂ ಅರಸು ರಾಜಕಾರಣವು ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿವರ್ತನೆಯಾಗಿ ಕಾಣುವ ವಾತಾವರಣವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿತು ಎನ್ನಬಹುದು.

*ಈ ಲೇಖನ ಬರೆಯುವಾಗ ಹಲವಾರು ಆಯಾಮಗಳನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಿ ಅನೇಕ ಒಳಹೊಳಕುಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಿದ ಗುರುಗಳಾದ ಪ್ರೊ. ವಿಜಯ್ ಪೂಣಚ್ಚ ತಂಬಂಡ ಅವರಿಗೆ ಧನ್ಯವಾದಗಳು.

ಆಕರಗಳು

೧. ಚಂದ್ರಶೇಖರ್ ಎಸ್., ೧೯೮೨, ಅರಸು ಆಡಳಿತ: ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಆಧರಿಸಿದ ಒಂದು ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ, ಅಂಕಣ, ಬೆಂಗಳೂರು.
೨. ದೇವರಾಜ ಅರಸು, ೧೯೭೭, ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಶುಭವಾಗಲಿ - ಆಯ್ದು ಐವತ್ತು ಭಾಷಣಗಳು, ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಮೈಸೂರು.
೩. ದಿ ಹಿಂದೂ, ೨೦೦೬ ಆಗಸ್ಟ್ ೨೧ರಂದು ದೇವರಾಜ ಅರಸು ಹುಟ್ಟುಹಬ್ಬದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ವರದಿ.
೪. ಹರಕಿಶನ್ ಸಿಂಗ್ ಸರ್ಜಿತ್, ೧೯೯೨, ಲ್ಯಾಂಡ್ ರಿಫಾರ್ಮ್ಸ್ ಇನ್ ಇಂಡಿಯಾ - ಪ್ರಾಮಿಸ್ ಅಂಡ್ ಫರ್ಫಾರ್ಮೆನ್ಸ್, ನ್ಯಾಷನಲ್ ಬುಕ್ ಸೆಂಟರ್, ನ್ಯೂ ಡೆಲ್ಲಿ.
೫. ಜೇಮ್ಸ್ ಮ್ಯಾನರ್., ಫೆಬ್ರವರಿ ೧೯೮೦, ಪ್ರಾಕ್ಮ್ಯಾಟಿಕ್ ಇನ್ ರೀಜನಲ್ ಪಾಲಿಟಿಕ್ಸ್, ದಿ ಕೇನ್ ಆಫ್ ದೇವರಾಜ್ ಅರಸ್, ಇಕನಾಮಿಕ್ ಅಂಡ್ ಪೊಲಿಟಿಕಲ್ ವೀಕ್ಲಿ.
೬. ಕಕ್ಕಿಲಾಯ ಬಿ.ವಿ., ೨೦೦೩, ಬರೆಯದ ದಿನಚರಿಯ ಮರೆಯದ ಪುಟಗಳು, ನವಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು.
೭. ಕನ್ನಡಪ್ರಭ, ೧೯೭೫ ಮೇ ೬ ರಂದು ಪ್ರಕಟವಾದ ಭೂ ಸುಧಾರಣೆ ಕುರಿತ ಸುದ್ದಿಸಾರ.
೮. ಮುಜಾಫರ್ ಅಸ್ಲಾದಿ., ೨೦೧೧, ಚೋಮನದುಡಿಯ ಚೋಮ ಮತ್ತು ಗ್ರೆಗೋರಿ ಪರ್ತಾವೋ: ಮತ್ತೆ ನೆನಪಾಗುವ ದೇವರಾಜ ಅರಸು, ಸಂವಾದ.
೯. ಪ್ರಜಾಮತ, ಆಗಸ್ಟ್ ೧೭, ೧೯೭೫ ರ ಸಂಚಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಎಸ್ಕಾರ್ ಅವರಿಂದ ದೇವರಾಜ ಅರಸು ಸಂದರ್ಶನ, ಶೀರ್ಷಿಕೆ - ಬೃಹದಾಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಹೊಸ್ತಿಲಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ.
೧೦. ರಶ್ಮಿ ಎಸ್., ೨೦೧೩, ದೇವರಾಜ ಅರಸು ಕಾಲದ ಭೂ ಸುಧಾರಣೆ: ಒಂದು ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ, ಅಪ್ರಕಟಿತ ಲೇಖನ, ಕರ್ನಾಟಕ ಇತಿಹಾಸ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್, ಕುವೆಂಪು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಮಂಡನೆ.
೧೧. ರಶ್ಮಿ ಎಸ್., ೨೦೧೮, ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಪ್ರಭಾವ ಮತ್ತು ಪರಿಣಾಮಗಳು, ಅಭಿನವ, ಬೆಂಗಳೂರು.
೧೨. ರವೀಂದ್ರ ರೇಷ್ಮೆ., ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕ ರಾಜಕೀಯದಿಂದ ಓಟ್ ಬ್ಯಾಂಕ್ ರಾಜಕಾರಣದತ್ತ..., ಜಾಫೆಟ್ ಎಸ್., ಚಂದ್ರಶೇಖರ್ ಐಜೂರು (ಸಂ)., ೨೦೧೧, ಸಂವಿಧಾನ - ೬೦ ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯ ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರತ್ಯೇಕತೆ ಮತ್ತು ಒಳಗೊಳ್ಳುವಿಕೆ ನೀತಿಯ ಅಧ್ಯಯನ ಕೇಂದ್ರ, ಬೆಂಗಳೂರು.
೧೩. ರಾಜನ್ ಎಂ.ಎಸ್., ೧೯೮೭, ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಭೂ ಸುಧಾರಣೆ - ನಾನು ಸಹ ಹತ್ತಿರದಿಂದ ಕಂಡೆ, ಐಬಿಹೆಚ್ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು.
೧೪. ರಾಮ್ ಪ್ರಸಾದ್., ೫ ಮೇ ೧೯೭೫, ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗೆ ರಾಜಕೀಯ ತಿರುವು, ಕನ್ನಡ ಪ್ರಭ, ಭೂ ಸುಧಾರಣೆ ಕುರಿತ ಲೇಖನ.
೧೫. ಸುಧಾ ಸಮೀಕ್ಷೆ, ೧೯೭೬, ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಇಪ್ಪತ್ತು ಅಂಶಗಳ ಕಾಯಕಲ್ಪ - ಪ್ರಗತಿ ಪಥದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ, ಅರಸು ಹೇಳಿಕೆ, ವಾರ್ತಾ ಮತ್ತು ಪ್ರಚಾರ ಇಲಾಖೆ, ಬೆಂಗಳೂರು.
೧೬. ವೀರಪ್ಪ ಮೊಯಿಲಿ, ಆಡಳಿತ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್, ದೇಜೆಗೌ (ಸಂ)., ೨೦೦೩, ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜಕೀಯ ಚಿಂತನೆ, ಎಸ್. ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನ, ಬೆಂಗಳೂರು.
೧೭. ವೆಲೇರಿಯನ್ ರೊಡಿಗ್ರೆಸ್, ೨೦೧೦, ಭೂ ಸುಧಾರಣ ಕಾಯಿದೆಯ ರಾಜಕಾರಣ, ವಿಜಯ್ ಪೂಣಚ್ಚ ತಂಬಂದ (ಸಂ)., ಸಮಕಾಲೀನ ಕರ್ನಾಟಕ ಚರಿತ್ರೆಯ ವಿವಿಧ ಆಯಾಮಗಳು (ಸಂ-೬), ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ.

೯. ಕನ್ನಡದಲ್ಲ ಪ್ರಾಕೃತ-ವ್ಯಾಕರಣ

- ಡಾ. ಶಾಂತಿಸಾಗರ ಶಿರಹಟ್ಟಿ

ಪೀಠಿಕೆ :

ಭಾರತವರ್ಷವು ಜ್ಞಾನ-ವಿಜ್ಞಾನಗಳ ತವರೂರು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಷಾವಿಜ್ಞಾನವೂ ಒಂದು. ಭಾಷಾವಿಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಜಗತ್ತಿನ ಹಲವಾರು ಭಾಷಾಪರಿವಾರಗಳ ಮತ್ತು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಆಡುಭಾಷೆ(ಗ್ರಾಮ್ಯಭಾಷೆ), ಭಾಷೆ(ಸರ್ವಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿದ ಶಬ್ದ, ಭಾಷೆ), ವಿಭಾಷೆ (ಗ್ರಂಥ-ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಭಾಷೆ)ಗಳ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಪ್ರಾಕೃತವು ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಭಾರತೀಯ ಆರ್ಯಭಾಷಾ ಪರಿವಾರಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡವು ದ್ರಾವಿಡ ಆರ್ಯಭಾಷಾ ಪರಿವಾರಕ್ಕೆ ಸೇರಿದೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಕೃತಿಕ, ಆದಿ, ಮೂಲ, ಜನನಿ ಭಾಷೆಯೇ ಪ್ರಾಕೃತ. ಅದೇ ಪ್ರಾಕೃತಭಾಷೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಸಮಕಾಲೀನ ಪ್ರಚಲಿತಭಾಷೆಯೇ ಛಾಂದಸಸಂಸ್ಕೃತ(ವೈದಿಕಪ್ರಾಕೃತ). ಅದನ್ನು ಮಹಾವೈಯಾಕರಣ ಪಾಣಿನಿ ಸಂಸ್ಕಾರಗೊಳಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಸಂಸ್ಕೃತಭಾಷೆ ಎಂದಾಯಿತು. ಪ್ರಾಕೃತಭಾಷೆಯ ಪರಿವರ್ತನೆ, ಸಂಸ್ಕೃತಭಾಷೆಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಾಗಿ ಮತ್ತು ಕರುನಾಡಿನ ಸತ್ತ್ವ-ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಿಂದಾಗಿ ಅನಂತರ ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರಾಚೀನಭಾಷೆ ಉದಯಿಸಿತು, ಅದೇ ಕನ್ನಡಭಾಷೆ. ಇವುಗಳ ವ್ಯಾಕರಣ ಕೃತಿಗಳು ರಚನೆಗೊಂಡವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲು ಪ್ರಾಕೃತದಲ್ಲಿ ಜೈನಾಗಮ ಅಂಗ-ಪೂರ್ವಗಳಲ್ಲಿ, ಕ್ರಿ.ಶ. ೫ರಲ್ಲಿ ಮಹಾಕವಿ ವರರುಚಿಯ ಪ್ರಾಕೃತಪ್ರಕಾಶ, ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೦ರಲ್ಲಿ ಆಚಾರ್ಯ ಹೇಮಚಂದ್ರರ ಸಿದ್ಧ-ಹೇಮ-ಶಬ್ದಾನುಶಾಸನಮ್, ಮಾರ್ಕಂಡೇಯನ ಪ್ರಾಕೃತಸರ್ವಸ್ವಮ್ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿವೆ. ಅನಂತರ ವ್ಯಾಕರಣ ಗ್ರಂಥಗಳ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಆಚಾರ್ಯ ಪೂಜ್ಯಪಾದರ ಜೈನೇಂದ್ರ ವ್ಯಾಕರಣ, ಅದೇ ರೀತಿ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಭಾಷಾಭೂಷಣ ಮೊದಲಗೊಂಡು ಹಲವಾರು ಕೃತಿಗಳು ರಚನೆಗೊಂಡಿವೆ.

ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕದ ಜೈನರಿಗೆ ಸಾವಿರಾರು ವರ್ಷಗಳ ಹಳೆಯ ಸಂಬಂಧವಿದೆ. ಅವರ ಮಾತೃಭಾಷೆ ಪ್ರಾಕೃತವಾಗಿದ್ದರಿಂದ, ಅವರು ತಮ್ಮ ಧರ್ಮಪ್ರಚಾರದ ಪ್ರಾದೇಶಿಕವಾಗಿ ಕನ್ನಡವನ್ನು ಬಳಸಿ, ಅದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಕೃತ ಶಬ್ದಗಳನ್ನೂ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರು, ಕನ್ನಡದ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗ ಮತ್ತು ವಡ್ಡಾರಾಧನೆ ಗ್ರಂಥಗಳ ಮೇಲೆ ಪ್ರಾಕೃತದ ಪ್ರಭಾವವಾಗಿತ್ತು. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಕೃತನಿಷ್ಠ ಕನ್ನಡ ಪದಗಳಿವೆ. ಈ ಮೂರು ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಕೃತವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಪ್ರಾಕೃತಭಾಷೆಯಂತೆಯೇ ಪ್ರಾಕೃತವ್ಯಾಕರಣವೂ ಕನ್ನಡದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನು ದೃಢವಾಗಿ ಹೇಳಬಹುದು. ಪ್ರಾಕೃತಭಾಷೆಯ ವ್ಯಾಕರಣದ ಹಲವಾರು ವಿಭಾಗಗಳು, ಲಕ್ಷಣಗಳು ಕನ್ನಡದ ವ್ಯಾಕರಣದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಜೈನ ತೀರ್ಥಂಕರರ ದಿವ್ಯಧ್ವನಿ, ಋಷಿ-ಮುನಿಗಳ ಉಪದೇಶದ ಭಾಷೆ ಪ್ರಾಕೃತವೇ ಆಗಿದ್ದರಿಂದ, ಇಂದು ಜಗತ್ತಿನ ಹೆಚ್ಚಿನ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಕೃತಭಾಷಾಧ್ವನಿ ಮೈಗೂಡಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಾಕೃತಭಾಷೆ ಸತ್ತೊದ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ; ಜಗತ್ತಿನ ಆಧುನಿಕ ಭಾಷೆಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿಯೂ ಜೀವಂತಭಾಷೆಯಾಗಿದೆಯೆಂದು ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ಕಾಣಬಹುದು. ಒಟ್ಟಾರೆ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಪ್ರಾಕೃತವು ಅಂದರೆ ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ಭಾಷೆಯೆಂದು

ವಿಶ್ವದ ಸಕಲಭಾಷೆಗಳ ಜನನಿ, ಮೂಲ, ಆಕರವಾಗಿತ್ತೆಂಬುದು ಭಾಷಾವೈಜ್ಞಾನಿಕರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿದೆ. ಜಗತ್ತಿನ ಎಲ್ಲ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಇಂದು ಪ್ರಾಕೃತಕ್ಕೆ ಅತಿ ಹತ್ತಿರವಾದ ಭಾಷೆಯೆಂದರೆ, ಅದು ಸಂಸ್ಕೃತ. ಸ್ವಲ್ಪಅಧಿಕ ಹತ್ತಿರವೆಂದರೆ ಹಿಂದಿ ಮತ್ತು ಸ್ವಲ್ಪ ಹತ್ತಿರವೆಂದರೆ ದ್ರಾವಿಡಭಾಷೆಗಳು. ದ್ರಾವಿಡಭಾಷೆಗಳು ಪ್ರಾಕೃತದಿಂದ ಬಹುದೂರ ಹೊರಟುಹೋದರೂ, ಸಂಸ್ಕೃತವು ಅಧಿಕಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದ್ದರೂ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಕೃತದ ಕಂಪು, ನಂಟು ಇನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಿಲ್ಲ. ಅದೇ ಪ್ರಾಕೃತ ಹಾಗೂ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಗಳ ಬಾಂಧವ್ಯ ಅನ್ಯೋನ್ಯಮಯವಾಗಿದೆ. ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ಭಾಷೆಯು ಪ್ರಾಕೃತ, ಸಂಸ್ಕೃತ, ಕನ್ನಡ ಇತ್ಯಾದಿ ವೈಶ್ವಿಕ ಎಲ್ಲ ಭಾಷೆಗಳ ಜನನಿಯಾಗಿದೆ. ಆ ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ಭಾಷೆಯೇ ಪ್ರಾಕೃತ.

ಪ್ರಸ್ತುತ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿರುವ ಪ್ರಾಕೃತವ್ಯಾಕರಣದ ಕೆಲವು ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ತಿಳಿಸಲಾಗಿದೆ.

ವಿಷಯವಸ್ತು :

ಪ್ರಸ್ತುತ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ವ್ಯಾಕರಣದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದಿರುವ “ಸ್ವರ ಮತ್ತು ವ್ಯಂಜನಗಳ ಪರಿವರ್ತನೆ”, “ಸ್ವರಭಕ್ತಿ”, “ಸಮರೂಪಕರಣ”, “ಯ-ಶ್ರುತಿ”, “ವ್ಯಂಜನಾಂತ್ಯಪದಗಳ ಸ್ವರಾಂತ್ಯ ಮತ್ತು ಲೋಪ”, “ಅಲ್ಪ ಮತ್ತು ಮಹಾಪ್ರಾಣಗಳ ಪರಸ್ಪರ ಸ್ಥಾನಾಂತರ”, “ಉಕಾರ ಬಹುಳತೆ”, “ಅಕ್ಷರಪಲ್ಲಟ” ಎಂಬ ಪ್ರಾಕೃತದ ವ್ಯಾಕರಣ ಹಾಗೂ “ದೈನಂದಿನ ಕನ್ನಡ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಕೃತಪದಗಳ ಬಳಕೆ” ಪ್ರಕರಣಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಕೃತ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡಗಳ ಸಮಾನತೆಯನ್ನು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ಪರಿಚಯಿಸಲಾಗಿದೆ.

೧. ಶಬ್ದದ ಆದಿ, ಮಧ್ಯ ಮತ್ತು ಅಂತ್ಯ ಸ್ವರಗಳ ಪರಸ್ಪರ ಸ್ಥಾನಾಂತರ

೧. ಸ್ವರಗಳ ಪರಿವರ್ತನೆ

ಕನ್ನಡದ ಉದಾಹರಣೆಗಳು^೧ -

(ಅ) ಅ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಅ, ಇ, ಉ, ಎ, ಒ ಸ್ವರಗಳ ಆಗಮನ

ಅದಬ್ > ಅದಾಬು	ಕಸ್ತ್ > ಕೊಸರು	ಅಯಲ್ > ಅಯಾಲು
ಜಬಾನ್ > ಜುಬಾನ್	ಚಮನ್ > ಚಮಾನು	ಗಾವದೀ > ಗಾವುದಿ
ಜಾಮನ್ > ಜಾಮೂನು	ನಶಾ > ನಶೆ	

(ಆ) ಆ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಅ, ಆ, ಇ, ಉ, ಎ, ಐ ಆಗಮನ

ಆಸಾಮೀ > ಆಸಾಮಿ	ಆವಾಜ್ > ಆವಾಜು	ಅಯಲ್ > ಅಯಾಲು
ಆಬ್ಕಾರೀ > ಆಬ್ಕಾರಿ	ಆಫಿಯತ್ > ಐಪತ್ತು	ಕಬ್ಬಾ > ಕಬ್ಬಿ
ಖಜಾನಹ್ > ಖಜೀನೆ	ಫಿಲಾಫ್ > ಗಲ್ಲಿಪು, ಗಲೀಪು	ಚಾಲಾಕ್ > ಚಾಲೂಕು
ಕಾಇದಾ > ಕಾಯಿದೆ	ಇರಾದಾ > ಇರಾದೆ	ಖಬೂಫಜಾ > ಕಬೂಫಜ
ಗಂಜೀಫಾ > ಗಂಜೀಪು	ಕಂಗುರಾ > ಕಂಗೋರೆ	ಜಮಾನಾ > ಜಮಾನೆ
ದುಂಬಾಲಾ > ದುಂಬಾಲ		

(ಇ) ಇ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಅ, ಆ, ಈ, ಉ, ಎ, ಏ, ಐ ಆಗಮನ

ಇತರ್ > ಅತ್ತರು	ಕಿಯಾಸ್ > ಕಯಾಸ	ಆಖಿರೀ > ಆಖೈರಿ
ಇಕ್ರಾಮ್ > ಏಕನಾಮು	ಇಕ್ರಾರ್ > ಎಕರಾರು	ಆಫಿಯತ್ > ಐಪತ್ತು
ಚಿಹ್ರಾ > ಚೇಹರಾ	ಇಂಜಿನ್ > ಇಂಜೀನು	ಗಿನ್ > ಜೀನು
ವಿಲ್ > ಉಯಿಲು	ಕಾಫೀರ್ > ಕಾಫರ	ಜಾಜೀಮ > ಜಾಜಿಮ್
ಕಂದಿಲ್ > ಕಂದೀಲು	ಮಿಲಟರಿ > ಮಿಲ್ಟೇರಿ	

(ಉ) ಈ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಅ, ಇ, ಉ, ಎ, ಏ, ಐ ಆಗಮನ

ಈಮಾನ್ > ಇಮಾನಿ	ಈಜಾ > ಇಜಾ	ಹೇಬ್ರಿವ್ > ಇಬ್ರಿಯಾ
ಈಸಾಈ > ಇಸಾಯಿ, ಐಸಾಯಿ	ಕಾಈಮ್ > ಕಾಯಮು	ಖಾಸಗೀ > ಖಾಸಗಿ
ಆಖಿರೀ > ಅಖೈರಿ, ಆಕೈರು	ಕೈಫೀಯತ್ > ಕೈಫಿಯತ್ತು	ತಕಈದ್ > ತಕಯೂದ
ಆಸಾಮೀ > ಆಸಾಮಿ	ಇಂಜಿನಿಯರ್ > ಇಂಜಿನಿಯರು	ಕಾರೀಗರ್ > ಕಾರೇಗಾರ್
ಕಾಫೀ > ಕಾಫಿ	ಕಮೀ > ಕಮ್ನಿ	ಚಾರ್ಪಾಯೀ > ಚಾರಪಾಯಿ
ಚಾಕರೀ > ಚಾಕರಿ		

(ಊ) ಉ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಅ, ಆ, ಇ, ಉ, ಊ, ಎ, ಒ, ಓ, ಐ ಆಗಮನ

ನುಜಲ್ > ನಾಜಲು	ಕುವ್ವತ್ > ಕೂವತ್ತು	ಮುಹಲ್ಲಾಹ್ > ಮೊಹಲ್ಲಾ
ಕುವೈತ್ > ಕೋತ	ಚಾಬುಕ್ > ಚಾಬಕು	ಗುಡಾಮ್ > ಗೋದಾಮು
ವ್ಯಕ್ಯಾಬುಲರೀ > ಒಕ್ಕಬಿಲೇರಿ	ಮುಹರ್ > ಮೊಹರು	ನಾಜುಕ್ > ನಾಜೊಕು

(ಋ) ಊ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಅ, ಆ, ಇ, ಈ, ಉ, ಊ, ಓ ಆಗಮನ

ಉರುಸ್ > ಉರಸ	ತಸದ್ದೂಕ್ > ತಸದೀಕ	ಚಾಬೂಕ್ > ಚಾಬಕು
ತಕಲ್ಲುಪ್ > ತಗಲೂಪಿ	ನಾಜುರ್ಕ್ > ನಾಜೋಕು	ರುಸುರ್ಮ್ > ರುಸುಮು
ಚಾಕೂ > ಚಾಕು	ಚಾಬುಕ್ > ಚಾಬಕು	ನಾಜುಕ್ > ನಾಜೋಕು
ದೂರ್ಬಿನ್ > ದುರ್ಬಿನು	ತಂಬೂರಾ > ತಂಬುರಿ	ಖಿಬೂರ್ಜಾ > ಕಬೂರ್ಜ
ದಾರೂಫ್ > ದರೋಗ	ಬಾಜೂಬಂದ್ > ಬಾಜಿಬಂದು	

(ಎ) ಎ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಅ, ಆ, ಇ, ಈ, ಉ, ಊ, ಓ ಆಗಮನ

ಇತೆಬಾರ್ > ಇತಬಾರಿ	ಬಕೇಟ್ > ಬಕೇಟು	ಇಂಜಿನೇರ್ > ಇಂಜಿನಿಯರು
ಕೌನ್ಸೇಲ್ > ಕೌಂಸಲದಾರ	ಎಸ್ಪಿರರ್ > ಇಸ್ತಿ	ಪಾದೆ > ಪಾದ್ರಿ
ಚವೆ > ಚಾವಿ		

(ಏ) ಏ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಅ, ಆ, ಓ ಆಗಮನ

ಜೇಬು > ಜೋಬು	ನೇಟಿವ್ > ನಾಟಿಲೇ	ಫಾಯಿತ್ > ಲಾಗಾಯತು	ದಸ್ತಾವೇಜ್ > ದಸ್ತೈವಜು
-------------	-----------------	------------------	----------------------

(ಬಿ) ಒ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಅ, ಇ, ಉ ಆಗಮನ

ಟೊಬ್ಯಾಕೊ > ತಂಬಾಕು ಅರ್ಮಾರಿಯೊ > ಅಲಮಾರ

(ಓ) ಓ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಅ, ಆ, ಉ, ಒ, ಓ, ಔ ಆಗಮನ

ಗೋಲಂದಾಜ್ > ಗುಲಂದಾಜ ಚೋಬೀನ್ > ಚೌಬೀನಿ ಕೋತ್ವಾಲ್ > ಕೊತವಾಲ್

ಕೋತ್ವಾಲ್ > ಕೊತವಾಲ್ ಕಾರೋಬಾರ್ > ಕಾರಭಾರ ಕಾರೋಬಾರ್ > ಕಾರುಭಾರ

(ಔ) ಐ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಅ, ಏ ಆಗಮನ

ಜೈಲು > ಜೇಲು ಬಫೈರ್ > ಬಗರು ಖೈಸರಿಹಿಂದ್ > ಕೇಸರಹಿಂದ್

ಉಮೈದ್ > ಉಮೇದು

ಪ್ರಾಕೃತದ ಉದಾಹರಣೆಗಳು^೨ -

(ಅ) ಅ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಆ, ಇ, ಈ, ಉ, ಎ/ಏ, ಒ/ಓ ಸ್ವರಗಳ ಆಗಮನ

ಅ > ಆ= ಅಸ್ವರ್ಶ > ಆಫಂಸ ಪುನಃ > ಪುಣಾ ಪ್ರಕಟ > ಪಾಯಡ
ಸದೃಶ > ಸಾರಿಚ್ಛ

ಅ > ಇ= ದತ್ತ > ದಿಣ್ಣ ಮಧ್ಯಮ > ಮಜ್ಜಿಮ ಅಂಗಾರ > ಇಂಗಾರ
ಸ್ವಪ್ನ > ಸಿವಿಣ

ಅ > ಈ= ಹರಃ > ಹೀರೋ (ಹಕಾರದ ನಂತರದಲ್ಲಿರುವ ಅ ಕಾರಕ್ಕೆ ಇಕಾರ ಆಗಮನ)

ಅ > ಉ= ಗವಯ > ಗಉಟ ಧ್ವನಿ > ಝಣೀ ಪ್ರಥಮ > ಪುಥಮ
ಚಂಡ > ಚುಂಡ

ಅ > ಊ= ಅಭಿಜ್ಞ > ಅಹಿಣ್ಣ ಕೃತಜ್ಞ > ಕಯಣ್ಣ ವಿಜ್ಞ > ವಿಣ್ಣ
ಸರ್ವಜ್ಞ > ಸರ್ವಣ್ಣ

ಅ > ಎ/ಏ= ಅತ್ರ > ಎತ್ತ ಶಯ್ಯಾ > ಸೆಜ್ಜಾ ಕಂದುಕ > ಗೆಂದುಅ
ಆಶ್ಚರ್ಯ > ಅಚ್ಚೇರ

ಅ > ಒ/ಓ= ನಮಃ > ಣಮೋ ಪದ್ಮ > ಪೊಮ್ಮ ಅರ್ಪಿತ > ಓಪ್ಪಿತ
ಪರಸ್ವರ > ಪರೊಪ್ಪರ

(ಆ) ಆ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಅ, ಇ, ಈ, ಉ, ಎ/ಏ, ಒ/ಓ ಸ್ವರಗಳ ಆಗಮನ

ಆ > ಅ= ಪಾಂಡವ > ಪಂಡವ ಕುಮಾರ > ಕುಮರ(ಕುವರ)
ಪ್ರಾಕೃತ > ಪಯಡ, ಪಯಯ ಯಥಾ > ಜಯ

ಆ > ಇ= ಆಚಾರ್ಯ > ಆಇರಿಯ ನಿಶಾಕರ > ಣಿಸಿಅರ ಕೃಪಾಂಸಃ > ಕುಪ್ಪಿಸೋ
ಆಶ್ಚರ್ಯ > ಅಚ್ಚರಿಯ

ಆ > ಈ=	ಖಲ್ವಾಟ > ಖಿಲ್ವೇಡ	ಸ್ತ್ರಾನ > ಠೀಣ, ಠೀಣ	
ಆ > ಉ=	ಆದ್ರ > ಉಲ್ಲ	ಸಾಸ್ನಾ > ಸುಣ್ಣಾ	ಸ್ನಾವಕ > ಥುವಟ
ಆ > ಊ=	ಆರ್ಯಾ > ಅಜ್ಜಾ	ಆಸಾರ > ಊಸಾರ	
ಆ > ಎ=	ಗ್ರಾಹ್ಯ > ಗೆಜ್ಜ	ದ್ವಾರ > ದೇರ, ದೇರ	ಪಶ್ಚಾತ್ಕರ್ಮ > ಪಚ್ಚಿಕಮ್ಮ
ಆ > ಒ=	ಆದ್ರ > ಒಲ್ಲ	ಆಲೀ > ಒಲಿ, ಓಲೀ	

(ಇ) ಇ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಅ, ಇ, ಉ, ಎ/ಏ, ಒ/ಓ ಸ್ವರಗಳ ಆಗಮನ

ಇ > ಅ=	ಇತಿ > ಇಅ	ಇಂಗುದ > ಅಂಗುಅ	ಮೂಷಿಕ > ಮೂಸಅ
	ಹರಿದ್ರಾ > ಹಲದ್ರಾ	ಪೃಥ್ವೀ > ಪುಹಕು	ಶಿಥಿಲ > ಸಥಿಲ
ಇ > ಈ=	ಜೀವ್ವಾ > ಜೀಹಾ	ವಿಂಶತಿ > ವೀಸಾ	ಸಿಂಹ > ಸೀಹ
	ತ್ರಿಂಶತ್ > ತೀಸಾ		
ಇ > ಉ=	ಇಕ್ಷು > ಇಚ್ಛು	ದ್ವಿ > ದು	ದ್ವಿವಿಧ > ದುವಿಹ
	ದ್ವಿಗುಣ > ದುಇಒ		
ಇ > ಎ/ಏ=	ಮೇರಾ > ಮಿರಾ	ಕಿಂಶುಕ > ಕೇಸುಅ	
ಇ > ಒ/ಓ=	ದ್ವಿಧಾ > ದೋಹಾ	ನಿರ್ಘರ > ಒಜ್ಜರ	ದ್ವಿವಚನ > ದೋವಯಣ

(ಈ) ಈ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಅ, ಆ, ಇ, ಉ/ಊ, ಎ/ಏ, ಒ/ಓ ಸ್ವರಗಳ ಆಗಮನ

ಈ > ಅ=	ಹರೀತಕೀ > ಹರಡಕು		
ಈ > ಆ=	ಕಶ್ಮೀರ > ಕಮ್ಮಾರ	ಆನೀತ > ಆಣಿಅ	ಅವಸೀದತ್ > ಓಸೀಅಂತಂ
ಈ > ಇ=	ಗಂಭೀರ > ಗಹಿರ	ಜೀವತು > ಜಿವಉ	ತೃತೀಯ > ತಇಅ
	ದ್ವಿತೀಯ > ದುಇಅ		
ಈ > ಉ=	ಜೀರ್ಣ > ಜುಣ್ಣ		
ಈ > ಊ=	ತೀರ್ಥ > ತೂಹ	ವಿಹೀನ > ವಿಹೂಣ	ಕ್ಷೀಣ > ಖೂಣ
ಈ > ಎ/ಏ=	ಕೀದೃಶ > ಕೇರಿಸ	ನೀಡ > ನೇಡ, ನೇಡ	ಪಿಯೂಷ > ಪೇಊಸ
	ಪೀಠ > ಪೇಡ, ಪೇಡ		

(ಉ) ಉ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಅ, ಇ, ಉ, ಎ/ಏ, ಒ/ಓ ಸ್ವರಗಳ ಆಗಮನ

ಉ > ಅ=	ಅಗುರು > ಅಗರೂ	ಮುಕುಟ > ಮಉಡ	ಉಪರಿ > ಅವರಿ
	ಗುರ್ವೀ > ಗರುಕು		

೭೪ / ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ಣಾಟಕ - ಸಂಪುಟ ೯೮-೧೦೧ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಚಿಕೆ ೩೬೮-೩೭೧

ಉ > ಇ= ಪುರುಷ > ಪುರಿಸ ಭುಕುಟ > ಭಿಉಡಿ ಪೌರುಷ > ಪಉರಿಸ
 ಉ > ಈ= ಕ್ಷುತ > ಛೀತ
 ಉ > ಊ= ಸುಭಗ > ಸೂಹಟ ಮುಸಲ > ಮೂಸಲ ದುಸ್ಸಹ > ದೂಸಹ
 ಉ > ಒ/ಓ = ಕತೂಹಲ > ಕೋಹುಹಲ

(ಊ) ಉ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಅ, ಇ, ಉ, ಎ/ಏ, ಒ/ಓ ಸ್ವರಗಳ ಆಗಮನ

ಊ > ಅ= ದುಕೂಲ > ದುಅಲ ಸೂಕ್ಷ್ಮ > ಸಣ್ಣ
 ಊ > ಇ= ನೂಪುರ > ನಿಉರ
 ಊ > ಈ= ಉದ್ವೂಡ > ಉವ್ವೀಡ
 ಊ > ಉ= ಮಧುಕ > ಮಹುಅ ವಾತೂಲ > ವಾಉಲ
 ಹನೂಮಾನ್ > ಹಣುಮಂತೋ ತ್ಯಣ > ತೂಣ
 ಊ > ಎ/ಏ= ನೂಪುರ > ನೇಉರ
 ಊ > ಒ/ಓ= ಕಪೂರ್ > ಕೊಪ್ಪರ ತಾಂಬೂಲ > ತಂಬೋಲ ಸ್ಥೂಲ > ಥೋರ
 ತ್ಯಣ > ತೋಣ

೨. ವ್ಯಂಜನಗಳ ಪರಿವರ್ತನೆ

ಕನ್ನಡದ ಉದಾಹರಣೆಗಳು^೩ -

ಕ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಗ= ತಕಾಜಾ > ತಗಾದೆ ತಕಾವೀ > ತಗಾವಿ ತಕಲ್ಲೂಫ್ > ತಗಲೂಪಿ
 ದಿಮಾಗ್ > ದಿಮಾಕು
 ತ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ದ= ತಾಕೀದ್ > ತಾಕೀತು ಖುತ್ತೀ > ಕುದುನಿ
 ನ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಣ= ದೀವಾನ್ > ದೀವಾಣ
 ಪ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಬ/ವ= ತುಪಾಕಿ > ತುಬಾಕಿ(ತುವಾಕಿ) ಗಿಲಾಬ್ > ಗಿಲಾವು (ಗಿಲಾಪ್)
 ರ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಲ= ಕಸಾಲಾ > ಕಸಾರೆ

ಪ್ರಾಕೃತದ ಉದಾಹರಣೆಗಳು^೪ -

ಕ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಗ= ಅಮುಕ > ಅಮುಗ ಅಸುಕ > ಅಸುಗ ಅಕರ್ಷ > ಆಗರಿಸೋ
 ಉಪಾಸಕ > ಉವಾಸಗ ಅಕಾರ > ಆಗಾರ ಏಕ > ಏಗ
 ತ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ದ= ಭೂತಃ > ಭೂದೋ ಸ್ಥಿತಿಃ > ಠಿಡಿ ಸಂಯುತ > ಸಂಜುದ
 ಭಣಿತಃ > ಭಣಿದೋ ಉತ್ಪಾದ > ಉಪ್ಪಾದ ಭವತಿ > ಭವದಿ, ಹವದಿ

ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ಣಾಟಕ - ಸಂಪುಟ ೯೮-೧೦೧ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಚಿಕೆ ೩೬೮-೩೭೧ / ೭೫

ನ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಣ=	ಕನಕ > ಕಣಯ	ನದಿ > ಣಕ	ನಯನ > ಣಯಣ
	ಮದನ > ಮಯಣ	ವಚನ > ವಯಣ	ವದನ > ವಯಣ
ಪ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಬ/ವ=	ಪಾಪ > ಪಾವ,ಪಾಬ	ತಪ > ತವ,ತಬ	ತಾಪ > ತಾವ,ತಾಬ
	ಶಾಪ > ಸಾವ,ಸಾಬ		
ರ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಲ=	ಅಂಗಾರ > ಇಂಗಾಲ	ಕರುಣ > ಕಲುಣ	ದರಿದ್ರ > ಹಲಿದ್ರ
	ಪರಿಖಾ > ಪಲಿಹಾ		

೨. ಸಮರೂಪಕರಣ ಅಥವಾ ವಿಚಾತಿಯ ಸಂಯುಕ್ತಾರಗಳು ಸಜಾತಿಸಂಯುಕ್ತಾರಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿವರ್ತನೆ

ಶಬ್ದದಲ್ಲಿ ಸ್ವರವಿಲ್ಲದ ವ್ಯಂಜನವನ್ನು ಪಕ್ಕದ ಸ್ವರಸಹಿತ ವ್ಯಂಜನದ ಜಾತಿಯ ಸಂಯುಕ್ತಾರಗೊಳಿಸುವುದೇ ಸಮರೂಪಕರಣ (ಸಮರೂಪಧಾರಣೆ, ಸಮೀಕರಣ). ಸ್ವರವಿಲ್ಲದ ವ್ಯಂಜನವು ಶಬ್ದದ ಸ್ವರಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಸಂಯುಕ್ತ ಇದ್ದಾಗ ಸಮೀಕರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಲಕ್ಷಣವು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಕನ್ನಡದ ಉದಾಹರಣೆಗಳು^೫ -

ಕೊರ್ಬು > ಕೊಬ್ಬು	ನರ್ಕ > ನಕ್ಕ	ಧರ್ಮ > ಧಮ್ಮ
ಕರ್ಮ > ಕಮ್ಮ	ಚಕ್ರ > ಚಕ್ಕ	ಭಕ್ತ > ಭತ್ತ
ಗರ್ದ > ಗದ್ದೆ	ಕರ್ತೆ > ಕತ್ತೆ	

ಪ್ರಾಕೃತದ ಉದಾಹರಣೆಗಳು^೬ -

ಜನ್ಮ > ಜಮ್ಮ	ಮಂತ್ರ > ಮಂತ್ತ	ಭಕ್ತಿ > ಭತ್ತಿ
ಭಕ್ತ > ಭತ್ತ	ಕರ್ಣ > ಕಣ್ಣ	ಧರ್ಮ > ಧಮ್ಮ
ಕರ್ಮ > ಕಮ್ಮ	ವರ್ಷ > ವಸ್ಸ	ಹರ್ಷ > ಹಸ್ಸ, ಹಸ್ಸ
ಸೂರ್ಯ > ಸುಜ್ಜ	ಅಗ್ನಿ > ಅಗ್ಗಿ	ನಿರ್ಮಲ > ಣಿಮ್ಮಲ
ರತ್ನ > ರಣ್ಣ, ರನ್ನ	ಕಾವ್ಯ > ಕವ್ವ	ಪದ್ಮ > ಪದ್ಡು, ಪದ್ಡಿ
ಶರ್ಮಾ > ಸಮ್ಮ,ಸಮ್ಮಾ	ಲಕ್ಷ್ಮೀ > ಲಕ್ಪೀ, ಲಚ್ಪೀ	ಮೂರ್ತಿ > ಮುತ್ತಿ
ಮುಕ್ತ > ಮುತ್ತ	ಆತ್ಮ > ಅಪ್ಪ, ಅಮ್ಮ	ಚಕ್ರ > ಚಕ್ಕ
ಚಿತ್ರ > ಚಿತ್ತ	ಚರ್ಮ > ಚಮ್ಮ	ಶಕ್ತಿ > ಸತ್ತಿ
ವರ್ಗ > ವಗ್ಗ	ವರ್ಣ > ವಣ್ಣ	ಶುಕ್ರ > ಸುಕ್ಕ
ಸ್ವರ್ಗ > ಸಗ್ಗ, ಸುಗ್ಗ, ಸುಗ್ಗಿ	ಶಬ್ದ > ಸದ್ದ	ತಂತ್ರ > ತಂತ್ತ
ತರ್ಕ > ತಕ್ಕ	ಮಾರ್ಗ > ಮಗ್ಗ	ನಿರ್ಜರ > ಣಿಜ್ಜರ
ದುರ್ಬಲ > ದುಬ್ಬಲ	ಉತ್ಪಲ > ಉಪ್ಪಲ	ಷಟ್ಪದಿ > ಸಪ್ಪದಿ
ಕ್ಷಯ > ಛಯ, ಖಿಯ	ಲಕ್ಷ್ಮಣ > ಲಕ್ಪಣ	ಯಕ್ಷೀ > ಜಕ್ಪೀ
ಕ್ಷೀಣ > ಖೀಣ, ಛೀಣ	ತತ್ತ್ವ > ತಚ್ಚ	ನಿತ್ಯ > ಣಿಚ್ಚಿ, ನಿಚ್ಚಿ
ತ್ಯಾಗ > ಚಾಗ	ಸತ್ಯ > ಸಚ್ಚ	ತ್ಯಾಗೀ > ಚಾಗೀ

ಕಾರ್ಯ > ಕಜ್ಜ	ಸಹ್ಯ > ಸಜ್ಜು ಸಜ್ಜ	ಸಾಧ್ಯ > ಸಜ್ಜು ಸಜ್ಜ
ರಾತ್ರಿ > ರತ್ತಿ	ಚಂದ್ರ > ಚಂದ	ಅರ್ಕ > ಅಕ್ಕ
ಜ್ಞಾನ > ಜಾಣ, ಣಾಣ	ಮನೋಜ್ಞ > ಮಣೋಜ್ಜ, ಮನೋಜ	ಸಂಜ್ಞಾ > ಸಣ್ಣಾ, ಸನ್ನೆ
ಆಶ್ಚರ್ಯ > ಅಚ್ಚರಿ	ಬ್ರಾಹ್ಮಣ > ಬಮ್ಮಣ, ಬಮ್ಮಣ	

೨. ಸ್ವರಭಕ್ತಿ

ಪ್ರಾಕೃತದಲ್ಲಿ ಸ್ವರವಿಲ್ಲದ ವ್ಯಂಜನಕ್ಕೆ ಸ್ವರವನ್ನು ಸೇರಿಸುವುದೇ ಸ್ವರಭಕ್ತಿ. ಇದೇ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಸ್ವರಾಗಮ. ಸ್ವರವಿಲ್ಲದ ವ್ಯಂಜನವು ಕೇವಲ ಯ, ರ, ಲ ಮತ್ತು ವ ಆಗಿರಬೇಕು. ಅವು ಸ್ವರಮಧ್ಯವಿದ್ದು, ಸಂಯುಕ್ತವಾಗಿರಬೇಕು.

ಕನ್ನಡದ ಉದಾಹರಣೆಗಳು^೬ -

ಯತ್ನ > ಯತುನ, ಯತನ.	ರತ್ನ > ರತುನ	ಭಕ್ತ > ಭಕುತ
ಸ್ವರ್ಣ > ಸುವರಣ	ಯುಕ್ತಿ > ಯುಕುತಿ, ಯುಕತಿ	ಕರ್ಮ > ಕರಮ
ಪ್ರೀತಿ > ಪಿರೀತಿ, ಪಿರುತಿ	ಧರ್ಮ > ಧರಮ	ಮುಕ್ತಿ > ಮುಕುತಿ
ಹರ್ಷ > ಹರುಷ, ಹರುಸ, ಹರೀಸ	ಜನ್ಮ > ಜನುಮ	ರತ್ನ > ರತುನ(ಅ)
ಅದಬ್ > ಅದಾಬು	ಕಸ್ತ್ರ > ಕೊಸರು	ಅಯಲ್ > ಅಯಾಲು
ಜಬಾನ್ > ಜುಬಾನ್	ಚಮನ್ > ಚಮಾನು	ಗಾವದೀ > ಗಾವುದಿ
ಜಾಮನ್ > ಜಾಮಾನು(ಬ)		

ಪ್ರಾಕೃತದ ಉದಾಹರಣೆಗಳು^೭ -

ಭಕ್ತ > ಭಗತ, ಭಕುತ, ಭಗುತ	ಹರ್ಷ > ಹರುಸ,ಹರಸ,ಹರಿಸ
ಭಕ್ತಿ > ಭಕುತಿ, ಭಕತಿ, ಭಗುತಿ, ಭಗತಿ	ವರ್ಷ > ವರುಸ, ವರಸ, ವರಿಸ
ಸೂರ್ಯ > ಸೂರಜ, ಸಉರ, ಸೋರ	ಲಕ್ಷ್ಮೀ > ಲಕುಮಿ, ಲಗುಮಿ, ಲಸುಮಿ, ಲಸಮಿ
ಪದ್ಮ > ಪದುಮ, ಪಉಮ, ಪದ್ಧು	ಯಂತ್ರ > ಯಂತರ, ಜಂತರ
ನರ್ಮದಾ > ಣರಮದಾ, ನರಮದಾ	ಸ್ವರ್ಗ > ಸುರಗ, ಸೋರಗ
ಪೃಥ್ವಿ > ಪುಡವಿ, ಪೋಡವಿ	ಕೀರ್ತಿ > ಕೀರತಿ, ಕಿರುತಿ
ದುರ್ಬಲ > ದುರಬಲ	ಮಾತೃ > ಮಾತರ
ಚಿತ್ರ > ಚಿತರ	ಕರ್ಮ > ಕರಮ
ಮಂತ್ರ > ಮಂತರ	ಶರ್ಮಾ > ಸರಮಾ
ಚಕ್ರ > ಚರಕ	ಪಿತ್ಯ > ಪಿತರ
ಕಾವ್ಯ > ಕವಿಯ	ಅಗ್ನಿ > ಅಗಣಿ
ತಂತ್ರ > ತಂತರ	ಆತ್ಮ > ಆತಮ
ಗರ್ವ > ಗರವ	ಮೂರ್ತಿ > ಮೂರತಿ
ಸರ್ಪ > ಸರಪ	ಚರ್ಮ > ಚರಮ

ತರ್ಕ > ತರಕ	ರತ್ನ > ರತಣ, ರತನ
ಜೀರ್ಣ > ಜೀರಣ	ಕರ್ಣ > ಕರಣ
ಧರ್ಮ > ಧರಮ	ಚಂದ್ರ > ಚಂದಿರ
ವರ್ಗ > ವರಗ	ಶಬ್ದ > ಸಬದ
ಮರ್ಮ > ಮರಮ	ಮಾರ್ಗ > ಮಾರಗ
ದರ್ಶನ > ದರಸಣ	ಶಕ್ತಿ > ಸಕತಿ
ನಿರ್ಮಲ > ಣಿರಮಲ	ಉತ್ಪಲ > ಉತಪಲ
ಆಶ್ರಮ > ಆಸರಮ	ಈಶ್ವರ > ಈಸವರ

೪. ಯ-ಶ್ರುತಿ

ಕ, ಗ, ಚ, ಜ, ತ, ಪ, ಯ ಮತ್ತು ವ ವ್ಯಂಜನಗಳು ಶಬ್ದದಲ್ಲಿ ಅಸಂಯುಕ್ತ, ಸ್ವರಮಧ್ಯವಿದ್ದಾಗ ಲೋಪವಾಗಿ, ಸ್ವರವು ಶೇಷ ಉಳಿದು, ಅದು ಯ-ಧ್ವನಿರೂಪದಲ್ಲಿ ಪರಿವರ್ತನೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಇದೆ ಯ-ಶ್ರುತಿಯಾಗಿದೆ.

ಕನ್ನಡದ ಉದಾಹರಣೆಗಳು^೯ -

ದ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಯ = ಕುಲ್ಲಾದ್ > ಕುಲಾಯಿ

ಪ್ರಾಕೃತದ ಉದಾಹರಣೆಗಳು^{೧೦} -

ದ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಯ = ಮದನ > ಮಯಣ ಪ್ರಸಾದ > ಪಾಸಾಯ ವದನ > ವಯಣ
ಪಾದ > ಪಾಯ ಹೃದಯ > ಹಿಯಯ ಮತ > ಮಯ

೫. ವ್ಯಂಜನಾಂತ್ಯಪದಗಳು ಸ್ವರಾಂತ್ಯವಾಗುವಿಕೆ ಮತ್ತು ಲೋಪವಾಗುವಿಕೆ

ಸರಳೀಕರಣದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪ್ರಾಕೃತದಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಸ್ವರಾಂತ್ಯ ಪದಗಳಿವೆ. ಹೊಸಗನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣಬಹುದು. ಶಬ್ದಾಂತ್ಯ ಸ್ವರಹೀನವ್ಯಂಜನಕ್ಕೆ ಕೆಲವೆಡೆ ಸ್ವರವನ್ನು ಸೇರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಕೆಲವೆಡೆ ಸ್ವರಹೀನವ್ಯಂಜನವನ್ನು ಲೋಪ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಕನ್ನಡದ ಉದಾಹರಣೆಗಳು^{೧೧} -

ಬಸ್ > ಬಸ್ಸು	ಕಾರ್ > ಕಾರು
ಬ್ಯಾಂಕ್ > ಬ್ಯಾಂಕು	ಜಾಕೇಟ್ > ಜಾಕೇಟು
ನೀಟ್ > ನೀಟು	ಪಂಪ್ > ಪಂಪು
ಸೂಟ್ > ಸೂಟು	ನೋಟ್ > ನೋಟು
ಟಾನಿಕ್ > ಟಾನಿಕ್ಕು	ಬುಕ್ > ಬುಕ್ಕು
ಬಕೇಟ್ > ಬಕೇಟು	ಪೆನ್ಸಿಲ್ > ಪೆನ್ಸಿಲ್ಲು

೭೮ / ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ಣಾಟಕ - ಸಂಪುಟ ೯೮-೧೦೧ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಚಿಕೆ ೩೬೮-೩೭೧

ಪೆನ್ > ಪೆನ್ನು	ಅಮೀನ್ > ಅಮೀನ
ಕಸ್ನಾಬ್ > ಕಸಾಬ	ಕಮಾಲ್ > ಕಮಾಲ
ನವಾರ್ > ನವಾರ, ನವಾಬ	ಕಂದೀಲ್ > ಕಂದೀಲು
ಉಸ್ತಾದ್ > ಉಸ್ತಾದ	ಕಪ್ತಾನ್ > ಕಪ್ತಾನ
ಫಕೀರ್ > ಫಕೀರ, ಪಕೀರ	ಕದೀಮ್ > ಕದೀಮ, ಖದೀಮ
ಐಶಾರಾಮ್ > ಐಷಾರಾಮ	ಕರೋಬ್ > ಕರೋಬಾ, ಕರಬ
ಆರಾಮ್ > ಆರಾಮು, ಆರಾಮ	ಕಮರ್‌ಬಂದ್ > ಕಮರಬಂದ

ಈ ರೀತಿ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ವ್ಯಂಜನಾಂತ್ಯಪದಗಳ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಕೃತದಂತೆ ಅ, ಇ, ಉ, ಎ ಸ್ವರಗಳು ಬರುತ್ತವೆ.

ಪ್ರಾಕೃತದ ಉದಾಹರಣೆಗಳು^೧ -

ಪಶ್ಚಾತ್ > ಪಚ್ಚಾ, ಪಚ್ಚಾದ	ತಸ್ಮಾತ್ > ತಮ್ಮಾ	ಆತ್ಮನ್ > ಅಪ್ಪಾ
ಯಾವತ್ > ಜಾವ, ಜಾವದ	ರಾಜನ್ > ರಾಯ, ರಾಯೋ	ಸ್ಯಾತ್ > ಸಿಯಾ
ಕೃಷ್ಣನ್ > ಕಿಸಣ, ಕಣ್ಣಾ	ವಾಚ್ > ವಾಳ, ವಾಯಾ	ಯಶಸ್ > ಜಸೋ
ತಾವತ್ > ತಾವ, ತಾವದ	ಸರಸ್ > ಸರೋ	ಸರಿತ್ > ಸರಿಳ
ಸಂಪತ್ > ಸಂಪಳ, ಸಂಪದಾ	ಶರತ್ > ಸರಟ	ನಭಸ್ > ನಹಂ
ಭೀಷಕ್ > ಭಿಸಟ	ಪ್ರಾವೃಷ > ಪಾಲುಸೋ	
ಕರ್ಮನ್ > ಕರ್ಮೋ		

೬. ಅಲ್ಪಪ್ರಾಣಗಳು ಮತ್ತು ಮಹಾಪ್ರಾಣಗಳು ಪರಸ್ಪರ ಪರಿವರ್ತನೆ

ಕನ್ನಡದ ಉದಾಹರಣೆಗಳು^೨ -

ಅ) ಅಲ್ಪಪ್ರಾಣಗಳ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಮಹಾಪ್ರಾಣಗಳ ಆಗಮನ

ಕುಸಿ > ಖುಸಿ	ಕದೀಮ್ > ಖದೀಮ	ಕಿಲಾ > ಖಿಲೆ
ಕಲಂದರ್ > ಖಲಂದರ್	ಕಿಸ್ತ್ > ಖಿಸ್ತು	ಕಾಹಿಲೀ > ಖಾಯಿಲೆ
ಕರ್ದ್ > ಖರ್ದಿ	ಕರಾರವಾಕೀಕ್ > ಖರಾರುವಾಕ್ಕು	ಕೈದೀ > ಖೈದೀ
ನಿಕಾಹ್ > ಖಿಖಾ	ಖಾಕೀ > ಖಾಖೀ	ನಾಲಾಯಕ್ > ನಾಲಾಯಖು
ಈಕರ್ > ಜಖೀರಿ	ಕುಶಾದ್ > ಖುಷಾದು	ತರೀಖ್ > ತರೀಖು
ಕಾರ್‌ಕೂನ್ > ಕಾರ್ಖೂನ್	ಕುಶಾದ್ > ಖುಷಾದು	ಕೋತಾಹ್ > ಖೋತಾ

ಆ) ಮಹಾಪ್ರಾಣಗಳ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಪಪ್ರಾಣಗಳ ಆಗಮನ

ಖುಸಿ > ಕುಸಿ	ಖಂಜರ್ > ಕಂಜರ	ಖಬರ್ > ಕಬರು
ಖಬೂರ್‌ಜಾ > ಕಬೂರ್‌ಜ, ಕಬೂರ್‌ಜ	ಖಾಕೀ > ಕಾಕೀ	ಜಖಿಂ > ಜಕಮು
ಖಾಸಗೀ > ಕಾಸಗಿ	ಖಾವಂದ್ > ಕಾವಂದ	ಖಾಸ್ > ಕಾಸಾ

ದಾಖಲ್ > ದಾಕಲು	ತಾರೀಖ್ > ತಾರೀಕು	ಹಖಿಖತ್ > ಹಕೀಕತ್ತು
ಖತ್ಮ > ಕತಮ್,ಕತ್ತು	ಖಾನಹ್ > ಕಾನೆ	ಶಿಖ್‌ದಾರ್ > ಶೇಕದಾರ
ಖಬರ್‌ದಾರ್ > ಕಬರುದಾರು	ಸಖ್ತ್ > ಸಕತ್ತು	ರಖಮ್ > ರಕಮು
ಬುರ್ಖಾ > ಬುರ್ಕಾ	ಮುಖದ್ದಮಹ್ > ಮೊಕದ್ದಮೆ	ಹಖ್ > ಹಕ್ಕು
ಬಾಖಿ > ಬಾಕಿ		

ಪ್ರಾಕೃತದ ಉದಾಹರಣೆಗಳು^{೧೪} -

ಅ) ಅಲ್ಪಪ್ರಾಣಗಳ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಮಹಾಪ್ರಾಣಗಳ ಆಗಮನ -

(ಅ) ಕ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಖ=	ಕುಬ್ಜ > ಖುಜ್ಜ	ಕ್ರೀಡೆ > ಖೇಲ, ಖೆಡ್ಡ	ಕೀಲಿತ > ಖೀಲಿತ
	ಕೀಲ > ಖೀಲ	ಕಿಂಕಿಣಿ > ಖಿಕಿಣಿ	ಕರ್ಪೂರ > ಖಿಪ್ಪರ
	ಸ್ಕಂಧ > ಖಿಂದ	ಕಂಧರಾ > ಖಿಂಧರಾ	ಕಸಿತ > ಖಿಸಿಯ
	ಪುಷ್ಕರ > ಪೊಕ್ಕರ	ಪುಷ್ಕರಿಣೀ > ಪೋಕ್ಕರಿಣೀ	
(ಆ) ಗ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಘ=	ಗೃಹ > ಘರ		
(ಇ) ಜ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಝ=	ಜೂಷಿತ > ಝೂಸಿಯ		
(ಈ) ತ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಢ=	ಸ್ತುತಿ > ಢುದಿ	ಸ್ತೋಕ > ಢೋಅ	ಸ್ತವ > ಢವ
(ಉ) ಪ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಫ=	ಪರಿಹಾ > ಫರಿಖಾ	ಪಾಲಯತಿ > ಫಾಲಇ	ಪುರುಷ > ಫರುಸ
	ಪರಿಘ > ಫಲಿಹ	ಪನಸ > ಫಣಸ	ಪರಿಭದ್ರ > ಫಲಿಹದ್ರ
	ಪುಷ್ಪ > ಪುಫ್ಫ	ಸ್ವಂದನ > ಫಂದಣ	ಸ್ವರ್ಶ > ಫಾಸ
	ಪರಶು > ಫರಸು		
(ಊ) ಬ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಭ=	ಬಿಸ > ಭಿಸ	ಬಿಸಣಿ > ಭಿಸಣಿ	ಬಹಿನ > ಭಗಿನೀ
	ಬೃಸಿಕಾ > ಭಿಸಿಗಾ	ಬಿಂಬಿಸಾರ > ಭಿಂಭಿಸಾರ	

ಆ) ಮಹಾಪ್ರಾಣಗಳ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಪಪ್ರಾಣಗಳ ಆಗಮನ -

ಕ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಖ=	ಭೀಷಣ > ಬಿಹಣ	ಶೃಂಖಲಮ್ > ಸಂಕಲಂ	ಶೃಂಖಲಾ > ಸಂಕಲಾ
-----------------	-------------	-----------------	----------------

೭. ಅಪಭ್ರಂಶ ಪ್ರಾಕೃತದಲ್ಲಿ ಉಕಾರ ಬಹುಳತೆ

ಕನ್ನಡದ ಉದಾಹರಣೆಗಳು^{೧೫} -

ಲಿಲ್ಡ್ > ಗಿಲೀಟು	ಗ್ಲಾಸ್ > ಗಳಾಸು	ಯಶಸ್ > ಯಶಸ್ಸು	ತೇಜಸ್ > ತೇಜಸ್ಸು
ಪ್ಯಾನ್ > ಪಳಾನು	ಪ್ಲಾಗ್ > ಪಳೇಗು	ಡ್ರೇಸ್ > ದಿರಿಸು, ದುರುಸು	ಇಸ್ಪಿವರ್ > ಇಸ್ತಿ
ಕಸ್ತತ್ > ಕಸರತ್ತು			

ಪ್ರಾಕೃತದ ಉದಾಹರಣೆಗಳು^{೧೬} -

ತ್ಯಣ > ತಣು	ಪೃಷ್ಠ > ಪುಟ್ಟ	ಕೃತ್ಯ > ಕಚ್ಚು	ಮುಖ > ಮುಹು
ಶಂಕರ > ಸಂಕರು	ಜಿನ > ಜಿಣು	ಜ್ಯೋತಿಷೀ > ಜೋಇಸಿಲು	ವ್ಯಾಸ > ವ್ರಾಸು
ಯಸ್ಯ > ಜಸು, ಜಾಸು	ಪ್ರಿಯ > ಪಿಲು	ತಸ್ಯ > ತಸು, ತಾಸು	ಕೃತೆ > ಕರೇಲು

೮. ಕನ್ನಡದ ವ್ಯಾವಹಾರಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಕೃತಪದಗಳ ಬಳಕೆ

ಕನ್ನಡ	ಪ್ರಾಕೃತ
ಡಂಭಾಚಾರ	> ಡಂಭ, ಡಂಭಾಯಾರ
ಅಲ್ಲ (ಸುಂಠಿ)	> ಅದ್ರ (ಆದ್ರ = ಹಸಿ, ಒದ್ದೆ)
ನಮನ, ನಮ	> ಣಮಣ, ಣಮ
ಕನ್ನಡ, ಕಣ್ಣಡ	> ಕಣ್ಣಡ, ಕನ್ನಡ
ವ್ಯಷಭ, ಬಸವ	> ಬಸವ, ವಸಬ, ಉಸಬ, ವಸಹ, ಉಸಹ, ರಿಸಹ, ರಿಸಬ ಇತ್ಯಾದಿ
ಮೃಷಾ, ಮೋಸ	> ಮೋಸ, ಮೀಸೆ
ಸುರೇಂದ್ರ, ಸುಲೇಂದ್ರ	> ಸುಲೇಂದ್ರ (ರ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಲ)
ಸರಸ್ವತಿ, ಸರಸವತಿ	> ಸರಸವತೀ, ಸರಸ್ವತಿ, ಸರಸು, ಸರಸೀ.
ಆತ್ಮ , ಅಪ್ಪ , ಅಮ್ಮ	> ಅಪ್ಪ , ಅಮ್ಮ, ಎಪ್ಪ, ಎಮ್ಮ, ಎವ್ವ, ಎಪ್ಪ
ನಡು (ಸೊಂಟ), ನಟ	> ನಡ
ಋಜು, ರುಜು, ರಿಜು	> ರಿಜು
ಕರ್ನಾಟಕ, ಕಣ್ಣಾಗಡ	> ಕಣ್ಣಡಗ, ಕನ್ನಡಗ, ಕನ್ನಡಿಗ
ಧರ್ಮ, ಧಮ್ಮ, ಧರಮ	> ಧಮ್ಮ, ಧರಮ
ಮಾತೃ, ಮಾತೆ, ಮಾತರ	> ಮಾತರ
ಈಶ್ವರ, ಈಸರ, ಈಸವರ	> ಈಸರ, ಈಸ್ರರ, ಈಸವರ
ಕರ್ನಾಟಕವರ್ತಿ, ಕನ್ನಡಗವತಿ ಕನ್ನಡವತಿ, ಕನ್ನಡತಿ	> ಕಣ್ಣಡವತೀ, ಕನ್ನಡವತೀ, ಕಣ್ಣಡದಿ, ಕನ್ನಡದಿ
ರುಜುಐಸಿರಿ, ಅಇಸಿರಿ, ಏಸಿರಿ	> ಅಇಸಿರಿ, ಏಸಿರಿ
ಯಕ್ಷಿ, ಜಕ್ಷೀ, ಜಕ್ಷವ್ವ , ಜಕಲಮ್ಮ	> ಜಕ್ಷೀ, ಜಕ್ಷಿ, ಜಕ್ಷಮ್ಮ, ಜಕಲಮ್ಮ

ಪೃಥ್ವಿ, ಪೊಡವಿ, ಅಟವಿ, ಅಡವಿ	>	ಪುಡವಿ, ಪೊಡವಿ, ಅಡವಿ
ಸ್ವಾಮಿ, ಸಾಮಿ, ಸೊಮೆ, ಸುವಾಮಿ	>	ಸಾಮಿ, ಸೊಮೆ, ಸುವಾಮಿ
ಲಕ್ಷ್ಮಿ, ಲಕ್ಕೇ, ಲಕ್ಷ್ಮೇ, ಲಕುಮಿ, ಲಸುಮಿ, ಲಗುಮಿ, ಲಸಮಿ	>	ಲಕ್ಕೇ, ಲಕ್ಷ್ಮೇ, ಲಕುಮಿ, ಲಸುಮಿ, ಲಗುಮಿ, ಲಸಮಿ
ಔಷಧ, ಒಸದಿ, ಓಸದಿ, ಅಗುಸದಿ, ಅಉಸದಿ	>	ಅಉಸದಿ, ಒಸದಿ, ಓಸದಿ, ಒಸಹ, ಓಸಹ, ಅಗಸುದಿ
ಲಕ್ಷ್ಮಣ, ಲಕ್ಷಣ್ಣ, ಲಸಮಣ್ಣ, ಲಗಮಣ್ಣ	>	ಲಕ್ಷಣ್ಣ, ಲಕ್ಷಣ್ಣ, ಲಸಮಣ್ಣ, ಲಗಮಣ್ಣ
ರಮೇಶ, ರಮೇಸ, ರಮೇಸು, ಲಮೇಸ, ಲಮೇಸು	>	ರಮೇಸ, ಲಮೇಸ, ಲಮೇಸು, ರಮೇಸು (ರ = ಲ)
ಮೈಸೂರು, ಮಇಸೂರು, ಮೇಸೂರು	>	ಮಇಸೂರು, ಮೇಸೂರು, ಮಸೂರು
ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಬಮ್ಮಣ, ಬಾಮಣ, ವಾಮಣ	>	ಬಮ್ಮಣ, ಬಾಮಣ, ಬೊಮ್ಮಣ, ವಾಮಣ
ವತ್ಸಲಾ, ವತ್ಸಲೆ, ವಚ್ಚಲಾ, ವಚ್ಚಲೆ, ವಚ್ಚೇ	>	ವಚ್ಚಲಾ, ವಚ್ಚೇ
ಲಕ್ಷ್ಮಾತ್ಮ, ಲಕ್ಕಪ್ಪ, ಲಕ್ಷಣ್ಣ, ಲಕ್ಕವ್ವ, ಲಕ್ಕಮ್ಮ, ಲಗಮಪ್ಪ, ಲಸಮಪ್ಪ, ಲಗಮಣ್ಣ, ಲಸಮಣ್ಣ, ಲಸಮವ್ವ, ಲಗಮವ್ವ, ಲಗಮಮ್ಮ, ಲಸಮವ್ವ, ಲಸಮಮ್ಮ	>	ಲಕ್ಕಪ್ಪ, ಲಕ್ಷಣ್ಣ, ಲಕ್ಕವ್ವ, ಲಕ್ಕಮ್ಮ, ಲಗಮಪ್ಪ, ಲಸಮಪ್ಪ, ಲಗಮಣ್ಣ, ಲಸಮಣ್ಣ, ಲಗಮವ್ವ, ಲಗಮಮ್ಮ, ಲಸಮಮ್ಮ
ಪದ್ಮ, ಪದ್ಮಾ, ಪದ್ಮಿ, ಪದ್ಮು, ಪದುಮಿ, ಪದ್ಮಾ	>	ಪದ್ಮಿ, ಪದ್ಮು, ಪದುಮಿ, ಪದ್ಮಾ, ಪೊಮ್ಮ, ಪೊಮ್ಮಾ
ಬ್ರಹ್ಮ, ಬ್ರಹ್ಮಾತ್ಮ, ಬರಮ, ಬೊಮ್ಮ, ಬರಮಣ್ಣ ಬರಮಪ್ಪ	>	ಬರಮ, ಬೊಮ್ಮ, ಬರಮಣ್ಣ, ಬರಮಪ್ಪ, ಬೊಮ್ಮಾಯಿ.
ಪದ್ಮಾವತಿ, ಪಮ್ಮವ್ವಾ, ಪದುಮವ್ವಾ, ಪದುಮವ್ವ	>	ಪಮ್ಮಾವತಿ, ಪಮ್ಮವ್ವಾ, ಪದುಮವ್ವಾ
ಋಷಿ, ರಿಸಿ, ರುಸಿ > ಇಸಿ, ರಿಸಿ, ರುಸಿ		ಅರ್ಕ, ಅಕ್ಷ, ಅಕ್ಕ > ಅಕ್ಕ, ಎಕ್ಕ
ಡಮರು, ಡಮರುಅ > ಡಮರುಅ, ಡಮರುಗ		ಖಿಂಭ, ಸ್ತಂಭ > ಖಿಂಭ, ಥಂಭ
ದಿವಟಿ, ದಿವಟಿಗೆ > ದಿವಸ, ದಿವಹ		ಬಾಲೆ/ಬಾಲಿಕೆ > ಬಾಲಾ
ವಂಕ, ವಕ್ರ > ವಂಕ, ವಕ್ಕ		ಕೃಷಿ, ಕಸಿ > ಕಸಿ, ಕಿಸಿ, ಕುಸಿ, ಋಸಿ
ಶಿಥಿಲ, ಸಡಿಲ, ಸಡ್ಡ > ಸಥಿಲ		ರತ್ನ > ರಣ್ಣ, ರತಣ, ರನ್ನ, ರತನ
ಸೂಕ್ಷ್ಮ, ಸೂಕ್ಷಮ, ಸಣ್ಣ > ಸಣ್ಣ, ಸೂಹುಮ		ಕರ್ಪೂರ, ಕಪ್ಪರಾ > ಖಿಪ್ಪರ, ಕಪ್ಪರಾ
ಶ್ರದ್ಧೆ > ಸಡ್ಡಾ, (ಶಡ್ಡ ಹೊಡೆ, ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸ)		ಅರ್ಧ > ಅಡ್ಡ (ಅಡ್ಡ ದಾರಿ ಹಿಡಿ)
ಮಹಿಳೆ > ಮಹಿಲಾ		ಸೇವಕ > ಸೇವಗ

೮೨ / ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ನಾಟಕ - ಸಂಪುಟ ೯೮-೧೦೧ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಚಿಕೆ ೨೬೮-೨೭೧

ಭಡ > ಭಟ, ಭಡ	ಪುಸ್ತಕ > ಪುತ್ತಗ
ಧೇಣು > ಧೇಣು	ಗ್ರಾಮ > ಗಾಮ
ಪವನ > ಪವಣ	ಡಿಂಡಿಮ > ಡಂಡ
ಶಾಲೆ > ಸಾಲಾ	ಚಲಿಸು > ಚಲ
ವಾಯು > ವಾಲು	ಆರ್ಯಿಕೆ > ಅಜ್ಜಿ
ಅಜ್ಜಿ > ಅಜ್ಜಿ	ಅಜ್ಜ > ಅಜ್ಜ
ಕನ್ನಡಿಗ > ಕಣ್ಣಡಿಗ	ಧಮ್ಮಯ್ಯ > ಧಮ್ಮ
ಕಾಗೆ > ಕಾಗ	ಆರ್ಯ > ಅಜ್ಜ
ಹಂಸ > ಹಂಸ	ಕರ್ನಾಟಕ > ಕಣ್ಣಡಿಗ
ದಾಹ > ಡಾಹ	ಗಡಿಗ > ಘಡ
ಧರಮಣ್ಣ > ಧರಮಣ್ಣ	ರಮಾಣಿ > ಲಮಾಣಿ
ಯುಕ್ತಿ > ಜುಕ್ತಿ	ಚಂದ್ರ > ಚಂದ
ರತ್ನ > ರಣ್ಣ, ರತಣ, ರನ್ನ, ರತನ	ನಗರ > ಣಗರ, ಣಯರ
ಆಜ್ಞೆ > ಅಣ್ಣ, ಅಣ್ಣಾ	ಗೂಬೆ > ಘೂಅ
ಬಾಲಕ > ಬಾಲಗ, ಬಾಲ	ಕತೂಹಲ > ಕೊಳುಹಲ
ಚಕ್ರ > ಚಕ್ರ, ಚರಕ	ದಂಡ > ಡಂಡ
ಉತ್ಸವ > ಉಸವ, ಊತಸವ	ಚಂದ್ರಿಕಾ > ಚಂದಿರ, ಚಂದ
ಶ್ರೀ > ಸಿರಿ	ಐಶ್ವರ್ಯ > ಏಸಿರಿ
ಪ್ರಸಾದ > ಪಸಾಯ	ಓಲಗ > ಓಲಗ್ಗ
ಕುರಿ > ಕುರರ	ಕೋಟೆ > ಕೊಟ್ಟ
ದೇಶಿಕ > ದೇಶಿಯ	ಪಲ್ಲೀ > ಪಲ್ಲಿ
ಪುಲಿ > ಪುಲ್ಲಿ	ಹರಃ > ಹೀರೋ
ಕರಗಸ > ಕರಗಸ	ಹೃದ > ದಹ
ಕಾನನ > ಕಾಣಣ	ಸವತಿ > ಸವತ್ತಿ
ಕಛೇರಿ > ಕಚ್ಚಹರಿಅ	ಧರಿಸು > ಧರಇ

೯. ಕನ್ನಡ ನಾಮಪದಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಕೃತನಾಮಪದಗಳು

ಕನ್ನಡ	ಪ್ರಾಕೃತ	ಕನ್ನಡ	ಪ್ರಾಕೃತ	ಕನ್ನಡ	ಪ್ರಾಕೃತ
ಗೋವಿಂದ >	ಕೋವಿಂದ	ಶಂಕರ, ಸಂಕರ >	ಸಂಕರ	ವಿಷ್ಣು, ವಿಣ್ಣು >	ವಿಣ್ಣು

ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ಣಾಟಕ - ಸಂಪುಟ ೯೮-೧೦೧ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಚಿಕೆ ೩೬೮-೩೭೧ / ೮೩

ಕನ್ನಡ	ಪ್ರಾಕೃತ	ಕನ್ನಡ	ಪ್ರಾಕೃತ
ಜಿನೇಂದ್ರಹಳ್ಳಿ	> ಜಿನೇನಹಳ್ಳಿ (ಸಿ.ಆರ್.ಪಟ್ಟಣ ತಾ.)	ಧರ್ಮಾಂಗಲ	> ಧರ್ಮನಿಂಗಲ (ಕೆ.ಆರ್.ಪೇಟೆ ತಾ.)
ಶ್ರಮಣೇರಿ	> ಸವಣೇರಿ (ಸಿ.ಆರ್.ಪಟ್ಟಣ ತಾ.)	ಬನಾರಸ, ವಾರಾಣಸಿ	> ವಾರಾಣಸ (ಉತ್ತರಪ್ರದೇಶ ರಾಜ್ಯ)
ದೈವ, ದೇವ್ವ, ದೇವ, ದೇವಾ	> ದೇವ, ದೇವ್ವ, ದೇವಾ	ಮೈಸೂರು, ಮೇಸೂರು	> ಮೇಸೂರು, ಮಇಸೂರು (ಸಿ.ಆರ್.ಪಟ್ಟಣ ತಾ.)

೧೦. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಕೃತಭಾಷಾ ಪದನಿಷ್ಪತ್ತಿ^{೧೭}

ಕನ್ನಡಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ನೂರಾರು ಪ್ರಾಕೃತ ಪದಗಳನ್ನು ಬಳಸಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ -

ಅಂಗರೇಕು > ಅಂಗರಕ್ತ	ಅಕ್ಕಾ > ಅಕ್ಕಾ	ಅಕ್ಕಸ > ಅಕ್ಕೋಸ
ಅಕ್ಕಸಾಲೆ > ಅಕ್ಕಸಾಲಾ	ಅಕ್ಕಡ > ಅಕ್ಕಾಡಗ	ಅಗ್ಗಲ > ಅಗ್ಗಲ
ಅಚಲಿಯಂ > ಅಚಲಿಅಂ	ಅಕ್ಕೋಡ > ಅಕ್ಕೋಡ	ಅಕ್ಕಂಡ > ಅಕ್ಕಂಡ

೧೧. ಅಕ್ಷರಪಲ್ಲಟ

ಪ್ರಾಕೃತದಂತೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೂ ಅಕ್ಷರಗಳು ಸ್ಥಾನಾಂತರಿತವಾಗುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

ಕನ್ನಡದ ಉದಾಹರಣೆಗಳು^{೧೮} -

ಅಗಸ > ಅಸಗ,	ಕಾಗದ > ಕಾದಗ	ಅಲರ್ > ಅರಲ್	ಮಲರ್ > ಮರಲ್
ಕಾಗಜ > ಕಾಜಗ	ಮರಳು > ಮಳಲು	ಕಾಲುವೆ > ಕಾವಲೆ	ವಾರಣಾಸಿ > ಬಾನಾರಸಿ

ಪ್ರಾಕೃತದ ಉದಾಹರಣೆಗಳು^{೧೯} -

ಲಲಾಟ > ಲಾಲ	ಅಚಲಪುರ > ಅಲಚಪುರ	ಆಲಾನ > ಆಣಾಲ
ಹರಿತಾಲ > ಹಲಿಆರ	ಲಘುಕ > ಹಲುಅ	ವಾರಣಾಸಿ > ಬಾನಾರಸಿ
ಕರೇಣೂ > ಕಣೇರೂ	ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ > ಮರಹಟ್ಟ	

ಉಪಸಂಹಾರ

ಪ್ರಾಕೃತವು ಭಾಷಾಸರಳೀಕರಣ-ವಿಧಾನವನ್ನು ಅಂದರೆ ಸಜಾತೀಯಸಂಯುಕ್ತರಲಕ್ಷಣ ಹೊಂದಿರುವ ಏಕೈಕಭಾಷೆ. ಅದರಿಂದ ಅನೇಕಭಾಷೆಗಳು ಪ್ರಭಾವಗೊಂಡಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡವೂ ಒಂದು. ಕನ್ನಡ ಶಬ್ದದಿಂದಲೇ ಅದು ಸಜಾತೀಯ ಸಂಯುಕ್ತರಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕನ್ನಡವೂ ಪ್ರಾಕೃತಿಕಭಾಷೆಯೇ ಸರಿ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೂ ಹಲವಾರು ಪ್ರಾಕೃತದ ಪದಗಳು, ಧ್ವನಿ, ವ್ಯಾಕರಣ ಇತ್ಯಾದಿ ಲಾಕ್ಷಣಿಕ-ತತ್ತ್ವಗಳಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವರಲೋಪ, ವ್ಯಂಜನ ಲೋಪ, ಕೆಲವು ಮಹಾಪ್ರಾಣಗಳ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಹಕಾರ ಆಗಮನ, ಅನುನಾಸಿಕೀಕರಣ

ಇತ್ಯಾದಿ ದ್ವನಿಪರಿವರ್ತನೆಗಳಿವೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ವ್ಯಾಕರಣದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದೆ. ಆ ಮೂಲ ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ಭಾಷೆ ಪ್ರಾಕೃತಭಾಷೆಯಿಂದಲೇ ವೈಶ್ವಿಕಭಾಷೆಗಳು ಜನನಗೊಂಡಿದ್ದರಿಂದ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಕೃತ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡದ ನಂಟು ಪ್ರಾಕೃತ ಆಗಮಸಾಹಿತ್ಯದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕ್ರಿ.ಪೂ. ೧೮೫೫ ಪ್ರಾಚೀನವಾಗಿದೆ. ಕನ್ನಡಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಾಕೃತವು ಎಲ್ಲಾ ಮಗ್ಗಲುಗಳಿಂದ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಕೃತವ್ಯಾಕರಣದ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಕಂಡುಬರುವುದು ಸಹಜವೇ. ಇದೇ ರೀತಿ ಪ್ರಾಕೃತ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡದ ಅನ್ಯೋನ್ಯ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಭಾಷಾವೈಜ್ಞಾನಿಕ, ಭಂಡಸ್ಸು, ಅಲಂಕಾರ ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವುದು ಅತ್ಯಂತ ಅನಿವಾರ್ಯ. ಇದರಿಂದ ಕನ್ನಡವು ಸತ್ಯಂ, ಶಿವಂ, ಸುಂದರಂ ಎಂಬೋಕ್ತಿ ಸಾರ್ಥಕವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಕನ್ನಡವನ್ನು ಉಳಿಸುವ, ಬೆಳೆಸುವ ಅನಿವಾರ್ಯತೆ ಮನಗಾಣಬಹುದು. ಕೆಲವು ವಿಶಿಷ್ಟ ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಕೃತ ವ್ಯಾಕರಣ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತುತಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಕೊನೆಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು :

೧. ಕನ್ನಡ ಭಾಷಾ ಸ್ವರೂಪ, ಲೇ.-ಡಾ. ಕೆ. ಕೆಂಪೇಗೌಡ, ಕುವೆಂಪು ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ, ಮಾನಸಗಂಗೋತ್ರಿ, ಮೈ.ವಿ.ವಿ.ನಿ., ೧೯೯೭, ಪುಟ ೫೪-೫೫, ೫೮-೫೯.
೨. ಅಭಿನವ ಪ್ರಾಕೃತ ವ್ಯಾಕರಣ, ಲೇ.- ಡಾ. ನೇಮಿಚಂದ್ರ ಶಾಸ್ತ್ರಿ, ತಾರಾ ಎಜೆನ್ಸೀ, ವಾರಾಣಸೀ, ೧೯೬೩, ಪುಟ ೮೪-೯೬.
೩. ಕನ್ನಡ ಭಾಷಾ ಸ್ವರೂಪ, ಲೇ.- ಡಾ. ಕೆ.ಕೆಂಪೇಗೌಡ, ಕ.ಕ.ಅ.ಸಂಸ್ಥೆ, ಮಾ. ಗಂ., ಮೈ. ವಿ. ವಿ. ನಿ., ಮೈಸೂರು, ಪುಟ ೬೨-೬೮, ೧೯೯೭.
೪. ಅಭಿನವ ಪ್ರಾಕೃತ ವ್ಯಾಕರಣ, ಲೇ.- ಡಾ. ನೇಮಿಚಂದ್ರ ಶಾಸ್ತ್ರಿ, ತಾರಾ ಎಜೆನ್ಸೀ, ವಾರಾಣಸೀ ೧೯೬೩, ಪುಟ ೧೦೯, ೧೧೭, ೧೨೦, ೩೯೩-೩೯೪.
೫. ಸಾಮಾನ್ಯ ಭಾಷಾ ವಿಜ್ಞಾನ, ಲೇ.- ಡಾ. ಕೆ. ಕೆಂಪೇಗೌಡ, ಕು.ಕ.ಅ.ಸಂಸ್ಥೆ, ಮಾ.ಗಂ., ಮೈ.ವಿ.ವಿ.ನಿ., ಮೈಸೂರು, ಪುಟ ೧೧೨೮, ೧೯೯೬.
೬. ಅಭಿನವ ಪ್ರಾಕೃತ ವ್ಯಾಕರಣ, ಲೇ.- ಡಾ. ನೇಮಿಚಂದ್ರ ಶಾಸ್ತ್ರಿ, ತಾರಾ ಎಜೆನ್ಸೀ, ವಾರಾಣಸೀ ೧೯೬೩, ಪುಟ ೬೭-೬೯, ೧೨೪-೧೩೮.
- ೭.ಅ) ಸಾಮಾನ್ಯ ಭಾಷಾ ವಿಜ್ಞಾನ, ಲೇ.- ಡಾ. ಕೆ. ಕೆಂಪೇಗೌಡ, ಕು.ಕ.ಅ.ಸಂಸ್ಥೆ, ಮಾ.ಗಂ., ಮೈ.ವಿ.ವಿ.ನಿ., ಮೈಸೂರು, ಪುಟ ೧೧೨೪, ೧೯೯೭.
- ಬ) ಕನ್ನಡ ಭಾಷಾ ಸ್ವರೂಪ, ಲೇ.- ಡಾ. ಕೆ. ಕೆಂಪೇಗೌಡ, ಕು.ಕ.ಅ.ಸಂಸ್ಥೆ, ಮಾ.ಗಂ., ಮೈ.ವಿ.ವಿ.ನಿ., ಮೈಸೂರು, ಪುಟ ೫೪-೫೫, ೧೯೯೭.
೮. ಅಭಿನವ ಪ್ರಾಕೃತ ವ್ಯಾಕರಣ, ಲೇ.- ಡಾ. ನೇಮಿಚಂದ್ರ ಶಾಸ್ತ್ರಿ, ತಾರಾ ಎಜೆನ್ಸೀ, ವಾರಾಣಸೀ, ಪುಟ ೨೨-೨೬, ೬೯, ೧೯೬೩.
೯. ಕನ್ನಡ ಭಾಷಾ ಸ್ವರೂಪ, ಲೇ.- ಡಾ. ಕೆ. ಕೆಂಪೇಗೌಡ, ಕು.ಕ.ಅ.ಸಂಸ್ಥೆ, ಮಾ.ಗಂ., ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ, ಮೈಸೂರು, ೧೯೯೭, ಪುಟ ೬೬.
೧೦. ಅಭಿನವ ಪ್ರಾಕೃತ ವ್ಯಾಕರಣ, ಲೇ.- ಡಾ. ನೇಮಿಚಂದ್ರ ಶಾಸ್ತ್ರಿ, ತಾರಾ ಎಜೆನ್ಸೀ, ವಾರಾಣಸೀ, ೧೯೬೩, ಪುಟ ೫೨
೧೧. ಕನ್ನಡ ಭಾಷಾ ಸ್ವರೂಪ, ಲೇ.-ಡಾ. ಕೆ. ಕೆಂಪೇಗೌಡ, ಕು.ಕ.ಅ.ಸಂಸ್ಥೆ, ಮಾ.ಗಂ., ಮೈ.ವಿ.ವಿ.ನಿ., ೧೯೯೭, ಪುಟ ೫೪-೫೫.
೧೨. ಅಭಿನವ ಪ್ರಾಕೃತ ವ್ಯಾಕರಣ, ಲೇ.- ಡಾ. ನೇಮಿಚಂದ್ರ ಶಾಸ್ತ್ರಿ, ತಾರಾ ಎಜೆನ್ಸೀ, ವಾರಾಣಸೀ ೧೯೬೩, ಪುಟ ೨೩-೨೬.

ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ನಾಟಕ - ಸಂಪುಟ ೯೮-೧೦೧ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಚಿಕೆ ೩೬೮-೩೭೧ / ೮೫

- ೧೩.ಅ) ಕನ್ನಡ ಭಾಷಾ ಸ್ವರೂಪ, ಲೇ.-ಡಾ. ಕೆ. ಕೆಂಪೇಗೌಡ, ಕು.ಕ.ಅ.ಸಂಸ್ಥೆ, ಮಾ.ಗಂ., ಮೈ.ವಿ.ವಿ.ನಿ., ೧೯೯೭, ಪುಟ ೬೨-೬೩.
- ಆ) ಕನ್ನಡ ಭಾಷಾ ಸ್ವರೂಪ, ಲೇ.-ಡಾ. ಕೆ. ಕೆಂಪೇಗೌಡ, ಕು.ಕ.ಅ.ಸಂಸ್ಥೆ, ಮಾ.ಗಂ., ಮೈ.ವಿ.ವಿ.ನಿ., ೧೯೯೭, ಪುಟ ೫೮.
- ೧೪.ಅ) ಇಂಟ್ರೋಡಕ್ಷನ್ ಟು ಪ್ರಾಕ್ಟಿಸ್, ಲೇ.- ಅಲ್ಲರ್ ಸಿ. ವೂಲ್ಫ್, ಮೋತಿಲಾಲ ಬನಾರಸಿದಾಸ ಪಬ್ಲಿಕೇಷನ್ಸ್, ದೆಹಲಿ, ೧೯೨೮, ಪುಟ ೧೧.
- ಬ) ಶೌರಸೇನಿ ಪ್ರಾಕೃತಭಾಷಾ ಔರ ವ್ಯಾಕರಣ. ಲೇ.- ಪ್ರೊ. ಪ್ರೇಮ್ ಸುಮನ್ ಜೈನ್, ಭಾರತೀಯ ವಿದ್ಯಾ ಪ್ರಕಾಶನ, ದೆಹಲಿ, ೨೦೦೧, ಪುಟ ೮೪.
- ಕ) ಪ್ರಾಕೃತಭಾಷಾ ಔರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕಾ ಆಲೋಚನಾತ್ಮಕ ಇತಿಹಾಸ, ಲೇ.-ನೇಮಿಚಂದ್ರ ಶಾಸ್ತ್ರಿ, ತಾರಾಬುಕ್ ಎಜೆನ್ಸೀ, ವಾರಾಣಸೀ, ೧೯೮೮, ಪುಟ ೧೪೩-೧೪೪.
- ಡ) ಇಂಟ್ರೋಡಕ್ಷನ್ ಟು ಅರ್ಧಮಾಗಧಿ, ಲೇ.- ಡಾ. ಎ.ಎಂ. ಘಾಟಗೆ, ಸನ್ಮತೀರ್ಥ ಎ ರೀಸರ್ಚ ಇನ್ಸ್ಟಿಟ್ಯೂಟ್ ಆಫ್ ಪ್ರಾಕೃತ ಲ್ಯಾಂಗವೇಜ್ ಅಂಡ್ ಜೈನಾಲೋಜಿ, ಪುಣೆ, ೧೯೯೩, ಪುಟ ೧೭-೧೮.
- ಹ) ಅಭಿನವ ಪ್ರಾಕೃತ ವ್ಯಾಕರಣ, ಲೇ.- ಡಾ. ನೇಮಿಚಂದ್ರ ಶಾಸ್ತ್ರಿ, ತಾರಾ ಬುಕ್ ಎಜೆನ್ಸೀ, ವಾರಾಣಸೀ ೧೯೬೩, ಪುಟ ೧೧೦.
೧೫. ಕನ್ನಡ ಭಾಷಾ ಸ್ವರೂಪ, ಲೇ.- ಡಾ. ಕೆ. ಕೆಂಪೇಗೌಡ, ಕು.ಕ.ಅ.ಸಂಸ್ಥೆ, ಮಾ. ಗಂ., ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ, ಮೈಸೂರು, ೧೯೯೭, ಪುಟ ೫೫.
೧೬. ಅಭಿನವ ಪ್ರಾಕೃತ ವ್ಯಾಕರಣ, ಲೇ.- ಡಾ. ನೇಮಿಚಂದ್ರ ಶಾಸ್ತ್ರಿ, ತಾರಾ ಬುಕ್ ಎಜೆನ್ಸೀ, ವಾರಾಣಸೀ ೧೯೬೩, ಪುಟ ೪೫೫ ಮತ್ತು ೪೫೮-೪೬೫.
೧೭. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಅನ್ಯಭಾಷಾ ಪದನಿಷ್ಪತ್ತಿ ಕೋಶ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಮೈ.ವಿ.ವಿ.ನಿ., ಮೈಸೂರು, ೨೦೧೨, ಸಂಪುಟ-೧, ಪುಟ ಕ್ರಮ ೧, ೫, ೬, ೭, ೮, ೯ (ಪದಕ್ರಮ).
೧೮. ಸಾಮಾನ್ಯ ಭಾಷಾ ವಿಜ್ಞಾನ, ಲೇ.- ಡಾ. ಕೆ. ಕೆಂಪೇಗೌಡ, ಕು.ಕ.ಅ.ಸಂಸ್ಥೆ, ಮಾ. ಗಂ., ಮೈ.ವಿ.ವಿ.ನಿ., ಮೈಸೂರು, ೧೯೯೭, ಪುಟ ೧೧೨೬, ೧೯೯೭.
೧೯. ಅಭಿನವ ಪ್ರಾಕೃತ ವ್ಯಾಕರಣ, ಲೇ.- ಡಾ. ನೇಮಿಚಂದ್ರ ಶಾಸ್ತ್ರಿ, ತಾರಾ ಬುಕ್ ಎಜೆನ್ಸೀ, ವಾರಾಣಸೀ ೧೯೬೩, ಪುಟ ೧೩೮.

೧೦. ಬೇಂದ್ರೆಯವರ 'ಸಖೀಗೀತ'ದ ಹಾಡು-ಪಾಡು

- ಡಾ. ಎಸ್.ಡಿ. ಶಶಿಕಲಾ

ಶ್ರೀಯುತ ಶ್ಯಾಮಸುಂದರಬಿದರಕುಂದಿಯವರು ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಪತ್ನಿ ಶ್ರೀಮತಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯವರ ಜನ್ಮದಿನಾಚರಣೆಯನ್ನು 'ಸಖೀಗೀತ ದಿನಾಚರಣೆ' ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಆಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದೇವೆ, ನೀವು ಬೇಂದ್ರೆಯವರ 'ಸಖೀಗೀತ' ಕುರಿತು ಧಾರವಾಡಕ್ಕೆ ಬಂದು ವಿಶೇಷ ಉಪನ್ಯಾಸ ನೀಡಬೇಕೆಂದು ಆಹ್ವಾನವಿತ್ತರು. ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಬೇಂದ್ರೆಯವರೇ ಮೊದಲಾದ ಸಮಾನಮನಸ್ಕ ಸಾಹಿತಿವರೇಣ್ಯರು ಕಟ್ಟಿದ 'ಗೆಳೆಯರ ಗುಂಪು' ಹೆಸರಿನ ಸಂಘಟನೆಯ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುವುದು ನನ್ನ ಸುಕೃತವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ತಕ್ಷಣವೇ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡೆ. ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಸಮಕಾಲೀನರೂ ವಿಮರ್ಶಾಲೋಕದ ದಿಗ್ಗಜರೂ ಆದ ಜಿ.ಎಸ್. ಅಮೂರ, ಕೀರ್ತಿನಾಥ ಕುರ್ತುಕೋಟಿ, ಜಿ. ಕೃಷ್ಣಪ್ಪ ಮೊದಲಾದವರು ಈಗಾಗಲೇ ಸಾಕಷ್ಟು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಕಾವ್ಯವನ್ನೊದಿ ಆಸ್ವಾದಿಸುವ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿದರೆ ಬೇರೆ ಯಾವ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಸಖೀಗೀತವನ್ನು ಕುರಿತು ಮಾತನಾಡಬಹುದೆಂಬ ಯೋಚನೆ ನನ್ನನ್ನು ಕಾಡತೊಡಗಿತು. ಈ ಕಾಡುವಿಕೆಯೇ ನನ್ನ ಉಪನ್ಯಾಸ ಮತ್ತು ಈ ಬರಹದ ಹಿಂದಿನ ಪ್ರೇರಣೆ ಎಂಬುದನ್ನು ವಿನಯದಿಂದ ತಿಳಿಸಬಯಸುತ್ತೇನೆ.

'ಸಖೀಗೀತ' ಆತ್ಮಕಥನ ಮಾದರಿಯ ಕಾವ್ಯ ಕನ್ನಡದ ಆತ್ಮಕಥನಗಳು ವಿಭಿನ್ನ ಮಾದರಿಗಳಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಬಂದಿವೆ. ಪತಿಯನ್ನು ಕುರಿತ ಆಖ್ಯಾನವಾಗಿ ವಾಸಂತಿಬಾಯಿಪಡುಕೋಣೆಯವರ 'ಜೀವನದ ಹೋರಾಟ' ಕೃತಿ ಮೂಡಿದ್ದರೆ, ಅವರದ್ದೇ ಆದ 'ನನ್ನ ಮಗ ಗುರುದತ್ತ' ಕೃತಿಯು ಪುತ್ರನನ್ನು ಕುರಿತ ಆಖ್ಯಾನವಾಗಿ ಕಾಣಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಎರಡೂ ಕೃತಿಗಳು ದಾಂಪತ್ಯದ ಚೌಕಟ್ಟಿನೊಳಗೆ ಮತ್ತು ಕೌಟುಂಬಿಕ ಚೌಕಟ್ಟಿನೊಳಗೆ ಪತಿ ಕುರಿತ, ಮಗನನ್ನು ಕುರಿತ ಹೆಣ್ಣಿನ ಮೂಲಕ ಒಡಮೂಡಿದ ಆಖ್ಯಾನಗಳಾಗಿವೆ. ಅನಂತರ ಬಂದಂಥ ಅರವಿಂದ ಮಾಲಗತ್ತಿಯವರ ಗೌರ್ಮೆಂಟ್ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಸಿದ್ದಲಿಂಗಯ್ಯನವರ ಊರುಕೇರಿ..... ಕೃತಿಗಳು ವೈಯಕ್ತಿಕ ನೆಲೆಯಿಂದ ಹೊರಟು ಸಮಷ್ಟಿಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಪರಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಲ್ಪಡುವಂಥವು. ಕಾಲದ ಅಂತರದಲ್ಲಿ ಹಲವು ಮಹಿಳಾ ಆತ್ಮಕಥೆಗಳು, ಪುರುಷರ ಆತ್ಮಕಥೆಗಳು ಸಾಲುಸಾಲಾಗಿ ಮೂಡಿಬಂದಿದ್ದು, ಅವು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ವಿಶಿಷ್ಟತೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಗೊಂಡಿವೆ. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಪತಿಯಿಂದ ಪರಿತ್ಯಕ್ತೆಯರಾಗಿ ದಾಂಪತ್ಯದ ಕಟುವಾಸ್ತವ ಸಂಬಂಧಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಬರೆದ ಲೇಖಕಿಯರ ಆತ್ಮಕಥೆಗಳು ನಮ್ಮ ಮುಂದಿವೆ.

'ಸಖೀಗೀತ'ವು ಬೇಂದ್ರೆ ತಮ್ಮ ಪತ್ನಿಯಾದ ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯವರನ್ನು ಕುರಿತು ಬರೆದಂಥ ಕಾವ್ಯರೂಪದ ಆತ್ಮಕಥನವಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಆತ್ಮವೃತ್ತಾಂತ ಸಖಿಯನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿದ್ದಾದರೂ ಅದು ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಬದುಕಿನ ಕಥಾನಕವಾಗಿಯೂ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಬಾಲ್ಯಕಾಂಡವೇ ಮೊದಲಾದ ಕವಿತೆಗಳು ಅವರ ಬದುಕಿನ

ಕಥೆಯನ್ನು ಓದುಗರ ಮುಂದಿಡುತ್ತದೆ. ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಸಮಗ್ರ ಕವಿತೆಗಳ ಓದಿನ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಒಟ್ಟು ಬದುಕನ್ನು ನಾವು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುವ, ಆ ಮೂಲಕ ಅವರ ಜೀವನವನ್ನು ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಅಗಾಧ ನೆಲೆ ಅವರ ಕಾವ್ಯಕ್ಕಿದೆ. ಆದರೆ ನಿಗದಿತ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಸಖೀಗೀತವನ್ನು ಕುರಿತು ಮಾತನಾಡುವಾಗ ಈ ಕಾರ್ಯ ಅಸಾಧ್ಯವಾದುದು, ಅದಕ್ಕೆ ಬೇರೆಯದೇ ಆದ ವಿಶೇಷ ಓದು-ಅಧ್ಯಯನ-ಬರವಣಿಗೆ ಮತ್ತು ಸಮಯದ ಅಗತ್ಯವಿದೆ ಎನಿಸುತ್ತದೆ.

ಬೇಂದ್ರೆಯವರ 'ಸಖೀಗೀತ'ವು ಕಥನ ಕವನದ ಮಾದರಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದ್ದು ಅವರ ದಾಂಪತ್ಯದ ಕಥೆಯನ್ನು 'ಕಥನಕವನ'ದ ರೀತಿ ಹೇಳುವ ಬಗೆಯದಾಗಿದೆ. (Story in verse) 'ಸಖೀಗೀತ' ಶೀರ್ಷಿಕೆಯೇ ವಿಶೇಷವಾದುದು. ಈ ಪದದಲ್ಲಿ ಸಖಿಯೂ ಇದ್ದಾಳೆ, ಗೀತವೂ ಇದೆ. ಸಖಿ ಕುರಿತ ಗೀತವೂ ಇದಾಗಿದೆ. ಸಖಿಯನ್ನು ಕುರಿತ ಲಂಬುದ್ಧವಾದ ಗೀತವೂ ಆಗಿದೆ. ಸಖಿಯನ್ನು ಕುರಿತ ಸಖಿನೊಬ್ಬನ ಈ ಆಖ್ಯಾನ ಪುರುಷಕೇಂದ್ರಿತ ನೆಲೆಯದು. 'ಸಖೀಗೀತ' ಶೀರ್ಷಿಕೆ ಕುರಿತ ಪ್ರೇರಣೆಯನ್ನು ವಾಮನಬೇಂದ್ರೆಯವರು ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ: (೧) "ಕೀರ್ತನಕಾರರು, ಹಳೆಯ ಪುರಾಣಕಥೆಗಳನ್ನು ಆಖ್ಯಾನಗಳಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು, ನಡುನಡುವೆ ತಮ್ಮ ಪಾಂಡಿತ್ಯಪೂರ್ಣ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುತ್ತ, ಅಡ್ಡಕಥೆ ಹಾಗೂ ಹಾಡುಗಳಿಂದ ಜನರನ್ನು ರಂಜಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಮೂರು ಗುಣಗಳ ಪ್ರೇರಣೆ ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಸಖೀಗೀತಕ್ಕಿದೆ". (೨) "ಸಖೀಗೀತ ಶಬ್ದದ ಪ್ರಯೋಗ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಹೀಗಿದೆ:

**"ಆಚಾರ್ಯಾನ್ ಮಾತುಲಾನ್ ಭ್ರಾತ್ರಾನ್
ಪುತ್ರಾನ್ ಪೌತ್ರಾನ್ ಸಖೀಂಸ್ತಥಾ"**

ಮೊದಲಾದವರನ್ನು ರಣಾಂಗಣದಲ್ಲಿ ನೋಡಿ ಅರ್ಜುನನು ಕನಿಕರದ ಆವೇಶ ಹೊಂದಿ ವಿಷಾದದಲ್ಲಿ ತೊಳಲಾಡಿದನು ಎಂಬ ಮಾತಿದೆ. ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ತಮ್ಮ ಕವನಸಂಗ್ರಹಕ್ಕೆ 'ಸಖೀಗೀತ' ಎಂದು ನಾಮಕರಣ ಮಾಡಲು ಇದು ಪ್ರಮುಖ ಕಾರಣವಿರಬೇಕು". ಮೂರನೆಯದಾಗಿ, ಅರ್ಜುನ-ಕೃಷ್ಣ, ಕೃಷ್ಣ-ಗೋಪಿಯರು, ಕೃಷ್ಣ-ರಾಧೆ ಇವರ ನಡುವಿನ ಸಖ್ಯಭಕ್ತಿ ಕೂಡ 'ಸಖೀಗೀತ' ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನಿಡಲು ಕಾರಣ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಸಖ್ಯಭಕ್ತಿ ಕುರಿತ ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಕಾವ್ಯನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ವಾಮನಬೇಂದ್ರೆ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ: "ಶ್ರವಣ, ಕೀರ್ತನ, ಸ್ಮರಣ, ಪಾದಸೇವನ, ಅರ್ಚನ, ವಂದನ, ದಾಸ್ಯ, ಸಖ್ಯ ಮತ್ತು ಆತ್ಮ ನಿವೇದನ ಎಂಬ ನವವಿಧ ಭಕ್ತಿಗಳ ಸಾಧನೆಗೆ ದಾಂಪತ್ಯ ಜೀವನವೇ ಉತ್ತಮವಾದ ರಂಗಸ್ಥಲ ಎಂಬುದು ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಶ್ರದ್ಧೆ. ಸಖ್ಯಭಕ್ತಿ ಸಾಧ್ಯವಾದರೆ ಅದು-

**"ಅದು ಇದೆ ಎದೆಯೆಲ್ಲ, ಬೆಳಕಿನ ಬದಿಯೆಲ್ಲ
ರಸಗಂಗಾನದಿಯೆಲ್ಲ ಅದರುಗಮ
ಹೆಸರದಕೆ ಶ್ರೀತಿಯು, ಹಿಗ್ಗಿನ ರೀತಿಯು
ಆತ್ಮದ ನೀತಿಯು ಮಧು ಸಂಗಮ"**

ಎಂಬುದು ಬೇಂದ್ರೆ ಕಾವ್ಯನಿಷ್ಠೆ. ಇದರ ಅನುಭವ ಕವಿ, ಕಾಮಿ ಮತ್ತು ಭಕ್ತರಿಗೆ ಬರುವಲ್ಲಿ ಅಂತರವಿದೆ. ಕಾಮಿಯದು ದೈಹಿಕ ಭೋಗಲಾಲಸೆಯಾದರೆ; ಕವಿ ಹಾಗೂ ಭಕ್ತನದು ಅನಂಗ, ನಿರಾಕಾರ, ಆತ್ಮಿಕ ಆರಾಧನೆ".

ಸಖೀಗೀತ ಖಂಡಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಭಾಗಗಳಿವೆ.

೧. ದಾಂಪತ್ಯ ಜೀವನದ ಆರಂಭ ಮೊದಲಿನ ಬಾಲ್ಯದ ರೀತಿ (೧೯)
೨. ದಾಂಪತ್ಯ ಜೀವನದ ಹಂದರ-ಸಖೀಗೀತ, (೧೯೩೭)
೩. ಪತ್ನಿಯ ಮರಣ ಸನ್ನಿವೇಶ ಮತ್ತೆ ಶ್ರಾವಣ ಬಂತು (೧೯೭೩)

ಲಲ / ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ಣಾಟಕ - ಸಂಪುಟ ೯೮-೧೦೧ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಚಿಕೆ ೩೬೮-೩೭೧

'ಸಖೀಗೀತ'ದ ಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ಶಿಲ್ಪವನ್ನು ನೋಡುವುದಾದರೆ ಇದು ಇಪ್ಪತ್ತಾಲ್ಕು ಸಾಲುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ೪೦ ವಿಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಹಬ್ಬಿಕೊಂಡಿರುವ ನೀಳ್ವನ. ೧೯೧೯ ರಿಂದ ೧೯೩೭ ರವರೆಗಿನ ಕಾಲಘಟ್ಟದ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಅಂತರ್ಯಾನ. ಮೊದಲಿನ ಖಿ ನುಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಸ್ತುವಿನ ವರ್ಣನೆ ವಿವೇಚನೆ ನಡೆದು, ಆರನೆಯ ನುಡಿಯ ಮೊದಲಿನ ಎರಡು ಸಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ನಿರ್ಣಯ ಹಾಗೂ ಕೊನೆಯ ಎರಡು ಸಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ಪಲ್ಲವಿ ಇರುವುದು ಸಖೀಗೀತ ರಚನೆಯ ಶಿಲ್ಪವಾಗಿದೆ.

ಬೇಂದ್ರೆ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ 'ಸಖೀಗೀತ': ಇದರ ಮುನ್ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಬೇಂದ್ರೆಯವರು 'ಸಖೀಗೀತ'ದ ವಸ್ತುವನ್ನು ಕುರಿತು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ: "ಸಖೀಗೀತದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಜೀವನ ಕಥೆಯ ಹಂದರದ ಮೇಲೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಸಂಸಾರ ಸುಖದುಃಖದ ಹಂಬನ್ನು ಹಬ್ಬಬಿಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ. ಭಾರತೀಯರ ಜೀವನದಲ್ಲಿಯೂ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ದಾಂಪತ್ಯಪ್ರಣಯಕ್ಕೆ ಸ್ಥಾನವಿಲ್ಲ. ಕಾವ್ಯದಂತೆಯೆ ಜೀವನದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಣಯದ ವಿಲಾಸವು ವೇಶ್ಯಾವಾಟದ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ಮಿಂಚಾಡುವುದು. ಪಾಶ್ಚಿಮಾತ್ಯರ ಜೀವನದಲ್ಲಿಯೂ ಅವರ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಣಯಾರಾಧನವಿಧಿಗೆ ನಿಶ್ಚಿತವಾದ ಕ್ರಮವಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳುವುದುಂಟು. ಆದರೆ ಈ ವಿಧಾನವು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸತ್ಯವಲ್ಲ. ಯಾವವಿಧಿ, ಕ್ರಮಗಳು-ಅಲ್ಲಿ, ಇಲ್ಲಿ- ಇರಲಿಬಿಡಲಿ ಮಾನವನ ಅವಿವೇಕ ಸುಳಿದಾಡಿದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಪ್ರೇಮದ ಕೊಲೆಯು ಆಯೋಚಿತವಾಗಿ ನಡೆಯುವುದು..... ಅಗ್ನಿ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ, ದಾನವಾಗಿ ಬಂದ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ಸ್ನೇಹದ ಅಭ್ಯಾಸದಿಂದ, ಸುಖದುಃಖಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಭಾಗಿಯಾಗುವ ಸಹಾನುಭೂತಿಯ ಅಂತಃಕರಣದಿಂದ ಸಖಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವ ಕ್ರಮವೊಂದು ಎಡೆಬಿಡದೆ ಸಾಗಿರುವುದು. ಆ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಸ್ನೇಹದ ವಿವಿಧ ರೂಪಗಳು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಪಾತ್ರವನ್ನಾಡಿ ನಾಯಕಿ ಪಾತ್ರಕ್ಕೆ ರಸಭಾವಗಳ ಪ್ರಭಾವಲಯವನ್ನು ಕಟ್ಟುವವು ಅಂತಹ ಚಿತ್ರವೊಂದು ಸಖೀಗೀತದಲ್ಲಿದೆ" ಸಖೀಗೀತದ ಕಥನವನ್ನು ಬೇಂದ್ರೆಯವರೇ ಮುನ್ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ: "ಕಾವ್ಯ ನಾಯಕನು ತನ್ನ ಸಖಿಗಾಗಿ ತಮ್ಮ ಜೀವನ ಪೂರ್ವಭಾಗದ ಸ್ಮೃತಿಗಳನ್ನು ಹಾಡಲು ದುಕ್ಕನಾಗಿದ್ದಾನೆ." [ಸಖೀಗೀತದ ಮುನ್ನುಡಿ ಪು. ೧೫, ೧೬.] ಸಖೀಗೀತವನ್ನು ಬರೆಯುವ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಮತ್ತು ಜೀವನದ ನೆನಪುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಹಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಹಂಬಲದಲ್ಲಿರುವುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

೧೯೩೬ರ ಕಾಲಘಟ್ಟವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಸಖೀಗೀತದ ಉದ್ದೇಶ, ಪೂರ್ವ ಪೀಠಿಕೆಯಾಗಿ ಹೇಳುವ ಮಾತುಗಳು, ಸಖ್ಯದ ಆಖ್ಯಾನವನ್ನು ಕಟುಮಧುರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದೊಂದಿಗೆ ಸಖಿ ಸಖಿಗೆ ಹೇಳಹೊರಟಿದ್ದಾನೆಂಬುದನ್ನು ಈ ಕೆಳಗಿನ ಸಾಲುಗಳು ಹೇಳುತ್ತವೆ.

**"ಸಖ! ನಮ್ಮ ಸಖ್ಯದ ಆಖ್ಯಾನ ಕಟು-ಮಧುರ
ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದೊಡಗೂಡಿ ವಿವರಿಸಲೇ
ಕರುಳಿನ ತೊಡಕನು ಕುಸುರಾಗಿ ಐಡಿಸಿಟ್ಟು
ತೊಡವಾಗಿ ತಿರುಗೊಮ್ಮೆ ನಾ ಧರಸಲೇ?"**

ವೈವಾಹಿಕ ಸಂಬಂಧದ ತೊಡಕುಗಳನ್ನು 'ಕುಸುರಾಗಿ' (ಕಲಾತ್ಮಕತೆ) ಬಿಡಿಸಿ ಮತ್ತೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಆಭರಣಗಳಂತೆ ಧರಿಸಲೇ ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ದಾಂಪತ್ಯದ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುವ ಕಳೆದ ಬದುಕನ್ನು ಹಿಂತಿರುಗಿ ನೋಡುವ, ಆ ಮೂಲಕ ಸ್ವಾವಲೋಕನದ ಕ್ರಮವನ್ನು ಕವಿ ಅನುಸರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ನಾಟಕ - ಸಂಪುಟ ೯೮-೧೦೧ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಚಿಕೆ ೩೬೮-೩೭೧ / ೮೯

ಕವಿಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಕಾವ್ಯಕ್ರಿಯೆ : ಬದುಕು

“ಇರುಳು ತಾರೆಗಳಂತೆ ಬೆಳಕೊಂದು ಮಿನುಗುವುದು
ಕಳೆದ ದುಃಖಗಳೆಲ್ಲ ನೆನೆದಂತೆಯೆ
ಪಟ್ಟ ಪಾಡೆಲ್ಲವು ಹುಟ್ಟು ಹಾಡಾಗುತ್ತ
ಹೊಸದಾಗಿ ರಸವಾಗಿ ಹರಿಯುತ್ತಿವೆ”

ನಾಯಕ-ನಾಯಕಿಯರ ಅಂತೆಯೇ ಕವಿಯ ದಾಂಪತ್ಯದ ಪಾಡು ಇಲ್ಲಿ ಹಾಡಾಗುವ - ಕಾವ್ಯವಾಗುವ
ಕ್ರಿಯೆ :

“ಎನ್ನ ಪಾಡೇನಿರಲಿ ಅದರ ಹಾಡನ್ನಷ್ಟೇ
ನೀಡುವೆನು ರಸಿಕ ನಿನಗೆ
ಕಲ್ಲು ಸಕ್ಕರೆಯಂಥ ನಿನ್ನೆದೆಯು ಕರಗಿದರೆ
ಆ ಸವಿಯ ಹಣಿಸು ನನಗೆ”

ಇದೇ ‘ನಾದಲೀಲೆ’ಯಲ್ಲಿ ಕವಿ ಮತ್ತು ಸಹೃದಯನ ಸಂಬಂಧಗಳ ಸ್ವರೂಪ ಕೂಡ ಇದಾಗಿದೆ.

ದಾಂಪತ್ಯದ ಔಚಿತ್ಯ :

“ಸುಖದುಃಖಸಂಗಮವಾದ ಹೃದ್ರಂಗವು
ಪಾವನವೆಂಬೆನು ಯಾವಾಗಲೂ
ಸಪ್ತೆ - ಬಾಳುವೆಗಿಂತ ಉಪ್ಪು ನೀರೂ ಲೇಸು
ಬಿಚ್ಚು ಸ್ತುತಿಗಳ ಹಾಯಿ ಜೀವೋಣ ಬಾ
ತಾಂಡವ ನಡೆಸಿದ ಝಂಝಾವಾತದ
ಕಾಲನ ಹುಲುಗೆಜ್ಜೆ ನಾವಾಗಿರೆ”

ದಾಂಪತ್ಯದ ಔಚಿತ್ಯ-ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕಾದ ಬಗೆಯನ್ನು ಕವಿ ಇಲ್ಲಿ ತೆರೆದಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

೧೯೧೯ರ ಕಾಲದಲ್ಲಿನ ಒಟ್ಟು ದಾಂಪತ್ಯದ ವಿವರಗಳನ್ನು ಕವಿ ಹೀಗೆ ದಾಖಲಿಸುತ್ತಾರೆ : ವೈವಾಹಿಕ
ಬದುಕಿಗೆ ಅಡಿಯಿಟ್ಟ ಸಂದರ್ಭ, ಮದುವೆಯ ವರ್ಣನೆ, ತನುಮನ ಧನಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಲು ಬೇಡಲು ಬಂದವಳಲ್ಲ
ಪತ್ನಿ, ಮನೆತನ ಮುಂದುವರಿಸಲು ಬಂದಾಕೆ, ಮೊದಲ ಸಲ ಗರ್ಭಿಣಿಯಾದ ಪತ್ನಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಸಂಭ್ರಮ
ಇವೆಲ್ಲವೂ ಇಲ್ಲಿ ಗೀತವಾಗಿವೆ.

“ಮಂತ್ರದ ತಂತ್ರದ ಮಂದಿವಾಳದ ಮದುವೆ
ಸಂದಣಿಯಲಿ ಹೇಗೋ ಮರೆಯುತ್ತಿರೆ
ಅಂತಃಪಟದಾಚೆ ವಿಧಿ ತಂದ ವಧು ನೀನು
ಮಾಲೆಯ ಸಾವರಿಸಿ ನಿಂತಿದ್ದೀಯೆ.

.....

ಜೀವದ ಭೂಮಿ ನೀ ಮರಿಮಕ್ಕಳನು ಪಡೆದು
ಮನೆತನ ಮುಂದುರಿಸ ಬಂದಿರುವೆ.

ತನು ಮನಧನದಲ್ಲ ಪಾಲುಗಾರತಿಯಲ್ಲ
ನೀನೇನೋ ಹಿಗ್ಗಲಸ ಬಯಸಿರುವೆ
ನನಗೂ ನಿನಗೂ ಅಂಟದ ನಂಟನ

ಕೊನೆ ಬಲ್ಲವರಾರು ಕಾಮಾಕ್ಷಿಯೇ!
ಹಗಲೆಲ್ಲಾ ಹಾರಿದವು ಇರುಳೆಲ್ಲ ಜಾರಿದವು
ಋತು ನಿಡ್ಡೆಯಾಡಿದವು ಬಗುರೆಯೋಲೇ
ನಗೆಯ ನೋರೆಯ ಕೆಳಗೆ ಮೊರೆವ ಬಯಕೆಯ ಕಡಲು
ತೆರೆತೆರೆ ತೆರನಾಗಿ ತೆರೆಯುತಿರೆ
ನನೆ ಕೊನೆ ಕಾತಿತು ಅತ್ತೆಯ ನೋನೆ ಮುದ್ದು
ಚೊಚ್ಚಲ ಬಸಿರಿ ನೀ ಎದೆ ತೆರೆದೆ”

ದಾಂಪತ್ಯಕ್ಕೆ ಅಡಿಯಿಟ್ಟ ಕವಿಯ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಕ್ಷಣಗಳು, ಋತುಗಳು ಜಾರಿದ್ದು ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಅವರ ಮಧುರ ದಾಂಪತ್ಯದ ಚಿತ್ರಣವಾಗಿದೆ. ಕವಿಯ ಬದುಕಿನ ಸಂಭ್ರಮದ ಪರಾಕಾಷ್ಠತೆಯ ಅನಾವರಣವೂ ಇಲ್ಲಿದೆ.

೧೯೨೩-೨೪ರ ಅವಧಿಯ ಕವಿಯ ಬದುಕು ಕಷ್ಟ-ಸಮಾಧಾನಗಳ ನಿಟ್ಟುಸಿರಿನದಾಗಿದೆ : ಚೊಚ್ಚಲ ಮಗು ಕ್ಷೇಮೇಂದ್ರ, ಮಗುವಿನ ಅಗಲಿಕೆ, ತಾಯಿ ಉಳಿದ ನೆಮ್ಮದಿ, ಎರಡನೇ ಸಲ ಗರ್ಭಿಣಿಯಾಗುವುದು, ಈ ಸಂಭ್ರಮ ಅನುಭವಿಸಬೇಕೆಂಬ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ತಾಯಿ ಅಂಬಿಕೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

“ಬಡವರ ಸಿಂಗಾರ ಬಯಕೆಗೆ ಮೂಲವು
ನವಮಾಸ ಅಲಸಿಕೆಯಲ ಕಳೆದೇ
ಹುಡುಗನ ಜೋಗುಳ ಮುಗಿಲ ಮುಟ್ಟುವದಿತ್ತು
ಮಿಂಚಿತು ಕಾರ್ಯವು, ನೀನುಳಿದೇ!
ಮೊದಲನ ಫಲವೊಂದು ಮೀಸಲು ಮಣ್ಣಿಗೆ
ಎಂಜಲುಗೊಳುತಿತ್ತೊ ಮುದ್ದಿಸಿದೆ
ತುದಿಕಳಸಿ ಬಂದಿದ್ದ ಕಣ್ಣೀರ ತಳಿಯಿಂದ
ಕಣ್ಣೆಂಜಲು ಮಾಡಿ ಮಸಣದೊಳೆ”

ಮೊದಲ ಮಗು ಕ್ಷೇಮೇಂದ್ರನನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ದುಃಖ-ನೋವು ಅಗಲಿಕೆ ಹಾಡಾಗಿ ‘ಅರ್ಪಣ-ತರ್ಪಣ’ದಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಬಂದಿದೆ.

“ಪುಷ್ಪವಿದ್ದಂತೆ - ಮೊಗ್ಗಯನರ್ಪಿಸಿಕೊಂಡ ಶಿವನು!
ಪಕ್ಷವಾದ ಭಳವಿದ್ದಂತೆ ಕಸುಗಾಯ ಕೊಯ್ದನು ಶಿವನು.
ಕೊಳಲಾಗಬಹುದಾಗಿತ್ತು, ಕಳಲದ್ದಾಗಲೇ ಕಡಿದ ಕಾಳ!
ದೇವಮಗುವೆಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದೆ ಅದಾಯಿತು ನೀರ್ಗುಳ್ಳು.
ಮನೆಯವನೆಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದೆ ಅವನಾದ ಅತಿಥಿ
ಕಣ್ಣುಂಟ ಕಾಣಲಲ್ಲ; ಬಾಯ್ತುಂಟ ಮುದ್ದಿಡಲಲ್ಲ;
ಮನೆಯ ಮಮತೆಯ ಮೂರ್ತಿಮಾದೀತೆಂದಿದ್ದೆ.
. . . . ಪಿತನ ಪಾಪದ ಪಿಂಡ ಕಣ್ಮರೆಗಾಯಿತು.
ನಿಮಿತ್ತ ಮಾತ್ರ, ಕ್ಷಣಿಕವಾಗಿ ಬಂದ ಕೂಸೇ!
ಸಂಸಾರದ ಸವಿಸುಬದುಃಖದ ಸರಿಬೆರಿಕೆಯೆಂದು ಕಲಸಿದೆ
ಕ್ಷೇಮೇಂದ್ರ!”

ಮಗನನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಹೆಂಡತಿಯ ನರಳಾಟ ‘ಮೌನ ಮೀಟಿದ ಹಾಗೆ’ ಇತ್ತು. ಮಗುವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಕವಿಯ ನರಳಿಕೆ ‘ಪಿತನ ಪಾಪದ ಪಿಂಡ ಕಣ್ಮರೆಯಾಯಿತು’ ಎನ್ನುವಲ್ಲಿ ಹೊರಹೊಮ್ಮಿದೆ.

ಮಗನ ಸಾವು ಬೇಂದ್ರೆಯವರಿಗೆ ಸಂಸಾರವೆಂಬುದು ಸುಖದುಃಖದ ಸರಿಬೆರಿಕೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಕಲಿಸಿದೆ. ಮಗ ಕ್ಷೇಮವಾಗಿರಲೆಂದೇ ಕ್ಷೇಮೇಂದ್ರ ಎಂದು ಹೆಸರಿಸಿದ್ದರೂ ಕ್ಷೇಮವಾಗಿ ಉಳಿಯದೇ ಹೋದ ದುರಂತ ಅವರನ್ನು ಭಾದಿಸಿದೆ.

ಇದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ತಾಯಿ ಅಂಬಿಕೆಯ ಮರಣ ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ.

“ಕನಸಿಗು ಹೊಳೆಯದ ಬರಸಿಡಿಲೆರಗಿತು
ತಾಯಿ - ಗಿಡವು ಮಾಯವಾಯಿತೆಲೇ”

ಎಂದು ಕವಿ ಮರುಗುತ್ತಾರೆ. ಇನ್ನೊಂದೆಡೆ ದಾಂಪತ್ಯದ ಬಿರುಕು ಮಗು ಭಾಸ್ಕರನ ಮೂಲಕ ವಿರಸವನ್ನು ಮರೆಯುವ ಬಗೆ ಇಲ್ಲಿದೆ.

“ನೆಲೆ ತಪ್ಪಿದ ಹಕ್ಕಿ ಅಲೆವಂತೆ ಮುಗಿಲಲ
ಹತ್ತು ದಿಕ್ಕಿಗೆ ನಾನು ಹಾರಾಡಿದೆ.
ಒಲವಿಗೆ ಹುಡುಕಾಡಿ ಬಾಳಿಗೆ ಮಿಡುಕಾಡಿ
ಷಡ್ರಸ ನವರಸ ರುಚಿ ನೋಡಿದೆ.

.....

ಸಿಟ್ಟಿಷ್ಟೊ ನೆಡವೆಷ್ಟೊ ತಿಳಿದೆಷ್ಟೊ ತಿಳಿಯದೆ
ತಪ್ಪು ಆಗುವದೆಷ್ಟೊ ದಿನಬಳಕೆಗೆ
ಬಿಟ್ಟುಬಿಡದೆ ಬೇಟೆ ಸಾಗುತ್ತಿತ್ತು
ಬೇಟೆ ಆಡಿದ ಹಾಗೆ ದಣಿದಣಿದೆವೆ.

ಹುಸಿನಗುವ ಕೂಸಿನ ಹೊಸ ಹೊಸ ಆಟಕೆ
ಮನಸೋತು ಮುನಿಸನ್ನು ಅರೆಮರೆತೆವೆ

.....

ಮಿನುಗುವ ಮಿಂಚಿಗೆ ಮುಂಚಿನ ಕೈಧಾರೆ
ಕಣ್ಣೀರಲಾಗಾಗ ತೊಳೆಯುತ್ತಿರೆ”

ಮಗುವಿನ ಕಾರಣದಿಂದಲಾದರೂ ಮುನಿಸನ್ನು ‘ಅರೆಮರೆತೆವೆ’ ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಪೂರ್ಣ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಾಗದಿದ್ದರೂ ಅರ್ಧದಷ್ಟಾದರೂ ವಿರಸವನ್ನು ಮರೆತದ್ದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನೆನಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ದಾಂಪತ್ಯವನ್ನು ಬೆಸೆಯುವಲ್ಲಿ ಮಗುವಿನ ಪಾತ್ರ ಮಹತ್ತ್ವದ್ದು ಎಂಬ ಅರಿವಿನ ನೆಲೆ ಇಲ್ಲಿದೆ.

ಮಗು ಭಾಸ್ಕರನ ಸಾವು ಕವಿಯನ್ನು ಬಹುವಾಗಿ ಕಾಡಿ ಪಾಡಾಗಿ ಮೂಡಿದೆ.

ಭೆಟ್ಟಿಗೆ ಬಂದನು ಹೊಸದೊಬ್ಬ ಕಂದನು
ಅತಿಥಿಯೋ ಎಂಬಂತೆ ತೆರಳದನೇ
ಛೇಗಿತ್ತು ಛೇಗಿಲ್ಲ ಎಂಜೀ ಬಾಳೋ ಹಾಳೋ
ಗತಿಯೆತ್ತೋ ಗರಿಯೇನೋ ಎನ್ನುತ್ತಲೇ
ಹಾಗಿದ್ದ ಬಾಳುವೆ ಹೇಗಾರೆ ಸಾಗಿಸಿ
ಎಡವುತ್ತ ತಡವುತ್ತ ನಡೆದಿದ್ದೆವೇ
ಇಬ್ಬರ ಒಲವಿಗೆ ಇದ್ದ ನೆಚ್ಚು ಎಂದರೆ ಮಗ ಭಾಸ್ಕರ :
“ಮಗುವಿನ ನಗುವೊಂದು ನಮಗಿದ್ದ ನೆಚ್ಚೊಂದು

೯೨ / ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ಣಾಟಕ - ಸಂಪುಟ ೯೮-೧೦೧ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಚಿಕೆ ೨೬೮-೨೭೧

ಬಾಳನ ಹುಚ್ಚೊಂದು ಮೆಚ್ಚೆಂದೆವೇ
ಹಗಲಷ್ಟು ಹುಡುಗಾಟ ಇರುಳಿಗೆ ಬೆಡಗಾಟ
ಕಹಿಯಾಗದಿದ್ದರ್ದೇ ಹೆಚ್ಚೆಂದೆವೇ”

ಇಬ್ಬರ ಬಿರುಕಿಗೆ ಕಾರಣ ; ಕನ್ನಡದ ಕೈಂಕರ್ಯ ಬೇಂದ್ರೆ ಬದುಕಿನ ಸಂದಿಗ್ಧಗಳು; ಸಂಸಾರ, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಬದುಕು ಎರಡರ ಮಿಳಿತ ಎನ್ನಬಹುದು.

“ನಿನ್ನೆಡೆ ಕರೆಯುವೀ ನೀ ನನ್ನ ಮತ್ತೆನ್ನ
ಕನ್ನಡ ಕರೆವುದು ತನ್ನೆಡೆಗೆ
ಚಿನ್ನಾಟ ನನಗಿದು, ನಿನಗಿದು ಅಗಲಕೆ
ಮೌನದರಣ್ಯಕೆ ನೀ ಬೆದರಿದೇ”

ಪತ್ನಿಯ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟಿನ ಬಗ್ಗೆ ಬೇಂದ್ರೆಗೆ ಅರಿವಿದೆ. ಪತ್ನಿಗೆ ರಂಜನೆ ಎಂದರೆ ಪತಿ ಮತ್ತು ಮಗು.

“ನನಗಿತ್ತು ಹಳಿವಾತು ಸವಿನುಡಿ ನಿನಗೇನು
ನಾನೊಂದು ಮಗುವೊಂದು ರಂಜನೆಗೆ

ಹೊಸದೊಂದು ಹಸಿವಿಗೆ ಬಗೆ ಬಾಯಿದರೆದಿತ್ತು
ತಿಳಿಯದೆ ನಿನ್ನೊಳಗಷ್ಟರೊಳೆ
ಹಸುಮಗು ಹಾಲನ ರುಚಿ ಸಾಕು ಎನುವಂತೆ
ಸಪ್ತನೆಯ ಬದುಕಿಗೆ ನೀ ಹೇಸಿದೆ”

ಬೇಂದ್ರೆ ಪತ್ನಿಯು (ನಾಯಕಿ) ತಾವು ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿ ಕೇಳಿದ್ದ ಅದ್ಭುತ ರಮ್ಯ ಕಥೆ-ಹಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಾರೆ.

“ಗೊಂಬೆಯೊಡೊಳದ್ದ ತನ್ನಯ ಮಾಯೆಯು
ನಿಜಬಾಳನೆಲ್ಲೆಲ್ಲ ಕಾಣದಲೆ
ರಂಜಿಸಿಕೊಳ್ಳಲೆಂದು ಚಿಕ್ಕಂದು ಕೇಳಿದ್ದ
ಕಥೆ ಹಾಡುಗಳನೆಲ್ಲ ನೆನೆನೆಸಿದೆ”

ದಾಂಪತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸುಖ ಕಾಣಬಯಸುವ ಹೆಣ್ಣಿನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಬೇಂದ್ರೆ ಇಲ್ಲಿ ದಾಖಲಿಸುತ್ತಾರೆ. ಬಾಲ್ಯದ ಆಟಗಳಲ್ಲಿದ್ದ, ಸುಖ-ಸಂತೋಷ ನಿಜಬಾಳಿನಲ್ಲಿಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ ನೆನಪುಗಳಲ್ಲಿ ಸಂತೋಷಿಸುತ್ತ ಬದುಕನ್ನು ಕಳೆವ ಪತ್ನಿಯ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಬೇಂದ್ರೆ ಅವಲೋಕನದ ಧಾಟಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಮಗು ಪಾಂಡುರಂಗನ ಜನನದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಒಂದಾದ, ಜಗ ಮರೆತ ದಂಪತಿ; ಬೆಸೆದ ದಾಂಪತ್ಯದ ಚಿತ್ರ ಹೀಗಿದೆ :

ಹುಡುಗನ ಒಡ ನಾವು ಹುಡುಗಾಟ ಮಾಡಿದೆವು
ಹುಡುಗತನವು ಮರಳಿ ಬಂದಿತೆನೆ
ಒಡಕು ಕಣ್ಮರೆಯಾಗಿ, ಮಿಡುಕು ಮರೆತಂತಾಗಿ
ಹುಡುಕಿದೆವು ಇನ್ನೊಂದು ಲೋಕವನೆ
.....
ಮನದಾಡುಂಬೊಲದಲ್ಲ ಮೈಮರೆತು ಕೂಡಿದೆವು
ಚಿತ್ರಗಳಾದವು ಚಿತ್ರದೊಳೆ

ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ಣಾಟಕ - ಸಂಪುಟ ೯೮-೧೦೧ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಚಿಕೆ ೩೬೮-೩೭೧ / ೯೩

ಮತ್ತೆ ಮಗು ಪಾಂಡುರಂಗನ ಒಡನಾಟದಲ್ಲಿ ಪತಿ-ಪತ್ನಿಯರಿಬ್ಬರೂ ಬಾಲ್ಯಕ್ಕೆ ಮರಳಿದಂತೆ ಮಗುವಿನೊಂದಿಗೆ ಮಗುವಾಗಿ ಸಂಭ್ರಮಿಸುವ ಗುಣವನ್ನು ಮೆರೆಯುತ್ತಾರೆ.

೧೯೨೮ರ ಸಂದರ್ಭವು ಪತಿ-ಪತ್ನಿಯರ ಆತಂಕ : ತುಮುಲಗಳು ಸಂಗಮಿಸಿದ್ದನ್ನು ದಾಖಲಿಸುತ್ತವೆ.

“ಬಗೆ, - ಬಾನ ತುದಿಯಿಂದ ನಡುನಡುವೆ ಮುಗಿಲೊಂದು
ಕಿಡಿಗೇಡಿಯೊಲು ಏಕೋ ಗುಡುಗುತಿರೆ
ನಗೆಯೂಟ ಹೋಗೆಯೇರಿ ನುಡಿಯಲ್ಲ ಕಿಡಿ ಹಾರಿ
ನಮ್ಮೆದೆ ತಾನಾಗಿ ನಡುಗುತಿರೆ
.....
ಎದೆಹೊಕ್ಕು ಕಂಡರೂ ತಳ ಕಾಣದಾಗಲು
ಕಂಗೆಟ್ಟು ಮನ ತಣ್ಣಗಾಗುತಿರೆ”

ಸಂಸಾರ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡದ ಕೈಂಕರ್ಯದ ಮೂಲಕ ಸುಖದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಕವಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಮಗುವಿನ ಕಲರವ (ಪಾಂಡುರಂಗ) ಜಯಕರ್ನಾಟಕದ ಜವಾಬ್ದಾರಿ, ಆಲೂರು ವೆಂಕಟರಾಯರಿಂದ ಪಡೆದದ್ದು, ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಆನಂತರ ಶ್ಯಾಮಲಾದೇವಿಬೆಳಗಾವಕರ ಮುನ್ನಡೆಸಿದರು.

“ಸುಖ ತಾನು ಬರುವಾಗ ಗುಳೆ ಎತ್ತಿ ಬರುವುದು
ಒಂದಲ್ಲ ಎರಡಲ್ಲ, ಪರಿವಾರವೆ;
ಕಂದನ ಕಿರಿಕಿರಿ ಕಿಲಕಿಲ ನಗುವಾಗ
ಹೊಸಮನೆ ಗಮಗಮ ಎನ್ನುತಿರೆ”

ಇಡೀ ಕರ್ನಾಟಕವೇ, ಸಮಾಜವೇ ಇವರತ್ತ ಮುಖಮಾಡಿದ ಹೊತ್ತು.

“ಜಯಕರ್ನಾಟಕ’ವೆನ್ನುತ ಗೆಳೆಯರ
ಕನ್ನಡದಾನೆಯು ಗುಡಿಕಟ್ಟತು
ಮುಂದಿನ ಏನೇನೂ ಕನಸಿನ ಕಳಶ ಗೋ-
ಪುರಗಳ ಕಲ್ಪನೆ ಮೇಲಣ್ಣತು
ಜೀವದಾಸೆಗಳೆಲ್ಲ ಹೊಸೆದು ಹುರಿಗೊಳ್ಳತು
ನಮ್ಮ ಮನೋರಥವೆಳೆಯುತಿರೆ
ಗರುಡನ ಹಕ್ಕಿಯು ಗರಿಗೆದರಿ ಹಾರಿತು
ಬಾನಾಗಿ ಕರೆದಿತು ಬರಿ ಹಾಲನೆ
ಗಾಳಿಯು ಊದಿತು ಹೊಡೆಯು ಹೆಡೆದೂಗಿತು
ದಿಕ್ಕೆಲ್ಲ ನಮ್ಮನ್ನೆ ನೋಡುತಿವೆ”

ಕವಿಯ ಕಾವ್ಯ ಶಕ್ತಿಯ ಸಮೃದ್ಧತೆಯನ್ನು ‘ಗರುಡ ಹಕ್ಕಿ’ ಪ್ರತಿಮಿಸುತ್ತದೆ. ಪ್ರಕೃತಿಯೊಂದಿಗೆ ಕವಿ ಸಾಧಿಸಿದ ತಾದಾತ್ಮ್ಯ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಹೊಸ ರೂಪಕ ಶಕ್ತಿ ಬಂದದ್ದು ಇಲ್ಲಿ ಗಮ್ಯವಾಗಿ ಹರಿದಿದೆ.

೧೯೨೯ರಲ್ಲಿ ಸಾಧನಕೇರಿಯಲ್ಲಿ ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪನವರಾದ ಬಂಡೋಪಂತ ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ಕವಿ ಬೇಂದ್ರೆಯವರಿಗೆ ‘ಶ್ರೀಮತಾ’ ಮನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟರು. ಆಗ ಬೇಂದ್ರೆಯವರಿಗೆ ದೊರೆತ ನೆಮ್ಮದಿ, ಸಂತಸ, ಸಾಧನಕೇರಿಯ ಪ್ರಕೃತಿ ವರ್ಣನೆ ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿದೆ. ಸುಖದ ಬದುಕಿನೊಂದಿಗೆ ಮನೆಯ ಸುತ್ತಲಿನ ವಾತಾವರಣವೂ ಬೆರೆಯಿತು.

೯೪ / ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ಣಾಟಕ - ಸಂಪುಟ ೯೮-೧೦೧ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಚಿಕೆ ೨೬೮-೨೭೧

“ಮಲೆನಾಡ ಸೆರಗಿನ ನೆರೆಗಿದ್ದ ಮನೆಯೊಂದು
ಮಮತೆಯ ಕುರುಹಾಗಿ ತಾ ದೊರಕಿತು
ಅಲ್ಲ ಸಂಹಿಗೆಯಿತ್ತು ಪಾರಿಜಾತಕವಿತ್ತು
ಮಾವು ಮಲ್ಲಗೆಯಿತ್ತು ಮನೆಯಿದುರು.
ಮುಗಿಲ ಮಲ್ಲಗೆಯಿತ್ತು, ತೆಂಗಿತ್ತು ಹಲಸಿತ್ತು
ನಿಂಜಿಯ ಇಂಜಿತ್ತು ಎಡೆಎಡೆಗೆ
ಹೊಂಗೆಯ ಸಾಲತ್ತು ಕಣ್ಣುಂದೆ ಕೆರೆಯಿತ್ತು
ಗುಡ್ಡದ ನೆರೆಯಿತ್ತು ಅದರಾಚೆಗೆ
ವೃಕ್ಷವಾಣಕೆಗಳಲ್ಲ ಬಳಬಳಸಿ ಹೋಗುವ
ಹಾದಿಬೀದಿಗಳುಂಟು ನಾಲ್ಕೆಡೆಗು
ತೋಪುತೋಟಗಳುಂಟು ಜೋಳದ ಪೊಲವುಂಟು
ಭತ್ತದ ಗದ್ದೆಯ ಬದಿ ಬದಿಗು”

ಪ್ರಕೃತಿಯೊಂದಿಗೆ ಮೈಮರೆತವರಲ್ಲ ಬೇಂದ್ರೆ. ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಳಕಳಿ - ಬದ್ಧತೆ ಇತ್ತು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಈ ಸಾಲುಗಳು ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿವೆ.

“
ಬಡವರ ಅಲೆದಾಟ ಹೊಟ್ಟೆಯ ಬೆಂಬತ್ತಿ
ಗುಳಿಯೆತ್ತಿ ಹೊರಟವರ ಹೋರಾಟವು
ದುಡಿವರ ತಿರುಕರ ಕೂಲ ಕುಂಬಳಯವರ
ಜೀವನ ಮೂಡಿರೆ ಹಾದಿಯೊಳೆ”

ಕವಿತೆ ಹಾಡಾದ ಬಗೆ : ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಕಾವ್ಯ ಪರಿಪಕ್ವತೆಯೆಡೆ ಚಲಿಸಿದ್ದನ್ನು ಅವರೇ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ ಇದು ಬೇಂದ್ರೆ ಕಾವ್ಯದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯೂ ಹೌದು.

“ಗಾಳಿಯ ಹಾರಾಟ ಏರಾಟ ಜೀರಾಟ
ಭೋರಾಟ ಕುಣಿದಾಟ ತುಳಿದಾಟವು
ಎಳೆದಾಟ ತೂರಾಟ ಎಲೆಗಳ ಕಳೆವಾಟ
ಸುಟ್ಟುರೆಯ ಗಾಳಿಯ ಹುಡಿಯಾಟವು
ಛಂದೋಗತಿಯ ಜೆಂದ, ತಾಳ-ಲಯದಾನಂದ
ಸ್ವಚ್ಛಂದ ಬಂಧವ ಕಲಿಸಿದವು
ನಾಡ ಬಳಕೆಯ ನುಡಿಗೇ ನೋಡಿದ್ದ ಮನವನ್ನು
ಹಾಡಿನ ಮೋಡಿಗೇ ಒಲಿಸಿದವು”

“ಆರಂಭದ ಕಾವ್ಯ ಕೃಷ್ಣಾಕುಮಾರಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಕಾವ್ಯಗುಣ ತಾನೇ ತಾನಾಗಿ ಮೆರೆಯುವುದು ‘ಗರಿ’ ಮೊದಲಾದ ಸಂಗ್ರಹಗಳಲ್ಲಿರುವ ಅವರ ಹಾಡುಗಳಲ್ಲಿಯೇ” ಎಂಬ ಅಮೂರ ಅವರ ಮಾತುಗಳು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿವೆ.

“ಕೊಟ್ಟಿದ್ದೆ ರೂಪವು ಇಟ್ಟಿದ್ದೆ ನಾಮವು
ಕಟ್ಟಿದ್ದೆ ಹುರುಳಿಂಬ ‘ಮದ’ದೊಳೆರೆ
ಬ್ರಹ್ಮಪಟ್ಟವನೇರಿ ರೂಪಕ ಶಕ್ತಿಯು
ಸೃಷ್ಟಿಯನಳೆದಿತು ಸೃಷ್ಟಿಯೊಳೆ”

ಎಂಬ ಕಾವ್ಯದ ಸಾಲುಗಳು ಬೇಂದ್ರೆ ಕಾವ್ಯದ ಊರ್ಧ್ವಗತಿಯ ಚಲನೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ.

ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ಣಾಟಕ - ಸಂಪುಟ ೯೮-೧೦೧ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಚಿಕೆ ೩೬೮-೩೭೧ / ೯೫

ಋತುಗತಿಯ ವರ್ಣನೆ : ಪ್ರಕೃತಿ - ಕವಿ ಸಂಬಂಧ ಸಾಧನಕೇರಿಯ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿದೆ.

“ಅಲ್ಲರುತಿರಲಾಗಿ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ನನ್ನ
ದೃಷ್ಟಿಯು ನೆಟ್ಟುತು ಸೃಷ್ಟಿಯೊಳು”

ಚೈತ್ರ, ವೈಶಾಖ, ಆಷಾಢ, ಶ್ರಾವಣ, ಶರತ್, ವಸಂತ, ಗ್ರೀಷ್ಮ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿನ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಆಗುಹೋಗುಗಳ
ಚಿತ್ರ ಹೀಗಿದೆ:

ಗ್ರೀಷ್ಮ ಋತು :

“ಎಳ್ಳ ಅಮಾಸಿಗೆ ಎಳ್ಳಷ್ಟು, ಅವರೆಯ
ಕಾಳಷ್ಟು ಬೆಳೆದಿತ್ತು ಅವರಾತ್ರಿಗೆ
ಜಿಸಿಲ್ಲ, ಬೇಯಿಸುವ ಬೆಂಕಿಯು! ಬೇಗೆಯ
ಶಿವಶಿವ ಎನಿಸಿತು ಶಿವರಾತ್ರಿಗೆ”

ಋತುವರ್ಣನೆಯೊಂದಿಗೆ ಬದುಕಿನ ದಾರಿ ಕುರಿತು ಹೇಳುವುದೇ ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಉದ್ದೇಶ.

“ಋತುಗತಿಯ ತತಿಯಲ್ಲ ಹದಬೆದೆ ಕಂಡುಂಡು
ಹವಣಾಗಿ ನಡೆದಿತ್ತು ಬಾಳುವೆಯು
ಕಾಲಮಾನದ ಹಾಗೆ ತಾಲಮಾನವ ಪ
ಲ್ಲುಸುತ ಹೆಜ್ಜೆಯ ಹಾಕುವೊಲು”

ಕಾಲಚಕ್ರ ಉರುಳಿದಂತೆ ಬದುಕಿನ ಚಕ್ರವು ಹದವರಿತು ಮರಳುತ್ತಿರುವ ಬಗ್ಗೆ ಬೇಂದ್ರೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

೧೯೩೧ರ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿನ ಬದುಕಿನ ಏರಿಳಿತಗಳನ್ನು ಸಖೀಗೀತ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಸಖಿಯೊಂದಿಗೆ
ಸಂವಾದಕ್ಕೆಳೆಸುವ ಸಂದರ್ಭ, ‘ಕುಣಿಯೋಣು ಬಾ’ ಕವಿತೆಯಲ್ಲಿನ ಪ್ರಣಯದೋಲೆ, ಸಖಿಯ ಮೌನವೇ
ಉತ್ತರವಾಗುವ ಬಗೆ, ಕವಿಯ ಹತಾಶೆ-ನೋವು; ಮೌನದ ಶಕ್ತಿ ಎಲ್ಲವೂ ಇಲ್ಲಿದೆ.

“ ‘ಕುಣಿಯೋಣು ಬಾ’ ಎಂದು ಪ್ರಣಯದೋಲೆಯನೊಂದು
ಎದೆ ವಾತಿನಿಂದೆಗೆ ನಾನಟ್ಟಿದೆ
ಪ್ರತಿಭೆಯ ಗರ್ಭದ ವಿಶ್ವಕರ್ಮನ ಕರೆಸಿ
ಗಾಳಗೋಪುರವೊಂದು ನಾ ಕಟ್ಟಿದೆ
ವಾಗೀಂದ್ರ ಜಾಲದ ಮಾಲೆಮಾಲೆಯ ಜೀನಿ
ಸಪ್ತ - ಸ್ವರ್ಗದ ಶಿಖರವನು ಮುಟ್ಟಿದೆ
ನನ್ನ ಪಾಲಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಹೇ ಪ್ರೇಮದೇವತೆ!
ಮೌನ ಮುದ್ರೆಯನಲ್ಲ ನೀ ತೊಟ್ಟಿದೆ
.....
ಮಾತಿಗು ಮೌನಕ್ಕು ಯಾತರ ಒಗೆತನ?
ನೀರಿಗು ಕಲ್ಲಗು ಏನು ಜತಿ?
ಬಯಲಲ್ಲ ಭೋರಾಡಿ ಬವಣೆಗೊಳ್ಳುವ ಗಾಳ
ಭಣಗುಟ್ಟು ಬರುವದು ತಿರುಗಿತಿರುಗಿ”

ಕವಿಯ ಒದ್ದಾಟ (ನಾಯಕನ) :

“ಮಾತಿನಲ್ಲರುವಂಥ ಮೌನದ ಧ್ವನಿಯಿಂದ
ವಿವ್ವಲತೆ ಬೆಳೆಯುವದಿಬ್ಬರಲ
ಇಬ್ಬರ ಮನವಾಗ ಇಬ್ಬಗೆ ಯಾಗುವುದು
ಒಬ್ಬಗೂ ಸುಖವಿಲ್ಲ ಬದುಕಿನಲ”

ಪತ್ನಿಯ ಸ್ಥಿತಿ : ಕವಿಗೆ ಅರಿವಿಲ್ಲದಿಲ್ಲ

“ಹೊಸ ಪಟ್ಟಣವ ಹೊಕ್ಕು ಹಾದಿ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡ
ಎಬಡ ಹಳ್ಳಗನಂತೆ ನಿನಗಾಗಿರೆ”

ಕವಿಯ ಆಶಯ :

“ಮುಖದ ಮುದ್ದಿಗಷ್ಟು ಮಂದಸ್ಥಿತ ಸಾಕು
ಸಾಕು ಗಾಳಿಯ ಸುಳಿಯು ಬೆಂದವಗೆ
.....
ಪಂಜೇಂದ್ರಿಯ ಸೃಷ್ಟಿ ಬೇಡುವ ಕವಿ ಒಂದು
ಗವಿ ಹೊಕ್ಕಂತಾಯಿತೇ ಸಹವಾಸವು?”

ತಮ್ಮೊಂದಿಗಿನ ದಾಂಪತ್ಯದೊಡನಾಟ ಪತ್ನಿಗೆ ಹೇಗನ್ನಿಸಿರಬಹುದೆಂದು ಊಹಿಸಿ, ಭಾವಿಸಿ, ವಿಮರ್ಶಿಸುವ ಪರಿಯನ್ನು ಬೇಂದ್ರೆ ಕಾವ್ಯದ ಭಾಗವನ್ನಾಗಿಸಿರುವುದು ಅಚ್ಚರಿಯನ್ನಂಟುಮಾಡುತ್ತದೆ.

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಚಳುವಳಿಯ ಭಾಗವಾಗಿ ರಚಿಸಿದ ‘ನರಬಲಿ’ ಕವಿತೆಯಿಂದ ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ೧೯೩೧ರಲ್ಲಿ ಸೆರೆಮನೆವಾಸ ಅನುಭವಿಸಬೇಕಾಗಿ ಬಂದದ್ದರ ಕುರಿತು ಇಲ್ಲಿ ನೋಡಬಹುದು.

“ಮೋಹನದಾಸನ ಉಸಿರಿಗೆ ಜೀವದ
ಜರುಗಾಳಿಯಾಗ ಸುಟ್ಟುರೆ ತಂದವು
.....

‘ನರಬಲಿ’ ಕವನವು ಬಲಮಾಡಿತೆನ್ನನು
ಹೆಳವನಿದ್ದಲ್ಲಗೆ ಹೊಳೆ ಬಂದಿತು
ಮನೆಯನ್ನು ಮುರಿದಿತು ಹಾರು ವಿಹಂಗಮ|
ಜಂಗಮ ದೀಕ್ಷೆಯು ನಿನಗೆಂದಿತು
ಪ್ರಾಣದ ಒಗರಷ್ಟು ಹಿಂಡಿತು ಹಿಂಡಲಗೆ
ಮುಗದದ ಮಲೆಗಾಳ ಮುಂದೆಳದಿತು
ಆಳುವರ ಮೇಲೊಬ್ಬ ಆಳುವನಿರದಿರೆ
ಹಾಳಾಗಿ ಹೋಗಿತ್ತು ಈ ಜಗವು”

‘ನರಬಲಿ’ಯಿಂದ ಕವಿಯ ಸಂಸಾರ - ದಾಂಪತ್ಯದಲ್ಲಾದ ಒಡಕಿನ ವಿಚಾರಗಳಿಂದ ಬೇಂದ್ರೆ ತೀವ್ರ ಘಾಸಿಗೆ ಒಳಗಾದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ.

ಗಾಣೆಗೆಗೆ ಸಿಟ್ಟಾಗಿ ಒಣರೊಟ್ಟ ತಿಂದಂತೆ
ಅಸಮಾಧಾನಕೆ, ರಸವಿಂಗಿಸಿ
ಹಾದಿಯ ದೆವ್ವನ ಮನೆಯೊಳಗೆ ಕರೆದಂತೆ

ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ಣಾಟಕ - ಸಂಪುಟ ೯೮-೧೦೧ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಚಿಕೆ ೩೬೮-೩೭೧ / ೯೭

ಒಬ್ಬರನೊಬ್ಬರು ಮುಖ ಭಂಗಿಸಿ
ಕೆಣಕಾಡಿ ಅಣಕಕೆ ಕಾದಾಡಿ ತೇದಾಡಿ
ತನು ಮನ ಮನೆಗಳ ಕುಂದಿಸಿರೆ

ನರಬಲಿ ಕವಿತೆಯ ಪರಿನಾಮ ದಾಂಪತ್ಯದ ಮೇಲಾಗಿ, ದಾಂಪತ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿರಸ ಮೂಡಿ ಅದು ಮಕ್ಕಳ
ಮೇಲೆ ಬೀರಿದ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಕವಿತೆ ಹೇಳುತ್ತದೆ.

“ಹಿಳೆ ಹಿಳನೆ ಕಣ್ಣಿಟ್ಟು ಕಂಡವು ಮಕ್ಕಳು
ಬೆದರು - ಗಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಬೆಸಗೊಂಡವು
ಏನಿದು? ಏಕಿದು? ಸಾಕಿದು ಎದೆಗರಗಿ
ಕಣ್ಣಿನಿ ಉರುಳಿಸಿದವು, ನೊಂದವು”

೧೯೩೧ರಲ್ಲಿ ಗೆಳೆಯರ ಗುಂಪು ಒಡೆದದ್ದು ಬೇಂದ್ರೆಯವರಿಗೆ ಅತೀವವಾದ ದುಃಖವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿತು.

“ತಳ - ಪಾಯ ಅದುರಿತು, ಕೆಲಸವು ಕೆದರಿತು
ಗೆಳೆತನ ಮುದುರಿತು, ಮನ ಬೆದರಿತು
ಹನ್ನೆರಡು ವರುಷದ ತಪ ವಿಫಲವಾಯಿತೋ!
ಮಾಯೆಯ ಮಯಸಭೆ ಕಣ್ಣಿದ್ದೆವೋ!
ದೈವದ ನಿಕಷಕೆ ಪೌರುಷವಿಳಿಯದೆ
ನಿಂತಂಥ ನೆಲವೆಲ್ಲ ನೀರಾಯಿತೋ
ಮಿಡಿತೆಯ ಉಪಟಳ ಹೊಲದುದ್ದ ಬರುವಂತೆ
ಬಂದಿತು ದುಃಖವು ದಂಡಿನೋಲು
ತೆನೆಗಳ ಚೆಂಡಾಡಿ, ಕಾಳುಗಳ ಚೆಲ್ಲಾಡಿ
ಕಣವನೆ ರಣ ಮಾಡಿ ನಗೆಯಾಡಿತು.
ಸಾವು ಸಂಕಟಗಳ ನೋವು ನವೆದಾಟಮ
ಒಟ್ಟಾಗಿ ನಿಂತವು ಬವಣೆಗಳು
ಸತ್ತ್ವ ಪರೀಕ್ಷೆಯ ಯಾವ ಅಧ್ಯಾಯವು
ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತೋ ಇಂದೆಂದೆನು
ಕೆಲವೊಬ್ಬ ಗೆಳೆಯರ ವಿಶ್ವಾಸ, ಒಟ್ಟಿಟ್ಟ
ಗೆಳೆಯರ ನೆರೆಯೊಲವು ಕಾಯದಿರೆ
ಆಗೀಗ ಸಖ ನೀನು ನಸುನಕ್ಕು ದುಃಖದಿ
ದುಃಖವ ಹಗುರಾಗಿ ಮಾಡದಿರೆ
ಕಾಯುವ ಕರುಳೊಂದು ಬೆಂಗಾವಲರದೆಯೆ
ದೇಶಾಂತರದಲ್ಲ ಬದುಕಿದನೇ?”

ಪತ್ನಿಯನ್ನು ಕುರಿತ ಕವಿಯ ಬೇಗುದಿ, ಕವಿಯ ಅನಾಥಸ್ಥಿತಿಯ ಚಿತ್ರಣ ಇದಾಗಿದೆ. ವೈಯಕ್ತಿಕ ಮತ್ತು
ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಬದುಕು ಎರಡರಿಂದಲೂ ಮಾನಸಿಕವಾಗಿ ತತ್ತರಿಸಿದ ಗೆಳೆಗಳನ್ನು ಬೇಂದ್ರೆ ಇಲ್ಲಿ ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾರೆ.

೧೯೩೩-೩೫ರ ಅವಧಿಯು ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಪುಣೆಯ ಅಜ್ಞಾತವಾಸವನ್ನು ಎಂ.ಎ. ಅಧ್ಯಯನದ
ದಿನಗಳನ್ನು, ಮಗಳು ಲಲಿತಾ ಸಾವು, ಪತ್ನಿಯ ದುಃಖದ ಬಗ್ಗೆ ಕರುಣೆ, ಸಹಾನುಭೂತಿ, ಬೇಂದ್ರೆಯವರ
ಆತಂಕದ ಕ್ಷಣ - ದುಃಖದ ತೀವ್ರತೆ ಈ ಎಲ್ಲವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ.

೯೮ / ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ಣಾಟಕ - ಸಂಪುಟ ೯೮-೧೦೧ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಚಿಕೆ ೨೩೮-೨೩೯

“ಪುಣೆಯೆಲ್ಲ ಕಳೆದಂಥ ಅಜ್ಞಾತವಾಸವ
ನೆನೆದರೆ ಮೈಯೆಲ್ಲ ಜುಮ್ಮೆನ್ನುತ
ಮುಗದದ ದಿನಗಳ ಮರೆಯಿಸಿ ಜಡುವವು
ನಿನ್ನ ನಿರಾಶೆಯ ಕೊನೆಮುಟ್ಟುತ
ಜೀವದ ಬೇಸರ ನೆಲೆಯೂರಿ ನಿಂತಿತು
ನೀನೆನ್ನ ಕೈ ಜಿಟ್ಟಿ ಎಂದೆನಿಸಿತು
ಮಾಯಾ ಸಿದ್ಧಾಂತವು ನಿನ್ನೆಲ್ಲ ಬೇರ್ಜಿಟ್ಟು
ಕೂಡಿದ್ದು ಜಿಟ್ಟಿದ್ದು ಒಂದೆನಿಸಿತು
'ಲಲಿತಾ' ಎಂದರೆ ನಾಲಗೆ ಈಗಲು
ರಸ ಒಸರುತ ಹಿಗ್ಗ ಜೀರುವದು
ಆ ಕೂಸ ಕಳಕೊಂಡು, ನೀನೆಂತೂ ಉಳಕೊಂಡು
ಲಾಲತ್ಯವಿಲ್ಲದ ಶೈಲಿಯೊಲು”

ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ಪುಣೆಯಿಂದ ರಾಣೆಬೆನ್ನೂರಿಗೆ ಬರುವಾಗ ಲಲಿತಾ ಸಾವನ್ನಪ್ಪಿದ್ದಳು. ‘ನೀ ಹೀಂಗ ನೋಡಬ್ಯಾಡ ನನ್ನ’ ಕವಿತೆ ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದದ್ದು. ಇದು ರಚನೆಯಾದದ್ದು ೧೯೩೪ರಲ್ಲಿ.

ಲಲಿತಾ

“ಮಣ್ಣು ಮುಕ್ಕುವ ಹುಲ್ಲು ಜೀಜದಂತೆಲ್ಲವೂ
ಮಳೆಯೊಡನೆ ಮೊಳೆಯಬಹುದು;
ನೀರಹೊಗೆಯನು ಮಾಡಿ, ಮೈ ನೀರಹರಿಸುವಾ
ಜನಿಲನಲ್ಲೊಣಗಬಹುದು;
ಕವಿಲೀಲೆಯಂತೆ ಎಲೆಕೂಸೆ, ಲಲಿತಾ! ನಿನ್ನ
ಒಂದುವರೆ ತಿಂಗಳನ ಕುನ್ನಿಬಾಳು;
ತಲೆದೋರಿ ಮೈವೆತ್ತು ಕಣ್ಣು ತೆರೆಯದ ಕಾಣ
ದೊಂದಕ್ಕೆ ಹೆಸರಿಟ್ಟು ಬರೆದಹಾಡು;
ಹುಲ್ಲನಿತ್ತಾದರೂ ಸಲುಹಲಾರದಗೇಕೊ
ಮಾಯ ಮಮತೆಯು? ಜಡಿಸ ಬರದ ಗಂಟು!
ಕಾಯುವದದೆಂತು? ಸರಿ, ಸಾಯುವುದೆ ಮೇಲಾಯ್ತು,
ಕೊಲುವ ಯಮನಿಗು ಕೊಂಚ ಕರುಣೆಯುಂಟು”

ಮಗುವಿಗೆ ಒದಗಿದ ದುಃಸ್ಥಿತಿ ಕುರಿತು ಬೇಂದ್ರೆ ಹಲುಬುತ್ತಾರೆ. ಬೇಂದ್ರೆಯವರೊಳಗಿನ ತಾಯ್ತನದ ತುಡಿತ ಈ ಕವಿತೆಯ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಹರಿದಿದೆ. ‘ನೀ ಹೀಂಗ ನೋಡಬ್ಯಾಡ ನನ್ನ’ ಕವಿತೆಯು ಮಗಳ ಸಾವಿನಿಂದಾದ ದುಃಖದ ತೀವ್ರತೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದಿಟ್ಟಿದೆ.

ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯವರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಬೇಂದ್ರೆ ಹೇಗೆಂಬುದನ್ನು ಸಖೀಗೀತ ದಾಖಲಿಸಿದೆ. ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿ ಪತಿ ಬೇಂದ್ರೆಯವರನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿದ ಬಗೆ, ಸ್ತ್ರೀಪರ ಆಯಾಮ ಇಲ್ಲಿದೆ, ಒಳತೋಟಿ, ಮಹಿಳಾ ಜಗತ್ತಿನ ಅನಾವರಣ - ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯ ಮೂಲಕ, ಪತ್ನಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಪುರುಷರ ಧೋರಣೆ, ಬೇಂದ್ರೆ ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಪತ್ನಿಯ ಮಾತುಗಳನ್ನು ದಾಖಲಿಸಿರುವ ಔಚಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆ - ಈ ಎಲ್ಲವೂ ಇಲ್ಲಿದೆ.

“ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗುತ ಪುರುಷ ಈಕ್ಷಿಸಬಹುದೆಮ್ಮ
ಅಕ್ಷಿನಿಮಿಲನದೆದೆ ಮರುಳು
ಕ್ರಿಯಕ ಸಮಾಗಮ ನಿಮಗೊಂದು ನೋಟವು

ನಮಗದು ಸಮರಸಸಂಗಮವು
ನಿಮಗೇನು ರಮ್ಯತೆ ರಸಿಕೆಗೆ ಕರೆಯುವ
ನೂರು ಹಾದಿಯಲೊಂದು ಅದು ಹಾದಿಯು
ನಮಗೆ ಜೀವನದಾಟ - ಪಾಠದ ನೋಟವು
ಬೇಟದ ಕೂಟದ ಸುಸಮಾಧಿಯು

.....

“ನಿಮ್ಮ ಮಾತಿನ ರೀತಿ ಗಹನ ಗೀತಿಯ ಹಾಗೆ
ಅದರಿಂದಿರು ಈ ಶ್ರೀತಿ ಹುಸಿಗಾಳಿಯೂ
ನಿಮ್ಮ ಜೀವನ ರೀತಿ ಬೇಸಿಗೆಯ ಜರುಗಾಳಿ
ಅದರ ಸೆರಗಿಗೆ ನಾನು ಬರಿ ಹಾಳೆಯು”

.....

“ನಿಮ್ಮ ಜೀವನ ಧ್ಯೇಯ ಗೌರಿಶಂಕರದಂತೆ
ಶಿಖರವನೆತ್ತಿದೆ ಮುಗಿಲನೆಡೆ
ನನ್ನೆದೆ ತಿರುಗಿದೆ ಗಂಗೆಯು ಹರಿದಂತೆ
ಜನರೀತಿಯಂತೆಯೆ ನೆಲದ ಕಡೆ”
“ಏನೀಕೆ! ಎಂದೊಮ್ಮೆ ಸಲಗೆಯಲಾಡಿದ
ಸಲ್ಲಾಪ ಸರಸಗಳೆಲ್ಲ ಇವೆ?”
“ಯಾವುದೋ ಜನುಮದ ಕಥೆ ನೀವು ಹೇಳುವಿರಿ
ಸತ್ಯಯುಗವು ಹೋಗಿ ‘ಕಲ’ ಬಂದಿದೆ”
“ನಿಮ್ಮೆದೆ ಎತ್ತರಕೆ ನಾವೇನು ಬಂದೇವು?
ಕಲತವರ ಬೆಡಗಿಲ್ಲ ನಮ್ಮಕಡೆ;
ನಿಮ್ಮ ಕಣ್ಣಂದೆಯೇ ಕಣ್ಣುಜ್ಜಿದರೆ ಸಾಕು
ಗೆದ್ದೆವು” ಎಂದೇ ನೀ ಕಣ್ಣುಜ್ಜಿಯೆ.
“ನಿಮ್ಮ ಮಾತೇ ಬೇರೆ, ಮನ ಬೇರೆ, ಜನ ಬೇರೆ
ರಸರುಜಿ ಬೇರೆ, ಜೀವನ ಬೇರೆಯೆ
ನಿಮಗೆಮ್ಮೆ ಸಹವಾಸ ವನವಾಸದಂತೆಯೇ
ನಮ್ಮ ಹುಚ್ಚರ ಮಾತು ಹುಡುಗಾಟಗೆ”
“ಗೆಳೆಯರ ಕೂಡಾಡಿ ಬಂದಾಗ, ನಾ ನಿಮ್ಮ
ಮುಖದಲುಕ್ಕುವ ಗೆಲುವ ಕಂಡಿಲ್ಲವೆ!
ಮನೆ ಬೆಳಕು ಮುಂದಿರೆ ಆ ಕಣ್ಣು ಕುಂದಿರೆ
ನಾನೊಳಗೆ ನೊಂದಿರೆ ನೀವರಿಯರೆ?”
“ಏಕೆಂದು - ಸಾಕೆಂದು - ಬೇಕೆಂದು - ನೂಕೆಂದು
ರಮಿಸಲಾಡಿರಲ್ಲ ನಿಮ್ಮಷ್ಟಕ್ಕೆ
ಗಂಗೆಯ ಕಷ್ಟವು ಗೌರಿಗೆ ತಿಳಿಯದು
ಹೆಂಗಸಿನ ಕಷ್ಟವು ಗಂಡಸಿಗೆ”
“ಎಂದಿಗು ತಿಳಿಯದು! ಏತಕೆ ತಿಳಿಯೋದು
ದುಃಖವು ನಮ್ಮದು ನಮಗೆ ಇದೆ.”
-ಎಂದು ನಿಟ್ಟುಸಿರಿಗೆ ಸಿಡಿದ ಕಂಬನಿ ಬಂದು
ಈ ಗಲ್ಲ ಸೋಕಲು ನಾ ನಡುಗಿದೆ”

೧೦೦ / ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ಣಾಟಕ - ಸಂಪುಟ ೯೮-೧೦೧ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಚಿಕೆ ೩೬೮-೩೭೧

ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯವರ ಮನದ ತಳಮಳ, ದುಃಖಕ್ಕೆ ಬೇಂದ್ರೆ ಮಾತಿನರೂಪ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡ ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರ ಪತ್ನಿಗೆ ನುಂಗಲಾರದ - ನುಂಗಿಕೊಂಡೇ ಬದುಕಬೇಕಾದ ತುತ್ತಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದೆ. ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯವರ ಒಳಬೇಗುದಿ ಇಲ್ಲಿ ಗೃಹಿಣೀಗೀತವಾಗಿ ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಒಡಮೂಡಿದೆ.

“ತಂಪು ತಣ್ಣಿಸುತಿರಲ ಕಂಪು ಕಮ್ಮಯಿಸಲ
ಬಾಳದ ಬೇರಂತೆ ಬೀಸಿಗೇಗು
'ನಿಮ್ಮ ಜೀವನದಲ್ಲ ಮಂಗಲವಾಗಲ
ಎಂದೆಂದು' ಕೊನೆಗೊಮ್ಮೆ ನೀನೆನ್ನಲು”

ಆದರೂ ಪತಿಗೆ ಶುಭ ಹಾರೈಸುವ ಉದಾತ್ತ ಗುಣ ಕವಿಪತ್ನಿಯದು.

“ನನ್ನ ತಾಯಿಯ ನೆನೆದು ನಾ ಸುಮ್ಮನಾದೆನು
ಒಳಗೊಂದು ಹೊರಗೊಂದು ಜೀವಿಸಿದೆ”

ಎಂದು ಬೇಂದ್ರೆ ತಮ್ಮ ಅಂತರಂಗ - ಬಹಿರಂಗಗಳನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ಚಿಕ್ಕಪ್ಪ ಹೊತ್ತದ್ದು, ವಿದ್ಯೆಗಾಗಿ ಹೊರಟದ್ದು, ಅಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕ ಎಳೆ ಗೆಲೆಯರೊಡನಾಟ (ಶ್ರೀಧರ ಖಾನೋಳಕರ್), ಹರೆಯ ಒಂದಷ್ಟು ಮಿಷಿ - ಈ ಎಲ್ಲವನ್ನು ಬೇಂದ್ರೆ ಇಲ್ಲಿ ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

“ಅವರವರನುಭವದಲ್ಲ ನವಭವ ಪಡೆದಂತೆ
ಮೊದಲು ಕಂಡಿರದನ್ನು ನಾನುಂಡೆನು

ಗೆಳೆತನದ ಹೊಸ ಹೊಳವು, ನನ್ನ ಕನ್ನಡ ಕುಲದ
ಕನಸೊಂದು ಹೊಳೆದಾಡಿ ಸೆಳೆದಾಡಿತು
ಹೊಸ ಗೆಲೆಯನೊಬ್ಬನ ಎಡೆಬಿಡದ ಸಹವಾಸ
ಆ ಕಣಸ ಕನ್ನಡಿ ತೊಳೆದಾಡಿತು”

೧೯೩೪ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಬೇಂದ್ರೆಯವರಿಗೆ ಮಾಸ್ತಿಯವರ ಆಸರೆ ದೊರೆತು ಮಾಸ್ತಿಯವರು ತಮ್ಮ 'ಜೀವನ' ಪತ್ರಿಕೆಯ ಸಂಪಾದಕರನ್ನಾಗಿ ಬೇಂದ್ರೆಯವರನ್ನು ನಿಯಮಿಸಿದರು.

“ಮುಂದೇನು? ಎನುವಾಗ ಮುಂದೊಂದು ಕೈ ಬಂತು
ದೈವದ ಕೈಯೆಂದು ಅದು ತಿಳಿದೆನು
ಕತ್ತಲೆಯ ಗರ್ಭದ ತೇಜದ ಕಳೆಯೊಂದು
ದಿನತುಂಜ ಪಡೆದಂತೆ ಆ ಬೆಳಕು
ಮುಂದಿನ ಹಗಲನ ಮುಂಚೆಕಾದಂತೆ
ಅರಳು ಮೊಗ್ಗೆಯ ಅಂದದಲ್ಲ ನಿಂದಿತು”

ಒಲವನ್ನು ಪಡೆಯುವುದು ಅಷ್ಟು ಸುಲಭವಲ್ಲವೆಂದು ಬೇಂದ್ರೆಗೆ ಮಾಸ್ತಿ ಹೇಳುವ ಬಗೆ.

“ಪಾಕ ಹೊಂದಿದ ಪ್ರಕೃತಿ ಪ್ರೇಮದಿ ಪರಿಣಮಿಸಿ
ಜೀವನ ದೇವನ ಮಾಡುವುದು
ಕಲಕೆಯ ಮಾತಲ್ಲ, ವಾದದ ಫಲವಲ್ಲ (ಸತ್ಯದ ಮಾತು)
ಅದೃಷ್ಟವಶವಲ್ಲ, ಎದೆಯೊಲವು

ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ಣಾಟಕ - ಸಂಪುಟ ೯೮-೧೦೧ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಚಿಕೆ ೩೬೮-೩೭೧ / ೧೦೧

ವಾದದಿಂದ ಪ್ರೀತಿ ಹುಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲ, ಬೆಳೆಯುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಅಂಶವನ್ನು ಮಾಸ್ತಿ ಬೇಂದ್ರೆಯವರಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗಿದ್ದಾಗಲೂ ಬೇಂದ್ರೆ ಮನಸ್ಸು ಸಖಿಗಾಗಿ ತವಕಿಸುತ್ತದೆ.

“ಎಂದಿನಿಂದಲೋ ಏನೋ ಒಳಗೊಂದು ಸಖ-ಜೀವ
ಸಖ | ಬಾ ರೆ ಬಾ ! ಎಂದು ಕೂಗುತ್ತಿದೆ
ಮುಂದಿನ ಪಥದಲ ಸಖಯಾಗು ಬಾ ! ಎಂದು
ನನ್ನ ಮನೋರಥ ಕೂಗುತ್ತಿದೆ.
ಬಾನಿಂದ ಬಾನಿಗೆ ಹಾಡಿನ ತಾನೊಂದು
ಸಖ - ಸಖ -ಸಖಯೆಂದು ಕೂಗುತ್ತಿದೆ
'ನಾನೂ ನೀನೂ ಸಖ - ಸಖ; ಸಮ - ಸುಖ'
ಎಂದೆನುತ ಮುಂದೆ ಹೋಗುತ್ತಿದೆ
ಏಕಾಂತದ ಜನುಗು ಲೋಕಾಂತಕೆಳೆಯತು
ಜನವು ಜನಾರ್ದನನೆಂದರಿತೇ !

ಸಖೀಗೀತದ ಆಶಯವು ಬೇಂದ್ರೆ ಕಾವ್ಯದ ಶಕ್ತಿ ಕೂಡಾ ಆಗಿದೆ.

“ಕುಣಿತದ ಹಾಡಿದು ಕುಣಿಯ ಹಜ್ಜಿತು ಜನಕೆ
ಕಲ್ಲಾದ ಮನೆಗಳ ಕರಗಿಸಿತು
ಅಂಜಿಕಾ ತನಯನ ಜಂಭದ ಪಾಡಳಿದು
ನಂಜಕೆಯ ಹಾಡಾಗಿ ಬಂತಿಲ್ಲಗೆ
ಪೂರ್ವಾನುರಾಗವೇ ಪರ್ವಕೆ ಸಂದಿತು
'ಉತ್ತರೋತ್ತರವಿರಲ ಉತ್ತರಕೆ !

ಕಲ್ಯಾಣ - ಶಕ್ತಿಯ ಕೈಯ್ಯು ಕುಶಲತೆಯಿಂದ
ಪಾಕವಾಗಲ ಪ್ರೇಮ ! ಎನ್ನುವೆನೇ”

ಎಷ್ಟೇ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯಗಳಿದ್ದಾಗಲೂ ದಾಂಪತ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಬೇಂದ್ರೆಯವರಿಗೆ ನಿರಾಕರಣೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ದಾಂಪತ್ಯದ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿಯೇ ಅವರ ತುಡಿತವಿರುವುದು, ಹಂಬಲವಿರುವುದು ಧಾಳಾಗಿ ಗೋಚರಿಸುತ್ತದೆ.

ಸಖೀಗೀತದ ಛಾಂದೋದ್ರ : ಹಪಹಪಿಕೆ
'ನನಗೂ ನಿನಗೂ ಅಂಟದ ನಂಟನ
ಕೊನೆ ಬಲ್ಲವರಾರು ಕಾಮಾಕ್ಷಿಯೇ?’

ಈ ಸಾಲುಗಳು 'ಅಮವಾಸಿದಾಟಿತ್ತು' ಕವಿತೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿವರ್ತನೆಗೊಂಡಿವೆ. ಅದರ ಆಶಯ ಹೀಗಿದೆ:

“ನನಗೂ ನಿನಗೂ ಹಜ್ಜಿದ ನಂಟದು
ಮಲ್ಲಗೆಯಂಟಾಗಿ ಗಂಟೊಡೆಯಲ”

೧೯೩೮ರ 'ನಾದಲೀಲೆ'ಯಲ್ಲಿ ದಾಂಪತ್ಯದ ವಿರಸದ ತೀವ್ರತೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಹಲವು ಕವಿತೆಗಳಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. 'ನಾನೊಂದು ನೆನೆದರೆ'(೧೯೩೩) ಕವಿತೆಯಲ್ಲಿ ಹೀಗಿದೆ:

“ನಾನೊಂದು ನೆನೆದರೆ ನೀನೊಂದು ನೆನೆಯುತಿ
ನನ್ನ ನಗಿಗ್ಯಾಕ ಮುನಿಯುತಿ
.....

೧೦೨ / ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ಣಾಟಕ - ಸಂಪುಟ ೯೮-೧೦೧ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಚಿಕೆ ೩೬೮-೩೭೧

ನುಂಗಲುಗುಳಲು ಎಡೆಯಿಲ್ಲ
ಎಸೆ ಕನ್ನಡಿ ಹರಳು ಬೆನ್ನುಕೂಡಿತೇನ?
.....”

‘ಮನದನ್ನೆ’ (೧೯೩೬) ಕವಿತೆಯ ಸಾಲುಗಳು ಇಂತಿವೆ :

“ಆಡದಿರು ಮನದನ್ನೆ
ಎನಗೆ ಇದಿರಾಡದಿರು
ವಾದಕ್ಕೆ ಬೇಸತ್ತು
ಮರ್ಮಾಘಾತಕ್ಕೆ ಸತ್ತು
ಉಳಿದು ಬಂದೆ;
ಇದಿರಾಡದಿರು ಗೆಳತಿ ನೀನು ಕೂಡ
ಹೃದಯವನು ರಣರಂಗ ಮಾಡಬೇಡ
.....
ಮಾಡದಿರು ಬಾಳನ್ನು ಬೆಳೆಯಂತೆ
ಕೂಡಿರಲ ಬಾಳು ಇಡಿಗಾಳನಂತೆ”

ಇಂಥ ಬೇಗುದಿ, ಹಪಹಪಿಕೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಲೇ ಹೃದಯ ಸಂವಾದಕ್ಕೆಳೆಸುವ ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಮುಖ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಪತ್ನಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿ ತೀರಿಕೊಳ್ಳುವ ಮೂರುದಿನಗಳ ಮೊದಲು ಬರೆದ ಕವಿತೆ ‘ಸಖಿ ನಿನ್ನ ಸಖ್ಯಾದ ಆಖ್ಯಾನ’ (೧೯೬೦).

ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ‘ಸಖ್ಯಾದ ಆಖ್ಯಾನ’ವನ್ನು ‘ಸಖೀಗೀತ’ ಒಂದು ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ದಾಖಲಿಸುತ್ತದೆ. ಹೀಗಿದ್ದಾಗಲೂ ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಹಲವು ಕವಿತೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಬಿಡಿಬಿಡಿಯಾಗಿ ಹಲವು ಸಂಗತಿಗಳು ಮೂಡಿಬಂದಿವೆ. ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಸಮಗ್ರಕವಿತೆಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಜೀವನವನ್ನೂ ಜೀವನದ ಭಾಗವಾದ ದಾಂಪತ್ಯಗೀತೆಯನ್ನೂ ನಾವು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿದೆ. ಆ ಮಟ್ಟಿನ ಕವಿತೆಗಳು ಅವರ ಆತ್ಮಕಥೆಯನ್ನು ದಾಖಲಿಸುತ್ತದೆ. ಅದು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಒಳಪಡಿಸುವಷ್ಟು ಸವಿಸ್ತಾರವಾಗಿದೆ. ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಧಾರವಾಡದ ನೆಲದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಬೇಂದ್ರೆಯವರನ್ನು ಕಂಡವರೆದುರು ನನ್ನ ಕೆಲಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿದ್ದೇನೆ. ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಅಳುಕು ಈ ಉಪನ್ಯಾಸದ ಹಿಂದಿರಲಿಲ್ಲ ಎನ್ನಲಾರೆ. ಎಲ್ಲರಿಗೂ ನನ್ನ ನಮಸ್ಕಾರಗಳು.

೧೧. ಜನಪದ ಶಿಲ್ಪಕಲೆ : ಗ್ರಾಮೀಣರ ದಿನನಿತ್ಯದ ಬಳಕೆಯ ವಸ್ತುಗಳು

– ಡಾ. ದಿನೇಶ್ ಎಂ.ಎನ್.

ಜನಪದ ಕಲೆ ಎಂಬುದು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ, ನೆಲಮೂಲ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಕಲೆಯಾಗಿದೆ. ಮಾನವನ ಉಗಮದೊಂದಿಗೆ ಜನಪದ ಕಲೆಯೂ ಜನ್ಮತಾಳಿದೆ. ಲಿಪಿಯ ಉಗಮ ಮತ್ತು ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ಮೊದಲು ಚಿತ್ರಗಳು ಲಿಪಿಯ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ತುಂಬಿದ್ದವು. ಮಾನವ ಚಿತ್ರಗಳಮೂಲಕವೇ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸಿ ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ. ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಬೆಳೆದಂತೆ ಮಾನವನಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ಕಲೆಗಳು ಮೂಡಲಾರಂಭಿಸಿದವು. ಸಂತೋಷ-ಸಡಗರಗಳನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಲು ಕುಣಿತಗಳನ್ನು ರೂಢಿಸಿಕೊಂಡ. ಮನದ ಉಲ್ಲಾಸವನ್ನು ಹೊರಹಾಕಲು ಅಥವಾ ಅನುಭವಿಸಲು ಸಂಗೀತವನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡ. ಪ್ರಕೃತಿಯ ವೈಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ನೋಡಿದ ಮಾನವ ಚಿತ್ರಗಳ ಮೂಲಕ, ಶಿಲ್ಪಗಳ ಮೂಲಕ ತನ್ನ ಕಲಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದ. ಹೀಗೆ ಕಲೆ ವಿವಿಧ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಹಂತ ಹಂತವಾಗಿ ಬದಲಾವಣೆಗೊಳಗುತ್ತ ಬೆಳೆದು ಉತ್ತಮ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಜನಪದರು ಬೇಟೆಯ ಸಾಧನಗಳಲ್ಲಿ, ವ್ಯವಸಾಯದ ಉಪಕರಣಗಳಲ್ಲಿ, ವಿವಿಧ ಕುಲಕಸುಬುಗಳ ಸಾಧನ ಸಲಕರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಲ್ಲಾ ಒಂದು ರೀತಿಯ ಕಲಾತ್ಮಕತೆಯ ಅಭಿರುಚಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಲೇ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಇದರೊಂದಿಗೆ ಕಲೆ ಅವರ ಬದುಕಿನೊಂದಿಗೆ ಬೆಸೆದುಕೊಂಡೇ ಜೀವಿಸಿದೆ. ಕಲೆ ಅವರಿಗೆ ಹೃದಯ ವೈಶಾಲ್ಯವನ್ನು, ಸಹಕಾರ ಮನೋಭಾವವನ್ನು, ಪರಸ್ಪರ ಪ್ರೀತಿ ವಿಶ್ವಾಸಗಳ ಬಾಂಧವ್ಯವನ್ನು ಗಳಿಸಿಕೊಡುವ ಸಾಧನವಾಗಿದೆ. ಜಾತಿ, ಮತ, ಪಂಥಗಳ ಗೊಂದಲಗಳಾಚೆಗೆ ನಿಂತು ಜನಪದ ಕಲೆ ಮಾನವನ ಬದುಕಿಗೆ ಬೆಳಕಾಗಿ ಉಳಿದುಕೊಂಡು ಬಂದಿದೆ. ವಾಸ್ತುರೂಪದ ಕಲೆ ಜನಪದ ಕಲೆಗಳ ಒಂದು ಅಂಗವಾಗಿದೆ.

ಜನಪದರು ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪವನ್ನು ತಮ್ಮ ಗುಡಿಸಲು, ಮನೆ, ಗುಡಿಗುಂಡಾರ, ದೇವಾಲಯ, ದೇವಾಲಯಗಳ ಗೋಪುರ, ದೇವರ ವಿಗ್ರಹಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತಗೊಳಿಸಿಲ್ಲ. ಗ್ರಾಮೀಣರ ದಿನನಿತ್ಯದ ಬಳಕೆಯ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲೂ ಅದಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾದ ಸ್ಥಾನಮಾನವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ನಮ್ಮ ಹಿರಿಯರು ಬಳಸುವ ಮನೆಬಳಕೆ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮೀಣ ಭಾಗದ ಕಲ್ಲುಕುಟಿಗ, ಬಡಗಿ, ಕುಂಬಾರ, ಕಮ್ಮಾರ, ಚಮ್ಮಾರ, ಅಕ್ಕಸಾಲಿಗರ ಕಲಾ ಕೌಶಲವನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಬೀಸುವ, ಕುಟ್ಟುವ ಕಲ್ಲುಗಳು :

ಹಳ್ಳಿಯ ಜನರಿಗೆ ದಿನನಿತ್ಯದ ಅಗತ್ಯವಾಗಿ ರಾಗಿ, ಜೋಳ, ನವಣೆ ಮುಂತಾದ ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಬೀಸಲು ಬೀಸುವಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಕಲ್ಲುಕುಟಿಗ ಸಮುದಾಯದವರು ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಂದಿಗೂ ಕೆಲವು ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ಆಕಾರದ, ವಿವಿಧ ಪ್ರಮಾಣದ ಬೀಸುವ ಕಲ್ಲುಗಳು ನಮಗೆ ನೋಡಲು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಭತ್ತ ಮತ್ತು

ಇತರ ದವಸಗಳನ್ನು ಕುಟ್ಟಲು ಮರದ ಕುಟ್ಟುವ ಒನಕೆಗಳು ಹಾಗೂ ಕಲ್ಲಿನ ಒರಳು, ಮರದ ಒಡಬಾನಿಗಳು ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿವೆ. “ಅತಿದೊಡ್ಡ ಕಲ್ಲಿನ ಬೀಸುವಕಲ್ಲು ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ (ಮದಕರಿನಾಯ್ಕನ ಕಾಲದ) ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಬೆಟ್ಟದಲ್ಲೂ, ಮೈಸೂರಿನ ಜಗನ್‌ಮೋಹನ ಬಂಗಲೆಯ ಹೊರ ಆವರಣದಲ್ಲೂ, ಬೆಳಗಾಂ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಅಂಕಲಿಸ್ವಾಮಿ ಮಠದಲ್ಲೂ ಇವೆ. ಅತಿ ಚಿಕ್ಕದು ಕೊಡಗಿನ ಲಿಂಗರಾಜನ ಮುದ್ರೆಯಿರುವ ಬೀಸುವ ಕಲ್ಲು ಜಾನಪದ ವಸ್ತು ಸಂಗ್ರಹಾಲಯದಲ್ಲಿದೆ.”^೧

ಮಣ್ಣಿನ ಮಡಕೆಗಳು :

ಈ ಹಿಂದೆ ದಿನನಿತ್ಯದ ಆಹಾರ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲು, ಅಡುಗೆ ಮಾಡಲು ನಾನಾ ವಿಧದ, ನಾನಾ ಗಾತ್ರದ ಮಣ್ಣಿನ ಮಡಕೆಗಳನ್ನು ಕುಂಬಾರ ಸಮುದಾಯದವರು ತಯಾರಿಸಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಹಾರ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಡುವಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಅಡುಗೆ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಮಡಕೆಗಳ ಪಾತ್ರ ಬಹಳ ಪ್ರಮುಖವಾದದ್ದು. ಅಡಿಗೆ ಮಾಡಲು, ನೀರು ತುಂಬಿಸಲು, ಹಾಲು ಕಾಯಿಸಲು, ಮೊಸರು ಕಡೆಯಲು, ಬೆಣ್ಣೆ ಶೇಖರಿಸಲು, ತುಪ್ಪ ಕಾಯಿಸಲು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಮಡಕೆಗಳನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಒಲೆಯ ಮೇಲೆ ಇಡುವ ಮಡಕೆಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಉಳಿದ ಮಡಕೆಗಳಿಗೆ ಕಲಾತ್ಮಕವಾದ ರಂಗುರಂಗಿನ ಚಿತ್ತಾರಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಮಡಕೆಗಳ ಆಕಾರವೂ ಕಲಾತ್ಮಕತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿರುತ್ತಿದ್ದವು. ಆಹಾರ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಲು ಸ್ವಲ್ಪ ದೊಡ್ಡ ಮಡಕೆ ಅಥವಾ ಗುಡಾಣಗಳನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಮಡಕೆಗಳ ಸಾಲೇ ಬಾನದ ಸಾಲು. ಒಂದರಮೇಲೊಂದು ಗಾತ್ರದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಕಿರಿದಾಗುತ್ತಾ ಪೇರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇಂಥ ಒಂದು ಬಾನದ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಆರೇಳು ಗುಡಾಣಗಳ ಸಾಲುಗಳು ಅಡುಗೆಯ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ತಲೆಮಾರಿನಿಂದ ತಲೆಮಾರಿಗೆ ಸಾಗಿ ಬಂದು ಇಂದು ಅತಿವಿರಳವಾಗಿವೆ.

ಹಾಲು, ಮೊಸರು, ಬೆಣ್ಣೆ, ತುಪ್ಪ ಮೊದಲಾದ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಹಾಗೂ ಬೆಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ಎಟುಕದಷ್ಟು ಎತ್ತರದಲ್ಲಿಡಲು ಹಗ್ಗದ ಸಾಧನವಾದ 'ನೆಲುವು' ಅನ್ನು ಬಳಸಿ ಜಂತೆಗೆ ಅಥವಾ ತೊಲೆಗೆ ನೇತುಬಿಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ. ಒಂದು ನೆಲುವಿನಲ್ಲಿ ಎರಡು ಅಥವಾ ಮೂರು ಭಾಗಗಳಾಗಿ ಮಾಡಿ ಒಂದೇ ನೆಲುವಿನಲ್ಲಿ ಮೂರು ಮಡಕೆಗಳನ್ನು ಇಡುವುದು ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿತ್ತು. ಒಂದು ನೆಲುವಿಗೆ ನಾಲ್ಕು ಪುಟ್ಟ ನೆಲುವುಗಳನ್ನು ಸಿಕ್ಕಿಸಿದ 'ಸಿಕ್ಕಿ' ಅಥವಾ ತಾಯಿಮಕ್ಕಳ ನೆಲುವು ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದವು ಇದು ಅಪರೂಪದ ಜನಪದರ ತಾಯಿಮಕ್ಕಳ ಕಲ್ಪನೆಯಾಗಿದೆ. ಒಡೆದ, ತೂತಾದ ಮಡಕೆಗಳನ್ನು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ 'ಮಾತು ಮನೆ ಕೆಡಿಸಿತು, ತೂತು ಒಲೆ ಕೆಡಿಸಿತು', 'ಕುಂಬಾರನಿಗೆ ವರುಷ, ದೊಣ್ಣೆಗೆ ನಿಮಿಷ' ಎಂಬ ಗಾದೆ ಮಾತು ಬಹಳ ಔಚಿತ್ಯಪೂರ್ಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಒಡೆದ ಮಡಕೆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡರೆ ಅದು ಚೂರಾದಂತೆ ಅಥವಾ ಅದರಲ್ಲಿನ ವಸ್ತುಗಳು ಸೋರುವಂತೆ ನಮ್ಮ ಜೀವನವು ಚೂರುಚೂರಾಗುತ್ತದೆಂಬ ದೃಢವಾದ ನಂಬಿಕೆ ಅವರಲ್ಲಿತ್ತು.

ಶ್ಯಾವಿಗೆ ಒರಳು :

ಹಬ್ಬ ಹರಿದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮೀಣ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಶ್ಯಾವಿಗೆ ಒರಳುಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಶ್ಯಾವಿಗೆ ಮಣೆ ಅಥವಾ ಶ್ಯಾವಿಗೆ ಒರಳುಗಳಲ್ಲೂ ನಾನಾ ಆಕಾರಗಳ ವಿವಿಧ ರೀತಿಯ ವಿನ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಒತ್ತುವ ಶ್ಯಾವಿಗೆ ಒರಳು ಮತ್ತು ತಿರುಪಿನ ಶ್ಯಾವಿಗೆ ಒರಳುಗಳಲ್ಲಿ ಒತ್ತುವ ಶ್ಯಾವಿಗೆ ಒರಳುಗಳೇ ಹೆಚ್ಚು ಚಾಲ್ತಿಯಲ್ಲಿದ್ದವು. ಇವುಗಳ ಒತ್ತುವ ಹಿಡಿ ಆನೆಯ ಸೊಂಡಿಲು, ಜಿಂಕೆಯ ಕೊಂಬು, ಒಂದು ಹಿಡಿ, ಎರಡು ಹಿಡಿಯ ಆಕಾರದಲ್ಲೂ ಹಾಗೂ ಚಕ್ಕುಲಿ ಮಾಡುವ ಒರಳುಗಳು ಇದೇ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕದಾದ ಆಕಾರದಲ್ಲಿದ್ದುದು ಕಾಣಬಹುದು.

ಮೊಸರು ಕಡೆಯುವ ಸಾಧನ :

ಹಳ್ಳಿಗರಲ್ಲಿ ಜಾನುವಾರುಗಳಿರುವ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮೊಸರು ಕಡೆಯುವ ಸಾಧನಗಳು ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತಿದ್ದವು. ಜಾನುವಾರುಗಳು ಅವುಗಳ ಸಗಣೆಯ ತಿಪ್ಪೆಗಳು ಅವರ ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಯನ್ನು ಅಳೆಯುವ ಸಾಧನಗಳಾಗಿದ್ದು, ಅವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಹಾಲು, ಮೊಸರು, ಬೆಣ್ಣೆ, ತುಪ್ಪ ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಮೊಸರನ್ನು ಕಡೆಯುವ ಸಾಧನಗಳಲ್ಲಿ ನಾನಾ ಮಾದರಿಯನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. 'ಕಡಗೋಲು' 'ಬಿದಿರಂಡೆ' ಅಥವಾ 'ಕುತ್ತಿಹಂಡೆ', 'ಮಜ್ಜಿಗೆ ಶಿಲ್ಪೊ' ಹೀಗೆ ಬೇರೆಬೇರೆ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಭಿನ್ನತೆಯನ್ನು ಮಡಕೆ, ಶಿಲ್ಪೊ, ಬಿದಿರಿನ ಹಂಡೆಯ ಮಾದರಿಗಳಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಅಡಿಗೆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದುಕಡೆ ಭದ್ರಪಡಿಸಿ ಮರದ ಒಂದು ಗೂಟವನ್ನು ನೆಟ್ಟು ಅದಕ್ಕೆ ಹಗ್ಗದ ಕೊಂಡಿಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿ ದೊಡ್ಡ ಮಡಕೆಯಲ್ಲಿ ಕೆನೆಮೊಸರನ್ನು ಹಾಕಿ ಕಡೆಯುವ ರೀತಿ ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಕಾಡು ಸೋಲಿಗರು ಬಳಸುವ ಮಜ್ಜಿಗೆ ಶಿಲ್ಪೊ-ಮಂತು ಬೇರೊಂದು ರೀತಿಯದು. ಮಲೆನಾಡು, ಕೊಡಗು ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಬಿದಿರಿನ ಹಂಡೆಯಲ್ಲಿ ಮೊಸರನ್ನು ಹಾಕಿ ಕಡೆಯುವರೀತಿ ಇನ್ನೊಂದು ಬಗೆ. ದಪ್ಪ ಬಿದಿರಿನ ಎರಡು ಮೊಳದಷ್ಟು ಉದ್ದದ ಒಂದು ತುಂಡನ್ನು ಮಾಡಿ ಅದನ್ನು ಹಂಡೆಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತದೆ, ಇದರ ಕೆಳಭಾಗ ಮುಚ್ಚಿರುತ್ತದೆ ಮೇಲ್ಭಾಗ ತೆರೆದಿದ್ದು ಒಳಭಾಗ ಟೊಳ್ಳಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಮೊಸರನ್ನು ಹಾಕಿ ಮೂರು ಮೊಳ ಉದ್ದದ ಕೋಲೊಂದರ ತಳದಲ್ಲಿ ಚಕ್ರಾಕಾರದ ಚಿಪ್ಪನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಅಥವಾ ಅದೇ ಕೋಲಿನಲ್ಲಿಯೇ ಚಕ್ರಾಕಾರದ ಚಿಪ್ಪು ಬರುವಂತೆ ಕೊರೆದು ತಯಾರಿಸಿ ಅದನ್ನು ಮೊಸರು ಹಾಕಿರುವ ಹಂಡೆಯ ಒಳಗೆ ಹಾಕಿ ಮೇಲೆಕೆಳಗೆ ಆಡಿಸುವುದರಿಂದ ಮಜ್ಜಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಣ್ಣೆ ತಗೆಯುತ್ತಾರೆ.

ತೇವಟಿಗೆ :

ತೇವಟಿಗೆ, ಅಡ್ಡಣಿ, ಮುಕಾಲಿ ಎಂಬ ಬೇರೆಬೇರೆ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಕರೆಯಲಾಗುವ ತೇವಟಿಗೆಗಳು ಆಕಾರಗಳಲ್ಲು ನಾನಾ ಬಗೆ ಇರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ವೃತ್ತಾಕಾರದ ಕುಸುರಿ ಚಿತ್ತಾರದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಮಣೆಗಳು ಒಂದು ಅಡಿ ಎತ್ತರದ ಮೂರು ಕಾಲುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುತ್ತಿದ್ದವು. ಮೂರು ಕಾಲುಗಳಿದ್ದುದರಿಂದಲೇ 'ಮುಕಾಲಿ' ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ. ಈ ಹಿಂದೆ ಶ್ರೀಮಂತರ ಅಥವಾ ಲಿಂಗವಂತ ಮನೆತನಗಳಲ್ಲಿ ತೇವಟಿಗೆಗಳ ಮೇಲೆ ತಣಿಗಳನ್ನು ಇರಿಸಿ ಊಟ ಮಾಡುವ ಪದ್ಧತಿ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿತ್ತು. ಊಟ ಮಾಡುವಾಗ ಹುಳು ಹುಪ್ಪಟೆ ತಣಿಗಳಿಗೆ ಬರುವುದನ್ನು ತಪ್ಪಿಸುವ ವಿಧಾನವೂ ಜನಪದರ ಮುಂದಾಲೋಚನೆಯಿಂದ ಇದು ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದುದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಹಳ್ಳಿಗಳ ಮದುವೆ ಮತ್ತು ಶುಭ ಸಮಾರಂಭಗಳಲ್ಲಿ ತೇವಟಿಗೆಗಳ ಮೇಲೆ ಆರತಿ ತಟ್ಟೆ, ಕಳಸಗಳನ್ನು ಇರಿಸುವುದು ರೂಢಿಯಲ್ಲಿತ್ತು. ಅಡ್ಡಣಿಗೆಯನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಮರ, ಕಬ್ಬಿಣ ಹಾಗೂ ಕಂಚುಲೋಹಗಳಿಂದ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. "ಆರು ಕಾಲಿನ ಒಂದು ತೇವಟಿಗೆ ಮಹದೇಶ್ವರ ಬೆಟ್ಟದ ಮಠದ ದಿ|| ಮುದ್ದವೀರ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಂದ ಜಾನಪದ ವಸ್ತು ಸಂಗ್ರಹಾಲಯಕ್ಕೆ ದಾನವಾಗಿ ದೊರೆತಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು."^೨

ತೊಟ್ಟಲು :

ಮಗುವಿಗೆ ನಿದ್ರೆ ಬರಿಸುವ ಸಾಧನವಾಗಿ ರೂಪುಗೊಂಡ ತೊಟ್ಟಲು ವಿನ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಬದಲಾವಣೆಗೊಂಡು ತನ್ನದೇ ಒಂದು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವಾಗಿದೆ. ತೊಟ್ಟಲು ಮಗುವಿಗೆ ನಿದ್ರೆ ಬರಿಸುವ ಸಾಧನವಾಗಿರದೆ ಮಗುವು ಕೆಳಗೆ ಬೀಳದಂತೆ ರಕ್ಷಣೆ ನೀಡಿ ತಾಯಿಯು ತನ್ನ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಹಕಾರವಾಗುವಂತೆ

ರೂಪಿತವಾದ ಸಾಧನವಾಗಿದೆ. ಬಣ್ಣದ ತೊಟ್ಟಿಲು ತಯಾರಿಕೆ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದು ಬಂದ ಒಂದು ಜನಪದ ಕಲೆ. ತೊಟ್ಟಿಲನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಸಾಗುವಾನಿ ಮರದಿಂದ ತಯಾರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದರ ಮೇಲೆ ಬಳ್ಳಿ, ವಿವಿಧ ದೇವ-ದೇವತೆಯರ ಚಿತ್ತಾರ ಬಿಡಿಸಿ ಬಣ್ಣ ತುಂಬುತ್ತಾರೆ. ತೊಟ್ಟಿಲಿಗೆ ಬಳಸುವ ಹಗ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಗೆಜ್ಜೆಗಳನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಾರೆ. ತೊಟ್ಟಿಲು ತೂಗಿದಾಗ ಉಂಟಾಗುವ ನಾದದಿಂದ ಮಗು ನಿದ್ರೆಮಾಡಲು ಸಹಾಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಇನ್ನು ಕೆಲವು ಕಡೆ ಪುಟ್ಟಗೊಂಬೆ, ಗಳುಪು, ಗಿಳಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಗುಬ್ಬಿ ಚಿಟ್ಟನ್ನು ರಚಿಸಿ ತೊಟ್ಟಿಲ ಮೇಲೆ ಇಳಿಬಿಡುವುದೂ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಮಗುವಿನ ಗಮನ ಈ ವರ್ಣಮಯ ಗೊಂಬೆಗಳ ಕಡೆ ತಿರುಗಿ ತನ್ನ ಅಳುವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಲು ಅನುಕೂಲವಾಗುತ್ತದೆ. ಇತ್ತೀಚಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಗುವಾನಿ ಮರದ ಬೆಲೆ ಗಗನಕ್ಕೇರಿ ಬಣ್ಣದ ತೊಟ್ಟಿಲುಗಳ ತಯಾರಿಕೆ, ಬಳಕೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದೆ. ಇವುಗಳ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕಬ್ಬಿಣದ, ತಗಡಿನ, ಫೈಬರ್, ತೊಟ್ಟಿಲುಗಳು ಆಕ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡಿವೆ.

ಆಭರಣಗಳು :

ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವ ಸಾಧನಗಳಲ್ಲಿ ಆಭರಣಗಳು ಒಂದಾಗಿದೆ. ದೇವರು ಮತ್ತು ಮಾನವರು ಧರಿಸುವ ಆಭರಣಗಳೆಂದು ವಿಂಗಡಿಸಿ ನೋಡಬಹುದಾಗಿದೆ. ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದ ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಮಣ್ಣಿನ, ಮರದ, ಫೈಬರ್ ಹಾಗೂ ಲೋಹದ ಆಭರಣಗಳನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ದೇವರು ಧರಿಸುವ ಮತ್ತು ಮಾನವರು ಧರಿಸುವ ಆಭರಣಗಳು ಬೇರೆಬೇರೆಯಾಗಿಯೇ ಇರುತ್ತವೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅಕ್ಕಸಾಲಿ ಆಭರಣಗಳನ್ನು ಲೋಹದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಚಕ್ರಸರ, ಮುಳ್ಳುಕಂಕಣ, ನತ್ತು, ಹರಡೆ, ಬಂದೀಸರಿಗೆ, ಗೆಜ್ಜೆ ಕಟ್ಟು, ನೆಲ್ಲಿಸರ, ಪುತ್ತಿಸರ, ಸವರನ್ ಸರ, ನಾಗಭೂಷಣ, ನಾಗಸಂಪಿಗೆ ಸರ, ಜೋಮಾಲೆ ಸರ, ಮುತ್ತಿನ ಕಂಠಿ, ಕಠಾರಿ ಸರ, ಶೃಂಗಾರ ಮಣಿಸರ, ಭತ್ತಿ, ಚಾಮರ, ಪ್ರಭಾವಳಿ, ದಾಳು ಇವೆಲ್ಲವೂ ಬೆಳ್ಳಿ, ಬಂಗಾರ ಹಾಗೂ ಹಿತ್ತಾಳೆ ಲೋಹದಿಂದ ಮಾಡಿರುವ ದೇವರುಗಳಿಗೆ ಧರಿಸುವ ಆಭರಣಗಳಾಗಿವೆ.

ಗ್ರಾಮೀಣ ಜನರು ಧರಿಸುವ ಒಡವೆಗಳಲ್ಲಿ ತಲೆಮುಳ್ಳು, ತಿರುಪಿನ ಹೂ, ಕಟ್ಟಣೆಸರ, ಕೊತ್ತಂಬರಿಸರ, ಮಂಗಳಗೌರಿಸರ, ನೆಲ್ಲಿಕಾಯಿಸರ, ಗೆಜ್ಜೆಸರ, ಸರಿಗೆ, ಕೆನ್ನೆಸರ, ಪದಕ, ಗೆಜ್ಜೆಚೈನು, ಕಾಲೊಂದಿಗೆ, ಗೆಜ್ಜೆಡಾಬು, ಜಡೆಬಿಲ್ಲೆ, ಕಡಗ, ಕಾಸಿನಸರ, ಅವಲಕ್ಕಿಸರ, ನತ್ತುಬೊಟ್ಟು, ವಂಕಿ ಉಂಗುರ, ಕಮಲದ ಓಲೆ, ಜೋಮಾಲೆಸರ, ಗಿಣಿ ಓಲೆ, ಜುಮಕಿಗಂಟೆ, ಮುತ್ತಿನ ಮೂಗುತಿ, ನಾಗರಹಾರ, ಗುಗ್ರಿ ಹೀಗೆ ಪ್ರಾದೇಶಿಕವಾಗಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿರುವ ಆಭರಣಗಳನ್ನು ಧರಿಸುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

ವಾದ್ಯಗಳು :

ಗ್ರಾಮೀಣ ಜನರು ಬಳಸುವ ವಾದ್ಯವಿಶೇಷಗಳಲ್ಲಿ ಊದುವ, ಬಡಿಯುವ, ತಂತಿ ಮೀಟಿ ನುಡಿಸುವ ವಾದ್ಯ ವೈವಿಧ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಓಲಗ, ತುತ್ತೂರಿ, ಕೊಂಬು, ಶಂಖ, ಮುಖವೀಣೆ, ಕೊಳಲು, ಪಿಳ್ಳೆಗೋವಿ, ಕಹಳೆ, ಜಿನ್ನ ಗಾಳೆ ಮೊದಲಾದವು ಊದುವ ವಾದ್ಯಗಳಾಗಿವೆ. ತಮಟೆ, ಹರೆ, ದುಡಿ, ಗುಮ್ಮಟೆ, ದಮ್ಮಡಿ, ಕರಡೆ, ಚಂಡೆ, ಮದ್ದಳೆ, ಡವಣಿ, ಡಂಕ, ಡೋಲು, ಖಂಜರ, ನಗಾರಿ, ಚಮ್ಮಾಳ, ಚಂದ್ರವಾದ್ಯ, ಚಕ್ರವಾದ್ಯ, ತಾಸೆ, ಕಂಚಿನ ಬಳೆ, ಗೆಜ್ಜೆ, ತಾಳ, ಗಂಟೆ, ಕೋಲು, ಜಾಗಟೆ ಇವುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಬಡಿಯುವ ವಾದ್ಯಗಳಾಗಿವೆ. ಕಿನ್ನರಿ, ತಂಬೂರಿ, ಏಕನಾದ, ಚೌಡಿಕೆ, ವೀಣೆ ಇವೆಲ್ಲವೂ ತಂತಿವಾದ್ಯಗಳಾಗಿವೆ. ಮೇಲಿನ ಮೂರು ವಿಧದ ವಾದ್ಯಗಳು ಮರ, ಚರ್ಮ, ಲೋಹಗಳಿಂದ ಕಲಾತ್ಮಕವಾಗಿ ರಚಿತವಾದ ವಾದ್ಯಗಳಾಗಿವೆ.

ಆಟಕೆಗಳು :

ಮಣ್ಣಿನ, ಮರದ, ಲೋಹದ ಮಕ್ಕಳ ಆಟಕೆಗಳನ್ನು ಗ್ರಾಮೀಣ ಕೈಕಸುಬುದಾರರು ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಗಿಲಕಿ, ಬುಗರಿ, ತೊಟ್ಟಿಲಿಗೆ ಕಟ್ಟುವ ಗುಬ್ಬಿಚೆಟ್ಟು, ಗೊಂಬೆಗಳು, ಮರದಗಾಡಿ, ರಾಗಿಬೀಸುವ ಮರದ ರಾಗಿಕಲ್ಲು, ಅಡುಗೆ ಆಟಕೆಗಳು, ಮಣ್ಣಿನ ಆಟಕೆಗಳು ಹೀಗೆ ಹಲವಾರು ಆಟಕೆಗಳನ್ನು ಕುಂಬಾರರು, ಕಮ್ಮಾರರು, ಬಡಗಿಗಳು ತಯಾರಿಸಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

ದೀಪಗಳು :

ದೇವರನ್ನು ಆರಾಧಿಸಲು ದೀಪಗಳನ್ನು ಅಚ್ಚೊತ್ತಿಸುವುದು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ಬಂದ ಸಂಪ್ರದಾಯವಾಗಿದೆ. ಮಣ್ಣಿನ ದೀಪ ಹಾಗೂ ಲೋಹದ ದೀಪಗಳಲ್ಲಿ ಬಹಳ ವೈವಿಧ್ಯತೆಯನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಕಲಾತ್ಮಕವಾಗಿ ರೂಪುಗೊಂಡಿರುವ ದೀಪಗಳನ್ನು, ಹಣತೆಯನ್ನು ಗೃಹಿಣಿ ದೀಪಲಕ್ಷ್ಮಿ ಎಂದೇ ಭಾವಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. 'ದೀಪವಿಲ್ಲದ ಗುಡಿ ಇಲ್ಲ, ಗುಡಿ ಇಲ್ಲದ ದೀಪವಿಲ್ಲ' ಇಲಾಲು, ದೀಪಟೆಗೆ, ಧೂಪದಕುಂಡ, ಚಕ್ರಾರತಿ, ಧೂಪಾರತಿ, ಶಂಖಾರತಿ, ನೀಲಾಂಜನ, ಕೂರ್ಮಾರತಿ, ಒಂದು ಬತ್ತಿ, ಮೂರು ಬತ್ತಿ, ಐದು ಬತ್ತಿ, ಏಳು, ಒಂಬತ್ತು ಹೀಗೆ ಹಲವಾರು ಮಾದರಿಯ ದೀಪಗಳಿವೆ. ಅಲ್ಲದೆ ದೀಪಾಲೆ ಕಂಬಗಳು, ತೂಗು ದೀಪಗಳು ಇನ್ನು ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ದೀಪಗಳ ಹಬ್ಬವೆಂದು ದೀಪಾವಳಿ ಆಚರಿಸುವುದಿದೆ. ದೇವರನ್ನು ಆರಾಧಿಸಲು ದೀಪಗಳನ್ನು ಬಳಸುವಂತೆ, ಮನೆ ಬೆಳಗಿ ಕತ್ತಲೆಯನ್ನು ಓಡಿಸಲು ದೀಪವನ್ನು ಬಳಸಿರುವುದು, ಬಳಸುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಕೃಷಿಸಾಧನಗಳು :

ಜನಪದರು ತಮ್ಮ ದೈನಂದಿನ ಕೃಷಿ ಕಾಯಕದಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಬಗೆಯ ಕಲಾತ್ಮಕ ಸಾಧನಗಳನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಮರ ಮತ್ತು ಲೋಹದ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿವೆ. ನೇಗಿಲು, ನೊಗ, ಜಗಿಣಿ, ಮೇಣಿ, ಬೆಣೆ, ತಲೆಹಿಡಿ, ಚೊತ್ತಿಗೆ, ಗೊರಸು, ಕೂರಿಗೆ ಬಟ್ಟಲು, ಜಿಂಗಿನ ಸರ, ಎತ್ತಿನ ಜೂಲು, ಕೋಡಂಚು, ಹುಡಿಚೀಲ, ಹರಗೋಲು, ಕೈನಳಗ, ಕನ್ನಿಕಂಬ, ಎತ್ತಿನ ಗಾಡಿ, ಕುಂಟೆ, ಕುಡಗೋಲು, ಬುಟ್ಟಿ, ಕೊಂಗ, ಕೊಮ್ಮೆ, ಮೊರ, ಕುಕ್ಕೆ, ಗರಸೆ, ಗೊಡೆ, ಚಿಬ್ಬಲು ಇವುಗಳೇ ಅಲ್ಲದೆ ಅಳತೆ ಮಾಡುವ ಸೋಲಗಿ, ಕಳಸಗಿ, ಪಡಗ, ಬಳ್ಳ, ಸೇರು, ಪಾವು, ಚಟಾಕು, ಬೆಣ್ಣೆ ತೂಗುವ ಕೋಲು ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಆಯುಧಗಳು :

ಆಯುಧಗಳು ಗ್ರಾಮೀಣರು ಕೃಷಿ ಹಾಗೂ ಬೇಟೆಯಾಡಲು ಬಳಸುವ ಸಾಧನಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಕತ್ತಿ, ಪರಶು, ಗುರಾಣಿ, ಬಲ್ಲಿ, ತ್ರಿಶೂಲ, ಕಠಾರಿ, ಹಲಾಯುಧ, ಈಟಿ, ಬಿಲ್ಲು, ಬಾಣ, ಗಂಡುಕೊಡಲಿ, ಗುಪ್ಪಿ, ಕಟ್ಟಿನ ಬಡಗಿ, ತಲ್ಲಾರ್, ಮುಷ್ಟಿ ಕತ್ತಿ, ಒಡಿಕತ್ತಿ, ಪೀಚಕತ್ತಿ, ಮಚ್ಚು ಮುಂತಾದವುಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಎಲ್ಲಾ ಭಾಗಗಳಲ್ಲೂ ನೋಡಲು ಸಿಗುತ್ತವೆ. ಬಲಿಮಚ್ಚು ಹಾಗೂ ಬಂಡಿಕುಡಗೋಲು ಎಂಬುದು ಕೋಣ ಕುರಿಗಳನ್ನು ಕಡಿಯಲು ಬಳಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇವುಗಳ ಹಿಡಿಕೆಯು ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಒಂದು ಕಲಾತ್ಮಕವಾಗಿ ವೈವಿಧ್ಯತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿರುತ್ತವೆ.

ಇವುಗಳೇ ಅಲ್ಲದೆ ವೀಳೆ ಮೆಲ್ಲುವ ಪದ್ಧತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಎಲೆ ಅಡಿಕೆ ಇರಿಸಲು ಬೆತ್ತದಗಾಲಿಯಿಂದ ಚೆಲಿಸುವ ಚೊಬ್ಬೆಗಳು, ಸುಣ್ಣದ ಕಾಯಿ, ಅಡಿಕೆ ಕತ್ತರಿ, ಕುಟ್ಟಾಣಿಗಳನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಸಾಂಬಾರು ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು

೧೦೮ / ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ನಾಟಕ - ಸಂಪುಟ ೯೮-೧೦೧ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಚಿಕೆ ೩೬೮-೩೭೧

ತುಂಬಿಡಲು ನಾಲ್ಕು ಖಾನೆಯುಳ್ಳ ಹೂವಿನ ಆಕಾರದ ಬಟ್ಟಲುಗಳೂ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದವು. ಲಟ್ಟಣಿಗೆ, ಅನ್ನ ಬಡಿಸುವ ಕೈ ಬಟ್ಟಲು, ಮುದ್ದೆ ತಟ್ಟುವ ಕೈಬಟ್ಟಲು, ತುರಿ ಮಣೆಗಳು, ಸಕ್ಕರೆ ಅಚ್ಚುಗಳು, ಅಕ್ಕಿ ಇರಿಸಲು ಕಲ್ಲಿ ಪೆಟಾರಿ, ದವಸಧಾನ್ಯ ಸಂಗ್ರಹಿಸುವ ತಡಿಕೆಗಳು, ಗುಂಬಗಳು, ಮನೆಯ ಅಟ್ಟಗಳು, ಹೆಣಿಗೆ ಚೀಲಗಳು, ಬುತ್ತಿಚೀಲ, ಹಸಿಬಿ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಜನಪದ ಕಲೆ ಶಿಲ್ಪಕಲೆಗಳು ವೈವಿಧ್ಯಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಗ್ರಾಮೀಣರ ದಿನನಿತ್ಯದ ಬಳಕೆಯ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಕಲಾತ್ಮಕತೆಯೊಂದಿಗೆ ಬಳಕೆಯಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಕೊನೆಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು

೧. ಡಾ. ಎಸ್.ಕೆ. ಕರೀಂಖಾನ್, (ಪ್ರ.ಸಂ), ಕರ್ನಾಟಕ ಜಾನಪದ, ಪು. ೩೭೦.
೨. ಡಾ. ಎಸ್.ಕೆ. ಕರೀಂಖಾನ್, (ಪ್ರ.ಸಂ), ಕರ್ನಾಟಕ ಜಾನಪದ, ಪು. ೩೭೨.

ಆಧಾರ ಗ್ರಂಥಗಳು

೧. ಅರವಿಂದ ಮಾಲಗತ್ತಿ (ಪ್ರ.ಸಂ) : ಕನ್ನಡ ವಿಷಯ ವಿಶ್ವಕೋಶ-ಜಾನಪದ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ, ಮೈಸೂರು.
೨. ಅರ್ಪಣ ಕೂ.ಸ. : ದೇವಾಲಯ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪ ಪರಿಚಯ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೧೯೯೯.
೩. ಎಸ್.ಕೆ. ಕರೀಂಖಾನ್, (ಪ್ರ.ಸಂ) : ಕರ್ನಾಟಕ ಜಾನಪದ, ಕರ್ನಾಟಕ ಜಾನಪದ ಮತ್ತು ಯಕ್ಷಗಾನ ಅಕಾಡೆಮಿ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೯೯.
೪. ಗೋಪಾಲ್ ಬಾ.ರಾ. : ಕರ್ನಾಟಕದ ಕಲೆಗಳು, ಸಂಪುಟ-೪, ವಾಸ್ತು, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೩.

೧೨. ಗೋಳೂರು ಮಾರಿಹಬ್ಬ; ಆಚರಣೆ

- ರಾಜೇಶ ಎಂ.

ಪೀಠಿಕೆ :

ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಹಬ್ಬ-ಆಚರಣೆಗಳಿಗೆ ವಿಶೇಷ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವಿದೆ. ಅದರಲ್ಲೂ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಹಬ್ಬಗಳಿಗೆ ತನ್ನದೇ ಆದ ಪಾರಂಪರಿಕ ಇತಿಹಾಸವಿದೆ. ಹಾಗಾಗೀ ಈ ಹಬ್ಬಗಳು ಮಾನವನ ಜೀವನದ ಒಂದು ಅವಿಭಾಜ್ಯ ಅಂಗವೆಂದರೆ ತಪ್ಪಾಗಲಾರದು. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಹಬ್ಬಗಳ ಹುಟ್ಟು ಬೆಳವಣಿಗೆಗಳನ್ನು ನೋಡುವುದಾದರೆ ವರ್ಷವೆಲ್ಲಾ ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ದುಡಿಯುವ ಜನರು ಕೊನೆಪಕ್ಷ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಒಂದೆರಡು ದಿನವಾದರೂ ಕಷ್ಟ-ಸುಖಗಳನ್ನು ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳಲು ಈ ಹಬ್ಬ ಹರಿದಿನ, ಉತ್ಸವ, ಜಾತ್ರೆಗಳನ್ನು ದೇವರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಕಂಡುಹಿಡಿದಿರಬಹುದು. ಜನಪದರು ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ಏಕಾಂಗಿಯಾಗಿ ಬದುಕದೇ ಸಂಘಟನೆಯೊಂದಿಗೆ ಜೀವಿಸುವ ಮನಸ್ಸು ಮತ್ತು ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಅಂದರೆ ಒಂಟಿಯಾಗಿ ಬಾಳದೇ ತಮ್ಮ ನೋವು, ಕಷ್ಟ, ನಷ್ಟ, ಇಷ್ಟಗಳನ್ನು ಇತರರೊಂದಿಗೆ ಅದರಲ್ಲೂ ಸಮಾನ ಮನಸ್ಸಿನವರೊಂದಿಗೆ ಹಂಚಿಕೊಂಡು ಬದುಕುವ ಆಸಕ್ತಿ ಹೊಂದಿದ್ದು ಹಬ್ಬ ಹರಿದಿನಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಾ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. “ನಿಸರ್ಗವನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವ ಮತ್ತು ದೇವರನ್ನು ಒಲಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸತತ ಪ್ರಯತ್ನಗಳ ಫಲವಾಗಿ ಹಬ್ಬಗಳು ಹುಟ್ಟು ಪಡೆದವು. ಹೀಗಾಗಿ ಹಲವು ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳ ಮೊತ್ತವೇ ಹಬ್ಬವಾಗುತ್ತದೆ.”^೧ ಹಬ್ಬ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಒಂದು ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಆಚರಣೆಯಾಗಿರಬಹುದು ಅಥವಾ ಆಯಾ ಪಂಗಡದ ಊರಿನ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ವಿಶಿಷ್ಟ ಆಚರಣೆಯಾಗಿರಬಹುದು. ಏನೇ ಆದರೂ ಸಹ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕವಾಗಿ ಪರಂಪರೆಯ ನೆಲೆಗಟ್ಟಿನ ಮೇಲೆ ಸಮಾಜದ ಒಳಿತನ್ನು ಗುರಿಯಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವುದು ಮುಖ್ಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ನಂಬಿಕೆ ಮತ್ತು ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳ ಕ್ರಿಯಾರೂಪಗಳೇ ಹಬ್ಬಗಳಾಗಿವೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ಗೋಳೂರು ಮೈಸೂರು ಜಿಲ್ಲೆ ನಂಜನಗೂಡು ತಾಲ್ಲೂಕಿಗೆ ಸೇರಿದ ಗ್ರಾಮವಾಗಿದೆ. ನಂಜನಗೂಡಿನಿಂದ ೩ ಕಿ.ಮೀ ದೂರದಲ್ಲಿ ನಂಜನಗೂಡಿನಿಂದ ಚಾಮರಾಜನಗರಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಮುಖ್ಯ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಸ್ಥಳೀಯ ಭಾಷೆ ಕನ್ನಡವಾಗಿದೆ. “೨೪೦೨ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು, ೭೨೩ ಕುಟುಂಬಗಳಿವೆ. ಒಟ್ಟು ಸಾಕ್ಷರತೆಯ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ ೫೨.೭% ರಷ್ಟಿದೆ.”^೨

ಮಾರಿಹಬ್ಬಗಳು ಯುಗಾದಿ ಹಬ್ಬದೊಳಗೆ ಮುಗಿಯುವ ಪದ್ಧತಿ ಬಹಳ ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ರೂಢಿಗತವಾಗಿ ಬೆಳೆದುಬಂದಿದೆ. ಗೋಳೂರಿನ ಮಾರಿಹಬ್ಬವು ಸಹ ಮಾರ್ಚ್ ತಿಂಗಳಿನಲ್ಲಿ ಮೂರು ದಿನಗಳ ಕಾಲ ನಡೆಯುತ್ತದೆ.

೧. ಗ್ರಾಮದೇವತೆ ಹಬ್ಬಕ್ಕೂ ಮುನ್ನ ಅಚರಿಸುವ ಆಚರಣೆಗಳು

೧.೧. ಸಭೆ ಸೇರುವುದು

ಊರ ಹಬ್ಬ, ಜಾತ್ರೆಗಳು ನಡೆಯುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಆಚರಿಸುವ ಒಂದು ಧಾರ್ಮಿಕ ವಿಧಿಯಾಗಿದೆ. ಈ ವಿಧದ ಆಚರಣೆಯನ್ನು ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ “ಅಂಕಿ ಹಾಕುವುದು, ಕರಿ ಕಟ್ಟುವುದು”^೩ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಊರ ಹಬ್ಬ, ಜಾತ್ರೆ, ಉತ್ಸವಗಳು ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ನಡೆಯಲು ಗ್ರಾಮದ ಮುಖಂಡರು, ಯಜಮಾನರುಗಳು ದೈವಕಾರ್ಯ ನೆರವೇರಿಸುವವರು ಹಬ್ಬಕ್ಕೆ ಒಂದು ವಾರ, ಹದಿನೈದು ದಿನ, ಒಂದು ತಿಂಗಳು ಮುಂಚಿತವಾಗಿ ಸೇರುವರು, ಈ ವಿಧಿಯನ್ವಯ ಹಬ್ಬ ಮತ್ತು ಉತ್ಸವದ ಆರಂಭದಿಂದ ಹಿಡಿದು ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುವವರೆಗೆ ಗ್ರಾಮದವರೆಲ್ಲಾ ತಮ್ಮ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ದೇವರ ಕೆಲಸ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಭಕ್ತಿ ಭಾವದಿಂದ, ಸಹಕಾರ ಮನೋಭಾವದಿಂದ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುವಂತೆ ಹಬ್ಬದ ದಿನವನ್ನು ಗೊತ್ತು ಮಾಡುವುದು. ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಸೇರಿ ನಿರ್ಧರಿಸಿ ನ್ಯಾಯ ತೀರ್ಮಾನ ಕೈಗೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಅಂದರೆ ಹಬ್ಬ ಮತ್ತು ಜಾತ್ರೆ ಮಾಡೋಣವೆ? ಯಾವಾಗ ಮಾಡೋಣ? ಎಷ್ಟು ದಿನ ಮಾಡೋಣ? ಎಷ್ಟು ದಿನ ಹಬ್ಬ, ಜಾತ್ರೆ ನಡೆಯಬೇಕು? ಯಾವ ವಾರ ಮಾಡಬೇಕು? ಹಬ್ಬದ ವಿಧಿ-ನಿಷೇಧಗಳೇನು, ಸಿದ್ಧತೆಗಳೇನು ಎಂದು ಚರ್ಚಿಸಿ ಎಲ್ಲರೂ ಒಮ್ಮತಕ್ಕೆ ಬಂದು ನಿರ್ಧರಿಸುವುದಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ನಿಗದಿಯಾದ ದಿನವನ್ನು ಗೊತ್ತುಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಗ್ರಾಮದೇವತೆಯ ಗುಡಿಯ ಹೊರಭಾಗದ ಜಗುಲಿಯಲ್ಲಿ ಸಭೆ ಸೇರುತ್ತಾರೆ. ಸಭೆ ಸೇರಿ ಹಬ್ಬದ ಆಚರಣೆಯ ದಿನವನ್ನು ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಸಾರುವಿಕೆ ಆರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ.

೧.೨. ಸಾರಿಕೆ

ಈ ಆಚರಣೆಯನ್ನು “ಸಾಟಿ ಇಡುವುದು, ಸಾರಣೆ”^೪ ಎಂತಲೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಗ್ರಾಮದೇವತೆಯ ಹಬ್ಬಕ್ಕೆ ನಾಂದಿ ಹಾಕುವುದು ಸಾರಿಕೆಯಿಂದ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಇದು ಗ್ರಾಮದೇವತೆಯ ಹಬ್ಬದ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿನ ಜನಸಮುದಾಯವನ್ನು ಮಾನಸಿಕವಾಗಿ ಹಾಗೂ ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸುವುದಾಗಿದೆ. ಹಬ್ಬದ ಆರಂಭದ ಆಚರಣೆಗೆ ಹಾಗೂ ಹಬ್ಬಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿಧಿ ನಿಷೇಧ, ಕಟ್ಟು ನೇಮ, ನಿಷ್ಕೆಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸಲು ಜನರಿಗೆ ಕೊಡುವ ಮುನ್ಸೂಚನೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಸಾರಲು ಕೋಲಕಾರನನ್ನು ನೇಮಿಸುತ್ತಾರೆ. ಗ್ರಾಮದೇವತೆಯ ಗುಡಿಯಿಂದ ಆರಂಭವಾಗುವ ಸಾರುವಿಕೆ ಗ್ರಾಮದ ಬೀದಿ ಬೀದಿಗಳಲ್ಲಿ ತಮಟೆ ಬಡಿಯುತ್ತಾ ಇನ್ನೂ ಹದಿನೈದು ದಿನಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಮಂಗಳವಾರ ಅಥವಾ ಶುಕ್ರವಾರ ಗ್ರಾಮದೇವತೆಯ ಹಬ್ಬ ಕಣ್ಣಪ್ಪೋ, ಕಣ್ಣವೋ, ಸುಣ್ಣ-ಬಣ್ಣ ಹೊಡ್ಡೊಳ್ಳಿ, ನೆಂಟರಿಷ್ಟರು ಕರ್ಕೊಳ್ಳಿ, ಕಂಟು-ಕರಿ ಹಾಕಬೇಡಿ ಎಂದೂ ಕೂಗುತ್ತಾ, ಕೇಳಿದವರಿಗೆಲ್ಲಾ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಸಾರುತ್ತಾ ಬರುತ್ತಾನೆ.

೧.೩. ಕರಪತ್ರ ವಿತರಣೆ

ಗ್ರಾಮದೇವತೆಯ ಹಬ್ಬ ಮತ್ತು ಜಾತ್ರೆಯನ್ನು ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಸಾರುವಿಕೆಗಷ್ಟೆ ಸೀಮಿತಗೊಳಿಸಲಾಗುತ್ತಿಲ್ಲ. ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ಥಿತಿ ಉತ್ತಮವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಹಬ್ಬ ಮತ್ತು ಜಾತ್ರೆಯ ವಿವರ, ಸೇವಾರ್ಥದಾರರ ವಿವರ, ಸೇವಾ ವಿವರಗಳು, ದಿನದ ಪೂಜಾ ವಿಧಿ ವಿಧಾನಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಕರಪತ್ರವನ್ನು ಅಂದರೆ ಜಾತ್ರೆಯ ಆಹ್ವಾನ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಮುದ್ರಿಸಿ ನೆರೆಹೊರೆಯ ಗ್ರಾಮದ ಯಜಮಾನರಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಲಾಗುವುದು ಇದು ಆಧುನಿಕತೆಗೆ ಒಗ್ಗಿಕೊಂಡ ಗ್ರಾಮ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿದೆ.

೧.೪. ವರಿ ಎತ್ತುವುದು

ಗ್ರಾಮದೇವತೆಯ ಹಬ್ಬದ ಸಾರಿಕೆ ನಂತರ ಹಬ್ಬದ ಬಾಬ್ತಿಗಾಗಿ ಮನೆಗಿಷ್ಟು ಎಂದು ವರಿ ಎತ್ತುತ್ತಾರೆ. ವರಿ ಎತ್ತುವುದು ಎಂದರೆ 'ನಿಗದಿಪಡಿಸಿದ ಹಣವನ್ನು ವಸೂಲಿ ಮಾಡುವುದು.' ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಚಿಕ್ಕಯಜಮಾನನಿಗೆ ವರಿ ಎತ್ತುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ವಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸಂಪ್ರದಾಯದಂತೆ ಸೇವಾ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿರುವ ಬಾಬುದಾರರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದವರೆಲ್ಲರಿಂದಲೂ ವರಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥರಿಂದ ಹೆಚ್ಚಿನ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹಣ ಸಂಗ್ರಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಆಚರಣೆಯಿಂದ ಗ್ರಾಮಸ್ಥರ ಆರ್ಥಿಕ ಸಹಕಾರವೇ ಗ್ರಾಮದೇವತೆಯ ಹಬ್ಬಕ್ಕೆ ಮೂಲವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

೧.೫. ಕರ್ಕುಲು ಹಾಕುವುದು

ಗ್ರಾಮದೇವತೆ ಹಬ್ಬವು ಒಂದು ವಾರ ಇರುವಾಗಲೇ ಕರ್ಕುಲು ಹಾಕುವಾಗ ಊರಿನ ಮುಖಂಡರು, ಯಜಮಾನರುಗಳ ಸಮ್ಮುಖದಲ್ಲಿ ಮಾರಮ್ಮನ ಗುಡಿಯ ಮುಂದೆ ಅಗ್ನಿಕುಂಡ ಹಾಕಿ ಹೋಮ ಪಡೆದು ಕರ್ಕುಲು ಹಾಕುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲಿ ನೆರೆದಿದ್ದವರಿಗೆಲ್ಲಾ ಹೋಮದ ಕಷ್ಟ ಹಚ್ಚುತ್ತಾರೆ. ಇದು ನಿಷೇಧದ ಸಂಕೇತವಾಗಿದೆ. ಅಂದಿನಿಂದ ಊರಿನಲ್ಲಿ ಯಾರು ಮಾಂಸಾಹಾರ ಮಾಡುವಾಗಲಿಲ್ಲ, ಎಣ್ಣೆಯಲ್ಲಿ ಕರಿಯುವ ತಿಂಡಿ-ತಿನಿಸುಗಳನ್ನು ಮಾಡುವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅಂದೇ ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿ ಪೀಡೆ ಮರಿಯನ್ನು ಬಲಿಕೊಟ್ಟು ರಸಮುದ್ದೆ ಮಾಡಿ ಊರಿನ ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕುಗಳಿಗೂ ಎರಚುತ್ತಾರೆ.

೧.೬. ಭಿನ್ನಹ ಕಳುಹಿಸುವುದು

ಭಿನ್ನಹವೆಂದರೆ ಮನವಿ ಸಲ್ಲಿಸುವುದು. ಒಂದು ಗ್ರಾಮದ ಅಧಿದೇವತೆ ಏಳರಿಂದ ಹದಿನೈದು ಗ್ರಾಮಗಳ ದೇವತೆಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಗ್ರಾಮದೇವತೆ ಹಬ್ಬ ಅಥವಾ ಜಾತ್ರೆಯ ಸಂದರ್ಭದ ಸಭೆಗೆ ಯಾವುದಾದರೂ ಉಪಗ್ರಾಮದ ಯಜಮಾನರು ಬರಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದಿದ್ದರೆ ಅವರಿಗೆ ದೇವತೆ ನೆಲೆಗೊಂಡ ಗ್ರಾಮದಿಂದ ಭಿನ್ನಹ ಕಳುಹಿಸಲಾಗುವುದು. ಭಿನ್ನಹದ ಸ್ವರೂಪವು ಸಭೆ ಇಂತಹ ದಿನದಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟು ಗಂಟೆಗೆ ಅಮ್ಮನ ರಥ ಎಂದು ತೀರ್ಮಾನಿಸಲಾಗಿದ್ದು ನಿಮ್ಮ ಗ್ರಾಮದವರು ಭಯಭಕ್ತಿಯಿಂದ, ವಿಧಿನೇಮಗಳಿಂದ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳಿ ಪ್ರತಿ ವರ್ಷದಂತೆ ಶಾಂತಿಯಿಂದ ಸಹಕರಿಸಿ ಎಂಬ ವಿವರವಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಪದ್ಧತಿಯು ಗ್ರಾಮಗಳ ಸಾಮರಸ್ಯದ ಕುರುಹಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲದೇ ದೇವತೆ ತಮ್ಮ ಗ್ರಾಮದವಳು ಎನ್ನುವ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಿ ಧೋರಣೆಯಿಂದ ಕಲಹಗಳು ಏರ್ಪಟ್ಟು ಹಬ್ಬ, ಜಾತ್ರೆ ನಿಲ್ಲುವ ಬದಲು ಸಾಮರಸ್ಯದಿಂದ ಗ್ರಾಮ ಮತ್ತು ಉಪಗ್ರಾಮಗಳು ಕೂಡಿ ಬೆರೆಯುವ ಪ್ರಜಾತಂತ್ರ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ನಾಂದಿ ಹಾಡುತ್ತದೆ.

೧.೭. ರಂಗಕುಣಿತ

ಗ್ರಾಮದೇವತೆಯ ಹಬ್ಬದ ಅಧಿಕೃತವಾದ ಮಾಹಿತಿ ದೊರಕುವುದು ಈ ಆಚರಣೆಯಿಂದಲೇ ಆಗಿದೆ. ಅಂದರೆ ಸಾರುವಾಗ ಊರಿನಲ್ಲಿಲ್ಲದವರಿಗೆ ದೇವಾಲಯದ ಮುಂದೆ ಕುಣಿಯುವ ರಂಗಕುಣಿತದ ಆಚರಣೆಯಿಂದ ಹಬ್ಬ ಮತ್ತು ಜಾತ್ರೆಯ ಅಧಿಕೃತ ಮಾಹಿತಿ ಊರಿಗೆಲ್ಲಾ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಗ್ರಾಮದೇವತೆಯ ಹಬ್ಬ ಮತ್ತು ಜಾತ್ರೆ ಹದಿನೈದು ದಿನಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಗುಡಿಯ ಮುಂದೆ ನೆಲ್ಲುಹುಲ್ಲನ್ನು ಹಾಕಿ ತಮಟೆ, ವಾದ್ಯಗಳನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಬೆಂಕಿಹಚ್ಚಿದ ನೆಲ್ಲುಹುಲ್ಲಿನ ಸುತ್ತ ಬಾರಿಸುವ ತಮಟೆಯ ಸದ್ದಿಗೆ ಗ್ರಾಮದ ಎಲ್ಲಾರೂ ಸೇರಿ ರಂಗಕುಣಿತವನ್ನು ಸುಮಾರು ರಾತ್ರಿ ಎಂಟು ಗಂಟೆಯಿಂದ ಹತ್ತು ಗಂಟೆಯವರೆಗೆ ಕುಣಿಯುತ್ತಾರೆ. ಈ ಸದ್ದು ಗ್ರಾಮವನ್ನು ಹಬ್ಬ, ಜಾತ್ರೆಯ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ದನಿಯಾಗಿ ಇಡುತ್ತದೆ.

೨. ಮೊದಲ ದಿನದ ಆಚರಣೆಗಳು

ಹಬ್ಬವು ನಾಳೆ ಇದೆ ಎನ್ನುವಾಗಲೇ ಊರಿನವರೆಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಮನೆ-ಕೋಣೆಗಳನ್ನು ತೊಳೆದು ಸ್ವಚ್ಛಗೊಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದೇ ರೀತಿ ಊರನ್ನು ಸ್ವಚ್ಛಗೊಳಿಸಿ, ಮಾರಮ್ಮನ ದೇವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಸುಣ್ಣ-ಬಣ್ಣ ಬಳಿದು ಚಪ್ಪರ ಹಾಕಿ ಹೂವು, ಬಾಳೆಕಂಬ, ತಳಿರುತೋರಣಗಳಿಂದ ಅಲಂಕಾರಗೊಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಜೊತೆಗೆ ಧ್ವನಿವರ್ಧಕಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಊರಿನ ತುಂಬಾ ವಿದ್ಯುತ್ ದೀಪಗಳಿಂದ ಅಲಂಕಾರ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

೩. ಎರಡನೇ ದಿನದ ಆಚರಣೆಗಳು :

೩.೧. ಮೀಸಲು ನೀರು ತರುವುದು

ಹಬ್ಬದ ದಿನದಂದು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮನೆಯವರು ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿ ಹೊಸಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಧರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅಂದು ಸಂಜೆ ಮೂರು ಗಂಟೆಗೆ ಊರಿನ ಜನರು ಹೊಸ ಅರಿವೆ, ಮಡಿಕೆ ಅಥವಾ ತಾಮ್ರ, ಸ್ಪೀಲ್ ಬಿಂದಿಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಮೀಸಲು ನೀರನ್ನು ತರಲು ನದಿ, ಕಾಲುವೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಹೊಸ ನೀರು ಅಥವಾ ಮೀಸಲು ನೀರು ತರುವುದು ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳೇ, ಏಕೆಂದರೆ ಮಾರಮ್ಮ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಬೇಗ ಒಲಿಯುತ್ತಾಳೆ ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆ ಜನಪದರಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದ ಊರಿನ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು ಹೊಸಬಟ್ಟೆ ಧರಿಸಿ ಅಲಂಕಾರ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಮೀಸಲು ನೀರನ್ನು ತರಲು ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಹೊಳೆಯ ದಡದಲ್ಲಿ ಅರಿವೆ, ಬಿಂದಿಗೆಗಳಲ್ಲಿ ನೀರನ್ನು ತುಂಬಿಟ್ಟು ಅರಿಶಿನ, ಕುಂಕುಮ, ವಿಭೂತಿ ಹಚ್ಚಿ ಹೂವುಗಳಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸಿ ದೂಪ, ಸಾಮ್ರಾಣಿ ಹಾಕಿ ಪೂಜೆ ಸಲ್ಲಿಸಿ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಎಲ್ಲರೂ ಮನೆಗೆ ಬಂದು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಮನೆಯ ದೇವರಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಇರಿಸುತ್ತಾರೆ ಆಗ ಹಬ್ಬವು ಆರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ.

೩.೨. ಮಾರಮ್ಮನ ಮೆರವಣಿಗೆ

ಮಂಗಳವಾರ ರಾತ್ರಿ ಊಟವಾದ ನಂತರ ಮಾರಮ್ಮನ ಮೆರವಣಿಗೆಗೆ ಸಕಲ-ಸಿದ್ಧತೆಗಳು ನಡೆಯುತ್ತವೆ. ಊರಿನ ಹಿರಿಯರು, ಮುಖ್ಯಸ್ಥರು, ಯಜಮಾನರು, ಮನೆಗೊಬ್ಬರಂತೆ ಸೇರಿ ದೇವರನ್ನು ತರಲು ಭಕ್ತಿ-ಚಾಮರ, ಸತ್ತಿಗೆ-ಸೂರಪಾನಿ, ವಾದ್ಯಗಳು, ದೇವರನ್ನು ಹೊರುವ ತಮ್ಮಡಿ ಸಮೇತ ನದಿ ಅಥವಾ ಕಾಲುವೆಗೆ ತೆರಳುತ್ತಾರೆ. ನದಿ ತೀರದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮಡಿಯು ಅಲಂಕಾರಗೊಂಡು, ದೇವರಗಿಂಡಿಯನ್ನು ಹೂವು, ಹೊಂಬಾಳೆಗಳಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸಿ ಪೂಜೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಾರೆ. ನಂತರ ಗ್ರಾಮದವರು ತಮ್ಮಡಿಯ ಮೈಮೇಲೆ ದೇವರನ್ನು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ದೇವರು ಮಾರವ್ವನ ಸ್ವರೂಪಿಯಾದ ತಮ್ಮಡಪ್ಪನ ಮೈ ತಾಳುತ್ತಾಳೆ. ಅಲ್ಲಿಂದ ದೇವರ ಮೆರವಣಿಗೆ ಆರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ಮೆರವಣಿಗೆಯು ಭಕ್ತಿ-ಚಾಮರ, ಸತ್ತಿಗೆ-ಸೂರಪಾನಿ, ವಾದ್ಯ-ತಮಟೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಾಗುತ್ತದೆ. ಯುವಕರು ಮಾರಿ ಕುಣಿತ ಕುಣಿಯುತ್ತಾರೆ, ಮದ್ದು-ಗುಂಡುಗಳನ್ನು ಹಾರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಮಾರಮ್ಮನ ಮೆರವಣಿಗೆಯು ಊರ ಒಳಗಡೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮನೆಯವರು ಮಾರಮ್ಮನ ಪೂಜೆ ಮಾಡಿಸಲು ಪೂಜಾ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ತಾಯಿ ಬರುವುದನ್ನೆ ಕಾಯುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ದೇವರ ಉತ್ಸವವು ಬಂದ ತಕ್ಷಣ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಮನೆಗಳ ಮುಂದೆ ಪೂಜೆ ಸಲ್ಲಿಸಿ ಪ್ರಸಾದ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ದೇವರಿಂದ ದಾಟಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಮಲಗುತ್ತಾರೆ. ತಮ್ಮಡಪ್ಪನನ್ನು ಇಬ್ಬರು ಎರಡೂ ಕಡೆಯೂ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಿರುತ್ತಾರೆ, ಕಾರಣ ದೇವರ ಆವೇಶದಿಂದ ತಮ್ಮಡಪ್ಪ ಓಡಿ ಬಿಡುತ್ತಾರೆ ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆಯಿದೆ. ಮೂರು ದಿನಗಳ ಕಾಲ ಉಪವಾಸವಿರುತ್ತಾರೆ, ತುಂಬಾ ಸುತ್ತಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಮೆರವಣಿಗೆಯು ದೇವಸ್ಥಾನದ ಹತ್ತಿರ ಬಂದ ತಕ್ಷಣ ತಮ್ಮಡಪ್ಪನನ್ನು ಗುಡಿಯೊಳಗೆ ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಾರೆ ಆಗ ಆವೇಶ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತದೆ.

೩.೩. ತಂಪಿನಾರತಿ

“ಹಸಿ ಅಕ್ಕಿಹಿಟ್ಟಿಗೆ ಬೆಲ್ಲದ ಪಾಕ ಸೇರಿಸಿ ಪೂಜೆಗೆ ಅಣಿ ಮಾಡುವ ಉಂಡೆ. ಇದನ್ನು ದೇವರಿಗೆ ಆರತಿಮಾಡಲು, ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಉಡಿ ತುಂಬಲು, ಗಂಗೆ ಮತ್ತು ಗೌರಿ ಪೂಜೆಯಲ್ಲೂ ಬಳಸುತ್ತಾರೆ.”^{೩೩} ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು ರಾತ್ರಿ ಬೀದಿಗೆಲ್ಲಾ ಸಗಣೆ ನೀರು ಹಾಕಿ ರಂಗೋಲಿ ಬಿಟ್ಟು ಬಣ್ಣಗಳಿಂದ ಅಲಂಕಾರ ಮಾಡಿ ತಾವು ಕೂಡ ವೈವಿಧ್ಯಮಯವಾಗಿ ಅಲಂಕಾರಗೊಂಡು, ತಂಪನ್ನು ಅರಿಶಿನ-ಕುಂಕುಮ ಹಚ್ಚಿ, ಹೂವುಗಳಿಂದ ಸಿಂಗರಿಸಿಕೊಂಡು ದೇವರ ಮೆರವಣಿಗೆಯ ಜೊತೆಗೆ ಸಾಗಿ ಊರಿನ ಬೀದಿಗಳಲ್ಲಿ ಮೆರವಣಿಗೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಮಾರಮ್ಮನ ಗುಡಿಗೆ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲಿ ದೇವಿಗೆ ಎಡೆ ತೋರಿಸಿ ಸ್ವಲ್ಪ ತಂಬಿಟ್ಟನ್ನು ತಮ್ಮಡಿ ಮುರಿದುಕೊಂಡು ವಾಪಸ್ಸು ಅವರವರ ತಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು, ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತೀರ್ಥ ಹಾಕಿದ ಮೇಲೆ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ತೆರಳುತ್ತಾರೆ.

೪. ಮೂರನೇ ದಿನದ ಆಚರಣೆ

೪.೧ ಗಣಮರ ಏರುವುದು :

“ಬಿದಿರಿನ ಕಂಬ ಏರಿ ಒಳಉಡುಪಿನಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಅವಾಚ್ಯ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ನಿಂದಿಸುವ ವಿಶಿಷ್ಟ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಇಲ್ಲಿ ನಡೆದುಕೊಂಡು ಬಂದಿದೆ. ತಲೆತಲೆಮಾರುಗಳಿಂದ ಆಚರಿಸಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿರುವ ಈ ಹಬ್ಬಕ್ಕೆ ಸಾವಿರಾರು ಭಕ್ತರು ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗುತ್ತಾರೆ. ನೋಡು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೇ ಕಂಬವನ್ನೇರುವ ವ್ಯಕ್ತಿ ಒಂದೊಂದೇ ಉಡುಪುಗಳನ್ನು ಕಳಚುತ್ತಾನೆ. ಕೊನೆಗೆ ಕೇವಲ ಒಳಉಡುಪಿನಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ಒಂದು ಘಂಟೆ ಕಾಲ ಕಂಬದ ಮೇಲೆ ನಿಂತು ಅವಾಚ್ಯ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಾನೆ. ಗ್ರಾಮದ ಯಾವುದೇ ಮಹಿಳೆಯ ಜೊತೆ ಅನೈತಿಕ ಸಂಬಂಧವಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದರೂ ಅವರು ಬೇಸರಪಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬಾರದೆಂಬ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಇಲ್ಲಿದೆ. ಊರಿನ ಯಜಮಾನನ ಪತ್ನಿಯ ಜೊತೆ ಇದ್ದೆ ಎಂದರೂ ತಪ್ಪು ತಿಳಿಯುವಂತಿಲ್ಲ. ಕಂಬದ ಮೇಲೆ ನಿಂತು ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತಾನೆ.”^{೩೪}

ತಾಳಪ್ಪ ಎಂಬ ಕುಟುಂಬದವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಕಂಬ ಏರಿ ಈ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಆಚರಿಸುವ ಅವಕಾಶವಿದೆ. “ಬೆತ್ತಲಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಸಂತಾನ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆಂಬ ನಂಬಿಕೆ ಗ್ರಾಮಸ್ಥರಲ್ಲಿದೆ.”^{೩೫} ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಏಳು ಗ್ರಾಮದ ಜನತೆ ಇಲ್ಲಿನ ವಿಶಿಷ್ಟ ಹಬ್ಬದಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಯಾಗುತ್ತಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ “ಏಳೂರು ಮಾರಿಹಬ್ಬಕ್ಕಿಂತ ಗೋಳೂರು ಮಾರಿಹಬ್ಬ ಚಂದ” ಎಂಬ ನಾಣ್ಯಡಿ ಪ್ರಚಲಿತದಲ್ಲಿದೆ.

“ವಿವಿಧ ಹಾಗೂ ಹೆಣ್ಣಿನ ವೇಷಧಾರಿಗಳಾಗುವ ಯುವಕರು ಬಿದಿರೆಯಲ್ಲಿ ನೀರು ತಂದು ಜಾತ್ರೆ ನೋಡಲು ಬಂದ ಮಹಿಳೆಯರ ಮೇಲೆ ಎರಚುತ್ತಾರೆ. ತಾವು ಮಾಡಿದ ಪಾಪ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತರಾಗಲು ಬೆತ್ತದಿಂದ ಹೊಡೆಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಈ ಜಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಜಾತ್ರಾ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಋತುಮತಿಯಾದರೆ, ಹೆರಿಗೆಯಾದರೆ ಗ್ರಾಮದಿಂದ ಹೊರಗಿರುವ ಪದ್ಧತಿ ಅನುಸರಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.”^{೩೬} ಈ ಹಿಂದೆ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬೆತ್ತಲಾಗುವ ಸಂಪ್ರದಾಯವಿತ್ತಂತೆ, ಇದೀಗ ಒಳಉಡುಪುಗಳಿಗೆ ಸೀಮಿತವಾಗಿದೆ. ಒಟ್ಟಾರೆ ಈ ಹಬ್ಬಕ್ಕೆ ಸಹಸ್ರಾರು ಗ್ರಾಮಸ್ಥರು ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಉಪಸಂಹಾರ

ಹಬ್ಬಗಳ ಮೂಲ ಉದ್ದೇಶ ಏನೇ ಇರಲಿ ಅವುಗಳಿಂದ ಜನರಿಗೆ ಪ್ರಯೋಜನ ಮತ್ತು ಸಾರ್ಥಕ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ತಂದುಕೊಡುತ್ತವೆಂಬ ವಿಚಾರವನ್ನು ಮರೆಯುವಂತಿಲ್ಲ. ಮನುಷ್ಯ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಇನ್ನಷ್ಟು ಊರ್ಧ್ವಮುಖವಾಗಿ ಬೆಳೆಯಲು, ಜನರೊಂದಿಗೆ ಬೆರೆಯಲು, ತನ್ನ ಆಲೋಚನೆಗಳನ್ನು ಶುದ್ಧೀಕರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಹಬ್ಬಗಳು ದಾರಿದೀಪವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಹಬ್ಬಗಳು ಮನುಷ್ಯನ ಭಯ ನಿವಾರಣೆಗಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿವೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ವಿಶೇಷ ದಿನದಂದು ದೇವರನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿಯೇ ಪೂಜಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿ ಜನ್ಮ ಸಾರ್ಥಕಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೇ ದಿನದ ದುಡಿವೆಯನ್ನು ಮತ್ತು ನೋವಿನ ಪ್ರಸಂಗಗಳನ್ನು ಕ್ಷಣಕಾಲ ಮರೆಸುತ್ತವೆ. ಕೆಲವು ದಿನಗಳಾದರೂ ಆನಂದದಲ್ಲಿ ತಲ್ಲೀನರಾಗಲು ಹಬ್ಬ-ಹರಿದಿನಗಳು ಅನುವು ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತವೆ.

ಕೊನೆಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು

೧. ದೇ. ಜವರೇಗೌಡ - ಜಾನಪದ ಅಧ್ಯಯನ, ಪು-೩೯೩.
೨. ೨೦೧೧ರ ಜನಗಣತಿ, ಭಾರತೀಯ ಜನಗಣತಿ ಇಲಾಖೆ, ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರ, ಅಂತರ್ಜಾಲ ಮಾಹಿತಿ.
೩. ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಕಂಬಾರ - ಕನ್ನಡ ಜಾನಪದ ಕೋಶ, ಸಂಪುಟ-೧ ಪು-೩.
೪. ಹೆಚ್.ಎಲ್.ನಾಗೇಗೌಡ - ಕನ್ನಡ ಜಾನಪದ ಕೋಶ, ಸಂಪುಟ-೧ ಪು-೨೨೮.
೫. ಹೆಚ್.ಎಲ್. ನಾಗೇಗೌಡ, ಕನ್ನಡ ಜಾನಪದ ಕೋಶ, ಸಂಪುಟ-೧ ಪು-೪೩೩.
೬. ವಕ್ಕ ಮಹದೇವಶೆಟ್ಟಿ ವಯಸ್ಸು-೫೨.
೭. ವಕ್ಕ ಸಿದ್ದಮ್ಮ ವಯಸ್ಸು-೬೦.
೮. ವಕ್ಕ ಮಹದೇವಮ್ಮ ವಯಸ್ಸು-೫೨.

ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

೧. ದೇ. ಜವರೇಗೌಡ - ಜಾನಪದ ಅಧ್ಯಯನ, ಚೇತನ ಬುಕ್‌ಹೌಸ್, ಮೈಸೂರು-೧೯೬೧.
೨. ಹೆಚ್.ಎಲ್. ನಾಗೇಗೌಡ(ಸಂ) - ಕನ್ನಡ ಜಾನಪದ ವಿಶ್ವಕೋಶ ಸಂಪುಟ-೧, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ, ಮೈಸೂರು.
೩. ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಕಂಬಾರ(ಸಂ) - ಕನ್ನಡ ಜಾನಪದ ವಿಶ್ವಕೋಶ ಸಂಪುಟ-೧, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ, ಮೈಸೂರು-೧೯೮೫.
೪. ಸಿದ್ದಲಿಂಗಯ್ಯ - ಗ್ರಾಮದೇವತೆಗಳು, ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಮುದ್ರಣಾಲಯ, ಬೆಂಗಳೂರು-೧೯೯೭.
೫. ಅರವಿಂದ ಮಾಲಗತ್ತಿ(ಸಂ)-ಕನ್ನಡ ವಿಷಯ ವಿಶ್ವಕೋಶ ಜಾನಪದ, ಕುವೆಂಪು ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ, ಮಾನಸಗಂಗೋತ್ರಿ, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ, ಮೈಸೂರು-೨೦೦೬.
೬. ರಮೇಶ ಸ.ಚಿ. - ಕರ್ನಾಟಕದ ಜನಪದ ಆಚರಣೆಗಳು, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ-೨೦೧೦.
೭. ಮಂಜುಳ ಹುಲ್ಲಹಳ್ಳಿ(ಸಂ) - ನಂಜನಗೂಡು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್, ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರ, ಮುಖ್ಯ ಸಂಪಾದಕರ ಕಛೇರಿ, ಕಾವೇರಿ ಭವನ, ಬೆಂಗಳೂರು-೨೦೧೧.
೮. ರಂಗಸ್ವಾಮಿ ಡಿ.ಟಿ. - ಭಾರತದ ಹಬ್ಬಗಳು, ಸಮಾಜ ಪುಸ್ತಕಾಲಯ, ಧಾರವಾಡ-೨೦೧೩.
೯. ಮಹದೇವಶೆಟ್ಟಿ, ವಯಸ್ಸು-೫೨ ಗೋಳೂರು.
೧೦. ಸಿದ್ದಮ್ಮ, ವಯಸ್ಸು-೬೦ ಗೋಳೂರು
೧೧. ಮಹದೇವಮ್ಮ, ವಯಸ್ಸು-೫೨ ಗೋಳೂರು

೧೩. ಲಿಂಗ ತಾರತಮ್ಯತೆಯ ಇನ್ನೊಂದು ಮುಖ : ಭರತನಾಟ್ಯ ನೃತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲ ಪುರುಷ ಕಲಾವಿದರು ಎದುರಿಸುವ ಸವಾಲುಗಳು

- ಬಿ. ನಯನ ನೆಲ್ಲಿ

ಲಿಂಗಾಧಾರಿತ ಅಸಮಾನತೆ, ಲಿಂಗ ತಾರತಮ್ಯ, ಲೈಂಗಿಕ ಶೋಷಣೆ ಮುಂತಾದ ಪದಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆ, ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ದಿನನಿತ್ಯ ಹೆಣ್ಣು ಅನುಭವಿಸುವ ವಿವಿಧ ಬಗೆಯ ಶೋಷಣೆಗಳ ಚಿತ್ರವೇ ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮೂಡುತ್ತದೆ. ಇದು ಸಹಜವು ಕೂಡ. ಏಕೆಂದರೆ ಇಂದಿಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ವಲಯದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕವಾಗಿ ಚರ್ಚೆಗೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತಿರುವ ಜಾತಿ, ಧರ್ಮ, ಆರ್ಥಿಕ ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯ ನೆಲೆಗಳ ಹಲವು ಪಿಡುಗುಗಳಂತೆಯೇ ಮಹಿಳೆಯು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿರುವ ಲಿಂಗ ತಾರತಮ್ಯತೆಯು ಒಂದು ಪ್ರಮುಖವಾದ ಸಮಸ್ಯೆ. ಜಾಗತಿಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಲಿಂಗ ತಾರತಮ್ಯದ ಬಗೆಗಿನ ಬಹುಪಾಲು ಸಂಶೋಧನೆಗಳು ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಆಗುತ್ತಿರುವ ತಾರತಮ್ಯಗಳ ಕುರಿತಾಗಿಯೇ ಇದೆ (ಜೆಟ್ಟೆನ್ ಮತ್ತು ಇತರರು, ೨೦೧೩). ಅನಾದಿ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಪಿತೃ ಪ್ರಧಾನ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣು ಎದುರಿಸುತ್ತಿರುವ ತಾರತಮ್ಯ, ಶೋಷಣೆ ಮತ್ತು ಈ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ಪುರುಷ ಹಾಗೂ ಸ್ತ್ರೀಯರ ನಡುವೆ ಎದ್ದು ಕಾಣುವ ಅಸಮಾನತೆಗಳನ್ನು ನಾವು ನೋಡಬಹುದು. ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜದ ದೊಡ್ಡ ಕಳಂಕವಾಗಿರುವ ಈ ಅಸಮಾನತೆಯು ಮತದಾನದ ಹಕ್ಕಿನಂತಹ ನಾಗರಿಕ ಹಕ್ಕಿನಿಂದ ಹಿಡಿದು ಕುಟುಂಬ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿನ ನಿರ್ಧಾರದ ಹಕ್ಕುಗಳು, ಶಿಕ್ಷಣ, ವೃತ್ತಿ ಮುಂತಾದ ಅವಕಾಶಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡು, ಆಹಾರ ಮತ್ತು ಆರೋಗ್ಯದ ವಿಷಯದವರೆಗೂ ಹಬ್ಬಿದ್ದು ಈ ಎಲ್ಲದರಲ್ಲೂ ಅಸಮಾನತೆಯ ಬಲಿಪಶುವಾಗುತ್ತಿರುವುದು ಮಹಿಳೆಯೇ. ಆದರೆ ಅಸಮಾನತೆ ಮತ್ತು ತಾರತಮ್ಯದ ಕಷ್ಟ ಇಲ್ಲವೆ ನೋವು ಅನುಭವಿಸುವ ವರ್ಗದಲ್ಲಿನ ಸಾಮಾನ್ಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗೆ ಅಪವಾದಗಳು ಇಲ್ಲವೆಂದಲ್ಲ. ಅಂದರೆ ಮಹಿಳೆಯರಂತೆಯೇ ಪುರುಷರು ತಾರತಮ್ಯತೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದ, ತಮ್ಮ ಪ್ರತಿಭೆಗೆ ಮಾನ್ಯತೆ ಪಡೆಯಲಾರದ, ಅವಕಾಶ ವಂಚಿತರಾದ ಉದಾಹರಣೆಗಳು ಅಪರೂಪಕ್ಕಾದರೂ ಕಾಣಿಸುತ್ತವೆ. ಇಂತಹ ಅಪವಾದಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಯುವುದು ಲಿಂಗಾಧಾರಿತ ಅಸಮಾನತೆ, ತಾರತಮ್ಯ ಮತ್ತು ಶೋಷಣೆಗಳ ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕ ಸ್ವರೂಪಗಳನ್ನು ಅರಿಯಲು ಮತ್ತು ಲಿಂಗ ಸಮಾನತೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನು ಮಾಡಲು ಪೂರಕವಾಗುತ್ತದೆ ಎನ್ನುವ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಕ್ತ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ನೃತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಉದಾಹರಣೆಯನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಪುರುಷ ಕಲಾವಿದರು ಲಿಂಗ ತಾರತಮ್ಯತೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವ ಮತ್ತು ಅದರಿಂದಾಗಿ ಹಲವು ನೆಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವ ಬಗೆಗಿನ ಒಂದು ಉದಾಹರಣೆಯನ್ನು ನಾವು ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ನೃತ್ಯದ ಕಲಾವಿದರ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. “ನೃತ್ಯವೆನ್ನುವುದು ಸ್ತ್ರೀ ಸಹಜ ಕಲೆ. ನೃತ್ಯ ಕಲೆಯೇ ಹೆಣ್ಣಿನವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು, ಅದನ್ನು ಪುರುಷರು ಕಲಿತು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿದರೂ ಅವರು ಹೆಣ್ಣಿನ ವೇಷ ಧರಿಸಿ, ಇಲ್ಲವೇ ಹೆಣ್ಣಿನ ಹಾವಭಾವಗಳ

ಮೂಲಕವೆ ನೃತ್ಯ ಪ್ರದರ್ಶಿಸ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ” ಎನ್ನುವವರೆಗೆ ನೃತ್ಯದ ಬಗೆಗಿನ ಕಲ್ಪನೆ ಇತ್ತು. ಭರತನಾಟ್ಯದಂತಹ ನೃತ್ಯವನ್ನು ಉದಾಹರಣೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡರೆ, ಅದು ಪಾರಂಪರಿಕವಾಗಿ ದೇವದಾಸಿಯರು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುತ್ತಿದ್ದ ನೃತ್ಯವಾದುದರಿಂದ ಪುರುಷ ಕಲಾವಿದರು ನೃತ್ಯ ಮಾಡುವುದನ್ನು ಸಮಾಜವು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳದಿರುವ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಕೆಲವೇ ದಶಕಗಳ ಹಿಂದಿನವರೆಗೂ ಇದ್ದುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಇಂತಹ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವು ಬೆಳೆದು ಬಂದಿರುವ ಬಗೆಯನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದರೆ ಲಿಂಗಾಧಾರಿತ ಅಸಮಾನತೆ (gender inequality) ಮತ್ತು ಲಿಂಗಾಧಾರಿತ ತಾರತಮ್ಯತೆ (gender discrimination) ಇವುಗಳ ಜಾಗತಿಕ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಅರಿಯುವುದು ಮುಖ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಲಿಂಗಾಧಾರಿತ ತಾರತಮ್ಯತೆಯ ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕ ಸಂರಚನೆ :

ಲಿಂಗ ಅಸಮಾನತೆಯನ್ನು “ಮಹಿಳೆಯರು ಮತ್ತು ಪುರುಷರು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹೊಂದಿರುವ ಸ್ಥಾನಮಾನ, ಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಘನತೆಗಳಲ್ಲಿನ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳು” ಎಂದು (ಗಿಡೆನ್ಸ್, ೨೦೦೧) ಮತ್ತು “ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ಅಥವಾ ಗುಂಪುಗಳಿಗೆ ಸಿಗಬೇಕಾದ ಅವಕಾಶ ಮತ್ತು ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಲಿಂಗದ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನಿರಾಕರಿಸುವುದು” ಎಂದು (ಶೇಫರ್, ೨೦೦೭) ಸಮಾಜ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಗಳ ಆಧಾರದಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ಲಿಂಗ ಅಸಮಾನತೆ ಎನ್ನುವ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯು ಪುರುಷ, ಮಹಿಳೆ ಅಥವಾ ತೃತೀಯ ಲಿಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗಾದರೂ ಅನ್ವಯವಾಗುವ, ಯಾರಾದರೂ ಅನುಭವಿಸುವ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತದೆ. ಇತರೆ ಯಾವ ವಿಷಯಗಳು ಆಧಾರವಾಗದೆ ಕೇವಲ ತಮ್ಮ ಲಿಂಗ ವರ್ಗೀಕರಣದ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ಯಾರೇ ಅಸಮಾನತೆಯನ್ನು ಎದುರಿಸಿದರೂ ಅದು ಲಿಂಗ ಅಸಮಾನತೆಯಾಗುತ್ತದೆ, ಯಾರೇ ಅವಕಾಶ ವಂಚಿತರಾದರೂ ಅದು ಲಿಂಗ ತಾರತಮ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಪಾತ್ರ ಸಮಾನತೆಯ ಸಿದ್ಧಾಂತವು (Role congruity theory) ವಿವಿಧ ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಪುರುಷ ಮತ್ತು ಸ್ತ್ರೀಯರ ಪಾತ್ರದ ಬಗೆಗೆ ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲಿ ಜನರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮೂಡಿರುವ ನಿಶ್ಚಿತ ಭಾವನೆಗಳೇ ತಾರತಮ್ಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಎಂದು ಗುರುತಿಸುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಸಕ್ಷಮತೆಯ ಕೊರತೆ ಮಾದರಿಯು (The lack of fit model) ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಕೆಲಸ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಪುರುಷರೇ ಸೂಕ್ತ ಹಾಗೆಯೇ ಇನ್ನು ಕೆಲವು ಕೆಲಸಗಳಿಗೆ ಮಹಿಳೆಯರೇ ಸೂಕ್ತ ಎಂಬಂತಹ ಮಾದರಿಗಳು ಬೆಳೆದು ಬಂದಿರುವುದು ಲಿಂಗಾಧಾರಿತ ತಾರತಮ್ಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ. “ಬಹುತೇಕ ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕ ಸಂರಚನೆಗಳು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಲಿಂಗವನ್ನು ಕುರಿತಾಗಿರುವುದಾಗಿರದೆ, ಯಾವುದೇ ಲಿಂಗದ ವ್ಯಕ್ತಿ ಅಥವಾ ಗುಂಪುಗಳು ತಾರತಮ್ಯಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಬಹುದಾದ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳ ವಿವರಣೆಗಳಾಗಿವೆ” (ಫ್ರಾನ್ಸೆಸ್ಕಾ ಮಾಂಝಿ, ೨೦೧೯). ಹೀಗೆ ಲಿಂಗ ತಾರತಮ್ಯದ ಬಗೆಗಿನ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳ ಮತ್ತು ಮಾದರಿಗಳ ಮುಖ್ಯ ಅರಿವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಯಾವುದೇ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರವು ಪುರುಷ ಅಥವಾ ಮಹಿಳೆಗೆ ಸೂಕ್ತವಾದುದೆಂದು ಜನರು ಪರಿಗಣಿಸಿದ್ದರೆ, ಆ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸ ಬಯಸುವ ಇನ್ನೊಂದು ಗುಂಪಿನವರು - ಅದು ಪುರುಷರಾಗಲಿ ಮಹಿಳೆಯರಾಗಲಿ - ಅಸಮಾನತೆ ಮತ್ತು ತಾರತಮ್ಯತೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವ ಸಾಧ್ಯತೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಇದರ ಅರ್ಥವೆಂದರೆ ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯು ತಾರತಮ್ಯತೆಗೆ ಒಳಗಾಗುವಂತೆಯೇ ಮಹಿಳಾ ಪ್ರಧಾನ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಪುರುಷರು ತಾರತಮ್ಯತೆಗೆ ಒಳಗಾಗಬಹುದಾದ ಸಾಧ್ಯತೆ ಇರುತ್ತದೆ.

ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕ ಸಂರಚನೆಗಳು ತಿಳಿಸುವಂತೆ ಲಿಂಗ ತಾರತಮ್ಯದ ಹಿಂದಿರುವುದು ಲಿಂಗ ಗ್ರಹಿಕೆಯ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ (gender stereotypes). ಲಿಂಗ ಗ್ರಹಿಕೆ ಎಂಬುದು ಪುರುಷ ಅಥವಾ ಮಹಿಳೆಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಗುಣಲಕ್ಷಣಗಳು ಮತ್ತು ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ಬಗೆಗೆ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಮೂಡಿರುವ ನಂಬಿಕೆಗಳು ಎನ್ನಬಹುದು. ಈ ನಂಬಿಕೆಗಳ ನಿಖರತೆ

ಹೇಗೇ ಇದ್ದರೂ, ಜನರು ಇನ್ನೊಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಅರಿಯಲು ಮತ್ತು ಅಳಿಯಲು ಇದೇ ಸಾಧನವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಲಿಂಗ ಗ್ರಹಿಕೆಗಳು ಬಹಳ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಾಧಾರದ ಪಕ್ಷಪಾತ ಮತ್ತು ತಾರತಮ್ಯಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ (ಎಲ್ಲೆಮರ್, ೨೦೧೮). ಲಿಂಗ ಗ್ರಹಿಕೆಯು ವಿವರಣಾತ್ಮಕವಾದ (descriptive) ಮತ್ತು ಸೂಚ್ಯಾತ್ಮಕವಾದ (prescriptive) ನೆಲೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ. ಈ ನಂಬಿಕೆಯು ವಿವರಣಾತ್ಮಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಪುರುಷ ಮತ್ತು ಮಹಿಳೆಯರ ಗುಣಲಕ್ಷಣಗಳ ಕುರಿತಂತೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು (ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಮಹಿಳೆಯರು ಭಾವನಾತ್ಮಕರು ಮತ್ತು ಪುರುಷರು ತರ್ಕಬದ್ಧರು) ತೋರ್ಪಡಿಸಿದರೆ, ಸೂಚ್ಯಾತ್ಮಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅವರುಗಳು ಹೀಗೇ ಇರಬೇಕು, ಇಂತಹದ್ದನ್ನೇ ಮಾಡಬೇಕು (ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಮಹಿಳೆಯರು ಸಂತೈಸುವ ಗುಣ ಹೊಂದಿರಬೇಕು, ಪುರುಷರು ಬಲಶಾಲಿಗಳಾಗಿರಬೇಕು) ಎಂದು ವಿಧಿಸುತ್ತದೆ (ಪ್ರೆಂಟಿಸ್ ಮತ್ತು ಕರಂಜ, ೨೦೦೨). ಈ ಎರಡು ನೆಲೆಗಳು ವಿವಿಧ ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಪುರುಷರಿಗೆ ಮತ್ತು ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಅವಕಾಶ ದೊರೆಯುವಂತಾಗಲು ಅಥವಾ ದೊರೆಯದಿರುವಂತಾಗಲು ಕಾರಣವಾಗುತ್ತವೆ.

ಮೇಲಿನ ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕ ಸಂರಚನೆ ಮತ್ತು ವಸ್ತುಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಅವುಗಳು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ, ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ನೃತ್ಯ ಪ್ರಕಾರದ ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ಶಾಖೆಯಾದ ಭರತನಾಟ್ಯ ಕಲಾವಿದರಲ್ಲಿ ಪುರುಷ ಕಲಾವಿದರು ಎದುರಿಸಿದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ಕೆಲವು ಉದಾಹರಣೆಗಳ ಮೂಲಕ ಚರ್ಚಿಸಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮುಂದಿನ ಪುಟಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಭರತನಾಟ್ಯದ ಪುರುಷ ಕಲಾವಿದರ ಅನುಭವಗಳು :

ಭಾರತದ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ನೃತ್ಯ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಭರತನಾಟ್ಯವು (ಸಾದಿರ್ ನೃತ್ಯ/ದಾಸಿಯಟ್ಟಂ) ದೇವದಾಸಿ ಸಮುದಾಯದವರ ಕುಲ ವೃತ್ತಿಯಾಗಿದ್ದು, ಸಮುದಾಯದ ಪುರುಷರು ನಟ್ಟುವನಾರ್ ಆಗಿ ಸೂತ್ರದಾರರಂತೆ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದವರಾದರೂ, ಮಹಿಳೆಯರು ನೃತ್ಯ ಕಲಾವಿದೆಯರಾಗಿ ಪ್ರದರ್ಶನಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಪುರುಷರು ನೃತ್ಯ ಶಿಕ್ಷಕರಾಗುವುದು, ನೃತ್ಯಕ್ಕೆ ಪಕ್ಕವಾದ್ಯ ನುಡಿಸುವುದು, ನೃತ್ಯ ಸಂಯೋಜನೆ ಮಾಡುವುದು, ನೃತ್ಯ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಿಗೆ ಸಂಗೀತಗಾರರಾಗುವುದು ಇವೆಲ್ಲವನ್ನು ನಿಭಾಯಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಪುರುಷರು ನೃತ್ಯ ಪ್ರದರ್ಶಿಸುವ ಪದ್ಧತಿ ಅವರಲ್ಲಿ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಈ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗೆ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತವೆಂಬಂತೆ ಕಥಕ್ ನೃತ್ಯವನ್ನು ಪುರುಷರು ಮಾತ್ರ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಪದ್ಧತಿಯಿದ್ದು, ಮಹಿಳೆಯರು ನೃತ್ಯವನ್ನು ಅಭ್ಯಸಿಸುವ ಅನುಮತಿ ಅವರ ಸಮುದಾಯದವರಲ್ಲಿ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಕುಚಿಪುಡಿ, ಗೋತಿಪುವ ಮೊದಲಾದ ನೃತ್ಯವು ಸಹ ಪುರುಷರೇ ಹೆಣ್ಣಿನ ವೇಷ ಧರಿಸಿ ಮಾಡುವ ನೃತ್ಯವಾಗಿ ರೂಢಿಗೆ ಬಂದಿತ್ತು. ಸಾದಿರ್ (ಭರತನಾಟ್ಯ) ನೃತ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ, ಪುರುಷರು ನಾಟ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಪ್ರತಿಮ ಪ್ರತಿಭೆಯುಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದು, ಸುಂದರಕಾಯದವರಾಗಿದ್ದು, ಉತ್ತಮ ಮೈಕಟ್ಟನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು, ನೃತ್ಯ ಪ್ರದರ್ಶನ ನೀಡಲು ಎಲ್ಲ ರೀತಿಯ ಕ್ಷಮತೆ ಇದ್ದರೂ ಸಾರ್ವಜನಿಕವಾಗಿ ನೃತ್ಯ ಪ್ರದರ್ಶನ ನೀಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಇಂತಹ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದ ನೃತ್ಯ ಪ್ರಕಾರವು ಹತ್ತೊಂಬತ್ತನೆ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಭರತನಾಟ್ಯವಾಗಿ ಪರಿವರ್ತನೆಗೊಂಡಿತು. ಆಗ ದೇವದಾಸಿಯರು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕವಾಗಿ ಯಾರು ಬೇಕಾದರು ಕಲಿತು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುವ ಕಲೆಯಾಗಿ ಬೆಳೆದು, ಭಾರತದ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ನೃತ್ಯ ಪ್ರಕಾರದ ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ಶಾಖೆಯಾಗಿ ಬೆಳೆಯಿತಾದರೂ, ಮಹಿಳೆಯರೇ ನೃತ್ಯ ಅಭ್ಯಸಿಸುವ ಮತ್ತು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುವ ಕಲಾವಿದೆಯರಾಗಿ ಇರುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಂತಹ ಚೌಕಟ್ಟಿನೊಳಗೆ ಪುರುಷ ನೃತ್ಯ ಕಲಾವಿದರು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ನೃತ್ಯ ಕಲಾವಿದರಾಗಿ ಪ್ರವರ್ಧಮಾನಕ್ಕೆ ಬರುವುದು ಸಾಹಸದ ವಿಷಯವೆ ಆಗಿತ್ತೆನ್ನಬಹುದು.

ಭರತನಾಟ್ಯವು ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಸಂಗೀತ ಮತ್ತು ಅದರ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿರುವ ಕಲಾ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿದೆ. ಸಂಗೀತವಿಲ್ಲದೆ ನೃತ್ಯವಿಲ್ಲ ಎನ್ನಬಹುದು. ಸಂಗೀತಕ್ಕೆ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಿ ಅದಕ್ಕೆ ಸೂಕ್ತ ರಾಗವನ್ನು ಸಂಯೋಜಿಸಿ ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದವರೆಲ್ಲರು ಪುರುಷ ವಾಗ್ಗೇಯಕಾರರು. ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯೆ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿದ್ದರೂ, ಅದು ಪುರುಷ ದೇವರನ್ನು ಅಂದರೆ ಕೃಷ್ಣ, ರಾಮ, ಮುರುಗ ಮೊದಲಾದ ದೇವರನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವ, ಓಲೈಸುವ, ಪ್ರೇಮಿಸುವ/ಕಾಮಿಸುವ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಅವರುಗಳ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಶೃಂಗಾರ ರಸಕ್ಕೆ ಅಧಿಕ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ಇತ್ತು. ಅಂದಿನ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಅದು ಸ್ವೀಕಾರಾರ್ಹವೂ ಆಗಿತ್ತೆನ್ನಬಹುದು. ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಮುಡಿಪಾಗಿಡುತ್ತಿದ್ದ ಸಮಾಜದ ಪದ್ಧತಿಯಿಂದ ದೇವದಾಸಿ ಸಮುದಾಯದ ಉಗಮವಾಗಿ, ದೇವರ ಸೇವೆಯೆಂದು ಹಬ್ಬ ಹರಿದಿನಗಳಲ್ಲಿ, ಉತ್ಸವಗಳಲ್ಲಿ ದೇವದಾಸಿ ಮಹಿಳೆಯರು ದೇವರನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾ ಶೃಂಗಾರಮಯವಾಗಿ ನೃತ್ಯವನ್ನು ದೇವಾಲಯದ ಪ್ರಾಂಗಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರದರ್ಶಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಕ್ರಮೇಣ ಅವರ ನೃತ್ಯ ರಾಜ ಮಹಾರಾಜರ ಆಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯಲಾರಂಭಿಸಿದಾಗ, ವಾಗ್ಗೇಯಕಾರರು ತಮ್ಮ ರಾಜನನ್ನೇ ದೇವರಿಗೆ ಸಮಾನವೆಂದು ಅವನನ್ನೇ ದೇವರನ್ನಾಗಿಸಿ, ದೇವದಾಸಿಯರ ನಯನಾಜೂಕು, ಲಾವಣ್ಯಮಯವಾದ ಕಾಯವನ್ನು ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಶೃಂಗಾರಯುಕ್ತ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಬರೆದು ಸಂಗೀತ ಸಂಯೋಜಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ನೃತ್ಯಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ರಾಜ ಮಹಾರಾಜರ, ಶ್ರೀಮಂತರ ಕೃಪೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದಲೋ ಅಥವಾ ಮಹಿಳೆಯರ ಶರೀರ ಶೃಂಗಾರಯುಕ್ತ ಚಲನವಲನಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಮುಖಾಭಿನಯಗಳಿಗೆ ಪ್ರಕೃತಿದತ್ತವಾಗಿ ಸೂಕ್ತವಾಗಿತ್ತೆಂದು ಅನ್ನಿಸಿದ್ದರಿಂದಲೋ ನೃತ್ಯವನ್ನು ಮಹಿಳೆಯರು ಮಾತ್ರ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಪದ್ಧತಿ ಸಾದಿರ್ ನೃತ್ಯ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬಂದಿರಬಹುದು.

ಪುರುಷರು ಭರತನಾಟ್ಯವನ್ನು ಕಲಿತು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಲು ಆರಂಭಿಸುವ ಕಾಲಮಾನದಲ್ಲಿ ನೃತ್ಯದ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳೆಲ್ಲವು ಸ್ತ್ರೀ ಕಲಾವಿದೆಗೆ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತ ಪಡಿಸಲು ಸೂಕ್ತವಾಗುವಂತಿದ್ದವು. ಒಂದಿಬ್ಬರು ದೇವದಾಸಿ ಸಮುದಾಯದ ಪುರುಷರು ಮದುವೆ ಸಮಾರಂಭಗಳಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೆ ಇತರ ಉತ್ಸವಗಳಲ್ಲಿ ನೃತ್ಯ ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿದರೂ, ಅದು ಸಾರ್ವಜನಿಕರ ಗಮನವನ್ನು ಬಹಳಷ್ಟು ಸೆಳೆಯಲಿಲ್ಲವೆನ್ನಬಹುದು. ಭರತನಾಟ್ಯವು ಒಂದು ಸಮುದಾಯದವರಿಂದ ಸಾರ್ವಜನಿಕರೆಡೆಗೆ ಲಿಂಗ, ಜಾತಿ, ಧರ್ಮ ಭೇದವಿಲ್ಲದೆ ಹರಿದಾಗ ಯಾರು, ಯಾಕೆ, ಹೇಗೆ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು ಎದುರಾದವು. ಈ ಹರಿವಿನಲ್ಲಿ ಪುರುಷ ಕಲಾವಿದರು ಈಜಿ ದಡ ಸೇರುವಲ್ಲಿ ಒಳಗಿನ ಮತ್ತು ಹೊರಗಿನ ಒತ್ತಡವನ್ನು ಎದುರಿಸಬೇಕಾಗಿ ಬಂದುದರಲ್ಲಿ ಆಶ್ಚರ್ಯವೇನಿಲ್ಲ.

ರುಕ್ಮಿಣಿದೇವಿ ಅರುಂಡೇಲೆರವರು ಕಲಾಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಹುಟ್ಟು ಹಾಕಿ ಆಸಕ್ತಿಯಿರುವ ಜನರಿಗೆ ಜಾತಿ, ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಲಿಂಗ ಭೇದಗಳನ್ನು ಮೀರಿ ಕಲೆಯನ್ನು ಅಭ್ಯಸಿಸಲು ಅನುವು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟರು. ಆಗಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳೇ ನೃತ್ಯ ಅಭ್ಯಸಿಸಲು ಬರುತ್ತಿದ್ದರೆ ವಿನಃ ನೃತ್ಯ ಅಭ್ಯಸಿಸಲು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪೋಷಕರು ನೃತ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಂದಿನ ಸಾಮಾಜಿಕ ವಲಯದ ಮಧ್ಯಮ ಮತ್ತು ಶ್ರೀಮಂತ ವರ್ಗದವರ ಕುಟುಂಬಗಳಲ್ಲಿ ಮನೆಯ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು ಸಣ್ಣ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಮದುವೆಯಾಗಿ ಗಂಡನ ಮನೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಸಂಗೀತವನ್ನೂ ಇಲ್ಲವೆ ನೃತ್ಯವನ್ನೂ ಅಭ್ಯಸಿಸಲು ಅವರಿಗೆ ಅವಕಾಶವಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿಸಿ, ಒಂದು ವೇಳೆ ಕಲೆಯನ್ನು ಕಲಿಯಲೇ ಬೇಕೆಂದಿದ್ದರೆ ಹವ್ಯಾಸವಾಗಿ ಸಂಗೀತ ಕಲಿಯಲು ಕಳುಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ ಹೊರತು ನೃತ್ಯವನ್ನು ಖಡಾಖಂಡಿತವಾಗಿ ಕಲಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಇವೆಲ್ಲದಕ್ಕಿಂತ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳು ನೃತ್ಯವನ್ನು ವೃತ್ತಿಯನ್ನಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡರೆ ಅಧಿಕ ಧನ

ಸಂಪಾದನೆಯಾಗದೆ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಇಂಜಿನಿಯರಿಂಗ್ ಅಥವಾ ವೈದ್ಯಕೀಯ ವೃತ್ತಿ ಮಾಡುವವರಿಗೆ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಗೌರವ ಸ್ಥಾನ ಇವರಿಗೆ ದೊರೆಯುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬ ಮನೋಭಾವವಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ತಮ್ಮ ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳು ಒಂದೊಂದು ಇಂಜಿನಿಯರ್ ಇಲ್ಲವೆ ವೈದ್ಯರಾಗಬೇಕೆಂದು ಇಲ್ಲವೆ ಕುಲ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಪೋಷಕರು ಬಯಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿದ್ದ ಅಸಮಾನತೆಯಿಂದ ಅನೇಕ ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳು ತಮ್ಮ ಅದಮ್ಯ ಆಸೆಯಾದ ನೃತ್ಯವನ್ನು ಅಭ್ಯಸಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಈ ಎಲ್ಲ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ನಡುವೆಯೂ ಒಬ್ಬ ಹುಡುಗ ನೃತ್ಯವನ್ನು ಹಠದಿಂದ ಕಲಿಯುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅವನನ್ನು ನಿರುತ್ತಾಹಗೊಳಿಸಲು ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ನೃತ್ಯ ಕಲಿಕೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ ಹುಡುಗನನ್ನು ನಪುಂಸಕನೆಂದೂ, ಹೇಡಿ ಅಥವಾ ಹೆಣ್ಣಿಗನೆಂದೂ ಹೀಯಾಳಿಸುವುದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಇಂತಹ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಕಲಾಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ನೃತ್ಯ ಕಲಿತು, ಪ್ರದರ್ಶನ ನೀಡಿ ನಂತರದ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ದೇಶದ ಪ್ರಖ್ಯಾತ ಭರತನಾಟ್ಯ ಕಲಾವಿದರಾಗಿ ಹೆಸರು ಗಳಿಸಿದ, ಪದ್ಮಭೂಷಣ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ವಿಜೇತ ಧನಂಜಯನ್ ಮತ್ತು ಸಿ.ವಿ ಚಂದ್ರಶೇಖರ್‌ರವರ ಅನುಭವಗಳು ಪುರುಷ ಕಲಾವಿದರು ಅನುಭವಿಸಿದ ಲಿಂಗ ತಾರತಮ್ಯಕ್ಕೆ ಉತ್ತಮ ಉದಾಹರಣೆ ಎನ್ನಬಹುದು. ಹಾಗೆಯೇ ಇನ್ನಿತರ ಹಲವು ಭರತನಾಟ್ಯ ಕಲಾವಿದರ ಜೀವನಚರಿತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ಪುರುಷರಾದುದರಿಂದಾಗಿ ಅನುಭವಿಸಬೇಕಾಗಿ ಬಂದ ಸಂಕಷ್ಟಗಳ ವಿವರಗಳು ಲಭ್ಯವಾಗುತ್ತವೆ.

ಧನಂಜಯನ್‌ರವರ ಅನುಭವಗಳು :

ಭರತನಾಟ್ಯವನ್ನು ವೃತ್ತಿಯನ್ನಾಗಿಸಿಕೊಂಡ ಧನಂಜಯನ್, ಮೂಲಭೂತವಾಗಿ ಕಥಕಳಿಯನ್ನು ಅಭ್ಯಸಿಸಲು ಕಲಾಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಬಂದವರು. ಧನಂಜಯನ್‌ರವರ ಕಡು ಬಡ ಪೋಷಕರು ಕಥಕಳಿಯು ಪುರುಷರು ಕಲಿಯಬಹುದಾದ ಮತ್ತು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಬಹುದಾದ ನೃತ್ಯ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಹಾಗೂ ಕಲಾಕ್ಷೇತ್ರದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾದರೆ ನೃತ್ಯದ ಜೊತೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ, ಹೊಟ್ಟೆ ಬಟ್ಟೆಗೆ ಸಾಕಾಗುವಷ್ಟು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿವೇತನವೂ ಮಗನಿಗೆ ದೊರೆಯುತ್ತದೆಯೆಂದು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದರು. ಕಲಾಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಕಥಕಳಿಯ ಜೊತೆಗೆ ಭರತನಾಟ್ಯವನ್ನು ಕಲಿತ ಧನಂಜಯನ್ ಎರಡರಲ್ಲೂ ಉನ್ನತ ಶ್ರೇಣಿಯಲ್ಲಿ ತೇರ್ಗಡೆಯಾಗಿ ಕಥಕಳಿಯಲ್ಲಿ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಕಲಾವಿದನಾಗಿ ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡರು. ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಕಲಾಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಬೋಧನೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ ಅವರು ನಂತರ ಚೆನ್ನೈಯಲ್ಲಿ ಭರತನಾಟ್ಯ ಕಲಾವಿದೆಯಾದ ಶಾಂತರವರನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಿ ಭರತನಾಟ್ಯವನ್ನೇ ವೃತ್ತಿಯನ್ನಾಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಈ ಪಥದಲ್ಲಿ ಅವರು ತಾವೊಬ್ಬ ಪುರುಷರಾದ ಕಾರಣಕ್ಕೆ ಹಲವು ರೀತಿಯ ತಾರತಮ್ಯಗಳಿಗೆ ಸಿಲುಕಿ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಈ ಬಗೆಗಿನ ಹಲವು ವಿವರಗಳು ಅವರ ಜೀವನಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ (ತುಳ್ಳಿ ಬದ್ರಿನಾಥ್, ೨೦೧೫) ನಮಗೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತವೆ.

ಧನಂಜಯನ್ ಕಥಕಳಿಯ ಜೊತೆಜೊತೆಗೆ ಭರತನಾಟ್ಯವನ್ನು ಕಲಾಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಕಲಿತಿದ್ದರಿಂದಾಗಿ ಕಲಿಕೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವರು ತಾರತಮ್ಯತೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅನುಭವಿಸಬೇಕಾಗಿ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಭರತನಾಟ್ಯವನ್ನೇ ತಮ್ಮ ವೃತ್ತಿಯನ್ನಾಗಿ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಾಗ ಕಷ್ಟಗಳ ಸಾಲುಗಳನ್ನೆ ಎದುರಿಸಬೇಕಾಯ್ತು. ಧನಂಜಯನ್ ಕಲಾಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಅಲ್ಲಿಯ ವ್ಯವಸ್ಥಾಪಕ ಮಂಡಳಿಯೊಂದಿಗೆ ಭಿನ್ನಭಿಪ್ರಾಯವುಂಟಾಗಿ ತಮ್ಮ ಕೆಲಸವನ್ನು ತೊರೆದು ಪತ್ನಿ ಶಾಂತಾರವರ ಜೊತೆ ತಮ್ಮದೆ ನೃತ್ಯ ಶಾಲೆಯನ್ನು ತೆರೆಯಲು ಮತ್ತು ಭರತನಾಟ್ಯ ಪ್ರದರ್ಶನ ನೀಡಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿದರು. ಆಗ ಅಲ್ಲೇ ಭರತನಾಟ್ಯವನ್ನು ಅಭ್ಯಸಿಸಿದ ಮೇರು ಕಲಾವಿದ ಮೋಹನ್ ಖೋಕರ್‌ರವರು ಧನಂಜಯನ್‌ರವರಿಗೆ “ಕಲಾಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ದಯವಿಟ್ಟು ತೊರೆಯಬೇಡ. ಕಲಾಕ್ಷೇತ್ರದ

ಹೊರಗಡೆ ಪುರಷ ಕಲಾವಿದರಿಗೆ ಯಾವುದೆ ಬದುಕಿಲ್ಲ” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಅವರನ್ನು ತಡೆಯಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದರು. ಕಲಾಕ್ಷೇತ್ರದಿಂದ ಹೊರ ಬಂದ ಧನಂಜಯನ್‌ರವರು ನೃತ್ಯ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಬಹಳ ಕಷ್ಟಪಡಬೇಕಾಯಿತು. ಯಾವುದೆ ಸಭಾಗಳು ಅಥವಾ ಪ್ರಮುಖ ನೃತ್ಯ ಮಹೋತ್ಸವಗಳನ್ನು ಆಯೋಜಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಸಂಯೋಜಕರು ಪುರುಷ ಕಲಾವಿದನಿಂದ ಭರತನಾಟ್ಯ ಪ್ರದರ್ಶನ ಏರ್ಪಡಿಸುವ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನೇ ತೋರಿಸಲಿಲ್ಲ. ಹಲವರು ನೇರವಾಗಿ ‘ಗಂಡಸು ನೃತ್ಯ ಮಾಡಿದರೆ ನೋಡಲು ಯಾರು ಬರುತ್ತಾರೆ’ ಎಂದೋ, ‘ಹೆಣ್ಣಿನ ವೇಷದಲ್ಲಿ ನರ್ತಿಸುತ್ತೀರಾ’ ಎಂದೋ, ‘ನೀವು ಕಥೆಗಳನ್ನು ಮೂಡಬಹುದಲ್ಲ’ ಎಂದೋ ಕುಹಕವಾಗಿ ಹೇಳಿಬಿಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೊನೆಗೆ ಇವರಿಗೆ ಹೋಟೆಲುಗಳು ಇಲ್ಲವೆ ಪ್ರವಾಸೋದ್ಯಮ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಆಯೋಜಿಸುವ ನೃತ್ಯ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು ಅದೂ ಕೆಲವು ಸ್ನೇಹಿತರ ಅನುಮೋದನೆಯಿಂದ ದೊರೆತು ಅದರಲ್ಲಿ ಸಂತ್ಯುಕ್ತಿ ಪಡೆಯಬೇಕಾಯಿತು. ಜೀವನ ನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ಟಿಟಿಕೆ ಕಂಪನಿಯಲ್ಲಿ ಉದ್ಯೋಗವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾಯಿತು. ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳ ನಂತರ ಪತ್ನಿ ಶಾಂತರೊಂದಿಗೆ ಭರತ ಕಲಾಂಜಲಿ ನೃತ್ಯ ಶಾಲೆಯನ್ನು ತೆರೆದು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ನೃತ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಡಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಧನಂಜಯನ್ ತಮ್ಮ ಪತ್ನಿಯವರೊಂದಿಗೆ ಯುಗಳ ನೃತ್ಯ ಪ್ರದರ್ಶನ ನೀಡಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದಾಗ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಗಳಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು. ಒಬ್ಬ ಮಹಿಳೆಯ (ತಮ್ಮ ಪತ್ನಿ) ಜೊತೆಗೂಡಿ ನೃತ್ಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಕೆಲವಾದರೂ ಅವಕಾಶಗಳು ದೊರೆತವು, ತಾವೊಬ್ಬರೇ ಪ್ರದರ್ಶನ ನೀಡುವುದಾದಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಅವಕಾಶ ನೀಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೇನೋ ಎಂದು ಧನಂಜಯನ್ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

ಸಿ.ವಿ. ಚಂದ್ರಶೇಖರ್‌ರವರ ಅನುಭವಗಳು :

ಖ್ಯಾತ ಭರತನಾಟ್ಯ ಕಲಾವಿದ ಸಿ.ವಿ. ಚಂದ್ರಶೇಖರ್, ಸಂಗೀತ ಕಲಿಯಲು ಕಲಾಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ, ಭರತನಾಟ್ಯಕ್ಕೆ ಮನಸೋತು ನೃತ್ಯವನ್ನು ಕಲಿಯಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಭರತನಾಟ್ಯ ಕಲಿಯುತ್ತಿದ್ದವರೆಲ್ಲ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳೇ. ಹೀಗಾಗಿ ಚಂದ್ರಶೇಖರ್‌ರವರನ್ನು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಲಾ ಪ್ರಕಾರಗಳನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಸಹಪಾಠಿಗಳೆಲ್ಲರು ‘ಹೆಣ್ಣಿಗೆ’ ಎಂದು ಹೀಯಾಳಿಸ ತೊಡಗಿದರು. ಹುಡುಗರು ನೃತ್ಯ ಮಾಡಿದರೆ ಅವರ ಪಾದ ಸಾಪಾಟಾಗಿ ಎತ್ತರ ಬೆಳೆಯುವುದಿಲ್ಲ, ಗಂಡಿನ ದೇಹ ಹೋಗಿ ಹೆಣ್ಣಿನ ದೇಹ ಲಕ್ಷಣ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ ಎಂದು ನಾನಾ ವಿಧವಾಗಿ ಕುಹಕ ನುಡಿಗಳಿಂದ ಹಂಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಂತಹ ಟೀಕೆಗಳಿಂದಾಗಿ ತಮ್ಮ ಕಲಿಕೆಯನ್ನು ಕೈಬಿಡಬೇಕೇ ಎಂಬ ಯೋಚನೆ ಅವರನ್ನೂ ಕಾಡಿತ್ತು. ಆದರೆ ಕೊನೆಗೂ ವಿವೇಚನೆಯಿಂದ ಟೀಕೆಗಳಿಗೆ ಗಮನ ಕೊಡದೆ ನೃತ್ಯವನ್ನು ಕಲಿತು ಪರಿಣತಿ ಪಡೆದರು. ಆದರೆ ತಮಗೆ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ನೀಡಲು ಅವಕಾಶ ದೊರೆಯುವುದರ ಬಗ್ಗೆ ಅವರಿಗೆ ವಿಶ್ವಾಸವಿರಲಿಲ್ಲ. ಭರತನಾಟ್ಯವನ್ನೇ ನಂಬಿ ಬದುಕಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದೆಂದು ಮೊದಲು ನೃತ್ಯವನ್ನು ವೃತ್ತಿಯನ್ನಾಗಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ, ಮಸ್ಕೂರಿಯಲ್ಲಿ ಜೀವಶಾಸ್ತ್ರ, ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಮತ್ತು ನೃತ್ಯ ಹೇಳಿಕೊಡುವ ಉಪಧ್ಯಾಯರಾಗಿ ಸೇರಿಕೊಂಡು ನಂತರ ಜೀವಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಪಿಹೆಚ್.ಡಿ ಪದವಿಯನ್ನು ಗಳಿಸಿದರು. ನಂತರ ತಮ್ಮ ಆಸಕ್ತಿಯ ಕ್ಷೇತ್ರವಾದ ಭರತನಾಟ್ಯವನ್ನೇ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಬರೋಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ನೃತ್ಯ ವಿಭಾಗಕ್ಕೆ ನಿಯುಕ್ತಗೊಂಡರು. ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ನೃತ್ಯ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಬೋಧಕರಾಗಿದ್ದರಿಂದಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ಕೆಲವು ಪ್ರದರ್ಶನಗಳನ್ನು ನೀಡುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತೆನ್ನಬಹುದು.

ಅಂದಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಪುರುಷ ಕಲಾವಿದರು ಏಕವ್ಯಕ್ತಿ ಪ್ರದರ್ಶನ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ನೀಡಬೇಕೆಂದಿದ್ದರೆ ತಾವೇ ಸಂಘಟಕರಿಗೆ ಹಣ ನೀಡಿ ನೃತ್ಯ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ಗಳಿಸಬೇಕಾದ ಸನ್ನಿವೇಶವಿತ್ತು. ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ನೃತ್ಯ ವಿಮರ್ಶಕರು ಕೂಡ ಪುರುಷ ಕಲಾವಿದರ ಬಗ್ಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಹೊಂದಿರಲಿಲ್ಲ. ಕಲಾ ವಿಮರ್ಶಕರು

ಒಬ್ಬ ಮಹಿಳಾ ಕಲಾವಿದೆಯ ಪ್ರದರ್ಶನದ ಬಗ್ಗೆ ವಿಮರ್ಶೆ ಬರೆಯುವಲ್ಲಿನ ಕಾಳಜಿ, ಹುರುಳುಬಿಡುವ ಗುಣವನ್ನು ಪುರುಷ ಕಲಾವಿದರ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ತೋರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಅವರು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಒಮ್ಮೆ ಚಂದ್ರಶೇಖರ್‌ರವರು ನೀಡಿದ ನೃತ್ಯ ಪ್ರದರ್ಶನದಲ್ಲಿನ ಅವರ ಅಭಿನಯದ ಕುರಿತಾಗಿ ಕಲಾ ವಿಮರ್ಶಕರೊಬ್ಬರು ಅವಮಾನಕರ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕಟುವಾದ ಟೀಕೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದರು. ಇಂತಹ ಟೀಕೆಗಳು ಪ್ರವರ್ಧಮಾನಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿರುವ ಕೆಲವೇ ಕೆಲವು ಪುರುಷ ನೃತ್ಯ ಕಲಾವಿದರುಗಳಿಗೆ ದೊಡ್ಡ ಹಿನ್ನಡೆಯಾಗಿತ್ತು. ಚಂದ್ರಶೇಖರ್‌ರವರಿಗೆ ಪದ್ಮಭೂಷಣ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಬಂದರೂ, ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಹಲವು ವರ್ಷ ನೃತ್ಯ ಅಧ್ಯಾಪಕರಾಗಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ ಅನುಭವವಿದ್ದರೂ, ವಿದೇಶಿ ನೃತ್ಯೋತ್ಸವಗಳಲ್ಲಿ ಭಾರತವನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸಲು ಅವರು ಪುರುಷರೆಂದು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೆಂದು ವಿಷಾದದಿಂದ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಇತರ ಕಲಾವಿದರ ಅನುಭವಗಳು :

ಧನಂಜಯನ್ ಮತ್ತು ಚಂದ್ರಶೇಖರ್ ಇವರಿಬ್ಬರೂ ರುಕ್ಮಿಣಿದೇವಿ ಅರುಂಡೇಲ್‌ರವರು ಚೆನ್ನೈನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದ ಕಲಾಕ್ಷೇತ್ರದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು. ಕಲಾಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ತನ್ನದೇ ಆದ ಸ್ಥಾನಮಾನವಿತ್ತು ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಿಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ಕಲೆಯ ಕಲಿಕೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗಿದ್ದವರು. ಹೀಗಾಗಿ ಇವರುಗಳಿಗೆ ಕಲಿಕೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಲಿಂಗ ತಾರತಮ್ಯದ ಕಷ್ಟ ಕಾಡಲಿಲ್ಲವೆನ್ನಬಹುದು. ಆದರೆ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಕಲಾಕ್ಷೇತ್ರದಂತಹ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಲಿಯುವ ಅವಕಾಶ ದೊರೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಅದೇಷ್ಟೋ ಪುರುಷ ನೃತ್ಯಾಸಕ್ತರು ಹಲವು ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ, ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ ನಗರಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವ ಖಾಸಗಿ ನೃತ್ಯ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಭ್ಯಾಸ ನಿರತರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಇವರುಗಳು ವಿಚಿತ್ರ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಾಧಾರಿತ ಶೋಷಣೆಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

ನವತೇಜ್ ಸಿಂಘ ಜೋಹರ್ ಸಿಖ್ ಸಮುದಾಯದವರು. ಭರತನಾಟ್ಯವನ್ನು ಕಲಿಯುವ ತಮ್ಮ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಪೋಷಕರ ಬಳಿ ಹೇಳಿದಾಗ, ಸಿಖ್ ಸಮುದಾಯದ ಹುಡುಗನೊಬ್ಬ ನೃತ್ಯ ಅಭ್ಯಸಿಸುವ ವಿಚಾರವನ್ನು ಜೀರ್ಣಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅವರಿಗಾಗಲಿಲ್ಲ. ಮೊದಲಾಗಿ ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ಜನರಿಗೆ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ನೃತ್ಯ ಪ್ರಕಾರಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಗೊತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಜೊತೆಗೆ ಕಥಕ್ ನೃತ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಅಲ್ಪ ಅರಿವಿದ್ದು ಅದು ನಾಚ್ವಾಲಿಗಳ ನೃತ್ಯವೆಂಬ ಕೀಳು ಭಾವನೆ ಮತ್ತು ಅಸಡ್ಡೆಯನ್ನು ಮೇಲ್ವರ್ಗ ಮತ್ತು ಮೇಲ್ವರ್ತಿಯವರು ಹೊಂದಿದ್ದರು. ಆದುದರಿಂದ ಪೋಷಕರು ತಮ್ಮ ಮಗ ನೃತ್ಯ ಮಾಡುವುದನ್ನು ಖಂಡಿಸಿ, ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿಯಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯಿದ್ದರೆ ಚಿತ್ರಕಲೆ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡು ಎಂದು ಮಗನನ್ನು ದೆಹಲಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಭರತನಾಟ್ಯವನ್ನು ಕಲಿಯಬೇಕೆಂಬ ತಮ್ಮ ಉತ್ಕಟ ಬಯಕೆಯಿಂದ ನವತೇಜ್ ಕಲಾಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಸೇರಲು ಬಯಸಿ ಪೋಷಕರ ಮನವೊಲಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದಾಗ, ಪೋಷಕರು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಇಡೀ ಸಮುದಾಯದವರ ವಿರೋಧವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಯ್ತು. ಕೊನೆಗೂ ಅವರ ವಿದ್ಯಾವಂತ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪ ಇವರ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಬಂದು, ಪೋಷಕರ ಮನವೊಲಿಸಿ ಚೆನ್ನೈಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದರು. ನವತೇಜ್ ಭರತನಾಟ್ಯವನ್ನೇನೂ ಕಲಿತರು, ಆದರೆ ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಈ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ತಮಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಮನ್ನಣೆ ಸಿಗಲಾರದೆಂಬ ಅರಿವು ಮೂಡಿತು. ಹೀಗಾಗಿ ಮುಂದೆ ಯೋಗವನ್ನು ಪ್ರಮುಖ ವೃತ್ತಿಯನ್ನಾಗಿಸಿಕೊಂಡು, ಜೊತೆಗೆ ಕೆಲವು ಯುವಕ/ಯುವತಿಯರಿಗೆ ನೃತ್ಯ ಕಲಿಸುವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಕೊಂಡರು.

ಬಿ.ಕೆ. ಶಫೀಕುದ್ದೀನ್‌ರವರದು ಇನ್ನೊಂದು ಬಗೆಯ ಅನುಭವ. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಆಸೆಗೆ ಯಾವುದೇ ಅನುಮೋದನೆ, ಸಹಕಾರ ದೊರೆಯುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಅವರಿಗೆ ಗೊತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೂ ನೃತ್ಯ ಅಭ್ಯಸಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟಾಗ, ಅವರು ಹುಡುಗ ಜೊತೆಗೆ ಇಸ್ಲಾಂ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವನು ಎಂಬ ಕಾರಣಕ್ಕೆ ಖಾಸಗಿ

ಶಾಲೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ಯಾವ ಗುರುಗಳೂ ಅವರಿಗೆ ನೃತ್ಯ ಕಲಿಸಲು ಸಮ್ಮತಿಸಲಿಲ್ಲ. ನಂತರ ಸ್ಥಳೀಯ ನೃತ್ಯ ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಪೋಷಕರಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಗದ ಹಾಗೆ ನೃತ್ಯವನ್ನು ಕಲಿಯತೊಡಗಿದರು. ಕಡೆಗೊಮ್ಮೆ ಪೋಷಕರಿಗೆ ಗೊತ್ತಾದಾಗ ಶಫೀಕ್‌ರು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ವಿರೋಧವನ್ನು ಎದುರಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಭರತನಾಟ್ಯ ನಮ್ಮ ಧರ್ಮದವರಿಗೆ ಸಮ್ಮತವಲ್ಲ, ಹುಡುಗರಿಗಂತೂ ಅಲ್ಲವೇ ಅಲ್ಲ. ಅದರಲ್ಲೂ ಹುಡುಗಿಯರ ಜೊತೆಗೆ ನೀನು ಕಲಿಯುವುದು ತಮಗೆ ಎಷ್ಟು ಮಾತ್ರಕ್ಕೂ ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲವೆಂದು ಪೋಷಕರು ಅವರನ್ನು ಅಣ್ಣನ ಜೊತೆಗೆ ದುಬೈಗೆ ಕಳುಹಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡತೊಡಗಿದರು. ಅಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆಯ ಕೆಲಸ ಹಿಡಿದು ಕೈ ತುಂಬ ಸಂಪಾದನೆ ಮಾಡು ಎಂದು ಒತ್ತಾಯಿಸ ತೊಡಗಿದರು. ಜೊತೆಗೆ ಮುಸ್ಲಿಂ ಸಮುದಾಯದವರು ಹಿಂದುಗಳು ತಮ್ಮ ಸಮುದಾಯದ ಹುಡುಗನನ್ನು ಹಿಂದುವನ್ನಾಗಿಸಲು ಹುನ್ನಾರ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆಂಬ ಗುಮಾನಿಯಿಂದ ಶಫೀಕ್‌ರವರನ್ನು ಇಲ್ಲದ ಸಲ್ಲದ ಹಾಗೆ ಪ್ರಶ್ನಿಸತೊಡಗಿದರು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಆತ ಪ್ರತಿದಿನ ನಾಲ್ಕೈದು ಬಾರಿ ನಮಾಜ್ ಮಾಡುತ್ತಾ, ತನ್ನ ಮುಸ್ಲಿಂ ಐಡೆಂಟಿಟಿಯನ್ನು ಸಾಬೀತು ಮಾಡುವ ಅನಿವಾರ್ಯತೆ ಎದುರಾಯಿತು. ಮನೆಯವರ ಮತ್ತು ತಮ್ಮ ಸಮುದಾಯದವರ ವಿರೋಧವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಹಲ ಬಿಡದ ಭರತನಾಟ್ಯವನ್ನು ಕಲಿತರೂ ಕೊನೆಗೆ ಶಫೀಕ್‌ರವರನ್ನು ತಮ್ಮ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೂ ನೃತ್ಯ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಗಳಿಸಲು ಇಲ್ಲವೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ಗಳಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದೆ, ಕೊನೆಗೆ ಆಧುನಿಕ ಇಲ್ಲವೆ ಲಘು ನೃತ್ಯ ಪ್ರದರ್ಶನಗಳನ್ನು ನೀಡುವ ನೃತ್ಯ ತಂಡಕ್ಕೆ ಸೇರಿ ತಮ್ಮ ನೃತ್ಯದ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಮುಂದುವರೆಸಬೇಕಾಯಿತು.

ಧನಂಜಯನ್ ತಮ್ಮ ಶಿಷ್ಯರಲ್ಲೊಬ್ಬರಾದ ಆನಂದ ಸಚ್ಚಿದಾನಂದನ್ ಅನುಭವಿಸಿದ ತಾರತಮ್ಯದ ಸಂಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಜೀವನಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಹುಡುಗನಿಗೆ ನೃತ್ಯದಲ್ಲಿ ಇನ್ನಿಲ್ಲದ ಆಸಕ್ತಿ. ಆದರೆ ತನ್ನ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನವರ ಬಾಯಿಂದ ಆಗಾಗ್ಗೆ ನೃತ್ಯ ಕಲಿಯುವ ಪುರುಷರ ಬಗ್ಗೆ ಹಲವು ರೀತಿಯ ಟೀಕೆಗಳನ್ನು ಆತ ಕೇಳಿದ್ದನು. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಇದು ನೃತ್ಯ ಕಲಿತ ಪುರುಷರು ಹೆಣ್ಣಿನ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದವರೆಂದೂ ಇಲ್ಲವೆ ಅವರು ಪುರುಷರಲ್ಲವೆಂದೂ ಜನರು ಆಡಿಕೊಂಡು ಅಪಹಾಸ್ಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆನಂದ್ ನೃತ್ಯ ಕಲಿಯಲು ಆರಂಭಿಸಿದಾಗ ನೇರವಾಗಿ ಈ ಟೀಕೆಗಳನ್ನು ಸಂಬಂಧಿಕರಿಂದ ಮತ್ತು ನೆರೆಹೊರೆಯವರಿಂದ ಕೇಳಬೇಕಾಯಿತು. ಆಟದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿಯೆ ಇಲ್ಲದೆ ನೃತ್ಯದ ಕಡೆಗಿನ ತುಡಿತ ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತಿರುವ ಅನುಭವ ಅವನಿಗೆ ತನ್ನ ಪುರುಷತ್ವದ ಬಗೆಗೆ ಅನುಮಾನ ಮತ್ತು ತಾನೆಲ್ಲಾದರೂ ಹೆಣ್ಣೆ ಅಥವಾ ನಪುಂಸಕನೆ ಅನ್ನುವ ವಿಚಿತ್ರ ವೇದನಾ ಭಾವಗಳು ಮೂಡಿ ಮಾನಸಿಕವಾಗಿ ಜರ್ಜರಿತನಾಗಿ ಅಳುಕಿನಿಂದ ಕುಗ್ಗಿ ಹೋಗಿಬಿಟ್ಟ. ಕೊನೆಗೊಮ್ಮೆ ಇವನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿದ ಅವನ ತಂದೆ ವಿಷಯ ತಿಳಿದು, ಧೈರ್ಯ ಹೇಳಿ ಅವನಿಗೆ ಬೆನ್ನಲುಬಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದರಿಂದಾಗಿ, ಧನಂಜಯನ್‌ರವರ ಬಳಿ ನೃತ್ಯ ಕಲಿತು ಒಳ್ಳೆಯ ಕಲಾವಿದನಾಗಿ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುವಂತಾಯಿತು. ಆದರೂ ಆನಂದನ ಸಂಬಂಧಿಕರು “ಪರವಾಗಿಲ್ಲಪ್ಪ ಇವನು ನೃತ್ಯ ಕಲಿತರೂ, ಗಂಡಸಿನಂತೆಯೇ ಇದ್ದಾನೆ” ಎಂದು ಆಗಾಗ್ಗೆ ಲೇವಡಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರಂತೆ.

೨೦೧೯ರಲ್ಲಿ ಪದ್ಮಶ್ರೀ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಪಡೆದ ಭರತನಾಟ್ಯ ಕಲಾವಿದೆ ನರ್ತಕಿ ನಟರಾಜ್ ಈ ಪ್ರಶಸ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದ ಭಾರತದ ಪ್ರಥಮ ಮಂಗಳಮುಖಿ. ಹುಟ್ಟಿನಿಂದ ಗಂಡಾಗಿ, ಬೆಳೆಯುತ್ತ ಹೆಣ್ಣಿನ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು, ನಂತರ ಹೆಣ್ಣಾಗಿ ಬದಲಾಗಿರುವ ಈ ಕಲಾವಿದೆ ಅನುಭವಿಸಿದ ಯಾತನೆಗಳು ಅಪಾರ. ಎಳೆ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲೆ ನೃತ್ಯ ಕಲಿಯಲು ತೊಡಗಿದ್ದ ನಟರಾಜ್‌ಗೆ ತನ್ನ ಲಿಂಗದ ಕುರಿತಂತೆ ಗೊಂದಲಗಳು ಮೂಡುತ್ತ, ಮಾನಸಿಕ ಯಾತನೆ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ ಇನ್ನೊಂದೆಡೆಯಿಂದ ಎಲ್ಲರೂ ತನ್ನನ್ನು ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿ ನೋಡುವ ಮತ್ತು ಅವರುಗಳ ಅಪಹೇಳನ ಎದುರಿಸುವ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ. ಇದರಿಂದ ಬೇಸತ್ತು ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲೇ ಮನೆ ಬಿಟ್ಟು ಓಡಿ ಹೋದವರು

ನಟರಾಜ್. ಮೊದಲು ನೆಮ್ಮನ್ನೂರ್ ಜಯರಾಮನ್‌ರವರ ಬಳಿ ನಂತರ ಪ್ರಖ್ಯಾತ ನೃತ್ಯ ಗುರು ಕೆ.ಪಿ. ಕಿಟ್ಟಪ್ಪ ಪಿಳ್ಳೆಯವರ ಬಳಿ ಭರತನಾಟ್ಯ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದ ನಟರಾಜ್, ೧೯೮೩ರಲ್ಲಿ ತಾವು ಹೆಣ್ಣಾಗಿ ನೀಡಿದ ಪ್ರಥಮ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ನರ್ತಕಿ ಎನ್ನುವ ಹೆಸರನ್ನು ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡು, ನಂತರ ನರ್ತಕಿ ನಟರಾಜ್ ಎನ್ನುವ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ನೃತ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡರು. ಬಾಲ್ಯದಿಂದ ಕಲಾವಿದನಾಗಿ ಹೆಸರು ಗಳಿಸುವವರೆಗೂ ಮತ್ತು ನೃತ್ಯ ಮಾಡುವ ಪುರುಷರನ್ನು, ಪುರುಷರಾಗಿದ್ದು ನಂತರ ಮಹಿಳೆಯಾದವರನ್ನು ಈ ಸಮಾಜವು ನೋಡುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಬದಲಾವಣೆ ಬರುವವರೆಗೂ ತಾವು ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ, ಮಾನಸಿಕವಾಗಿ ಮತ್ತು ದೈಹಿಕವಾಗಿಯೂ ಕೂಡ ಶೋಷಣೆಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸಬೇಕಾಯಿತು ಎಂದು ನರ್ತಕಿ ನಟರಾಜ್ ಸಂದರ್ಶನವೊಂದರಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ (ಮಧುರ, ಜೂನ್ ೨೦೨೧).

ಮೇಲಿನ ಉದಾಹರಣೆಗಳಿಂದ ಕಂಡು ಬರುವಂತೆ ಪುರುಷರು ಮತ್ತು ತೃತೀಯ ಲಿಂಗಿಗಳು ಇವರಿಗೆ ನೃತ್ಯ ಕಲೆಯು ಹೇಳಿಸಿದ್ದಲ್ಲವೆಂಬ ಸಾಧಾರಣ ನಂಬಿಕೆ ಇರುವುದು ಗಮನಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಇದರ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಇಂತಹ ಕಲಾವಿದರು ಹಲವು ರೀತಿಯಿಂದ ತಾರತಮ್ಯಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಶೋಷಣೆಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಸಾಮಾಜಿಕ ವಲಯದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಪೂರ್ವಾಗ್ರಹಗಳು ಜನರ ಮನದಲ್ಲಿದ್ದು, ಸಾರ್ವಜನಿಕರು ತಿರಸ್ಕಾರದಿಂದ ಕಡೆಗಣಿಸಿ ನೋಡುವ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ತೃತೀಯ ಲಿಂಗಿಗಳು ಮತ್ತು ಸಲಿಂಗಿಗಳು ಸೇರಿರುತ್ತಾರೆ. ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ನೃತ್ಯ ಮಾಡುವ ಅಥವಾ ನೃತ್ಯ ಕಲಿಸುವ ಪುರುಷರನ್ನು ಈ ಗುಂಪಿನವರೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಿ ಬಿಡುವ ಅಭ್ಯಾಸ ಸಾಮಾಜಿಕ ವಲಯದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದು ಬಿಟ್ಟಿದೆ. ಹಲವು ನೃತ್ಯ ಶಿಕ್ಷಕರು ಇಂತಹ ಅಪಹಾಸ್ಯಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಭರತನಾಟ್ಯ ಗುರು ದಿವಂಗತ ಅಡ್ಯಾರ್ ಲಕ್ಷ್ಮಣ್‌ರವರು “ನಾನು ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕರು ಕಾರಣವಿಲ್ಲದೆ ನನ್ನತ್ತ ಒಂದು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ನೋಡುತ್ತಾರೆ, ಕೆಲವರು ಬಳುಕುತ್ತಾ ನಡೆದು ಅಣಗಿಸುತ್ತಾರೆ, ಕೆಲವರಂತೂ ನನಗೆ ಕೇಳುವಂತೆಯೇ ಕುಟು ನುಡಿಗಳಿಂದ ಅವಹೇಳನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ” ಎಂದು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ (ಲೀಲಾ ವೆಂಕಟರಮಣ್, ೨೦೧೯).

ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ :

ಭಾರತ ದೇಶದ ಐತಿಹಾಸಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವಲಯದ ಮೌಲ್ಯಗಳು ಒಂದು ನಿಶ್ಚಿತ ನಿಯಮಾಧೀನ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಹೊರಹೊಮ್ಮುವ ಗ್ರಹಿಕೆಯಾಗಿದೆ ಎನ್ನಬಹುದು. ದೇವದಾಸಿ ಸಮುದಾಯದವರಿಂದ ಸಾದಿರ್ ನೃತ್ಯವು ಹಲವು ಬದಲಾವಣೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿ ಭರತನಾಟ್ಯದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕರಿಗೆ ಹಸ್ತಾಂತರಗೊಂಡಾಗ, ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ನೃತ್ಯವನ್ನು ಬಹುವಾಗಿ ಮೆಚ್ಚಿದ್ದ, ಅಭ್ಯಸಿಸಬೇಕೆಂದು ಬಯಸಿದ್ದ ಮತ್ತು ವೇದಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರದರ್ಶಿಸಬೇಕೆಂದು ಇಚ್ಛಿಸಿದ್ದ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಮುಕ್ತವಾಗಿ ಕಲಿಕೆಯ ಅವಕಾಶ ದೊರಕಿತು. ಆದರೆ ಶತಮಾನಗಳಿಂದ ಮಹಿಳೆಯರೇ ಪ್ರದರ್ಶಿಸುತ್ತ ಬರುತ್ತಿದ್ದರಿಂದ ಭರತನಾಟ್ಯವನ್ನು ವೀಕ್ಷಿಸುವವರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮಹಿಳಾ ಕಲಾವಿದೆಯೇ ನೆಲೆಸಿರುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ನೃತ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯವೆಲ್ಲವೂ ಮಹಿಳಾ ಕಲಾವಿದರನ್ನು ಗಮನದಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಂಡ ರಚಿತವಾಗಿದ್ದವು. ಹೀಗಾಗಿ ಪುರುಷರು ಈ ಕಲಾ ಪ್ರಕಾರವನ್ನು ತಮ್ಮ ಕಲಾ ಸಂವಹನದ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ಮೊದಮೊದಲು ಭರತನಾಟ್ಯ ಪ್ರದರ್ಶನ ನೀಡಲು ಮುಂದೆ ಬಂದ ಪುರುಷರೆಲ್ಲರಿಗೂ ವೀಕ್ಷಕ ವರ್ಗದ ಮತ್ತು ಒಟ್ಟಾರೆ ಸಮಾಜದ ಸಮ್ಮತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವುದು ಬಹು ಕಷ್ಟವಾಯಿತು. ಒಬ್ಬ ಹೆಣ್ಣು ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿ ಉದ್ಯೋಗ ಮಾಡಲು ಬಯಸಿದರೆ ಅವಳನ್ನು ಗಂಡುಬೀರಿ ಎಂದು ಗುರುತಿಸುವಂತೆ, ಪುರುಷರು ಭರತನಾಟ್ಯ ಕಲಿತು ನೃತ್ಯ ಮಾಡಲು ಹೊರಟರೆ ಅವರಿಗೆ ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ಎಂಬ ಹಣೆಪಟ್ಟಿ ದೊರೆಯುತ್ತಿತ್ತು.

ಈ ಮೊದಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಪುರುಷರು ನೃತ್ಯ ಪ್ರದರ್ಶನ ನೀಡುವ ಹಲವು ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ನೃತ್ಯ ಪ್ರಕಾರಗಳು ನಮ್ಮಲ್ಲಿವೆ. ಕಥೆಗಳ ಕೇವಲ ಪುರುಷರು ಮಾತ್ರ ಮಾಡುವ ನೃತ್ಯವಾದರೆ, ಕಥೆ ಮತ್ತು ಒಡಿಸಿ ಈ ಎರಡು ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಾಕಷ್ಟು ಪುರುಷ ಕಲಾವಿದರು ಬಹು ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ಪ್ರದರ್ಶನ ನೀಡುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಭರತನಾಟ್ಯ ಕಲಿಯಲು ಹೊರಟ ಪುರುಷರು ಮಾತ್ರ ಲಿಂಗ ತಾರತಮ್ಯದ ಒತ್ತಡಕ್ಕೆ ಸಿಲುಕಬೇಕಾಯ್ತು. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಪುರುಷರು ಭರತನಾಟ್ಯದ ಶಿಕ್ಷಕರಾಗಿ ಸಾಕಷ್ಟು ದೊಡ್ಡ ಹೆಸರು ಗಳಿಸಿದರಾದರೂ, ನೃತ್ಯ ಪ್ರದರ್ಶನ ನೀಡುವ ಕಲಾವಿದರಾಗಿ ಜನಪ್ರಿಯರಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಭರತನಾಟ್ಯ ಕಲಿಯಲು, ನೃತ್ಯ ಪ್ರದರ್ಶನ ನೀಡಲು ಮುಂದಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಪುರುಷರು ಎದುರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಲಿಂಗ ತಾರತಮ್ಯವು ಮೂರು ಮುಖ್ಯ ನೆಲೆಗಳಿಂದ ಬಂದಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಮೊದಲನೆಯದು ಭರತನಾಟ್ಯವೆಂದರೆ ಮಹಿಳೆಯರು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುವ ಕಲೆ. ಈ ಕಲೆ ಹಾವ ಭಾವಗಳು, ಬಳಕೆ ವಯ್ಯಾರಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಪುರುಷರಿಗೆ ಹೊಂದದ ಕಲೆ ಎನ್ನುವ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತಿವಾಗಿದ್ದ ಭಾವನೆ. ಎರಡನೆಯದು ಪುರುಷ ಹೇಗಿರಬೇಕು ಮತ್ತು ಏನು ಮಾಡಬೇಕು ಎನ್ನುವ ಬಗೆಗಿನ ಸಮಾಜದ ಏಕರೂಪದ (stereotype) ತಿಳುವಳಿಕೆ. ಮೂರನೆಯದು, ಕಲಾ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಬೇರು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದ ಹಲವು ಖಾಸಗಿ ಆಸಕ್ತಿಗಳು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ನೃತ್ಯ ಶಿಕ್ಷಕರು, ನಟನಾರಗಳು, ಕಲಾಕಾರರು ಮತ್ತು ಕಲಾ ಪೋಷಕರೆನಿಸಿಕೊಂಡವರು ತಮ್ಮ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗಾಗಿ ಬಯಸುವ ಯಥಾಸ್ಥಿತಿಯ (statusco) ಮಾದರಿ. ಇವೆಲ್ಲವು ಒಟ್ಟಾಗಿ ಪುರುಷ ಕಲಾವಿದರನ್ನು ದೂರವಿಡುವ ವ್ಯೂಹವೊಂದನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುತ್ತಿದ್ದವೆನ್ನಬಹುದು. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಪುರುಷರು ಲಿಂಗ ತಾರತಮ್ಯತೆಯ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವ ವಿಚಿತ್ರದ ಮತ್ತು ಅಪರೂಪದ ಅಪವಾದವನ್ನು ಭರತನಾಟ್ಯ ಕಲಾವಿದರ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬಂದಿತ್ತೆನ್ನಬಹುದು.

ಮೇಲಿನ ಚೌಕಟ್ಟಿನೊಳಗೆ ಈ ವಿದ್ಯಮಾನವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ದೀರ್ಘಕಾಲದಿಂದ ಸ್ಥಿತಿವಾದ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳು ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಅನುಸಾರ ಸಮಾಜವು ಬಯಸುವ ಪುರುಷ ಮತ್ತು ಸ್ತ್ರೀ ಸ್ವರೂಪವು ಭಿನ್ನವಾದದ್ದನ್ನು ಮಾಡಬಯಸುವ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಡೆಯೊಡ್ಡುತ್ತದೆ ಎನ್ನುವ ಪಾತ್ರ ಸಮಾನತೆಯ ಬಗೆಗಿನ ಸಿದ್ಧಾಂತವು ಈ ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ಸೂಕ್ತವಾಗಿ ಅನ್ವಯವಾಗುತ್ತದೆ ಎನ್ನಬಹುದು. ಪುರುಷರೇ ಅಧಿಕವಾಗಿದ್ದ ಮತ್ತು ಪುರುಷರ ಏಕಸ್ವಾಮ್ಯತೆ ಇದ್ದ ಬಹಳಷ್ಟು ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಕಳೆದ ಕೆಲವು ದಶಕಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರು ಗುರುತಿಸುವ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಸಂಶೋಧನೆಗಳಿಂದ ಕಂಡು ಬರುವಂತೆ, ಮಹಿಳೆಯರೇ ಅಧಿಕವಾಗಿರುವ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಪುರುಷರು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಬಹು ಕಡಿಮೆ ಎನ್ನುವುದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗೆ ಹಲವು ಆರ್ಥಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಾರಣಗಳಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಲಿಂಗ ಸಮಾನತೆಯ ಸಾಧನೆಯ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಪುರುಷ ಮತ್ತು ಸ್ತ್ರೀಯರಿಬ್ಬರೂ ಸಮಾನವಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಭಾಗವಹಿಸುವುದು ಬಹು ಮುಖ್ಯ.

ಉಪಸಂಹಾರ :

ಲಿಂಗ ತಾರತಮ್ಯವು ಸಮಾಜದ ಮತ್ತು ಅರ್ಥವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ಸಮಸ್ಯೆಯಾಗಿದ್ದು, ಈ ಸಮಸ್ಯೆಯ ಮುಖ್ಯ ಬಲಿಪಶು ಮಹಿಳೆಯರಾಗಿರುವುದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿದಿರುವ ಅಂಶ. ಸಮಾನತೆಯ ನೆಲೆಯ ಸಮಾಜದ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಬೇಕಾದರೆ ಲಿಂಗಾಧಾರದಲ್ಲಿ ಅಂಚಿಗೆ ತಳ್ಳಲ್ಪಟ್ಟವರೆಲ್ಲರಿಗೆ ಸಮಾನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಮತ್ತು ಅವಕಾಶಗಳು ಸಿಗಬೇಕಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ದೊಡ್ಡ ಸಮಸ್ಯೆಯ ಬೆನ್ನು ಹತ್ತುವ ಅಧ್ಯಯನಗಳು ಮತ್ತು ಸಂಶೋಧನೆಗಳು ಬಹುತೇಕ ಎದ್ದು ಕಾಣುವ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನೇ ಅಧ್ಯಯನದ ಮುಖ್ಯ ವಸ್ತುವನ್ನಾಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ.

ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದರೆ ಲಿಂಗಾಧಾರಿತ ಶೋಷಣೆಗೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತಿರುವ ತೃತೀಯ ಲಿಂಗಿಗಳು ಮತ್ತು ಇಡೀ ಎಲ್.ಜಿ.ಬಿ.ಟಿ. (Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender) ಸಮುದಾಯದ ಬಗೆಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಅಧ್ಯಯನಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆಯೇ ಲಿಂಗಾಧಾರಿತ ಅಸಮಾನತೆಯ ಸಮಸ್ಯೆ ಪುರುಷರ ಸಮಸ್ಯೆಯೇ ಅಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅಂತಹ ಘಟನೆಗಳು ಅಪವಾದವೆ ಸರಿಯಾದರೂ, ಅಪವಾದಗಳ ಅಧ್ಯಯನ ಮತ್ತು ಅವುಗಳನ್ನು ತಡೆಯುವುದು ಕೂಡ ಅಷ್ಟೇ ಮುಖ್ಯ.

ಆಕರ ಗ್ರಂಥಗಳು

೧. ಆಂತೋನಿ ಗಿಡೆನ್ಸ್ (೨೦೦೧) ಸೋಷಿಯೋಲಜಿ, ಪಾಲಿಟಿ ಪ್ರೆಸ್.
೨. ತುಳ್ಳಿ ಬದ್ರಿನಾಥ್ (೨೦೧೫) ಮಾಸ್ಟರ್ ಆಫ್ ಆರ್ಟ್ಸ್ - ಎ ಲೈಫ್ ಇನ್ ಡ್ಯಾನ್ಸ್, ಹೆಚ್‌ಟಿ ಬುಕ್ ಪಬ್ಲಿಷಿಂಗ್ ಇಂಡಿಯ ಪ್ರೈ. ಲಿ., ಎಂ.ಜಿ. ರೋಡ್, ಗುರಗಾವ್.
೩. ಜೆಟ್ಸೆನ್ ಜೆ, ಬ್ರಾಂಸ್ಕೋಂಬೆ ಎನ್.ಆರ್., ಅಯ್ಯರ್ ಎ. ಮತ್ತು ಅಸಾಯ್ ಎನ್. (೨೦೧೩) ಪ್ರೈಸಿಂಗ್ ಜಂಡರ್ ಡಿಸ್ಟ್ರಿಮಿನೇಶನ್ ಆಫ್ ಲೆಜಿಟಿಮೇಟ್ ಆರ್ ಇಲ್ಲೆಜಿಟಿಮೇಟ್ ಆಂಟಿಸಿಡೆಂಟ್ಸ್ ಎಂಡ್ ಕಾನ್ಸಿಕ್ಲೆಂಸಸ್ - ಹ್ಯಾಂಡ್ ಬುಕ್ ಆಫ್ ಜಂಡರ್ ಸೈಕಾಲಜಿ, ಸೇಜ್ ಪಬ್ಲಿಕೇಷನ್ಸ್, ೩೦೨-೩೨೨.
೪. ಮಧುರಾ ಗುಪ್ತಾ (೨೦೨೧) ದಿ ಟ್ರಾನ್ಸ್ ಆಫ್ ಬಿಯಿಂಗ್ ಎ ಮೇಲ್ ಡ್ಯಾನ್ಸರ್, ಹಿಂದುಸ್ತಾನ್ ಟೈಮ್ಸ್.
೫. ಶೇಫರ್ (೨೦೦೭) ಸೋಶಿಯೋಲಜಿ, ಮಕ್‌ಗ್ರಾ ಹಿಲ್.
೬. ಲೀಲಾ ವೆಂಕಟರಮನ್ (೨೦೧೯) ಮೆನ್ ಬ್ರೇಕ್ ಜೆಂಡರ್ ಬ್ಯಾರಿಯರ್ ಇನ್ ಭರತನಾಟ್ಯಂ, ದಿ ಏಷ್ಯನ್ ಏಜ್.
೭. ಫ್ರಾನ್ಸಿಸ್ಕೊ ಮಾರ್ಚು (೨೦೧೯) ಆರ್ ದಿ ಪೋಸೆಸಸ್ ಅಂಡರ್‌ಲೈಯಿಂಗ್ ಡಿಸ್ಟ್ರಿಮಿನೇಷನ್ ದಿ ಸೇಮ್ ಫಾರ್ ವಿಮೆನ್ ಎಂಡ್ ಮೆನ್, ಫ್ರಾಂಟಿಯರ್ಸ್ ಇನ್ ಸೈಕಾಲಜಿ, ೧೦:೪೬೯, <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.00469>
೮. ಎಲ್ಲೆಮರ್ನ್ ಎನ್ (೨೦೧೮) ಜಂಡರ್ ಸ್ಟೀರಿಯೋಟೈಪ್ಸ್, ಆನುವಲ್ ರಿವ್ಯೂ ಆಫ್ ಸೈಕಾಲಜಿ, ೬೯: ೨೭೫-೨೯೮.
೯. ಪ್ರೆಂಟಿಸ್ ಡಿ.ಎ. ಮತ್ತು ಕರಂಜ (೨೦೦೨) ವಾಟ್ ವಿಮೆನ್ ಎಂಡ್ ಮೆನ್ ಶುಡ್ ಬಿ, ಶುಡ್ ನಾಟ್ ಬಿ, ಆರ್ ಅಲೋಡ್ ಟು ಬಿ, ಎಂಡ್ ಡೋಂಟ್ ಹ್ಯಾವ್ ಟು ಬಿ: ದಿ ಕಂಟೆಂಟ್ಸ್ ಆಫ್ ಪ್ರಿಕ್ಟಿವಿವ್ ಜಂಡರ್ ಸ್ಟೀರಿಯೋಟೈಪ್ಸ್, ಸೈಕಾಲಜಿಕಲ್ ವಿಮೆನ್ ಕ್ವಾರ್ಟರ್ಲಿ, ೨೬: ೨೬೯-೨೮೧.

೧೪. ಅಧ್ವಿತೀಯ ಸಂಶೋಧಕ ಡಾ. ಎಂ.ಎಂ. ಕಲಬುರ್ಗಿ

– ಡಾ. ಟಿ.ಎನ್. ಕೃಷ್ಣೇಗೌಡ

ಕನ್ನಡ ಸಂಶೋಧಕರಲ್ಲಿ ಅಧ್ವಿತೀಯರೆನಿಸಿರುವ ಬಹುಮುಖ ಪ್ರತಿಭೆ ಡಾ. ಎಂ.ಎಂ. ಕಲಬುರ್ಗಿ. ಕನ್ನಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಅವರ ಕೊಡುಗೆ ಮಹತ್ತರವಾದುದು.

ಇವರ ಪೂರ್ಣ ಹೆಸರು ಮಲ್ಲಪ್ಪ, ಮಡಿವಾಳಪ್ಪ ಕಲಬುರ್ಗಿ. ಇವರು ವಿಜಾಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸಿಂದಗಿ ತಾಲೂಕಿನ ಗುಬ್ಬಿವಾಡದಲ್ಲಿ ೨೮-೧೧-೧೯೩೮ ರಂದು ಜನಿಸಿದರು. ಇವರ ತಂದೆ ಮಡಿವಾಳಪ್ಪ, ತಾಯಿ ಗುರವ್ವ. ಶ್ರೀಯುತರು ಸಂಶೋಧನಾ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ತಮ್ಮನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅರ್ಪಿಸಿಕೊಂಡವರು. “ಹಳಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಶಾಸನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಶಾಸ್ತ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳಂತಹ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶವಿಲ್ಲದೆ ವಿದ್ವತ್ತನ್ನು ರೂಪಿಸುವುದು ಕಷ್ಟ. ಇದಕ್ಕೆ ನಿರಾಳರಾಗಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ನಮ್ಮ ನಡುವೆ ಕಲಬುರ್ಗಿಯಂಥವರು ಕೆಲವರಾದರೂ ಇದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಸಂಶೋಧನಾ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಗಾಂಭೀರ್ಯವನ್ನೂ ಗೌರವವನ್ನೂ ತಂದುಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಸಂಶೋಧನೆಯ ಹೊಸ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳನ್ನು ತೆರೆದು ಹೊಸ ಮಾದರಿಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿದ್ದಾರೆ” ಎಂದು ರಾಗೌ ಅವರು ಒಂದು ಕಡೆ ಬರೆದುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಮಾತು ಅಕ್ಷರ ಸಹ ಸತ್ಯ. ಕಲಬುರ್ಗಿಯವರು ತಮ್ಮ ಜೀವನದ ಬಹುಪಾಲು ಸಮಯವನ್ನು ಕನ್ನಡ ನಾಡುನುಡಿ, ಭಾಷೆ, ಇತಿಹಾಸ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಛಂದಸ್ಸು, ಜಾನಪದ, ಗ್ರಂಥ, ಸಂಪಾದನೆ ಇತ್ಯಾದಿ ಸಂಶೋಧನಾ ವಿಷಯಗಳಿಗಾಗಿಯೇ ಕಳೆದರು. ಅದಕ್ಕೆ ಮನ, ಧನ, ತನುವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿದರೆಂದರೂ ತಪ್ಪಾಗಲಾರದು.

ಕಲಬುರ್ಗಿಯವರಿಗೆ ಹಲವು ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ ಇತ್ತು. ಪ್ರಾಚೀನ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಶಾಸನ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಗ್ರಂಥ ಸಂಪಾದನಾಶಾಸ್ತ್ರ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ವ್ಯಾಕರಣ, ಛಂದಸ್ಸು ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿ ಕನ್ನಡ ನಾಡನ್ನು ಬೆಳೆದವರು, ನುಡಿಯನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿದವರು, ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದವರು. ಜಾನಪದವನ್ನು ಉಳಿಸಲೆತ್ತಿಸಿದವರು, ಜಾನಪದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಸಾರಿದವರು.

ಕಲಬುರ್ಗಿಯವರು ಡಾ. ಆರ್.ಸಿ. ಹಿರೇಮಠ ಅವರ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ‘ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗ ಪರಿಸರದ ಸಾಹಿತ್ಯ’ ಎಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧ ಬರೆದು ಪಿಎಚ್.ಡಿ. ಗಳಿಸಿದರು. ಅಂದಿನಿಂದ ಅವರು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಸಂಶೋಧನೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದರು. ಸಂಶೋಧನೆಯನ್ನೇ ತಮ್ಮ ಜೀವನದ ಗುರಿಯನ್ನಾಗಿಸಿಕೊಂಡರು. “ಸಂಶೋಧನೆ ಎಂಬುದು ಸತ್ಯವನ್ನು ಶೋಧಿಸಲು ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ” ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆಯಿಟ್ಟು ಸತ್ಯಾನ್ವೇಷಣೆಯ ದುರ್ಗಮ ಹಾದಿಯಲ್ಲೂ ಅನನ್ಯ ಸಾಧನೆ ಗೈದ ಕ್ರಿಯಾಶೀಲ ಚೇತನ ಎಂ.ಎಂ. ಕಲಬುರ್ಗಿ ಎಂದು ಸದಾನಂದ ಕನವಳ್ಳಿಯವರು. ಕಲಬುರ್ಗಿಯವರನ್ನು ಕುರಿತು ತಮ್ಮ ಲೇಖನವೊಂದರಲ್ಲಿ ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಸಂಶೋಧನೆ ಕಲಬುರ್ಗಿಯವರ ವಿಶೇಷ ಕ್ಷೇತ್ರ. ಅವರ ಸಂಶೋಧನಾ ಕೃತಿಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಂತೆ, ಕನ್ನಡ ಸಂಪಾದನಾಶಾಸ್ತ್ರ, ಶಾಸನ ವ್ಯಾಸಂಗ, ಸಮಾಧಿ-ಬಲಿದಾನ, ವೀರಮರಣ ಶಾಸನಗಳು, ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಶಿವಶರಣರು; ಮಾರ್ಗಸಂಪುಟಗಳು, ಕನ್ನಡದ ವಿದ್ವತ್ತನ್ನು ಬೆಳೆಸುವಲ್ಲಿ ನೆರವಾಗಿವೆ. ಅವರ ಸಂಶೋಧನಾ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧದ ಆರಂಭದ ಪುಟಗಳಲ್ಲಿ “ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗ ಪರಿಸರದ ಸಂಶೋಧನೆಯೆಂದರೆ ಕನ್ನಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮಂದಿರದ ಭೂಗತವಾದ ಉಭಯ ಪಾರ್ಶ್ವಗಳನ್ನು ಉತ್ಖನನಗೊಳಿಸಿದಂತೆ, ಎದ್ದುಕಾಣುವ ಶಿಖರದ ಮೂಲಕ ಮುಳುಗಿದ ದೇವಾಲಯದ ವಿಸ್ತಾರ-ವೈಭವಗಳನ್ನು ಊಹಿಸಲು ಬರುವಂತೆ, ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದ ಮೂಲಕ ಅದರ ಹಿಂದು ಮುಂದಣ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸತ್ವ ಮೊತ್ತಗಳನ್ನು ಊಹಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.”^೨ ಕೃತಿಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಇದು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಹಾಗೂ ಸಂಶೋಧಕ ಕೃತಿಯನ್ನು ಆಳವಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿ ಅದರ ಸಾರವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿ ನುಡಿದಿರುವ ಮಾತುಗಳೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಜಾನಪದ ಸಂಶೋಧನೆ : ಸಂಶೋಧನೆಯ ಪ್ರತಿ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲೂ ಒಂದು ಗಂಭೀರ ಅಧ್ಯಯನ, ಸತ್ಯಶೋಧನೆ ಎಂ.ಎಂ. ಕಲಬುರ್ಗಿ ಅವರ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಕಲಬುರ್ಗಿ ಅವರು ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರಮುಖ ಜಾನಪದ ಸಂಶೋಧಕರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರು. ಜಾನಪದವನ್ನು ಪರಂಪರೆಯ ಜ್ಞಾನದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ, ದೇಶೀಯ ಚಿಂತನೆಯ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಶೋಧನೆ ಮಾಡಿದವರು. ಈ ಪ್ರಕಾರಕ್ಕೆ ಅವರು ಅಮೂಲ್ಯವಾದ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಒಂದು ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ (೧೯೭೮) ಎರಡನೆಯದು ಜಾನಪದ ಮಾರ್ಗ(೧೯೯೫) ಮೊದಲ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತದಲ್ಲಿರುವ ಜನಪದದ ಇಡೀ ಪದ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಒಂದು ವಿಭಾಗೀಕೃತವಾದ ಚೌಕಟ್ಟಿಗೆ ಒಳಪಡಿಸಿ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ಪರಿಚಯಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಗಂಡಸರ ಹಾಡುಗಳ ೨೭ ನಮೂನೆಗಳನ್ನು, ಹೆಂಗಸರ ಹಾಡುಗಳ ೪೪ ನಮೂನೆಗಳನ್ನು ಮಕ್ಕಳ ಹಾಡುಗಳ ೧೨ ನಮೂನೆಗಳನ್ನು ಇದರಲ್ಲಿ ಪರಿಚಯಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಎರಡನೆಯ ಕೃತಿಯಾದ ಜಾನಪದ ಮಾರ್ಗ ವೈವಿಧ್ಯಮಯವಾದ ೩೦ ಲೇಖನಗಳ ಸಂಗ್ರಹ.

ಗ್ರಂಥ ಸಂಪಾದನೆ : ಗ್ರಂಥ ಸಂಪಾದನೆ ಸಂಶೋಧನೆಯಂತೆಯೇ ಕಲಬುರ್ಗಿಯವರಿಗೆ ಪ್ರೀತಿಯ ಕ್ಷೇತ್ರ. ಕಲಬುರ್ಗಿಯವರು ಗ್ರಂಥ ಸಂಪಾದನೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಒದಗಿಬಂದ ಮುಖ್ಯ ಸಂದರ್ಭಗಳೆಂದರೆ- ೧. ಅವರು ಡಾ. ಆರ್.ಸಿ. ಹಿರೇಮಠ ಅವರೊಂದಿಗೆ ಹೊಂದಿದ್ದ ನಿಕಟ ಸಂಪರ್ಕ. ೨. ಅವರು ತಮ್ಮ ವೃತ್ತಿ ಜೀವನದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಕಾಲ (೧೯೬೨) ವಚನ ವಾಚ್ಯ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸಂಶೋಧನಾ ಸಹಾಯಕರೆಂದು ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದುದು. ೩. ೧೯೬೬ ರಲ್ಲಿ ಅವರು ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾಲೇಜಿನಿಂದ ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಪೀಠದ ಅಧ್ಯಾಪಕರಾಗಿ ಬಂದುದು ಅವರ ವೈವಿಧ್ಯಪೂರ್ಣ ಪ್ರತಿಭೆಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಸಿಕ್ಕಿದಂತಾಯಿತು. ೪. ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಪೀಠ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಸಂಶೋಧನಾ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿಯ ಅಪಾರವಾದ ಮತ್ತು ಅಪೂರ್ವವಾದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿರಾಶಿ ಇವರ ಚಿಕಿತ್ಸಕ ಬುದ್ಧಿಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಆಹಾರವನ್ನು ಒದಗಿಸಿತು. ೫. ಅಲ್ಲದೆ ಅವರು ಬಸವಪೀಠದ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದುದೂ ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ೩೬ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಹೊರತರಲು ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು.

ಸಂಪಾದಿತ ಕೃತಿಗಳು : ೧ ವಚನಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಪಾದನೆ; ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಬಸವ ಸ್ತೋತ್ರದ ವಚನಗಳು (೧೯೭೬) ಬಸವಣ್ಣನವರ ಟೀಕಿನ ವಚನಗಳು ಸಂ.೧- ೧೯೭೮. ಸಂ.೨-೧೯೮೨ ಚನ್ನ ಬಸವಣ್ಣನವರ

೧೨೮ / ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ಣಾಟಕ - ಸಂಪುಟ ೯೮-೧೦೧ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಚಿಕೆ ೩೬೮-೩೭೧

ಷಟ್‌ಸ್ಥಲ ವಚನ ಮಹಾ ಸಂಪುಟ ೧೯೯೦. ವಚನ ಸಂಕಲನ ಸಂಪುಟ ೪-೧೯೯೨. ಸಂಕೀರ್ಣ ವಚನ ಸಂಪುಟ ೧-೧೯೯೩. ಬಸವಣ್ಣನವರ ವಚನ ಸಂಪುಟ ೧೯೯೩. ವಚನಶಾಸ್ತ್ರ ಸಾರ ೧೯೯೨. ಇಂಥ ಮಹತ್ವದ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

ಶಿಷ್ಟಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಪಾದನೆ : ಕಲಬುರ್ಗಿಯವರು ಶಿಷ್ಟ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಹಲವು ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮುಖ್ಯವಾದವು ಇಂತಿವೆ-

೧. **ಮಲ್ಲಿನಾಥಪುರಾಣ ಸಂಗ್ರಹ ೧೯೭೫ :** ಆದಿಪುರಾಣ ಸಂಗ್ರಹ, ಗದಾಯುದ್ಧ ಸಂಗ್ರಹ, ಪಂಪರಾಮಾಯಣ ಸಂಗ್ರಹ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಕೃತಿ ರಚನೆಯಾಗಿದೆ. ಪ್ರಾರಂಭದ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯು ಯುಗಪರಿಚಯ, ಕವಿಪರಿಚಯ ಕೃತಿ ಪರಿಚಯಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದೆ. ಕವಿ ಪರಿಚಯದಲ್ಲಿ ಕವಿಯ ವಂಶ, ಓದು, ಪರಂಪರೆ, ಕಾಲ, ಜನ್ಮಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಹಲವಾರು ಕುತೂಹಲಕರ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

೨. **ಕೊಂಡಗುಳಿ ಕೇಶಿರಾಜನ ಕೃತಿಗಳು, ೧೯೭೮ :** ಬಸವ ಪೂರ್ವಯುಗದ ಪ್ರಮುಖ ಶರಣನೂ ಕಲ್ಯಾಣ ಚಾಲುಕ್ಯ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಆರನೆಯ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನ ದಂಡಾಧೀಶನೂ ಆಗಿದ್ದ ಕೊಂಡಗುಳಿ ಕೇಶಿರಾಜನ ಮಂತ್ರ ಮಹತ್ವದ ಮಾತ್ರ ಮೊದಲು ಸಿಕ್ಕಿತ್ತು. ಕಲಬುರ್ಗಿಯವರು ಇದರೊಂದಿಗೆ ಕೇಶಿರಾಜನ ಲಿಂಗಸ್ತೋತ್ರಕಂದ, ಶೀಲ ಮಹತ್ವದ ಕಂದ, ನವರತ್ನ ಮಾಲೆಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಪುಸ್ತಕ ರೂಪದಲ್ಲಿ ತಂದಿದ್ದಾರೆ. ವೀರಶೈವದ ಪ್ರಧಾನ ಸತ್ಯಗಳಾದ ಮಂತ್ರ ಲಿಂಗಗಳ ಮಹತ್ವವನ್ನು, ೬೪ ಶೀಲಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಭಕ್ತಿಯ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಇವು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತವೆ.

೩. **ತೋಟಾದ ಸಿದ್ಧೇಶ್ವರನ ಭಾವರತ್ನ ಭರಣ ಸ್ತೋತ್ರ ೧೯೭೯ :** ಐತಿಹಾಸಿಕವಾಗಿ ಮಹತ್ವದ್ದಾಗಿರುವ ಈ ಕೃತಿಯಿಂದ ಶಾಂತೇಶನಿಗೆ ಲಿಂಗೈಕ್ಯವನ್ನು ಕರುಣಿಸಿದವರು ತೋಟದಾರ್ಯರೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ೧೯೭೯ರಲ್ಲಿ ಡಾ. ಕಲಬುರ್ಗಿ ಮತ್ತು ಡಾ. ಬಿ.ಆರ್. ಹಿರೇಮಠ ಸೇರಿ ಸಂಪಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸಂಪಾದನೆ : ಕಲಬುರ್ಗಿಯವರಿಗೆ ಆಯಾ ಕಾಲದ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಬದುಕನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಆಸಕ್ತಿ. ಅಂತಹ ಕೆಲವು ಅಪರೂಪದ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಇವರು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

ಇಮ್ಮಡಿ ಚಿಕ್ಕಭೂಪಾಲನ ಸಾಂಗತ್ಯ ೧೯೭೭ : ೧೬ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ "ಮಧುಗಿರಿ ಬಿಜಾಪುರಗಳನ್ನು ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ನೆರೆಹೊರೆಯ ಪ್ರದೇಶವನ್ನಾಳಿದ ಒಂದು ವೀರಶೈವ ಪಾಳೇಗಾರ ಪರಿವಾರ ಮಹಾನಾಡ ಪ್ರಭುಗಳು. ಇವರನ್ನು ಕುರಿತು ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಬರೆದ ಕೃತಿ ಕವಿಕರ್ಣರಸಾಯನ. ಇದನ್ನು ಡಾ. ಎಂ.ಎಂ. ಕಲಬುರ್ಗಿ ಮತ್ತು ಬಿ.ಆರ್. ಹಿರೇಮಠ ಸೇರಿ ಮಹಾನಾಡಪ್ರಭು ಇಮ್ಮಡಿ ಚಿಕ್ಕಭೂಪಾಲನ ಸಾಂಗತ್ಯ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ."^೩ ೧೭ ಸಂಧಿ ೧೫೭೩ ಸಾಂಗತ್ಯ ಪದ್ಯಗಳುಳ್ಳದ್ದಾಗಿದೆ. ಇದರ ಪೀಠಿಕೆಯಲ್ಲಿ ವೀರಶೈವ ಅರಸು ಮನೆತನಗಳು, ಮಹಾನಾಡ ಪ್ರಭುಗಳು, ಕವಿಕೃತಿ ಇವೇ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ವಿವೇಚನೆ ಇದೆ. ಇಮ್ಮಡಿ ಚಿಕ್ಕಭೂಪಾಲನ ತಂದೆ, ತಾಯಿ, ಗುರು ಯುದ್ಧ ಜೀವನ ಮೊದಲಾದವನ್ನು ಇತರ ಕಾವ್ಯ, ಶಾಸನಾಧಾರಗಳಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕೊನೆಯ ಅನುಬಂಧದಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಗೊಂಡ ವ್ಯಕ್ತಿ ಗ್ರಂಥ, ಸ್ಥಳನಾಮಗಳನ್ನು ಕಠಿಣ ಪದಕೋಶವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿದೆ.

ನಿಂಬ ಸಾಮಂತ ಚರಿತೆ ೧೯೮೧ : ನಿಂಬದೇವ ೧೨ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಶಿಲಾಹಾರ ಮನೆತನದ ಗಂಡರಾದಿತ್ಯನ ಸಾಮಂತ. ಇದರಲ್ಲಿ ೫ ಸಂಧಿ ೫೦೬ ಭಾಮಿನಿ ಷಟ್ಪದಿಗಳಿವೆ. ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಶಿಲಾಹಾರ ಮತ್ತು ನಿಂಬಸಾಮಂತನ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಹಲವಾರು ಶಾಸನಗಳ, ಕೃತಿಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ ನಿರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಸಂಶೋಧಕರ ಹಲವು ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳಿಗೆ ತಿದ್ದುಪಡಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಶಾಸ್ತ್ರ ಕೃತಿಗಳು :

ಶಬ್ದಮಣಿ ದರ್ಪಣ ಸಂಗ್ರಹ : ಕನ್ನಡಿಗರ ಅತ್ಯಂತ ಆಧಾರಯುಕ್ತವಾದ ವ್ಯಾಕರಣ ಗ್ರಂಥ. ೧೮೬೮ರಲ್ಲಿ ಜೆ.ಗ್ಯಾಲೆಟ್‌ನಿಂದ ಆರಂಭಗೊಂಡ ಇದರ ಸಂಪಾದನ ಕಾರ್ಯ ಎಫ್. ಕಿಟೆಲ್, ಪಂಚಮಂಗೇಶರಾಯ ಮೊದಲಾದವರಿಂದ ಮುಂದುವರೆಯಿತು. ಪ್ರೊ. ಬಿ.ಟಿ. ಸಾಸನೂರ ಮತ್ತು ಡಾ. ಕಲಬುರ್ಗಿಯವರು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಇದರ ಸಂಗ್ರಹಣಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

“ಇದು ಸೂತ್ರಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಅತಿವ್ಯಾಪ್ತಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ವೃತ್ತಿಗಳ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಪ್ರಯೋಗದಿಂದ ವ್ಯವಸ್ಥಿತ ಸಂಗ್ರಹ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.”^೪ ಆರಂಭದ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ವ್ಯಾಕರಣ ಪಂಥಗಳು ಮತ್ತು ಗ್ರಂಥಗಳು, ಕೇಶಿರಾಜ ಆತನ ಪರಿಸರ, ಕೇಶಿರಾಜನ ಇತರ ಕೃತಿಗಳು ಇವುಗಳ ವಿವೇಚನೆಯನ್ನು ಸಾರಲಾಗಿದೆ.

ಶಿವಯೋಗ ಪ್ರದೀಪಿಕಾ : ಮಂತ್ರಾಲಯ ಮೊದಲಾದ ಯೋಗಗಳನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸುತ್ತ ಶಿವಯೋಗದ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಸಾರುವ ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ೨೮೭ ಶ್ಲೋಕಗಳಿವೆ. ಇದನ್ನು ೧೯೧೩ರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಎಸ್.ಆರ್. ಕರಿಬಸವಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದರು. ಅನಂತರ ೧೯೭೬ರಲ್ಲಿ ಡಾ. ಎಂ.ಎಂ. ಕಲಬುರ್ಗಿ ಮತ್ತು ಪಂ. ನಾಗಭೂಷಣಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ಸೇರಿ ಇದನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯಲ್ಲಿ ಯೋಗ ಯೋಗ ಪ್ರಕಾರ ಶಿವಯೋಗ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಸ್ಥೂಲವಾದ ವಿವರಣೆ ಇದೆ. ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಗ್ರಂಥಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ ಈ ಗ್ರಂಥದ ಕರ್ತೃ ಚೆನ್ನಸದಾಶಿವಯೋಗಿ, ಈತನ ಕಾಲ ೧೫ನೆಯ ಶತಮಾನ ಎಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ದಾಖಲು ಸಾಹಿತ್ಯ : ಈ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅಂದಂದಿನ ರಾಜಕೀಯ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ, ಶೈಕ್ಷಣಿಕ, ವ್ಯವಹಾರಿಕ ಹಾಗೂ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಶಾಸನ ಹಾಗೂ ಕೃಷಿಯತ್ತುಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದಿಡಲಾಗಿದೆ. ಡಾ. ಕಲಬುರ್ಗಿ ಅವರು ಹಲವಾರು ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಕೃಷಿಯತ್ತುಗಳನ್ನು ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ಸಂಪಾದಿಸಿ ಪ್ರಕಟಿಸುವ ಮೂಲಕ ಈ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೂ ಅನನ್ಯವಾದ ಕೊಡುಗೆಯನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದವು ಇಂತಿವೆ :

i) ಶಾಸನ ಸಾಹಿತ್ಯ : ಶಾಸನಾಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಅಪಾರ ಪರಿಶ್ರಮವಿರುವ ಕಲಬುರ್ಗಿಯವರು ಈ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಛಾಪನ್ನು ಮೂಡಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಕಲಬುರ್ಗಿ ಅವರಿಗಿಂತ ಮೊದಲು ಆರ್. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ ಅವರ ಶಾಸನ ಪದ್ಯಮಂಜರಿಯನ್ನು, ಎ.ಎಂ. ಅಣ್ಣಿಗೇರಿ ಮತ್ತು ಮೇವುಂಡಿ ಮಲ್ಲಾರಿ ಅವರು 'ಶಾಸನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಚಯ'ವನ್ನು ಹೊರತಂದಿದ್ದರು. ಅನಂತರ ಡಾ. ಆರ್.ಸಿ. ಹಿರೇಮಠ ಮತ್ತು ಡಾ. ಕಲಬುರ್ಗಿ ಅವರು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲಮಿತಿಯುಳ್ಳ ಪೂರ್ವದ ಹಳಗನ್ನಡ, ನಡುಗನ್ನಡ ಎಂಬ ಮೂರು ಅವಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಂತೆ ಚಂಪೂ, ಗದ್ಯ, ತ್ರಿಪದಿ,

ರಗಳೆ ಮೊದಲಾದ ಛಂದೋಬಂಧನಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರಮುಖ ಅರಸು ಮನೆತನಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವ ಹಲ್ಡಿಡಿಯಿಂದ ಹಂಪೆವರೆಗಿನ ೩೨ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಆಯ್ದು ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿ ಇದರಲ್ಲಿ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

ii) ಧಾರವಾಡ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಶಾಸನಗಳು : ಇದರಲ್ಲಿ ೭೪ ಶಾಸನಗಳಿದ್ದು ಕೆಲವು ಮೊದಲೆ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದ್ದವು, ಉಳಿದಂತೆ ೨೨ ಹೊಸ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಪ್ರಕಟಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ರಾಜಕೀಯ, ಧಾರ್ಮಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ವಿಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ತರಲಾಗಿದೆ. ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ನಲ್ಲಿ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

iii) ಶಾಸನ ಸೂಕ್ತಿ ಸುಧಾರಣವ ೧೯೯೭ : ಕಲಬುರ್ಗಿ ಅವರು ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ, ಸಮುದ್ರ, ಭರತವರ್ಷ, ಕುಂಠಳನಾಡು, ಕರ್ನಾಟಕ ದೇಶ, ಕರ್ನಾಟಕದ ಆಡಳಿತ ವಿಭಾಗಗಳು, ಕರ್ನಾಟಕದ ಗ್ರಾಮಗಳು, ವೃತ್ತಿ-ಸಂಘಗಳು, ರಾಜರು-ಗಣ್ಯಪುರುಷರು, ರಾಣಿಯರು, ಗಣ್ಯಸ್ತ್ರೀಯರು, ಯುದ್ಧವೀರ, ತ್ಯಾಗವೀರ, ಧರ್ಮವೀರ, ವೀರಮರಣ, ವೇಳೆವಾಳಿ, ಮಹಾಸತಿ ಮುಂತಾಗಿ ೨೭ ವಿಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ, ಮಾರ್ಗ, ಛಂದಸ್ಸು, ದೇಶೀ ಛಂದಸ್ಸುಗಳಲ್ಲಿ ರಚನೆಗೊಂಡ ೪೦೦ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಆಯ್ದು ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿಯು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಂಪರೆಯ ಮಹತ್ವದ ಕೃತಿಗಳ ಉಪಯುಕ್ತ ಸೂಕ್ತಿ ಸೂಚನೆಗಳನ್ನು ಮುತ್ತಿನಹಾರ ಮಾಲಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಲು ಉದೇಶಿಸಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಈ ವಿಭಾಗ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಶಾಸನ ಸೂಕ್ತಿ ಸುಧಾರಣೆಯನ್ನು ತರಲಾಗಿದೆ.

iv) ಕರ್ನಾಟಕದ ಕೃಷಿಯತ್ತುಗಳು : ಯುಜಿಸಿ ನೆರವಿನಿಂದ ಕಲಬುರ್ಗಿ ಅವರು ಕೃಷಿಯತ್ತುಗಳ ಸಂಗ್ರಹ, ಸಂಸ್ಕರಣ ಯೋಜನೆಯನ್ನು(೧೯೮೦) ಕೈಗೊಂಡಿದ್ದರ ಫಲವಾಗಿ ಬಂದ ಕೃತಿ ಇದು. ಒಂದು ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ರಾಜಕೀಯ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ ಮೊದಲಾದ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ವಿವರಣೆಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಕೃತಿಗಳಿಗೆ 'ಕೃಷಿಯತ್ತು' ಎಂದು ಹೆಸರು. ಕರ್ನಲ್ ಮೆಕೆಂಜಿ ಸಂಗ್ರಹದ ೧೨೭ ಕೃಷಿಯತ್ತುಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ೧೩೯ ಕೃಷಿಯತ್ತುಗಳನ್ನು ಕಲಬುರ್ಗಿಯವರು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಪ್ರಾದೇಶಿಕವಾಗಿ ಮೈಸೂರು ಪ್ರದೇಶದ ಕೃಷಿಯತ್ತುಗಳು(೫೩), ದಕ್ಷಿಣ ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಕೃಷಿಯತ್ತುಗಳು(೪೭), ಬಳ್ಳಾರಿ ಪ್ರದೇಶದ ಕೃಷಿಯತ್ತುಗಳು(೧೪), ಇತರೆ ಕೃಷಿಯತ್ತುಗಳು (೨೦) ಎಂದು ವಿಭಜಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯಲ್ಲಿ ಕರ್ನಲ್ ಮೆಕೆಂಜಿ ಮತ್ತು ಆತನ ಆಕರ ಸಂಗ್ರಹ ಕೃಷಿಯತ್ತುಗಳು, ಅವು ಲಭ್ಯವಿರುವ ಕೇಂದ್ರಗಳು, ಅವುಗಳ ಲೇಖಕರು, ಅವು ನಿರೂಪಿಸುವ ಧಾರ್ಮಿಕ ಭೌಗೋಳಿಕ ವಿಚಾರಗಳು ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಪೂರ್ಣ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ : ಈ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಕಲಬುರ್ಗಿ ಅವರು ಅಪರಾಳ ತಮ್ಮಣ್ಣನ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಪಾರಿಜಾತ ಮತ್ತು ಹಳೆಯ ಲಾವಣಿಗಳು ಎಂದು ಎರಡು ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

ಇತರೆ : ಇವರ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಕೆಳದಿ ಸಂಸ್ಥಾನ ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ, ಸಾರಂಗ, ಬಿಳಗಿ ಅರಸು ಮನೆತನ, ಸ್ವಾದಿ ಅರಸು ಮನೆತನ ಕೃತಿಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗಿವೆ. ವಿಚಾರ ಸಂಕಿರಣ ಸಂಯೋಜಕರಾಗಿ ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಬಹುದು. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಸ್ವರವಚನ ವಿಚಾರ ಸಂಕಿರಣ ಸಂಪುಟ, ಕರ್ನಾಟಕದ ಗಾಂಧಿ ಹರ್ಡೇಕರ ಮಂಜಪ್ಪ, ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಕಟಣೆಯ ಇತಿಹಾಸ, ಬಸವಮಾರ್ಗ ೧-೨-೩. ದಿಗಂಬರ ಇದು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಂದ ಬರೆಸಿದ ೨೩ ಕವನಗಳ ಸಂಕಲನ. ಇದು ಸ್ನಾತಕೋತ್ತರ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಪ್ರತಿಭೆಯನ್ನು ಅರಳಿಸಲು ಬರೆಸಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ಕೃತಿ.

ಒಟ್ಟಾರೆ ಡಾ. ಕಲಬುರ್ಗಿಯವರದು ಸದಾಶೋಧನೆಯ ಮನೋಭಾವವಾಗಿತ್ತು. ಹೊಸದನ್ನು ಬೆಳಕಿಗೆ ತರುವುದರಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಅವರೇ ಸಾಟಿ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನಿರ್ಲಭ್ಯತೆ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಅಪ್ರಕಟಿತ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಶೋಧಿಸಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ಅವರ ದೂರದೃಷ್ಟಿ ಗಮನ ಸೆಳೆಯುತ್ತದೆ.

“ಪ್ರಕಟಿತ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವಾಗಲೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಹೊಸ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಒತ್ತುಕೊಟ್ಟರು. ಇತಿಹಾಸಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಹಾಗೆಯೂ ಹಲವಾರು ಮಹತ್ವದ ಕೃತಿಗಳನ್ನು, ಶಾಸನಗಳನ್ನು, ಕೈಫಿಯತ್ತುಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು. ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವಲ್ಲಿ ಅವರದೇ ಆದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಂಡು ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಯುಗವನ್ನೇ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಬಿ.ವಿ. ಶಿರೂರ ಅವರು ಕಲಬುರ್ಗಿ ಅವರ ಸಂಪಾದನೆಯ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮೂರು ನೆಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದು ಎಂದಿದ್ದಾರೆ.”^೨

೧. ವೈಯಕ್ತಿಕ ನೆಲೆ

೨. ಜಂಟಿನೆಲೆ

೩. ನಿರ್ದೇಶನ ನೆಲೆ

೧. ವೈಯಕ್ತಿಕ ನೆಲೆ : ಇಲ್ಲಿ ಸಂಪಾದಕ ತಾನು ಸಂಪಾದಿಸುವಾಗ ಕೃತಿಯ ಎಲ್ಲಾ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಕಲೆಹಾಕಿ ಅವುಗಳ ವಂಶಾವಳಿ ನಿರ್ಣಯ, ಪಾಠಸಂಕಲನ, ಪಾಠ ಪರಿಷ್ಕರಣ, ಉನ್ನತ ವಿಮರ್ಶೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಚರಿತ್ರೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಐದು (ನಿಂಬಸಾಮಂತ ಚರಿತೆ, ನಿರುವಸ ಚರಿತೆ, ಗೊಲ್ಲನಿರುವನ ಚರಿತೆ, ಸಿರುಮಣನಾಯಕನ ಸಾಂಗತ್ಯ, ಕರ್ನಾಟಕದ ಕೈಫಿಯತ್ತುಗಳು), ವಚನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಐದು ಕೃತಿಗಳನ್ನು (ಬಸವಸ್ತೋತ್ರದ ವಚನಗಳು, ಚೆನ್ನಬಸವಣ್ಣನವರ ಷಟ್ಸ್ಥಲ ವಚನ, ಮಹಾಸಂಪುಟ ವಚನ ಸಂಕಲನ, ಸಂಪುಟ ೪. ಬಸವಣ್ಣನವರ ವಚನಗಳು ಚೆನ್ನಬಸವಣ್ಣನವರ ವಚನಗಳು, ಸಂಕೀರ್ಣವಚನ ಸಂಪುಟ) ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿ ಮೂರು(ಮಲ್ಲಿನಾಥ ಪುರಾಣ ಸಂಗ್ರಹ, ಕೊಂಡುಗುಳಿ ಕೇಶಿರಾಜನ ಕೃತಿಗಳು, ಆದಂತ್ಯನೆ ಲಘು ಕೃತಿಗಳು) ಸಂಪಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ.

೨. ಜಂಟಿನೆಲೆ : ಒಂದು ಕೃತಿಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವಲ್ಲಿ ಅನ್ಯರ ನೆರವು ಪಡೆದವುಗಳನ್ನು ಜಂಟಿ ಸಂಪಾದನೆ ಎನ್ನುತ್ತೇವೆ. ಉದಾ : ಅ) ಡಾ. ಹಿರೇಮಠ ಅವರೊಂದಿಗೆ ಶಾಸನ ಸಂಪದ ಪರಿಷ್ಕರಣೆ ಆ) ಶಬ್ದಮಣಿ ದರ್ಪಣವನ್ನು ಬಿ.ಟಿ. ಸಾಸನೂರ ಅವರೊಂದಿಗೆ ಸಂಪಾದಿಸಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪಂ. ನಾಗಭೂಷಣಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಕನ್ನಡ ಟೀಕೆಯ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕೃತಿ ಶಿವಯೋಪ ಪ್ರದೀಪಿಕೆಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು. ಡಾ. ಬಿ.ವಿ. ರಾಜೀರ ಅವರೊಂದಿಗೆ ವಚನಶಾಸ್ತ್ರಸಾರವನ್ನು, ಬಿ.ಆರ್. ಹಿರೇಮಠ ಅವರೊಂದಿಗೆ ಇಮ್ಮಡಿ ಚಿಕ್ಕಭೂಪಾಲ ಸಾಂಗತ್ಯ ಮತ್ತು ತೋಂಟದ ಸಿದ್ಧೇಶ್ವರನ ಭಾವರತ್ನಾಭರಣ ಸ್ತೋತ್ರಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

೩. ನಿರ್ದೇಶನ ನೆಲೆ : ಕಲಬುರ್ಗಿ ಅವರ ನಿರ್ದೇಶನದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಪ್ರಮುಖ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನೋಡಬಹುದು.

1) ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಪೀಠದ ಶಾಸನ ವಿಭಾಗದ ವತಿಯಿಂದ ಶಾಸನಗಳ ಸಂಪಾದನೆ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡು ಧಾರವಾಡ ಶಾಸನಗಳು ಕೃತಿಯನ್ನು ತಂದರು. ಹಾಗೆಯೇ ಬಸವಣ್ಣನವರ ಟೀಕೆ ವಚನ ಸಂಪುಟಗಳನ್ನು ತಂದರು.

ii) ೧೯೮೮ರಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರದ ವತಿಯಿಂದ ಸಮಗ್ರ ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಜನಪ್ರಿಯ ಆವೃತ್ತಿಯ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಮೈಸೂರಿನ ಶಿವರಾತ್ರಿಶ್ವರ ಮಠ ಕೈಗೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡಿದವರು, ಕಲಬುರ್ಗಿಯವರು ಎಂಬುದು ಮಹತ್ವದ ವಿಚಾರವಾಗಿದೆ. “ಅಲ್ಲದೆ ಗದುಗಿನ ಶ್ರೀ. ಜ. ತೋಂಟದಾರ್ಯ ಮಠದ ವೀರಶೈವ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ, ಬೆಳಗಾವಿಯ ಶ್ರೀನಾಗನೂರು ಮಠದ ವೀರಶೈವ ಅಧ್ಯಯನ ಅಕಾಡೆಮಿ; ಶಿವಮೊಗ್ಗಿಯ ಬೆಕ್ಕಿನ ಕಲ್ಲುಮಠದ ಮಲೆನಾಡು ವೀರಶೈವ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ; ಕೊಡೆಕಲ್ಲುಮಠದ ‘ಕೊಡೆಕಲ್ಲು ಬಸವೇಶ್ವರ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ; ಕೊಪ್ಪಳದ ಸಂಗಣ್ಣನವರು ಅಗಡಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನ’ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಗೆ ಹಲವಾರು ಯೋಜನೆಗಳನ್ನಿತ್ತು ಅವು ಕಾರ್ಯ ಪ್ರವೃತ್ತವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದವರೂ ಡಾ. ಕಲಬುರ್ಗಿ ಅವರು.”^೬

ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರವು ಸಮಗ್ರ ಕೀರ್ತನ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಕಟಣೆ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡಿದವರು ಕಲಬುರ್ಗಿಯವರೇ ಆಗಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರಗತಿಗಾಗಿ ಹಲವಾರು ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿ ಅವು ಕಾರ್ಯರೂಪಕ್ಕೆ ಬರುವಂತೆ ಮಾಡಿ ತಾವು ಸ್ವತಃ ಪರಿಶ್ರಮ ವಹಿಸಿ ಅವು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಕಲಬುರ್ಗಿಯವರದು ದೈತ್ಯ ಪ್ರತಿಭೆ ಎಂದು ಹೇಳಲೇಬೇಕು.

ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ಅಪ್ರತಿಮ ಸಂಶೋಧಕರಾಗಿದ್ದ ಎಂ.ಎಂ. ಕಲಬುರ್ಗಿಯವರು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಹಲವಾರು ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡು ಅನೇಕ ಹೊಸ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಬೆಳಕಿಗೆ ತಂದರು. ಗ್ರಂಥ ಸಂಪಾದನೆ, ಸಂಶೋಧನೆ, ಇತಿಹಾಸ, ಶಾಸನಶಾಸ್ತ್ರ, ವಚನಸಾಹಿತ್ಯ, ಕೀರ್ತನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಅಪಾರ ಆಸಕ್ತಿ ಇತ್ತು. ತಮ್ಮ ಕೊನೆಯುಸಿರುವವರೆಗೂ ತಾವು ನಂಬಿದ ತತ್ವಸಿದ್ಧಾಂತಗಳಿಗೆ ಬದ್ಧರಾಗಿ ಇದ್ದ ಅಪರೂಪದ ಅನನ್ಯ ಸಂಶೋಧಕ ಎಂ.ಎಂ. ಕಲಬುರ್ಗಿ.

ಕೊನೆಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು :

೧. ರಾಗೌ, ಪಷ್ಪಿ-ಸಂಪದ, ಪು. ೩೪೬.
೨. ಉದ್ಯತ-ರಾಗ-ಪಷ್ಪಿ ಸಂಪದ, ಪು. ೩೪೭.
೩. ಮಹಾಮಾರ್ಗ, ಪು. ೪೮.
೪. ಮಾಗಮಾರ್ಗ, ಪು. ೮೫೦.
೫. ಮಹಾಮಾರ್ಗ, ಪು. ೮೫೯.
೬. ಮಹಾಮಾರ್ಗ, ಪು. ೮೬೦.

ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು :

೧. ಸದಾನಂದಕನವಳ್ಳಿ, ವೀರಣ್ಣ ರಾಜೂರ(ಸಂ) ೧೯೯೮, ಮಹಾಮಾರ್ಗ(ಡಾ. ಎಂ.ಎಂ. ಕಲಬುರ್ಗಿ ಅಭಿನಂದನ ಗ್ರಂಥ).
೨. ಡಾ. ವಿ. ಶಿವಾನಂದ-ಶಬ್ದಮಣಿ ದರ್ಪಣದಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಂಥಿಕ ವ್ಯವಹಾರಿಕ ಶೈಲಿಗಳು, ಶಿವಕುಮಾರ ಏಜನ್ಸಿ, ಗದಗ, ೧೯೯೨.
೩. ಡಾ. ರಾ.ಗೌ. ಪಷ್ಪಿಸಂಪದ ಸಂವಹನ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು, ೨೦೦೫
೪. ವೆಂಕಟರಾಮಣ್ಣ ಬಿ. ಸಂಶೋಧಕರ ಸಂಗಾತಿ, ವಾಚಸ್ಪತಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು, ೨೦೨೦.
೫. ಡಾ. ನೀಲಗಿರಿ ತಳವಾರ(ಸಂ), ವಿಕಾಸ ಕನ್ನಡ, ಮೈಸೂರು, ೨೦೧೭.
೬. ಡಾ. ಎಂ.ಎಂ. ಕಲಬುರ್ಗಿ: ಕನ್ನಡ ಶಾಸನ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಚೇತನ ಬುಕ್‌ಹೌಸ್, ೨೦೧೧, ಮೈಸೂರು.

೧೫. ಚಾವುಂಡರಾಯನ ಲೋಕೋಪಕಾರದಲ್ಲ ಕೃಷಿ

- ಕಾವೇರಪ್ಪ ಎಂ.ಬಿ.

‘ಉಳುವ ಒಕ್ಕಲ ಮಗನ ತಪ್ಪ ನೋಡದೆ ಒಪ್ಪುಗೊಳ್ಳಯ್ಯ’ ಎಂಬ ವಿನೀತ ಮನೋಭಾವನೆ ರೈತನದು. ರೈತ ತನ್ನ ಕೃಷಿಯಿಂದ ಪಶು, ಪಕ್ಷಿ, ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಸಾಕುತ್ತಾನೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಕೋಟಿ ವಿದ್ಯೆಗಳಲ್ಲಿ ಮೇಟಿ ವಿದ್ಯೆಯೇ ಶ್ರೇಷ್ಠವೆಂದು ಸರ್ವಜ್ಞ ಹೇಳಿದ್ದು. ಇದನ್ನು ಬಹು ಹಿಂದೆಯೇ ಚಾವುಂಡರಾಯ (ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೦೨೫) ‘ಲೋಕೋಪಕಾರಂ’ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ‘ಓದುಗಳೊಳ್ ವೃಕ್ಷಾಯುರ್ವೇದಮ್ ಸಕಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಹಿತಕಾರಿಯಾಗಿದೆ’ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಈ ‘ಕೃಷಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿ’ ಪ್ರಾರಂಭವಾದದ್ದೇ ಆದಿ ಮಾನವನ ಬೇಟೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ನಂತರದಲ್ಲಿ ಅಂದಿನಿಂದ ರೈತ ಕೃಷಿ ಕಾಯಕವನ್ನು ನೋವು ನಲಿವುಗಳೊಂದಿಗೆ ಮುಂದುವರೆಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದಾನೆ. ಕೃಷಿ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಕವಿಗಳಾಗಲಿ ಶಾಸನ ಕರ್ತೃಗಳಾಗಲಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ದಾಖಲಿಸಿರುವುದು ಕಡಿಮೆ. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಅನುಷಂಗಿಕವಾಗಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಅಂತಹವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿಗೆ ಹೆಸರಿಸಬಹುದಾದುದು ಚಾವುಂಡರಾಯನ ಲೋಕೋಪಕಾರ ಕೃತಿ. ಇದು ವಿಶ್ವಕೋಶದಷ್ಟು ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಹರವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವಂಥದ್ದು. ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಪಂಚಾಂಗ ಫಲವರ್ಣನೆ, ವಾಸ್ತು, ಗಂಧಯುಕ್ತಕವನ, ಸೂಪಶಾಸ್ತ್ರ, ನರಾದಿವೈದ್ಯ, ವಿಷವೈದ್ಯ, ಶಕುನ ಮುಂತಾದ ವಿಚಾರಗಳು ಬರುತ್ತವೆ. ಹಾಗೆಯೇ ವೃಕ್ಷಾಯುರ್ವೇದವೆಂಬ ದೇಶೀ ಕೃಷಿ ವಿಚಾರಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಅಧ್ಯಾಯವೊಂದು ಬರುತ್ತದೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಲೇಖನ ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಕೃಷಿ ವಿಚಾರಗಳ ಮೇಲೆ ಬೆಳಕನ್ನು ಚೆಲ್ಲುತ್ತದೆ.

ಚಾವುಂಡರಾಯ (೧೦೨೫) ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕವಿ. ಈತ ಚಾಳುಕ್ಯ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಜಯಸಿಂಹನಲ್ಲಿ(೧೦೧೫-೧೦೪೪) ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದನೆಂದೂ ಆತನಿಂದ ‘ಮಹಾಬಳಿಯಗ್ರಾಹಕತನ’ ಪಡೆದನೆಂದೂ ಈತನ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಈತನ ಮುತ್ತಜ್ಜ ಶಂಕರಭಟ್ಟ, ಅಜ್ಜ ಪಂಗೊಂಡಭಟ್ಟ, ತಂದೆ ಭಟ್ಟಪಾರ್ಯ, ತಾಯಿ ಮಲ್ಲಿಕಟ್ಟಿ. ಈತನಿಗೆ ಆಡಳಿತವಚನ, ಧರ್ಮ ಧರ್ಮಾತ್ಮಜ, ದಾನವಿನೋದ, ಸರಸ್ವತಿ ಮುಖತೀಕ, ಜಯಬಂಧು ನಂದನ, ಬಂಧಕಲ್ಪವೃಕ್ಷ, ಕಾವ್ಯ ವಿಳಾಸ ಮೊದಲಾದ ಬಿರುದುಗಳಿವೆ.

“ಲೋಕೋಪಕಾರ ೧೨ ಆಶ್ವಾಸಗಳುಳ್ಳ ಪದ್ಯಗ್ರಂಥ. ಇದಕ್ಕೆ ಜನೋಪಕಾರ ಎಂಬ ಹೆಸರೂ ಇದೆ. ಇದು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ದೊರಕುವ ಮೊಟ್ಟ ಮೊದಲ ಶಾಸ್ತ್ರ ಗ್ರಂಥವೂ ಹೌದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಬರುವ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದೆ. ವೈದ್ಯಭಾಗ ಆಯಾ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಬಹು ಸುಲಭ ಚಿಕಿತ್ಸೆಗಳನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತದೆ. ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಆ ಕಾಲದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಗೃಹವಿಶ್ವಕೋಶವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು.” (ಕನ್ನಡ ವಿಷಯ ವಿಶ್ವಕೋಶ-ಪು. ೫೬೬)

ಮಾನವನು ಮೂಲಭೂತವಾಗಿ ಸಸ್ಯವಲಂಬಿತಜೀವಿ. ಮನುಷ್ಯ-ಪ್ರಾಣಿ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಅತ್ಯಾವಶ್ಯಕವಾಗಿ ಬೇಕಾದ ಉಡುಪು, ಆಹಾರ, ವಸತಿ ಎಲ್ಲವೂ ಸಸ್ಯ ಮೂಲಗಳಿಂದಲೇ ದೊರೆಯಬೇಕು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಸಕಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಪ್ರಾಣಧಾರಣೆಗೆ ಅತ್ಯಗತ್ಯವಾದ ಆಮ್ಲಜನಕ ಕೂಡ ಸಸ್ಯಗಳಿಂದಲೇ ಒದಗಬೇಕು. ಅಂದಮೇಲೆ ಮಾನವ ವಾಸಿಸಲು ಬೇಕಾದ ಮುಕ್ತ ಪರಿಸರ ಸಸ್ಯಗಳಿಂದಲೇ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗುವುದು. ಪ್ರಾಣಿಕೋಟಿಯ ಎಲ್ಲ ರೋಗಗಳಿಗೆ ಬೇಕಾದ ಮದ್ದು (ಔಷಧ) ಸಸ್ಯಮೂಲದಿಂದಲೇ ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದು. ಔಷಧೀಯ ಗುಣವಿಲ್ಲದ ಸಸ್ಯವೇ ಇಲ್ಲವೆನ್ನಬಹುದು. ಆದುದರಿಂದ ಅದು ಮನುಷ್ಯನ ಪಾಲಿಗೆ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ದೈವಸ್ವರೂಪ. ಅವನ ಬಾಳಿನ ಭಾಗ್ಯನಿಧಿ. ಈ ಸತ್ಯ ಮನಗಂಡಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಮರಗಳ ನೆಡುವಿಕೆ ಮತ್ತು ಪಾಲನೆ ಪ್ರಧಾನ ತತ್ವವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಎಲ್ಲಾ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಚಾವುಂಡರಾಯ ಆಡಿರುವ ಈ ಮಾತುಗಳು ತುಂಬ ಮನನೀಯವಾಗಿವೆ.

**ಓದುಗಳೊಳ್ ವೃಕ್ಷಾಯು
ವೇದಮೆ ಜನನುತಮ ಶೇಷಮಂದಹಿದಂ
ತಾದೇಯಮಾಗ್ ಕೀರ್ತಿ
ಶ್ರೀದಯತಂ ಪೇಷುಮನೆಯ ಕಾವ್ಯವಿವೇಕಂ**

“ಸಮಸ್ತ ಜ್ಞಾನಗಳೊಳಗೆ ವೃಕ್ಷಾಯುರ್ವೇದಮೆ ಸಕಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳ್ಗೆ ಅಜಿಯಲ್ಲೇಷುದಾಗಿ ವಿದ್ವಾಂಸರ್ಕಳಿಂದ ಪಾದೇಯಮಾಗಿರ್ಪುದಾಗಿ ಆ ವೃಕ್ಷಾಯುರ್ವೇದಮಂ ಪೇಟಿರ್ಪೆಂ” ಎಂಬುದು ಈ ಪದ್ಯದ ಟೀಕಾರ್ಥ. ವೃಕ್ಷಾಯುರ್ವೇದ (ವೃಕ್ಷ+ಆಯುರ್ವೇದ) ಒಂದು ಸಂಯುಕ್ತಪದ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ‘ವೃಕ್ಷ’ ಎಂದರೆ ‘ಮರ’ ಎಂತಲೂ ಆಯುರ್ವೇದ ಎಂದರೆ ಆಯಸ್ಸನ್ನು ಕೊಡತಕ್ಕಶಾಸ್ತ್ರ, ಆರೋಗ್ಯವನ್ನು ಕೊಡುವ ಶಾಸ್ತ್ರ ಎಂತಲೂ ಅರ್ಥ ಸ್ಫುರಿಸುತ್ತದೆ. (ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಗೋಪಾಲಚಾರ್ಯ(ಸಂ) ಶಬ್ದಾರ್ಥ ಕೌಸ್ತುಭಃ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕನ್ನಡ ಶಬ್ದಕೋಶ ಸಂ ೧-ಪು. ೩೩೧) ಆದ್ದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ವೃಕ್ಷಾಯುರ್ವೇದವೆಂದರೆ ಸಸ್ಯಗಳನ್ನು, ಮರಗಳನ್ನು ರೋಗಬಾಧೆಯಿಲ್ಲದಂತೆ ಸಂರಕ್ಷಿಸಿ ಸೊಂಪಾಗಿ ಬೆಳೆಯುವಂತೆಯೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಅವನ್ನು ಚಿಕ್ಕದು ಅಥವಾ ಎತ್ತರವಾಗಿ ಬೆಳೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಿರುವಂತೆಯೂ ಔಷಧಗಳನ್ನು ಬಳಸುವುದು ಮುಂತಾದ ವಿಧಿ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಶಾಸ್ತ್ರವೆಂದು ಪರಿಭಾವಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಚಾವುಂಡರಾಯ ವೃಕ್ಷಾಯುರ್ವೇದ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಕಾಯಿಪಲೈ ಫಲಪುಷ್ಪ ವೃಕ್ಷಲತೆಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬೆಳೆಸುವ ಹಾಗೂ ಸಸ್ಯಬಳ್ಳಿಗಳನ್ನು ಅಧಿಕ ಫಲಪುಷ್ಪ ಭರಿತವಾಗಿ ತೂಗಿ-ತೊನೆಯಲು ಮಾಡಬೇಕಾದ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿರುವನು. ಇಂದಿನ ತೋಟಗಾರಿಕೆಯ ಉದ್ದೇಶವೂ ಸಹ ಸಸ್ಯಗಳನ್ನು ಅಲಂಕಾರಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಫಲಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಇತರೆ ಉಪಯೋಗಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಬೆಳೆಸುವುದೇ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಚಾವುಂಡರಾಯ ಕೊಡುವ ವಿವರಗಳು “ಪ್ರಾಯಶಃ ಅಂದು ರೂಢಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ತೋಟಗಾರಿಕೆಯ ವಿಧಾನವನ್ನು ಪ್ರತಿಫಲಿಸಿದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ” (ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ ಸಂ ೩ ಪು. ೬೮೧)

ಉತ್ಪಾಠಾಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಕೆಡಕನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗಳಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ ವಿಕಾರಗಳನ್ನು ದಿವ್ಯ, ಅಂಬರ, ಭಾಮ ಎಂದು ಮೂರು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿ ಆಯಾ ಉತ್ಪಾಠಗಳಿಗೆ ಶಾಂತಿ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ನೀಡಿದೆ. ಉದಕಾರ್ಗಾಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ಜೀವನ ನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿರುವ ನೀರು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುವುದು ಎಂಬುದನ್ನು ವಿವರಿಸಿ ನೀರು ತೋಡುವಾಗ ದೊಡ್ಡ ಕಲ್ಲುಗಳು ಅಡ್ಡಿಯಾದಲ್ಲಿ ಅವನ್ನು ಹೇಗೆ

ತೆಗೆಯುವುದು ಮುಂತಾದ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಸವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಹೇಳಿದೆ. ವೃಕ್ಷಾಯುರ್ವೇದ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಬರುವ ವಿವರಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಅಂದು ತೋಟಗಾರಿಕಾ ಬೆಳೆಗಳಾದ ದಾಳಿಂಬೆ, ಹಲಸು, ಪಾದರಿ, ನೇರಳೆ, ಅಶೋಕ, ಬಾಳೆ, ಮಲ್ಲಿಗೆ, ಮಾದಲ ಮೊದಲಾದ ಮರಗಿಡಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬೆಳೆಸಲು ಅನುಸರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕ್ರಮಗಳು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ಕುರಿತು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದೆ.

“ಸೋಗಯಿಪ ದಾಡಿಯು ಪಲಸು ಪಾದರಿ ನೇರಲಶೋಕೆ ಬಾಟ ಮಲ್ಲಿಗೆಯದಿಮುಫತ್ತೆ ಮಾರುವ ಫಲಂಗಳು ಮಾಗಿರೆ ಕೊಂಬು ಬೀಜಮಂ ಸೆಗಣದೊಳಬ್ಬು ಬಿತ್ತುಗೆ ತದಂ ಪ್ರಿಪಮಂ ಕುಟುದೋಡಿ ಬೀಜರಾಜಿಹಳನೆ ಬಿತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಕಡಿಗೊಂಬನದಂ ನಡುಗಳಲ್ಲಿ ನಾಂಟುಗುಂ|| (೬-೨೧) ಅಲ್ಲದೆ “ತೋಟಗಾರಿಕೆ ಎಂದು ಈಗ ಕರೆಯುವುದನ್ನು ಚಾವುಂಡರಾಯ ‘ವೃಕ್ಷಾಯುರ್ವೇದ’ ಎಂದು ಕರೆದಿರುವುದು ಸಮಂಜಸವೂ ಗಮನಾರ್ಹವೂ ಆಗಿದೆ. ಟೀಕಾಕಾರ ಕೂಡ ಪದ್ಯವೊಂದಕ್ಕೆ ಅರ್ಥ ಬರೆಯುತ್ತ “ಈ ನಕ್ಷತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರಯುಕ್ತವಾಗಿ ಬೀಜಂಗಳಂ ಬಿತ್ತುವುದು ಸಿಂಗರದೋಟಮಂಮಾಡಿಸುವುದು” ಎಂದಿದ್ದಾನೆ(೬-೨)ಇದರಿಂದಾಗಿ ವೃಕ್ಷಾಯುರ್ವೇದ ಪ್ರಕರಣದ ಸಂಗತಿಗಳು ತೋಟಗಾರಿಕೆ ವ್ಯವಸಾಯದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ಒಳಪಡುತ್ತವೆ.

ವ್ಯವಸಾಯ ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ಘಟನೆಗಳಿಗೆ ನೇರವಾಗಿ ಒಳಗಾಗುವ ಕಸುಬು. ವಾತಾವರಣದ ವೈಪರೀತ್ಯಗಳನ್ನು ಊಹಿಸುವುದು ತುಂಬಾಕಷ್ಟು ಆದರು ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಿಕರು ಇಂಥ ಏರಿಳಿತಗಳನ್ನು ನಕ್ಷತ್ರಗಳು, ಗಾಳಿಯ ಚಲನೆ, ಸೂರ್ಯ-ಚಂದ್ರರ ಪಥ. ಮುಂತಾದವುಗಳಿಂದ ನಿಖರವಾಗಿ ಊಹಿಸಬಲ್ಲವರಾಗಿದ್ದರೆಂಬುದು ಗಮನಾರ್ಹ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಚಾವುಂಡರಾಯ ಕೂಡ ಬೀಜಬಿತ್ತನೆಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಕಾಲವನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಕೆಲವು ನಕ್ಷತ್ರಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. (೬-೨) ಆ ಪ್ರಕಾರ ರೋಹಿಣಿ, ಮೃಗಶಿರ, ಮಖ, ಹಸ್ತ, ಚಿತ್ತ, ವಿಕಾರ, ಮೂಲ, ಶ್ರವಣ ನಕ್ಷತ್ರಗಳು ತೋಟಗಾರಿಕೆ ಹಾಗೂ ಬೀಜ ಬಿತ್ತನೆಗೆ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಪ್ರಶಸ್ತವಾಗಿವೆ.

ಬೀಜಬಿತ್ತನೆಗೆ ಮುಂಚೆ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಉಳುಮೆ ಮಾಡಿಯೋ ಅಗೆದೋ ಮಣ್ಣನ್ನು ಹರವಿ ಆಬಾದು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅಂತರ್ಜಲ ಅಕ್ಷಯವಾಗಿದ್ದು, ಸಸ್ಯಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಅನುಕೂಲಕರವಾದ ಭೂಮಿಯು ತೋಟದ ಕೃಷಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಯೋಗ್ಯವಾದದ್ದು. “ಉದಕವೃದ್ಧಿಯಪ್ಪ ನೆಲನೆಣೆ ಶೋಧಿಸಿ...”(೬-೩) ಎನ್ನುವಲ್ಲಿ ಈ ಅಂಶ ಧ್ವನಿತವಾಗಿದೆ. ಬಳಿಕ ನೀರ್ಗಾಲುವೆ ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ೧೬ x ೧೪ x ೧೦ ಮೊಳಗಳ ಪ್ರಮಾಣದ ಅಂತರದಲ್ಲಿ ಕ್ರಮವಾಗಿ ೨ x ೪ ಮೊಳದ ಅಗಲ ಮತ್ತು ಉದ್ದವಿರುವ ಗುಣಗಳನ್ನು ತೋಡಬೇಕು (೬-೪) ೧ ಮೊಳ=೧೧/೨ ಅಡಿ. ಹಾಗಾಗಿ ಈ ಗುಣಿಗಳ ಅಗಲ ಹಾಗೂ ಆಳ ಅಡಿಗಳಲ್ಲಿ ೩ x ೬ ಆದರೆ ಅಂತರ ೨೪ x ೨೧ x ೧೫ ಅಡಿಗಳಾಗುತ್ತದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಗುಣಿಗಳ ಆಳ ೬ ಅಡಿ ಇರುವುದು ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಇಷ್ಟು ಆಳಕ್ಕೆ ಬೀಜಗಳನ್ನು ಊರಿದರೆ ಅವು ಮೊಳಕೆಯೊಡೆದು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಬರುವುದು ಅನುಮಾನ. ಹೀಗೆ ಹೇಳುವಾಗ ಒಂದು ಅಂಶವನ್ನು ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಹೇಳುವಾಗ ಒಂದು ಅಂಶವನ್ನು ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಗುಣಿಗಳು ಆಳವಾಗಿದ್ದಾಗ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಗೊಬ್ಬರ ಗೋಡುಗಳನ್ನು ತುಂಬಿ ಬೀಜ ಬಿತ್ತನೆಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಪ್ರಾಯಶಃ ಚಾವುಂಡರಾಯನ ಇಂಗಿತಾರ್ಥವೂ ಇದೇ ಆಗಿರಬೇಕು. ಭೂಮಿ ಫಲವತ್ತತೆ ಹೆಚ್ಚಿಸಲು ಐದು ತೆರನಾದ ಮಣ್ಣು ಮತ್ತು ಗೊಬ್ಬರವನ್ನು ಸಮಗೊಳಿಸಿ ಗುಣಿಗಳಿಗೆ ತುಂಬಬೇಕು, ಇದಕ್ಕೆ ಚಾವುಂಡರಾಯ ‘ಭೂಮಿಸಂಸ್ಕಾರಮ್’(೬-೫) ಎಂದು ಸೂಚಿಸಿರುವುದು ಅತ್ಯಂತ ಔಚಿತ್ಯಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ.

ಗಿಡಮರಗಳನ್ನು ಬಿತ್ತನೆ-ನೆಟ್ಟು ಬೆಳೆಯುವುದು ಎರಡು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ; ಬೀಜಗಳಿಂದ; ಬೇರು, ಕಾಂಡ, ಮೊಗ್ಗು-ಮುಂತಾದ ಸಸ್ಯದ ಅಬೀಜ ಭಾಗಗಳಿಂದ. 'ಬೆಳೆಯುವ ಸಿರಿ ಮೊಳಕೆಯಲ್ಲಿ' ಎಂಬಂತೆ ಉತ್ತಮ ಬೀಜ ಉತ್ತಮ ಫಲ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಅಂತೆಯೇ ಬೇರು, ಕಾಂಡಗಳ ಸಸ್ಯೋತ್ಪಾದನೆಗೆ ಉತ್ತಮ ಜಾತಿಯ ವೃಕ್ಷಗಳ ಬೇರು, ಕಾಂಡಗಳನ್ನೇ ಆರಿಸಿಕೊಂಡು ನೆಡುವುದು ಯುಕ್ತವಾದುದು. ಈ ಎರಡೂ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಗಿಡ ಬೆಳೆಸುವ ಕ್ರಮವನ್ನು ಪ್ರಸ್ತುತ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಚಾವುಂಡರಾಯ ವಿವೇಚಿಸಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿದೆ.

ಮೊದಲು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಫಲಿಸಿ ಮಾಗಿ ಉದುರಿದ ಬೀಜಗಳಿಗೆ ಸಗಣೆ ಬೀಜಗಳನ್ನು ಆಯ್ದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಆಯ್ದುತಂದ ಬೀಜಗಳಿಗೆ ಸಗಣೆ ಕಲಸಿ ಐದು ದಿನ ಒಣಗಿಸಬೇಕು. ಬಳಿಕ ಆ ಬೀಜಗಳನ್ನು ಐದು ದಿನಗಳ ಕಾಲ... ಕ್ಷೀರವಾರಿಯೊಳ್...ಬೀಜ ಸಂಸ್ಕರಣ ಮಾಡಬೇಕು. ಎಂದರೆ ನೆನೆಯಿಸಬೇಕು. ತದನಂತರ ಆ ಬೀಜಗಳಿಗೆ ಗುಳ್ಳದ ಹಣ್ಣಿನ ರಸ, ಎಳೆನೀರು ಬೆರೆಸಿ ವಾಯುವಿಳಂಗ, ತುಪ್ಪ ಕೂಡಿದ ದೂಪ ಕೊಡಬೇಕು. ಈ ತೆರನಾಗಿ ಉಪಚಾರ ಮಾಡಿದ ಬೀಜಗಳನ್ನು ಹದವರಿತು ತೋಡಿದ ಗುಣಿಗಳಿಗೆ ಉತ್ತಮ, ಮಧ್ಯಮ, ಅಧಮ ವೃಕ್ಷ ಬೆಳೆಯುವ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಬಿತ್ತಬೇಕು. ಬಳಿಕ ಆ ಗುಣಿಗೆ ಮಾಂಸೋದಕವನ್ನು ತಳಿಯಲು "...ಸಸಿಗಳೊದವಿದಾರಿಗು ಡಿವಿಡುಗುಂ"(೬-೭) ಎಂದಿದ್ದಾನೆ.

ಆದರೆ ಐದು ದಿನಗಳ ಕಾಲ ಹಾಲಿನಲ್ಲಿ ಬೀಜ ನೆನೆಹಾಕುವುದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಗಾಳಿಯ ಸರಬರಾಜು ಇಲ್ಲದೆ ಕೊಳೆತು ಹಾಳಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆ! ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಎದುರಾಗುವುದು ಸಹಜ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಮರದ ಬೀಜಗಳು ಏಕ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಎಂದರೆ ಕೆಲವು ಬೀಜಗಳ ಸಿಪ್ಪೆ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿದ್ದರೆ, ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ಬೀಜಗಳ ಸಿಪ್ಪೆ ತೆಳುವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ತಿರುಳು ಬೀಜಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲ ಕೂಡಿಟ್ಟಲ್ಲಿ ಆ ಬೀಜಗಳ ಸಿಪ್ಪೆ ತುಂಬ ಗಟ್ಟಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಗಟ್ಟಿಬಿದ್ದ "ಬೀಜಗಳನ್ನು ಬಿತ್ತುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ತಣ್ಣೀರಿನಲ್ಲೋ, ಉಗುರು ಬೆಚ್ಚನೆಯ ನೀರಿನಲ್ಲೋ ೧೪ ಗಂಟೆಗಳ ಕಾಲ ನೆನೆಸುವುದು ಒಳ್ಳೆಯದು. ಇದರಿಂದ ಮೊಳಕೆ ಹೊರಬರಲು ಸುಲಭವಾಗುತ್ತದೆ. ತಡವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ ಕಾರಣ ಚಾವುಂಡರಾಯ ಸೂಚಿಸಿರುವ ಈ ಉಪಾಯ ಬೀಜಗಳ ಮೊಳಕೆಯನ್ನು ಶೀಘ್ರಗೊಳಿಸುವಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಫಲಕಾರಿ ಎನಿಸುತ್ತದೆ. "ಬೀಜದ ಗಟ್ಟಿ ಹೊದಿಕೆಯನ್ನು ಮೆದುಗೊಳಿಸಲು ಮತ್ತೊಂದು ಕ್ರಮವನ್ನು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ದೇಶಗಳ ತೋಟಗಾರರು ಅನುಸರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಬೀಜಗಳನ್ನು ಮಣ್ಣಿನ ಅಥವಾ ಮರಳಿನ ಪದರುಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಇಡುವುದೇ ಆ ಕ್ರಮ".(ಮಲ ನರಸಿಂಹ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್, ತೋಟಗಾರಿಕೆ, ಪು. ೫೮)

ದಾಳಿಂಬೆ, ಹಲಸು, ನೇರಳೆ, ಅಶೋಕ, ಬಾಳೆ, ಮಲ್ಲಿಗೆ, ಆದಿಗನಂತಿ ಮಾದಲ ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ವೃಕ್ಷೋಷಧಿ ಬಳ್ಳಿಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸುವುದಾದರೆ ಈ ವೃಕ್ಷಲತೆಗಳ ಕಾಂಡವನ್ನು ಕಡಿದು ಇಲ್ಲವೇ ಬೀಜಗಳಿಗೆ ಸಗಣೆ ಲೇಪಿಸಿ ನೆಟ್ಟು ಬಿತ್ತುವುದು ಯುಕ್ತ(೬-೨೧). ಹಾಗೆಯೇ ಇಟ್ಟಡೆಯಾಗಿ ಬೆಳೆದ ಗಿಡಮರಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತು ನೆಡುವಾಗ ಕೆಲವು ಅಂಶಗಳನ್ನು ಗಮನದಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು, ಅವೆಂದರೆ; ಚಿಗುರೊಡೆದು ಬಲಿತ ಸಸಿಗಳಾದರೆ ಹೇಮಂತ ಋತುವಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ಫಲಾನ್ವಿತ ವೃಕ್ಷಗಳಾದರೆ ವರ್ಷ ಋತುವಿನಲ್ಲಿಯೂ ಕಿತ್ತು ನೆಡುವುದು ಒಳ್ಳೆಯದು.(೬-೧೭) ಹೀಗೆ ಸಸಿ ನೆಡುವಾಗ ಸಗಣೆ, ಹಾಲು, ವಿಳಂಗ, ತುಪ್ಪ, ಜೇನುತುಪ್ಪ, ಲಾಮಂಚಿ, ಎಳ್ಳು ಇವನ್ನು ಸಮನಾಗಿ ಕೊಂಡು ಅರೆದು, ಸಸ್ಯಗಳ ಮೂಲಕ್ಕೆ ಬಳಿದು, ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತ ವಿಧಿಯಿಂದ ಪೂಜಿಸಿ ನೆಡುವುದರಿಂದ ಆ ಗಿಡಗಳು ಕುಡಿವೊಡೆದು ಮೊದಲಿಗಿಂತ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬೆಳೆಯುವವು. ಅದಕ್ಕೆ ಈ ಉಲ್ಲೇಖಿತ ಔಷಧವನ್ನು ಪದೇ ಪದೇ ಸಸ್ಯಗಳ ಬೊಡ್ಡೆಗೆ ತೊಡೆದು ಪ್ರತಿನಿತ್ಯ ನೀರೆಯುವ ಕ್ರಮವನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವುದು ಯುಕ್ತವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ.(೬-೧೨). ಇನ್ನು ಬೀಜಬಿತ್ತನೆ ಮೂಲಕ ಮರಗಿಡಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸುವ ಸಂಗತಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಡುವ ಪದ್ಯ ಹೀಗಿದೆ.(೬-೨೪).

**ಕ್ರಿಯೆಯಂ ಜೀಜಂಗಲನ
ಲ್ಲಯಿ ಮಣ್ಣೊಳ್ ಬತ್ತಿ ತಳಗೆ ತುಳ(ಱ)ಯಿಸಿ ಪಾಲ್ಪಂ
ದಿಯನಣಗಲು ಮಂಜವನನು
ನಯದೆ ಮೊದಲೆಣಿಯೆ ಸದ್ಯ ಫಲದೊಳ್ ನಣ್ಣಿಗುಂ.**

ಇದರ ಟೀಕಾರ್ಥ ಹೀಗಿದೆ; ಆವುದೊಂದು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಅಲ್ಲಿಯ ಮಣ್ಣಂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅಗೆದು ಭೂಮಿಯಂ ಸಸಿನಮಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬತ್ತಿ ಹಂದಿಯ ಮಾಂಸದ ರಸಮಂ ಪಾಲಂ ಬೆರಸಿ ಕುದಿಸಿ ಮೊದಲಿಗೆ ಪೊಯ್ಯಲ್ ಆ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಪುಟ್ಟ ಪುಷ್ಪಲಂಗಳಿಂದ ಚೆನ್ನಾಗಿವೊಪ್ಪುವುವು. ಇಲ್ಲಿ “ಹಂದಿಯ ಮಾಂಸದ ರಸಮಂ ಪಾಲಂ ಬೆರಸಿ ಕುದಿಸಿ ಮೊದಲಿಗೆ ಪೊಯ್ಯಲ್” ಎಂಬ ಮಾತು ಗಮನಾರ್ಹ. “ಕೆಲವು ಗಟ್ಟಿ ಸಿಪ್ಪೆ ಇರುವ ಬೀಜಗಳನ್ನು ಮಡಿಯಲ್ಲಿಯೋ ತಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿಯೋ ಹೂಣಿ ಅದರ ಮೇಲೆ ತರಗು ಅಥವಾ ಹುಲ್ಲನ್ನು ಹರಡಿ ಸುಡುತ್ತಾರೆ. ಅನಂತರ ಅದರ ಮೇಲೆ ನೀರನ್ನು ಚಿಮುಕಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಶಾಖದಿಂದ ಮೊಳಕೆ ಶೀಘ್ರಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ”(ಮ.ಲ.ನರಸಿಂಹ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್, ಎಂ.ಆರ್. ಆನಂದ ರಾಮಯ್ಯ ತೋಟಗಾರಿಕೆ, ಪು.೫೮) ಮತ್ತೊಂದು ವಿಧಾನದ ಪ್ರಕಾರ “...ಮಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಶಾಖ ಬರಲು ಮಡಿಯ ಮಣ್ಣಿನ ಕೆಳಗೆ ಕುದುರೆ ಅಥವಾ ಕತ್ತೆಯ ಲದ್ದಿಯನ್ನು ಹರಡುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಕೊಳೆಯುವಾಗ ಹೆಚ್ಚು ಶಾಖವನ್ನು ಹೊರಗೆಡಹುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾವಿನಿಂದ ಮಡಿಯಲ್ಲಿ ನೆಟ್ಟ ಬೀಜಗಳು ಬೇಗ ಮೊಳೆಯುತ್ತವೆ”.(ಅದೇ, ಪು.೫೯) ಆದಕಾರಣ ಚಾವುಂಡರಾಯ ಸೂಚಿಸಿರುವ ಈ ಉಪಾಯ ಬೀಜಗಳ ಮೊಳಕೆಯನ್ನು ಶೀಘ್ರಗೊಳಿಸುವಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಫಲಕಾರಿ ಎನಿಸುತ್ತದೆ.

ಆಧುನಿಕ ಕೃಷಿಯಲ್ಲಿ ಸುಧಾರಿತ ಸಸ್ಯ-ಬೀಜಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಕೃಷಿಕರಿಗೆ ಬೇಕಾದ ಶುದ್ಧ ತಳಿಯ ಸಸ್ಯದ ಬೀಜಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ. ಪರಕೀಯ ಪರಾಗಸ್ಪರ್ಶ ಕ್ರಿಯೆಯಿಂದ ಎರಡು ಸಸ್ಯಗಳಲ್ಲಿರುವ ಒಳ್ಳೆಯ ಗುಣಗಳನ್ನು ಒಂದುಗೂಡಿಸಿ ಅಧಿಕ ಉತ್ಪತ್ತಿಕೊಡುವ ಹೊಸ ತಳಿಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸುವ ಕ್ರಮವೂ ಪ್ರಗತಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಆದರೆ ಕಸಿ ಕಟ್ಟುವ ಕಲೆ ನಿನ್ನೆ ಮೊನ್ನೆಯದಲ್ಲ; ನಿದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಕೆಳಗಿನ ಪದ್ಯವೊಂದನ್ನು ನೋಡಬಹುದು.(೬-೨೨)

**ಸಮನಾಗಿರೆ ಶಾಖಾಜೀ
ಜಮನರಡಂ ಕೊಂಡು ನೀಣ್ಣ ಸಂಧಿಸಿ ಮಧುವಾ
ಜ್ಯಮನದಲ್ಲ ತೊಡೆದು ನಡುಗೊಂ
ದೆ ಮೊದಲ್ ಹಿರಿದಾಗಿ ತತ್ತಳಂ ಬೇಣಕ್ಕುಂ**

ಎರಡು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಸಸ್ಯದ ಭಾಗವನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ, ಎರಡೂ ಬೆರೆತು ಬೆಳೆಯುವಂತೆ ಮಾಡುವ ವಿಧಾನವೇ ಕಸಿಕಟ್ಟುವಿಕೆ. ಇಲ್ಲಿ ಎರಡು ಸಸ್ಯಗಳು ಪಾತ್ರವಹಿಸುತ್ತವೆ. (೧) ಕೂರಿಸುವ ಸಸ್ಯಭಾಗ (೨) ಧರಿಸುವ ಸಸ್ಯಭಾಗ. ಕೂರಿಸುವ ಸಸ್ಯಭಾಗ ಒಳ್ಳೆಯ ಜಾತಿ ಸಿರಿ ಸಸ್ಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಕೃಷಿ ತಜ್ಞರು ಈ ಭಾಗವನ್ನು ಸಿರಿಕಾಂಡ, ಸಿರಿಕುಡಿ, ಕುಲೀನ ಕುಡಿ ‘ಸೈಯನ್’ (Scion) ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ಸಸ್ಯಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಅತ್ಯಾವಶ್ಯಕವಾದಂಥವು ನೀರು ಮತ್ತು ಗೊಬ್ಬರ. ಇದಕ್ಕೆ ಸಹಕಾರಿಯೆನಿಸಿದ ಅನೇಕ ಮಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ಚಾವುಂಡರಾಯ ಒದಗಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಮಾಂಸೋದಕ ತಳಿಯುವ ಮೂಲಕ ಸೊಗಸಾಗಿ ಕೊನರಿ ಬೆಳೆದ ಸಸಿಗಳಿಗೆ ಬೆಳಗ್ಗೆ ಸಾಯಂಕಾಲ ತಪ್ಪದೆ ನೀರೆರೆಯಬೇಕು. ಮಾಗಿ ಮತ್ತು ವರ್ಷಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ “...ಮಾಮಿಯೊಳಂ ಪದನಣಿತು ನೀರ ನೆತ್ತುಗ ಬಲ್ಲರ್”(೬-೮) ಎಂದು ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಸಸ್ಯಗಳ ಬೊಡ್ಡೆಗೆ ಸಬ್ಬಸಿಗೆಯ ಕಷಾಯ ಅಥವಾ ಆಡಿನ ಮಾಂಸದ ರಸ ಸುರಿಯಲು ಅವು ಅಂಕುರಿಸಿ ನಯವಾಗಿ

೧೩೮ / ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ಣಾಟಕ - ಸಂಪುಟ ೯೮-೧೦೧ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಚಿಕೆ ೩೬೮-೩೭೧

ಬೆಳೆಯುವುವು(೬-೧೪) ಜವೆ, ಉದ್ದು, ಹೆಸರು ಇವನ್ನು ಆಡಿನ ಹಾಲಿನಲ್ಲಿ ಅಟ್ಟು ಮಾಡಿದ ಕಷಾಯ; ಹಂದಿ ಜಿಂಕೆಯ ಮಾಂಸ, ಜೇನು ತುಪ್ಪ, ತುಪ್ಪ, ಅಂಕೋಲೆ ಬೀಜದ ರಸ ಇದನ್ನೊಂದಗೂಡಿ ಮಾಡಿದ ರಸವನ್ನು ತರುಗಳ ಮೂಲಕ್ಕೆ ತಳಿಯುತ್ತ ಬರಲು ಆ ವ್ಯಕ್ತಗಳು ಫಲಪುಷ್ಪಗಳಿಂದ ಶೋಭಿಸುವುವು ಎಂದೂ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ.(೧೬-೧೫-೧೯)

ಸಸ್ಯಸಂರಕ್ಷಣೆ ಕೃಷಿಯಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವವಾದುದು. ಬೆಳೆದ ಬೆಳೆ ಕೈ ಹತ್ತಬೇಕಾದರೆ, ಫಲಪ್ರದವಾಗಬೇಕಾದರೆ ಸಸ್ಯಗಳನ್ನು ಸದಾಕಾಲ ಅವುಗಳನ್ನು ಕಾಡುವ ಶತ್ರುಬಾಧೆಯಿಂದ ಕಾಪಾಡಬೇಕು. ಈ ಕುರಿತು ಚಾವುಂಡರಾಯನು ಸೂಚಿಸಿರುವ ವಿಧಾನಗಳು ಗಮನಾರ್ಹವಾದವು. ಮೊದಲಿಗೆ ಮರಗಿಡಗಳ ಸುತ್ತ ಬೆಳೆಯುವ ಕಳೆ ಸಸ್ಯಗಳನ್ನು ಆಗಾಗ ತೆಗೆದು ಸಸ್ಯಗಳ ವೃದ್ಧಿಗೆ ಅನುಕೂಲ ಕಲ್ಪಿಸಬೇಕು. ಬಳಿಕ ಸಸ್ಯಗಳಿಗೆ ನೈಸರ್ಗಿಕ ವೈಪರೀತ್ಯ ಮತ್ತು ಕೀಟ, ಪಕ್ಷಿಗಳ ಉಪದ್ರವ ತಟ್ಟದಂತೆ ಜಾಗ್ರತೆ ವಹಿಸಬೇಕು. “...ಕಿಟ್ಮಾಲಿಕಲ್ ಸಿಡಿಲ್ ಮುಗಿಲಿಂ ಕೂರ್ವಿಸಿಲುಮ್ಮಿ ವಹ್ನಿಪ್ರಟುವಾಯಸಮೆಂಬಿವನೆಯ್ಲೆ ಕಾಲದಬ್ಬಂ ಬರೆಗಂ”(೬-೯) ಇದು ಕವಿಯ ನಿರ್ದೇಶನ.

ಇದರಲ್ಲಿ ಫಸಲು ಸಸ್ಯಗಳನ್ನು ಬೆಂಕಿ, ಕಳೆ ಸಸ್ಯ, ಕೀಟ, ಪಕ್ಷಿಗಳ ಬಾಧೆಯಿಂದ ಸಂರಕ್ಷಿಸಬೇಕು ಎಂಬುದು ಸರಿ. ಆದರೆ ಆಲಿಕಲ್ಲು, ಸಿಡಿಲು, ಉರಿಬಿಸಿಲು, ಅತಿವೃಷ್ಟಿ ಇಂತಹ ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ವೈಪರೀತ್ಯಗಳಿಂದ ಸಸ್ಯಗಳನ್ನು ಕಾಪಾಡುವುದು ಕಷ್ಟ.

ಆದರೂ ಇವುಗಳ ಬಾಧೆಯಿಂದ ಸಸ್ಯ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಚಾವುಂಡರಾಯನ ತುಡಿತ ಮತ್ತು ತಿಳಿಯಪಡಿಸಿರುವ ಸಲಹೆಯೊಂದು ಸ್ವಾರಸ್ಯಕರವಾಗಿದೆ.

ಮೊನಗುಣಂ ವಿಧಿಯಿಂದೆ ಸೂನೆ ಭರದಿಂ
ಬೀಜ್ಞಾಪಕಲ್ಲಂ ನಿವಾ
ರಿಸುಗುಂ ಪೆರ್ಮರನಂ ನಿಡಿಲ್ವಿಡೆದೊಡಂತಾ
ಬೂದಿಯಂ ಕೊಂಡುವ
ಹ್ನಿ ಸಮೇತಂ ಪೊಗೆಯ್ಲೆ ಮಂಜಿನೊದವನಂ ಕಾಗುಂ
ಮರಕ್ಕೆಯ್ಲೆ ಧೂ
ಹಿಸೆ ಮತ್ಸ್ಯಾಮಿಷ ಸರ್ಪಪಾಪ್ಯಕದಳೇ ಪತ್ರಂಗಳಂ
ಕೂರ್ವುಗುಂ(೬-೧೦)

(ಸುರಪಾಲನೆ ವೃಕ್ಷಾಯುರ್ವೇದದಲ್ಲಿಯೂ “ಬೀಯಿಸಿದ ಸಾಲಿ ಅನ್ನ ಮತ್ತು ಮೊಸರು ಕಲೆಸಿ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆಲ್ಲ ಚೆಲ್ಲುವುದರಿಂದ ಆಲಿಕಲ್ಲು ಬೀಳುವುದು ತಪ್ಪುತ್ತದೆ” ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. (ಶ್ಲೋಕ ೧೫೯) (ಉದ್ಭುತ: ಸಿ.ಕೆ. ಕುಮುದಿನಿ(ಅನು) ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬೇಸಾಯ, ಪು. ೮೫) ಆದರೆ ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾಗಿ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸುವುದು ಕಷ್ಟ.

ಕೀಟಬಾಧೆ: ಇಂಗು, ಬಜೆ, ಅತಿಬಜೆ, ಮೆಣಸು, ವಿಳಂಗ ಗೇರು ಬೀಜ, ಸಾಸಿವೆ, ಆಕಳಕೊಂಬು ಇವುಗಳನ್ನು ಸಮ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಕೊಂಡು ಗೋಮೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಕೊಳೆಯಿಸಿ ವ್ಯಕ್ತಗಳ ಮೂಲದ ಸುತ್ತಲೂ ಸುರಿಯುವುದರಿಂದ ವ್ಯಕ್ತಕ್ಕೊದಗುವ ಕೀಟಬಾಧೆ ಹಿಂಗುವುದು ಎಂದಿದ್ದಾನೆ. ೧೬-೧೧೧. ಆಧುನಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಈ ಕೀಟ ಹತೋಟಿ ವಿಧಾನ ಒಪ್ಪತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲವಾದರೂ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಗಳನ್ನು ಕೀಟಗಳ ಉಪದ್ರವದಿಂದ ಸಂರಕ್ಷಿಸಲು ಅನುಸರಿಸಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಒಂದು ರೀತಿಯ ಅತಿ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಪದ್ಧತಿ ಇದಾಗಿದೆಯೆಂಬುದು ಗಮನಾರ್ಹ.

ಚಾವುಂಡರಾಯ ಗಿಡಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಮತ್ತು ರೋಗ ಹತೋಟಿ ವಿಚಾರವನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸುವಾಗಲೆಲ್ಲ ಆ ಮರಗಿಡಗಳಿಗೆ ಧೂಪ ಕೊಡುವ ವಿಧಾನವನ್ನು ಪದೇ ಪದೇ ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅದು ಇಂತಿದೆ; ವಿಳಂಗ ಮಹಿಪಾಕ್ಷಿ, ಮೀನು, ಅರಿಸಿನ, ಸಾಸಿವೆ, ಮತ್ತಿಯ ಹೂವು-ಇವನ್ನು ಸಮಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಮರಗಳಿಗೆ ಹೊಗೆ ಹಾಕುವುದರಿಂದ ಅವು ಯಾವ ರೋಗಬಾಧೆಯೂ ಇಲ್ಲದೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಫಲನೀರುವವು(೬-೧೨) ಇದರ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಅಸ್ಪಷ್ಟವಾದರೂ ಜಾನಪದದಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕೆ ಪುರಾವೆ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದೆರಡು ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಊಹಿಸಬಹುದು; ಸಸ್ಯಗಳಿಗೆ ಹೀಗೆ ಹೊಗೆ ಹಾಕುವುದರಿಂದ ಅವುಗಳಿಗೆ ಬೇಕಾದ ಇಂಗಾಲಾಮ್ಲದಂತಹ ಮೂಲವಸ್ತು ಯಥೇಚ್ಛ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಎಲೆಗಳ ಮೂಲಕ ದೊರೆತು ಸಸ್ಯಕ್ರಿಯೆಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಅನುವು ಮಾಡಿಕೊಡಬಹುದು; ಸಸ್ಯಗಳಿಗೆ ಬೀಳುವ ಕೆಲವು ಕೀಟಗಳ, ಸಣ್ಣಪುಟ್ಟ ಪ್ರಾಣಿ, ಪಕ್ಷಿಗಳ ಉಪಟಳವನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಲು ಪ್ರಾಚೀನರು ಅನುಭವದಿಂದ ಕಲಿತುಕೊಂಡಿರಬಹುದಾದ ತಂತ್ರವಿಧಾನವೂ ಇದಾಗಿರಬಹುದು.

ಮರಗಳ ರೋಗ ಲಕ್ಷಣ ಚಿಹ್ನೆ ಹಾಗೂ ರೋಗ ತಗುಲಿದ ವ್ಯಕ್ತಗಳಿಗೆ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಚಿಕಿತ್ಸಾ ಕ್ರಮವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಪದ್ಯವೊಂದು ಹೀಗಿದೆ(೬೧೩)

**ಕುಡಿಮುಂಡಿದೋಡಂ ಕೊನೆ ಮುಜುಂಟದೊಂ ನಜು ಕಿದೋಡಂಬೆಳೆ
ತೋಡಮಾಣಗಿದೋಡಂ ಸರುಜಮೀದ್ರು ಮಮೆಂದಣೆದಲ್ಲ ಕುತ್ತಮು
ಳ್ಳೆಡೆಯೆನೆ ನೋಡಿ ತೋಡಿ ಕಳೆದಾಯೆಡೆಯೋಳ್ ಜಸಿಯಪ್ಪ ತುಪ್ಪಮಂ
ತೋಡದು ವಿಳಂಗಮಂ ಕರಿಯಮಣ್ಣುಮನೊಟ್ಟುಗೆ ಬಾಣ್ಣುಮಾ ಮರಂ.**

ಎಂದಿದ್ದಾನೆ. ಇದರ ಟೀಕಾರ್ಥ ಇಂತಿದೆ;

“ಅವುದೊಂದು ವ್ಯಕ್ತಕ್ಕೆ ಕುಡಿಗಳ್ ಮುಂಡಿದೊಡೆ ಕೊನೆಗಳ್ ಮುಜುಂಟದೊಡೆ ನಜುಕಿದೊಡೆ ಬೆಳೆತಿಗೊಂಡೆಡೆ, ಒಣಗಿದೊಡೆ ಇಂತಿವಾದೊಡೆ ಆ ಮರಕ್ಕೆ ರೋಗಮುಂಎಂಟಜೆವುದು, ಆರೋಗಂ ಪುಟ್ಟದರಾವಂ ತೋಡಿ ಆ ತಾವಿಗೆ ಬಸಿಯಪ್ಪ ತುಪ್ಪಮಂ ತೋಡದು ವಿಳಂಗಂ ಕರಿಯ ಮಣ್ಣುಂಕೂಡಿ ತುಂಬಲ್ ಆ ಮರುಗಳ್ ನೀರುಜಮಾಗಿ ಬೆಳೆವುವು”

ಈ ವಿಚಾರವನ್ನು ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಪರಿಧಿಯೊಳಗೆ ತೂಗಿನೋಡಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಅನಂತರ ಚಾವುಂಡರಾಯ ಬಾಳೆ, ದಾಳಿಂಬೆ, ಕಿತ್ತಳೆ, ನೆಲ್ಲಿ, ಮಾದಳ, ಬೆಲ್ಲವತ್ತ, ಹುಣಸೆ ಮೊದಲಾದ ಫಲವೃಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಅಧಿಕ ಇಳುವರಿ ಪಡೆಯಲು ಮಾಡಬೇಕಾದ ಕ್ರಮ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ಆನೆಯ ಮದವನ್ನು ಕಪಿಯ ಕಪಾಲ ಅಥವಾ ಹಂದಿಯ ಹಲ್ಲುಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬಿ ಬಾಳೆಗಿಡದ ಬುಡಕ್ಕೆ ಹಾಕಲು ಅದರ ಫಲಗಳು ಗಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಆನೆಯ ದಂತವನ್ನು ಹೋಲುವುವು(೬-೨೯). ಅಂಕೋಲೆ ಬೀಜದ ರಸ, ಹಂದಿಯ ಮಾಂಸ ರಕ್ತ ಇವನ್ನು ಕುದಿಸಿ ಬಾಳೆಗಿಡಕ್ಕೆ ಹಾಕಿದರೆ “...ದಾಳಿಂಬದ ಫಲದಾಕೃತಿಯ ಫಲಮನದು ತಳೆದಿರ್ಕುಂ”(೧೬-೩೦) ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಕಾಡು ಹಂದಿಯ ಮಲ ಮತ್ತು ಕುದುರೆ ಲದ್ದಿಯ ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಯಿಸಿದ ಸೂಜಿಯನ್ನು ಬಾಳೆಗೊನೆ ಹುಟ್ಟುವ ತಾವಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಚುಚ್ಚುವುದರಿಂದ ಅದು ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿ ಫಲ ಕೊಡುವುದಂತೆ. (ಸುರಪಾಲನ ವೃಕ್ಷಾಯುರ್ವೇದದಲ್ಲಿ “ಬಾಳೆಯ ಬೇರುಗಳಿಗೆ ಹಂದಿ ಇಲ್ಲವೆ ಕುದುರೆ ಲದ್ದಿಯ ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಯಿಸಿದ ಕಬ್ಬಿಣದ ಕೋಲಿನಿಂದ ಚಿಟಿಕೆ ಹಾಕುವುದರಿಂದ ವಿಪುಲ ಇಳುವರಿ ಕೊಡುತ್ತದೆ” ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. (ಶ್ಲೋಕ ೧೩೭) (ಉದ್ಧೃತ: ಸಿ.ಕೆ.ಕುಮುದಿನಿ(ಅನು) ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬೇಸಾಯ, ಪು.೮೮) (೬-೨೮)

ಎಳ್ಳು, ಅಗಸೆಬಿತ್ತ, ವಿಳಂಗ, ಸೈಂಧವ ಲವಣ ಇವನ್ನು ಅರೆದು, ಜೇನುತುಪ್ಪ ಮತ್ತು ಮದ್ಯದೊಡನೆ ಕಲೆಸಿ ತೆಂಗಿನ ಮರದ ಬೊಡ್ಡೆಗೆ ಬಳಿಯುವುದರಿಂದ ಅದು ಅಧಿಕ ಫಲಕೊಡುವುದು ಎಂದಿದ್ದಾನೆ. (೬-೩೨) ದ್ರಾಕ್ಷಿ ಬಳ್ಳಿಗೆ ಕೋಳಿಕಸ ಅಥವಾ ಮಾಂಸದ ಸಾರದಿಂದ ಪೋಷಿಸಿದರೆ ಹೂವು ಹಣ್ಣುಗಳ ಬಾರದಿಂದ ಅದು ಬಾಗಿ ತೂಗುತ್ತದೆ.(೬-೩೨) ಹಾಗೆಯೇ ದಾಳಿಂಬೆ ಗಿಡಕ್ಕೆ ಆಡಿನ ಹಿಕ್ಕೆ, ನರಿಯ ಮತ್ತು ಟಗರಿನ ಮಾಂಸವನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ ಹಾಕುವುದರಿಂದ ಅದು ದೊಡ್ಡ ಗಾತ್ರದ ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ನೀಡುವುದು.(೬-೩೩) ಬೆಲ್ಲ, ಮಾಂಸ, ಹಾಲು ಇವುಗಳೊಂದಿಗೆ ಕುದಿಸಿದ ರಸವನ್ನು ಕಿತ್ತಳೆ ಮರಕ್ಕೆ ಎರೆಯಬೇಕು. ಇಲ್ಲವೇ ಅದರ ಬುಡಕ್ಕೆ ಮೊಲದ ಹಿಕ್ಕೆ, ಗೊಬ್ಬರ ಲೇಪಿಸಿ ಧೂಪಿಸುವುದರಿಂದ ಮುನ್ನ ಫಲಕೊಡದಿದ್ದ ಕಿತ್ತಳೆ ಮರ ಹಣ್ಣುಗಳ ಬಾರದಿಂದ ಬೀಗುತ್ತದೆ(೬-೩೩) ನೆಲ್ಲಿಯ ಮರದ ರೆಂಬೆಯೊಂದನ್ನು ಕೊಡಲಿಯಿಂದ ಸೀಳಿ ಅದಕ್ಕೆ ಎಳ್ಳು, ಜೇನುತುಪ್ಪ, ತುಪ್ಪವನ್ನು ಕಲೆಸಿ ತುಂಬುವುದರಿಂದ ನೆಲ್ಲಿಯ ಮರವು ಹೆಚ್ಚು ಫಲ ಕೊಡುವುದು.(೬-೩೯) ಹೀಗೆಯೇ ಹುಣಸೆಮರ ಬೆಲ್ಲವತ್ತ ಮರಗಳು ಅತ್ಯಧಿಕವಾಗಿ ಫಲ ಬಿಡಲು ಅನುಸರಿಸಬೇಕಾದ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಹಾಗೆಯೇ ಚಾವುಂಡರಾಯ ಇಲ್ಲಿ ಕೊಡವು ಹಲ ಕೆಲವು ಸಂಗತಿಗಳು ಬಹಳ ಚೋದ್ಯವಾಗಿವೆ. ಆಡಿನ ತೊಗಲು ಇಲ್ಲವೆ ಅಚ್ಚಕರಿ ಎತ್ತಿನ ಗಂಗೆದೊಗಲನ್ನು ಕಾಯಿ ಬಿಟ್ಟಿರುವ ಯಾವುದೇ ವೃಕ್ಷಕ್ಕೆ ಪುಷ್ಪ ನಕ್ಷತ್ರವಿರುವಾಗ ಏಳು ಸಲ ಸುತ್ತುವುದರಿಂದ ಆ ಮರದ ಕಾಯಿಗಳು ಬಹಳ ದಿನಗಳವರೆಗೆ ಹಣ್ಣಾಗದೆ ಕಾಯಿಗಳಾಗಿಯೇ ಇರುವುವು ಎಂದಿದ್ದಾನೆ. (೬-೪೧) ಹಾಗೆಯೇ ಜೇನುತುಪ್ಪ, ಸಕ್ಕರೆ, ಯಷ್ಟಿಮಧುಕ, ಕೋಷ್ಠ, ಇಷ್ಟೆಯ ಹೂವು ಇವನೊಂದೂಗೂಡಿ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ವೃಕ್ಷದ ಮೂಲಕ್ಕೆ ಹೂಳುವುದರಿಂದ ಆ ವೃಕ್ಷದ ಹಣ್ಣುಗಳು ಬೀಜವಿಲ್ಲದೆ ಅತಿ ಸಿಹಿಯಾಗಿರುವಂತೆ (೬-೪೦) ಇರುತ್ತವೆ. ಬಹಳ ಕೌತುಕದ ಸಂಗತಿ ಇದು. ಆಧುನಿಕ ಮತದಂತೆ ಬೀಜರಹಿತ ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಿರುವುದು, ಸಂಕರಣ ಬೀಜೋತ್ಪತ್ತಿ ಮತ್ತು ಕಸಿ ಮಾಡಿದ ಸಸ್ಯಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಿಂದ ಮಾತ್ರ.

ಕುಂಬಳದ ಬಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಬದನೆಕಾಯಿ ಬಿಡಿಸುವ ವಿಧಾನ ಕುರಿತ ಅವನ ಸಲಹೆ ಕೂಡ ಸೋಜಿಗವಾದುದು(೩-೩೩):

ಬದನೆಯ ಪೊಸೆನಿಜತ್ತಂ ತೋಡಿಬಯ್ಯುಟ್ಟು ಕುಷ್ಠಾಂ
ಡದ ಫಲದೊಳದಂ ಮದ್ಯಾಜ್ಯದಿಂ ಮುಚ್ಚಿಸಲ್ಪ
ಣ್ಣೊದವಿದಱ್ಱೋಳಿ ಜತ್ತಂಕೊಂಡು ಜತ್ತಲ್ ವಿಚಿತ್ತಂ
ಬದನೆಯ ಫಲಮಕ್ಕುಂಬಳ್ಳಿ ಕೂಷ್ಠಾಂಡಮಕ್ಕುಂ

ಇದರ ಸತ್ಯಾಸತ್ತತೆಯನ್ನು ಪ್ರಾಯೋಗಿಕವಾಗಿ ಮಾಡಿ ನಿಧರಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಒಂದೇ ಬಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಎರಡು ಬಗೆಯ ಹೂವುಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸುವ ಬಗೆ ಕುರಿತು ಹೇಳಿರುವ ಸಂಗತಿಯೂ ಕುತೂಹಲ ಮೂಡಿಸುತ್ತದೆ.(೬-೨೩)

ಜಲಜಾತ ಕುಮುದ ನೀಲೋ
ತ್ವಲ ಕಂದಮನಾಜ್ಯಮಧುಗಳಂ ಸಂಧಿಸಜ
ತ್ತಲೊಡಂ ತಳಿ ಹರಿಣಾಮಿಷ
ಜಲಮಂ ಮೊದಲೊಂದೆ ಪೂಗಳವು ಬೇಣಕ್ಕುಂ

ಪ್ರಾಚೀನರು ಈ ಬಗೆಯ ತತಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಪರಿಣತಿ ಸಾಧಿಸಿದ್ದರೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಈ ಪದ್ಯ ಒಂದು ಉತ್ತಮ ನಿದರ್ಶನವೆನ್ನುವಂತಿದೆ.

ಚಾವುಂಡರಾಯ ಫಲವೃಕ್ಷಗಳಂತೆಯೇ ಹೂವಿನ ಗಿಡಗಳ ಸಮೃದ್ಧ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಮಾಂಸಸಾರಯುಕ್ತ ನೀರೊಬ್ಬರವನ್ನೇ ಶಿಫಾರಸ್ಸು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಕಾರಣವೆಂದರೆ “ಈ ನೀರೊಬ್ಬರ ಗಿಡಗಳನ್ನು ಸುಡದೆ ಹೂವು ಹೊಮ್ಮಿಸಲು ಸಹಾಯಕ” (ಮ.ಲ. ನರಸಿಂಹ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್, ಎಂ.ಆರ್. ಆನಂದರಾಮಯ್ಯ, ತೋಟಗಾರಿಕೆ, ಸಂ. ೧, ಪು. ೧೯೦) ಆಧುನಿಕ ಕೃಷಿ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಸಾರಜನಕ, ರಂಜಕ, ಪೊಟ್ಯಾಷ್‌ಗಳನ್ನು, ಯೂರಿಯಾ, ಮನೋ ಮತ್ತು ಡೈ ಅಮೋನಿಯಂ ಫಾಸ್ಫೇಟ್, ಪೊಟಾಷಿಯಂ ಸಲ್ಫೇಟ್ ಮೊದಲಾದ ಗೊಬ್ಬರಗಳನ್ನು ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಬೆರೆಸಿ ಸಿಂಪಡಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಮೇಲಿನ ವಿಷಯದ ಔಚಿತ್ಯ ಮನದಟ್ಟಾಗುತ್ತದೆ.

ಚಾವುಂಡರಾಯನು ವೃಕ್ಷಾಯುರ್ವೇದ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಅದೆಷ್ಟೋ ವಿಚಾರಗಳು ನಮ್ಮ ವಿವರಣೆಗೆ, ಊಹೆಗೆ ನಿಲುಕುವುದಿಲ್ಲ. ಅವನು ಹೇಳುವಂತೆ ಸಸ್ಯಗಳು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಉತ್ತಮ ಇಳುವರಿ ಕೊಡಬೇಕಾದರೆ ಬೇಸಾಯ ಕ್ರಮ ಅಷ್ಟೇ ಯುಕ್ತವಾಗಿರಬೇಕು ಎಂಬುದು ನಿಜ. ಆದರೆ ಈ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಅವನು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಶಿಫಾರಸ್ಸು ಮಾಡಿರುವುದು ಪ್ರಾಣಿಜನ್ಯ ಮತ್ತು ಸಸ್ಯಜನ್ಯ ಪದಾರ್ಥಗಳು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕವು ಮನುಷ್ಯನು ಉಪಯೋಗಿಸುವ ಆಹಾರ ಪದಾರ್ಥಗಳೇ ಆಗಿವೆ. ಅನ್ನ, ಹಾಲು, ಮೊಸರು, ತುಪ್ಪ, ಜೇನುತುಪ್ಪ, ಜವೆ, ಆಡಿನ ಮಾಂಸ, ಹಂದಿಮಾಂಸ ಇವುಗಳನ್ನು ಪ್ರಸ್ತುತದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯ ಆಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸುವುದೇ ಕಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಸಸ್ಯಗಳಿಗೆ ಗೊಬ್ಬರವಾಗಿ ಬಳಸುವುದು ಕಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

೧೩. ಹರಿದಾಸರ ಕೀರ್ತನೆಗಳ ಅನುಸಂಧಾನಕ್ಕೆ ಹೊಸ ಪರಿಭಾಷೆ

– ಡಾ. ಬಿ.ಎಸ್. ಅನಿಲಕುಮಾರ

“ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಕಲೆ, ವಿಜ್ಞಾನ, ಕೈಗಾರಿಕೆ ಮೊದಲಾದವಕ್ಕೆ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಗೆ ಬಂದಿರುವ ತಾಂತ್ರಿಕವಾದ ಅರ್ಥವುಳ್ಳ ಪದ”ವನ್ನು ‘ಪಾರಿಭಾಷಿಕ’^೧ ಪದ (Technical Term) ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತೇವೆ. “ಕಲೆ, ವಿಜ್ಞಾನ, ಕೈಗಾರಿಕೆ ಮೊದಲಾದ ತಾಂತ್ರಿಕ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಪದವಿನ್ಯಾಸ, ನುಡಿಗಟ್ಟು, ಲಕ್ಷಣ ನಿರೂಪಣೆ, ವ್ಯಾಖ್ಯೆ ಅಥವಾ ವಿವರಣೆ”ಯನ್ನು ‘ಪರಿಭಾಷೆ’^೨ ಎಂದು ಗುರುತಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತುತ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಹರಿದಾಸರ ಲೋಕನೀತಿ ಪ್ರತಿಪಾದಕ ಕೀರ್ತನೆಗಳ ಆಧುನಿಕ ಅನುಸಂಧಾನ ಎಂಬ ಕಲಾ ವಿಭಾಗಕ್ಕೆ ಅಗತ್ಯವಾದ ಕೆಲವು ಪಾರಿಭಾಷಿಕ ಪದಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಪರಿಭಾಷೆಯನ್ನು ಒಂದೊಂದು ನಿದರ್ಶನದ ವಿವರಣೆಯೊಂದಿಗೆ ನಿರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಏಕರೂಪದ ಮಾನದಂಡಗಳಿಂದ ಗ್ರಹಿಸಲು ತೊಡಗದೆ ಆಯಾ ಪ್ರಕಾರದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕುದಾದ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯ ಉಪಕರಣಗಳನ್ನು ಸಜ್ಜುಗೊಳಿಸಬೇಕೆಂಬ ಕಾಳಜಿಯಿಂದ ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಉದಾಹರಣೆ :

‘ಕಾರಣಾನ್ವೇಷಣೆ’ ಎಂದರೆ ಕಾರಣವನ್ನು ಹುಡುಕುವುದು ಎಂಬ ಅರ್ಥವು ಎಲ್ಲ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೂ ಅನ್ವಯಿಸುವ ಸಾಮಾನ್ಯ (General) ಪದ. ‘ಹರಿದಾಸರು ಜನರ ವಿಶೇಷ ಮಾತುಗಳಿಗೆ/ವಿಚಿತ್ರ ವರ್ತನೆಗಳಿಗೆ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಹುಡುಕಿಹೇಳುವ ಕ್ರಮವನ್ನು ‘ಕಾರಣಾನ್ವೇಷಣೆ’ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತೇವೆ’ ಎಂಬ ಪರಿಭಾಷೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಾಗ ‘ಕಾರಣಾನ್ವೇಷಣೆ’ ಎಂಬುದು ಈ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಪಾರಿಭಾಷಿಕ ಪದವಾಗುತ್ತದೆ.

ಮುಂದೆ ಯಾವ ಯಾವ ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಹುಡುಕಿ ಹೇಳುವ ಕ್ರಮವು ಕಾಣುತ್ತದೆಯೋ ಆ ಎಲ್ಲ ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲೂ ‘ಕಾರಣಾನ್ವೇಷಣೆ’ ಎಂಬ ವಿಧಾನವಿದೆ ಎಂದು ಗುರುತಿಸಲು, ವರ್ಗೀಕರಿಸಲು, ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಲು ಸಹಾಯಕವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಆಧುನಿಕ ಅನುಸಂಧಾನಕ್ಕೆ ಪರಿಭಾಷೆಗಳ ಬೆಂಬಲವೂ ಅತಿಮುಖ್ಯವಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಪಾರಿಭಾಷಿಕ ಪದಗಳ ಆವಶ್ಯಕತೆ

ಶ್ರೀಪಾದರಾಜರು ರಚಿಸಿರುವ ‘ಯಾಕೆ ಪುಟ್ಟಿಸಿದೆ ನೀ ಸಾಕಲಾರದೆ’ ಎಂಬ ಕೀರ್ತನೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸುವಾಗ ಜಿ. ವರದರಾಜರಾಯರು “ಈ ಕೀರ್ತನೆಯಲ್ಲಿ ಹರಿಭಕ್ತನೊಬ್ಬನು ೩೬ ವರ್ಷಗಳಕಾಲ ದೈವ ಪರಾಜ್ಞುಖನಾಗಿದ್ದು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಪರಿತಪಿಸುವ ಚಿತ್ರವಿದೆ”^೩ ಎಂದು ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿಯೇ ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಪೋಷಕವಾಗಿ, ಹಂಡೆ ಗುರು ವೇದವ್ಯಾಸದಾಸರು ‘ಭಕ್ತ ಶ್ರೀಪಾದರಾಜರು’ ಎಂಬ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ “ಶ್ರೀಪಾದರಾಜರು ಬಂಕಾಪುರಕ್ಕೆ

ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ಣಾಟಕ - ಸಂಪುಟ ೯೮-೧೦೧ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಚಿಕೆ ೩೬೮-೩೭೧ / ೧೪೩

ತೆರಳಿದಾಗ ಅಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ಮರೆಹೊಕ್ಕ ದಟ್ಟದರಿದ್ರನ ಪರವಾಗಿ ಈ ಕೃತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಿದರೆಂದು ಹೇಳುವುದುಂಟು”^{೨೭} ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಟ್ಟಿರುವುದನ್ನು ಅದೇ ಪುಟದ ಅಡಿಟಿಪ್ಪಣಿಯಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಹೀಗೆ ಒಬ್ಬ ಹರಿದಾಸರು ಬೇರೆಯವರ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ತಮ್ಮದೆಂಬಂತೆ ಹೇಳಿದ ವಿಧಾನವನ್ನು ಗುರುತಿಸಲು ಒಂದು ಪದವಿದ್ದರೆ ಸುಲಭವಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ‘ಅನ್ಯೋಕ್ತಿ’ ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಟಂಕಿಸಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದೊಂದಿಗೆ ಉದಾಹರಣೆ ಸಹಿತ ಪರಿಚಯಿಸಿದರೆ ಇದೇ ವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದ ಎಲ್ಲ ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನೂ ಇದೇ ‘ಅನ್ಯೋಕ್ತಿ’ ಎಂಬ ಪಾರಿಭಾಷಿಕ ಪದದ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಲು ಅನುಕೂಲವಾಗುತ್ತದೆ.

ಇಂತಹ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ(Concept)ಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ ಕೀರ್ತನೆಗೆ ಅಪವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿ; ತಮಗೇ ಸಮಾಧಾನವಾಗದೆ ಹಳಹಳಿಸುವ ಪ್ರಸಂಗಗಳು ಎದುರಾಗುತ್ತವೆ. ಉದಾಹರಣೆ :

ಶ್ರೀಪಾದರಾಜರ ಮೇಲ್ಕಂಡ ಕೀರ್ತನೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಇತ್ತೀಚಿನ ವಿಮರ್ಶಕರೊಬ್ಬರು ಹೀಗೆ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. “ಅರ್ತಭಕ್ತರಾಗಿ ಶ್ರೀಪಾದರಾಜರು ಮಾಡಿದ ಈ ಕೀರ್ತನೆ ಆತ್ಮವಿಮರ್ಶಾ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ದೇವರನ್ನು ನಂಬಿ ಆತನ ಮೇಲೆ ಪೂರ್ಣ ಭಾರ ಹಾಕುವ ಹಾಗೂ ತನ್ನ ಬಡತನ, ಬೇಗೆ, ಮಾನಸಿಕ ತುಮುಲಗಳು ದುಃಖ ದುಮ್ಮಾನಗಳನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವ ಕೃತಿಯು ಹೀಗಿದೆ. ಅದನ್ನು ಬಂಕಾಪುರ ಕ್ಷೇತ್ರ ನರಸಿಂಹದೇವರ ದರ್ಶನ ಮಾಡಿದಾಗ ರಚಿತವಾದ ಕೃತಿ ಎಂದು ಭಾವಿಸಬಹುದು.”

ಮುಂದುವರೆದು ಪುಟ-೫೧ರಲ್ಲಿ ‘ತಮ್ಮ ಆರ್ತಭಾವನೆಗಳನ್ನು...’ ಎಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಂದರೆ ಇವು ಶ್ರೀಪಾದರಾಜರ ಭಾವನೆಗಳು ಎಂದು ಹೇಳಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅವರೇ ಪುಟ-೬೨ರಲ್ಲಿ ‘ಖಚಿತವಾಗಿ ಇವು ಅವರ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಭಾವನೆಗಳೆಂದು ಹೇಳಲು ಅವರ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಪುರಾವೆಗಳಿಲ್ಲ.’ ಎಂಬುದನ್ನೂ ಗುರುತಿಸುತ್ತಾರೆ. ಪುಟ-೯ರಲ್ಲಿ

ಪೃಥಿವಿಯೊಳಗುದಿಸಿ ಮುವ್ವತ್ತಾರು ವತ್ತರ ಈ
ರೀತಿ ಕಾಲಕಳೆದನೋ ಕೃಷ್ಣ
ವ್ಯರ್ಥವಾಯಿತು ಜನುಮ ಸಾರ್ಥಕಾಗದು ಕಣ್ಣು
ಕತ್ತಲೆಗವಿಸಿತಲ್ಲೋ ಕೃಷ್ಣ
ಇತ್ತ ಬಾರಂತೆಂದು ಹತ್ತಿಲಗೆ ಕರೆದೊಂದು
ತುತ್ತು ಕೊಡುವರ ಕಾಣನೋ ಕೃಷ್ಣ
ವಿಸ್ತರಿಸಲಾರೆ ಇನ್ನೆತ್ತ ಪೋಗಲೊ ನಿನ್ನ
ಚಿತ್ತವ್ಯಾತಕೆ ಕರಗದೋ ಕೃಷ್ಣ

ಎಂಬ ನುಡಿಯನ್ನು ಮುದ್ರಿಸಿ “ವಿ.ಸೂ.: ಈ ನುಡಿಯು ಅವರ ಅನುಭವದ ಮಾತುಗಳು. ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿನ ಅನುಭವ ಇರಲಾರದು. ಕಾರಣ ಶ್ರೀಪಾದರಾಜರು ಸುಖಪ್ರಾರಬ್ಧವುಳ್ಳವರಾಗಿ ಪ್ರತಿನಿತ್ಯ ಪಂಚಭಕ್ತ್ಯ ಪರಮಾನ್ನಾದಿಗಳನ್ನೂ ಷಷ್ಠಶಾಖಿ ಭೋಜನ ಮಾಡಿದವರೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಈ ನುಡಿಯ ವಿಷಯ ಅವರ ಹಿಂದಿನ ಯಾವುದೋ ಜನ್ಮದ್ದಿರಬೇಕೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಈ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಾಹಿತಿ ಇದ್ದವರು ಕೊಡಬಹುದು.” ಎಂದೂ, ಮತ್ತೆ ಪುಟ ೧೧೨ರಲ್ಲಿ “ವಿ.ಸೂ.: ವ್ಯಾಸರಾಜರಂತಹ ದಿಗ್ಗಂತಿಗಳನ್ನು ಲೋಕಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟ ಶ್ರೀಪಾದರಾಜರು ತಾವು ಸರ್ವಮೂಲಗ್ರಂಥ ಓದಲೇ ಇಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಎಂತಹ ವಿನಯ! ಈ ಕಥನ ಈ ಜನ್ಮದ್ದಂತೂ ಅಲ್ಲ. ಇದರ ನಿಜವಾದ ಅರ್ಥ ನಮ್ಮಂತಹವರಿಗೆ ಹೇಗೆ ತಾನೇ ಆದೀತು”^{೨೮} ಎಂದೂ ಜನ್ಮಾಂತರದ ಕಾರಣವನ್ನು ಒಡ್ಡಿದ್ದಾರೆ.

೧೪೪ / ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ಣಾಟಕ - ಸಂಪುಟ ೯೮-೧೦೧ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಚಿಕೆ ೩೬೮-೩೭೧

ಶ್ರೀಯುತರಿಗೆ 'ಅನ್ಯೋಕ್ತಿ' ಎಂಬ ಪಾರಿಭಾಷಿಕ ಪದದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯ ಪರಿಚಯವಿದ್ದರೆ ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಗೊಂದಲಗಳಿಗೆ ಆಸ್ಪದವಿರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಇದು ಅವರೊಬ್ಬರಿಗೆ ಎದುರಾದ ಸಮಸ್ಯೆ ಅಲ್ಲ. ಹರಿದಾಸರ ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ 'ಅನ್ಯೋಕ್ತಿ' ಬಂದಿದೆಯೋ ಆ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗಳಲ್ಲೂ ಈ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಬಳಸಬಹುದೆಂಬ ಸಾಧ್ಯತೆಯನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವವರೆಗೆ ಇಂತಹ ತೊಂದರೆ ಹಾಗೆಯೇ ಉಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಇಂತಹ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಹರಿದಾಸರ ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನು ಅದರಲ್ಲೂ ಲೋಕನೀತಿಯ ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನು ಆಧುನಿಕ ಅನುಸಂಧಾನದ ಪಾರಿಭಾಷಿಕ ಪದಗಳ ಮೂಲಕ ಗುರುತಿಸಿ ವರ್ಗೀಕರಿಸುವುದರಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನವಿದೆ; ಮುಂದಿನ ಅಧ್ಯಯನಗಳಿಗೂ ಅನುಕೂಲವಾಗುತ್ತದೆ.

ಇತ್ತೀಚಿಗೆ ರೂಪುಗೊಂಡ ಕೆಲವು ಪಾರಿಭಾಷಿಕ ಪದಗಳು

ಹರಿದಾಸರ ನೀತಿಪ್ರತಿಪಾದಕ ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವಾಗ ಇತ್ತೀಚಿನ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಹೊಸದಾಗಿ ಕಟ್ಟಿ ಬಳಸಿರುವ ಕೆಲವು ಪಾರಿಭಾಷಿಕ ಪದಗಳು ಈ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವರಿಗೆ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗಿವೆ. ಕೀರ್ತನೆಗಳ ಮಿತಿ ಮಹತ್ವಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ಮೌಲ್ಯಮಾಪನ ಮಾಡಲು; ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಮರ್ಶೆಯ ಸಿದ್ಧಪಾರಿಭಾಷಿಕ ಪದಗಳು ಸಾಕಾಗುತ್ತಿಲ್ಲ ಅಥವಾ ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಕೊರತೆಯು ಕಾಡುತ್ತಿದ್ದ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಅನ್ವೇಷಣೆಗಳು ವಿಮರ್ಶಕರ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಒದಗಿಬಂದಿವೆ. ಉದಾಹರಣೆ:

ಪುರಂದರದಾಸರ ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನು ರಚನಾವಿಧಾನದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸಂಶೋಧಿಸಿದ ಎಚ್.ಎನ್. ಮುರಳೀಧರ ಅವರ 'ತಂಬೂರಿ ಮೀಟಿದವ' ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ 'ವ್ಯಕ್ತೀಕರಣ', 'ಪುರಾಣೀಕರಣ', 'ಬಹುಪಾತ್ರತ್ವ', 'ಅನ್ಯಪಾತ್ರಾಭಿನಯ', 'ಅನ್ಯಪಾತ್ರ ತಲ್ಲೀನತೆ', 'ಮಾನವೀಕರಣಗೊಳಿಸುವ ಗುಣ', 'ನೀತಿಯನ್ನು ಹೇಳುವ ಕೀರ್ತನೆಗಳು', 'ನೀತಿಯನ್ನು ಕಾಣಿಸುವ ಕೀರ್ತನೆಗಳು', 'ನಾಟ್ಯೀಕರಣ', 'ನಮನಶೀಲತೆ', 'ಹುಸಿಪಲ್ಲವಿ', 'ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುವ ಕಾಳಜಿ', 'ಸಂದರ್ಭಭಾಷೆ', 'ಉಲ್ಲೇಖನ', 'ನಿಕಟ ಓದಿನ ವಿಧಾನ' ಮುಂತಾದ ಪಾರಿಭಾಷಿಕ ಪದಗಳನ್ನು ಬಳಸಲಾಗಿದೆ.

ಇದೇ ರಚನಾ ವಿನ್ಯಾಸ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಡೋಮನಿಕ್ ಅವರು 'ಕನಕನಕಿಂಡಿ' ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ 'ಇತಿಹಾಸದ ಮಾದರಿ', 'ಜನರೊಡನೆ ಸಂವಾದ ಮಾದರಿ', 'ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಆಯಾಮ', 'ಅತಿಪುರುಷತ್ವ' ಎಂಬ ಪಾರಿಭಾಷಿಕ ಪದಗಳನ್ನು ಬಳಸಿದ್ದಾರೆ.

ಅದರಂತೆಯೇ ಮಾನಕರಿ ಶ್ರೀನಿವಾಸಾಚಾರ್ಯರು 'ಹರಿದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯ-ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತಃ ಋಣ ಮತ್ತು ವೃದ್ಧಿ' ಪ್ರಬಂಧದಲ್ಲಿ 'ವಸ್ತು ಆಧಾರಿತ ಮಾದರಿಗಳು', 'ರೀತಿ ಆಧಾರಿತ ಮಾದರಿಗಳು', 'ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಆಧಾರಿತ ಮಾದರಿಗಳು', 'ಚಿಂತನಾತ್ಮಕ ಮಾದರಿಗಳು', 'ಆಚರಣಾತ್ಮಕ ಮಾದರಿಗಳು', 'ಮೌಲ್ಯ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯ ಮಾದರಿಗಳು' ಮುಂತಾದ ವಿಭಾಗಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ರೀತಿ ಆಧಾರಿತ ಮಾದರಿಗಳಲ್ಲಿ 'ಸ್ವಗತ', 'ನಿವೇದನೆ', 'ಉಪದೇಶ', 'ವಾಕ್ಯಾರ್ಥ', 'ವಿಧಿ (ಸನ್ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚೋದನೆ)', 'ನಿಷೇಧ (ದುವರ್ತನೆಯ ಖಂಡನೆ)' ಇತ್ಯಾದಿ ಉಪವಿಭಾಗಗಳನ್ನೂ; ಮೌಲ್ಯ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯ ಮಾದರಿಗಳಲ್ಲಿ 'ಮೌಲ್ಯ ಸಂಕೇತಗಳಾಗಿ ಪಾತ್ರಗಳ ಬಳಕೆ', 'ಮೌಲ್ಯ ಸ್ಥಾಪನೆಗಾಗಿ ಕಥಾ ಸಂದರ್ಭಗಳ ಬಳಕೆ', 'ದೋಷರಾಶಿಯಲ್ಲೂ ಗುಣಶೋಧದ ಕಾಳಜಿ', 'ಸ್ಥಾಪಿತ ಮೌಲ್ಯಪ್ರಜ್ಞೆಯ ನಿರಚನೆ', 'ವ್ಯರ್ಥ ಚಿಂತೆಯ ನಿರಾಕರಣೆ', 'ವ್ಯರ್ಥ ಕಾಲಹರಣ ಖಂಡನೆ', 'ಮೃತ್ಯು ಮುಖದಲ್ಲಿ ಮಾನವ ಸಂಬಂಧಗಳು' ಮುಂತಾದ ಪಾರಿಭಾಷಿಕ ಪದಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಬರೆಹದಲ್ಲಿ ಮೊದಲಬಾರಿಗೆ ಬಳಸಿದ್ದಾರೆ.

ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ಣಾಟಕ - ಸಂಪುಟ ೯೮-೧೦೧ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಚಿಕೆ ೩೬೮-೩೭೧ / ೧೪೫

ಇವುಗಳಿಗೆ ವ್ಯಾಖ್ಯೆ(Defenation)ಗಳನ್ನೂ, ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನೂ, ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಗಳನ್ನೂ ನೀಡಿರುವ ಕ್ರಮವು ಹರಿದಾಸರ ನೀತಿಪ್ರತಿಪಾದಕ ಕೀರ್ತನೆಗಳ ಅಧ್ಯಯನಾಸಕ್ತರಿಗೆ ಹೊಸ ಕೊಡುಗೆಯಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದೆ. ಪ್ರಸಕ್ತ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಅಗತ್ಯವಿದ್ದ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಮೇಲ್ಕಂಡ ಪಾರಿಭಾಷಿಕ ಪದಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

ಹೊಸ ಪಾರಿಭಾಷಿಕ ಪದಗಳು

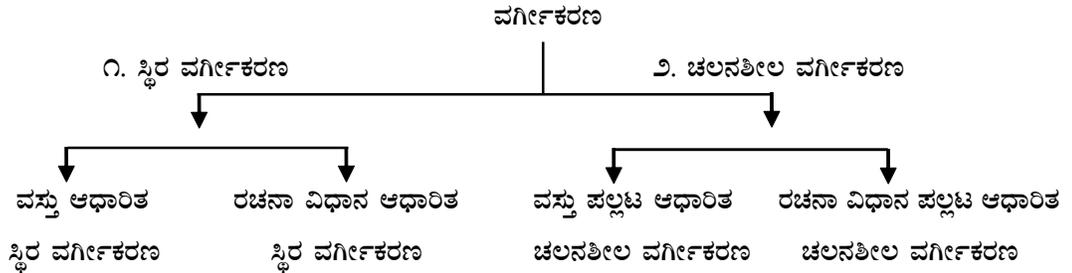
'ಲೋಕನೀತಿ'ಯು ಹರಿದಾಸ ವಾಚ್ಯಯದ ಸಾರಭಾಗವಾಗಿದ್ದರೂ, ಇಲ್ಲಿಯ ಕೀರ್ತನೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಇದುವರೆಗೆ ಹೆಚ್ಚು ವ್ಯಾಪಕವಾದ ಚಿಂತನೆಗಳು ಬರಲಿಲ್ಲ. ಪುರಂದರದಾಸರ ಲೋಕನೀತಿ ಪ್ರತಿಪಾದಕ ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನು ವರ್ಗೀಕರಿಸುವಾಗಲೋ, ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ ಬರೆಯುವಾಗಲೋ / ಕಿರು ಟಿಪ್ಪಣಿ ನೀಡುವಾಗಲೋ ಕೆಲವೇ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸುವ ಕಾರ್ಯವು ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ನಡೆದಿದೆ. ಬೆಟಗೇರಿ ಕೃಷ್ಣಶರ್ಮಾ ಮತ್ತು ಬೆಂಗಳೂರಿ ಹುಚ್ಚೂರಾವ್, ಎಸ್.ಕೆ. ರಾಮಚಂದ್ರರಾವ್ ಅವರ 'ಸಮಾಜ ದರ್ಶನ' ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ.

ಇದನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಇತರ ಯಾವುದೇ ಹರಿದಾಸರ ಲೋಕನೀತಿ ಪ್ರತಿಪಾದಕ ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನು ವರ್ಗೀಕರಿಸುವ, ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವು ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ನಡೆದಂತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿಲ್ಲ. ಹರಿದಾಸರ ಮೌಲ್ಯಬೋಧಕ ರಚನೆಗಳನ್ನು ಆಧುನಿಕ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅನುಸಂಧಾನಕ್ಕೆ ಒಗ್ಗಿಸುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ತೀರಾ ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿದೆ.

ಹೀಗಾಗಿ ಇದೊಂದು 'ಸಿದ್ಧ ಮಾರ್ಗ'ವಲ್ಲ. ಹಿರಿಯ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಕೆಲವೇ ಹೆಜ್ಜೆಗುರುತುಗಳು ಮೂಡಿದ್ದು, ಉಳಿದ ದಾರಿಯನ್ನು 'ನಾವೇ ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಸಾಗಬೇಕಾದ' ಸುದೀರ್ಘ ಪಥ. ಹೀಗಾಗಿ ಉಪಲಬ್ಧಿರುವ ಆ ವಿರಳ ಮಾದರಿಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡು, ಹರಿದಾಸರ ಲೋಕನೀತಿ ಪ್ರತಿಪಾದಕ ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನು ವರ್ಗೀಕರಿಸಲು, ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಲು, ಆಧುನಿಕ ರೀತಿಯ ಅನುಸಂಧಾನಕ್ಕೆ ಅಳವಡಿಸಲು ಅಗತ್ಯವಾದ ಪಾರಿಭಾಷಿಕ ಪದಗಳನ್ನು ಹೊಸದಾಗಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುವ ಮಹತ್ವದ ಕಾರ್ಯವು ತುರ್ತಾಗಿ ಆಗಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಪಾರಿಭಾಷಿಕ ಪದಗಳನ್ನು 'ಕಮ್ಮಟ ಸಂಶೋಧನೆ'ಯ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹೊಸದಾಗಿ ಟಂಕಿಸುವ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಈ ಉಪಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಕೈಗೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಈ 'ವಿನೂತನ ಪಾರಿಭಾಷಿಕ ಪದ'ಗಳಿಗೆ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ 'ಪರಿಭಾಷೆ'(ವ್ಯಾಖ್ಯೆ)ಯನ್ನು ನೀಡಿ ಪೂರಕ ಕೀರ್ತನೆಗಳ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಕೀರ್ತನೆಗಳ ವರ್ಗೀಕರಣ

೧. ಸ್ಥಿರ ವರ್ಗೀಕರಣ

ಹರಿದಾಸರ ಲೋಕನೀತಿಯ ಕೀರ್ತನೆ, ಸುಳಾದಿ, ಉಗಾಭೋಗಗಳ 'ವಸ್ತು'ವನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಅಥವಾ 'ರಚನಾ ವಿಧಾನ'ವನ್ನು ಆಧರಿಸಿ 'ಈ ಕೀರ್ತನೆಯು ಇದೊಂದೇ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರುತ್ತದೆ' ಎಂದು ವರ್ಗೀಕರಿಸುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು 'ಸ್ಥಿರ ವರ್ಗೀಕರಣ' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತೇವೆ.

■ 'ವಸ್ತು'ವನ್ನು ಆಧರಿಸಿದ 'ಸ್ಥಿರ ವರ್ಗೀಕರಣ'ಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಣೆ: 'ಊಟಕ್ಕೆ ಬಂದೆವು ನಾವು' ಎಂಬ ಕೀರ್ತನೆಯನ್ನು 'ಆಹಾರದ ಮಹತ್ವ' ಎಂಬ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯ ಕೆಳಗೆ ಒಮ್ಮೆ ವರ್ಗೀಕರಿಸಿದರೆ ಅದು ಬೇರೊಂದು ವಿಷಯವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ ಎಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇದು 'ವಸ್ತು'ವನ್ನು ಆಧರಿಸಿದ 'ಸ್ಥಿರ ವರ್ಗೀಕರಣ'ಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿದೆ.

■ 'ರಚನಾ ವಿಧಾನ'ವನ್ನು ಆಧರಿಸಿದ 'ಸ್ಥಿರ ವರ್ಗೀಕರಣ'ಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಣೆ: 'ರಾಗಿ ತಂದೀರಾ ಭಿಕ್ಷೆಗೆ ರಾಗಿ ತಂದೀರಾ' ಎಂಬ ಪುರಂದರದಾಸರ ಕೀರ್ತನೆಯ ಪಲ್ಲವಿಯಲ್ಲಿ 'ರಾಗಿ' ಎಂಬುದು ಧಾನ್ಯ ಸೂಚಕವಾಗಿದ್ದರೆ, ಮುಂದಿನ ಎಲ್ಲ ಚರಣಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಕಾಣಿಸಿರುವ 'ರಾಗಿ' ಎಂಬುದು 'ಯೋಗ್ಯರು+ಆಗಿ', 'ಭೋಗ್ಯರು+ಆಗಿ' ಎಂಬಂತೆ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ವಿಕಸನವನ್ನು ಹಾರೈಸುವ ರಚನಾ ವಿಧಾನವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ ಎಂದು ಒಮ್ಮೆ ನಿರ್ಣಯಿಸಿದ ಅನಂತರ ಅದು ಬೇರೊಂದು ರಚನಾವಿಧಾನವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ ಎಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇದು 'ರಚನಾ ವಿಧಾನ'ವನ್ನು ಆಧರಿಸಿದ 'ಸ್ಥಿರ ವರ್ಗೀಕರಣ' ಆಗಿದೆ.

೨. ಚಲನಶೀಲ ವರ್ಗೀಕರಣ

ಹರಿದಾಸರ ಲೋಕನೀತಿಯ ಕೀರ್ತನೆ, ಸುಳಾದಿ, ಉಗಾಭೋಗಗಳ 'ವಸ್ತು'ವನ್ನು / 'ರಚನಾ ವಿಧಾನ'ವನ್ನು (ಸ್ಥಿರ ವರ್ಗೀಕರಣದಂತೆ 'ಒಂದೇ ವರ್ಗದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಉಳಿಸದೆ'), ಹೊಸ ಹೊಸ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸುತ್ತಾ ಹೋದಂತೆ ಆ ರಚನೆಗಳ ವರ್ಗೀಕರಣವನ್ನು ಸಹ ಬದಲಾಯಿಸುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು 'ಚಲನಶೀಲ ವರ್ಗೀಕರಣ' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತೇವೆ.

■ ವಸ್ತು ಪಲ್ಲಟ ಆಧಾರಿತ ಚಲನಶೀಲ ವರ್ಗೀಕರಣ

ಹರಿದಾಸರ ಲೋಕನೀತಿಯ ಕೀರ್ತನೆ, ಸುಳಾದಿ, ಉಗಾಭೋಗಗಳ 'ಒಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ವಸ್ತು'ವನ್ನು, ಅದಕ್ಕೆ ಬದಲಾದ 'ಮತ್ತೊಂದು ವಸ್ತು' ಎಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಿ, 'ಸ್ಥಿರ ವರ್ಗೀಕರಣಕ್ಕಿಂತ ಬೇರೆಯಾಗಿ' ವರ್ಗೀಕರಿಸುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು 'ವಸ್ತು ಪಲ್ಲಟ ಆಧಾರಿತ ಚಲನಶೀಲ ವರ್ಗೀಕರಣ' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತೇವೆ.

ವಸ್ತು ಪಲ್ಲಟ ಆಧಾರಿತ ಚಲನಶೀಲ ವರ್ಗೀಕರಣಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಣೆ: 'ಮುದುಕ ಗಂಡನ ನಾನು ಒಲ್ಲೆನಕ್ಕೆ' ಎಂಬ ಪುರಂದರದಾಸರ ರಚನೆ. ಈ ಕೀರ್ತನೆಯಲ್ಲಿ 'ಒಬ್ಬ ಕನ್ಯೆಯು ಯಾವ ಕಾರಣಗಳಿಗಾಗಿ ತಾನು ಮುದುಕನನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬ ವಿವರಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾಳೆ' ಎಂಬುದು ಮೇಲ್ನೋಟದ ಅರ್ಥ. ಹೀಗಾಗಿ ವರ್ಗೀಕರಣದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಈ ಕೀರ್ತನೆಯನ್ನು ಹೆಣ್ಣಿನ 'ಸಂಗಾತಿಯ ಆಯ್ಕೆಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ' ಎಂಬ ವಿಭಾಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು.

ಆದರೆ ಇದೇ ಕೀರ್ತನೆಯನ್ನು ಆಯುರ್ವೇದ ವೈದ್ಯರಾದ ಶ್ರೀವತ್ಸ ಅವರು ಆಯುರ್ವೇದದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ 'ವೃದ್ಧರ ಆರೈಕೆಯ ವಿವರ'ಗಳನ್ನಾಗಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಈ ಕೀರ್ತನೆಯನ್ನು 'ವೃದ್ಧರ ಆರೈಕೆಯ ವಿಧಾನ' ಎಂಬ ನೂತನ ವಿಭಾಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಆದ್ದರಿಂದ ಸದರಿ ಕೀರ್ತನೆಯನ್ನು ಹೆಣ್ಣಿನ 'ಸಂಗಾತಿಯ ಆಯ್ಕೆಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ' ಎನ್ನುವ ವಸ್ತು ಆಧಾರಿತ ಸ್ಥಿರ ವರ್ಗೀಕರಣದಲ್ಲಿಯೂ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು; 'ವೃದ್ಧರ ಆರೈಕೆಯ ವಿಧಾನ' ಎನ್ನುವ ವಸ್ತು ಆಧಾರಿತ ಚಲನಶೀಲ ವಿಭಾಗಕ್ಕೂ ಸೇರಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. (ಈ ಕುರಿತ ವಿವರವಾದ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯನ್ನು ಆರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.)

ಅಂದರೆ, ಒಂದು ಕೀರ್ತನೆಯ ವಸ್ತುವನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಮಾಡಿದ ಸ್ಥಿರ ವರ್ಗೀಕರಣದಲ್ಲಿ ಆ ಕೀರ್ತನೆಯು ಯಾವ ಪ್ರಧಾನ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತದೆಯೋ ಅಲ್ಲೂ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು, ಚಲನಶೀಲ ವರ್ಗೀಕರಣದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾದ ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರಧಾನ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯ ಅಡಿಯಲ್ಲೂ ಆ ಕೀರ್ತನೆಯನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸುತ್ತೇವೆ. ಅಂದರೆ ಒಂದೇ ಕೀರ್ತನೆಯನ್ನು ವಿಭಿನ್ನ ವಸ್ತು ಆಧಾರಿತವಾದ ಎರಡು ಶೀರ್ಷಿಕೆಗಳಲ್ಲೂ ಗುರುತಿಸುತ್ತೇವೆ.

■ ರಚನಾ ವಿಧಾನ ಪಲ್ಲಟ ಆಧಾರಿತ ಚಲನಶೀಲ ವರ್ಗೀಕರಣ

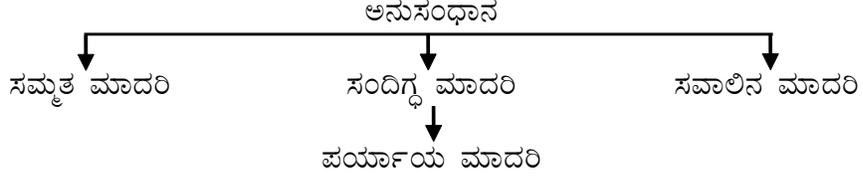
ಹರಿದಾಸರ ಲೋಕನೀತಿಯ ಕೀರ್ತನೆ, ಸುಳಾದಿ, ಉಗಾಭೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಾದ 'ಒಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ರಚನಾ ವಿಧಾನ'ವನ್ನು, ಅದಕ್ಕೆ ಬದಲಾದ 'ಮತ್ತೊಂದು ರಚನಾ ವಿಧಾನ' ಎಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಿ, 'ಸ್ಥಿರ ವರ್ಗೀಕರಣಕ್ಕಿಂತ ಬೇರೆಯಾಗಿ' ವರ್ಗೀಕರಿಸುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು 'ರಚನಾ ವಿಧಾನ ಪಲ್ಲಟ ಆಧಾರಿತ ಚಲನಶೀಲ ವರ್ಗೀಕರಣ' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತೇವೆ.

ಉದಾಹರಣೆ : ವಿಜಯದಾಸರ 'ಜಯ ಮಂಗಳಂ ನಿತ್ಯ ಶುಭ ಮಂಗಳಂ' ಎಂಬ ಪಲ್ಲವಿಯೊಂದಿಗೆ 'ತೊಳಸದಕ್ಕಿಯ ತಿಂಬ ಕಿಲುಬು ತಳಿಗೆಯಲುಂಬ' ಎಂದು ಮುಂದುವರಿಯುವ ಕೀರ್ತನೆಯನ್ನು 'ನಿಂದಾಸ್ತುತಿ' ಎಂಬ ರಚನಾ ವಿಧಾನ ಆಧಾರಿತ ಸ್ಥಿರ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಆದರೆ ಈ ಕೀರ್ತನೆಯನ್ನು ಬೇರೆ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದ ನೋಡಬೇಕಾದ ಅನಿವಾರ್ಯತೆ ಇದೆ. 'ದೈವಭಕ್ತರಾದ ವಿಜಯದಾಸರು ತಿರುಪತಿಯ ತಿಮ್ಮಪ್ಪನನ್ನು ನಿಂದಿಸುತ್ತಾರೋ? ಅಥವಾ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಿರುಮಲೆಯಲ್ಲಿ ಎದ್ದುಕಾಣುತ್ತಿದ್ದ ಅಸೌಕರ್ಯಗಳ ಕಡೆ ಗಮನ ಸೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದಾರೋ?' ಎಂಬ ಚಿಕ್ಕ ಸಂದೇಹ ಮೂಡಿದರೆ ಸಾಕು ಈ ಕೀರ್ತನೆಯನ್ನು 'ನಿಂದಾಸ್ತುತಿ' ಎಂಬ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ರಚನಾ ವಿಧಾನ ಆಧಾರಿತ ಸ್ಥಿರ ವರ್ಗದಲ್ಲೂ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು; ಅಶುಚಿತ್ವ, ಅವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮತ್ತು ಭಕ್ತರ ಮೇಲೆ ಆಗುತ್ತಿರುವ ಆರ್ಥಿಕ ಹೊರಗಳನ್ನು ನಯವಾಗಿ ಆಕ್ಷೇಪಿಸುವ 'ಅನ್ಯತ್ರಾನ್ವಯ' ಎಂಬ ರಚನಾ ವಿಧಾನ ಪಲ್ಲಟ ಆಧಾರಿತ ಚಲನಶೀಲ ವರ್ಗಕ್ಕೂ ಸೇರಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಹರಿದಾಸರ ಕೆಲವು ಕೀರ್ತನೆಗಳು ಮೇಲ್ನೋಟಕ್ಕೆ ಒಂದು ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಸತ್ಯವಿದ್ದರೂ ಒಳಹೊಕ್ಕು ನೋಡಿ ಅಲ್ಲಿಯ ವಿವರಗಳನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿದಾಗ; ಅದೇ ಕೀರ್ತನೆಯು ಮತ್ತೊಂದು ಹೊಸ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸುವ, ಉತ್ತರ ಹುಡುಕುವ ರಚನೆಯಾಗಿ ಸಹ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ಪಡೆಯುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ 'ವಾಚ್ಯಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಒಂದು ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ' ಉಪಯುಕ್ತವಾಗಿದ್ದ ಆ ನೀತಿಪ್ರತಿಪಾದಕ ಕೀರ್ತನೆಯನ್ನು ಅಂತರ್-ಶಿಸ್ತಿಯ ಅಧ್ಯಯನದ ಮೂಲಕ ಮತ್ತೊಂದು ನೆಲೆಗೆ ಅನ್ವಯಿಸಿ ಲಕ್ಷಣಾರ್ಥಗಳನ್ನೋ, ಧ್ವನಿಯನ್ನೋ ಗುರುತಿಸುತ್ತಿರುವ ಅನುಸಂಧಾನದ ಪ್ರಭೇದವನ್ನು 'ಅನ್ಯತ್ರಾನ್ವಯ' ಎನ್ನುತ್ತೇವೆ. ಬಹುಪಾಲು ಆಧುನಿಕ ಅನುಸಂಧಾನವು 'ಅನ್ಯತ್ರಾನ್ವಯ'ದ ಬಹುಮುಖ ಬಳಕೆಯ ಫಲವೇ ಆಗಿದೆ.

ಅನುಸಂಧಾನ ವಿಧಾನಗಳ ವರ್ಗೀಕರಣ :

(ಸಂದಿಗ್ಧ ಮಾದರಿಗೆ ಪರ್ಯಾಯವಾದ ಸಮೃತ ಮಾದರಿ)

ಸಮೃತ ಮಾದರಿ

ಹರಿದಾಸರ ರಚನೆಗಳನ್ನು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸುವಾಗ ಅವರ ಇತರ ರಚನೆಗಳಿಗೆ ಹಾಗೂ ಒಟ್ಟಾರೆ ಹರಿದಾಸ ಆಶಯಗಳಿಗೆ ವಿರೋಧವಿಲ್ಲದಂತೆ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವ ಬಗೆಯೇ 'ಅನುಸಂಧಾನದ ಸಮೃತ ಮಾದರಿ'. ಉದಾಹರಣೆ:

'ಕನಕನ ಕಿಂಡಿ' ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಕನಕದಾಸರ 'ಕಲಿಯುಗದ ಮಹಿಮೆಯನು ಕಂಡಷ್ಟು ಪೇಳುವೆನು' ಎಂಬ ಕೀರ್ತನೆಗೆ ಅನಂತಪದ್ಮನಾಭರಾವ್ ಅವರ ಸರಳ ಸೂಕ್ತ ವಿವರಣೆ, 'ಅಜ್ಞಾನಿಗಳ ಕೂಡೆ ಅಧಿಕ ಸ್ನೇಹಕ್ಕಿಂತ' ಕೀರ್ತನೆಗೆ ಮೋಹನ ಕುಂಟಾರ್ ಅವರ ವಿವರಣೆ, 'ಅಟ್ಟು ಇಕ್ಕದ ಮನೆಯ' ಕೀರ್ತನೆಗೆ ವಿಠಲ್‌ರಾವ್ ಟಿ. ಗಾಯಕ್ವಾಡ್ ಅವರ ವಿವರಣೆ, 'ಕುಲಕುಲಕುಲವೆಂದು ಹೊಡೆದಾಡದಿರಿ' ಕೀರ್ತನೆಗೆ ಸ್ವಾಮಿರಾವ್ ಕುಲಕರ್ಣಿ ಅವರ ವಿವರಣೆ, 'ತಲ್ಲಣಿಸದಿರು ಕಂಡ್ಯ' ಕೀರ್ತನೆಗೆ ನಿತ್ಯಾನಂದ ಬಿ. ಶೆಟ್ಟಿ ಅವರ ವಿವರಣೆ ಇವು ಸಮೃತ ಮಾದರಿಗೆ ನಿದರ್ಶನಗಳಾಗಿವೆ.

ಸಂದಿಗ್ಧ ಮಾದರಿ

ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕಾರರು ಹರಿದಾಸರ ರಚನೆಗಳನ್ನು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸುವಾಗ, ತಿಳಿದೋ ತಿಳಿಯದೆಯೋ, ಅವರ ಇತರ ರಚನೆಗಳಿಗೆ ಹಾಗೂ ಒಟ್ಟಾರೆ ಹರಿದಾಸರ ಆಶಯಗಳಿಗೆ ಹೊಂದಿಕೆಯಾಗದಂತೆ ಮಾಡಿದ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯೇ 'ಅನುಸಂಧಾನದ ಸಂದಿಗ್ಧ ಮಾದರಿ'. ಉದಾಹರಣೆ:

ಕನಕನ ಕಿಂಡಿ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಕನಕದಾಸರ 'ಮರೆಯದಿರು ಮರೆಯದಿರು ಎಲೆ ಮಾನವ' ಎಂಬ ಕೀರ್ತನೆಗೆ ಬಿ. ಜನಾರ್ದನ ಭಟ್ ಅವರ ವಿವರಣೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಸಂದಿಗ್ಧತೆಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. "ದಾಸರು ತನ್ನ ಕೇಳುಗ ಒಬ್ಬ ಕ್ಷುದ್ರ ಮಾನವ ಮತ್ತು ಮಂಕುಜೀವ ಎಂಬ ಪೂರ್ವತೀರ್ಮಾನದಿಂದ ಮುಂದಿನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳಲು ಸಿದ್ಧರಾಗುತ್ತಾರೆ."^೧ "ಜನಸಾಮಾನ್ಯರನ್ನು ಕಂಡು ದಾಸರು ಈ ಸೊಲ್ಲನ್ನು ನುಡಿದಿದ್ದಾರೆ"^೨ ಎಂಬ ಆ ವಿಮರ್ಶಕರ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ 'ದಾಸರು ಅಹಂಕಾರಿ ಮನುಷ್ಯರನ್ನು ಕುರಿತು ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆಯೇ ಹೊರತು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರನ್ನು ಕಂಡು ಹೇಳಿಲ್ಲ' ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅದೇ ವಿಮರ್ಶಕರು ಅದೇ ಪುಟದಲ್ಲಿ 'ದಾಸರು ಅಹಂಕಾರಿ ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ತಕ್ಕಪಾಠವನ್ನೇ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ' ಎಂದು ಸಹ ಬರೆದಿರುವುದರಿಂದ ಸಂದಿಗ್ಧತೆ ಎದುರಾಗಿದೆ.

'ಉಳ್ಳವರ ಅಹಂಕಾರದ ಮರೆದಾಟದಿಂದ ಮಂಕು ಹಿಡಿದು ಕುಳಿತಿರಬಹುದಾದ ಶೋಷಿತ ವರ್ಗದವರಿಗೆ ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ತುಂಬುವ ಮಾತುಗಳೂ ಇವೇ ಆಗಿವೆ.' ಎಂಬ ಅವರ ವಿವರಣೆ ಪದ್ಯಕ್ಕೆ ಹೊಂದುತ್ತಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ಇಲ್ಲಿಯ ಸಂದಿಗ್ಧ ಮಾದರಿಗೆ ಮುಂದೆ ಸೂಕ್ತವಾದ ಪರ್ಯಾಯ ಮಾದರಿಗಳು ಹುಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಮತ್ತೊಂದು ಉದಾಹರಣೆ:

ಕನಕದಾಸರ 'ಯಾಕೆ ನೀನಿಲ್ಲಿ ಪವಡಿಸಿದೆ ಹರಿಯೆ' ಎಂಬ ಕೀರ್ತನೆಗೆ ಟಿ.ಎ.ಎನ್. ಖಂಡಿಗೆ ಅವರ ವಿವರಣೆಯ ಪ್ರಾರಂಭದ ವಾಕ್ಯವೇ ಸಂದಿಗ್ಧವಾಗಿದೆ. "ಅಕ್ಷರಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬಿದ ಜ್ಞಾನ ಕೇವಲ ಅಗ್ರಹಾರದವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಾಗಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕನಕದಾಸರು ಪರಿವ್ರಾಜಕರಾಗಿ ಆ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಸರ್ವಜನ ಗ್ರಾಹ್ಯವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದರು" ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಒಪ್ಪಲು ತೊಡಕುಗಳಿವೆ.

ಕನಕದಾಸರ ಕಾಲಕ್ಕಾಗಲೇ ಅಕ್ಷರ ಜ್ಞಾನವು ಅಗ್ರಹಾರವನ್ನು ದಾಟಿ ಸರ್ವಜನಗ್ರಾಹ್ಯವಾಗಿತ್ತು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಚರಿತ್ರೆ, ಶಾಸನಗಳು, ಅಗ್ರಹಾರದ ಹೊರಗಿನ ಲಿಪಿಕಾರರು, ವಚನಕಾರರು, ರಟ್ಟಮತ ಮುಂತಾದವು ಹಾಗೂ ಜಾನಪದ ಅನುಭವ ಸಂಪತ್ತಿನ ಗ್ರಂಥಕಾರರು ಆಗಿ ಹೋಗಿದ್ದರು. ಇದನ್ನು ಒಪ್ಪದಿದ್ದರೆ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗ ಕಾಲದಿಂದ ಕನಕದಾಸೋತ್ತರ ಕಾಲದವರೆಗೆ ಅಕ್ಷರ ಜ್ಞಾನವು ಅಗ್ರಹಾರವನ್ನು ದಾಟಿ ಬರಲೇ ಇಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ರನ್ನನಂತಹ ಕವಿಗಳು ಯಾವ ಅಗ್ರಹಾರದಿಂದ ಬಂದವರು ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಎದುರಾಗುತ್ತದೆ. ಸ್ವತಃ ಕನಕದಾಸರೇ ಅಕ್ಷರಸ್ಥರು ಮತ್ತು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕವಿಗಳು. ಅವರಿಗೆ ಅಕ್ಷರಜ್ಞಾನ ತಲುಪಿದ್ದು ಸತ್ಯ ಎಂದಾದರೆ ಖಂಡಿಗೆಯವರ ನಿಲವು ಆಕ್ಷೇಪಾರ್ಹವಾಗುತ್ತದೆ.

ಖಂಡಿಗೆಯವರು ಮುಂದೆ ಬರೆಯುತ್ತಾ "ಇನ್ನೆಷ್ಟು ಕಾಲ ನೀನಿಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದ್ದರೂ ನಿನ್ನನೆಬ್ಬಿಸುವವರನೊಬ್ಬರನು ಕಾಣೆ" ಎಂಬ ಸಾಲಿಗೆ "ದೇವಾಲಯದೊಳಗಿನ ಕೇಶವ ಎಚ್ಚರವಾಗುವುದಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲು ಜನರ ಹೃದಯದೊಳಗಿನ ಕೇಶವ ಎಚ್ಚರವಾಗಬೇಕು. ಜನರ ಅಂತರಂಗದ ಚೈತನ್ಯವನ್ನು ಜಾಗೃತಗೊಳಿಸಲು ಯಾರೂ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ಅವರವರೇ ಮಾಡಬೇಕು ಎಂಬ ಧ್ವನಿ ಈ ಚರಣದಲ್ಲಿದೆ. ಇದು ಕನಕದಾಸರ ಸಮಾಜಮುಖಿ ಸಂದೇಶವಾಗಿದೆ" ಎಂದು ವಿವರಿಸಿ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾರಸ್ಯವಿದ್ದರೂ ಅವರ ಆ ವಿವರಣೆಯು ಸ್ಥಳೀಯ ಆಚರಣೆಗೆ ಹೊಂದುತ್ತಿಲ್ಲ.

ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದ ಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ಶೇಷಶಾಯಿ (ಮಲಗಿರುವ) ರೂಪದ ರಂಗನಾಥನಿಗೆ ಸುಪ್ರಭಾತ ಹಾಡುವ ಸಂಪ್ರದಾಯವಿಲ್ಲ. ಕೇರಳದ ಅನಂತಪದ್ಮನಾಭನಿಗೆ ಸುಪ್ರಭಾತ ಹಾಡುವ ವಿಚಾರ ಭಾರತದ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಚರ್ಚೆಯಾಗಿ ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಪ್ರದಾಯದಂತೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಲು ನಿರ್ಣಯ ಹೊರಬಿತ್ತು. ತಮಿಳುನಾಡಿನ ಶ್ರೀರಂಗ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ದೇವರು ಮಲಗಿದ್ದಾನೆಂದು ನಂಬಿ ಗರ್ಭಗುಡಿಯ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಪಿಸು ದನಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತಾರೆ. ಏರುದನಿಯು ಅಲ್ಲಿ ನಿಷೇಧಿತವಾಗಿದೆ. ಕನಕದಾಸರು ಸದರಿ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದ ದೇವಾಲಯದೊಳಗಿನ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾರೆಯೇ ಹೊರತು ಅದು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿರುವ ಕೇಶವನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಸುಸ್ಪಷ್ಟ.

ಅಂತಹ ಪ್ರವಾದಿಗಳಾದ ಕನಕದಾಸರೇ

ರಂಗನಾಯಕ ರಾಜೀವಲೋಚನ ರಮಣನೆ ಬೆಳಗಾಯಿತೇಳೆನ್ನುತ

ಅಂಗನೆ ಲಕುಮಿ ತಾ ಪತಿಯನೆಜ್ಜಿಸಿದಳು ಶೃಂಗಾರದಾ ನಿದ್ರೆ ಸಾಕೆನ್ನುತ

ಎಂದು ರಂಗನಾಥನಿಗೆ ಸುಪ್ರಭಾತ ಹಾಡುವ ಮೂಲಕ 'ಅವನ ನಿದ್ರೆಯು ಶೃಂಗಾರ ಭಾವದ ಗೂಢ ನಿದ್ರೆಯೇ ಹೊರತು, ಮನುಷ್ಯರಂತೆ ಗಾಢ ನಿದ್ರೆಯಲ್ಲ' ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಗರ್ಭಗುಡಿಯ ಆಚರಣೆಯೇ ಬೇರೆ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಜಾಗೃತಿಯ ಆಯಾಮವೇ ಬೇರೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದಂತಿರುವ ಕನಕದಾಸರ ಈ ಪರ್ಯಾಯ ಮಾದರಿಯನ್ನು ಕಂಡಾಗ ಖಂಡಿಗೆಯವರ ಆಧುನಿಕ ಅನುಸಂಧಾನವು ಸಂದಿಗ್ಧ ಮಾದರಿ ಎನಿಸುತ್ತದೆ.

ಖಂಡಿಗೆಯವರ ಈ ನಿಲವಿಗೆ “ಸಮಾಜವಾದದ ನಿಲುವಿನಿಂದ ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದವರಿಗೆ ‘ಇನ್ನೆಷ್ಟು ಕಾಲ ನೀನಿಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದ್ದರೂ ನಿನ್ನ ಎಬ್ಬಿಸುವರೊಬ್ಬರನು ಕಾಣೆ’ ಎಂಬ ಮಾತು ಕೇವಲ ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದ ರಂಗನಾಥನಿಗೆ ಹೇಳಿದ ಕಿವಿಮಾತಲ್ಲ; ಅಸಂಖ್ಯ ಶ್ರೀಸಾಮಾನ್ಯ ರಂಗನಾಥರಿಗೆ ಹೇಳಿದ ಕಿವಿಮಾತು ಎಂಬುದು ವಿದಿತವಾಗುತ್ತದೆ”^{೧೦} ಎಂದ ಸುಧಾಕರರ ನಿರೂಪಣೆಯೇ ಕಾರಣವಿರಬಹುದು.

ಆದರೆ ಕನಕದಾಸರ ಈ ಕೀರ್ತನೆಗೆ ಸಮಾಜವಾದ ಹೊಂದುತ್ತದೆಯೇ? ಎಂಬುದೇ ಮುಖ್ಯ ಪ್ರಶ್ನೆ. ಒಂದೊಮ್ಮೆ ಸಮಾಜವಾದೀ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದ ನೋಡುವುದೇ ನಿಜವಾದರೆ ಆ ವಾದವು ಈ ಕೀರ್ತನೆಯ ಎಲ್ಲ ಸಾಲುಗಳಲ್ಲೂ ಕಾಣಬೇಕಲ್ಲವೇ?

ಇದೇ ಕೀರ್ತನೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಜಿ.ಎಸ್. ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪನವರು “ಇನ್ನೆಷ್ಟು ಕಾಲ ನೀನಿಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದ್ದರೂ ನಿನ್ನ ಎಬ್ಬಿಸುವರೊಬ್ಬರನು ಕಾಣೆ ಎನ್ನುವ ವಿಷಾದಪೂರ್ಣವಾದ ಮುಕ್ತಾಯ ಅಭೂತಪೂರ್ವವಾಗಿದೆ”^{೧೧} ಎಂದು ಹೇಳಿದರೂ ಆ ಅಭೂತಪೂರ್ವತೆ ಏನು ಎಂಬುದು ಅರ್ಥವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಸಿ.ಪಿ.ಕೆ. ಅವರು “ಇಲ್ಲಿ ವಿಷಾದಪೂರ್ಣ ವಿಡಂಬನೆ ರುಳುಪಿಸಿದೆ. ಅದರ ಧ್ವನಿ ಈ ಹೊತ್ತಿನವರೆಗೂ ಚಾಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಇಂದಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಅನ್ವಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಭಗವಂತ ನಿದ್ದೆಹೋಗಿದ್ದಾನೆ ಎಂತಲೇ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟೊಂದು ಅರಾಜಕತೆ. ಅವನನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸಬೇಕೆಂಬ ಕಳಕಳಿಯಾಗಲೀ, ಎಬ್ಬಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಾಗಲೀ ಯಾರಿಗೂ ಇಲ್ಲ. ಅವನು ಮಲಗಿಯೇ ಇರಲಿ. ಎದ್ದರೆ ತಮಗೆ ತೊಂದರೆ ಎಂಬುದೇ ಎಲ್ಲರ ಭಾವನೆ. ಅಂದು ಮಲಗಿದ ಭಗವಂತ ಇನ್ನೆಂದೂ ಎಚ್ಚರಗೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲವೇ? ಏನಾದರೂ ಕನಕದಾಸರದು ಪ್ರವಾದಿವಾಣಿಯಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ”^{೧೨} ಎಂದು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿರುವುದರಲ್ಲಿ ಸ್ವಾರಸ್ಯವಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಸಿ.ಪಿ.ಕೆ. ಅವರ ಅನುಸಂಧಾನವು ಸುಧಾಕರರ ಮತ್ತು ಖಂಡಿಗೆಯವರ ಸಂದಿಗ್ಧ ಮಾದರಿಗೆ ಪರ್ಯಾಯ ಮಾದರಿಯಾಗಿದೆ.

ಪ್ರತಿ ಮಾದರಿ

ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕಾರರು ಮಾಡಿದ ಸಂದಿಗ್ಧ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯನ್ನು ಸಕಾರಣವಾಗಿ ನಿರಾಕರಿಸಿ, ಹರಿದಾಸರ ಇತರ ರಚನೆಗಳಿಗೆ ಹಾಗೂ ಒಟ್ಟಾರೆ ಹರಿದಾಸ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಆಶಯಗಳಿಗೆ ಹೊಂದಿಕೆಯಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯನ್ನು ‘ಅನುಸಂಧಾನದ ಸಂದಿಗ್ಧ ಮಾದರಿ’ಗೆ ‘ಪ್ರತಿ ಮಾದರಿ’ ಎನ್ನುತ್ತೇವೆ. ಉದಾಹರಣೆ:

ಕನಕದಾಸರ ‘ಕಾಯೋ ಕರುಣಾಕರನೆ ಕಡುಪಾಪಿ ನಾನು’ ಎಂಬ ಕೀರ್ತನೆಗೆ ವಿದ್ವಾಂಸರೊಬ್ಬರು ಸಂದಿಗ್ಧ ಮಾದರಿಯ ವಿಮರ್ಶೆ ಮಾಡಿದಂತಿದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಭಾಸ್ಕರ ಜಿ. ಮಯ್ಯ ಅವರ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ಹೀಗಿದೆ:

ಈ ಕೀರ್ತನೆಯಲ್ಲಿರುವ “ಈ ಎಲ್ಲಾ ಪಾತ್ರಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಕನಕದಾಸರು ಪ್ರತಿರೋಧದ ಭಾವನೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ ಎಂದಾಗಲೀ ಇದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಚ್ಯನ್ನ ವರ್ಗಸಂಘರ್ಷ ಅಡಗಿದೆ ಎಂದಾಗಲೀ ನನಗೆ ಅನ್ನಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಭಕ್ತಿಯುಗದ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ ಅವಧಾರಣೆ ಅಥವಾ ‘ವರ್ಗಸಂಘರ್ಷ’ದ ಒಂದು ಕುರುಹು ಈ ಗೀತೆಯಿಂದ ಆಗುತ್ತದೆಯೆಂಬುದು ಕೂಡಾ ತಪ್ಪು ಕಲ್ಪನೆ. ಕನಕದಾಸರ ಬಹಳಷ್ಟು ಬೇರೆ ಪದ್ಯಗಳು ಅವರ ‘ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಕ ಸ್ವರೂಪ’ ಮತ್ತು ಅವರ ಒಟ್ಟು ‘ಮಾನವೀಯತೆ’ಯ ದರ್ಶನವನ್ನು ಮೂಡಿಸುತ್ತವೆಯೆ ಹೊರತು ಅವರ ಹಾಡುಗಳು ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ವಿರುದ್ಧ ಒಂದು ‘ಬಿರುಗಾಳಿ’ ಎಂದು ಭಾವಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ”^{೧೩} ಎಂದು ಅವರು ಯಾವುದೇ ಭಾವಾವೇಶವಿಲ್ಲದೆ ಕೈಗೊಂಡ ಅನುಸಂಧಾನವು ಸದರಿ ಕೀರ್ತನೆಯ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಯಥಾವತ್ತಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸುವಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಮೇಲಿನ ಸಂದಿಗ್ಧ ಮಾದರಿಗೆ ಪರ್ಯಾಯ ಮಾದರಿಯೂ ಆಗಿದೆ.

ಸವಾಲಿನ ಮಾದರಿಗಳು

ಒಂದು ಕೀರ್ತನೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಅನುಸಂಧಾನದ ಸಾಕಷ್ಟು ಲೇಖನಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗಿದ್ದರೂ ಮತ್ತಷ್ಟು ಹೊಸ ಹೊಸ 'ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಸಾಧ್ಯತೆ'ಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಮಾದರಿಯನ್ನು ಸವಾಲಿನ ಮಾದರಿ ಎನ್ನುತ್ತೇವೆ. ಶಾಸ್ತ್ರ ನಿಪುಣರಾದ ಪಂಡಿತರಿಗೂ ಸರ್ವಸಮ್ಮತವಾಗಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಲು ಸವಾಲೆನಿಸುವ ಮುಂಡಿಗೆಗಳನ್ನು; ಹರಿದಾಸರ ಕಾಲಘಟ್ಟಕ್ಕೆ ಹೊಂದುತ್ತಿದ್ದು, ಆಧುನಿಕ ಕಾಲದ ಆಶಯಕ್ಕೆ ಹೊರತಾದ ಹರಿದಾಸರ ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನು ಹಾಗೆಯೇ ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೇ ಬೇಡವೇ ಎಂಬ ಸಂದಿಗ್ಧತೆ ಇರುವ ಮಾದರಿಗಳನ್ನು ಸಹ ಈ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಬಹುದು.

ಉದಾಹರಣೆ : 'ಎಲ್ಲರೂ ಮಾಡುವುದು ಹೊಟ್ಟೆಗಾಗಿ ಗೇಣು ಬಟ್ಟೆಗಾಗಿ' ಎಂಬ ಕೀರ್ತನೆ. ಇದನ್ನು ಸುಧಾಕರ, ಕೆ. ಗೋಕುಲನಾಥ್ ಮುಂತಾದ ಅನೇಕ ವಿಮರ್ಶಕರು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ನೆಲೆಗಳಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದರೂ ಅನೇಕ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು ಹಾಗೆಯೇ ಉಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಂತಹ ಕೀರ್ತನೆಯ ಆಧುನಿಕ ಅನುಸಂಧಾನವು ಮತ್ತಷ್ಟು ಹೊಸ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳ ಸವಾಲುಗಳನ್ನು ತೆರೆದಿಡುತ್ತವೆ.

ಕೊನೆಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು :

೧. ಜಿ. ವೆಂಕಟಸುಬ್ಬಯ್ಯ (ಸಂ), ಕನ್ನಡ ನಿಘಂಟು, ಸಂ. ೬, ಪುಟ. ೫೫೫೫
೨. ಅದೇ, ಪುಟ. ೫೫೫೫
೩. ಜಿ. ವರದರಾಜರಾವ್ (ಸಂ), ಶ್ರೀಪಾದರಾಜರ ಕೃತಿಗಳು, ಪು. XXXVIII
೪. ಹಂಡೆ ಗುರು ವೇದವ್ಯಾಸದಾಸರು 'ಭಕ್ತ ಶ್ರೀಪಾದರಾಜರು' ೧೯೫೭, ಪು. ೪೬
೫. ವೇದಗರ್ಭ ಜಿ.ಶೇಷಗಿರಿರಾವ್, ಶ್ರೀ ಶ್ರೀಪಾದರಾಜರ 'ಯಾಕೆ ಪುಟ್ಟಿಸಿದ ನೀ ಸಾಕಲಾರದೆ' 'ಹರಿದಾಸ ತರಂಗ' ಸಂ. ೧, ಪು. ೧೨
೬. ಬಿ. ಜನಾರ್ದನ ಭಟ್, 'ಮರೆಯದಿರು ಮರೆಯದಿರು ಎಲೆ ಮಾನವ', ಕನಕನ ಕಿಂಡಿ, ಪು. ೩೫
೭. ಅದೇ, ಪು. ೩೬
೮. ಟಿ.ಎ.ಎನ್. ಖಂಡಿಗಿ, 'ಯಾಕೆ ನೀನಿಲ್ಲಿ ಪವಡಿಸಿದೆ ಹರಿಯೆ', ಕನಕನ ಕಿಂಡಿ, ಪು. ೪೨
೯. ಅದೇ, ಪು. ೪೩
೧೦. ಸುಧಾಕರ (ಸಂ.), 'ಕನಕಸಾಹಿತ್ಯದರ್ಶನ' ಸಂ. ೪, ಪು. ೪೮೪
೧೧. ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪ ಜಿ.ಎಸ್., 'ಕನಕದಾಸರು : ಕೆಲವು ಚಿಂತನೆಗಳು', ಈ ಪರಿಯ ಸೊಬಗು, ಪು. ೨೭೯
೧೨. ಸಿ.ಪಿ.ಕೆ., 'ಕನಕದಾಸರ ಅನನ್ಯತೆ', 'ಕನಕ ಕಿರಣ', ಪು. ೨೨೧
೧೩. ಭಾಸ್ಕರ ಜಿ. ಮಯ್ಯ, 'ಕಾಯೋ ಕರುಣಾಕರನೆ ಕಡುಪಾಪಿ ನಾನು', ಕನಕನ ಕಿಂಡಿ, ಪು. ೧೩

೧೭. ಕನ್ನಡ ಗ್ರಂಥಸಂಪಾದನೆಗೆ ಮಹಿಳೆಯರ ಕೊಡುಗೆ ಒಂದು ಅವಲೋಕನ

— ಡಾ. ದಿವ್ಯ ಕೆ.ಎಲ್.

ಗ್ರಂಥಸಂಪಾದನೆ ಒಂದು ಶಾಸ್ತ್ರವಾಗಿ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬೆಳೆದು ಬಂದದ್ದು ಪಾಶ್ಚಿಮಾತ್ಯರಾಷ್ಟ್ರಗಳಿಂದ. ಇದು ಎರವಲು ಶಾಸ್ತ್ರ ಎಂದು ಗೋಚರಿಸಿದರು ನಮ್ಮ ದೇಶೀಯ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಅಗೋಚರವಾಗಿ ಇದ್ದಿರಬಹುದು. ಇದರ ಕುರಿತಾಗಿ ಸಂಶೋಧನೆಗಳು ನಡೆಯಬೇಕಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಮೂಲವನ್ನು ಹುಡುಕುವುದು ಪ್ರಯಾಸ ಕೆಲಸವಾಗಿದೆ. ಆದರೂ ಹುಡುಕುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯ. 'ಗ್ರಂಥ ಸಂಪಾದನೆ' ಎಂಬ ಪದದ ಅರ್ಥದ ಮೂಲವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಲು, ವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾಗಿ ವಿವರಿಸಲು ಬಳಸುವ ಪದವಾಗಿದೆ. ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯು ಮೊದಲು ಸಾಮಗ್ರಿ ಸಂಗ್ರಹ, ಪ್ರತಿ ಮಾಡುವಿಕೆ, ಪಾಠಾಂತರ ಸಂಕಲನ, ಪೀಳಿಗೆ ರಚನೆ, ಪರಿಷ್ಕರಣ, ಉನ್ನತ ವಿಮರ್ಶೆ ಹೀಗೆ ಹಲವಾರು ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ಗ್ರಂಥಸಂಪಾದನಾ ಕಾರ್ಯವು ಗೋಚರಿಸುವವು. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೇ ಸಂಪಾದನಾ ಚರಿತ್ರೆ, ಲೇಖನ ಸಾಮಗ್ರಿ, ವಿವಿಧ ಬಗೆಯ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳು, ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಭಂಡಾರಗಳು, ಲಿಪಿಕಾರ, ಸ್ವಾಲಿಪ್ಯಗಳು ಭಿನ್ನ ಪಾಠಗಳು ಮೊದಲಾದ ಪೂರಕ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಇದು ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ.

ಭಾರತದ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೆನಿಸಿರುವ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕಳೆದ ಸುಮಾರು ಹದಿಮೂರು ಶತಮಾನಗಳಿಂದ ಅನೇಕಾನೇಕ ಮಹತ್ವದ ಕೃತಿಗಳ ಅಮೋಘ ಭಂಡಾರವೆನಿಸಿದೆ. ಈ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳ ಅವಲೋಕನ ಮತ್ತು ಅಧ್ಯಯನಗಳಿಂದ ಕನ್ನಡ ನಾಡು ನುಡಿಗಳು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಸಾಧನೆ ಹಾಗೂ ಜನಜೀವನದ ಒಟ್ಟಿಂದದ ಚಿತ್ರ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಅದರಲ್ಲೂ ಪ್ರಾಚೀನ ಹಾಗೂ ನಡುಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳ ಪರಾಮರ್ಶೆ ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದ ಬದುಕಿಗೆ ಕೈಗನ್ನಡಿಯನ್ನು ಹಿಡಿಯುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ನೂರಾರು ಕೃತಿಗಳನ್ನು ನಾಶವಾಗದಂತೆ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಭಂಡಾರಗಳಿಂದ ಕೃತಿರೂಪಕ್ಕೆ ಹೊರತರುವಲ್ಲಿ ಅವಿರತ ಶ್ರಮಪೂರ್ಣ ಸಂಶೋಧನೆ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಕುವೆಂಪು ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಪಾದನ ವಿಭಾಗವು ನೂರಾರು ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ವಿದ್ವತ್ತು, ಶ್ರಮ, ತಾಳ್ಮೆ, ಪ್ರತಿಭೆಯ ಮೂಲಕ ಹೊತ್ತಿಗೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಹೊರತರಲು ನಿರಂತರ ಶ್ರಮವಹಿಸುತ್ತಿದೆ.

ಪ್ರೊ. ದೇಜಗೌ ಅವರು ಪ್ರಥಮ ನಿರ್ದೇಶಕರಾಗಿದ್ದಾಗ ಸಂಪಾದನ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯಿಂದ ಹಿಡಿದು ಇತ್ತೀಚಿನವರೆಗೆ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಸುಮಾರು ಹತ್ತು ಸಾವಿರ ಇವೆ. ಸಾವಿರ ವರ್ಷಕ್ಕೂ ಹಿಂದಿನ ಇತಿಹಾಸವಿರುವ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಈ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳೆ ಮುಖ್ಯ ಆಕರ ಇವುಗಳಲ್ಲದೆ ಹೋಗಿದ್ದರೆ, ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಚೀನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಂಧಕಾರದಲ್ಲಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಇಂಥ ಅಮೂಲ್ಯ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಜತನದಿಂದ ಕಾಪಾಡುವುದು ಹಾಗೂ ಕೃತಿರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸುವುದು ವರ್ತಮಾನದ ತುರ್ತಾಗಿದೆ.

ಸಾಹಿತ್ಯ ಚಟುವಟಿಕೆಯ ಕೇಂದ್ರಗಳಾಗಿದ್ದ ಎಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಕವಿಗಳ ಕೀರ್ತಿ ಹರಡಿದ್ದ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನಗಂಗೆಯನ್ನು ಮನೆಮನೆಯ ಬಾಗಿಲಿಗೆ ಕೊಂಡೊಯ್ದ ಶಿವಶರಣರು ಮತ್ತು ದಾಸರುಗಳು ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಅವರ ನೆನಪಿಗಾಗಿ ಮಠಗಳು, ಸ್ಮಾರಕಗಳು ನಿರ್ಮಿತವಾಗಿರುವ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ, ಅನುಯಾಯಿಗಳ ಮತ್ತು ಭಕ್ತರ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯೋಪಾಸಕರ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಗೋ ಎಂತೋ ಸಂಗ್ರಹಿತವಾಗಿರುವ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ರಕ್ಷಿಸುವ ಮತ್ತು ಪುಸ್ತಕ ರೂಪದಲ್ಲಿ ತರುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಕುವೆಂಪು ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಮಹಿಳಾ ಸಂಶೋಧಕ ವಿದ್ವಾಂಸರುಗಳು ತಮ್ಮದೆ ಆದ ಕೊಡುಗೆಯನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ.

ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಕುವೆಂಪು ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ಸಂಗ್ರಹಣೆ, ಸಂರಕ್ಷಣೆ, ಸಂಪಾದನೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಕಟಣೆಯಲ್ಲಿ ಮಹಿಳಾ ಸಂಶೋಧನ ವಿದ್ವಾಂಸರುಗಳು ವಿಶೇಷವಾದ ಕೊಡುಗೆಯನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಕರ್ನಾಟಕದ ಬೇರೆಯೂ ಇಲ್ಲದಷ್ಟು ಅಧಿಕ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ವಿಭಾಗ ಹೊಂದಿದೆ. ಕ್ರಿ.ಶ ೧೧೩೦ರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿ ಮಾಡಲಾಗಿರುವ ಹಾಗೂ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನ ಉಪಲಬ್ಧ ಪ್ರತಿಯಾಗಿರುವ ಸಂಸ್ಕೃತ ಅಮರಕೋಶದ ಕನ್ನಡ ಟೀಕೆಯ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯಿಂದ ಹಿಡಿದು ೧೯ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಲಿಖಿತಗೊಂಡ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳು ಇಲ್ಲಿವೆ.

ಈ ಗ್ರಂಥಸಂಪಾದನಾ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಮೂಲವನ್ನು ಸಂಶೋಧಿಸುತ್ತ ಹೊರಟಾಗ ಹೋಗಿ ತಲುಪಿದ್ದು ಇತಿಹಾಸದ ತವರಾದ ಗ್ರೀಕ್ ದೇಶವನ್ನು. ಗ್ರೀಕ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿನ ಗ್ರಂಥಗಳ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ಸಂಗ್ರಹ ಕಾರ್ಯ ನಡೆದಿರುವುದು ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ.ಪೂ. ೬೦೦-೩೦೦ರ ವರೆಗೆ ಗ್ರೀಕ್‌ನ ಮುಖ್ಯ ನಗರವಾದ ಅಥೆನ್ಸ್‌ನಲ್ಲಿ. ಕ್ರಿ.ಪೂ ೩೦೦-ಕ್ರಿ.ಶ ೧ರ ವರೆಗೆ ಅಲೆಕ್ಸಾಂಡ್ರಿಯ ನಗರದ ಪುಸ್ತಕ ಭಂಡಾರದಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ ಪರಿಷ್ಕರಿಸುವ ಕಾರ್ಯವು ನಡೆಯಿತು. ಕ್ರಿ.ಪೂ ೧೬೮ - ಕ್ರಿ.ಶ ೫೩೦ ರ ವರೆಗೆ ರೋಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಲ್ಯಾಟಿನ್ ಭಾಷೆಯ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ಮೂಲಕ ಸಂರಕ್ಷಿಸಲಾಯಿತು. ಕ್ರಿ.ಶ ೧೩೫೦ ರಿಂದ ಕ್ರಿ.ಶ ೧೫೨೧ರ ವರೆಗೆ ಯುರೋಪಿನಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾಪುನರುಜ್ಜೀವನದ ಕಾಲವಾಗಿತ್ತು. ೧೫೨೧ರಿಂದ ಮುಂದಿನ ಕಾಲವನ್ನು ವಿದ್ವತ್ತಿನ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಆಧುನಿಕ ಯುಗವೆಂದು ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಕರೆಯಲಾಗಿತ್ತು.

ಗ್ರಂಥ ಸಂಪಾದನಾ ಶಾಸ್ತ್ರವು ಭಾರತಕ್ಕೆ ೧೯ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿತು. ಮೂರನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿದ್ದ ಧನ್ಯಕಟಕ ಅಥವಾ ಧರಣಿಕೋಟ, ಏಳನೆ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿದ್ದ ನಳಂದ ಮತ್ತು ಒಂಭತ್ತನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿದ್ದ ವಿಕ್ರಮಶೀಲ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳು ಸಮೃದ್ಧ ಗ್ರಂಥಭಂಡಾರಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದವು. ಕರ್ನಾಟಕವನ್ನು ನೋಡುವುದಾದರೆ ದೇವಚಂದ್ರನ 'ರಾಜಾವಳಿ' ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಗ್ರಂಥರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿಯೇ ಮೂಡಬಿದರೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬಸದಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಇದು ಕರ್ನಾಟಕದ ಜೈನರ ಗ್ರಂಥರಕ್ಷಣೆಯ ಪರಮಾವಧಿ ಮನೋಧರ್ಮವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದೆ "ಇಂತು ಮಹಾಧವಲ ಸಿದ್ಧಾಂತಮಂ ರಚಿಸಿದ ಪುಸ್ತಕಂಗಳಂ ರಕ್ಷಿಲು ಸಿದ್ಧಾಂತ ಬಸ್ತಿಯಂ ಮಾಡಿಸಿ. ಅಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಪೂಜಿಸುತ್ತಂ" ಎಂಬುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ೧೨ನೇ ಶತಮಾನದ ಕೊನೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ನೀಲಕಂಠನು ಮಹಾಭಾರತಕ್ಕೆ 'ಭಾರತ ಭಾವದೀಪ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಬರೆದನು. ಬೇರೆ-ಬೇರೆ ಪ್ರಾಂತಗಳ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ, ಅನೇಕ ಕೋಶಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ ಪಾಠಗಳನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ, ಪೂರ್ವ ಗುರುಪರಂಪರೆಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ, 'ಭಾರತ ಭಾವದೀಪ' ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವುದರ ಕುರಿತಾಗಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ.

೧. "ಕನ್ನಡ ಗ್ರಂಥಸಂಪಾದನ ಶಾಸ್ತ್ರ" ಎಂ.ಎಂ. ಕಲಬುರ್ಗಿ: ಪ್ರೌಢ೧೫: ಪುಟ:೪

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಅಪಾರ ಕೊಡುಗೆಯನ್ನು ನೀಡಿರುವ ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದಾಗ 'ಬಸವ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ' ಕವಳಿಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ವಚನಭಂಡಾರದ ಉಲ್ಲೇಖ ವೀರಶೈವಸಾಹಿತ್ಯದ ಗ್ರಂಥರಕ್ಷಣೆಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಿಡುತ್ತದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವ ಈ ಸಾಲು "ಇಂದಿನೀಶಾರ್ಚನೆಯುಚಿತವೇ, ನೆಂದು ತಿಳಿಯಿರೇ ವಚನಭಂಡಾರದ ಕವಳಿಗಳೆ | ತಂದು ನೋಡಿರೆ ಭಾಷೆಗಳನ್ನೇ, ನೆಂದು ನುಡಿದನು ತದ್ವ್ರತಂಗಳ ನಿಂದು ಹಿಡಿದ ಕ್ರಮವದಾವುದಿದಂ ವಿಚಾರಿಸಿರೆ" || ಈ ಪಂಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು.

ಹೀಗೆ ಪಾಶ್ಚಿಮಾತ್ಯದಿಂದ ದೇಶಿಯವರೆಗೂ ಗ್ರಂಥ ಸಂಪಾದನೆಯ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸುತ್ತ ಬಂದಾಗ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ನಾವು ಬಹುತೇಕ ಕಡೆ ಗ್ರಂಥ ಸಂಪಾದನಾಕಾರರು ಪುರುಷರೇ ಆಗಿದ್ದಾರೆ. ಸಾಹಿತ್ಯದ ಎಲ್ಲಾ ವಿಭಾಗದಲ್ಲೂ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸಿರುವ ಮಹಿಳೆಯರು ಗ್ರಂಥಸಂಪಾದನೆಯ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಅನರ್ಘ್ಯ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿರುವುದನ್ನು ಈ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ನಾವು ಕಾಣಬಹುದು.

ಜೈನ, ಬೌದ್ಧ ಮತ್ತು ವೀರಶೈವ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಿದಾಗ ಆ ಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರೂ ಕೂಡಾ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯ ಪ್ರತಿಮಾಡುವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಕುರುಹುಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಜೈನ ಸನ್ಯಾಸಿನಿಯರು, ಕಂತಿಯರು, ಅಜ್ಜಿಕೆಯರು ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಗ್ರಂಥಸಂಪಾದನೆಯ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಮಜಲುಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರು ಕ್ಷಚಿತ್ತಾಗಿಯಾದರೂ ಭಾಗಿಯಾಗಿದ್ದರೆಂಬುದನ್ನು ಹತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದಿಂದಲೇ ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಪ್ರಾಚೀನ ಸಾಹಿತ್ಯ ನಮಗೆ ಉಳಿದು ಬಂದಿರುವುದೇ ಲಿಪಿಕಾರರಿಂದ. ಜೈನರಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರದಾನ ಕೊಡುವ ಪದ್ಧತಿ ಇದ್ದುದರಿಂದ ಇದರ ಅಂಗವಾಗಿ ಅನೇಕ ಮಹಿಳೆಯರು ಧಾರ್ಮಿಕ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಮಾಡಿಸಿ ದಾನವಾಗಿ ನೀಡಿದ ನಿದರ್ಶನಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಜೈನಧರ್ಮದ ಪವಿತ್ರಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ನಕಲು ಮಾಡುವಂತೆ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಪ್ರೇರೇಪಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಪವಿತ್ರ ಜೈನ ಗ್ರಂಥಗಳಾದ ಧವಲ, ಜಯದವಲ, ಮಹಾಧವಲ ಗ್ರಂಥಗಳ ಉಪಲಬ್ಧ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳು ಮಹಿಳೆಯರು ಶಾಸ್ತ್ರದಾನವಾಗಿ ನೀಡಿದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಾಗಿವೆ. ಮಹಿಳೆಯರು ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಹಲವಾರು ಕೃತಿಗಳ ಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವನ್ನು ನಾವಿಲ್ಲಿ ನೋಡಬಹುದು. ದೇವಿಯಕ್ಕ ಎಂಬ ಜೈನ ಮಹಿಳೆ "ಶ್ರುತಪಂಚಮಿನೋಂಪಿಯನ್ನು ನೋಂತು ಬನ್ನಿಗೇಯ ಉತ್ತಂಗ ಚೈತ್ಯಾಲಯದ ಆಚಾರ್ಯ ಶುಭಚಂದ್ರಸಿದ್ಧಾಂತದೇವರಿಗೆ ಧವಲಗ್ರಂಥದ ಪ್ರತಿಯನ್ನು ಪದ್ಮಸೇನಮುನೀಂದ್ರರಿಗೆ ಅಣ್ಣ ಶ್ರೀಷ್ಠಿಯು ಜಯದವಲದ ಪ್ರತಿಯನ್ನು ಶ್ರೀಮತಿಯ ಶ್ರೀಪಂಚಮಿ ಉದ್ಯಾಪನಾ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮಾಘನಂದಿ ಆಚಾರ್ಯರಿಗೆ ಮಹಾಧವಲಾ ಪ್ರತಿಯನ್ನು" ಗ್ರಂಥವನ್ನಾಗಿ ಅರ್ಪಿಸಿರುವುದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಅದೇ ರೀತಿ ದೊಡ್ಡಯ್ಯನ 'ಚಂದ್ರಪ್ರಭ ಚರಿತೆ'ಯ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯು ಮೈಸೂರು ಬಸ್ತಿಯ ದೊಡ್ಡಯ್ಯನವರ ಮಗ ಶಾಣತಯ್ಯನು ೧೬೯೯ರಲ್ಲಿ ಯಳಂದೂರು ಮುದ್ದಯ್ಯ ಪಂಡಿತರ ಮಗಳ ಅಕ್ಕಮ್ಮನವರಿಗಂದು ಪ್ರತಿಮಾಡಿರುವುದಾಗಿ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. 'ಸುಕುಮಾರ ಚರಿತೆ'ಯ ಒಂದು ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯು ಮುಂಡಿಗೆಯ ಪಾಯಣ್ಣನ ಮಗಳು ಪದುಮಾಯಿಗಾಗಿ ಪ್ರತಿಮಾಡಿರುವುದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಅಮರೇಂದ್ರವಂದಿತ ಶ್ರೀಸುಕುಮಾರನ 'ಚಾರುಚರಿತೆ'ದ ಪ್ರತಿಯನ್ನು ಜನಚಂದ್ರನು ತನ್ನ ಪುತ್ರಿಯರುಗಳಿಗೆ ಓದಿಸಲೆಂದು ಬರೆಯಲಾಯಿತೆಂಬುದು ಸುಕುಮಾರ ಚರಿತೆ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಮಹಿಳೆಯರೇ ನೇರವಾಗಿ ಪ್ರತಿಮಾಡಿರುವ ದೃಷ್ಟಾಂತಗಳಿಗೂ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳು ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ನೋಡುವುದಾದರೆ ಧಾರವಾಡದ ವಚನಭಂಡಾರಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಲಿಂಗಲೀಲಾವಿಲಾಸ ಚಾರಿತ್ರದ ಒಂದು ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಗುವುದು

ಚೆನ್ನಗೌಡರ ಸೊಸೆ ಭೈರಾಜಿಯು “ಶ್ರೀಗುರುವಿನ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಲಿಂಗಲೀಲಾ ವಿಲಾಸದ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಪ್ರತಿಮಾಡಿಸಿದರು. ಮಹಾಗಣಗಳು ಕೇಳಿ ಓದಿ ನಮ್ಮ ಕೃತಾರ್ಥ ಮಾಡಿ ಎಂದು ಮಹಾಗಣಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿಮಾಡುತಿದ್ದೆನು” ಎಂದು ಸ್ವತಃ ಪ್ರತಿಮಾಡಿದ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾಳೆ.

ಗಮನೀಯವಾದ ಅಂಶವೆಂದರೆ ವೇಷ್ಯ ವೃತ್ತಿಯ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳು ಕೂಡ ಕಲೆಯ ಜೊತೆಗೆ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಅಭಿರುಚಿ ಉಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದರು ಎಂಬುದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಐರಾವತದ ಒಂದು ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ‘ಕೆಸ್ತೂರು ಉಪಾಧ್ಯಾಯರ ಮಗ ರಂಗಪ್ಪ ಬರದು ಕೊಟ್ಟುದು ತಳಕಾಡು ನಾಯಕಶ್ಯಾನಿ ಕೆಂಪಿಗಳು ನಂಜಿಗೆ ಬರದು ಕೊಟ್ಟುದು’ ಎಂದಿದ್ದು ನಂಜಿ ಎಂಬ ವೇಷ್ಯಾ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಓದಿಗಾಗಿ ಬರವಣಿಗೆಗೆ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಅಂಶ ಕುತೂಹಲಕಾರಿಯಾಗಿದೆ. ಹಾಗೂ ಧನಂಜಯ ಎಂಬ ನಿಘಂಟನ್ನು ಶಿವಮ್ಮ ಎಂಬ ಮಹಿಳೆ ತನ್ನ ಮಗನಿಗೆ ವಿದ್ಯೆ ಪೂರ್ಣವಾಗಲೆಂದು ಪ್ರತಿಮಾಡಿಸಿದ್ದಾಳೆ ಎಂಬುದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ.

ಆಧುನಿಕ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರು ಗ್ರಂಥಸಂಪಾದಕಿಯಾಗಿ ಈ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ್ದು ೧೯೪೦ರಲ್ಲಿ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಗ್ರಂಥ ಸಂಪಾದನಾ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಿದಾಗ ಸೀಮಿತ ಮಹಿಳಾ ಸಂಪಾದಕಿಯರು ಕಂಡು ಬರುತ್ತಾರೆ. ಆದರೂ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ೧೯೪೦ ರಿಂದ ಪ್ರಚಲಿತದವರೆಗೆ ಅಧ್ಯಯನದ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಬೀರಿದಾಗ ಕಂಡು ಬಂದಿರುವ ಕೆಲವು ಮಹಿಳಾ ಸಂಪಾದಕಿಯರನ್ನು ನಾವಿಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಅವರಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿಗೆ ಡಿ. ಚಂಪಾಬಾಯಿ, ತದನಂತರದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಮಲ್ಲಬಾದಿ ಚನ್ನಬಸಮ್ಮ, ಜಾನಕಿ, ಮಂದಾಕಿನಿಬಾಯಿ, ಟಿ.ಎನ್ ನಾಗರತ್ನ, ವೈ.ಸಿ ಭಾನುಮತಿ, ಟಿ.ಕೆ ಇಂದೂಬಾಯಿ, ನಗುವನಹಳ್ಳಿ ಪಿ. ರತ್ನ, ಡಿ. ವಿಜಯ, ಆರ್.ಎನ್. ವಿಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿ, ಕಮಲಾ ಹಂಪನಾ, ಕೆ.ಎಸ್. ರತ್ನಮ್ಮ, ಸ.ನ. ಬಿ.ಆರ್. ಶಾಂತ, ಚನ್ನಕ್ಕ ಎಲಿಗಾರ(ಪಾವಟೆ), ಶಾಂತಾದೇವಿ ಮಾಳವಾಡ, ಪಾರ್ವತಮ್ಮ ಚಂದ್ರಣ್ಣ, ನಿರ್ಮಲಾ ಪಟ್ಟಣಶೆಟ್ಟಿ, ಎಚ್.ಎಂ. ಬೀಳಗಿ, ಅಂದನೂರು ಶೋಭ, ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮ ಲಂಗೋಟಿ, ಸರಿತಾ ಕುಸುಮಾಕರ ದೇಸಾಯಿ, ಪ್ರೀತಿ ಶುಭಚಂದ್ರ, ನೇತ್ರಾವತಿ, ಬಿ.ಎಂ. ಗೀತಾ, ಶಶಿಕಲಾ, ವಡ್ಡೆ ಹೇಮಲತ, ವಿಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿ ಕರಿಕಲ್, ಡಾ ಗೌರಮ್ಮ ಪ್ರಮುಖರಾಗಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತಾರೆ.

ಕನ್ನಡದ ಮೊದಲ ಮಹಿಳಾ ಸಂಶೋಧಕಿ ಎಂಬ ಹೆಗ್ಗಳಿಕೆಗೆ ಪಾತ್ರರಾಗಿರುವ ಡಿ. ಚಂಪಾಬಾಯಿ ಶಂಕರರಾವ ದೇಶಪಾಂಡೆಯವರು. ಇವರು ಮೈಸೂರು ಮಹಾರಾಣಿ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಾಪಕಿಯಾಗಿದ್ದರು. ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಸಂಶೋಧನೆಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಅರಿತವರಾಗಿದ್ದರು ಮತ್ತು ಗ್ರಂಥ ಸಂಪಾದನೆ ಆಸಕ್ತಿ ಅಭಿರುಚಿಯನ್ನು ರೂಢಿಸಿಕೊಂಡವರಾಗಿದ್ದರು. ಇವರು ಸಂಚಿಯ ಹೊನ್ನಮ್ಮರ ‘ಹದಿಬದೆಯ ಧರ್ಮಂ’ವನ್ನು ೧೯೪೦ರಲ್ಲಿ ಪರಿಷ್ಕರಿಸಿದರು. ಇದನ್ನು ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಕನ್ನಡ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆಯ ೧೪ನೆಯ ಕೃತಿಯಾಗಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು. ಈ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಇವರಿಗಿಂತ ಮೊದಲು ಎಂ.ಎ. ರಾಮಾನುಜಯ್ಯಂಗಾರರು ಪ್ರಥಮವಾಗಿ ಸಂಪಾದಿಸಿದ್ದರೂ ಅದು ಸುಸಂಬದ್ಧ ಪರಿಷ್ಕರಣವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಚಂಪಾಬಾಯಿಯವರು ತಮ್ಮ ಪರಿಷ್ಕರಣದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡರು. ಇವರಿಗೆ ಆಚಾರ್ಯ ಬಿ.ಎಂ. ಶ್ರೀಯವರು ಹದಿಬದೆಯ ಧರ್ಮದ ಪರಿಷ್ಕರಣದಲ್ಲಿ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ವಹಿಸಿದ್ದರು.

‘ಹದಿಬದೆಯ ಧರ್ಮ’ದ ಸಂಪಾದನೆಯಲ್ಲಿ ಎರಡು ಓಲೆ ಪ್ರತಿ, ಒಂದು ಕಾಗದ ಪ್ರತಿ, ಒಂದು ಮುದ್ರಿತ ಪ್ರತಿಗಳು ಹೀಗೆ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಪರಿಷ್ಕರಣಕ್ಕೆ ಆಧಾರವಾದ ಪ್ರತಿಗೆ ‘ಕ’ ಎಂಬ ಸಂಕೇತ

ನೀಡಿ ಇದೇ ಶುದ್ಧಪಾಠ ಉಳ್ಳದೆಂದು ಬರಹದ ಸ್ಪಷ್ಟತೆ ಸಮರ್ಪಕತೆಗಳಿಂದ ತೋರಿಬರುತ್ತದೆ. 'ಹದಿಬದೆಯ ಧರ್ಮ'ವು ಒಂಬತ್ತು ಸಂಧಿಗಳುಳ್ಳ ಪುಟ್ಟ ಕಾವ್ಯ. ಇದರ ಸಂಪಾದನೆ ಮಾಡಿರುವ ಚಂಪಾಬಾಯಿಯವರು ೪೮ ಪುಟಗಳ ಸುದೀರ್ಘ ಪೀಠಿಕೆ ಬರೆದಿರುವುದು ಕಾಣಬಹುದು. ಇಷ್ಟು ಚಿಕ್ಕ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಅಷ್ಟು ದೊಡ್ಡ ಪೀಠಿಕೆ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ ಎಂದರೆ ಈ ಕೃತಿಯ ಕುರಿತಾಗಿ ಅವರ ಅಧ್ಯಯನ ಹೇಗಿರಬಹುದು ಎಂಬುದನ್ನು ನಾವು ಅರಿತು ಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿದೆ. ಕಾವ್ಯದ ವಸ್ತು ಸ್ತ್ರೀಕೇಂದ್ರಿತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿ 'ಸ್ತ್ರೀಧ್ಯೇಯ' ಎಂಬ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯಲ್ಲಿ ವೇದ, ಉಪನಿಷತ್ತು, ಮನುಸ್ಮೃತಿ, ರಾಮಾಯಣ, ಮಹಾಭಾರತ, ಮಧ್ಯಯುಗ, ವಚನಯುಗ, ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಮತ್ತು ಮೈಸೂರು ಅರಸರು ಈ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಬದುಕನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮುಂದುವರೆದು ಕವಯತ್ರಿ ಹೊನ್ನಮ್ಮನವರ ಬೆಳೆದು ಬಂದ ರಾಜಕೀಯ ಪರಿಸರ, ಕಾಲವಿಚಾರ, ಇತಿವೃತ್ತ, ಕೃತಿ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡ ಬಗೆ, ಇದರ ಉಪದೇಶ, ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಚಿತ್ರ, ನೀತಿಬೋಧೆ, ಸತಿಧರ್ಮಕ್ಕೆ ನೀಡಿದ ಪಾಶಸ್ವ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಅಂಶಗಳನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಪೀಠಿಕಾಭಾಗ ಅಪಾರ ಮಾಹಿತಿಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಹೊನ್ನಮ್ಮನ ಶೈಲಿ, ಛಂದಸ್ಸುಗಳನ್ನು ವಿವೇಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗೂ ಹೊನ್ನಮ್ಮನ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿದ್ದ ಕವಯತ್ರಿಯರ ಸ್ಥೂಲ ಚಿತ್ರಣಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಕೃತಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಅನುಬಂಧವಿದ್ದು ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು, ಪೂರ್ವ ಕಥೆಗಳು, ಶಬ್ದಕೋಶಗಳು, ವಿಸ್ತೃತ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಮಾರ್ಗಸೂಚಿಯಾಗಿದೆ.

ಟಿ.ಎನ್. ನಾಗರತ್ನರವರು ಹುಟ್ಟಿದ್ದು ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶದ ಸಿಯೋನಿಯಲ್ಲಿ ೧೯೪೫ ಮೇ ೨೯ರಂದು. ೧೯೬೫ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮದರ್ಜೆ, ಪ್ರಥಮ ಶ್ರೇಣಿಯಲ್ಲಿ ಚಿನ್ನದ ಪದಕದೊಡನೆ ಪಡೆದ ಬಿ.ಎ. ಪದವಿ ಪಡೆದರು. ನಂತರ ಮೈಸೂರಿನ ಮಾನಸಗಂಗೋತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಎಂ.ಎ. ಪದವಿಯಲ್ಲೂ ಕೂಡ ಪ್ರಥಮ ಶ್ರೇಣಿಯಲ್ಲಿ ಚಿನ್ನದ ಪದಕದೊಡನೆ ಪದವಿ ಗಳಿಸಿದರು. ೧೯೭೦ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಕುವೆಂಪು ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಾಪಕರಾಗಿ ವೃತ್ತಿ ಜೀವನ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದಾಗ ಡಾ. ಜಿ. ವರದರಾಜರಾಯರ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ 'ಹರಿದಾಸ ಭಕ್ತಿ ಸ್ವರೂಪ' ಪ್ರೌಢ ಪ್ರಬಂಧ ಮಂಡಿಸಿ ಪಡೆದ ಪಿಎಚ್.ಡಿ. ಪದವಿ ಪಡೆದರು. ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಡಾಕ್ಟರೇಟ್ ಪಡೆದ ಮೊದಲ ಮಹಿಳೆ ಎಂಬ ಗೌರವಕ್ಕೂ ಪಾತ್ರರಾಗಿ, ಹರಿದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಭಾಗದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಾಗಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸಿ ೨೦೦೩ರಲ್ಲಿ ನಿವೃತ್ತಿ ಪಡೆದರು. ಡಾ. ಟಿ.ಎನ್. ನಾಗರತ್ನ ರವರು ಹರಿದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವದ ಹೆಸರು. ೩೫ ವರ್ಷಗಳಕಾಲ ಕುವೆಂಪು ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ, ಮಾನಸಗಂಗೋತ್ರಿ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ, ಸಂಶೋಧನ ಸಹಾಯಕರಾಗಿ ಕರ್ತವ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವರು ದಾಸಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ೧೨ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಹಲವು ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ ಜನಪ್ರಿಯರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ನಾಗರತ್ನರವರು ಮೊದಲು ಸಂಪಾದಿಸಿದ್ದು ಶ್ರೀಗೋಪಾಲದಾಸರ ಕೃತಿ, ಇದು ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದಿಂದ ೧೯೭೭ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು.

ಇದರಲ್ಲಿ ಕೀರ್ತನೆ ಉಗಾಬೋಗ ಸುಳಾದಿಗಳು ಸೇರಿ ೧೭೮ ಕೃತಿಗಳಿವೆ ಇವುಗಳನ್ನು ಕಾಗದ ಮತ್ತು ಮುದ್ರಿತ ಪ್ರತಿಗಳಿರುವ ೭೯ ಆಕರಗಳಿಂದ ೩೭ ಹೆಚ್ಚಿನ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿರುವುದು ಈ ಆವೃತ್ತಿಯ ವಿಶೇಷ. ಪೀಠಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಗೋಪಾಲದಾಸರ ಜೀವನ ಸಾಧನೆಗಳನ್ನು ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಿ ಅವರ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಶೋಧನೆಯ ಭಾವ, ತಾತ್ವಿಕ ಅಂಶಗಳು, ಉಪದೇಶಗಳು ಮೇಳೈಸಿರುವ ಬಗೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿರುತ್ತದೆ. ಇವರು ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಹಲವು ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ "ಶ್ರೀವಾದಿರಾಜರ ಕೃತಿಗಳು" ಎಂಬ ಕೃತಿಗಾಗಿ ೧೯೮೦ರಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ ಪುರಸ್ಕಾರ ಲಭಿಸಿದೆ. "ಶ್ರೀ ವಾದಿರಾಜರ ಕೃತಿಗಳು" ಎಂಬ ಕೃತಿಯನ್ನು ನಾಗರತ್ನ ಅವರು ೧೪೩

ಆಕರಗಳಿಂದ ಪರಿಷ್ಕರಿಸಿ ೧೯೮೦ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಜಿ. ವರದರಾಜರಾಯರು ವಿದ್ವತ್ಪೂರ್ಣವಾದ ಪೀಠಿಕೆಯನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ವಾದಿರಾಜರ ೩೪ ದೀರ್ಘಕೃತಿಗಳನ್ನು ೧೬ ಓಲೆಗರಿ ಕಾಗದ ಮತ್ತು ಮುದ್ರಿತ ಪ್ರತಿಗಳಿಂದ ಸಂಪಾದಿಸಲಾಗಿದೆ. ೧೯೮೭ರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಜಗನ್ನಾಥದಾಸರ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ೧೧೨ ಓಲೆಕಾಗದ ಮತ್ತು ಮುದ್ರಿತ ಪ್ರತಿಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿಯೂ ಜಗನ್ನಾಥರ ಜೀವನ ಹಾಗೂ ಕೃತಿಗಳ ಕುರಿತು ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸಲಾಗಿದೆ. ಶ್ರೀ ವ್ಯಾಸರಾಯರ ಕೃತಿಗಳು ಎಂಬ ಸಂಪಾದನೆಯನ್ನು ೨೦೦೦ನೇ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಲಾಯಿತು. ಇದನ್ನು ಓಲೆಗರಿಗಳು, ಕಾಗದ ಹಾಗೂ ಮುದ್ರಿತ ೫೬೫ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ ಇದನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಇವುಗಳನ್ನು ಶ್ರೀ ಜಗನ್ನಾಥದಾಸರ ಕೃತಿಗಳು, ವಾದಿರಾಜರ ಕೃತಿಗಳು, ಇವುಗಳು ಜೊತೆಗೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿಯ 'ಮುತ್ತಿನಹಾರ' ಮಾಲಿಕೆಗಾಗಿ ಕೀರ್ತನೆಕಾರರು ಎಂಬ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯಕ್ಕಾಗಿ ವಿವಿಧ ಹರಿದಾಸರ ೩೦೦ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಜನಪ್ರಿಯ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೌರಭ ಎಂಬ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಸಂಪಾದಿಸಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಇವರು ಕನಕದಾಸರ 'ಮೋಹನತರಂಗಿಣಿ' ಕೃತಿಯ ಅನುವಾದದ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಗ್ರಂಥಸಂಪಾದನಾ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಅನನ್ಯ ಪ್ರತಿಭೆ ಎಂದೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದಿರುವ ವೈ.ಸಿ. ಭಾನುಮತಿಯವರು, ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಪ್ರಾಚೀನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಜಾನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಗ್ರಂಥ ಸಂಪಾದನೆ ಹಾಗೂ ಸಂಶೋಧನ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಂದಿಗೂ ಇಂದಿಗೂ ತಮ್ಮನ್ನು ತಾವು ಅರ್ಪಣೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಕುವೆಂಪು ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಗ್ರಂಥ ಸಂಪಾದನ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ದರ್ಜೆಯ ಸಂಶೋಧನ ಸಹಾಯಕಿಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಣೆ ಮಾಡಿ ನಿವೃತ್ತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ೫೦ ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ೩೦ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಕೃತಿಗಳು ಹಳಗನ್ನಡ ಗ್ರಂಥ ಸಂಪಾದನೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿವೆ. ಇವರು ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಕೆಲವು ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ 'ಪುರಾತನ ಚರಿತೆ', 'ನಿಜಲಿಂಗ ಚಿಕ್ಕಯ್ಯನ ಸಾಂಗತ್ಯ', 'ದಶಾವತಾರ ಚರಿತೆ', 'ಷಟ್ಸ್ಥಲ ತಿಲಕ', 'ವಿಜಯಕುಮಾರಿ ಚರಿತೆ', 'ಅನಂತನಾಥ ಚರಿತೆ', 'ಸುಕುಮಾರ ಚರಿತೆ', 'ಸಹ್ಯಾದ್ರಿಖಂಡ', 'ಏಕೋರಾಮೇಶ್ವರ ಪುರಾಣ', ಬತ್ತಿಸಮುತ್ತಳಿ ಕಥೆ', ವಚನ ಸಂಕಲನ-೫', 'ಸ್ವರವಚನ ಸಂಪುಟ-೪', 'ಸರಜಾಹನುಮೇಂದ್ರ ಯಶೋವಿಲಾಸ', 'ಸೌಂದರ್ಯಕಾವ್ಯ', ಗ್ರಂಥ ಸಂಪಾದನೆ ಕೆಲವು ಅಧ್ಯಯನ, 'ಸ್ವರವಚನ ಸಂಪುಟ-೧೦', 'ಕವಿಲಿಂಗನ ಪದಗಳು', 'ಭೈರವೇಶ್ವರ ಪುರಾಣ', ಬಸವೇಶ್ವರನ ಮಹತ್ವದ ಸಾಂಗತ್ಯ' ಇನ್ನು ಹಲವಾರು ಸಂಪಾದಿತ ಕೃತಿಗಳಾಗಿವೆ.

ಈ ಲೇಖಕಿಯ ಪ್ರಥಮ ಸಂಪಾದಿತ ಕೃತಿ ಕುಮಾರ ಚೆನ್ನಬಸವನ 'ಪುರಾತನರ ಚರಿತೆ', ಇದು ೧೯೭೬ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು. ಪ್ರಾಚೀನ ಕೃತಿಯಾದ ಇದು ಓಲೆಗರಿ, ಕಾಗದದ ಪ್ರತಿ ಹಾಗೂ ಕವಿಯ ಸ್ವಹಸ್ತಾಕ್ಷರ ಪ್ರತಿ ಹೀಗೆ ಮೂರು ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಿಂದ ಕೃತಿಯ ಪಾಠ ಪರಿಷ್ಕರಣೆ ನಡೆದಿದೆ. ವಾರ್ಧಕ ಷಟ್ಪದಿಯಲ್ಲಿ ರಚನೆಯಾದ ಈ ಕೃತಿ ಒಟ್ಟು ೯ ಸಂಧಿ, ೨೩೦ ಪದ್ಯ ಹಾಗೂ ೯೧ ಪುಟಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಕವಿಯ ಸ್ವಹಸ್ತಾಕ್ಷರ ಪ್ರತಿ ಲಭ್ಯವಾದ ಕಾರಣ ಒಂದು ಕೃತಿಗೆ ದೊರೆಯುವ ಪ್ರತಿಗಳ ಪಠ್ಯಗಳೆಲ್ಲ ಏಕರೂಪದಲ್ಲಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಹಾಗಾಗಿ ಈ ಲೇಖಕಿಯ ಸಂಪಾದಿತ ಕೃತಿಗಳೆಲ್ಲ ಭಿನ್ನಪಾಠ ಸಂಗ್ರಹ, ಯೋಜಕ ಮತ್ತು ವಿಚೇದನ ಸ್ವಾಲ್ಪಿತ್ಯಗಳ ಮೂಲಕ ವಂಶಾವಳಿ ನಿರ್ಣಯ, ಪಾಠಪರಿಷ್ಕರಣ, ಉನ್ನತ ವಿಮರ್ಶೆ ಎಂಬ ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆದಿರುವಂಥವು ಮತ್ತು ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಕೃತಿಗಳೆಲ್ಲ ಇದೇ ಮೊದಲಬಾರಿಗೆ ಬೆಳಕು ಕಂಡಿರುವಂಥವು. ಈ ಕೃತಿಗೆ ಗಣಾಡಂಬರ ಚರಿತೆ

೧೫೮ / ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ಣಾಟಕ - ಸಂಪುಟ ೯೮-೧೦೧ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಚಿಕೆ ೩೬೮-೩೭೧

ಎಂಬ ಪರ್ಯಾಯ ನಾಮವಿರುವುದನ್ನು, ಶರಣರ ಪಾರಾಯಣಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗುವಂತೆ ಕೃತಿ ರಚಿಸಿರುವುದನ್ನು ಸಂಪಾದಕಿ ಪೀಠಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಕವಿ-ಕಾಲ-ವಿಚಾರ, ಗ್ರಂಥಸಾರ, ವಿಮರ್ಶೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಜೊತೆಗೆ ಗ್ರಂಥದ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಥಕೋಶ, ವ್ಯಕ್ತಿಸೂಚಿ, ಪದ್ಯಗಳ ಅಕಾರಾದಿಗಳನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

ವೈ.ಸಿ. ಭಾನುಮತಿಯವರ ಇನ್ನುಳಿದ ಸಂಪಾದಿತ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ನೋಡುವುದಾದರೆ, ನಿಜಲಿಂಗ ಚಿಕ್ಕಯ್ಯನ ಸಾಂಗತ್ಯವನ್ನು ಮೂರು ಪ್ರತಿಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ ೧೯೭೭ರಲ್ಲಿ ಸಂಪಾದಿಸಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಕೃತಿಗೆ ಧಾರವಾಡದ ಕರ್ನಾಟಕ ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಸಂಘದ 'ರತ್ನ ಅಮ್ಮಿನಭಾವಿ' ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಲಭಿಸಿದೆ. ಮಲ್ಲರಸನ 'ದಶಾವತಾರ ಚರಿತೆ' ಎಂಬ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ೧೯೭೮ರಲ್ಲಿ ಪರಿಷ್ಕರಿಸಿ 'ಕ' 'ಗ' 'ಚ' ಎಂಬ ಮೂರು ಪ್ರತಿಗಳಿಂದ ಸಂಪಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ. 'ಷಟ್ಸ್ಥಲ ತಿಲಕ' ಗ್ರಂಥವನ್ನು ೧೯೭೯ರಲ್ಲಿ ಐದು ಹಸ್ತ ಪ್ರತಿಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ ಸಂಪಾದಿಸಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು. ಕವಿ ಕಾಲ ೧೫೬೯ ಎಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿದ್ದು ಕವಿಯ ಸ್ಥಳ ಕೊಟ್ಟೂರು ಎಂದು ಖಚಿತಪಡಿಸಿದ್ದು, ಕವಿ ತನ್ನ ಪಠ್ಯದಲ್ಲಿ ಇತರ ಕವಿಗಳ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ನೇರವಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿರುವುದನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದೆ. ಚಿಕ್ಕಪದ್ಧಶೆಟ್ಟಿ ಕವಿಯ 'ಅನಂತನಾಥ ಚರಿತೆ' ಎಂಬ ಸಾಂಗತ್ಯ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ೧೯೮೧ರಲ್ಲಿ ಸಂಪಾದಿಸಿರುವರು. ಇದು ಎರಡು ಅಸಮಗ್ರ ಪ್ರತಿಗಳಿಂದ ಪರಿಷ್ಕರಿಸಬೇಕಾದಾಗ ಕವಿಗೆ ಜನ್ಮನ 'ಅನಂತನಾಥ ಪುರಾಣ' ಮೂಲವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಸಂಪಾದಕಿ ಗುರುತಿಸಿ ಅದರ ಆಧಾರದಿಂದ ಕೆಲವು ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ನಂಜಣಾಚಾರ್ಯ ಕವಿಯು 'ಏಕೋರಾಮೇಶ್ವರ ಪುರಾಣ'ವನ್ನು ೧೯೮೫ರಲ್ಲಿ ಏಕೈಕ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯ ಆಧಾರದಿಂದ ಸಂಪಾದಿಸಿದರು. ಗದಗಿನ ತೋಟದಾರ್ಯ ಮಠದಿಂದ 'ವಚನ ಸಂಕಲನ ಸಂಪುಟ-೫' ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಪರಿಷ್ಕರಣ ವೈ.ಸಿ. ಭಾನುಮತಿಯವರು ಇಂದಿಗೂ ಕೂಡಾ ಗ್ರಂಥಸಂಪಾದನಾ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಗಮನೀಯವಾದ ಕೊಡುಗೆಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಟಿ.ಕೆ. ಇಂದೂಬಾಯಿ ಅವರು 'ಹೆಳವನಕಟ್ಟೆ ಗಿರಿಯಮ್ಮನ ಹಾಡುಗಳು' ಕುವೆಂಪು ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದಿಂದ ೧೯೮೭ರಲ್ಲಿ ಸಂಪಾದಿಸಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಶ್ರೀ ಪ್ರಸನ್ನ ವೆಂಕಟದಾಸರ ಭಾಗವತವು ಕುವೆಂಪು ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದಿಂದ ೧೯೮೭ರಲ್ಲಿ ಸಂಪಾದಿಸಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಶ್ರೀ ಪ್ರಸನ್ನ ವೆಂಕಟದಾಸರ ಕೀರ್ತನೆಗಳು ಎಂಬ ಕೃತಿಯನ್ನು ೧೯೮೮ರಲ್ಲಿ ಸಂಪಾದಿಸಿ ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ನಿರ್ದೇಶನಾಲಯ ಬೆಂಗಳೂರು ಇವರಿಂದ ಪ್ರಕಟಿಸಲಾಯಿತು.

ಜಾನಕಿಯವರು ಜಗದಂಬಾ ಪ್ರಕಾಶನದ ಮೂಲಕ ೧೯೫೯ರಲ್ಲಿ 'ಅಖಂಡೇಶ್ವರ ವಚನ'ಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು. ಇದರಲ್ಲಿ ೮೫ ವಚನಗಳಿವೆ.

ಸರ್ವಮಂಗಳಾ ಅವರ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರ ಆಯ್ದು ಸ್ತೋತ್ರರತ್ನಮಾಲೆ ಎಂಬ ಶಿರ್ಷಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಪಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸರ್ವಮಂಗಳಾ ಅವರ ೨೪ ಪುಟಗಳ ಈ ಕಿರು ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಗಣೇಶ, ಹನುಮಂತ, ಉಮಾಮಹೇಶ್ವರ ಸ್ತೋತ್ರಗಳನ್ನು ಸಂಯೋಜಿಸಿದಾರೆ. ಇದು ಸಂಸ್ಕೃತ ಕೃತಿಯಾದರೂ ಕನ್ನಡ ಲಿಪಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಕೆಲವು ಮಹಿಳಾ ಗ್ರಂಥ ಸಂಪಾದಕಿಯರು ಒಬ್ಬರೇ ಗ್ರಂಥ ಸಂಪಾದಿಸದೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಜೊತೆಗೂಡಿ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿರುವ ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ನಾವಿಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಅಂತಹವರುಗಳಲ್ಲಿ ಮಲ್ಲಬಾದಿ ಚನ್ನಬಸಮ್ಮನವರು ಇವರು ಮಲ್ಲಬಾದಿ ವೀರಭದ್ರಪ್ಪ ಅವರೊಂದಿಗೆ ೧೯೫೬ರಲ್ಲಿ ಹರಿಹರನ 'ಮಲುಹಾದೇವರ ರಗಳೆ'ಯನ್ನು ದಾವಣಗೆರೆಯಿಂದ ಸಂಪಾದಿಸಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು.

ಟಿ. ಮಂದಾಕಿನಿಬಾಯಿ ರವರು ವಸಂತ ಕುಷ್ಠಿಯವರ ಜೊತೆಗೂಡಿ ಸಂಪಾದಿಸಿರುವ ಕೃತಿ 'ಪುರಂದರ ದಾಸರ ಪದಗಳು', ಇದು ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ತೃತೀಯ ಬಿ.ಎ. ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಕ್ಕೆಂದು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ

ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ಣಾಟಕ - ಸಂಪುಟ ೯೮-೧೦೧ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಚಿಕೆ ೩೬೮-೩೭೧ / ೧೫೯

ಪುರಂದರದಾಸರ ಪದಗಳ ಸಂಗ್ರಹ. ಕೃತಿಯ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಪುರಂದರದಾಸರ ಕವಿಕಾಲವಿಚಾರದ ಬಗೆಗೆ ಮಂದಾಕಿನಿಯವರು, ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಕುರಿತಂತೆ ವಸಂತ ಕುಷ್ಟಗಿಯವರು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ.

ವೈ.ಸಿ. ಭಾನುಮತಿಯವರೂ ಕೂಡಾ ಸಿದ್ಧಮಂಕ ಚರಿತೆ ಎಂಬ ವಿಶಿಷ್ಟ ಬಗೆಯ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಪ್ರೊ. ಎಂ.ಎಂ ಕಲಬುರ್ಗಿಯವರ ಸಹಯೋಗದಲ್ಲಿ ೨೦೦೮ರಲ್ಲಿ ಸಂಪಾದಿಸಿ ಗದಗಿನ ತೋಟದಾಯ್ಕ ಮಠದಿಂದಲೇ ಪ್ರಕಟಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಕೃತಿ ಕರುಬ ಸಮಾಜ ಮತ್ತು ಲಿಂಗಾಯತ ಸಮಾಜದ ಏಕೀಕರಣವನ್ನು ಧ್ವನಿಸುತ್ತದೆ.

ಕಮಲಾ ಹಂಪನಾ ಅವರು ೧೯೮೩ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಚಾವುಂಡರಾಯ ಪುರಾಣದ ತೃತೀಯ ಆವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ ಮತ್ತು ಅನುಬಂಧಗಳನ್ನು ಕೆ.ಆರ್. ಶೇಷಗಿರಿಯವರು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹಂಪನಾರವರು ಸಮೀಕ್ಷೆಯ ಹೊಣೆಯನ್ನು ಹೊತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಚಾವುಂಡರಾಯ ಪುರಾಣವನ್ನು ಒಟ್ಟು ೧೩ ಪ್ರತಿಗಳಿಂದ ಪರಿಷ್ಕರಣ ನಡೆಸಲಾಗಿದೆ.

ಕುವೆಂಪು ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿನ ಡಾ. ಗೌರಮ್ಮ ಅವರು ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಚರಿತೆ ಮತ್ತು ಕೊಲ್ಲಿಪಾಕಿ ಮಹಾತ್ಮೆ ಎಂಬ ಎರಡು ಕೃತಿ ಸಂಪಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಗಿರಿಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಚರಿತೆಯಲ್ಲಿ ಗಂಗೆ-ಗೌರಿ-ಶಿವ ತ್ರಿಕೋನ ಕಥನದ ಮಧ್ಯೆ ಅನಾವರಣಗೊಳ್ಳುವ ಸಮಾಜೋ-ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಸೂಕ್ಷ್ಮಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದಕರು ವಿಮರ್ಶಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಹಿಡಿದಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಇವರ ಜಯಸಿಂಹರಾಜ ಚರಿತೆ, ಚಂದ್ರಕಳಾವತಿ ವಿಲಾಸ ಮುದ್ರಣದಲ್ಲಿವೆ.

ಗ್ರಂಥಸಂಪಾದನೆಯ ಪ್ರಾರಂಭವಾದಾಗಿನಿಂದ ಅದರ ಬೆಳವಣಿಗೆಯು ವರ್ತಮಾನದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರು ನೀಡಿರುವ ಕೊಡುಗೆಯನ್ನು ನಾವಿಲ್ಲಿ ಅವಲೋಕಿಸಿದ್ದೇವೆ. ಗ್ರಂಥಸಂಪಾದನ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಮಹಿಳಾ ದಿಗ್ವಿಜಯಿ ಆಗಿರುವ ವೈ.ಸಿ. ಭಾನುಮತಿಯವರ ಕೆಲವು ಸೀಮಿತ ಗ್ರಂಥಗಳ ಅವಲೋಕನವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದೇವೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೇ ಕೆಲವು ಮಹಿಳಾ ಸಂಪಾದನಾಕಾರರು ಗ್ರಂಥಸಂಪಾದನೆಗೆ ಕೆಲವು ಬೇರೆ ಸಂಪಾದನಾಕಾರರ ಜೊತೆಗೂಡಿ ಸಂಪಾದಿಸಿರುವ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ನಾವಿಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದ್ದೇವೆ. ಈ ಎಲ್ಲಾ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ತಿಳಿಯುವುದು ಏನೆಂದರೆ ಇನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಮಹಿಳಾ ಸಂಪಾದಕಿಯರು ಈ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲರ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿದೆ. ಸಂಶೋಧನಾರ್ಥಿಗಳು ಈ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸಂಶೋಧನೆ ಮಾಡಲು ವಿಪುಲವಾದ ಅವಕಾಶಗಳಿವೆ.

❖❖❖

೧೮. ಗಿರಿಮಲ್ಲಕಾರ್ಜುನ ಶಿವದಾಸಿಮಯ್ಯ ಮತ್ತು ಶಂಕರ ದಾಸಿಮಯ್ಯ ಬಸವಣ್ಣನವರ ಸಮಕಾಲೀನಶರಣರು

— ಡಾ. ಶಶಿಕಾಂತ ಪಟ್ಟಣ, ರಾಮದುರ್ಗ

ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಶತಮಾನದ ಬಸವ ಸಮಕಾಲೀನರಲ್ಲಿ ಶರಣ ಶಿವ ದಾಸಿಮಯ್ಯ ಒಬ್ಬ ಅಗ್ರಗಣ್ಯ, ದಿಟ್ಟ ಕಾಯಕನಿಷ್ಠ ಶರಣನು. ಜೇಡರ ದಾಸಿಮಯ್ಯ ಶಂಕರ ದಾಸಿಮಯ್ಯ ಮತ್ತು ಶಿವ ದಾಸಿಮಯ್ಯ ಇವರು ಮೂರು ಜನರು ಬಸವಣ್ಣನವರ ಸಮಕಾಲೀನ ಶರಣರು. ಇದಕ್ಕೆ ಹಲವು ಉಲ್ಲೇಖ ಸಾಕ್ಷಿಗಳಿವೆ.

ಜೇಡರ ದಾಸಿಮಯ್ಯ ಮತ್ತು ದುಗ್ಗಲೆ ಇವರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಬಸವಣ್ಣನವರ ಮತ್ತು ಇತರ ಶರಣರ ಉಲ್ಲೇಖ ಇರುವುದರಿಂದ ಇವರಿಬ್ಬರು ಬಸವಣ್ಣನವರ ಸಮಕಾಲೀನರು ಎಂದೆನ್ನಬಹುದು. ಇವರ ಮೂಲ ಇಂದಿನ ಕಲ್ಬುರ್ಗಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮುದೇನೂರು ಗ್ರಾಮ.

ದೇವರ ದಾಸಿಮಯ್ಯ ಮತ್ತು ಜೇಡರ ದಾಸಿಮಯ್ಯ ಬೇರೆ ಬೇರೆ.

ದೇವರ ದಾಸಿಮಯ್ಯ ಮತ್ತು ಜೇಡರ ದಾಸಿಮಯ್ಯ ಇಬ್ಬರೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ. ಪ್ರತಿ ವರ್ಷವೂ ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರವು ಆದ್ಯ ವಚನಕಾರ ದೇವರ ದಾಸಿಮಯ್ಯನ ಜಯಂತಿಗೆ ೯೨ ಲಕ್ಷ ಹಣ ಕೊಟ್ಟು ರಾಜ್ಯಾದಂತ ದೇವರ ದಾಸಿಮಯ್ಯನವರ ಜಯಂತಿಯನ್ನು ಆಚರಿಸುವ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಇಳಿದಿರುವುದು ಹಾಸ್ಯಾಸ್ಪದವಾಗಿದೆ.

ದೇವರ ದಾಸಿಮಯ್ಯ ೧೧ ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಶಿವಭಕ್ತ, ಇಮ್ಮಡಿ ಜಯಸಿಂಹನ ಮಡದಿ ಸುಗ್ಗಲೆ. ಇವಳಿಗೆ ಶಿವಬೋಧ ದೀಕ್ಷೆ ನೀಡಿ ಅವಳನ್ನು ಶೈವ ಧರ್ಮದ ಅನುಯಾಯಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದರು. ದೇವರ ದಾಸಿಮಯ್ಯ ಅಪ್ಪಟ ಸನ್ಯಾಸಿಯಾಗಿದ್ದು ಮತ್ತು ಯಾವುದೇ ವಚನ ರಚನೆ ಮಾಡಿಲ್ಲ. ಆತನು ವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಕೃಷಿಕನಾಗಿದ್ದನೆಂದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಆತನು ವಚನಕಾರನಲ್ಲ.

ಜೇಡರ ದಾಸಿಮಯ್ಯ ಮತ್ತು ದುಗ್ಗಲೆ ೧೨ ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಬಸವಾದಿ ಪ್ರಮಥರ ಸಮಕಾಲೀನರು. ಇಬ್ಬರೂ ವಚನಕಾರರು, ಇವರಿಬ್ಬರ ಬಗ್ಗೆ ಬಸವಣ್ಣ ಆದಿಯಾಗಿ ಅನೇಕ ವಚನಕಾರರು ತಮ್ಮ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಜೇಡರ ದಾಸಿಮಯ್ಯ ಮತ್ತು ಮಡದಿ ದುಗ್ಗಲೆ ಇವರ ಹೆಸರನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅದೇ ರೀತಿ ಜೇಡರ ದಾಸಿಮಯ್ಯ ಮತ್ತು ದುಗ್ಗಲೆ, ೧೨ ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಬಸವಾದಿ ಪ್ರಮಥರ ಬಗ್ಗೆ ತಮ್ಮ ಅನೇಕ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ನೇಯ್ಗೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವ ನೇಕಾರರು.

ಇಂತಹ ಗೊಂದಲಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಡಾ. ಎಂ.ಎಂ. ಕಲಬುರ್ಗಿ ಅವರು ೪೦ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆಯೇ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಸಂಶೋಧನೆಯ ಮೂಲಕ ಬಹಿರಂಗಗೊಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಡಾ. ಎಚ್. ದೇವಿರಪ್ಪ, ಡಾ. ಎಚ್. ಚಂದ್ರಶೇಖರ,

ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ನಾಟಕ - ಸಂಪುಟ ೯೮-೧೦೧ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಚಿಕೆ ೩೬೮-೩೭೧ / ೧೬೧

ಡಾ. ಎಂ. ಚಿದಾನಂದ ಮೂರ್ತಿ ಮುಂತಾದ ಅನೇಕ ಸಂಶೋಧಕರು ಜೇಡರ ದಾಸಿಮಯ್ಯ ಮತ್ತು ದೇವರ ದಾಸಿಮಯ್ಯ ಇಬ್ಬರೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಎಂಬ ನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ.

ಜೇಡರ ದಾಸಿಮಯ್ಯನ ವಚನದ ಅಂಕಿತ -ರಾಮನಾಥ, ದುಗ್ಗಲೆ ಇವರ ವಚನಾಂಕಿತ ದಾಸಯ್ಯ ಪ್ರಿಯ ರಾಮನಾಥ.

ವಸ್ತು ಸ್ಥಿತಿ ಹೀಗಿದ್ದರೂ ವಚನಕಾರನಲ್ಲದ ದೇವರ ದಾಸಿಮಯ್ಯನವರಿಗೆ ಆದ್ಯ ವಚನಕಾರ ಪಟ್ಟ ಕಟ್ಟಿ ಅವರು ರಚಿಸಿದ ವಚನಗಳಿಗೆ ಮಾಲಿಕರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಸರಕಾರ ಘೋರ ಅಪರಾಧ ಮಾಡುತ್ತಿದೆ.. ಅಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲ ಜೇಡರ ದಾಸಿಮಯ್ಯನವರ ಮಡದಿ ದುಗ್ಗಲೆಯನ್ನು ದೇವರ ದಾಸಿಮಯ್ಯನವರ ಮಡದಿ ಅಂತಾ ಹೇಳಿ ಜೇಡರ ದಾಸಿಮಯ್ಯನವರ ಮತ್ತು ಮಡದಿ ದುಗ್ಗಲೆಯ ಚರಿತ್ರೆಗೆ ಮಸಿ ಬಳಿಯುವ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಡಾ. ಎಂ. ಚಿದಾನಂದ ಮೂರ್ತಿ -ಈ ದಿಶೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿದ್ದು ಸೂಕ್ತ ಮತ್ತು ಸ್ತುತ್ಯಾರ್ಹ. ಆದರೆ ಇದು ಪ್ರಚಾರ ಗಿಟ್ಟಿಸುವ ತಂತ್ರವಾಗಬಾರದು ಮತ್ತು ವಿರೋಧಕ್ಕಾಗಿ ವಿರೋಧಿಸುವ ಹುಚ್ಚುತನವಿರಬಾರದು.

ಇಂದು ಬಹುತೇಕ ಸಂಶೋಧಕರು ಜೇಡರ ದಾಸಿಮಯ್ಯ ಮತ್ತು ದೇವರ ದಾಸಿಮಯ್ಯ ಇಬ್ಬರೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಎಂಬ ನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಜೇಡರ ದಾಸಿಮಯ್ಯನವರ ಮತ್ತು ಮಡದಿ ದುಗ್ಗಲೆಯವರ ದಾರ್ಶನಿಕ ಮತ್ತು ಪವಿತ್ರ ಜೀವನದ ಜೊತೆ ಚೆಲ್ಲಾಟವಾಡುವ ಕೆಲಸ ಮೊದಲು ನಿಲ್ಲಲಿ. ಸರಕಾರವೂ ಕೂಡಾ ಇಂತಹ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸಮಾಜವನ್ನು ಒಡೆಯುವ ಕೆಲ ಶಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ಕಡಿವಾಣ ಹಾಕಿ, ತಜ್ಞ ಸಮಿತಿ ರಚಿಸಿ ದೇವರ ದಾಸಿಮಯ್ಯ ಮತ್ತು ಜೇಡರ ದಾಸಿಮಯ್ಯ ಇವರ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಬೇಕು. ಇಂತಹ ವಿವಾದಗಳು ಕೊನೆಗೊಳ್ಳಬೇಕು. ನಮ್ಮ ವ್ಯಕ್ತಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಗೆ ಶರಣರ ಜೀವನವನ್ನು ಬೀದಿಗೆ ತರುವುದು ತರವಲ್ಲ. ಕರ್ನಾಟಕ ಘನ ಸರಕಾರವು ಈ ಕೂಡಲೇ ಎಚ್ಚತ್ತು ಫೆಬ್ರವರಿ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ಸರಕಾರೀ ಘೋಷಿತ ಆದ್ಯ ವಚನಕಾರ ದೇವರ ದಾಸಿಮಯ್ಯನವರ ಜಯಂತಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ ಆದ್ಯ ವಚನಕಾರ ಜೇಡರ ದಾಸಿಮಯ್ಯನ ಜಯಂತಿಯಾಗಬೇಕು.

ಶರಣರ ಜಯಂತಿ ಆಚರಿಸುವುದು ಸೂಕ್ತ ಆದರೆ ಇಂತಹ ವಿವಾದ ಹುಟ್ಟಿಸಿ ಮತ್ತೆ ಜಾತಿಯ ಸಂಘಟನೆಯನ್ನು ಬಲ ಪಡಿಸಿ ಒಂದು ವರ್ಗವನ್ನು ಓಲೈಸುವ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಕರ್ನಾಟಕ ಸರಕಾರ ಮುಂದಾಗಿರುವುದು ದುರಂತದ ಸಂಗತಿ. ಈ ಕೂಡಲೇ ಇಂತಹ ವಿವಾದವು ಇತ್ಯರ್ಥಗೊಳ್ಳಲಿ. ಗೊಂದಲದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಶರಣರ ಕೃತಿಯನ್ನು ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಸಾಧಕನಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲದ ಆಚರಣೆ ಮಾಡುವುದು ಆತಂಕದ ವಿಷಯ. ನನಗೆ ದೇವರ ದಾಸಿಮಯ್ಯ ಮತ್ತು ಜೇಡರ ದಾಸಿಮಯ್ಯ ಇಬ್ಬರ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಗೌರವ ಆದರವಿದೆ. ಆದರೆ ಅವರು ಇಬ್ಬರು ಬೇರೆ ಬೇರೆ.

ನಿಜ ಶರಣ ಶಂಕರ ದಾಸಿಮಯ್ಯ

ಶಂಕರ ದಾಸಿಮಯ್ಯ ಒಬ್ಬ ದಿಟ್ಟ ಶರಣ ತಾವು ಬರೆದ ಐದು ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಬಸವಣ್ಣ ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭು ಚೆನ್ನಬಸವಣ್ಣ ಮತ್ತು ಮರುಳ ಶಂಕರದೇವರನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಶಂಕರ ದಾಸಿಮಯ್ಯ ಬಸವಣ್ಣನವರ ಸಮಕಾಲೀನ ಶರಣ ಅನುಭಾವಿ. ಶಂಕರ ದಾಸಿಮಯ್ಯನವರ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಐತಿಹಾಸಿಕ ವಿವರಗಳು ಪೌರಾಣಿಕ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟು ಶಂಕರ ದಾಸಿಮಯ್ಯನವರ ರಗಳೆ, ಶಂಕರ ದಾಸಿಮಯ್ಯ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ, ತೆಲುಗು ಬಸವಪುರಾಣ, ಭೈರವೇಶ್ವರ ಕಾವ್ಯದ ಕಥಾಮಣಿ ಸೂತ್ರ ರತ್ನಾಕರಗಳಲ್ಲಿ ದಾಖಲೆಯಾಗಿವೆ.

ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಟ್ಟಿಗೆ ವೈಭವೀಕರಣಗೊಂಡಿದ್ದು ಶರಣರ ಮೂಲ ಆಶಯಕ್ಕೆ ದಕ್ಕಿ ಬಾರದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪುರಾಣ ಕೃತಿಕಾರರು ಎಚ್ಚರವಹಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಶಂಕರ ದಾಸಿಮಯ್ಯ ಮೂಲಗಳ ಪ್ರಕಾರ ಇಂದಿನ ಬಾಗಲಕೋಟೆ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹುನಗುಂದ ತಾಲೂಕಿನ ಕಂದಗಲ್ಲ ಗ್ರಾಮದವನು (ಸ್ಕಂದ ಶಿಲೆ). ಪಕ್ಕದ ಲಿಂಗಸಗೂರಿನ ಗ್ರಾಮದ ನವಿಲೆಯ ಜಡೆಯ ಶಂಕರಲಿಂಗ ಈತನ ಆರಾಧ್ಯ ದೈವ. ಶಿವದಾಸಿ ಈತನ ಮಡದಿ, ಶಂಕರ ದಾಸಿಮಯ್ಯನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಕೆಲ ಘಟನೆಗಳು ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ವೈಭವೀಕರಣಗೊಂಡಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಶಿವನಿಂದ ಹಣೆಗಣ್ಣು ಪಡೆದ ಸಂಗತಿ, ಮಹಾ ಶಿವ ಭಕ್ತನಾದ ಈತ ಕಲ್ಯಾಣದಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುವಿನ ವಿಗ್ರಹ ದಹಿಸಿದ ಘಟನೆ, ಮುದೆನೂರಿನಲ್ಲಿ ಜೇಡರ ದಾಸಿಮಯ್ಯನವರ ಅಹಂಕಾರವನ್ನು ಮುರಿದ ಪ್ರಸಂಗಗಳು ಚರಿತ್ರೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ದಾಖಲೆಗೊಂಡಿವೆ. ಈತನ ಕೇವಲ ಐದು ವಚನಗಳು ದೊರಕಿವೆ ಆದರೆ ಈತನ ಬಗ್ಗೆ ರಗಳೆ, ತೆಲಗು ಬಸವ ಪುರಾಣ, ಭೈರವೇಶ್ವರ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗುರಿಕೆ ಸೋಮೇಶ್ವರ ಪುರಾಣ ಶಂಕರ ದಾಸಿಮಯ್ಯನ ಪುರಾಣಗಳು ರಚಿತಗೊಂಡಿದ್ದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಈತನು ಬಸವಣ್ಣನವರ ಹಿರಿಯ ಸಮಕಾಲೀನನಾಗಿದ್ದು ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಶಿವ ಭಕ್ತಿಯ ಪಥದಲ್ಲಿದ್ದು ನಂತರ ಬಸವಣ್ಣನವರ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟು ಲಿಂಗದೀಕ್ಷೆ ಪಡೆದು ಶರಣರ ಅನುಭವ ಪಥಕ್ಕೆ ಹೆಜ್ಜೆ ಹಾಕಿದನು ಎಂದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ.

ಈತನು ನೇಕಾರ ಜಾಡರು ನೇಯ್ದು ಬಟ್ಟೆಗೆ ಮತ್ತು ನೂತ ನೂಲಿಗೆ ಬಣ್ಣವನ್ನು ಅದ್ದುತ್ತಿದ್ದನು ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಈಗಲೂ ಇಳಕಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ನೇಕಾರ ಸಮಾಜವು ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಬಣ್ಣ ಅದ್ದುವ ಕಾಯಕದಿಂದ ಇವರನ್ನು ಬಣಗಾರ ಅಥವಾ ನಾಗಲಿಕ ಸಮಾಜದವರೆಂದು ಈಗ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಕಲ್ಯಾಣ ಕ್ರಾಂತಿಯ ನಂತರ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಚದುರಿದವರಲ್ಲಿ ಶಂಕರ ದಾಸಿಮಯ್ಯನವರೂ ಒಬ್ಬರು. ಇವರ “ನಿಜಗುರು ಶಂಕರ ದೇವಾ” ವಚನಾಂಕಿತದಲ್ಲಿ ಐದು ವಚನಗಳು ದೊರೆತಿವೆ.

- ಎನ್ನ ಕಾಯಕ್ಕೆ ಗುರುವಾದನಯ್ಯಾ ಬಸವಣ್ಣನು.
- ಎನ್ನ ಜೀವಕ್ಕೆ ಅಂಗವಾದನಯ್ಯಾ ಚೆನ್ನಬಸವಣ್ಣನು.
- ಎನ್ನ ಪ್ರಾಣಕ್ಕೆ ಪ್ರಸಾದವಾದನಯ್ಯಾ ಮರುಳಶಂಕರದೇವರು.
- ಎನ್ನ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಜಂಗಮವಾದನಯ್ಯಾ ಪ್ರಭುದೇವರು.
- ಇಂತಿವರ ಕರುಣದಿಂದಲಾನು ಬದುಕಿದನಯ್ಯಾ, ನಿಜಗುರು ಶಂಕರದೇವಾ.

ಶಂಕರ ದಾಸಿಮಯ್ಯನವರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಅನುಭಾವದ ಆವಿರ್ಭಾವದ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಬಸವಣ್ಣ ಚೆನ್ನ ಬಸವಣ್ಣ, ಮರುಳಶಂಕರದೇವರು, ಪ್ರಭುದೇವರು ನೆರವಾದರು ಸ್ಫೂರ್ತಿಯಾದರು ಎಂದು ನೆನೆದಿದ್ದಾನೆ. ತಮ್ಮ ಕಾಯಕಕ್ಕೆ ಪಾವಿತ್ರ ಒದಗಿಸಿದ ಮಹಾಮಣಿಹ ಬಸವಣ್ಣ ತನಗೆ ಕಾಯಕದ ಮಹತ್ವ ಕಲಿಸಿದ ಮತ್ತು ಕಾಯಕದ ಕಡ್ಡಾಯತನವನ್ನು ತೋರಿದ ಗುರು ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಅದೇ ರೀತಿ ತಮ್ಮ ಜೀವಕ್ಕೆ ಲಿಂಗವಾದನು ಚೆನ್ನ ಬಸವಣ್ಣ. ಲಿಂಗವಿಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನವನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿಯಬೇಕು.

- ಎರಳೆ ಯತಿಯಂತೆ, ಸಿಕದಂತಿರಬೇಡವೆ?
- ತಿಟ್ಟನೆ ತಿರುಗಿ, ತೊಳಲ ಬಳಲುವರ ಹೇಸಿಕೆಯ ನೋಡಾ!
- ಇರುಳು ಹಗಲೆನ್ನದೆ ತಿರುಗುವವರ ಕಂಡು ಹೇಸಿದೆ.
- ಅರಿದಡೆ ಶರಣ, ಮರೆದಡೆ ಮಾನವ.

ಸತ್ತ ಕಸನ ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಊರೂರಿಗೆ ಮಾರುವಕಾಶಾಂಬರಧಾರಿಗಳನೊಲ್ಲ, ನಿಜಗುರು ಶಂಕರದೇವ.

ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ಣಾಟಕ - ಸಂಪುಟ ೯೮-೧೦೧ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಚಿಕೆ ೩೬೮-೩೭೧ / ೧೬೩

ಅರಿವಿನ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾ ಶುಕ ಪಿಕಗಳಂತಿರದೆ, ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಸಾಧನೆಗೆ ಹಗಲು ಇರುಳೆನ್ನದೆ ತಿರುಗುವ ಮೂಢರ ಕಂಡು ಹೇಸಿಕೆಯಾಗಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ ಶಂಕರ ದಾಸಿಮಯ್ಯನವರು. ಅರಿವಿಲ್ಲದೆ ತಿರುಗುವುದು ಸತ್ತ ಕೂಸ ಹೊತ್ತು ಊರೂರು ತಿರುಗಿದಂತೆ ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಇಂತಹ ಕಾಶಂಬರ ಲಾಂಛನ ತೊಟ್ಟವರನೊಲ್ಲ ಎಂದಿದ್ದಾರೆ.

ಕಾಯದ ಮದವಳದಲ್ಲದೆ ಮಾಯಾವಿಕಾರವಳಯದು.
ಮಾಯಾವಿಕಾರವಳದಲ್ಲದೆ ಭವನಾಶವಾಗದು.
ಭವನಾಶವಾದಲ್ಲದೆ ಅಂಗಸಂಬಂಧವಳವಡದು.
ಅಂಗಸಂಬಂಧವಳವಟ್ಟಲ್ಲದೆ ಸುಖವು ಸಾಧ್ಯವಾಗದು.
ಪರಮಸುಖ ಪರಿಣಾಮಕ್ಕೆ ಮಹಾನುಭಾವಿಗಳ ಸಂಗವೇ ಬೇಕು.
ಮಹಾನುಭಾವಿಗಳ ಸಂಗದಿಂದಲ್ಲದೆ ವಿಶ್ರಾಮವಿಲ್ಲ.
ಇಂತಪ್ಪ ಮಹಾನುಭಾವದ ಮೂರ್ತಿ
ಸಂಗನ ಬಸವಣ್ಣನ ಕೃಪೆಯಿಂದಲೆನಗೆ ನಿಜವು ಕಾಣಬಂದಿತ್ತು.

ಇದು ಕಾರಣ, ನಿಜಗುರು ಶಂಕರದೇವರ ಶರಣಪ್ರಭುದೇವರ ಶ್ರೀಪಾದವ ಕಂಡು ನಿಶ್ಚಿಂತನಾದೆನಯ್ಯಾ.

ಕಾಯದ ಮೇಲಿನ ಮೋಹ ಅಳಿಯದೆ ಮಾಯೆಯ ವಿಕಾರ ಅಳಿಯದು, ಮಾಯಾವಿಕಾರ ಅಳಿಯದೆ ಭಾವ ನಾಶವಾಗದು, ವಿಷಯಾದಿ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಬಂಧನವಾಗುತ್ತಾನೆ ಸಾಧಕ. ಭಾವ ನಾಶವಾಗದೆ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧ ಅಳವಡಲಾಗದು. ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದೆ ಪರಮ ಸುಖದ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಮಹಾನುಭಾವಿಗಳ ಸಂಗದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ರಾಂತಿಯಿಲ್ಲ, ಇಂತಹ ಮಹಾ ಮೂರ್ತಿ ಸಂಗನ ಬಸವಣ್ಣನ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಅಧ್ಯಾತ್ಮದ ನಿಜ ಕಾರಣವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು ಎಂದಿದ್ದಾರೆ.

ಕಾಯವಿಲ್ಲಾಗಿ ಮಾಯವಿಲ್ಲ, ಮಾಯವಿಲ್ಲಾಗಿ ಮಥನವಿಲ್ಲ,
ಮಥನವಿಲ್ಲಾಗಿ ಭಾವವಿಲ್ಲ, ಭಾವವಿಲ್ಲಾಗಿ ಬಯಕೆಯಿಲ್ಲ,
ಬಯಕೆಯಿಲ್ಲಾಗಿ ನಿಜವನ್ನೆದಿ, ನಿಜಗುರು ಶಂಕರದೇವರೆಂಬುದು ತಾನಿಲ್ಲ.

ಕಾಯ ಗುಣ ಅಳಿದು ಮಾಯವಿಲ್ಲದೆ, ಮಾಯವಿಲ್ಲದೆ ಮಥನವಿಲ್ಲ, ಮಥನವಿಲ್ಲದೆ ಭಾವವಿಲ್ಲ, ಭಾವವಿಲ್ಲದೆ ಬಯಕೆಯಿಲ್ಲ, ಬಯಕೆಯಿಲ್ಲಾಗಿ ನಿಜವನರಿಯಲು ಸಾಧ್ಯ ಎಂದಿದ್ದಾರೆ ಶಂಕರ ದಾಸಿಮಯ್ಯನವರು.

ಹರನ ನಿರೂಪದಿಂದ ಧರೆಗೆ ಬಸವಣ್ಣನವತರಿಸಿದ ಕಾರಣ,
ಶಿವಾಚಾರ ಸದಾಚಾರವೆಂಬುದು ಧರೆಗೆ ವಿಖ್ಯಾತವಾಯಿತ್ತು.
ಶಿವಗಣ ಪ್ರಮಥಗಣಂಗಳೆಂಬ ಮಹಾಮಹಿಮರ ಸುಳುಹು,
ಧರೆಯ ಮೇಲೆ ಕಾಣಬಂದಿತ್ತು ನೋಡಯ್ಯಾ.
ಪರುಷವ ಸಾಧಿಸಿದಂತಾಯಿತ್ತು, ನಿಮ್ಮ ಶರಣರ ಸಂಗದಿಂದ.
ಎನ್ನ ನಂದಿಯ ಮೊಗವಾಡ, ನೊಸಲಕಣ್ಣುಂಟೆಂಬ
ಅಹಂಕಾರವ ಮುಂದುಗೊಂಡಿದ್ದೆನಯ್ಯಾ.
ಎನ್ನ ಮದ ಉಡುಗಿ, ಸಂಗನಬಸವಣ್ಣನ ಕರುಣದಿಂದ
ಪ್ರಭುದೇವರೆಂಬ ನಿರಾಳವ ಕಂಡು ಬದುಕಿದೆನು ಕಾಣಾ, ನಿಜಗುರು ಶಂಕರದೇವಾ.

ಬಸವಣ್ಣನವರ ಬಗ್ಗೆ ಅಪಾರವಾದ ಪ್ರೀತಿ ಗೌರವ ಹೊಂದಿದ ಶಂಕರ ದಾಸಿಮಯ್ಯನವರು ಬಸವಣ್ಣ ಭೂಮಿಗೆ ಬಂದ ಹರನ ಸ್ವರೂಪದ ಭಗವಂತ, ಅವರಿಂದಲೇ ಶಿವಾಚಾರ ಸದಾಚಾರವೆಂಬುದು ಧರೆಗೆ ವಿಖ್ಯಾತವಾಯಿತ್ತು. ಬಸವಣ್ಣನಿಂದಲೇ ಶಿವಗಣ ಪ್ರಮಥಗಣಂಗಳೆಂಬ ಮಹಾಮಹಿಮರ ಸುಳುಹು ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಕಾಣಹತ್ತಿತು.

ಹರನ ಸ್ವರೂಪದ ಬಸವಣ್ಣ ನಂದಿಯ ಮುಖವಾಡ ನೊಸಲಗಣ್ಣಿನ ಅಹಂಕಾರವನ್ನು ಕಿತ್ತೊಗೆದನು. ಹೀಗಾಗಿ ನನ್ನ ಮದ ಉಡುಗಿ, ಸಂಗನ ಬಸವಣ್ಣನವರ ಕೃಪೆ ಕರುಣೆಯಿಂದ ಪ್ರಭುದೇವನೆಂಬ ನಿರಾಳ ಕಂಡು ಬದುಕಿದನು ಎಂದಿದ್ದಾನೆ.

ಬಣ್ಣ ಅದ್ಭವ ಕಾಯಕವನ್ನು ಅಣ್ಣ ಶಂಕರ ದಾಸಿಮಯ್ಯನು ಮಾಡಿದರೆ ಆತನ ತಮ್ಮ *ಶಿವ ದಾಸಿಮಯ್ಯ* ಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ಹೊಲೆಯುವ ಕಾಯಕವನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡಿದ್ದನು.

ಇನ್ನೊಂದು ವಿಶೇಷವೆಂದರೆ ಇವರ ತಮ್ಮ ಶಿವ ದಾಸಿಮಯ್ಯನವರ ಉಲ್ಲೇಖವು ಕೆಲ ಶರಣರ ವಚನದಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ ಆದರೆ ಅಥಣಿಯ ಶ್ರೀ ಮುರುಗೇಂದ್ರ ಶಿವಯೋಗಿಗಳು ತಮ್ಮ ಸ್ವರಚಿತ ವಚನದಲ್ಲಿ ಮಡಿವಾಳಯ್ಯನವರ ಬಟ್ಟೆ ನಾ ಮಡಿ ಮಾಡುವೆ, ಶಿವ ದಾಸಿಮಯ್ಯನವರ ಬಟ್ಟೆ ನಾ ಹೊಲಿವೆ ಎಂದಿದ್ದಾರೆ.

ಪುರಾಣ ಪುಣ್ಯಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ, ಜಾನಪದದಲ್ಲಿ ಶಂಕರ ದಾಸಿಮಯ್ಯನವರಿಗೆ ಶಿವ ದಾಸಿಮಯ್ಯನೆಂಬ ಸಹೋದರನಿದ್ದನು ಆತನು ಅಣ್ಣನೊಂದಿಗೆ ಕಾಯಕ ದಾಸೋಹ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು ವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಈತನು ಸಿಂಪಿಗನಾಗಿದ್ದನು ಎಂದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ, ಅವನು ಹುನಗುಂದ ತಾಲೂಕಿನ ಕಂದಗಲ್ಲದಲ್ಲಿ ಐಕ್ಯವಾಗಿರಬಹುದು. ಈಗಲೂ ಶಿವಸಿಂಪಿ ಲಿಂಗಾಯತ ಸಮಾಜವು ಹುನಗುಂದ ತಾಲೂಕಿನ ಕಂದಗಲ್ಲಕ್ಕೆ ಭೇಟಿ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ.

ಶಿವ ದಾಸಿಮಯ್ಯನವರ ವಚನಗಳು ಕಂಡು ಬಂದಿಲ್ಲ ಕಾರಣ ಕಲ್ಯಾಣದ ಕ್ಷಿಪ್ರ ಕ್ರಾಂತಿಯ ವೇಳೆ ವಚನ ಭಂಡಾರಕ್ಕೆ ಬೆಂಕಿ ಇಟ್ಟಾಗ ಅವರ ವಚನಗಳು ಸುಟ್ಟು ಹೋಗಿರಬಹುದು. ಚಿಟ್ಟಿಯಾರ ಚಿಟ್ಟಿ ಚಿಗಟೇರಿ ಕುಬಸದ ಕುಪ್ಪಸ್ತ ಭೂಸನೂರೆ ಮುಂತಾದವರ ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಚರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಶಿವ ದಾಸಿಮಯ್ಯ ತಮ್ಮ ಗುರುಗಳು ಎಂದು ನಂಬುತ್ತಾರೆ. ಕೆಲ ಸಂಶೋಧಕರ ಪ್ರಕಾರ ಶಂಕರ ದಾಸಿಮಯ್ಯ ಮತ್ತು ಶಿವ ದಾಸಿಮಯ್ಯ ಒಬ್ಬರೇ ಎನ್ನುವ ವಾದವೂ ಇದೆ. ಆದರೆ ಈ ಎರಡು ಸಮಾಜದ ಮುಖಂಡರನ್ನು ಸಂಪರ್ಕಿಸಿದಾಗ ಅವರ ಆಚರಣೆ ಧಾರ್ಮಿಕ ನಂಬಿಕೆ ನಡೆದು ಬಂದ ಪದ್ಧತಿಗಳ ಗಣನೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಮತ್ತು ಅಣ್ಣ ತಮ್ಮಂದಿರರು ಎನ್ನುವ ತೀರ್ಮಾನಕ್ಕೆ ಬರಲಾಗುವುದು.

ಕಳೆದ ಹದಿನೆಂಟು ತಿಂಗಳಿಂದ ಸಂಶೋಧನೆಗೆ ಕಾಯ್ದಿರುವ ಶರಣರ ಸಮಾಧಿ ಸ್ಮಾರಕಗಳು ಎಂಬ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯಲ್ಲಿ ನಿರಂತರವಾದ ಆಧಾರ ಸಹಿತ ಶರಣರ ಸಮಾಧಿ ಸ್ಮಾರಕಗಳನ್ನು ಹುಡುಕಿ ನ್ಯಾಯ ಒದಗಿಸುವಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿದ್ದೇವೆ.

ಈ ಸಲದ ನನ್ನ ಸಂಶೋಧನೆಗೆ ನವಿಲೇ ಮತ್ತು ಕಂದಗಲ್ಲ ಸ್ಥಳ ಗುರುತಿಸಲು ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದ ಇಳಕಲ್ಲಿನ ಶ್ರೀ ಪ್ರಕಾಶ ಸಾರವಾಡ ಮತ್ತು ಶಿವದಾಸಿಮಯ್ಯನವರ ಬಗ್ಗೆ ನಿಖರ ಮಾಹಿತಿ ನೀಡಲು ಸಹಕರಿಸಿದ ಅಖಿಲ ಕರ್ನಾಟಕ ಶಿವ ಸಿಂಪಿ ಸಮಾಜದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾದ ಶರಣ ಜಯಪ್ರಕಾಶ್ ಚಿಗಟೇರಿ ಅವರಿಗೆ ಮತ್ತು ಇಂತಹ ಸಂಶೋಧನಾ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಲು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುತ್ತಿರುವ ಬಸವ ಸಮಿತಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾದ ಶರಣ ಅರವಿಂದ ಜತ್ತಿಯವರಿಗೆ ಬಸವ ಪಥದ ಸಂಪಾದಕ ಮಂಡಳಿಗೆ ನನ್ನ ಅನಂತ ಶರಣಾರ್ಥಿಗಳು. ದೂರದ ಪುಣೆಯಿಂದ ಪ್ರತಿ ತಿಂಗಳು ಒಬ್ಬ ಶರಣರು ಮತ್ತು ಒಂದೊಂದು ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಹುಡುಕಿ ಅವುಗಳ ಪ್ರಕಾಶನಕ್ಕೆ ನಾನು ಬದ್ಧನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಇನ್ನು ನೂರಾರು ಶರಣರ ಸಮಾಧಿಗಳು ಅತ್ಯಂತ ಶೋಚನೀಯ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿವೆ.

ಶರಣರ ಸಮಾಧಿ ಸ್ಮಾರಕಗಳು ಸ್ಥಾವರವಾದರೂ ಅವುಗಳ ಹಿಂದಿನ ಜಂಗಮ ಚೈತನ್ಯವನ್ನು ಗುರುತಿಸುವ ಕಾರ್ಯ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಮೇಲಿದೆ.

ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ಣಾಟಕ - ಸಂಪುಟ ೯೮-೧೦೧ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಚಿಕೆ ೩೬೮-೩೭೧ / ೧೬೫

ಶರಣರು ತಮ್ಮ ಜೀವವನ್ನು ಬಲಿಕೊಟ್ಟು ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಮುಂದಿನ ಪೀಳಿಗೆಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ದಾಖಲಿಸುವಲ್ಲಿ ಗ್ರಂಥ ರೂಪದಲ್ಲಿತರುವಲ್ಲಿ ಸಂಘ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಪ್ರಕಾಶಕರು ಮುಂದೆ ಬಂದರೆ ನನ್ನ ಮತ್ತು ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಶ್ರಮ ಸಾರ್ಥಕವಾಗುತ್ತದೆ.

ಸಿದ್ಧರಾಮರ ವಚನದಲ್ಲಿ ಶಿವ ದಾಸಿಮಯ್ಯನವರ ಪ್ರಸ್ತಾಪವು ಬಂದಿದೆ

ಭಕ್ತಿಯ ಕೂಟವಾಯಿತ್ತು ಬಸವಣ್ಣಿಗೆ

ಶಕ್ತಿಯ ಕೂಟವಾಯಿತ್ತು ಶಿವದಾಸಣ್ಣಿಗೆ

ಆಚಾರ ಕೂಟವಾಯಿತ್ತು ಏಲೇಶ್ವರದ ಕೇತಯ್ಯನಿಗೆ

ಅರ್ಪಿತಾ ಕೂಟವಾಯಿತ್ತು ಚೆನ್ನಬಸವಣ್ಣಿಗೆ

ಐಕ್ಯ ಕೂಟವಾಯಿತ್ತು ಅನಿಮಿಷ್ಣಿಗೆ

ಪ್ರಾಣಕೂಟ ಸಿದ್ಧವಾಯಿತ್ತು ನಿಮಗೆ ಕಪಿಲ ಸಿದ್ಧ ಮಲ್ಲನಾಥಯ್ಯ

ದಾಸಿಮಯ್ಯನವರ ಬಗೆಗಿನ ವಿವಾದಗಳು

ಕೆಲವು ಸಾಹಿತಿ ಸಂಶೋಧಕರು ದೇವರ ದಾಸಿಮಯ್ಯ ಮತ್ತು ಜೇಡರ ದಾಸಿಮಯ್ಯ ಇಬ್ಬರೂ ಒಂದೇ ಅಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಡುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಸಂಪೂರ್ಣ ತಪ್ಪು ಮತ್ತು ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ದೂರವಾದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ.

ಡಾ. ಹಾಲಭಾವಿಯವರು ಶಂಕರ ದಾಸಿಮಯ್ಯ ಮತ್ತು ಶಿವ ದಾಸಿಮಯ್ಯ ಇಬ್ಬರು ಒಬ್ಬರೇ ಎಂದು ವಾದ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ

ಡಾ. ಅನ್ನಪೂರ್ಣ ಜಾಲವಾದಿ ಅವರು ಶಂಕರ ದಾಸಿಮಯ್ಯ ಬಸವ ಪೂರ್ವದ ಶರಣ ಎಂಬ ಪ್ರಬಂಧವನ್ನು ಸಾದರ ಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಡಾ. ಎಂ.ಎಂ. ಕಲಬುರ್ಗಿ ಅವರ ಪ್ರಕಾರ ಸಂಶೋಧನೆ ಎಂಬುದು ಅಲ್ಪ ವಿರಾಮದಿಂದ ಪೂರ್ಣವಿರಾಮದ ಕಡೆಗೆ ನಡೆಯುವ ಪಯಣವಾಗಿದೆ.

ವಸ್ತು ಸ್ಥಿತಿ ಹೀಗಿರುವಾಗ ನನ್ನ ಆತ್ಮೀಯಸ್ನೇಹಿತ ಶರಣ ಸಾಹಿತಿ ಡಾ. ಶಿವಾನಂದ ಕುಬಸದ ಅವರು ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಚಡಚಣದಲ್ಲಿ ಶಿವ ಸಿಂಪಿ ಸಮಾಜದ ಸಮಾವೇಶದಲ್ಲಿ ಶಿವದಾಸಿಮಯ್ಯ ಬಸವಣ್ಣನವರ ಪೂರ್ವದ ಶರಣನು ಎಂದು ಹೇಳಿ ಶರಣ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ದಿಟ್ಟ ಶರಣ ಶಿವ ದಾಸಿಮಯ್ಯನವರ ಚರಿತ್ರೆಗೆ ಅಪಚಾರ ಬಗೆದಿದ್ದಾರೆ. ಬಿ.ಟಿ.ವಿ.ಯಲ್ಲಿ ಮುಧೋಳದಲ್ಲಿ ಶಸ್ತ್ರ ವೈದ್ಯರಾದ ಡಾ. ಶಿವಾನಂದ ಕುಬಸದ ಅವರ ಭಾಷಣದ ವರದಿ ನೋಡಿ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ನೋವೆನಿಸಿತು. ಯಾವುದೇ ಪೂರ್ವಭಾವಿ ತಯಾರಿ ಇಲ್ಲದೆ ಕೇವಲ ಒಂದು ಜಾತಿಯ ಸಮುದಾಯದವರ ಸಂಶೋಷಣೆ ಮತ್ತು ಬಸವಣ್ಣನವರ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಶಿವ ದಾಸಿಮಯ್ಯ ಶಂಕರ ದಾಸಿಮಯ್ಯ ಜೇಡರ ದಾಸಿಮಯ್ಯ ಆಗಿ ಹೋಗಿದ್ದಾರೆಂದು ಹೇಳುವುದು ಉಚಿತವಲ್ಲ.

ಡಾ. ಶಿವಾನಂದ ಕುಬಸದ ಅವರು ಶರಣ ಶಿವದಾಸಿಮಯ್ಯ ಬಸವಣ್ಣನವರ ಪೂರ್ವ ಕಾಲದವರು ಎಂದು ಕೊಟ್ಟ ಕಾರಣ ಶಿವ ದಾಸಿಮಯ್ಯನವರ ವಚನಗಳು ದೊರಕಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಅತ್ಯಂತ ಸಣ್ಣತನದಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಹಾಗೆ ನೋಡಿದರೆ ಹರಳಯ್ಯ ಬಿಷ್ಣಾದೇವಿ ಮತ್ತು ಇನ್ನು ಅನೇಕರ ವಚನಗಳು ದೊರಕಿಲ್ಲ ಹಾಗಂತ ಅವರೆಲ್ಲರನ್ನು ಬಸವ ಪೂರ್ವ ಯುಗದ ಶರಣರೆಂದು ಹೇಳುವುದು ಸರಿಯೇ? ವೈದಿಕರ ಕೋಪಕ್ಕೆ ವಚನಗಳು ಸುತ್ತು ಹೋದವು ಮತ್ತು ಇನ್ನು ಅನೇಕರ ಮಠಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ವಚನಗಳ ತಾಡೋಲೆಗಳು ಸಿಗುತ್ತಿವೆ

ಎಲ್ಲ ಲಿಂಗಾಯತ ಸಮಾಜದವರಿಗೆ ಬಸವಣ್ಣನೇ ಅಗ್ರ ನಾಯಕ' ಒಂದು ವರ್ಗದ ಜನರನ್ನು ಓಲೈಸಲು ನಾವು ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ಶರಣರನ್ನು ಒಂದೊಂದು ಜಾತಿಗೆ ಸೀಮಿತಗೊಳಿಸುತ್ತಿರುವುದು ನಾಚಿಕೆಗೇಡಿತನ. ಭಾಷಣಕಾರರು ಉಪನ್ಯಾಸಕರು ಮತ್ತು ಸಂಶೋಧಕರು ಉಪಲಬ್ಧವಿದ್ದ ದಾಖಲೆ ಸಾಕ್ಷಿ ಪುರಾವೆಗಳನ್ನು ಓದಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿ ತಮ್ಮ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಮಂಡಿಸುವುದು ಸೂಕ್ತ.

೧) ದಿಟ್ಟ ಶರಣ ನುಲಿಯ ಚಂದಯ್ಯ

ಗುರುವಾದಡೂ ಕಾಯಕದಿಂದವೆ ಜೀವನ್ಮುಕ್ತಿ.
ಅಂಗವಾದಡೂ ಕಾಯಕದಿಂದವೆ ವೇಷದ ಪಾಶ ಹರಿವುದು.
ಗುರುವಾದಡೂ ಚರಣೇವೆಯ ಮಾಡಬೇಕು.
ಅಂಗವಾದಡೂ ಚರಣೇವೆಯ ಮಾಡಬೇಕು.
ಜಂಗಮವಾದಡೂ ಚರಣೇವೆಯ ಮಾಡಬೇಕು
ಚನ್ನಬಸವಣ್ಣಪ್ರಿಯ ಚಂದೇಶ್ವರಅಂಗದ ಅರಿವು.

ನುಲಿಯ ಚಂದಯ್ಯ ಕಲ್ಯಾಣ ನಾಡಿನ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಶರಣ ಅನುಭಾವಿ ವಚನಕಾರ. ಹುಲ್ಲು ತಂದು ಹಗ್ಗ ಹೊಸೆದು, ಮಾರಿ ಬಂದ ಹಣದಿಂದ ಜಂಗಮ ದಾಸೋಹ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ಚಂದಯ್ಯ ಒಬ್ಬ ಕಾಯಕಯೋಗಿ. ಬಿಜಾಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಶಿವಣಗಿ ಈತನ ಹುಟ್ಟೂರು. ಶೂನ್ಯಸಂಪಾದನೆ ಮತ್ತು ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಈತನ ಕಾಯಕನಿಷ್ಠೆಯ ಕಥೆ ವರ್ಣಿತವಾಗಿದೆ.

ಪುರಾಣವೊಂದರಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಇಷ್ಟಲಿಂಗವು ಜಾರಿ ನೀರಲ್ಲಿ ಬೀಳುತ್ತದೆ ಅದನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸಿ ತನ್ನ ಕಾಯಕದೊಳಗೆ ನಿರತನಾಗುವ ಚಂದಯ್ಯ ಕೊನೆಗೆ ಲಿಂಗಕ್ಕೂ ಹಗ್ಗ ಹೊಸೆಯುವ ಕಾಯಕವನ್ನು ನೀಡಿ ಲಿಂಗಕ್ಕಿಂತ ಶ್ರಮಜೀವಿ ಭಕ್ತ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಎಂದು ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

ಇದಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾದ ಒಂದು ವಚನವನ್ನು ನಾವು ಇಲ್ಲಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸೋಣ

ಗುರುವಾದಡೂ ಕಾಯಕದಿಂದವೆ ಜೀವನ್ಮುಕ್ತಿ.

ಶರಣ ಸಿದ್ಧಾಂತದಲ್ಲಿ ಗುರುವೆಂಬುದು ವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲ ಅದು ಅರಿವಿನ ಸಂಕೇತ. ಅರಿವೇ ಗುರು ಆಚಾರವೇ ಲಿಂಗ ಅನುಭವವೇ ಜಂಗಮ. ಅಂತಹ ಅರಿವಿನ ಪರಾಕಾಷ್ಠತೆ ಹೊಂದಿದ ಗುರುವು ಕೂಡಾ ಕಾಯಕದಿಂದಷ್ಟೇ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕು. ಇಲ್ಲಿ ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ಗುರು ವ್ಯಕ್ತಿ ಎಂಬುದನ್ನು ತಳ್ಳಿ ಹಾಕಿದ್ದಾರೆ ಚಂದಯ್ಯ ಶರಣರು. ಅರಿವನ್ನು ಬಂಡವಾಳ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ವ್ಯವಹರಿಸುವ ಕಪಟ ವೇಷಧಾರಿಗಳು ನಿತ್ಯ ಕಾಯಕ ಮಾಡಿ ಮುಕ್ತಿ ಪಡೆಯಬೇಕೆಂಬ ಕಟ್ಟಾಜ್ಞೆ ಶರಣರದು.

ಲಿಂಗವಾದಡೂ ಕಾಯಕದಿಂದವೆ ವೇಷದ ಪಾಶ ಹರಿವುದು

ಲಿಂಗವೆಂಬುದು ವಸ್ತುವಲ್ಲ ಲಿಂಗವು ಆಚಾರದ ಪ್ರತೀಕ. ಆಚಾರವು ಸತ್ಯ ಶುದ್ಧ ಕಾಯಕದಿಂದ ಕೂಡಿರಬೇಕು. ಲಿಂಗ ಅರಿವಿನ ಕುರುಹು. ಅರುವಿನೊಂದಿಗೆ ನಡೆಸುವ ಅನುಸಂಧಾನಕ್ಕೆ ಲಿಂಗ ಸಾಧನ. ಲಿಂಗಕ್ಕಿರುವ ಕಂತೆ ಕವಚದ ಪರಿ ಹರಿಯುವುದು ಕಾಯಕದಿಂದ ಮಾತ್ರ. ಲಿಂಗವೆಂಬುದು ದೇವರಲ್ಲ ಭಕ್ತನ ಆತ್ಮದ ಚೈತನ್ಯ ಸ್ವರೂಪದ ಲಾಂಛನ. ಇಂತಹ ಲಾಂಛನದ ವೇಷದ ಪಾಶ ಹರಿಯುವುದು ಕಾಯಕದಿಂದ.. ಕಾರಣ ಲಿಂಗಧಾರಿಗಳು ಸತ್ಯ ಶುದ್ಧ ಕಾಯಕ ಮಾಡಬೇಕೆನ್ನುವುದು ಇವರ ಆಶಯ.

ಗುರುವಾದಡೂ ಚರಸೇವೆಯ ಮಾಡಬೇಕು.

ಗುರು ಎಂಬ ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಚಲನಶೀಲತೆ ಹೊಂದಿದ ಚರ ಜಗತ್ತಿನ ಸೇವೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಕೃಷಿ ಕಾಯಕ ಕುಲುಮೆ ಕಾಯಕ, ಬಟ್ಟೆ ಮಡಿ ಮಾಡುವುದು. ಹೀಗೆ ಚರ ಜಂಗಮ ಸೇವೆ ಮಾಡುವುದು ಗುರುವಿಗೂ ಅನ್ವಯವಾಗುವುದು. ಗುರು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಭಕ್ತ ಕನಿಷ್ಠ ಎಂಬ ಶ್ರೇಣೀಕೃತವಲ್ಲದ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಚಂದಯ್ಯನವರು ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಚರ ಸೇವೆಯೇ ಶಿವನ ಸೇವೆ.

ಲಿಂಗವಾದಡೂ ಚರಸೇವೆಯ ಮಾಡಬೇಕು.

ಇಷ್ಟ ಲಿಂಗದ ಯೋಗದಲ್ಲಿ ನಿರತನಾಗುವವನು ಲಿಂಗಜೀವಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ಆತನ ತನು ಶುದ್ಧ ಪ್ರಾಣ ಶುದ್ಧ ಭಾವ ಶುದ್ಧವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅಂತಹ ಲಿಂಗಯೋಗಿಯು ಕೂಡ ಚರ ಜಂಗಮ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಜೈವಿಕ ವಿಕಾಸಕ್ಕೆ ಚರ ಸೇವೆ ಮಾಡಿ ಕೆರೆ ಕಾವುಲಿ ನಿರ್ಮಿಸಿ ಕೃಷಿಕಾಯಕವನ್ನು ಪ್ರೇರೇಪಿಸಿ ಹಗ್ಗ ಹೊಸೆಯುವ ಉಪಕಾಯಕವನ್ನು ಮಾಡಿ ರೈತರಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗುವ ಶರಣ ನುಲಿಯ ಚಂದಯ್ಯ ವಸ್ತುನಿಷ್ಠ ವಚನಕಾರನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಯಾರೇ ಆಗಲಿ ಅವರು ಕಾಯಕದಿಂದಲೇ ಮುಕ್ತಿ ಪಡೆಯಬೇಕೆನ್ನುವುದು ಅವರ ಆಶಯವಾಗಿದೆ..

ಜಂಗಮವಾದಡೂ ಚರಸೇವೆಯ ಮಾಡಬೇಕು

ಗುರು ವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲ ಲಿಂಗ ವಸ್ತುವಲ್ಲ ಜಂಗಮ ಜಾತಿಯಲ್ಲ. ಜಂಗಮ ಎಂಬುದು ಸಮಾಜ. ಸಮಷ್ಟಿಯ ಭಾವ. ಇಂತಹ ಜಂಗಮ ಸಮಾಜವು ತನ್ನ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ವಿಕಾಸಕ್ಕೆ ಸರ್ವಾಂಗೀಣ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಚರ ಸೇವೆ ಮಾಡಬೇಕಾದದ್ದು ಅತ್ಯಂತ ಕಡ್ಡಾಯ ಹಾಗೂ ಕರ್ತವ್ಯವು ಕೂಡಾ. ಜಂಗಮವು ಚರಸೇವೆ ಮಾಡುವುದು ಜಾಗತಿಕ ಜೈವಿಕ ಸಮಕಳೆ ಉರ್ಜಿತಗೊಳಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಕಾರಣ ಚಂದಯ್ಯನವರು ಜಂಗಮವು ಕೂಡಾ ಚರ ಸೇವೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಆಶಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಚೆನ್ನಬಸವಣ್ಣಪ್ರಿಯ ಚಂದೇಶ್ವರಲಿಂಗದ ಅರಿವು

ಗುರು ಲಿಂಗ ಜಂಗಮ ಇವು ಕಾಯಗುಣಗಳು ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿವರ್ತನೆಗೆ ಸೇವೆಗೆ ಬದ್ಧವಾಗುವ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ ತತ್ವಗಳು. ಇವುಗಳನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಬೇರ್ಪಡಿಸದೆ ಸಮಾಜಮುಖಿ ಸೇವೆಗೆ ಗುರು ಲಿಂಗ ಜಂಗಮ ತನ್ನನ್ನು ತೊಡಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಚೆನ್ನ ಬಸವಣ್ಣನಪ್ರಿಯ ಚಂದಯ್ಯನವರ ಅರಿವು ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ನುಲಿಯ ಚಂದಯ್ಯನವರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಶಿಲಾಶಾಸನಗಳು.

ಬನವಾಸಿಯ ಮದುಕೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲು ಮಂಟಪ ಇದೆ ಅದರಲ್ಲಿ ನುಲಿಯ ಚಂದಯ್ಯ, ಅಗ್ಗವಣಿಯ ಹೊನ್ನಯ್ಯ, ಮೋಳಿಗೆ ಮಾರಯ್ಯ, ಹಡಪದ ಅಪ್ಪಣ್ಣ, ಜೇಡರ ದಾಸಿಮಯ್ಯ, ಆಯ್ದುಕಿ ಮಾರಯ್ಯ, ಹಾಳಿನ ಹಂಪಣ್ಣ, ಬ್ರಹ್ಮಯಗಳ ಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನು ಅವರವರ ಅಂಕಿತನಾಮದೊಡನೆ ಕೆತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

'ಚಂದೇಶ್ವರ' ಅಂಕಿತದಲ್ಲಿ ೪೮ ವಚನಗಳು ದೊರೆತಿವೆ. ಎಲ್ಲವೂ ಕಾಯಕ ಮೌಲ್ಯವನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿಯುತ್ತವೆ. ಗುರು, ಲಿಂಗ, ಜಂಗಮ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಕಾಯಕ ಕಡ್ಡಾಯ. ಭಾವ ಶುದ್ಧವಾಗಿ ಮಾಡುವುದೇ ನಿಜವಾದ ಕಾಯಕ. ಕಾರೆಯ ಸೊಪ್ಪಾದರೂ ಕಾಯಕದಿಂದ ಬಂದುದು ಮಾತ್ರ ಲಿಂಗಾರ್ಪಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಎಂಬಂಥ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಈತನ ಕಾಯಕದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ.

೧೬೮ / ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ಣಾಟಕ - ಸಂಪುಟ ೯೮-೧೦೧ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಚಿಕೆ ೩೬೮-೩೭೧

ಕಲ್ಯಾಣ ಕ್ರಾಂತಿಯ ನಂತರ ನುಲಿಯ ಚಂದಯ್ಯ ಅಕ್ಕ ನಾಗಮ್ಮನವರ ತಂಡದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡು ವಚನಗಳ ಕಟ್ಟನ್ನು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ರಕ್ಷಿಸುವಲ್ಲಿ ಮಹತ್ತರ ಪಾತ್ರವನ್ನು ವಹಿಸುತ್ತಾರೆ.

ನಂತರ ಚಂದಯ್ಯನವರು (ಈಗಿನ ನುಲೆನೂರು) ಹೊಳಲಕೆರೆ ಹತ್ತಿರದ ಪದ್ಮಾವತಿ ಎಂಬ ಊರಿಗೆ ಬರುತ್ತಾರೆ ದುಮ್ಮಿರಾಯನ ಹೆಂಡತಿಯಾದ ಪದ್ಮಾವತಿ ಚಂದಯ್ಯನವರಿಂದ ಧರ್ಮೋಪದೇಶವನ್ನು ಪಡೆದು ಅವರ ಅಪ್ಪಣೆಯ ಪ್ರಕಾರ ಒಂದು ಕೆರೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸುತ್ತಾರೆ ಆ ಕೆರೆಗೆ ಇಂದಿಗೂ ಪದ್ಮಾವತಿ ಅಂತಾನೆ ಸರಕಾರಿ ಕಚೇರಿಗಳಲ್ಲಿ ದಾಖಲೆಗಳುಂಟು. ಕೆರೆ ಸಿದ್ಧವಾದ ಮೇಲೆ ಕೆರೆಯ ಬರಿಯ ಮೇಲೊಂದು ಚಂದಯ್ಯನವರಿಗೋಸ್ಕರ ಮೂರಂಕಣದ ಮಠವೊಂದನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ, ಆ ಮಠದಲ್ಲಿ ಚಂದಯ್ಯ ಶರಣರು ಕೊನೆಯವರೆಗೂ ಅನುಭಾವ ಗೋಷ್ಠಿ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು ಅನ್ನುವುದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ, ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳ ನಂತರ ಚಂದಯ್ಯನವರು ಲಿಂಗೈಕ್ಯರಾಗಲು ಅವರ ಕ್ರಿಯಾ ಸಮಾಧಿಯನ್ನು ಅವರ ಮಠದಲ್ಲೆ ಮಾಡಲಾಗಿತ್ತು ಅಂತ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಲಿಂಗೈಕ್ಯದ ನಂತರ ಪದ್ಮಾವತಿಯೆನ್ನುವ ಊರು ಚಂದಯ್ಯನವರ ಕಾಯಕ ಸೂಚಿಸುವ ನುಲೆನೂರು ಎಂದಾಗಿ ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದೆ. ಶರಣ ಚಂದಯ್ಯನವರು ನಿಷ್ಠಾವಂತ ನೇರ ನಿರ್ಭೀಡೆಯ ವಚನಕಾರ. ಕಾಯಕದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಇವರಿಂದಲೇ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಕಾಯಕವು ಇವರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಪವಿತ್ರ ಪಾವನವಾಗುವ ಕಾಯಕ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ.

❖❖❖

೧೯. ಅನಂತಮೂರ್ತಿಯವರ ಸಂಸ್ಕಾರ ಕಾದಂಬರಿಯ ಮರು ಓದು.

– ಡಾ. ಪ್ರವೀಣ್ ಕುಮಾರ್ ಎಸ್.

ಕನ್ನಡದ ನವ್ಯ ಸಾಹಿತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅನಂತಮೂರ್ತಿಯವರಿಗೆ ಪ್ರಮುಖವಾದ ಸ್ಥಾನವಿದೆ. ಸಂಸ್ಕಾರ ಕಾದಂಬರಿ ನವ್ಯ ಸಂದರ್ಭದ ಎಲ್ಲ ಆಶಯಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಸಂಪ್ರದಾಯ ಸಮಾಜದ ಒಳಗಿನ ಲೋಪಗಳನ್ನು ವಿಡಂಬಿಸುವ ವಸ್ತುವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸಮಾಜ ಹಾಗೂ ಕೆಳವರ್ಗ, ಸಸ್ಯಾಹಾರ ಮತ್ತು ಮಾಂಸಾಹಾರ, ಬದುಕಿನ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿನ ಭಿನ್ನತೆ, ಸಂಪ್ರದಾಯ ಮತ್ತು ವೈಚಾರಿಕತೆಗಳ ನಡುವಿನ ದ್ವಂದ್ವವನ್ನು ಬಹುಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಕಾದಂಬರಿಯು ಚರ್ಚಿಸುತ್ತದೆ ಹಾಗೂ ಓದುಗರನ್ನು ಈ ಬಗ್ಗೆ ಆಲೋಚಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ.

ಇಲ್ಲಿನ ಪ್ರಾಣೇಶಾಚಾರ್ಯರು ಮತ್ತು ನಾರಾಣಪ್ಪ ಒಂದೇ ಸಮುದಾಯದ ಎರಡು ವಿಭಿನ್ನ ಸಾಕ್ಷೀಪ್ರಜ್ಞೆಗಳು. ಇಲ್ಲಿ ಯಾರು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಎಂಬುದು ಪ್ರಶ್ನಾರ್ಹ. ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವ ಹಾಗೂ ವಾಸ್ತವದಲ್ಲಿ ಬದುಕುವ ಎರಡು ವಿಭಿನ್ನ ನೆಲೆಗಳು ನವ್ಯದ ತಾಕಲಾಟವನ್ನು ಧ್ವನಿಸುತ್ತದೆ.

ದೂರ್ವಾಸಪುರ ಅಗ್ರಹಾರ, ಮಠದ ಕ್ರಮ, ಆಚರಣೆಗಳು, ನಾರಾಣಪ್ಪ ಬದುಕಿನ ಹಾದಿ, ಅವನ ಸಾವಿನ ನಂತರ ಉಂಟಾಗುವ ಕ್ರಿಯಾ ಕರ್ಮಗಳ ಪ್ರಶ್ನೆ, ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ಸಂಭವಿಸುವ ಪ್ರಾಣೇಶಾಚಾರ್ಯ ಹಾಗೂ ಚಂದ್ರಿಯ ಸಮಾಗಮ ಇವು ಕಾದಂಬರಿಯ ವಸ್ತು. ಆದರೆ, ಓದುಗನ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿನ ಪಾತ್ರಗಳು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವುದು ಒಂದು ಜಾತಿ, ಆಚರಣೆ, ನಂಬಿಕೆ ಹಾಗೂ ಅದರ ಇರುವಿಕೆಯನ್ನು. ಅನಂತಮೂರ್ತಿ ಅವರು ಬರೆದ 'ಸಂಸ್ಕಾರ' ಕೊನೆಗೆ ಅವರ ಸಂಸ್ಕಾರದ ನಂತರವೂ ಚರ್ಚೆಗೆ ಬಂದಿದ್ದು ಆಶ್ಚರ್ಯಕರ ಸಂಗತಿ. ತಮ್ಮೊಳಗಿನ ದೌರ್ಬಲ್ಯಗಳನ್ನು ಧೈರ್ಯವಾಗಿ ಬರೆಯುವ, ಮಾತನಾಡುವ ಗಟ್ಟಿತನವೇ ಅನಂತಮೂರ್ತಿ ಅವರ ಯಶಸ್ಸು, ಹಾಗಾಗಿಯೇ ಈ ಕಾದಂಬರಿ ಇಂದೂ ಸಹ ಪ್ರಸ್ತುತವಾಗಿದೆ.

ಸಂಸ್ಕಾರ ಕಾದಂಬರಿ ಕನ್ನಡ ನವ್ಯ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಕಾದಂಬರಿಯಾಗಿದೆ. ಸಂಸ್ಕಾರ ಕಾದಂಬರಿಯು ನಾರಾಣಪ್ಪನ ಸಾವಿನ ಸುತ್ತ ಹೆಣೆದುಕೊಂಡಿದೆ. ಅವನ ಸಾವನ್ನು ಕುರಿತು ಇತರರ ಪರಿಭಾವನೆಗಳು, ಅವನ ಸಾವಿನ ಸುತ್ತ ಹರಡುವ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಪ್ರಾಣೇಶಾಚಾರ್ಯರ ಮನಸ್ಸಿನ ಗೊಂದಲಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಇವೆಲ್ಲವೂ ಇಡೀ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸಮಾಜದ ಒಳಗೆ ಇರುವ ಧರ್ಮ, ಧಾರ್ಮಿಕ, ಸಂಪ್ರದಾಯ, ಆಚರಣೆಗಳ ವಿಭಿನ್ನ ಮನೋಧರ್ಮವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ ಹಾಗೂ ಪ್ರಶ್ನಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಧರ್ಮದ ಒಪ್ಪಿತ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸುವ ಮತ್ತು ಹೊಸ ಮೌಲ್ಯದ ಹುಡುಕಾಟದ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಈ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಮನಸ್ಸಿನ ತೊಳಲಾಟದ ಚಿತ್ರಣ ಮೂಡುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಇಡೀ ಸಮುದಾಯದ ಆಚರಣೆ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಇವುಗಳಿಂದ ಆಗುವ ತೊಂದರೆಗಳನ್ನು ಒಂದು ಪಾತ್ರದ ಮೂಲಕ ಇಡೀ ಸಮುದಾಯದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಕಾದಂಬರಿ ನೀಡುತ್ತದೆ.

ಸಂಸ್ಕಾರ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ವ್ಯಕ್ತಿ ಮುಖ್ಯನಾಗುವುದಿಲ್ಲ, ಇಡೀ ಸಮಾಜವೇ ಒಂದು ಪಾತ್ರವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಆಚರಣೆಗಳಿಂದ ಉಸಿರು ಕಟ್ಟುವ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ನೀಡುವುದರ ಮೂಲಕ ಅನಂತಮೂರ್ತಿ ಅವರು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸಮಾಜ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವ ಆಚರಣೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸಮಾಜವನ್ನು ಆಲೋಚನೆಗೆ ಒಳಗು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಹೊಸ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ರೂಢಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಹಾಗೂ ವಾಸ್ತವದಲ್ಲಿ ಬದುಕಬೇಕೆಂಬ ನವ್ಯದ ಆಶಯಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಸಂಸ್ಕಾರ ಕಾದಂಬರಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸಮಾಜದ ಚಿತ್ರಣ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಇದು ಇಡೀ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸಮುದಾಯದ ಆಚರಣೆ, ಸಂಪ್ರದಾಯ, ಜ್ಞಾನ ಹಾಗೂ ಆ ಬಗೆಗಿನ ಚಾಲ್ತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಮೌಢ್ಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಸಂಸ್ಕಾರ ವ್ಯಕ್ತಿವಿಶಿಷ್ಟ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಾಗಿ ಮೂಡಿಬಂದಿದ್ದು ಪ್ರಾಣೇಶಾಚಾರ್ಯನ ಸುತ್ತ ಇಡೀ ಸಮಾಜದ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ. ಈ ಮೂಲಕ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸಮಾಜದ ಒಳಗೆ ಇರಬಹುದಾದ ತಲ್ಲಣಗಳನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿಡುತ್ತದೆ. ಸ್ಥಾಪಿತ ಮೌಲ್ಯವನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸುವ ಮತ್ತು ಹೊಸ ಜೀವನ ಮೌಲ್ಯಗಳ ಹುಡುಕಾಟ ಪ್ರಾಣೇಶಾಚಾರ್ಯನ ಪಾತ್ರದ ಮೂಲಕ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಸಂಸ್ಕಾರದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಹಾಗೂ ಸಾಮೂಹಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಸಮ್ಮಿಳಿತವಾಗಿ ಇರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಸಂಸ್ಕಾರ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಂಗ್ಯ ಮತ್ತು ವಿಡಂಬನೆಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಪ್ರಾಣೇಶಾಚಾರ್ಯನ ಪಾತ್ರದ ಸುತ್ತ ಇಡೀ ಸಮಾಜ ಮತ್ತು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಮನಸ್ಸಿನ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಸಂಸ್ಕಾರ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ವ್ಯಕ್ತಿ ಮುಖ್ಯಪಾತ್ರ ವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಸಮುದಾಯದ ಆಚರಣೆಗಳು ಮುಖ್ಯವಾಗಿದ್ದು ಅದರ ಸುತ್ತ ಎಲ್ಲಾ ಪಾತ್ರಗಳು ಬರುತ್ತವೆ.

ಸಂಸ್ಕಾರ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣೇಶಾಚಾರ್ಯ ಮತ್ತು ಚಂದ್ರಿಯ ಸಮಾಗಮ ಕಾದಂಬರಿಯ ಮಹತ್ವದ ತಿರುವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೂ ಪ್ರಾಣೇಶಾಚಾರ್ಯರು ಸಂಪ್ರದಾಯವಾದಿ ಆಗಿದ್ದು ಅನಂತರ ಜೀವನ ಮೌಲ್ಯಗಳಲ್ಲಿನ ಬದಲಾವಣೆಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರಾಣೇಶಾಚಾರ್ಯನ ಮನಸ್ಸಿನ ತೊಳಲಾಟ ಆರಂಭವಾಗುವುದು ಇಲ್ಲಿಂದಲೇ.

ಸಂಸ್ಕಾರ ಕಾದಂಬರಿಯ ನವ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬಂದಿದ್ದು ನವ್ಯದ ಗುಣಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು ಸಾರ್ಥನ ಅಸ್ತಿತ್ವವಾದ, ಲಾರೆನ್ಸ್ ಪ್ರಭಾವ ಈ ಕಾದಂಬರಿಯ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿರುವುದು ಗೋಚರಿಸುತ್ತದೆ.

ಸಂಸ್ಕಾರ ಅನಂತಮೂರ್ತಿ ಅವರ ಬಹುಚರ್ಚಿತ ಕಾದಂಬರಿ. ನಾರಾಣಪ್ಪ ಸಾವು ಅಗ್ರಹಾರದಲ್ಲಿ ಚರ್ಚೆಗೆ ಈಡು ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಅಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾಗಿರುವ ನಾರಾಣಪ್ಪನ ಅಂತ್ಯಸಂಸ್ಕಾರ ಯಾರು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದು ಇಡೀ ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಕಾಡುವ ದೊಡ್ಡ ಸಮಸ್ಯೆ. ನಾರಾಣಪ್ಪನ ಸಂಸ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಯಾರೂ ಮುಂದಾಗದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಿಯು ನೀಡುವ ಚಿನ್ನದ ಆಭರಣ ನಾರಾಣಪ್ಪನ ಸಂಸ್ಕಾರಕ್ಕೆ ತಾರ್ಕಿಕ ಪರಿಹಾರ ದೊರಕಿಸಿದರೂ ಇಡೀ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಆತನ ಶವಕ್ಕೆ ಸಂಸ್ಕಾರವಿಲ್ಲ. ಹುಟ್ಟು, ಇರುವಿಕೆ ಮತ್ತು ಸಾವು ಕಾದಂಬರಿಯ ವಸ್ತು. ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಪ್ರಕಾರ ನಾರಾಣಪ್ಪನ ಸಂಸ್ಕಾರದ ಬಗ್ಗೆ ಪರಿಹಾರ ಹುಡುಕುವ ಪ್ರಾಣೇಶಾಚಾರ್ಯರು ಎಲ್ಲಿಯನ್ನು ಮೀರುವುದು ಇಲ್ಲಿನ ವಿಷಯಾಸ. ಅಲ್ಲದೇ, ಪ್ರಾಣೇಶಾಚಾರ್ಯರು ಹಾಗೂ ಚಂದ್ರಿಯ ಸಮಾಗಮವನ್ನು ಮೇಲ್ವರ್ಗ ಮತ್ತು ಕೆಳವರ್ಗದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ವಿಮರ್ಶಿಸುವುದು ಒಂದು ಬಗೆಯಾದರೆ, ಪ್ರೀತಿ, ಕಾಮ, ಲೈಂಗಿಕತೆ ಎಂಬುದು

ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ನಾಟಕ - ಸಂಪುಟ ೯೮-೧೦೧ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಚಿಕೆ ೩೬೮-೩೭೧ / ೧೭೧

ದೈಹಿಕ ಅಪೇಕ್ಷೆಗಳಲ್ಲವೇ? ಇವುಗಳಿಗೆ ಜಾತಿ ಧರ್ಮದ ಕಟ್ಟು ಇದೆಯೇ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಏಳುವುದು ಸಹಜ. ಹೀಗೆ, ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಂದ ಆರಂಭವಾಗಿ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುವ ಸಂಸ್ಕಾರ ಭಾರತದ ಹಲವು ಭಾಷೆಗಳಿಗೆ ಭಾಷಾಂತರವಾಗಿ, ಪರ ಮತ್ತು ವಿರೋಧ ಚರ್ಚೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿರುವ ಪ್ರಮುಖ ಕೃತಿ.

ಅನಂತಮೂರ್ತಿ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿ, ಸಾಹಿತಿಯಾಗಿ, ನಾಡಿನ ಸಾಕ್ಷಿ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಾಗಿ ಬದುಕು ಸಾಗಿಸಿದ ಬರಹಗಾರ. ವ್ಯಾಪಕವಾದ ಓದು, ಸಮಾಜದ ಬಗೆಗಿನ ಉನ್ನತ ನಿಲುವು, ಸಮಾನತೆಯ ಆಶಯ, ಸರ್ವರ ಉದಯ ಮೊದಲಾದ ಅಂಶಗಳ ಮೂಲಕ ಬರೆವಣಿಗೆ ಮಾಡಿ ಬಾಳಿದವರು. ಇವೇ ಕಾರಣಗಳಿಗಾಗಿ ಅನಂತಮೂರ್ತಿ ಚರ್ಚೆಗೆ ಮತ್ತು ಓದಿಗೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತಾರೆ.

ಅನಂತಮೂರ್ತಿಯವರ ಎಲ್ಲ ಬರಹಗಳು ವಿಭಿನ್ನ ವಸ್ತುವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದರೂ, ಅವರ ಗಮನ ಸಮಾನತೆಯ ಆಶಯವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವುದು ಪ್ರಮುಖ ವಿಚಾರವಾಗಿದೆ.

ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

೧. ಅನಂತಮೂರ್ತಿ ಯು.ಆರ್, ಸಂಸ್ಕಾರ, ಅಕ್ಷರ ಪ್ರಕಾಶನ, ಹೆಗ್ಗೋಡು, ಕರ್ನಾಟಕ ೧೯೬೫.
೨. ಅಗ್ರಹಾರ ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಕಥನ, ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೬.
೩. ಶೇಷಗಿರಿ ರಾವ್ ಎಲ್.ಎಸ್, ಹೊಸಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ, ಬೆಂಗಳೂರು.

೨೦. ಯು.ಆರ್. ಅನಂತಮೂರ್ತಿಯವರ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ದೇಸಿ ಮತ್ತು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅನುಕರಣೆ

- ಪ್ರಮೋದ ಎಂ.

ಯಾವುದೇ ವಸ್ತು ವಿಚಾರವನ್ನು ಚಲನಶೀಲವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸುವುದು ಮುಖ್ಯ. ಚರಿತ್ರೆಯ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಗೆ ಹೊರಟಾಗ ಆಧುನಿಕತೆಯ ಕ್ರಿಯೆ, ಕಾಲ, ದೇಶಗಳಿಂದ ಅನುಚಾನವಾಗಿ ಬಂದದ್ದು ಎನ್ನುವುದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಇದು ಪ್ರತಿಭೆಯಿಂದ ಸಿದ್ಧಿಯಾದ ಮನೋಭೌತಿಕ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿದೆ. ಅಂದರೆ ಯೂರೋಪನ್ ವೈಚಾರಿಕತೆ, ರ್ಯಾಷನಲಿಟಿ, ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ದೃಷ್ಟಿಕೋನ, ನಗರ ಸಂವೇದನೆ ಮುಂತಾದ ಹೊಸ ವಿದ್ಯಮಾನಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವಂತದ್ದಾಗಿದೆ. ಅದರ ಚರಿತ್ರೆ, ಬೆಳವಣಿಗೆ ಹಾಗೂ ಭವಿಷ್ಯ ಹೀಗೆ ಇರುತ್ತದೆ ಎಂದಿಲ್ಲ. ಕಾಲದ ಪಕ್ಷತೆಯು ಇದಕ್ಕೆ ವಿವಿಧ ಮಜಲುಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ತರ್ಕ ಹಾಗೂ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯ ಭೌತಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ವಾಸ್ತವಗಳನ್ನು ಪರಂಪರೆ ಮತ್ತು ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕತೆಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಗ್ರಹಿಕೆಯೇ ಆಧುನಿಕತೆಯ ಜ್ಞಾನಪರ್ವದ ಬೆನ್ನೆಲುಬಾದರೂ ಇದು “ವ್ಯಕ್ತಿಕೇಂದ್ರಿತ ಜೀವನದೃಷ್ಟಿ, ಖಾಸಗಿ ಆಸ್ತಿಯನ್ನು ಬೆಂಬಲಿಸುವ ಅರ್ಥವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಧರ್ಮ, ರಾಜಸತ್ತೆ ಮುಂತಾದ ಅಧಿಕಾರದ ಕೇಂದ್ರಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅನುಮಾನ, ನಾಗರಿಕತೆಯ ಏಕಮುಖವಾದ ಪ್ರಗತಿಯಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆ, ವ್ಯಕ್ತಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿತ್ತು. ಈ ಕುರಿತು ಅದರ ಪ್ರತಿಪಾದಕರು ಮೌಢ್ಯ ಹಾಗೂ ಅಜ್ಞಾನಗಳಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ದೊರಕಿಸಿಕೊಡುವ ಆಧುನಿಕತೆ ಜಗತ್ತಿನ ಎಲ್ಲಾ ಸಮಾಜ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳಿಗೆ ಸಮಾನವಾಗಿ ಪ್ರಯೋಜನಕಾರಿಯಾಗುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಹೊಂದಿದ್ದು, ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕ ಮೌಲ್ಯ ಹೊಂದಿದೆ ಎಂದು ನಂಬಿದ್ದರು.

ವಾಸ್ತವದಲ್ಲಿ ಅವರು ಆಧುನಿಕತೆಯೆಂದು, ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ, ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕ ಮೌಲ್ಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೆಂದು ನಂಬಿದ್ದು ಯೂರೋಪಿನ ಒಂದು ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಸಂದರ್ಭದ, ಅದರಲ್ಲೂ ಒಂದು ಧೀಮಂತ ವರ್ಗದ ಚಿಂತನೆಯಾಗಿತ್ತು. ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಯೂರೋಪ್ ವಿಶ್ವದ ಕೇಂದ್ರವೆಂದು, ವಿಶ್ವದ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಬುದ್ಧ ನಾಗರಿಕತೆ ಹಾಗೂ ಸಮಾಜವೆಂದು ಈ ಚಿಂತನೆ ನಂಬಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಯೂರೋಪಿನ ಆಚೆಗಿದ್ದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳು, ಸಮಾಜಗಳು ಹಾಗೂ ನಾಗರಿಕತೆಗಳು ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಅಥವಾ ಹಿಂದುಳಿದಿದ್ದವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಅವುಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರ ಹಾಗೂ ಪ್ರಭಾವದ ಮೂಲಕ ಆಧುನಿಕಗೊಳಿಸುವುದು ತನ್ನ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯೆಂದು ನಂಬಿತ್ತು. ಇತರ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಸಮಾಜಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅವಜ್ಞೆ, ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅಸಹಜತೆ ಆಧುನಿಕತೆಯ ಭಾಗವಾಗಿದ್ದವು.” [ತೀ.ನಂ. ಶಂಕರನಾರಾಯಣ, ಬಸವರಾಜ ನೆಲ್ಲಿಸರ, ಆಧುನಿಕತೆ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಪುಟ-೯೭-೯೮] ಎಂದು ಇದರ ವೈಚಾರಿಕತೆಯ ಸಮರ್ಥನೆ ಪಡೆದ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜದ ಜೀವನಕ್ರಮಗಳ ಮೇಲೆ ಬೃಹತ್ ಪ್ರಮಾಣದ ರಾಜಕೀಯ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿತು. ಇದರಿಂದಂಟಾದ ಕೈಗಾರಿಕರಣ, ಸಂಸ್ಕೃತೀಕರಣದ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಪ್ರವರ್ಧಮಾನಕ್ಕೆ ಬರತೊಡಗಿತು.

ವಿಜ್ಞಾನ, ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ, ಆರ್ಥಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಕಲೆ, ಸಾಹಿತ್ಯ, ವಾಸ್ತು ಶಿಲ್ಪ, ಸಮಾಜ ವಿಜ್ಞಾನ ಮೊದಲಾದ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೀರಿತು. ಕಾಲ ಸರಿದಂತೆ ನೆಲೆಮೂಲ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಾದ ದೇಸೀಯತೆಯು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೊಂದಿಗೆ ಮುಖಾಮುಖಿಯಾಗಲಾರಂಭಿಸಿತು. ತದನಂತರ ಇದು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ತತ್ವವನ್ನು, ಭಾಷಾ ಸಮುದಾಯದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅನನ್ಯತೆಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವ ಗುಣಾತ್ಮಕ ಧೋರಣೆಯಾಯಿತು. ಇದು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಹಾಗೂ ಭಾಷಾ ಸಮುದಾಯದ ಹೊರ ಆವರಣವಾಗಿಯೂ ಮುಖ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೇ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಒಡಲಾಳದಲ್ಲಿರುವ ಸತ್ವಶೀಲತೆಯನ್ನು ಕಾಲಾನುಕ್ರಮಣಿಕೆಗೆ ಬದ್ಧವಾಗಿರುವ ಇತಿಹಾಸದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡದೆ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಅನುಭವದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವ ಸಂವೇದನೆಯಾಗಿ ಸೃಷ್ಟಿಶೀಲವಾಗುತ್ತದೆ.

ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅನಂತಮೂರ್ತಿಯವರ ಕಾದಂಬರಿಗಳ ದೇಸೀ ಮತ್ತು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಚಿಂತನೆಗಳನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಬಹುದು. ಇವರ ಕಾದಂಬರಿಗಳ ಮೇಲೆ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಪ್ರಭಾವ ಇತ್ಯಾತ್ಮಕವಾದದ್ದು. ಇಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವ ಮತ್ತು ಪಶ್ಚಿಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಮುಖಾಮುಖಿಯನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಪೂರ್ವದ ಜನಜೀವನ ಇಲ್ಲಿಯ ಜನರ ರೀತಿ ನೀತಿಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾದರೆ ಪಶ್ಚಿಮದ ಜೀವನ ದೃಷ್ಟಿ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯೀಕರಣಗೊಂಡ ಭಾರತೀಯರ ಮೂಲಕ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು ಅನಂತಮೂರ್ತಿಯವರ ಕಥೆ, ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ಢಾಳಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಸಂಸ್ಕಾರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣೇಶಾಚಾರ್ಯರು ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಿನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಪೂರ್ವದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸಿದರೆ ನಾರಣಪ್ಪ ಪಶ್ಚಿಮದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಾನೆ. ಇನ್ನು ಇಡೀ ಭಾರತೀಯರ ಪೂರ್ವವನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸಿದರೆ ಜಗನ್ನಾಥ ಪಶ್ಚಿಮದ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಮೌಲ್ಯಗಳ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ಸಂಸ್ಕಾರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣೇಶಾಚಾರ್ಯರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಉಲ್ಲಂಘನೆಯು ಅವರಲ್ಲಿ ಹೊಸಪ್ರಜ್ಞೆಯೊಂದನ್ನು ಜಾಗೃತಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಿಂದಾಗಿ ಅವನೊಬ್ಬ ಆಧುನಿಕ ನಾಯಕನಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಾನೆ. ಜೀವನ ಮೌಲ್ಯಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಆಧುನಿಕ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವು ಪ್ರಾಣೇಶಾಚಾರ್ಯರ ಬಿಡುಗಡೆಯ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯೊಂದಿಗೆ ತಳುಕುಹಾಕಿಕೊಂಡಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಆಧುನಿಕ ಭಾರತೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕ ಚೌಕಟ್ಟು ದೇಸೀಯತೆಯತ್ತ ಹೊರಳುತ್ತದೆ. ಪ್ರಾಣೇಶಾಚಾರ್ಯರು ಚಂದ್ರಿಯ ಜತೆಗಿನ ತಮ್ಮ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಅಪ್ಪರೆಯರು ಮತ್ತು ಋಷಿಗಳ ಸಂಬಂಧದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿದಾಗ, ಈ ಸಂಬಂಧದ ಅಪಾಯಗಳು ಕಣ್ಮರೆಯಾಗುತ್ತವೆ. (ಋಷಿಗಳು, ಅಪ್ಪರೆಯರು ಸಾಮಾಜಿಕ ನಿಬಂಧನೆಗಳಿಗೆ ಒಳಪಡುವುದಿಲ್ಲ) ಪರಾಶರ-ಮತ್ಸ್ಯಗಂಧಿ ಪ್ರಸಂಗ ಮತ್ತು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ-ಮೇನಕಿಯರ ಪ್ರಸಂಗಗಳು ಪ್ರಾಣೇಶಾಚಾರ್ಯರ ದ್ವಂದ್ವಕ್ಕೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರೇರಣೆಯನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತವೆ. ಜೊತೆಗೆ ಚಂದ್ರಿಯ ಮತ್ತು ತಮ್ಮ ಸಂಬಂಧದ ಶೋಧನೆಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಒತ್ತಾಸೆ ನೀಡುತ್ತವೆ.

ಈ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಶೃಂಗಾರವು ಎರಡು ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಇದು ಭಾರತೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಂಪರೆಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿಯೇ ಇದೆ. ಅನಂತಮೂರ್ತಿಯವರು ಪೂರ್ವ ಮತ್ತು ಪಶ್ಚಿಮಗಳನ್ನು ಸಂಗಮಿಸುತ್ತಾ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನು ತಿರುವುಮುರುವು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಆ ಮೂಲಕ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೊಳೆಸುತ್ತಾರೆ. ವಿಚಿತ್ರವೆಂದರೆ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ವಿರುದ್ಧ ನಾರಣಪ್ಪನ ಬಂಡಾಯ ಕ್ರಮೇಣ ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಚರಣೆಯ ಒಂದು ವಿಪರ್ಯಾಸವಾಗಿಯೂ ಧಾರ್ಮಿಕ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸುವ ಕ್ರಿಯಾ ವಿಧಾನಗಳಾಗಿಯೂ ಮಾರ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಹಿಂದೂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವಿವಿಧ ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕ ನೆಲೆಗಟ್ಟುಗಳ ಅಂತಃಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ಕಾದಂಬರಿಯು ಸೆರೆಹಿಡಿಯುತ್ತದೆ.

ಇಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಪ್ಲೇಗ್ ರೋಗವು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಪ್ಲೇಗಿನ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆಯನ್ನು ಆಲ್ಬರ್ಟ್ ಕಾಮುನ ಅದೇ ಹೆಸರಿನ ಕಾದಂಬರಿಯಿಂದ ಅನಂತಮೂರ್ತಿಯವರು ಅನಾಮತ್ತಾಗಿ ಎತ್ತಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಕಾಮುನ ಪ್ಲೇಗ್ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಮಾನವ ತಾಟಸ್ಥ್ಯದಿಂದಲೇ ರೋಗ ಹಬ್ಬುತ್ತದೆ. ಓರಾನ್ ಜನತೆಗೆ ಒಳಿತು ಕೆಡುಕಿನ ಅರಿವು ಕಡಿಮೆ ಇದ್ದು, ಈ ಮನೋಧರ್ಮವೇ ಪ್ಲೇಗ್ ಹರಡಲು ಮೂಲವಾಗುತ್ತದೆ. ವಿರೋಧವನ್ನು ಕಾಣದೆ ಎಲ್ಲೆಡೆ ಆವರಿಸುವ ಪ್ಲೇಗ್ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ಭರವಸೆ, ಪ್ರೀತಿಯಂಥ ಬದುಕಿನ ಒಳಿತುಗಳ ನಾಶಮಾಡುತ್ತದೆ. ಸಾವು, ನೋವು, ಭಯ, ಅಗಲಿಕೆ, ಒಂಟಿತನವನ್ನು ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ಹರಡುತ್ತದೆ. ಪ್ಲೇಗ್ ಎಲ್ಲ ಕಡೆ ಪಸರಿಸಿ ತಮ್ಮ ಊರಿನೊಳಗೇ ಬಂಧಿಯಾದ ಓರಾನ್ ಜನತೆಯ ಮೂಲಕ ಕಾಮೂ ತನ್ನ ಕಾಲದ ನೋವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಮೂರ್ತೀಕರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಹಾಗೇ ಕಾಮು ಅಲ್ಲಿನ ಉಸಿರುಗಟ್ಟುವ ವಾತಾವರಣ, ಭಯ, ದೇಶ ಭ್ರಷ್ಟತೆಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳನ್ನು ಪ್ಲೇಗ್ ಕಾದಂಬರಿಯ ಮೂಲಕ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇದರೊಡನೆ ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಬಗೆಗಿನ ನನ್ನ ಚಿಂತನೆಯೂ ಸೇರಿದೆ. ಜೊತೆಗೆ ಯುದ್ಧ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಧ್ಯಾನ, ಮೌನ, ನೈತಿಕ ನರಳಾಟವೇ ಬದುಕಾದವರ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಪ್ಲೇಗ್ ಒಂದು ಪ್ರತಿಮೆ ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಓರಾನ್ ನಗರದ ನರಳಿಕೆಯನ್ನು ಪ್ಲೇಗ್ ಕಾದಂಬರಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದರೆ ಸಂಸ್ಕಾರ ದೂರ್ವಾಸಪುರದ ನರಳಾಟವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತದೆ. ಜೊತೆಗೆ ಇದು ಜನರ ಮೌಢ್ಯವನ್ನು ಸಂಕೇತಿಸುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಶ್ನೆ, ಸಂಸ್ಕಾರ, ಭಾರತೀಪುರದಂಥ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜದ ಮೌಲ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ಜೀವನ ಕ್ರಮ ಕೊಳೆತು ನಾರುತ್ತಿರುವ ರೀತಿ ಚಿತ್ರಣಗೊಂಡಿದೆ. ಇಂಥಲ್ಲಿ ಪಶ್ಚಿಮದ ಜೀವನ ಕ್ರಮ ಹಾಗೂ ವಿಚಾರಧಾರೆಗಳು ಸಲೀಸಾಗಿ ಭಾರತೀಯರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸುತ್ತಿವೆ. ಭಾರತೀಪುರದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಜಗನ್ನಾಥ ಇದಕ್ಕೆ ಉತ್ತಮ ಉದಾಹರಣೆ. ವಿದೇಶದಲ್ಲಿ ಓದಿ ಬಂದ ಈತ ಹೊಸ ವಿಚಾರಧಾರೆ ಮತ್ತು ಪರಂಪರಾಗತ ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಚಲನೆಯನ್ನು ತರಬಯಸುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ವಿಚಾರಧಾರೆಗಳಿಂದ, ಆದರ್ಶದ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತನಾದ ಇವನು ತನ್ನ ಸ್ವಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿಯೇ ಪರಕೀಯನಾಗುತ್ತಾನೆ. ದೂರದೃಷ್ಟಿಯಿಲ್ಲದ ಯೋಜನೆಗಳಿಂದ ಇವನ ಜೀವನ ಪೊಳ್ಳಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯೀಕರಣಗೊಂಡ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಸಂಕೇತಿಸುತ್ತದೆ.

ಜಗನ್ನಾಥ ಟೊಳ್ಳಾಗಿ ಕಾಣುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಅವನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವ ದ್ವಂದ್ವ ಅವನು ಹೋರಾಡುವುದು ಒಂದು ಆಮೂರ್ತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೊಡನೆ. ಅವನು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಇವನ ಬಗ್ಗೆ ಮಾರ್ಗರೆಟ್ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದ ಶಬ್ದವು ಅವನ ದೈಹಿಕ ಹಾಗೂ ವೈಚಾರಿಕ ಎರಡೂ ಆಯಾಮಗಳನ್ನು ಧ್ವನಿಸುತ್ತದೆ. ಕ್ರಿಯೆಯ ಬಗೆಗಿನ ತೀವ್ರ ಸಂದೇಹ ಮತ್ತು ಉತ್ಕಟ ಆತ್ಮರತಿ ಇವುಗಳಿಂದಾಗಿ ಜಗನ್ನಾಥ ಸದಾ ನೆರಳಿನೊಂದಿಗೆ ಹೋರಾಟ ನಡೆಸುವವನಂತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನ ಮನೆಯ ಸಾಲಿಗ್ರಾಮವನ್ನು ಹೊಲೆಯರಿಂದ ಮುಟ್ಟಿಸಲು ಇವನು ಮಾಡುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮತ್ತು ಆ ಇಡೀ ಸನ್ನಿವೇಶ ತನ್ನ ಗಾಂಭೀರ್ಯವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಹಾಸ್ಯಾಸ್ಪದವಾಗುವುದು ಸಾಂಕೇತಿಕ ಕ್ರಿಯೆಗಳಿಗೆ ಇಲ್ಲದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.

ಬ್ರಿಟೀಷ್ ವಸಾಹತುಶಾಹಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಪ್ರಸಂಗಗಳು ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ನೇರವಾಗಿ ಕಂಡುಬರದಿದ್ದರೂ ವಸಾಹತುಶಾಹಿಯಿಂದಂಟಾದ ಹೊಸ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೊಂದು ಇಲ್ಲಿನ ಮೂಲ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೊಡನೆ ಮುಖಾಮುಖಿಯಾಗಿ ಅನೇಕ ಸಂಘರ್ಷಗಳನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಅನಂತಮೂರ್ತಿಯವರ ಆರಂಭದ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ಆಧುನೀಕರಣ ಹಾಗೂ ವಸಾಹತೀಕರಣ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳು ಈ ದೇಶದ ಮಡಿವಂತ ಜಡತ್ವದ ಬಿಡುಗಡೆಯ ಹಾದಿಗಳಾಗಿ ಕಂಡರೆ ಅವರ ಇತ್ತೀಚಿನ ಕಾದಂಬರಿ ಭವದಲ್ಲಿ ಸಂಸಾರ ತೊರೆದು ನಿರ್ವಾಣ ಬಯಸುವ

ನಾಯಕರು ದೇಸೀಯ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆಯತ್ತ ಮುಖ ಮಾಡಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಲೈಂಗಿಕ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ವರ್ಣಿಸುವಾಗ ಮುಕ್ತತೆಯ ಜೊತೆಗೆ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣ ಕಲಾವಂತಿಕೆಯು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಅನಂತಮೂರ್ತಿಯವರು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಲೇಖಕರಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತರಾಗಿದ್ದರೂ, ಈ ಮಣ್ಣಿನ ನೆಲದಲ್ಲಿ ಆಧುನಿಕತೆಯನ್ನು ಹುಡುಕಲು ಬಯಸಿರುವುದರಿಂದ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರಿಗಿಂತ ತುಂಬ ಭಿನ್ನವಾಗಿಯೇ ಕಂಡುಬರುತ್ತಾರೆ. ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರಲ್ಲಿ ಸಂಭೋಗ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಸಂಕೇತವಾಗಿ, ಮೇಲು ಕೀಳುಗಳ ಸಮನ್ವಯವಾಗಿ ಕಂಡರೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಅದೊಂದು ಅಸಹ್ಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇನ್ನು ಭವ ಕಾದಂಬರಿಯು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ವೈಚಾರಿಕತೆಯಿಂದ ಮುಕ್ತವಾಗಿಲ್ಲವಾದರೂ ಅದು ಸಂಸ್ಕಾರ, ಭಾರತೀಪುರಗಳಷ್ಟು ಪರಕೀಯವೆನಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ದಿನಕರನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವೇ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಿಂದ ರೂಪುಗೊಂಡುದಾದುದರಿಂದ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ವೈಚಾರಿಕ ಸಂದರ್ಭ ಇಲ್ಲಿ ಅಪ್ರಸ್ತುತವಾಗಲಾರದು. ಆದರೆ ಕಾದಂಬರಿಯ ವೈಚಾರಿಕ ಶೋಧ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಸ್ವಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲೇ ನಡೆಯುವುದು ಆರೋಗ್ಯಕರ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಾಗಿದೆ.

ಇಲ್ಲಿ ಅನಂತಮೂರ್ತಿಯವರು ಬಳಸುವ ಭವ, ಮುಕ್ತಿ ಮುಂತಾದ ಪರಿಭಾಷೆಗಳು ನಮಗೆ ಪರಿಚಿತವಾಗಿದ್ದು, ಈ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳು ಸಮಕಾಲೀನ ಅರ್ಥವಂತಿಕೆ ಪಡೆಯುವ ಮೂಲಕ ಪ್ರಸ್ತುತವಾಗುತ್ತವೆ. ಒಬ್ಬ ಪ್ರತಿಭಾವಂತ ಲೇಖಕ ಎಷ್ಟೇ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದರೂ ಸೃಜನಶೀಲತೆಯನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟ ಪಶ್ಚಿಮದ ವಿಚಾರಧಾರೆಗಳಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತರಾದ ಅನಂತಮೂರ್ತಿ ಭವ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಪಶ್ಚಿಮದಿಂದ ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ಭಾರತೀಯ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ದರ್ಶನದ ಕಡೆ ಮುಖ ಮಾಡಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಭವ ಕಾದಂಬರಿಯು ಅನಂತಮೂರ್ತಿಯವರ ಸೃಜನಶೀಲ ನೆಲೆಗಳನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿದ ಒಂದು ಅಪೂರ್ವ ಕೃತಿಯಾಗಿ ಮಹತ್ವ ಪಡೆದಿದೆ.

ಅನಂತಮೂರ್ತಿಯವರು ತಮ್ಮ ಆರಂಭದ ಕಾದಂಬರಿಗಳಾದ ಸಂಸ್ಕಾರ, ಭಾರತೀಪುರಗಳಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಕೊಳೆತ ಅಂಶಗಳನ್ನೂ, ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಅಂಶಗಳನ್ನೂ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಇವರ ಇತ್ತೀಚಿನ ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಕೊಳೆತ ಅಂಶಗಳನ್ನೂ, ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಅಂಶಗಳನ್ನೂ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ದಿವ್ಯ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಗೌರಿ ದೇಸಿ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಿದರೆ, ಘನಶ್ಯಾಮ ಪಾಶ್ಚಿಮಾತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅನುಕರಣೆಗೆ ಮುಂದಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಘನಶ್ಯಾಮನಿಗೆ ಪಶ್ಚಿಮವು ಒಂದು ಭರವಸೆಯಾಗಿ ತಮ್ಮ ಆಶೋತ್ತರಗಳಿಗೆ ಸಿದ್ಧಿಯಾಗಿ ಗೋಚರವಾಗುತ್ತದೆ. ಬೆಳವಣಿಗೆ, ಅಭಿವೃದ್ಧಿ, ನಗರಾಭಿಮುಖ ಚಲನೆ, ಆಧುನಿಕ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಗಳು, ಹೊಸ ವೃತ್ತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ತೀವ್ರ ಆಕರ್ಷಣೆಯಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಘನಶ್ಯಾಮ ಲಂಡನ್ನಿನಿಂದ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಮುಗಿಸಿಕೊಂಡು ಹುಟ್ಟೂರು ದೇವನಹಳ್ಳಿಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಅವನಪ್ಪನ ಖಾಸಗಿ ಆಫೀಸ್ ಕೋಣೆಯ ಗೋಡೆಯನ್ನು 'ಸಿಂಹದ ಮುಖದ ಯೂರೋಪಿಯನ್ ಒಬ್ಬನ ಚಿತ್ರ'ದಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಪೂಜಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಮನೆದೇವರು ಭೂವರಾಹ ಸ್ವಾಮಿಯನ್ನು ಚಂದದ ಗೊಂಬೆಯಾಗಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅತ್ಯಾಧುನಿಕ ಸವಲತ್ತುಗಳಿಂದ ಹಳ್ಳಿಯನ್ನು ಜಾತೀಯತೆ, ನಿರಕ್ಷರತೆ, ಬಡತನಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತಗೊಳಿಸುವ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ತರುವ ಮೂಲಕ ಐರೋಪ್ಯ ಮಾದರಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಾನೆ. ವಿಧವಾ ವಿವಾಹಕ್ಕೆ ನೀಡುವ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಹಾಗೂ ಸಹಪಂಕ್ತಿ ಭೋಜನದ ಏರ್ಪಾಡುಗಳು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ.

ಬದಲಾಗುತ್ತಿರುವ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಓದುವ ಗೌರಿದೇಶೀ ಜ್ಞಾನ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಸಂಕೇತಿಸಿದರೆ ಆಧುನಿಕ ಪುರಾಣಗಳು ಧರ್ಮ ಹಾಗೂ ರಾಜಕಾರಣದ ಸಂಕೀರ್ಣ ನೆಲೆಗಳನ್ನು ಸಂಕೇತಿಸುತ್ತವೆ. ಅನಂತಮೂರ್ತಿಯವರು ಗೌರಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ನನ್ನ ದಿವ್ಯ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ 'ಗೌರಿ' ಅಂತ ಬರ್ತಾಳೆ, ಅವಳು ಕೇವಲ ಕನ್ನಡದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಇರುವ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಓದಿಕೊಂಡವಳು. ಅವಳಿಗೇನು ಇಂಗ್ಲೀಷ್-ಗಿಂಗ್ಲೀಷ್ ಬರಿದಿಲ್ಲ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಓದಿಕೊಂಡೇ ತನ್ನ ಜಗತ್ತನ್ನು ಮೀರುವ ಶಕ್ತಿ ತನಗಿದೆ ಎನ್ನುವುದು ಅವಳಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಸಂಪ್ರದಾಯಸ್ಥ ಮನೆಯೊಳಗಿದ್ದು ಅದನ್ನು ಮೀರಿ ಬೆಳೆಯಲು ಯತ್ನಿಸಿದಳು. ಅವಳು ನನ್ನನ್ನು ಬಹಳವಾಗಿ ಹಿಡಿದುಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾಳೆ. ಏಕೆಂದರೆ ನನ್ನ ಹಿಂದಿನ ಎಲ್ಲ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿಯ ಮೀರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳೆಲ್ಲ ತುಂಬ ಕನ್ನಡೇತರ ಇನ್‌ಫ್ಲೂಯೆನ್ಸ್‌ನ್ನು ಪಡೆದವರಾಗಿದ್ದರು ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ಈ ರೀತಿ ಯೂರೋಪ್ ಹಿಂದೆ ಸರಿದು ದೇಶೀಯವಾಗುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ದಿವ್ಯ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಕಾರಗೊಂಡಿದೆ. ಇಂತಹ ತಿರುವು ದೇಶೀ ಜ್ಞಾನ ಪರಂಪರೆಯೊಂದನ್ನು ವಿಶ್ವಾತ್ಮಕವಾಗಿಸುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಸತ್ಯವೆಂದು ತೋರಿದ್ದನ್ನು ಕಾಣಿಸುವ ಅನಂತಮೂರ್ತಿ ತಾವು ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸಮಾಜದ ಅನುಭವ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಶೋಧಕ್ಕೆ ಒಡ್ಡುತ್ತಾರೆ. ತಾನು ಕಂಡ ಸಮಾಜದ ನಂಬಿಕೆ, ಆಚಾರ-ವಿಚಾರ, ಪ್ರೀತಿ-ಪ್ರಣಯ, ಈರ್ಷ್ಯೆ, ಅಸೂಯೆ, ಸಂಘರ್ಷ, ಕಷ್ಟ ಸುಖಗಳಾದಿಯಾಗಿ ಬದುಕಿನ ಬಹುಮುಖಗಳನ್ನು ಅಂದಂದಿನ ವಿವೇಕಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಕಲಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಈ ರೀತಿಯ ಪರಿಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಇಂದಿನ ಜಾಗತೀಕರಣದಿಂದ ಉಂಟಾದ ದೇಶೀಯ ಜ್ಞಾನ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಆಧುನಿಕ ಸಂಸ್ಕೃತೀಕರಣಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಸಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯವಾಗಿ 'ದಿವ್ಯ' ಕಾದಂಬರಿ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಿದೆ. ಈ ಮೂಲಕ ಆಧುನಿಕ ಪುರಾಣ ರೂಪದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ ಗೋಚರವಾಗುತ್ತದೆ.

ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಪ್ರಾಣೇಶಾಚಾರ್ಯರು ಅಗ್ರಹಾರಕ್ಕೆ ಮರಳುವುದು, ಜಗನ್ನಾಥ ತನ್ನ ಹುಟ್ಟೂರಾದ ದೇವನಹಳ್ಳಿಗೆ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಕ್ರಾಂತಿಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗುವುದು, ಅವಸ್ಥೆಯ ಕೃಷ್ಣಪ್ಪನು ಊರಿಗೆ ಮರಳಲು ಆಸೆಪಡುವುದು ಇವೆಲ್ಲ ಹೊಸ ಅರಿವಿನೊಂದಿಗಿನ ಚಲನಶೀಲತೆಯ ಸೂಚನೆಗಳಾಗಿವೆ. ಭೂತ-ವರ್ತಮಾನ, ಗ್ರಾಮ-ನಗರ, ಪೌರಾತ್ಯ-ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ವಿಮರ್ಶೆಗೊಳಪಡಿಸುವ ಹೊಸ ಕಾಲದ ಇಚ್ಛಾಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಅನಂತಮೂರ್ತಿಯವರ ಕಾದಂಬರಿಗಳು ಬಹುವಾಗಿಯೇ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತವೆ.

ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

೧. ಅಶೋಕ ಟಿ.ಪಿ. : ೨೦೦೭, ಯು.ಆರ್. ಅನಂತಮೂರ್ತಿ ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ, ಅಕ್ಷರ ಪ್ರಕಾಶನ ಹೆಗ್ಗೋಡು, ಸಾಗರ.
೨. ಆಮೂರ ಜಿ.ಎಸ್. : ೨೦೧೬, ಕನ್ನಡ ಕಥನ ಸಾಹಿತ್ಯ: ಕಾದಂಬರಿ ಸಪ್ತ ಬುಕ್ ಹೌಸ್ ಗಾಂಧಿನಗರ, ಬೆಂಗಳೂರು.
೩. ಕೀರ್ತಿನಾಥ ಕುರ್ತಕೋಟಿ. : ೨೦೦೪, ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ವೈಚಾರಿಕತೆ ಮನೋಹರ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆ, ಧಾರವಾಡ.
೪. ತೇಜಶ್ರೀ ಜ.ನಾ. (ನಿರೂಪಣೆ ಮತ್ತು ಸಂಯೋಜನೆ) : ೨೦೧೨, ಸುರಗಿ: ಯು.ಆರ್. ಅನಂತಮೂರ್ತಿ ಅವರ ಆತ್ಮಕಥನ, ಅಕ್ಷರ ಪ್ರಕಾಶನ ಹೆಗ್ಗೋಡು, ಸಾಗರ.
೫. ಮಾಧವ ಕುಲಕರ್ಣಿ : ೨೦೦೨, ಅನಂತಮೂರ್ತಿಯವರ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಒಲವು-ನಿಲುವುಗಳು ತನುಮನ ಪ್ರಕಾಶನ ಮೈಸೂರು.
೬. ಶೂದ್ರ ಶ್ರೀನಿವಾಸ್ : ೨೦೧೧, ಯು.ಆರ್. ಅನಂತಮೂರ್ತಿ ಒಂದು ಆಪ್ತ ಓದು ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ, ಬೆಂಗಳೂರು.

೨೧. ನಂಜನಗೂಡಿನ ಕಾರ್ತಿಕೇಯ ಶಿಲ್ಪಗಳು

- ಸುಮ ಎಂ.

ಮೈಸೂರು ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಸೇರಿದ ನಂಜನಗೂಡು ನಂಜುಂಡೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯದಿಂದಾಗಿ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಈ ದೇವಾಲಯವು ಮೂಲತಃ ಗಂಗರ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡಿದ್ದರೂ ಮೈಸೂರಿನ ಒಡೆಯರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ದೇವಾಲಯ ವಿಸ್ತರಣೆಗೊಂಡುದಲ್ಲದೆ ಹಲವಾರು ಶಿಲಾಮೂರ್ತಿಗಳು ಹಾಗೂ ಗಾರೆಗಚ್ಚಿನ ಶಿಲ್ಪಗಳು ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡಿವೆ.

ಪ್ರಸ್ತುತ ಸಂಪ್ರಬಂಧದಲ್ಲಿ ನಂಜನಗೂಡಿನ ನಂಜುಂಡೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿರುವ ಕಾರ್ತಿಕೇಯ ಶಿಲ್ಪಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಲಾಗಿದೆ.

ನಂಜುಂಡೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯದ ಪ್ರಾಕಾರದ ಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ತಿಕೇಯನ ಒಂದು ಶಿಲಾ ವಿಗ್ರಹವಿದೆ. ಪ್ರಾಕಾರ ಮಂಟಪದ ಕಪೋತದ ಮೇಲ್ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಗಾರೆಗಚ್ಚಿನಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಕಾರ್ತಿಕೇಯನ ೧೭ ವಿಭಿನ್ನವಾದ ಮೂರ್ತಿಗಳಿವೆ. ಈ ಮೂರ್ತಿಗಳ ಶಿಲ್ಪ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಮುಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ವಿರಚಿತ ಶ್ರೀ ತತ್ವನಿಧಿಯ ಶಿವನಿಧಿ ಸಂಪುಟದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಚಿತ್ರಸಹಿತ ವಿವರಣೆ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಈ ವಿವರಣೆಗಳನ್ನು ಆಧರಿಸಿಯೇ ನಂಜುಂಡೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯದ ಗಾರೆ ಶಿಲ್ಪಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದೆ ಎಂದು ಹಲವು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿರುವ ವಿವರಣೆಗಳಿಗೆ ಹೊಂದದ ಹಲವು ಕಾರ್ತಿಕೇಯ ಶಿಲ್ಪಗಳು ಸಹಾ ಈ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿವೆ ಈ ಶಿಲ್ಪಗಳ ನಿರ್ಮಾಣವು ಪ್ರಾಯಶಃ ಬೇರೆ ಯಾವುದೋ ಶಿಲ್ಪಶಾಸ್ತ್ರಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿನ ವಿವರಣೆಗಳಂತೆ ಆಗಿರಬಹುದೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.

ಶಿವನ ಪರಿವಾರದಲ್ಲಿ ಅವನ ಮಗನಾದ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯನಿಗೆ ವಿಶೇಷವಾದ ಸ್ಥಾನವಿದೆ. ಶಿವನ ಮುಖಗಳಿಂದ ಹೊರಹೊಮ್ಮಿದ ಆರು ಕಳೆಗಳ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಅಗ್ನಿಯೂ ವಾಯುವೂ ಒಯ್ದು ಶರವಣ ಸರೋವರದಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಶರವಣಭವನಾದ, ಅಲ್ಲಿ ಆರು ಕೃತ್ತಿಕೆಯರು ಅವನನ್ನು ಬೆಳೆಸಿದರು ಇದರಿಂದ ಈತನಿಗೆ ಕಾರ್ತಿಕೇಯ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿತು ಇದೇ ಮುರುಗನ ಮೊದಲ ರೂಪ ಪಾರ್ವತಿ ಮುರುಗನನ್ನು ಶರವಣ ಸರೋವರದಲ್ಲಿ ಕಂಡಾಗ ಅವನ ಆರೂಕಳೆಗಳನ್ನು ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡಳು ಆರೂ ಸೇರಿ ಒಂದಾಯಿತು ಅದೇ ಸ್ಕಂದ. ಇದೇ ರೀತಿ ಶಕ್ತಿಧರ, ಷಣ್ಮುಖ, ಮಹಾಸೇನ, ಕುಮಾರ, ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ, ಬಾಲಸ್ವಾಮಿ, ಶಿಖಿವಾಹನ, ಗಜವಾಹನ, ಶರವಣಭವ, ವೇಲನ್, ದಂಡಪಾಣಿ, ವಲ್ಲೀನಾಯಕ, ದೇವಸೇನಾಪತಿ, ಸೇನಾನಿ, ಗುಹ, ಗುರುಗುಹ, ಶಿವಗುರು, ದೇಶಿಕ ಮೊದಲಾದ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಈ ದೇವತೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯನ ಪೂಜೆಯಲ್ಲಿ ನಾಗಪೂಜೆಯು ಸೇರಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ನಾಗಾರಾಧನೆಗೆ ಮೀಸಲಾದ ದೇವರು. ಮಂಜೇಶ್ವರ, ಕುಡ್ಲ, ಬಳ್ಳಮಂಜು, ಮುಗು, ಕುಮಾರಮಂಗಳ, ಕಾಟುಕುಕ್ಕೆ, ಕುಕ್ಕಂಗೋಡು ಮೊದಲಾದ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳು ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳೇ ಆಗಿವೆ. ನಾಗನೇ ಸ್ತಂದನೆನ್ನುವ ಕಲ್ಪನೆ ಪ್ರಾಚೀನವಲ್ಲವಾದರು ಶೈವಧರ್ಮದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಬೇರೂರಿತು ಇದರಿಂದ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯನನ್ನು ಸರ್ಪರೂಪದಲ್ಲಿಯೇ ಪೂಜಿಸುವ ಪದ್ಧತಿ ಬಂದಿತು.

ಚಿತ್ರ ೧ ರಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನಶಕ್ತಿಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯನಿಗೆ ಒಂದು ಮುಖ ಎರಡು ಕಣ್ಣುಗಳು ಜಟಾಮಕುಟಧಾರಿ ಬಿಳಿಯ ಎಕ್ಕದ ಹೂಗಳಿಂದ ಕಟ್ಟಿರುವ ಹೂಮಾಲೆಯನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ರತ್ನಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತವಾದ ಚಿನ್ನದ ಕಿರೀಟವನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದಾನೆ ನಾಲ್ಕು ತೋಳುಗಳಲ್ಲಿ ವಜ್ರಾಯುಧ, ಶಕ್ತಾಯುಧ, ಕೋಳಿ ಮತ್ತು ಅಭಯ ಮುದ್ರೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಾನೆ. ದಿವ್ಯವಾದ ಶ್ರೀಗಂಧವನ್ನು ಮೈಗೆ ಬಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಬಿಳಿಯ ಜನಿವಾರ ಹಾಕಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಶಿವ, ಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನ ಯೋಗಗಳಿಂದ ಜನಿಸಿದ ಜ್ಞಾನಶಕ್ತಿಯ ಸ್ವರೂಪವಾಗಿದ್ದಾನೆ.^೧

ಚಿತ್ರ ೨ ರಲ್ಲಿ ಕಾರ್ತಿಕೇಯ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯನಿಗೆ ಒಂದು ಮುಖ ಮೂರು ಕಣ್ಣುಗಳು ಹತ್ತು ಕೈಗಳು. ತನ್ನ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಬಿಲ್ಲು ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಬಲಗಡೆಯ ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಾಯುಧ, ಶೂಲ, ಚಕ್ರ, ಅಂಕುಶ ಮತ್ತು ಅಭಯ ಮುದ್ರೆಗಳನ್ನು ಎಡಭಾಗದ ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ವರದಮುದ್ರೆ, ಈಟಿ, ಹಗ್ಗ, ಶಂಖ ಮತ್ತು ವಜ್ರಾಯುಧಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದಿದ್ದಾನೆ. ನವಿಲು ವಾಹನದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿದ್ದಾನೆ ಆಭರಣಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಶಿವತನಯನಾದ ಇವನು ಕೃತ್ತಿಕಾ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಂದ ಪಾಲಿತನಾದ್ದರಿಂದ ಕಾರ್ತಿಕೇಯನೆಂದು ಹೆಸರು ಬಂದಿತು.^೨

ಚಿತ್ರ ೩ ರಲ್ಲಿ ಕುಮಾರ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯನು ಬಾಲ ರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು ಒಂದು ಮುಖ, ನಾಲ್ಕು ತೋಳುಗಳು ಜೇನುಗೂಡಿನಾಕಾರದ ಕಿರೀಟವನ್ನು ತೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಬಲಭಾಗದ ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಾಯುಧ ಮತ್ತು ಅಭಯ ಮುದ್ರೆ, ಎಡಭಾಗದ ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಮುದ್ರೆ ಮುದ್ರೆ ವರದ ಮತ್ತು ವಜ್ರಾಯುಧಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದಿದ್ದಾನೆ ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಕಮಲದ ಹೂಗಳ ಮಾಲೆಯನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದಾನೆ.^೩

ಚಿತ್ರ ೪ ರಲ್ಲಿ ಷಣ್ಮುಖ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯನು ಶಕ್ತಿ, ಬಾಣ, ಖಡ್ಗ, ಚಕ್ರ, ಹಗ್ಗ, ಅಭಯ ಮುದ್ರೆ, ಕೋಳಿ, ಬಿಲ್ಲು, ಗುರಾಣಿ, ಶಂಕ, ನೇಗಿಲು ಮತ್ತು ವರದ ಮುದ್ರೆಗಳನ್ನು ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದಾನೆ. ನವಿಲು ವಾಹನವನ್ನೇರಿ ಸರ್ವಲಕ್ಷಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುವ ಎಡಗಡೆ ಜಯಾ ಮತ್ತು ಬಲಗಡೆ ವಿಜಯಾ ಎಂಬ ದೇವಿಯರೊಡನೆ ಕೂಡಿರುವ ಸಕಲ ಅಲಂಕಾರಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ, ಸರ್ವ ಆಭರಣ ಭೂಷಿತನಾದ ಈ ದೇವನು ಆರು ಮುಖಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ಷಣ್ಮುಖನೆಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಪಡೆದು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದಾನೆ.^೪

ಚಿತ್ರ ೫ ರಲ್ಲಿ ತಾರಕಾರಿ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ಸ್ವಾಮಿಗೆ ಒಂದು ಮುಖ ಮೂರು ಕಣ್ಣುಗಳಿವೆ. ಆನೆಯ ಬೆನ್ನಿನ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿರುವ ಇವನಿಗೆ ಆರು ತೋಳುಗಳಿವೆ. ಬಲಭಾಗದ ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಅಭಯ ಮುದ್ರೆ ಖಡ್ಗ ಮತ್ತು ಶಕ್ತಾಯುಧಗಳು ಎಡಭಾಗದ ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಗುರಾಣಿ, ಅಕ್ಷಮಾಲೆ ಮತ್ತು ಕೋಳಿಗಳಿವೆ. ಇವನು ತಾರಕಾಸುರನನ್ನು ಕೊಂದದ್ದರಿಂದ ತಾರಕಹಾರಿ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿತು.^೫

ಚಿತ್ರ ೬ ರಲ್ಲಿ ಸೇನಾನಿ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯನಿಗೆ ಒಂದು ಮುಖ ಎರಡು ಕಣ್ಣುಗಳಿವೆ. ಶಂಖ, ಚಕ್ರ, ವರದ ಮುದ್ರೆ ಮತ್ತು ಅಭಯ ಮುದ್ರೆಗಳನ್ನು ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಂದಿರುವ ಸಕಲ ಆಭರಣಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತನಾದ, ದಿವ್ಯ ಪರಿಮಳ ಗಂಧವನ್ನು ಮೈಗೆ ಬಳಿದುಕೊಂಡಿರುವ, ಕಪ್ಪಾದ ದೇಹ ಕಾಂತಿಯುಳ್ಳ, ಬಿಳಿಯ ಜನಿವಾರ ಧರಿಸಿರುವ, ಮುಗುಳ್ಳಗೆಯಿಂದ ಕೂಡಿರುವ, ಸುಂದರ ಮುಖವುಳ್ಳ ದೇವತೆಗಳ ಸೇವಾಧಿಪತಿಯೇ ಸೇನಾನಿ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ.^೬

ಚಿತ್ರ ೭ ರಲ್ಲಿ ಸೌರಭೇಯ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯನಿಗೆ ನಾಲ್ಕು ಮುಖಗಳು ಎಂಟು ಕಣ್ಣುಗಳು ಮತ್ತು ೮ ತೋಳುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು ಕಮಲಾಸನದಲ್ಲಿ ಎಡಗಾಲನ್ನು ಮಡಚಿ ಬಲಗಾಲನ್ನು ನೇರವಾಗಿ ಚಾಚಿ ಕುಳಿತಿರುವ, ಶಕ್ತಾಯುಧ, ಕನ್ನೈದಿಲೆ ಹೂವು, ಹೂವಿನಬಾಣ, ಅಭಯ ಮುದ್ರೆಯನ್ನು ಬಲಕೈಗಳಲ್ಲೂ, ವಜ್ರಾಯುಧ, ಕಬ್ಬಿನಬಿಲ್ಲು, ಶೂಲ ಮತ್ತು ವರದ ಮುದ್ರೆಗಳನ್ನು ಎಡದಕೈಗಳಲ್ಲೂ ಹಿಡಿದಿರುವ, ಕಮಲದ ಹೂವಿನಂತಹ ದೇಹಕಾಂತಿಯುಳ್ಳ ಸ್ವರೂಪವೇ ಸೌರಭೇಯ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ಈ ಶಿಲ್ಪದ ಹೆಸರನ್ನು ನಂಜನಗೂಡಿನಲ್ಲಿ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ಎಂದಷ್ಟೆ ಕೆತ್ತಲಾಗಿದೆ.^೭

ಚಿತ್ರ ೮ ರಲ್ಲಿ ಕ್ರೌಂಚಭೇದನ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯನಿಗೆ ಒಂದು ಮುಖ ಮೂರು ಕಣ್ಣುಗಳು ನಾಲ್ಕುಕೈಗಳು ಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿದ್ದಾನೆ. ವರದ ಮುದ್ರೆ, ಅಭಯಮುದ್ರೆ, ಪುಷ್ಪಬಾಣ, ಕಬ್ಬಿನಿಂದಾದ ಬಿಲ್ಲನ್ನು ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದಾನೆ. ನವಿಲುವಾಹನದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಎಲ್ಲರ ರಕ್ಷಕನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ತಾರಕಾಸುರನು ಕ್ರೌಂಚಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿಕೊಳ್ಳಲು ಕುಮಾರನು ವಜ್ರಾಯುಧದಿಂದ ಆ ಬೆಟ್ಟವನ್ನು ಸೀಳಿ ತಾರಕಾಸುರನನ್ನು ಕೊಂದು ಕ್ರೌಂಚಭೇದನ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯನಾದನು ಈ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಶಿಲ್ಪವು ನಂಜನಗೂಡಿನಲ್ಲಿ ಕಲ್ಯಾಣ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ.^೮

ಚಿತ್ರ ೯ ರಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ಬಾಲ ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಕಂಗೊಳಿಸುವ ಇವನಿಗೆ ಒಂದು ಮುಖ ಎರಡು ಕಣ್ಣುಗಳು ಮತ್ತು ಎರಡು ತೋಳುಗಳ ಎಡಗೈಯಲ್ಲಿ ದಂಡವನ್ನು ಬಲಗೈಯಲ್ಲಿ ವಜ್ರಾಯುಧವನ್ನು ಹಿಡಿದಿದ್ದಾನೆ ತನ್ನ ಎರಡೂ ಪಾದಗಳನ್ನು ನೇರ ಮಾಡಿ ನಿಂತಿದ್ದಾನೆ. ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಶಿಖೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಜನಿವಾರವನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಮುಂಜವೆಂಬ ಹುಲ್ಲಿನಿಂದ ಮಾಡಿದ ಉಡಿದಾರವನ್ನು ನಡುವಿಗೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಅದರ ಮೇಲೆ ವಡ್ಯಾಣವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಕೆಂಪು ಕಮಲದ ಮೇಲೆ ನಿಂತಿರುವ ಈ ದಿವ್ಯ ರೂಪಧಾರಿಯೇ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ಇದು ಶ್ರೀತತ್ವ ನಿಧಿಯ ಶಿವನಿಧಿ ಸಂಪುಟದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖವಿದ್ದು ನಂಜನಗೂಡಿನ ಗಾರೆಶಿಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ.^೯

ಚಿತ್ರ ೧೦ ರಲ್ಲಿ ಗಾಂಗೇಯ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯನಿಗೆ ಒಂದು ಮುಖ ಮೂರುಕಣ್ಣುಗಳು ದಾಳಿಂಬೆಯ ಹೂವಿನಂತಹ ದೇಹದ ಬಣ್ಣ ಜೇನುಗೂಡಿನಾಕಾರದ ಕಿರೀಟವನ್ನು ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಧರಿಸಿದ್ದಾನೆ ಇವನ ಬಾವುಟದಲ್ಲಿ ಕೋಳಿಯ ಚಿಹ್ನೆಯಿದೆ. ಕನ್ನೈದಿಲೆ ಹೂವನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿಕೊಂಡು ಪ್ರಕಾಶಕನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಮೊಸಳೆಯನ್ನು ಏರಿ ಕುಳಿತಿರುವನು. ಬಲಗೈಗಳಲ್ಲಿ ಕೊಡಲಿ, ಪೂರ್ಣಕುಂಭಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಎಡಗೈಗಳಲ್ಲಿ ಅರಣೆ, ಕೋಳಿಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದಿದ್ದಾನೆ ಈ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಮೂರ್ತಿಯು ನಂಜನಗೂಡಿನಲ್ಲಿ ಗಜಾರೂಢ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ.^{೧೦}

ಚಿತ್ರ ೧೧ ರಲ್ಲಿ ಶರವಣೋದ್ಭವ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ದೇವನು ಒಂದು ಮುಖ ಮೂರು ಕಣ್ಣುಗಳು ಮತ್ತು ಆರು ತೋಳುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಾನೆ. ಆಗ ತಾನೇ ಉದಯಿಸುತ್ತಿರುವ ಸೂರ್ಯನಂತಹ ದೇಹಕಾಂತಿ ಇವನದು ಎಲ್ಲ ಆಭರಣಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ ಸಿಂಹದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿದ್ದಾನೆ ಮೈಗೆ ವಿಭೂತಿಯನ್ನು ಬಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಹೂವಿನಬಾಣ, ಕಬ್ಬಿನ ಬಿಲ್ಲು, ಖಡ್ಗ, ಗುರಾಣಿ, ವಜ್ರಾಯುಧ ಮತ್ತು ಕುಕ್ಕುಟ ಧ್ವಜಗಳನ್ನು ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದಾನೆ ಇದೇ ಶರಜನ್ಯ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯನ ಸ್ವರೂಪವಾಗಿದೆ ಈ ಶಿಲ್ಪವು ಶರಕಾನನ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ.^{೧೧}

ಚಿತ್ರ ೧೨ ರಲ್ಲಿ ದೇಶಿಕ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ಸ್ವಾಮಿಯು ಒಂದು ಮುಖ ಎರಡು ಕಣ್ಣುಗಳು ಮತ್ತು ಆರು ತೋಳುಗಳುಳ್ಳವನು ಜೇನುಗೂಡಿನಾಕಾರದ ಮನೆಗಳಿರುವ ಕಿರೀಟವನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದಾನೆ ತನ್ನ ಮೇಲುಗಡೆಯ ಎರಡು ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಾಯುಧಗಳನ್ನೂ, ಮಧ್ಯದ ಎರಡು ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಜಪಮಾಲೆಗಳನ್ನು, ಕೆಳಗಿನ ಎರಡು ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ವರದ ಮುದ್ರೆ ಮತ್ತು ಅಭಯ ಮುದ್ರೆಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದಿರುವನು ಮತ್ತು ನವಿಲುವಾಹನದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿದ್ದಾನೆ. ವಿಷ್ಣುವಿನ ಇಚ್ಛೆಯಂತೆ ಶಿವನು ತನ್ನ ಮಗನಿಂದ ಪ್ರಣವೋಪದೇಶ ಪಡೆದನು ಇದರಿಂದ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ಶಿವಗುರು, ಸ್ವಾಮಿನಾಥ, ದೇಶಿಕ ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಪಡೆದನು ಶಿವನಿಧಿ ಸಂಪುಟದಲ್ಲಿ ದೇಶಿಕ ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಪಡೆದಿರುವ ಶಿಲ್ಪವು ಅದೇ ಲಕ್ಷಣಗಳೊಂದಿಗೆ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ವಲ್ಲಿನಾಥ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ.^{೧೨}

ಚಿತ್ರ ೧೩ ರಲ್ಲಿ ಸ್ಕಂದ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯನು ಬಿಳಿಯ ಕಮಲದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿದ್ದಾನೆ ಒಂದು ಮುಖ ಎರಡು ಕಣ್ಣುಗಳು ನಾಲ್ಕು ತೋಳುಗಳು, ಕೋಳಿ, ಅಭಯಮುದ್ರೆ, ವಜ್ರಾಯುಧ, ಮತ್ತು ವರದ ಮುದ್ರೆಗಳು ನಾಲ್ಕು ಕೈಗಳಲ್ಲಿವೆ. ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಶಿಖೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ ಹೂಮಾಲೆಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತನಾಗಿದ್ದಾನೆ ನಡುವಿಗೆ ನಡುಪಟ್ಟಿಕಟ್ಟಿ ರತ್ನಾಭರಣಗಳಿಂದ ಭೂಷಿತನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಹೊಗೆಯಂತಹ ಕಪ್ಪು ಬಣ್ಣದ ದೇಹ ಪ್ರಭಾಮಂಡಲದಿಂದ ಮಂಡಿತನಾಗಿರುವ ಇವನು ಸ್ಕಂದನೆಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳವನು. ಇದೂ ಸಹ ದೇವಾಲಯದ ಶಿಲ್ಪಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಇದೇ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ.^{೧೩}

ಚಿತ್ರ ೧೪ ರಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಜಾತ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯನಿಗೆ ಎರಡು ಮುಖ ಎಂಟು ಕೈಗಳು, ದೇಹದ ಬಣ್ಣ ಬಿಳಿ ಅಥವಾ ಕಪ್ಪು. ಸುವ, ಅಕ್ಷಮಾಲೆ, ಖಡ್ಗ ಮತ್ತು ಸ್ವಸ್ತಿಕ ಚಿಹ್ನೆಗಳನ್ನು ಬಲಗೈಗಳಲ್ಲಿ ಕೋಳಿ, ಗುರಾಣಿ, ವಜ್ರಾಯುಧ ಮತ್ತು ತುಪ್ಪದ ಪಾತ್ರೆಗಳನ್ನು ಎಡಗೈಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹಿಡಿದಿರುವ ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಸ್ವರೂಪವೇ ಅಗ್ನಿಜಾತ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ಇದನ್ನು ದೇವಸೇನಾಪತಿ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದೆ.^{೧೪}

ಚಿತ್ರ ೧೫ ರಲ್ಲಿ ಗುಹ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯನಿಗೆ ನಾಲ್ಕು ಕೈಗಳು ಮೂರುಕಣ್ಣುಗಳು ಒಂದು ಮುಖ, ಚಿನ್ನದ ಕಿರೀಟ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಎಡಗೈಗಳಲ್ಲಿ ಶೂಲ, ವಜ್ರಾಯುಧಗಳು ಬಲಗೈಗಳಲ್ಲಿ ವರದಮುದ್ರೆ ಮತ್ತು ಅಭಯಮುದ್ರೆಗಳಿವೆ ಬಿಳಿಯ ವಸ್ತ್ರಧಾರಿಯಾದ ಈ ದೇವನು ಎಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಅವತರಿಸಿ ಬಂದಿದ್ದಾನೆ. ತನ್ನ ಎಡಭಾಗದಲ್ಲಿ ದೇವಿ ಜಯೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಮಂಗಳಮಯವಾದ ಆನಂದದಾಯಕ ಶರೀರ ಸ್ವಾಮಿಯದು ಇದು ಶಿವನಿಧಿ ಸಂಪುಟದಲ್ಲಿ ಇದ್ದು ದೇವಾಲಯದ ಕಾರ್ತಿಕೇಯ ಶಿಲ್ಪಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಹೆಸರಿನ ಮೂರ್ತಿ ಕಂಡು ಬರುವುದಿಲ್ಲ.^{೧೫}

ಚಿತ್ರ ೧೬ ರಲ್ಲಿ ಶಿಖಿವಾಹನ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯನಿಗೆ ಒಂದು ಮುಖ ಮೂರು ಕಣ್ಣುಗಳು ನಾಲ್ಕು ತೋಳುಗಳಿವೆ. ಅಭಯಮುದ್ರೆ, ವರದಮುದ್ರೆ, ಹಗ್ಗ ಮತ್ತು ಅಂಕುಶಗಳನ್ನು ತನ್ನ ನಾಲ್ಕುಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದಾನೆ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿರುವ ಜಟೆಯು ಅಗ್ನಿಜ್ವಾಲೆಗಳಂತೆ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿದೆ. ಇಂದ್ರನೀಲ ಮಣೆಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತವಾದ ರಥದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿದ್ದಾನೆ ದೇಹಕಾಂತಿಯು ಕೆಂಪು ಕಮಲದಂತಿದ್ದು ಹದಿನಾಲ್ಕು ಲೋಕಗಳು ಇವನ ವಾಸಸ್ಥಾನವಾಗಿದೆ. ತಾರಕಾಸುರನ ಸಹೋದರ ಶೂರ ಪದ್ಮನು ಸಮುದ್ರ ದಡಿಯಲ್ಲಿ ಮಾವಿನ ಮರದ ರೂಪವನ್ನು ತಳೆದು ಅಡಗಿಕೊಂಡಾಗ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯನು ವೇಲಾಯುಧದಿಂದ ಆ ಮಾವಿನ ಮರವನ್ನು ಉರುಳಿಸಿದಾಗ ಅಸುರನ ಮೈ ಇಬ್ಭಾಗವಾಗಿ ಸೀಳಿತು ಆಗ ಒಂದು ಭಾಗ ನವಿಲಿನಂತೆ ಇನ್ನೊಂದು ಭಾಗ ಕೋಳಿಯಂತೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡವು ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯನು ನವಿಲನ್ನು ತನ್ನ ವಾಹನವನ್ನಾಗಿಯೂ ಕೋಳಿಯನ್ನು ಧ್ವಜವನ್ನಾಗಿಯೂ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಶಿಖಿವಾಹನ, ಕುಕ್ಕುಟ ಧ್ವಜನಾದನು.^{೧೬}

ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ಣಾಟಕ - ಸಂಪುಟ ೯೮-೧೦೧ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಚಿಕೆ ೩೬೮-೩೭೧ / ೧೮೧

ಚಿತ್ರ ೧೭ ರಲ್ಲಿ ವೇಲಾಯುಧ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ನಮಸ್ಕರಿಸುವಂತಹವರಿಗೆ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷದಂತಿರುವ, ಕೆಂಪು ಕಮಲದಂತೆ ಕೆಂಪಾದ ದೇಹಕಾಂತಿಯುಳ್ಳ, ಸ್ವಂದನೆಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳ, ಕಾತ್ಯಾಯನಿಯ ಮಗನಾದ ಇವನಿಗೆ ಒಂದು ಮುಖ ಎರಡು ಕಣ್ಣುಗಳು ಎರಡು ತೋಳುಗಳಿವೆ. ಎಡಗೈಯನ್ನು ಸೊಂಟದ ಮೇಲೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬಲಗೈಯಲ್ಲಿ ದಂಡವನ್ನು ಹಿಡಿದಿರುವ ಮೂರ್ತಿಯೇ ವೇಲಾಯುಧ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ಇದು ನಂಜನಗೂಡಿನ ದೇವಾಲಯದ ಶಿಲಾಮೂರ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಇದೆ.^{೧೭}

ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮೂರ್ತಿಯು ತನ್ನದೇ ಆದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಗುಣಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು.

ಕೊನೆಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು

೧. ಡಾ. ಕೆ.ವಿ. ರಮೇಶ್ (ಪ್ರ.ಸಂ) : ಶ್ರೀಶತ್ಪತ್ನಿನಿಧಿಯ ಶಿವನಿಧಿ ಸಂಪುಟ, ಪು.ಸಂ - ೧೫೧
೨. ಪೂರ್ವೋಕ್ತ -ಪು.ಸಂ- ೧೫೩
೩. ಪೂರ್ವೋಕ್ತ -ಪು.ಸಂ- ೧೫೪
೪. ಪೂರ್ವೋಕ್ತ -ಪು.ಸಂ- ೧೫೪
೫. ಪೂರ್ವೋಕ್ತ -ಪು.ಸಂ- ೧೫೪
೬. ಪೂರ್ವೋಕ್ತ -ಪು.ಸಂ- ೧೫೫
೭. ಪೂರ್ವೋಕ್ತ -ಪು.ಸಂ- ೧೫೨
೮. ಪೂರ್ವೋಕ್ತ -ಪು.ಸಂ- ೧೫೬
೯. ಪೂರ್ವೋಕ್ತ -ಪು.ಸಂ- ೧೫೫
೧೦. ಪೂರ್ವೋಕ್ತ -ಪು.ಸಂ- ೧೫೩
೧೧. ಪೂರ್ವೋಕ್ತ -ಪು.ಸಂ- ೧೫೩
೧೨. ಪೂರ್ವೋಕ್ತ -ಪು.ಸಂ- ೧೫೬
೧೩. ಪೂರ್ವೋಕ್ತ -ಪು.ಸಂ- ೧೫೨
೧೪. ಪೂರ್ವೋಕ್ತ -ಪು.ಸಂ- ೧೫೨
೧೫. ಪೂರ್ವೋಕ್ತ -ಪು.ಸಂ- ೧೫೫
೧೬. ಪೂರ್ವೋಕ್ತ -ಪು.ಸಂ- ೧೫೬
೧೭. ಪೂರ್ವೋಕ್ತ -ಪು.ಸಂ- ೧೫೭

೧೮೨ / ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ಣಾಟಕ - ಸಂಪುಟ ೯೮-೧೦೧ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಚಿಕೆ ೩೬೮-೩೭೧

ಚಿತ್ರ ೧

ಚಿತ್ರ ೨

ಚಿತ್ರ ೩

ಚಿತ್ರ ೪

ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ಣಾಟಕ - ಸಂಪುಟ ೯೮-೧೦೧ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಚಿಕೆ ೩೬೮-೩೭೧ / ೧೮೩

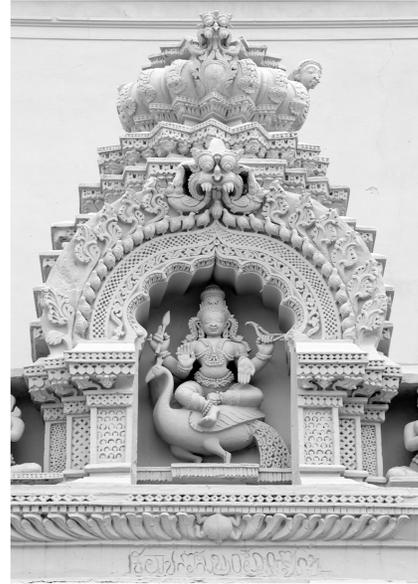
ಚಿತ್ರ ೫

ಚಿತ್ರ ೬

ಚಿತ್ರ ೭

ಚಿತ್ರ ೮

೧೮೪ / ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ಣಾಟಕ - ಸಂಪುಟ ೯೮-೧೦೧ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಚಿಕೆ ೩೬೮-೩೭೧

ಚಿತ್ರ ೯

ಚಿತ್ರ ೧೦

ಚಿತ್ರ ೧೧

ಚಿತ್ರ ೧೨

ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ಣಾಟಕ - ಸಂಪುಟ ೯೮-೧೦೧ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಚಿಕೆ ೩೬೮-೩೭೧ / ೧೮೫

ಚಿತ್ರ ೧೩

ಚಿತ್ರ ೧೪

ಚಿತ್ರ ೧೫

ಚಿತ್ರ ೧೬

೧೮೬ / ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ಣಾಟಕ - ಸಂಪುಟ ೯೮-೧೦೧ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಚಿಕೆ ೩೬೮-೩೭೧

ಚಿತ್ರ ೧೭

೨.೨. ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಪ್ರಕೃತಿ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಶಬ್ದ-ನಿಃಶಬ್ದ

- ಡಾ. ಗೀತಾ ನಾವಲ್

ಕುವೆಂಪು ತಮ್ಮನ್ನು ಕುರಿತಂತೆ 'ಕಾಡಿನ ಕೊಳಲಿದು ಕಾಡ ಕವಿಯು ನಾ' ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಬಹುಶಃ ಕಾಡನ್ನು ಕುರಿತಂತೆ ಅತ್ಯಂತ ಭೌತಿಕವಾದ ಹಾಗೂ ಜೈವಿಕವಾದ ಒಂದು ಗಂಭೀರ ಒಳನೋಟವನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಅವರಷ್ಟು ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿ ಕನ್ನಡದ ಯಾವ ಕವಿಯೂ ನೀಡಲಿಲ್ಲ ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ಅವರು ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು 'ಸಿರಿದೇವಿಯ ಬೊಕ್ಕಸ' ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಕೃತಿಯು ಅವರಿಗೆ ನಿತ್ಯಾರಾಧನಾ ಸ್ಥಾಯಿಕ್ಷೇತ್ರ. ಅದು ತಮ್ಮ ಚಿಂತನೆಯನ್ನು ಹೇಗೆ ವ್ಯಾಪಿಸಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಅವರು ಅತಿ ಉದಾತ್ತ ಭಾವದಿಂದ ಸ್ಮರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹಸುರಿನಿಂದ ಒಡಮೂಡಿದ ಸುಂದರ ಋತುವಿನ ಸಿರಿಗೈಯೂ; ಸುಗ್ಗಿಯ ಬನಗಳ ಹೂಗಳೂ; ಮಂಜಿನ ಮಣಿಗಳ ಮಾಗಿಯ ಲೀಲೆಯೂ; ವಿಪಿನ ವಿಹಂಗಮ ಕಂಠದ ನುಣ್ಣರಗಳೂ ಕಾಮನಬಿಲ್ಲೂ; ಗುಡುಗು ಮಿಂಚುಗಳ ಮೊಳಗೂ; ತುಂಗೆಯ ತೆರೆಗಳ ಚುಂಬನವೂ; ಸಿರಿಮಲೆನಾಡಿನ ಸಿರಿಮುಡಿಯೂ ತಮ್ಮ ಕವನಗಳನ್ನು ನೇಯಿರುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ (ಗೊಲ್ಲನ ಬಿನ್ನಹ). ಅವರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಂದಾವೃತವಾದ ಮಲೆನಾಡಿನ ಬೃಹತ್ ಪರ್ವತಶ್ರೇಣಿ ಭೌತಿಕ ವಿವರಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಬಹುದಾದ ಕೇವಲ ಸಸ್ಯಸಂದೋಹವಲ್ಲ. ಅದು ಸಕಲ ಜೀವ ಚೈತನ್ಯಗಳಿಂದ ಉನ್ನಿಲಿತವಾದ ಜೀವಸಂಚಲನ ಅಕ್ಷಯ ಪಾತ್ರ, ಜೈವಿಕಾಂಶಗಳ ನಿತ್ಯ ಆವರ್ತನ ಕ್ಷೇತ್ರ.

ಅವರ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತೋತವಾಗಿ ಮೈದೇರೆಯುವ ಪ್ರಕೃತಿ ವ್ಯಾಪಾರದ ಶಬ್ದ-ನಿಃಶಬ್ದಗಳ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ, ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಪರಿಭಾವನಾ ನೆಲೆಯೂ ಧ್ಯಾನಸ್ಥ ಪ್ರಜ್ಞೆಯೂ ಎಷ್ಟು ಗಂಭೀರವಾದದ್ದು ಎಂಬುದೂ ಅವರ ಅಧ್ಯಯನಶೀಲತೆಯ ಮೌಲ್ಯವೇನು ಎಂಬುದೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಅತ್ಯಂತ ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಗಮನಿಸುವುದಾದರೆ, ಮೊದಲ ಹೆಜ್ಜೆಯಾಗಿ ಪಕ್ಷಿಗಳ ಕಲರವವನ್ನಷ್ಟೇ ಆಲಿಸಿದರೂ ಸಾಕು. ಅದು ಅವರಿಗೆ ಹಕ್ಕಿ ಕೂಗಲ್ಲ, 'ವನವಿಹಂಗ ಸ್ವನತರಂಗಿತ ಪವನ ಪಾವನ ಸಂಗ'. ಅಲ್ಲಿ ಪೊಂಗುಳಿ, ಚೋರೆ, ಗಿಳಿ, ಉರುಳಿಹಕ್ಕಿ, ಕ್ರೌಂಚ, ಕಾಮಳ್ಳಿ, ಕೊಕ್ಕರೆ, ಕುಟುರ, ಮಿಂಚುಳ್ಳಿ, ಬೆಳ್ಳಕ್ಕಿ, ವರ್ಣಮಯ ಸೌಂದರ್ಯಾಧಿಪತಿ ನವಿಲು, ಹೊರಸಲಹಕ್ಕಿ, ಮನಮೋಹಕ ನೀಳದನಿಯ ಕಾಜಾಣ, ಸ್ವರಮಾಧುರಿ ಕೋಗಿಲೆ, ಭಯಂಕರವಾಗಿ ಎಕಟದ್ದನಿಯಲ್ಲಿ ಚೀರಿಡುವ ಮುಂಗಟ್ಟಿ, ಕುರುಡುಗಪ್ಪಟ್ಟಿ ಹಕ್ಕಿಗಳು, ಪಿಕ್ಕಳಾರ, ಕುರ್ಕ, ಗರುಡ, ಹುಂಜ, ಹಂಡಹಕ್ಕಿ, ಗಂಗೆಹಕ್ಕಿ, ಲಾವುಗೆ, ಮರಕುಟುಕ, ಚಕೋರ, ಚಿಟ್ಟಿಕೋಳಿ, ಗೂರೆ, ಗೂಗೆ, ಕಾಮಳ್ಳಿ, ಮಡಿವಾಳ ಹೀಗೆ ಹಲವು ಜಾತಿ ವಿಜಾತೀಯ ಹಕ್ಕಿಗಳ ಸ್ವರ, ವರ್ಣ, ಋತು, ರೂಪವೈವಿಧ್ಯಗಳಿವೆ. ಅವುಗಳ ಕೂಜನ ವೈಚಿತ್ರ್ಯಗಳೂ ಗುಟ್ಟುಗೊತ್ತುಗಳೂ ನುಡಿಪಡೆದಿವೆ. ಎರಡನೆಯದಾಗಿ, ವಿವಿಧ ಜಾತಿಯ ಕ್ರಿಮಿಕೀಟಾದಿಗಳು, ಹುಳುಹುಪ್ಪಟೆಗಳು, ಕಪ್ಪೆ-ಜೀರುಂಡೆಗಳ ನಿರಂತರ ಶ್ರುತಿಯೂ ಅವರ ಶಬ್ದ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿವೆ. ನಾನಾ ಪ್ರಾಣಿ ಸಂಕುಲದ ಗರ್ಜನೆ, ಗುಟುರು, ಫೀಳು, ಊಳು, ಭರ್ತ್ಸನೆ, ಆರ್ಭಟಗಳು ಕಾಡಿನ ಸ್ವರ ಸಂಚಲನ ಕ್ರಿಯೆಯ ಅವಿಭಾಜ್ಯ ಅಂಗಗಳಾಗಿವೆ. ನದಿ, ತೊರೆ,

ಹೊಳೆ, ಝರಿ, ಅಬ್ಬಿ, ಮರ, ಬಳ್ಳಿ, ಬಿದಿರು, ಪೊದರು, ಪೊಟರೆ, ಗೆಡ್ಡೆಗೆಣಸು ಇತ್ಯಾದಿ ವನಪರ್ಣವಾಃರಾಶಿಗಳೂ; ಗಿರಿಕಂದರಗಳೂ ನೆಲ-ದಿಬ್ಬಗಳೂ ಬಂಡೆ ಮಲೆಸಾನು ವಿಸ್ತೃತ ಕಾನನಾಂತರಗಳೂ; ಇಬ್ಬನಿ, ಮಳೆ, ಮೋಡ, ಗುಡುಗು, ಮಿಂಚು, ಸಿಡಿಲುಗಳೂ; ತಂಗಾಳಿ, ಕುಳಿಗಾಳಿ, ಬಿರುಗಾಳಿ, ಸುಂಟರಗಾಳಿ, ರಕ್ಕಸಗಾಳಿ ಮುಂತಾದ ಈ ಎಲ್ಲವೂ ಕೇವಲ ಹೆಸರುಗಳಷ್ಟೇ ಆಗದೆ ಅವರ ಕಾಡಕೊಳಲಿನ ನಾದಲಯಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವ ಜೀವಸ್ವರಗಳಾಗಿವೆ. ಕಾಡಿನ ಈ ಎಲ್ಲ ರೂಪಸ್ವರೂಪ ವೈಭವಗಳ ಜೊತೆ ನಿತ್ಯಹರಿದ್ವರ್ಣವಾಗಿ ವಿಜೃಂಭಿಸುವ ಜನಜೀವನ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ವನವಿಸ್ತೀರ್ಣ ಸೌಂದರ್ಯದ ಮತ್ತೊಂದು ಜೀವಕೇಂದ್ರವನ್ನಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಅವರು ಮರೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಬೇಡರು, ಗೌಡರು, ಪುರೋಹಿತವರ್ಗ, ಲಿಂಗಾಯತರು, ಜೇನುಕುರುಬರು, ಹೊಲೇರು, ದೆಯ್ಯ, ಭೂತ, ಮಾರಿ, ಜಕ್ಕಣಿ, ಮಂಜ್ರೋಳಿ, ಪೂಜೆ, ಮಂತ್ರ ತಂತ್ರ, ಯಂತ್ರ, ಬಲಿ, ನೇಮ ಮುಂತಾದವು ಅವರ ಪ್ರಕೃತಿ ಚಿತ್ರಗಳು ಸರ್ವಖುತು ಸಂಪನ್ನವಾಗಲು ಒದಗುವ ಪುಷ್ಟಿವೈವಿಧ್ಯಗಳು. ಈ ಎಲ್ಲ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಚಿತ್ರಗಳ ಹಿಂದೆ ಧ್ವನಿಸುವ ಶಬ್ದ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಅವರು ಸ್ಥಾಯಿಧ್ವನಿಯಾಗಿ ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿರುವ ಬಗೆ ಹೇಗೆ ಎಂಬುದು ಅತ್ಯಂತ ಕುತೂಹಲಕರ ವಿಷಯ.

ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರ 'ಪ್ರಕೃತಿಯಾರಾಧನೆಯ ಪರಮನಾರಾಧನೆಯು' ಎಂಬ ಮಾತನ್ನು ಪ್ರಥಮವಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸಬಹುದು. ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಈ ಮಾತು-ಚಿಂತನೆಗಳ ಹಿಂದೆ ವೇದ, ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳ, ಸಾಂಖ್ಯ-ಸುಶ್ರುತರ ಗಂಭೀರ ಅಧ್ಯಯನವಿದೆ. 'ಪ್ರಕೃತಿ' ಎಂಬುದು ಬರಿಯ ಸೌಂದರ್ಯಸ್ವಾದನೆಗಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ಎಂಬುದರತ್ತ ಅವರು ಗಮನ ಸೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಕೇಳುವ, ನೋಡುವ, ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶಿಸುವ, ಗ್ರಹಿಸುವ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ಸೌಂದರ್ಯದ ನೆಲೆಯನ್ನೂ ಬೆಲೆಯನ್ನೂ ನಿರ್ಧರಿಸುತ್ತವೆ. ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಚಗುಳಿಯಿಡುವಂತೆ ವರ್ತಿಸುವ ಎಲ್ಲವೂ ಸೌಂದರ್ಯಾನುಭೂತಿಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡಲಾರವು. ನೋಡಿದ ತಕ್ಷಣ ಉದ್ರಿಕ್ತಗೊಳಿಸುವ ಎಲ್ಲವೂ ಸೌಂದರ್ಯ ಎಂದುಕೊಳ್ಳುವುದು ತಪ್ಪು. ಪ್ರಕೃತಿ ಚೈತನ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಲಯ ಮತ್ತು ನಾದಗುಣ, ಸೌಂದರ್ಯೋಪಾಸನೆಯ ನಾಡಿಕೇಂದ್ರಗಳು. ಅವು ಇಂದ್ರಿಯಗ್ರಾಹ್ಯವಾದಾಗ ಮಾತ್ರ ಉಲ್ಲಸಿತವಾದ ಆತ್ಮಕಂಪನವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಬಲ್ಲವು. ಕುವೆಂಪು ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ವೀಕ್ಷಿಸುವುದಿಲ್ಲ, ಆರಾಧಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದೇ ಪರಮಚೈತನ್ಯ ಎಂಬುದನ್ನು ಆತ್ಮಕಂಪಿತ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದರಿಂದಲೇ ಅವರ ಪ್ರಕೃತಿಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿರುವ ಜೀವಜಂತುಗಳು, ಕ್ರೂರಮೃಗಸಂತತಿ, ನದಿ, ಜಲ, ಬೆಟ್ಟಕಾಡುಗಳು, ಮನುಷ್ಯಶಬ್ದಗಳೆಲ್ಲವೂ ಏಕೀಕೃತವಾದ ರಸಸಂಯೋಗ ಕ್ರಿಯಾರೂಪವಾಗಿ ಜೀವತಾಳುತ್ತವೆ. ಅವರು ಬಳಸುವ ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವಹಿಸುವ ಶಬ್ದ-ನಿಶಬ್ದಗಳು ಜೀವಪೋಷಕ ದ್ರವ್ಯಗಳಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತವೆ. ಕವಿ ಎಷ್ಟೇ ಆಹ್ಲಾದಕಾರಿ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ನೀಡಿದರೂ ಅದು ರಸಾನುಭೂತಿಕಾರಕವಾಗಿ ರೂಪುಗೊಳ್ಳಲು ಅನುಭವ ಸಾಂದ್ರತೆಯೂ ಸಂವೇದನಾ ಸಂಸ್ಕಾರವೂ ಮುಖ್ಯ. ಕುವೆಂಪು ಅವರ ನರನಾಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಎಲ್ಲ ನಡೆಗಳೂ ಪ್ರವಹಿಸಿವೆ ಎಂಬಂತೆ ಅವರ ಚಿಂತನ ಚಿತ್ರಗಳು ಮನಗಾಣಿಸುತ್ತವೆ. ಅವರು ಸೃಷ್ಟಿಸುವ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಶಬ್ದಜಗತ್ತಿನ ಅಪೂರ್ವ ಕ್ಷಣಗಳೇ ಅದರ ಮೌಲ್ಯನಿರ್ಣಯದ ಮಾನದಂಡವಾಗಿವೆ.

ಶಬ್ದ ಎಂದರೇನು? ಅದು ಪ್ರಕಟವಾಗುವ ಬಗೆ ಹೇಗೆ? ಎಂಬ ಮೂಲಭೂತ ಪ್ರಶ್ನೆಯೂ ಇಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ. ಶಬ್ದ ಎಂಬುದು ಎಲ್ಲ ಅನುಭವಗಳ ಮೂಲದ್ರವ್ಯ. ಅದು ಇಡೀ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದ ಚಲನೆಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತನ್ನ ಇಚ್ಛೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ನಿಯಂತ್ರಿಸುವ, ನಡೆಸುವ ಚಾಲನಶಕ್ತಿ. ಪ್ರಕೃತಿ ಚೈತನ್ಯ ಪ್ರಕಟವಾಗುವುದೇ ಶಬ್ದದಲ್ಲಿ. ವಿವಿಧ ತರಂಗಾಂತರಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಯುವ ವಾಯುವಿನ ಒತ್ತಡವೇ ಮೂಲತಃ ಶಬ್ದವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವಂಥದು. ನಾವು ವಿವಿಧ ರೀತಿಯ ವಿವಿಧ ಅವಸ್ಥಾಂತರದ ಶಬ್ದ ತರಂಗಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದೂ ವಾಯುವಿನ ಮೂಲಕವೇ.

ಎರಡನೆಯದಾಗಿ, ಶಬ್ದದ ಮೂಲ ಇರುವುದು ನಿಃಶಬ್ದದಲ್ಲಿ. ನಿಃಶಬ್ದವನ್ನು ಕಲಕಿದರೆ ಶಬ್ದ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಶಬ್ದವು ನಿಃಶಬ್ದದ ಮೇಲೆ ಹಾಯುವ ಸಂಚಾರಿ ರೂಪ. ಋತುಗಳ ನಡೆಯಲ್ಲಿ ಇದರ ಪೂರ್ಣಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಬೆಳಗು, ಮುಂಬೆಳಗು, ಹಗಲು, ಮಧ್ಯಾಹ್ನ, ಸಂಜೆ, ಇಳಿಸಂಜೆ, ರಾತ್ರಿ ಹೀಗೆ ಒಂದು ಆರೋಹಣಾವರೋಹಣ ಕಾಲಗತಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಯುವ ವಾಯುವಿನ ಸಂಗದಿಂದ ಋತುವಿನ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಸ್ವರೂಪಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳ ಭಿನ್ನಭಿನ್ನ ಅವಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಆಲಿಸುವ ಶಬ್ದಗತಿಯನ್ನೇ ಕುವೆಂಪು ವಿವಿಧ ತರಂಗಾಂತರಗಳಲ್ಲಿ ದಾಖಲಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಸಂಸ್ಕಾರ ವಿಶೇಷದಿಂದ ಅವು ಕೇವಲ ಶಬ್ದ ಜಗತ್ತಿನ ಪ್ರಕೃತಿ ಚಿತ್ರಗಳಾಗದೇ ಒಂದು ಪ್ರದೇಶದ, ಒಂದು ಸಮಾಜದ, ಒಂದು ಭೂವಲಯ ಪರಿಸರದ ಧ್ವನಿಚಿತ್ರವಾಗಿ ರೂಪುತಾಳುತ್ತವೆ. ಗಾಳಿಯ ಮೊರೆತ, ನೀರಿನ ಶಬ್ದ, ಮಳೆ, ಗುಡುಗಿನ ಫೀಂಕಾರ, ಅವುಗಳ ಒಳ ಮರ್ಮರಿಕೆ, ಮೋಡಗಳ ಡಿಕ್ಕಿಯಿಂದ ಹೊಮ್ಮುವ ಮಿಂಚು, ಮರಗಳ ಕೊಂಬೆ ಮುರಿತದ ಶಬ್ದ, ನೆಲದೊಳಗಿನ ಚಲನೆಯ ಕಂಪನ, ಕಾಡಿನ ಸಮಸ್ತ ಜನಸಮೂಹ ಬಳಸುವ ವಾದ್ಯಾದಿಗಳ ಶಬ್ದ, ಕಾಡು ಜನರ ಮಾತು, ಹಾಡಿನ ಧ್ವನಿ, ಪ್ರಾಣಿ ಸಂಕುಲದ ಕೂಗು, ಗರ್ಜನಾದಿಗಳು, ಹಕ್ಕಿಗಳ ಕಲರವ ಇಂತಹ ನಾನಾ ಗುಣ ವಿಶೇಷಗಳು ಒಟ್ಟಾಗಿ ಹಾಯುತ್ತ ಮೂಡುವ ಧ್ವನಿಚಿತ್ರವೇ ಮಲೆನಾಡಿನ ಕಾಡು ಅಥವಾ ಭೂವಲಯದ ಅವಯವಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿದೆ. ಇದು ಕುವೆಂಪು ಸೃಜಿಸಿದ ಮಹಾ ಜೀವನಕಾವ್ಯ ದನಿಯೂ ಹೌದು. ಅವರ ಕೃತಿಗಳ ಕೆಲವು ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಶಬ್ದ-ನಿಃಶಬ್ದಗಳು ಮೂಡುವ, ಮೆರೆಯುವ, ರುದ್ರ ಭಯಂಕರವಾಗಿ ವರ್ತಿಸುವ ರೀತಿ ಮನೋಜ್ಞವಾಗಿದೆ. ಶ್ರೀ ರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಕೂಟಕ್ಕೆ ಸೀತಾರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಸಾಗುವ ದಾರಿಯ ಸಂದರ್ಭದ ವರ್ಣನೆ ಇದು. ಅಲ್ಲೇ ಒಂದು ಸರೋವರದ ಸನಿಹ ವಿಶ್ರಾಂತಿಗಾಗಿ ಅವರೆಲ್ಲ ಮಲಗಿದ್ದಾರೆ. ಆಗಿನ ಪ್ರಕೃತಿಯ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ಕುವೆಂಪು 'ಕೇಳಿಸುತ್ತಾರೆ'. ಕಾಡನ್ನು ಆವರಿಸಿದ್ದ ನಿಃಶಬ್ದದ ಸ್ವರೂಪ, ಅದನ್ನು ಕದಲಿಸುತ್ತಿರುವ ಕ್ರಿಮಿಕೀಟ ಪ್ರಾಣಿಪಕ್ಷಿಗಳ ದನಿ. ಅವು ಕೇಳುಗರ ಮೈಯ ರಕ್ತ ಹೆಪ್ಪುಗಟ್ಟುವಂತೆ ನಿಃಶಬ್ದದ ಭಯಂಕರತೆಯನ್ನು ಕಲಕಿ ಇನ್ನೂ ರೌದ್ರವಾಗಿಸುವ ರೀತಿ ಕವಿಯ ಮಾತುಗಳಲ್ಲೇ ಕೇಳಬೇಕಾದದ್ದು:

..... ಜೀರ್ದುಂಜಗಳ್
 ಜೀರಿಡಲ್ ತೊಡಗಿದವು. ದಟ್ಟಂಜುದು ಮಬು
 ಕಾಡನೊಯ್ಯನೆ ನುಂಗಿ. ಬೈಗಾದುದಾ ಪಗಲ್.
 ಇಳಿದುದೈ ಕಾಳಸರ್ಪಿಯಂತೆ ಕರ್ಪಿರುಳ್.
 ಮರದೆಲೆಗಳೆಲೆಗೊಡೆಯ ನಡುನಡುವೆ ತಾರೆಗಳ್
 ಮಿಣುಮಿಣುಕಿ ತೋರಿ ಮರೆಯಾದುವಿನ್ನೊಮ್ಮೆ
 ಬೀರೊಂದು ತಾಣದೊಳ್ ತೋರಿದವು, ಮಿಣುಮಿಣುಕಿ
 ಮರಳ ಮರೆಯಾಗಿ. ಚುಕ್ಕಿಗಳನಣಕಿಸಿ ಮಿನುಗಿ
 ಮೆರೆದುವಯ್ ಮಿಂಚುಂಜುಳದ ಸೇನೆ, ಕಳ್ಳಲೆಗೆ
 ಕೋಟಕೋಟಯ ಕಿಡಿಯ ರೋಮಾಂಚನವನಿತ್ತು.
 ಮತ್ತೆ ನೋಳಲ್ಪರಿಗೆ, ಪಗಲನ ಜಗದ ಸದ್ದಿಳಿದು
 ಶವವಾಯ್ತು ನಿಃಶಬ್ದಂ. ಓರೊರೈ ನೀರವದ
 ಕಗ್ಗಲ್ಲುಗಳಯೇಟನೊದೆವೊಲ್ ದೆವ್ವದನಿ 'ಗೂ'
 ಕುಗಿದುದು ಗೂಬೆ

..... ಸದ್ದುಹದ್ದುಗಳೆರಗಿ
 ಶರ್ವರಿಯ ಸತ್ತ ಸದ್ದಿಲಮೆಯ್ಯೆ ಮಾಂಸಮಂ
 ಮುದ್ದೆ ಮುದ್ದೆಯೆ ಕಿತ್ತೆಳಿಯುವಂತೆ, ಕೇಳುವಯ್
 ಕೋಳ್ಕುಗಳೆರಗಲ್

(ಶ್ರೀ ರಾ. ದ: ಚಿತ್ರಕೂಟಕೆ-ಸಾಲು-೧೧೬-೧೩೩, ಪು. ೧೨೯)

ಕಾಡಿನ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಶಬ್ದ ಮತ್ತು ನಿಃಶಬ್ದಗಳು ಭಯಂಕರವಾಗಿಯೂ ಅಸಹನೀಯ ರೌದ್ರರೂಪವಾಗಿಯೂ ಪರಿಣಮಿಸುವ ದೃಶ್ಯವನ್ನಿಲ್ಲಿ ಸೆರೆಹಿಡಿಯಲಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ನೀರವ ನಿಃಶಬ್ದ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಚುಕ್ಕಿಗಳೂ ತಮ್ಮ ಸಹಜ ರಮಣೀಯತೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಕಾಡು ಸದ್ದಳಿದ ಶವವಾಗಿದೆ. ಮಿಂಚುಹುಳುಗಳು ತಮ್ಮ ಕಿಡಿಬೆಳಕಿನ ರೋಮಾಂಚನಕಾರಿ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಮರೆಸಿಯೂ ಕಾಡಿನ ಕರ್ಪಿರುಳ ಮೃತ್ಯು ಸದೃಶತೆಯನ್ನು ಮರೆಸಲಾಗಿಲ್ಲ. 'ಕಾಳ ಸರ್ಪಿಣಿಯಂಥ ಕರ್ಪಿರುಳು', 'ಕಾಡನೊಯ್ಯನೆ ನುಂಗಿರುವ ರೀತಿಯೇ ಭಯಂಕರತೆಯನ್ನೂ ಕ್ರೌರ್ಯವನ್ನೂ ಶಬ್ದಿಸುತ್ತಿದೆ. ನಿಃಶಬ್ದದ ಒಡಲನ್ನು ಸೀಳಿಬರುವ ಜೀವಿಗಳ ಚೀರುವಿಕೆ, ನೀರವತೆಯ ಕಗ್ಗತ್ತಲಿಗೆ ಉಳಿಯೇಟನ್ನು ಹೊಡೆದಂತೆ ಕರ್ಕಶವಾಗಿ ಮಾರೊಲೆಯುವ ಗೂಬೆಯ ದೆವ್ವದನಿಯ 'ಗೂ' ಕಾರ, ಸದ್ದಿಲ್ಲದೆ ರಾತ್ರಿಯ ಮೈಯನ್ನು ಕಿತ್ತೆಳೆಯುವ ಸದ್ದಿನ ಹದ್ದುಗಳಂತೆ ಹಿಂಸಾತ್ಮಕವಾಗಿರುವ ಕೋಳಿಗಳ ಊಳು, ಕಾಡಿನ ನಿಃಶಬ್ದವನ್ನು ಇನ್ನೂ ಆಳವಾಗಿಸುತ್ತಾ ಭೀಷಣರೂಪವಾಗಿ ಹೊರಹೊಮ್ಮಿವೆ. ಇಲ್ಲಿ ನಿಃಶಬ್ದದ ರೌದ್ರರೂಪವನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಗಮನಕ್ಕೆ ತರುತ್ತಾರೆ.

ಅದೇ ಕಾವ್ಯದ ಮತ್ತೊಂದು ದೃಶ್ಯ. ಅಶೋಕವನಕ್ಕೆ ಸೀತೆಯನ್ನರಸುತ್ತ ಬಂದ ಹನುಮಂತ, ರಾತ್ರಿ ಕಳೆದು ಬೆಳಗಾಗಲೆಂದು ಕಾದುಕುಳಿತ್ತಿದ್ದ ಸಂದರ್ಭ ಇದು. ಮೂಡಲ ಮನೋಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಸೂರೋದಯ ಪೂರ್ವ ಉಷ್ಣಿಸ್ಥಿತವಷ್ಟೇ ಇದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಆಹ್ಲಾದಕಾರಿ ನಿಃಶಬ್ದವಿದೆ. ಅದನ್ನು ಕದಲಿಸುವ ಪಕ್ಷಿಕಲರವವು ಸಾಕ್ಷಾತ್ 'ತರುಚೇತನ ಚೈತ್ಯಾಕ್ಷಿ'ಯಾಗಿ, 'ಸಸ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ ಸೇಂದ್ರಿಯ ಸಾಕ್ಷಿ' ಯಾಗಿ ಹೊಮ್ಮಿದೆ:

ಆ ಪ್ರಾತಃಪೂರ್ವ ಪ್ರತ್ಯುಷ್ಣಿಯ ನಿಃಶಬ್ದತೆಗೆ
 ಸಿಕ್ಕಿರಿಯೆ ತೊಡಗಿತ್ತೊಂದು ಮಡಿವಳವಕ್ಕಿ
 ಬಳಿಯಿದ್ದ ಪಾರಿವಾಳದ ಮರದ ಎಲೆಯರದ
 ಹೂತಹರೆಯಂದೆ, ಮತ್ತೊಂದು ಮಾರುಅಯಿತು.
 ಹಾಡಿದುದು ಗೋರಂಟಿಯಂದೆ, ಮುತ್ತುಗವೇರಿ
 ಕರೆದುದಿನ್ನೊಂದದರ ಒಡನಾಡಿ, ಬಕುಳದಿಂ
 ಮಗುದೊಂದು ಬಾಯ್ಕಿರೆದುದನಿಬರಂ ತನ್ನೆಡೆಗೆ
 ನೆಳೆಗೊಲ್ಲವೋಲ್ ದನಿಯ ಹಾಸುಹೊಕ್ಕುಗಳಂದೆ
 ನೇಯುತಿರಲುಅಯ ಬಲೆಯಂ ಮಡಿವಳಂಗಳ್
 ಅದೂರದಿಂದಾಲಾಪನೆಗೆ ಮೊದಲ್ಗೆಯ್ದುದೂರ್
 ಬಂಜನಂ, ಹಿಂಬಾಅಸಿದುವದಂ ಒಂದೆರಳ್
 ಮೂರ್ನಾಲ್ಕುಮೈದಾರ್ಗೇಳೆಂಟುಗಳ್. ಇಲ್ಲ
 ಜದಿರ ತುದಿಯಂದಲ್ಲ ನಂದಿಮರದಿಂದಿತ್ತ
 ಕಿವಿಯಿತ್ತೊಡತ್ತಣೆಂದೆ

..... ಮೂಡಲೆತ್ತಿದಾ
 ಉಷ್ಣಿಯ ಆರತಿಗೆ ಮಂಗಳಗಾನಮಂ ಪಾಡಿ
 ನೇನೆಯಂ ತಳವಂತೆ, ಲಕ್ಷಪಲ್ಲವಿಯುಅವ
 ಪಕ್ಷಿಯಕ್ಷತೆಯೆರಜಿದಳು ಅಶೋಕವನಿಕಾ
 ಲಕ್ಷ್ಮಿ,ಗಿಳವಿಂಡುಗಳ್, ಕಾಮುಳವಿಂಡುಗಳ್
 ಹಿಕ್ಕಳಾರಿವಿಂಡುಗಳ್, ಗೂಡುಗೂತ್ತುಗಳಂದೆ
 ಮುಕ್ತಕಂಠಗಳಾಗಿ ಮುಕ್ತಪಕ್ಷಗಳಾಗಿ
 ಗುಂಪುಗುಂಪೆದ್ದು ಹಾರಾಡಿದವು ಹರ್ಷದಿಂ
 ಧ್ವನಿಜಾರುವರ್ಷದಿಂ

(ಶ್ರೀ.ರಾ.ದ. ವನಂ ಪೊಕ್ಕನಶೋಕಮಂ; ಸಾಲು -೧೫೮-೧೬೯,೧೮೩-೧೯೧.ಪು.೪೭೦-೭೧)

ಅದ್ಭುತವಾದ ನಾದಜಗತ್ತನ್ನು ಕವಿ ಇಲ್ಲಿ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮೊದಲಿಗೆ ರೂಕ್ಷ ಸ್ಥಿತಿಯ ಸಿಳ್ಳಿನ ದನಿಯಿಂದ ಆರಂಭವಾಗುವ ಪಕ್ಷಿಕೂಜನ, ಕ್ರಮೇಣ ಸ್ವಾದುವಾಗಿ, ಮಧುರಧ್ವನಿಯಾಗುತ್ತ, ಉಲಿಯಾಗುತ್ತ, ಹಾಡಾಗುತ್ತ, ಒಂದೆಡೆಯಿಂದ ಮತ್ತೊಂದೆಡೆಗೆ ಚಲಿಸುತ್ತ, ಆಲಾಪನವಾಗಿ ಪ್ರಸಾರವಾಗುತ್ತ, ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಇಡೀ ಕಾಡನ್ನು ನಾನಾ ಶ್ರುತಿಸ್ಥಾಯಿಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಿಸುತ್ತ, ಘನ ಗಾನಾಕೃತಿ ಸಮ್ಮೇಲನವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುವ ಚಿತ್ತಾಪಹಾರಿ 'ಧ್ವನಿಚಾರುವರ್ಷ' ಇಲ್ಲಿದೆ. ಉಷಃಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹಕ್ಕಿಗಳ ಕೂಜನಕಲರವದ ಮೂಲಕ ಪ್ರಕೃತಿಯು ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಮಂಗಳಗಾನ ಹಾಡಿ ಲಕ್ಷಪಲ್ಲವಿಯುಲಿವ ಪಕ್ಷಿಯುಕ್ತತೆ ಎರಚಿದಳು ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ ಕುವೆಂಪು. ಅಮೋಘವಾದ ಈ ಕವಿ ಕಲ್ಪನೆ ಶಬ್ದ, ನಾದ ಮತ್ತು ಸ್ವರಗಳು ಇಡೀ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದ ಲಯಬದ್ಧ ಚಲನೆಯ ಚಾಲಕ ಶಕ್ತಿಗಳು ಎಂಬುದನ್ನು ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನ ಶಬ್ದತರಂಗ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ದಾಖಲಿಸಿದೆ. ಸೂರ್ಯೋದಯ ಕೇವಲ ಪ್ರಾಣಿಸಂಕುಲವನ್ನಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಇಡೀ ಜೀವಜಗತ್ತಿನ ಒಳಪ್ರವಾಹವಾಗಿ ಕಾರ್ಯಶೀಲವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಭಾರತೀಯ ಆರ್ಷೇಯ ಋಷಿಮುನಿಗಳ ಧ್ಯಾನಮೂಲಗಳು ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಸೂರ್ಯನನ್ನು 'ಸಮಸ್ತ ಜೀವಿಗಳ ಜೀವನಾಧಿಪತಿ' ('ಆದಿತ್ಯೋ ಯ ಏಷ ಪುರುಷ ಏಷ ಭೂತಾನಾಮಧಿಪತಿಃ' -ತೈತ್ತಿರೀಯಾರಣ್ಯಕ) ಎಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಿವೆ. ಕುವೆಂಪು 'ಸೃಷ್ಟಿಯ ಹೃದಯಕೆ ಪ್ರಾಣಾಗ್ನಿಯ ಹೊಳೆ ಹರಿಯಿಸಿ ರವಿ ದಯಮಾಡುವನು' ಎಂದಿರುವುದು ಇದೇ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ. ಸೃಷ್ಟಿಯ ಚಲನಕ್ರಿಯೆಯ ಹಿಂದಿರುವ ಜೀವಕೇಂದ್ರ ಸೂರ್ಯನೇ. ಸೂರ್ಯೋದಯವನ್ನು ಅವರು 'ದೇವರ ದಯ ಕಾಣೋ' ಎಂಬ ಉನ್ನತ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಭಾವಿಸಿರುವುದು. ಈ ಜೀವ ಜಗತ್ತಿನ ಎಲ್ಲ ಆಹತ, ಅನಾಹತ ನಾದಕೇಂದ್ರ ಸೂರ್ಯ ಎಂಬುದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿಯೇ. "ಸೂರ್ಯನೇ ತೇಜ, ಓಜ, ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಗ್ರಹಿಸುವ ಕಣ್ಣು, ಶ್ರವಣಶಕ್ತಿ, ಸಂವತ್ಸರ; ಅವನೇ ಮಿತ್ರ, ವರುಣ, ಆಕಾಶ, ವಾಯು, ಪ್ರಾಣ, ಲೋಕಪಾಲ, ಮೃತ್ಯು, ಚಿಂತನಶಕ್ತಿ" ಎಂಬಿತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ತೈತ್ತಿರೀಯಾರಣ್ಯಕ ಮಂತ್ರಗಳು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಿವೆ (೧.೧೪.೧). ಸೂರ್ಯೋದಯವೇ ಎಲ್ಲ ಚಲನಶೀಲ, ಚಲನರಹಿತ, ಮನೋಮಯ, ಪ್ರಾಣಮಯ ಶಬ್ದ ನಿಃಶಬ್ದಗಳ ಚಾಲನಶಕ್ತಿ.

ಶಬ್ದದಲ್ಲಿ ನಿಃಶಬ್ದವನ್ನೂ ನಿಃಶಬ್ದದಲ್ಲಿ ಶಬ್ದವನ್ನೂ ಧ್ವನಿಸುವ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ನೀಡುವುದು ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಧ್ಯಾನಸ್ಥ ಪರಿವೀಕ್ಷಣ ಚಕ್ಷುವಿಗೆ ನಿರರ್ಶನವಾಗಿದೆ. ಚಂದ್ರೋದಯ, ಸೂರ್ಯೋದಯ ಸಮಯಗಳ ಶಬ್ದ ನಿಃಶಬ್ದ ಚಿತ್ರಗಳು ಪ್ರಕೃತಿಯ ಎಲ್ಲ ಅವಯವಗಳಲ್ಲಿ ಆದ್ರ್ವಕಂಠದ ಭಾವಾನುಸಂಧಾನ ಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿ ಮೈವೆತ್ತುವುದನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಆಲಿಸಬಲ್ಲರು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ :

• ಆ ಗೈರಿಕ ವರ್ಣಜ್ಯೋತಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿಧವಾದ ಧಾರ್ಮಿಕತೆ ಪ್ರಸ್ಫುಟವಾಗಿತ್ತು. ಆ ದೀಪ್ತಿಯ ಜೊತೆಗೆ ಮೌನವೂ ಸೇರಿದ್ದುದರಿಂದ ಜಗತ್ತು ಗೈರಿಕವಸನಧಾರಿಯಾಗಿ ಧ್ಯಾನಸ್ಥವಾದ ಮಹಾತಪಸ್ವಿನಿಯಂತೆ ಭವ್ಯವಾಗಿತ್ತು.

**ಶೀತಲ ಚಂದ್ರಕಿರಣಸ್ನಾತ ಶೈತೋರ್ಣಸದೃಶ
ಖಂಡ ನೀರದಗಳು ನಭೋಮಧ್ಯದಲ್ಲ ಮೆರೆದುವು
..... ಚಂದ್ರ ಆಕಾಶಮಾರ್ಗದಲ್ಲಡುವ
ಹೆಜ್ಜೆಗಳ ಸದ್ದು ಕೂಡ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿತ್ತು**

(ಮಲೆನಾಡಿನ ಚಿತ್ರಗಳು)

ಮೇಲಿನ ಮೊದಲನೆಯ ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನ ಆಗಮನ ಜೀವಜಗತ್ತನ್ನು ಉಲ್ಲಸಿತವಾಗಿ ಎಚ್ಚರಗೊಳಿಸಿದೆ. ಪ್ರಕೃತಿಯು ಹಸುರುಡೆಯಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯಕಿರಣಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಫಲಿಸುತ್ತಾ ಚಲನಶೀಲಳಾಗಿದ್ದರೂ ಆ ಚಲನದಲ್ಲಿ ನಿಃಶಬ್ದವು ಧ್ಯಾನಮೌನದಲ್ಲಿದೆ. ಎರಡನೆಯ ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಶೀತಲ ಪ್ರಕೃತಿಯು ಮೋಡಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಿದ ಚಂದ್ರಕಿರಣಗಳ

ಮಧ್ಯೆ ಶಾಂತವಾಗಿದೆ. ಚಂದ್ರನ ಹೆಜ್ಜೆ ಸದ್ದು ಸಹಾ ಕೇಳಿಸುವಂತಹ ಶಾಂತಿ ಅಲ್ಲಿದೆ. ಹೀಗೆ ಶಬ್ದ ನೀಶಬ್ದಗಳ ಜೋಡಿ ಅವತರಣಗಳನ್ನು, ಒಂದರ ವಿರುದ್ಧ ಗುಣದ ಮತ್ತೊಂದನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಬಹಳಷ್ಟು ಕಡೆ ಹೊಸೆದು ನೀಡುತ್ತಾರೆ. ವರ್ಷಮುತುವಿನ ವರ್ಣನಾ ಭಾಗವೊಂದರಲ್ಲಿ ಇಂತಹದೊಂದು ಅದ್ಭುತ ಮೇಳೈಕೆ ಅನನ್ಯವಾಗಿ ಮೈದೆರೆದಿದೆ :

..... ಶಿವನ ಜಟಿಯಂತೆವೋಲ್
 ಶಿಖರಾಕೃತಿಯನುಣೈ, ಮೇಲು ಮೇಲಕ್ಕೇರ್ದು
 ಶೈಲಾಕೃತಿಯನುರ್ಜ ತೆಕ್ಕನೆ ಕೆದರ್ಡತ್ತು
 ಕುಣಿವ ಕಾಳಯ ಕರಿಯ ಮುಡಿ ಬರ್ಜಿಪವುರ್ವೋಲ್
 ಸಂಜೆ ಬಾನಂ ಮುಸುಕಿ ಮುಜ್ಜಿ, ಮೇಣ್ ಕಾರ್ಗುಳ
 ಜೀಸಿದುದು ಮಲೆಯ ಮಂಡೆಯ ಕಾಡುಗೂದಲಂ
 ಹಿಡಿದಲುಜ ತೂಗಿ. ನೋವಿಂಗೊರಲದತ್ತಡವಿ
 ಹಳೆಮರಗಳುರುಳ: ಮರಕೆ ಮರವುಜ್ಜಿ: ಕೊಂಬೆಗೆ
 ಕೊಂಬೆ ತೀಡಿ : ಮೆಳೆಯೊಳ್ ಜಿದಿರು ಕರ್ಕಶವುಲಯ
 ಕೀರಿ. ಸಿಡಿಗೋಪದಿಂ ಕಿಡಿಯಡುವ ಮಸಿನವಿರ
 ಪುರ್ಜನಾ ಕಾರರಾಕ್ಷಸಿಯುಕ್ಕಿಯಲೆವಂತೆ
 ಮಿಂಚಿತು ಮುಗಿಆನಂಚು. ಸಂಘಟ್ಟನೆಗೆ ಸಿಡಿಲ್
 ಗುಡುಗಿದವು ಕಾರ್ಗಲ್ ಮುಗಿಲ್ ಬಂಡ್ ತೋರಹನಿ
 ಮೇಣಾಲಕಲ್ ಕವಣಿವೀಸಿದುವು, ಬಿಸಿಲುಡುಗಿ
 ಧೂಳುಂಡೆಗಟ್ಟ, ಮಣ್ ತೊಯ್ದು, ಕಮ್ಮನೆ ಸೊಗಸಿ
 ತೀಡಿದುದು ನೆಲಗಂಪು ನಲ್. ಝಣನ್ನೂಪುರದ
 ಸುಸ್ವರ ಮಾಧುರ್ಯದಿಂ ಕನತ್ಕಾಂತಿಯಂ
 ಝರದ ಝಲ್ಲರಿಯ ಜವನಿಕೆಯಾಂತು ನರಿಸುವ
 ಯೌವನಾ ಯವನಿಯ ಕರದ ಪೊಂಜುರಿಗೆಯಂತೆ
 ಸುಮನೋಜ್ಜುಮಾದುದಾ ಭೀಷ್ಮ ಸೌಂದರ್ಯದಾ
 ಮುಂಗಾರ್‌ಮೊದಲ್

(ಶ್ರೀ. ರಾ. ದ. : ಕಿಷ್ಕಿಂದಾ ಸಂಪುಟಂ- ಸಾಲು : ೨೦-೪೦. ಪು.೩೪೦)

ಅದ್ಭುತವಾದೊಂದು ಮುಂಗಾರು ಮಳೆಯ ಚಿತ್ರ ಇಲ್ಲಿದೆ. ಋತು ಮತ್ತು ಕಾಲಪ್ರಜ್ಞೆ ಪ್ರಕೃತಿ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ಸರಣಿ ವಿನ್ಯಾಸಗಳಾಗಿ ಮೈದೆರೆದಿರುವ ರೀತಿ ಅನನ್ಯವಾದದ್ದು. ಮುಂಗಾರೊಡಲಿಗೆ ಸಿಲುಕಿದ ಕಾಡಿನ ಎರಡು ಸ್ಥಿತಿಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿಗೆ ಕಾರ್ಗುಳಿಯು ಬೀಸುವ ಚಿತ್ರವಿದೆ. ಕಾರ್ಗುಳಿ ಬೀಸಿ ಮಲೆಯ ಮಂಡೆಯ ಕಾಡುಗೂದಲನ್ನು ಪಿಡಿದಲುಬಿ ತೂಗುವಂತಿದ್ದ ಭಯಂಕರ ಗಾಳಿಯ ಹೊಯ್ಲು; ತತ್ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಮರಕ್ಕೆ ಮರವುಜ್ಜಿ ಕೊಂಬೆಗೆ ಕೊಂಬೆ ತೀಡಿ, ಮೆಳೆಯೊಳಗೆ ಬಿದಿರು ಕರ್ಕಶವುಲಿಯುವ, ಕೀರುವ, ಒರಟಾದ ಅಸಹನೀಯ ಶಬ್ದ; ಮೋಡ, ಗುಡುಗು, ಮಿಂಚುಗಳ ಸಂಘಟ್ಟನೆಯಿಂದ ಆರ್ಭಟಿಸುವ ಸಿಡಿಲ ಮೊಳಗು-ಹೀಗೆ ಮಳೆಯ ಅರಂಭಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಅಟಾಟೋಪವು ಸೃಷ್ಟಿಸುವ ಕರ್ಣಕರೋರ ಶಬ್ದಸ್ವರೂಪವನ್ನಿಲ್ಲಿ ಸೆರೆಹಿಡಿಯಲಾಗಿದೆ. ಎರಡನೆಯದಾಗಿ. ಅಲ್ಲೇ ಆಗಷ್ಟೇ ಪ್ರಕಟವಾದ ಈ ಎಲ್ಲ ರೌದ್ರಭೀಷಣ ಶಬ್ದರೂಪಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಮುಖವಾಗಿ, ಅದೇ ಪ್ರಕೃತಿ ಸನ್ನಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಥಟ್ಟನೆ ಬದಲಾಗುವ ಭಾವ ಪರಿವರ್ತನೆಯನ್ನೂ ಗಮನಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆಲಿಕಲ್ಲು ಮಳೆಯ ಆರ್ಭಟದಲ್ಲಿ ತೊಯ್ದು ತೃಪ್ತವಾದ ನೆಲಗಂಪು ಕಮ್ಮನೆ ಸೊಗಸುವ ಭಾವದರ್ಶನ ಮೂಡಿಸುತ್ತಾ ಸುಂದರ

ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುತ್ತಿದೆ. ಧಾರೆಯಾಗಿ ಬೀಳುತ್ತಿರುವ ಮಳೆಯ ಶಬ್ದ ಅವಗುಂಠನವತಿಯಾಗಿ ನರಿಸುವ ಯೌವನ ಯವನಿಯ ರುಣನ್ನೂಪುರ ಧ್ವನಿಯಂತೆ ಸುಸ್ವರ ಮಾಧುರ್ಯದಿಂದ ಶ್ರವಣಸುಭಗವಾಗಿದೆ. ಚಿನ್ನದ ಕತ್ತಿಯಲಗಿನಂತೆ ಪ್ರಭಾಯುಕ್ತವಾಗಿ ಹೊಳೆಯುತ್ತ ಮಳೆ ಝರಿಯ ವಿನ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಧಾರೆಯಾಗಿಳಿಯುತ್ತಿದೆ. ಅದರಿಂದ ಹೊಮ್ಮುತ್ತಿರುವ ಝಲ್ಲರಿಯಂತಹ ವಾದ್ಯದ ಸುಮನೋಹರ ಮಂಜುಳ ನಿನಾದ ಪ್ರಫುಲ್ಲವಾದ ವಾತಾವರಣವನ್ನು ತುಂಬುತ್ತಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಎರಡು ವಿಭಿನ್ನ ಶಬ್ದ ಸ್ವರೂಪಗಳನ್ನು ಏಕಾಗ್ರವಾಗಿ ದಾಖಲಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅತಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಗಮನಿಸಬೇಕಾದದ್ದೇನೆಂದರೆ, ಅವರ ಈ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕೃತಿ ವರ್ಣನೆಗಳು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕಾನುಭೂತಿಯಿಂದಲೂ ಸೌಂದರ್ಯಾನುಭೂತಿಯಿಂದಲೂ ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವತರಿಸುವ ವಿಶೇಷ. ಅವು ಮೇಲ್ಮುಖದಲ್ಲಿ ಸೌಂದರ್ಯಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಂತೆ ವರ್ತಿಸಿದರೂ ಅಷ್ಟಕ್ಕೇ ವಿರಮಿಸದೆ ಭವ್ಯ, ಭೀಷಣ, ಸುಂದರ, ರುದ್ರ, ಭಯಂಕರ, ಮೋಹಕ, ಭಾವೋನ್ಮತ್ತ, ಭೀಷಣ ರೂಪಗಳಾಗಿ ಹಲವು ವರ್ಣಗಳಲ್ಲಿ ಅನಿರ್ವಚನೀಯ ನೆಲೆಗೆ ತೆಕ್ಕನೆ ಜಾರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ವಿಸ್ಮಯಾವಹವಾಗಿ ಮೈದಾಳುತ್ತವೆ. ಭಿನ್ನ, ಭಿನ್ನ ಜಾತಿಯ ಹಕ್ಕಿ ಕೂಗು ಕಲರವಗಳು, ಪ್ರಾಣಿಗಳ ವಿವಿಧ ಸ್ವರಸ್ಥಾಯಿಗಳ ಗರ್ಜನೆ, ಆರ್ಭಟ, ಹೂಂಕಾರಗಳು ಅನೇಕಾನೇಕ ಶಬ್ದ ತರಂಗಾಂತರಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತಾ ಸಮಾನ ಪರಿಮಾಣಗಳಲ್ಲಿದ್ದರೂ ವಿಚಿತ್ರ ನಾದ ಸಂಯೋಜನೆಯಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತ ಕಾಡಿನ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ರೂಪಿಸಿರುತ್ತವೆ. ಮಳೆ, ಗಾಳಿ, ನೀರ್ಧಾರೆ, ನದಿಯ ಮಂಜುಳರವಗಳೂ ಇದಕ್ಕೆ ಸಮಸುಂದರವಾಗಿ ಸ್ಪಂದಿಸುತ್ತ ಕಾಡಿನ ಭೀಷಣ ಸ್ವರೂಪಕ್ಕೆ ಹಿತಸ್ಪರ್ಶವನ್ನೊದಗಿಸಿರುತ್ತವೆ.

ಆಃ ದಿಟಂ ಭೀಮಕಾಂತಮೀ ಕಾಂತಾರಂ !
ಸಿಂಹ ಭವ್ಯಂ !ವ್ಯಾಘ್ರ ಸುಂದರಂ! ಹರಿಣ ಜಾರು!
ಫಣಿ ಭೈರವಂ! ಶಶಲಅತಂ! ಪಕ್ಷಿ ಮಧುರಂ!
ಏಂ ರುದ್ರ ರಮಣೀಯಮೀ ರುದ್ರಾಟವಿ

(ಬೆರಳ್ಳೆ ಕೊರಳ್-ಪು ೨೭)

ಎಂಬ ವರ್ಣನೆಯನ್ನೇ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಸುಂದರ, ರುದ್ರಭಯಂಕರ, ಭೌತಿಕ-ಭಾವಿಕ, ಶಬ್ದ-ನಿಶಬ್ದಗಳ ಜೋಡಿ ಅವತರಣಗಳನ್ನು ಕುವೆಂಪು ದಾಖಲಿಸುವ ಪರಿ ಅನನ್ಯವಾದದ್ದು. ಈ ಎಲ್ಲ ಶಬ್ದಗಳೂ ತಮ್ಮ ಮಧುರ-ಕರೋರ ಶಬ್ದಸ್ವಭಾವಗಳನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಲೇ ರುದ್ರ-ರಮಣೀಯ ನಿಶಬ್ದವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದು ಗಮನಾರ್ಹ. ಋಗ್ವೇದ ಇಂತಹ ಜೋಡಿ ಅವತರಣ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ದ್ವೈತ ಅವತರಣ ಕ್ರಿಯೆ ಅಥವಾ ಮಿಥುನ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯಾಗಿ ಗುರುತಿಸುತ್ತದೆ (ಋ:ಶ್ಲೋ-೧,೧೬೪). ಭೌತಶಾಸ್ತ್ರೀಯವಾಗಿಯೂ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕವಾಗಿಯೂ ಶಬ್ದದ ನಿರ್ವಚನವು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಇಲ್ಲಿ ಅವು ಸಮಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರವಹಿಸುವುದನ್ನು ನೋಡಬಹುದು. ಒಂದು ಭೌತಿಕವಾಗಿ ದೃಗ್ಗೋಚರವಾದರೆ ಮತ್ತೊಂದು ಭಾವರೂಪವಾಗಿ ಸ್ಪರ್ಶಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಅಂಶವನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಸ್ಫುಟವಾಗಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗೆ ಒಂದರೊಳಗೆ ಮತ್ತೊಂದು ಆವಿರ್ಭವಿಸುವಂತೆ ಒಂದೇ ಎರಡಾಗುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಂತೆ ವರ್ತಿಸುವುದರಿಂದಲೇ ಸೌಂದರ್ಯಾಂಶಗಳಿಗೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಆವರಣವೂ ಒದಗುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಇವೆಲ್ಲದರ ಹಿಂದೆ ಅವ್ಯಕ್ತರೂಪವೇ ಅರ್ಥಾತ್ ನಿಶಬ್ದವೇ ಕಾರಣರೂಪಿಯಾಗಿರುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಅವರ 'ದರ್ಶನ ಸೃಷ್ಟಿ'ಗಳು ಸಾಕ್ಷೀಕರಿಸುತ್ತಿರುತ್ತವೆ.

ಬಯಲು ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಮರುಭೂಮಿಯಂತಹ ನೀರವ ಭೂಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ, ಮಳೆತೊರೆಗಳಲ್ಲಿಯ ಶಬ್ದಗಳು ಅಥವಾ ನಿಶಬ್ದಗಳು ಬಿರುಬಿಸಿಲಿನಲ್ಲಿ, ಬೆಳಗು, ಬೈಗು, ರಾತ್ರಿಗಳಲ್ಲಿ, ಋತು ಬದಲಾವಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನಭಿನ್ನ ಸ್ವರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸುವುದನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ದಾಖಲಿಸುತ್ತಾರೆ.

೧೯೪ / ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ಣಾಟಕ - ಸಂಪುಟ ೯೮-೧೦೧ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಚಿಕೆ ೩೬೮-೩೭೧

ಜೈತ್ರಮಾಸದಲ ತಳರುಲತಾಳಗಳ
ತಳರು ಹೂವುಗಳ ಸಿರಿಮೆರೆಯೆ
ಶುಕವಿಕಂಗಳನಿನಿದನಿಯ ಜೀರುತ್ತ
ಭಾವಿಕರ ಮೋಹಿಸುತ ಕರೆಯೆ

.....
ಇಲ್ಲ ಮಾಗಿಯಲ ಜಿಳಿಯ ಮಂಜುಗಳು
ಬಂದು ಕಿಕ್ಕಿರಿದು ಕವಿಯುವುವು;
ಇಲ್ಲ ಹದ್ದುಗಳು ಜೀರುತಾಗಸದಿ
ವನದ ಮೌನವನು ತಿವಿಯುವುವು
ಇಲ್ಲ ಮರುದನಿಗಳುದಿಸಿಯೊಮ್ಮೊಮ್ಮೆ
ಬದುಕಿ ಬಂಡೆಗಳು ಕೂಗುವುವು

(‘ಸಹ್ಯಾದ್ರಿ ಶೃಂಗದಲಿ’ - ನವಿಲು)

ಮಳೆಯ ರುದ್ರನರ್ತನಕ್ಕೆ ಸಿಲುಕಿದ ನದಿಯ ಭೀಷಣ ಸ್ವರೂಪವು ನಿಶಬ್ದವಾಗಿ ಮೈದೆರೆಯುವ ಕ್ಷಣ:

ಕೆಮ್ಮಣ್ಣು ಬಣ್ಣದ ಅಲೆಗಳು ದೋಣಿಯ ಪಕ್ಕಕ್ಕೆ ರೌದ್ರವಾಗಿ ಅಪ್ಪಳಿಸುತ್ತಿದ್ದುವು.
ಮರವಣ್ಣು ಸೊಪ್ಪುಸದೆ ಜದಿರ ಹುಂಡಿಲುತೆಂಗಿನ ಹೆಡಲು ಅಡಕೆ ಸೋಗೆ
ಮೊದಲಾದವು ನೂರೆಗರೆಯುತ್ತಿದ್ದ ನೀರಿನಲ್ಲ ಭಯಂಕರ ವೇಗದಿಂದ
ಓಡುತ್ತಿರುವ ನೋಟ ಹೆದರಿಕೆ ಹುಟ್ಟಿಸಿತ್ತು. ಅದರಲ್ಲಯೂ ಹಾಗೆ ಓಡುತ್ತಿದ್ದ
ದೊಡ್ಡ ದಿಮ್ಮಿಯ ಮರಗಳೂ ಕೂಡ ಹೊಳೆಯ ನಡುವೆ ಸುಂಟರಗಾಳಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ
ಗಿರನೆ ತಿರುಗಿ ತಿರುಗಿ ಕಂತಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ದೃಶ್ಯವಂತೂ ಭಯಾನಕವಾಗಿತ್ತು

(ಮಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಮದುಮಗಳು-ಪು. ೨೧೧)

ಸೀತಾನ್ವೇಷಣೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅಂಗದಾದಿಗಳು ತಂತಮ್ಮ ವಾನರ ಸೇನೆಯೊಂದಿಗೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ವಿಶ್ರಮಿಸುತ್ತಾ
ತಾವು ಎದುರಿಸಿದ ಪ್ರಕೃತಿ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನೂ ಆನಂದ-ಅವಾಂತರ ದೃಶ್ಯಗಳನ್ನೂ ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಒಂದು
ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ‘ಬೆಳ್ಳಲನೆಯನುಣ್ಣು’ ವಿನ ಶಬ್ದವಿಹೀನ ಮರುಭೂಮಿಯಂತಹ ಭೂಭಾಗವೊಂದನ್ನು ವಾನರಸೇನೆ
ದಾಟಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ಕವಿ ‘ಮರುಪೃಥಿವಿ’ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ; ಅದರ ಅನುಭವ ವರ್ಣನೆ ಹೀಗಿದೆ:

.....
ಮುಂದುಮುಂದಕೆಪರಿಯಲೇಕನಾದತೆಯಾಯ್ತು
ಕಿವಿಗೆ ಸದ್ದಿಅತನಂ ಮಸಣದಾ; ಮೇಣಂತೆ
ಏಕಲೋಕತೆಯಾದುವಲೋಕನಕೆ ರುಂದ್ರ
ನಿಸ್ಸೀಮ ಸೈಕತೌರ್ವಾ ಲೋಕಮಾತ್ಮಕೆ
ಮಿಕ್ಕು ಬೇಸರಮುಸಿರ್ಕಣ್ಣುವೊಲ್, ನಿರ್ಜನಂ,
ನಿರ್ಜಲಂ, ನಿರ್ಜೀವಮಂತೆ ನಿಶ್ಯಾಮಲಂ.
ಪಳುವಿಲ್ಲ; ಪಸುರಿಲ್ಲ; ಮಿಗವಕ್ಕಿವೆಸರಿಲ್ಲ;
ತಂಗಾಳಯಿಲ್ಲ; ತಿಳಿನೀರಿಲ್ಲ; ಇಂದ್ರಿಯಕೆ
ಮನಕೆ ಜೀವಕೆ ಮಹಾಜಿತೆಯಾಯ್ತು; ಜಿಸಿಲುರಿಯ
ಜೀಡಾಯ್ತು; ಸೆಕೆಯ ಸೂಡಾಯ್ತು; ಕಾವಲಯೋಡು
ತಾನಯು
ಸುಂಟರುರಿಗಾಳಗಳ್ ಸುತ್ತಿ,

ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ಣಾಟಕ - ಸಂಪುಟ ೯೮-೧೦೧ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಚಿಕೆ ೩೬೮-೩೭೧ / ೧೯೫

ಮಧಿಸಿ ಮಳಲಗಲಂ, ಧೂಳವೆಟ್ಟಂ ರಜಿಸಿ
ತಿರನೆ ತಿರುಗಿ ತಿರುಗಿ ಮೇಲೆತ್ತಿ, ರಿಂಗಣಂ
ಗುಣೆದುವೈ

(ಶ್ರೀ.ರಾ.ದ. 'ಇರ್ದುದಾಮಹೇಂದ್ರಾಚಳಂ' ಸಾಲು.೩೯೨-೪೦೩;

೪೧೦-೪೧೩: ಪು.೩೭೬-೩೭೭)

ಮತ್ತೊಂದೆಡೆ ಇದಕ್ಕೆ ತದ್ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಮತ್ತೊಂದು ಶಬ್ದ ಜಗತ್ತನ್ನು ಕವಿ ಅನಾವರಣಗೊಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ಕಾಡಿನ ಗರ್ಭವನ್ನು ಹೊಕ್ಕು ಮಳೆಯ ಭೀಷಣ ಸ್ಥಿತಿಯಿಂದ ಕೆಲಕಾಲ ತಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಗವಿಯೊಂದರಲ್ಲಿ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಮಲಗಿ ವಿಶ್ರಮಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೇ ಮಳೆಯ ಆರ್ಭಟವನ್ನು ಕುರಿತು ಸಂಭಾಷಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ:

ಕಾರಿರುಳ್, ಹೆಪ್ಪುಗಟ್ಟದೆ ಕಪ್ಪು, ಕಲ್ಲಂತೆವೋಲ್
ಹೊರಗೆ, ಮಳೆ ಕರೆಕರೆಯ ಕರೆಯುತಿದೆ. ಕಪ್ಪೆ ಹುಳು
ಹಪ್ಪಟೆಯ ಕೊರಳ ಸಾವಿರ ಹಲ್ಲ ಗರಗಸಂ
ಗರ್ಗನೆ ಕೊರೆಯುತಿದೆ ನಿಶೆಯ ನಿಶ್ಯಬ್ಬತೆಯ
ಖರ್ಪವನಲಸಿದ ಕಿವಿ ಮೂರ್ಛೆವೋಪಂತೆ;
'ಏನ್ ವೃಷ್ಟಿಘೋಷಮಿದು ಆಲಸೌ ಸೌಮಿತ್ರಿ!
ಮಲೆಕಾಡು ನಾಡು ಬಾನ್ ಒಕ್ಕೊರಲೊಳೊಂದಾಗಿ
ಬಾಯಳದು ಬೊಜ್ಜರಿಯುತಿಪ್ಪಂತೆ ತೋರುತಿದೆ

(ಶ್ರೀ.ರಾ.ದ. 'ಸುಗ್ರೀವಾಚ್ಛೇ: ಸಾಲು-೮೨-೮೯ ಪು.೩೪೩)

ಮತ್ತೆ ಕೆಲವೆಡೆ ಅತ್ಯಂತ ಸುಖಾವಹವಾದ ಶಬ್ದಜಗತ್ತಿಗೆ ಕವಿ ನಮ್ಮನ್ನೊಯ್ಯುತ್ತಾರೆ. ಆರ್ಭಟವಿಲ್ಲದ ಲಲಿತನಡೆಯ ಅನಾಗತ ನಾದಜಗತ್ತು ಅದು. ಬೆಳಗಿನ ಹೂ ಬಿಸಿಲಲ್ಲಿ ವರ್ಣಮಯವಾಗಿ ಅನಾವರಣಗೊಳ್ಳುವ ಸುಂದರ ಸ್ನಿಗ್ಧ ಪ್ರಕೃತಿ ರೂಪಕ್ಕೆ ಮನಸು ಸೋಲುತ್ತದೆ:

ನದಿ ಹರಿದಿತ್ತು; ಬನ ನಿಂತಿತ್ತು
ಬಾನ್ ನೀಲಯ ನಗೆ ಜೀರಿತ್ತು.
ನಿರ್ಜನ ದೇಶದ ನೀರವ ಕಾಲಕೆ
ಖಗರವ ಪುಲಕಂ ತೋರಿತ್ತು

ಹೂ ಜಿಸಿಲಲ ಮಿರುಗಿದೆ ನಿರಿವೊನಲು
ಮೊರೆದಿರೆ ಬಂಡೆಗಳಲ ನೀರೊದಲು

.....
ದೃಶ್ಯದಿಗಂತದಿನೊಮ್ಮೆಯ ಹೊಮ್ಮಿ
ಗಿರಿವನಪಟದಾಕಾಶದಲ
ತೇಲುತ ಬರಲೆ ಬಲಾಕ ಪಂಕ್ತಿ
ಲೇಖನ ರೇಖಾನ್ಯಾಸದಲ
ಅವಾಜ್ಜಿಯ ಛಂದಃಪ್ರಾಸದಲ ...

('ದೇವರು ರುಜುಮಾಡಿದನು'- ಪಕ್ಷಿಕಾಶಿ)

ಈ ಕವಿತೆ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತಿರುವ ಚಲ-ನಿಶ್ಚಲಗಳು ಖಗರವದಿಂದ ಪುಲಕಗೊಳ್ಳುತ್ತಿವೆ. ಹರಿವ ನದಿ, ನಿಂತ ಬನ, ನೀರೊದಲ ಮೊರೆತ, ಬಾನ್ ನೀಲಿಯ ನಗೆ, ಬಿತ್ತರದಾಗಸ, ಕಿಕ್ಕಿರಿದಡವಿ, ಅದರಂಚಿನ ಜಲಸುಂದರಿ ತುಂಗೆ, ಲೇಖನ ರೇಖಾನ್ಯಾಸದಲಿ ತೇಲುತ ಬರುವ ಬಲಾಕ ಪಂಕ್ತಿ ಎಲ್ಲವೂ ಅವಾಜ್ಜಿಯ ಛಂದಃ ಪ್ರಾಸದ ನಡೆಯಂತೆ, ಇವೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಚಿರಚೇತನನಾದ ದೇವರ ರುಜುವಿನಂತೆ ಅನಾಹತ ನಾದಕಂಪನ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಬಹುಶಃ ಕುವೆಂಪು ಅವರು ಇಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಭೌತಿಕ ಸಂಘಟನೆಯಿಲ್ಲದ ಜಗತ್ತನ್ನು ಗಮನಕ್ಕೆ ತರುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಕಾಲ ಮತ್ತು ಅನಂತವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ಆಕಾಶದ ಹರಹಿನಲ್ಲಿ ನೀಶಬ್ದ ಗುಣಗ್ರಹಣ ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬುದರತ್ತ ಕವಿ ಅತಿಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಗಮನ ಹರಿಸುತ್ತಿರುವಂತಿದೆ. ಮತ್ತೊಂದು ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ, ಪ್ರಕೃತಿಯ ಚಲನೆಯಲ್ಲಿ ಕಾನನಗಳೆ ಗಾನವಾಗಿ ತಾನತಾನವಾಗಿ ಮೂಡುವ ನಾದದಲೆ ಇದೆ. ನೀಶಬ್ದದ ಹರಿವಿನ ಅಲೆ ಅಗಮ್ಯದನುಭವಕ್ಕೆ ಪಕ್ಕಾಗಿಸುತ್ತದೆ;

**ತೆರೆ ತೆರೆ ತೆರೆ ಮಲೆಹೊಳೆತೊರೆ
ಮೂಡುತಿಹವು ರಾಗದಿ
ಪರ್ವತಗಳೆ ಪದಗಳಂತೆ
ಗಾನಗೊಂಡು ಗೇಯಮಾಗೆ**

(‘ಅತೀಂದ್ರಿಯ’-ಅನಿಕೇತನ)

ಅತ್ಯಂತ ಸರಳ ಪದಸರಣಿಯಂತೆ ಕಾಣುವ ಈ ಸಾಲುಗಳು ಎಷ್ಟು ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಭವ್ಯರೂಪವನ್ನು ತೆರೆದಿರಿಸಿದೆ! ಇಲ್ಲಿ ಪರ್ವತಗಳೇ ಪದಗಳು, ಅರ್ಥಾತ್ ಹಾಡುಗಳು! ಅದಕ್ಕೆ ರಾಗಬದ್ಧತೆಯನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಮಲೆಹೊಳೆ ತೊರೆಗಳ ತೆರೆ ತೆರೆ ತೆರೆ ಆವರ್ತಗಳು! ಒಂದು ಹಾಡು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣ ಗೇಯವಾಗಬೇಕಾದರೆ ಅದು ಒಳಗೊಳ್ಳುವ ಸ್ವರಗಳೆಲ್ಲವೂ, ಅವು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಗುಣಸ್ವಭಾವಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಾಗಲೂ ಒಂದನ್ನೊಂದು ಹೊಂದಿಕೊಂಡು ಮತ್ತೊಂದು ಭಾವದರ್ಶನ ಮಾಡಿಸುತ್ತವಷ್ಟೆ! ಇಲ್ಲಿ ಪರ್ವತ ಸಾಲುಗಳೇ ಅಂತಹುದೊಂದು ಪದಸರಣಿಯ ಗೇಯರೂಪವಾಗಿದೆ ಎಂಬ ಕವಿಕಲ್ಪನೆ ಅದ್ಭುತವಾದ ಅತೀಂದ್ರಿಯ ಸ್ಪರ್ಶವನ್ನೊದಗಿಸುತ್ತಿದೆ.

ಕುವೆಂಪು ಅವರು ದಾಖಲಿಸುವ ಈ ಎಲ್ಲ ಚಿತ್ರಗಳು ಅವರ ಕೃತಿಗಳ ಅರ್ಥಮೌಲ್ಯವನ್ನು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕೋನಗಳಿಂದ ಹೆಚ್ಚಿಸಿವೆ. ಶಬ್ದವು ಪ್ರಕೃತಿಯ ಲಹರಿಯನ್ನು ತನ್ನಿಚ್ಛೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಬದಲಿಸುವ ಅಗಾಧ ಶಕ್ತಿ ಸ್ವರೂಪಿ. ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕವಾಗಿಯೂ ಧ್ವನಿವಿಜ್ಞಾನ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಪರಿಸರದ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದಲೂ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಪ್ರಕೃತಿ ಚಿತ್ರಗಳು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ವಚಿಸಬಲ್ಲವಾಗಿವೆ. ಅಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ಗುಣ ವೈಚಿತ್ರ್ಯಗಳ ಭೂದೃಶ್ಯಗಳಿವೆ. ಅವು ವಿವಿಧ ಋತುಗಳಲ್ಲಿ ಮೈದರೆಯುವ ಭಂಗಿ, ಹೊಂದುವ ಬದಲಾವಣೆಗಳು, ತತ್ಪರಿಣಾಮಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಕುವೆಂಪು ಅತಿಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಅವಲೋಕಿಸುತ್ತಾರೆ. ವಿವಿಧ ಜೀವಸಂಕುಲಗಳ ಧ್ವನಿಗಳು ಕಾಲಸೂಚಿಯಾಗಿ, ಪ್ರಕೃತಿ ವೈಪರೀತ್ಯಗಳ ಮುನ್ನೂಚಿಗಳಾಗಿ ಅಥವಾ ದಿಕ್ಕೂಚಿಗಳಾಗಿ ವರ್ತಿಸುವುದನ್ನೂ ಅವರು ಗಮನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕಾಡು ಎಂಬುದು ತರು ಗುಲ್ಮ ಸಸ್ಯ ಸಂದೋಹವಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಅದು ಒಳಗೊಳ್ಳುವ ಸಮಸ್ತ ಜೀವಜಾಲ, ಜಲಸ್ಥಾನ, ಪರ್ವತಶ್ರೇಣಿ, ಗವಿ, ಗುಹೆ, ಬಂಡೆ ಮಳೆಮಾರುತಗಳೆಲ್ಲದರ ಜೀವಸಂವಾದರೂಪವಾಗಿ ಅವರ ಕೃತಿಗಳ ರಕ್ತನಾಳಗಳಾಗಿ ರಚಿತಗೊಂಡಿವೆ. ಕಾಡಿನ ಒಂದು ಅವಯವ ನೊಂದರೆ ಅದರ ಮತ್ತೊಂದು ಭಾಗವು ಸ್ಪಂದಿಸುತ್ತದೆ, ಮರಕಾಡು ಮಾರುಲಿಯುತ್ತದೆ. ಪ್ರಕೃತಿ ಪರಂಪರೆಯ ಏಳುಬೀಳುಗಳನ್ನು ಅವು ನೀಶಬ್ದಗಾನವಾಗಿ ತಬ್ಬಿಕೊಂಡಿರುತ್ತವೆ. ಕುವೆಂಪು ಈ ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ನೆನಪಾಗುವಂತಹ ಒಂದು ಚಿತ್ರವನ್ನು ಶ್ರೀ ರಾಮಾಯಣ ದರ್ಶನಂ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ತರುತ್ತಾರೆ. ಜಾಂಬವ, ಸುಗ್ರೀವ, ಅಂಗದಾದಿಗಳ ವಾನರಸೇನೆಯು ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಹರವಾಗಿ ಲಭ್ಯವಿದ್ದ ಬಂಡೆಗಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಸೇತುನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕಾಗಿ ಒಯ್ಯುತ್ತಿರುವ ಸಂದರ್ಭ; ಜಾಂಬವನ

ಸೇನೆಯ ಒಬ್ಬ ಮಹಾದೇಹಾಕಾರ ವಾನರ, ಅಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದ ಒಂದು ಶಕುನಿ ಬಂಡೆಯನ್ನು ಅಲುಗಿಸಿ ಒಯ್ಯಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ಮಹಾಪ್ರಯತ್ನದ ನಂತರ, ಯೋಜನೆಗಟ್ಟಲೆ ಮೈಚಾಚಿದ್ದ ಆ ಮೇರು ಬಂಡೆ ಅಲುಗಾಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆ, ಮಹಾಭೀಮವೃಕ್ಷಗಳು ಭಯಂಕರ ಶಬ್ದದಿಂದ ಕೆಳಗುರುಳುತ್ತವೆ, ಪ್ರಕೃತಿ ಬದ್ಧಭ್ರೂಕಟಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಜಲಸ್ಥಾನಗಳ ಕೋಪವುಕ್ಕುತ್ತದೆ. ಬಂಡೆಯು ಎಬ್ಬಿಸುವ ಭೀಕರ ಶಬ್ದ ಇಡೀ ಭೂವಲಯದ ತುಂಬೆಲ್ಲ ಮಾರ್ದನಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಬಳಿಯಿದ್ದ ಮತ್ತೊಂದು ಶಿಖರದಿಂದ ಆ ಬಂಡೆಯೊಂದಿಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸುತ್ತ, ಒಂದು ಶರಗುಲ್ಮ ಸಂಭಾಷಿಸುತ್ತದೆ, ಸಮಾಧಾನಿಸುತ್ತದೆ. 'ಸದ್ಗುಹದ್ದುಗಳೆದ್ದು ದಿಗ್ಗೆಸೆಗೆ ಚೀರಿ ಹಾರಿದುವಚಲ ಚೀತ್ಕಾರ ಶಕುನಗಳವೋಲ್' ಎಂದು ಕವಿ ಆ ಕಾಡಿನ ನೋವಿನ ಚೀತ್ಕಾರವನ್ನು ದಾಖಲಿಸುತ್ತಾರೆ. (ಶ್ರೀ.ರಾ. ದ. 'ಮರಣಮಥವಾ ಶರಧಿತರಣಂ'-ಪು-೫೮೮-೮೯). ಕಾಡಿನ ಅವಯವಗಳು ಸಹಸ್ಪಂದಿಯಾಗಿ, ಏಕಾವಯವ ರೂಪಿಯಾಗಿ ಹೇಗೆ ಬಂಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತವೆಂಬುದನ್ನು ಈ ಚಿತ್ರವು ನಿರ್ದಿಷ್ಟಿಸುತ್ತದೆ. ಶಬ್ದಗಳು ವಿನಾಕಾರಣ ಪ್ರಕಟವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅವು ಆಯಾ ಸಂದರ್ಭಗಳ ಪರಿಣಾಮ ರಮಣೀಯತೆಯ ಬಹಿರಂಗ ರೂಪಗಳೆಂದು ಭಾವಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅನೇಕ ವೇಳೆ ಪ್ರಕೃತಿ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯದಲ್ಲಾಗುವ ವರ್ತಮಾನ ಸೂಚಿಗಳಾಗಿ, ನಾವು ಮಾಡಲು ಮುಂದಾಗುವ ಅನೇಕ ಕಾರ್ಯಗಳ ವಿರೋಧ ಸೂಚಿಗಳಾಗಿಯೂ ವರ್ತಿಸುತ್ತವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಈ ಮೇಲಿನ ಸಂದರ್ಭ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಪ್ರಕೃತಿಯ ವಿವಿಧ ಅವಯವಗಳಲ್ಲಿ ಸಹಜವಾಗಿಯೂ ನಿಶಬ್ದವಾಗಿಯೂ ವಿವಿಧ ಶ್ರುತಿತರಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಯುತ್ತಿರುವ ಲಯಬದ್ಧತೆಯನ್ನೂ ಸ್ವರಮೈತ್ರಿಯನ್ನೂ ಮಾನವನ ಕೃತಕ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ಹೇಗೆ ನಾಶಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ ಎಂಬುದನ್ನೂ ಈ ಭಾಗ ಗಮನಕ್ಕೆ ತರುತ್ತದೆ. ಇಂದು ಕಾಡಿನ ಗಾನಗುಣ ಕಾಣೆಯಾಗುತ್ತಿದೆ. ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಪ್ರಕೃತಿ ಚಿತ್ರಗಳು ಸೆರೆಹಿಡಿದಿರುವ ಶಬ್ದತರಂಗಗಳಿಗೆ ಇಂದು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಮಹತ್ವವಿದೆ. ಕುವೆಂಪು ಅವರು ದಟ್ಟ ಕಾಡುಗಳ, ಮಲೆಘಟ್ಟಗಳ ಜೀವಕೇಂದ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಉಸಿರಾಡಿದವರು. ಆ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕೃತಿ ಚಿತ್ರಗಳು ಅವರ ರಕ್ತನಾಳಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವಹಿಸಿವೆ. ಯಾವುದೇ ರಾಸಾಯನಿಕ ರೂಪದ ಯಂತ್ರನಾಗರಿಕ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ದಾಖಲಿಸಲಾಗದ ವಿವರಗಳ ಹೃದಯಸ್ಪಂದನ ಅವರ ಕಾಡಿನ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅಲೆಅಲೆಯಾಗಿ ಶಬ್ದಿಸುತ್ತಿವೆ. ಮಲೆನಾಡು ಘಟ್ಟ, ಸೋಪಾನಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಡುಗಳ ಒಳಾಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಹಸುರು ಚೈತನ್ಯವಾಗಿ ಉಸಿರಾಡುತ್ತಿರುವ ನಿತ್ಯಹರಿದ್ವರ್ಣ ಕಾಡು, ಗುಡ್ಡ, ಅಬ್ಬಿ, ಬಂಡೆಗಳ ನಾಶ, ಜಲಸ್ಥಾನಗಳ ಒತ್ತುವರಿ, ಕಾಡಿನ ಮೂಲದನಿಗಳಾದ ಆದಿವಾಸಿಗಳ ಕಂಠನಾದವನ್ನು ಅಪಹರಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ಪ್ರಕೃತಿಯ ಜೀವಸ್ವರೂಪವನ್ನೇ ನೀಗಿಸಿ ಪೇಲವ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನಾಗಿಸುತ್ತಿವೆ. ಆದಿವಾಸಿಗಳನ್ನು ಒಕ್ಕಲೆಬ್ಬಿಸುತ್ತಿರುವ ಇಂದಿನ ಜಗತ್ತಿನ ಲೇಂಕಾರ ಕಾಡಿನ ಸಹಜ ಶಬ್ದ, ಶಬ್ದತರಂಗಾವರ್ತನಗಳನ್ನು ಒಕ್ಕಲೆಬ್ಬಿಸಿದಂತಿದೆ. ಇದು ಕಾಡುಗಳು ಸಂವತ್ಸರಗಳಿಂದ ಪೋಷಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದ ಸಹಜ ಲಯವನ್ನೂ ರಕ್ತಗುಣವನ್ನೂ ನಾಶಗೊಳಿಸಿದಂತೆ. ಕುವೆಂಪು ಅವರು ದಾಖಲಿಸಿರುವ ಶಬ್ದ ಪ್ರಪಂಚವು ಎಷ್ಟು ಗುಹ್ಯತರ ಸಂವಾದ ದನಿಯಾಗಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಇದರಿಂದ ಗ್ರಹಿಸಬಹುದು. ರುದ್ರರಮಣೀಯವಾಗಿ ನಾದದಲೆಗಳನ್ನು ಹರಿಯಿಸಿದ ಅವರ ನಿಶಬ್ದ ಚಿತ್ರಗಳು ಇಂದು ಪ್ರಕೃತಿ ಚೈತನ್ಯದ ಅವಸಾನದ ನಿಶಬ್ದದತ್ತ ತೋರುಗೈಯಾಗಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹ.

ಈ ಸಂಚಿಕೆಯ ಲೇಖಕರು ಮತ್ತು ಅವರ ವಿಳಾಸ

ಪ್ರೊ. ಪ್ರಧಾನ್ ಗುರುದತ್ತ
ಸಂದರ್ಶಕ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು
ಕುವೆಂಪು ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ
ಮಾನಸಗಂಗೋತ್ರಿ
ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ, ಮೈಸೂರು

ಪ್ರೊ. ಟಿ.ಎಸ್. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ
೨೮೧, 'ಸುಧರ್ಮ'
೨ನೇ ಮುಖ್ಯರಸ್ತೆ
ಇಸ್ರೋ ಬಡಾವಣೆ
ಬೆಂಗಳೂರು - ೫೬೦೦೧೨

ಪ್ರೊ. ಲಿಂಗಪ್ಪ ಗೋನಾಲ
ಮುಖ್ಯಸ್ಥರು
ಕನ್ನಡ ವಿಭಾಗ
ಉಸ್ಮಾನಿಯಾ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ
ಹೈದರಾಬಾದ್-೫೦೦೦೦೨

ವಾಣಿಶ್ರೀ
೨೦೮, ೨ನೇ ಬಿ ಕ್ರಾಸ್
೨ನೇ ಬ್ಲಾಕ್, ನಾಗರಬಾವಿ, ೨ನೇ ಹಂತ
ಬೆಂಗಳೂರು - ೨೨

ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಎಚ್.ಎಂ.
S/o ಎಚ್.ಎಂ. ಮಹದೇವಸ್ವಾಮಿ
ಹುಸ್ಕೂರು ಗ್ರಾಮ, ಹಗಿನವಾಳು ಅಂಚೆ
ನಂಜನಗೂಡು ತಾಲ್ಲೂಕು
ಮೈಸೂರು ಜಿಲ್ಲೆ - ೫೭೧೩೧೫
ಮೊಬೈಲ್ : ೮೯೭೧೬೬೫೭೩೪

ರಾಧಾರಾಣಿ ಬಿ.ಎಸ್.
ಶಿರಸಿ. ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ

ಡಾ. ಎಸ್.ಎಂ. ಮುತ್ತಯ್ಯ
ಸಹಾಯಕ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು
ಕನ್ನಡ ವಿಭಾಗ
ಸಹ್ಯಾದ್ರಿ ವಿಜ್ಞಾನ ಕಾಲೇಜು (ಸ್ವಾಯತ್ತ)
ಶಿವಮೊಗ್ಗ - ೫೭೭೨೦೩

ಡಾ. ರಶ್ಮಿ ಎಸ್.
೪೭೦, ೨ನೇ ಕ್ರಾಸ್
ಬನಶಂಕರಿ ೨ನೇ ಹಂತ
೨ನೇ ಫೇಸ್, ೨ನೇ ಬ್ಲಾಕ್
ಬೆಂಗಳೂರು ೫೬೦೦೮೫
ಮೊಬೈಲ್ : ೯೬೩೨೨೪೫೨೨೮
E-mail : rashmi.mugoor@gmail.com

ಡಾ. ಶಾಂತಿಸಾಗರ ಶಿರಹಟ್ಟಿ
ಅತಿಥಿ ಉಪನ್ಯಾಸಕರು,
ಜೈನಶಾಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಕೃತ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಭಾಗ,
ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ, ಮೈಸೂರು.
ಮೊಬೈಲ್ : ೯೯೮೦೭೦೩೧೦೫
E-mail : drshantisagarshastry@gmail.com

ಡಾ. ಎಸ್.ಡಿ. ಶಶಿಕಲಾ
ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು
ಕುವೆಂಪು ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ
ಮೈಸೂರು - ೫೭೦ ೦೦೬

ಡಾ. ದಿನೇಶ ಎಂ.ಎನ್.

ರಾಜೇಶ ಎಂ.
ಸಂಶೋಧಕರು
ಜಾನಪದ ವಿಭಾಗ, ಮಹಾರಾಜ ಕಾಲೇಜು
ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ, ಮೈಸೂರು
ಮೊಬೈಲ್ : ೭೩೫೩೭೯೫೯೯೦
E-mail : rajeshm.raj015@gmail.com

ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ಣಾಟಕ - ಸಂಪುಟ ೯೮-೧೦೧ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಚಿಕೆ ೩೬೮-೩೭೧ / ೧೯೯

ಬಿ. ನಯನ ನೆಲ್ಲಿ

೨೨೯, ೩ನೇ ಮುಖ್ಯ ರಸ್ತೆ
೧ನೇ ಬ್ಲಾಕ್, ವಿಜಯನಗರ
೩ನೇ ಹಂತ, ಮೈಸೂರು - ೫೭೦೦೩೦
ಇಮೇಲ್: bnelli123@gmail.com
ಮೊಬೈಲ್ : 91-9449323433

ಡಾ. ಟಿ.ಎನ್. ಕೃಷ್ಣೇಗೌಡ

S/o ಟಿ.ಆರ್. ನಾರಾಯಣಗೌಡ
ವೈಕುಂಠ ನಾರಾಯಣಸ್ವಾಮಿ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಹತ್ತಿರ
ತಲಕಾಡು ಹೊಸಬೀದಿ
ಟಿ. ನರಸೀಪುರ ತಾ||
ಮೈಸೂರು ಜಿಲ್ಲೆ - ೫೭೧ ೧೨೨

ಕಾವೇರಪ್ಪ ಎಂ.ಬಿ.

ಕಾವೇರಿ ಕಾಲೇಜು
ಗೋಣಿಕೊಪ್ಪಲು

ಡಾ. ಬಿ.ಎಸ್. ಅನಿಲಕುಮಾರ

ಉಪ ನಿರ್ದೇಶಕರು (ಪ್ರಭಾರ)
ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ,
ಮೈಸೂರು - ೫೭೦ ೦೦೬

ಡಾ. ದಿವ್ಯ ಕೆ.ಎಲ್.

ಸಂಶೋಧನ ಸಹಾಯಕರು
ಕುವೆಂಪು ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ
ಮಾನಸಗಂಗೋತ್ರಿ
ಮೈಸೂರು

ಡಾ. ಶಶಿಕಾಂತ ಪಟ್ಟಣ, ರಾಮದುರ್ಗ

ಸಿ-೧೦೩, ಸಾಂಗ್ರಿಯಾ ಅಪಾರ್ಟ್‌ಮೆಂಟ್
ಮೆಗಾಪೊಲಿಸ್, ೩ನೇ ಹಂತ
ಹಿಂಜೆವಾಡಿ, ಪುಣೆ - ೪೧೧೦೫೭
ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ

ಡಾ. ಪ್ರವೀಣ್ ಕುಮಾರ್ ಎಸ್.

ಭಾಷಾಂತರಕಾರರು, ಬೆಂಗಳೂರು.
praveenkumarsp2@gmail.com

ಪ್ರಮೋದ ಎಂ.

ಸಂಶೋಧನಾ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ
ಕುವೆಂಪು ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ
ಮಾನಸಗಂಗೋತ್ರಿ, ಮೈಸೂರು-೦೬
ಮೊಬೈಲ್ : ೮೪೯೫೯೬೯೬೧

ಸುಮ ಎಂ.

ಸಂಶೋಧನಾ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿ
ಕುವೆಂಪು ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ
ಮಾನಸ ಗಂಗೋತ್ರಿ
ಮೈಸೂರು

ಡಾ. ಗೀತಾ ನಾವಲ್

೪೩೭, 'ಹಂಸನಾದ'
ಕೆಸರೆ, ೨ನೇ ಹಂತ,
ದೋಭಿಫಾಟ್ ಹಿಂಭಾಗ
ಆರ್. ಎಸ್. ನಾಯ್ಡು ನಗರ, ಮೈಸೂರು

೨೦೦ / ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ಣಾಟಕ - ಸಂಪುಟ ೯೮-೧೦೧ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಚಿಕೆ ೩೬೮-೩೭೧